

[illegible][illegible]

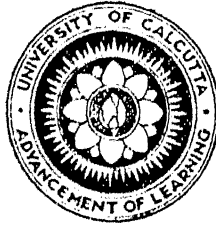
॥ भोटप्रकाशः ॥

BHOTĀ-PRAKĀŚA

A TIBETAN CHRESTOMATHY

*WITH INTRODUCTION, SKELETON
GRAMMAR, NOTES, TEXTS
AND VOCABULARIES*

By
VIDHUSHEKHARA BHATTACHARYA
ASUTOSH PROFESSOR OF SANSKRIT, UNIVERSITY OF CALCUTTA

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA

1939

Printed by
J. C. Sarkhel at the
CALCUTTA ORIENTAL PRESS Ltd.
9, Panchanan Ghose Lane
CALCUTTA

TO
THE MEMORY OF
SIR ASUTOSH MOOKERJEE
WHO MADE HIS ALMA MATER
GREAT AMONG THE SEATS OF LEARNING
AND AMONG OTHER THINGS
INAUGURATED TIBETAN STUDIES
IN OUR UNIVERSITY

CONTENTS

	Pages
SPECIMEN OF A TIBETAN XYLOGRAPH ...	Frontispiece
PREFACE	ix
INTRODUCTION	xxix
ABBREVIATIONS	xxxvii
A SKELETON GRAMMAR OF THE TIBETAN LANGUAGE ...	xxxix

Part I

TEXTS :

I.	Prajñādaṇḍa	3-217
II.	Nāgānanda	3-32
III.	Udānavarga	33-70
IV.	Buddhacarita	71-82
V.	Lalitavistara	83-113
VI.	Bodhisattvāvadānakalpalatā ...	114-136
VII.	Bhagavadgītā	137-151
VIII.	Nyāyabindu	152-154
IX.	Nyāyabinduṭīkā	154-159
X.	Catuhśataka	160-166
XI.	Mūlamadhyamakakārikā	166-175
XII.	Kāśyapaparivarta	176-182
XIII.	Kāvyādarśa	183-191
XIV.	Rūpādityakatha	192-198
		199-217

Part II

NOTES :	221-316
---------	-----	-----	-----	-----	---------

Part III

VOCABULARY :	319-568
I. Tibetan-Sanskrit	319-465
II. Sanskrit-Tibetan	466-566
III. Addenda	566-569
ADDITIONS AND CORRECTIONS	569-573
APPENDIX	575-578

PREFACE

Considering the contiguity of Bengal and Tibet and the close cultural connexion between this province of India and the latter country for a number of centuries, it is only fitting that Tibetan studies should first be undertaken in Calcutta and Bengal. The Hungarian scholar Csoma de Körös began the tradition of modern Tibetology in Calcutta over a hundred years ago. Sarat Chandra Das, the great Indian of modern times to revive Tibetan studies, worked in Calcutta. But Tibetan was rather neglected otherwise. Fortunately, however, Rabindranath Tagore felt its importance and arranged for it in his Viśva-bhārati, and here in the University of Calcutta it was Sir Asutosh Mukherjee who strongly realized its necessity and took steps making adequate arrangements for it. It was in his time that the large collection of Tibetan works including both the *Kanjur* and *Tanjur* was acquired for the University Library, and students were given special facilities for studying it, being placed under good teachers and occasionally being sent to Darjeeling for that purpose. His endeavours bore fruit. For, it was when he held the reins of the University that not only the *History of Indian Logic* of Mahāmahopādhyāya Pandit Satish Chandra Vidyabhushan, the materials of which were collected from a large number of works on logic in Tibetan, but also the following books were published from the University:

Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language* (1912); W. L. Campbell: *She-rab-Dong-bu* (ཤེས་རབ་སྟོང་བུ), 1919; and Lama Dawasamdup: *An English-Tibetan Dictionary*, 1919.

But as ill luck would have it, after the untimely death of Sir Asutosh in 1924 not much interest was felt in the University for Tibetan studies, and the whole collection of the Tibetan MSS. and xylographs was found deposited in an obscure corner of the Durbhanga Building, and there was hardly any one to take proper care of it.

In 1935, however, Dr. Syama Prasad Mookerjee, worthy son of the late Sir Asutosh, occupied the chair of the Vice-Chancellor of the University, and he keenly felt the deplorable condition, and revived the study of Tibetan instituted by his father making again new and better arrangements. Since then he has been taking proper care for and interest in it. It is to be hoped that this time this important subject will not be neglected in the University.

Some interest in Tibetan can now be noticed not only in a certain number of students of the University, but also among some scholars of the country, who are well familiar with Sanskrit and want to study Tibetan particularly with reference to Sanskrit texts. For such students is now required some suitable Chrestomathy. I do not know of any such Chrestomathy that can be suitable for the special

requirements of those who have studied Sanskrit and are interested in Tibetan as a repository of early Indian literature. The present volume has been prepared with a view to removing this want: to what extent it will serve the purpose, the author is not competent to say.

The Chrestomathy is divided into three parts: Part I contains lessons in Tibetan and Sanskrit; Part II consists of Notes; and Part III gives complete Vocabularies, (i) Tibetan-Sanskrit, and (ii) Sanskrit-Tibetan. The Introduction among other things gives a short description as to how Sanskrit literature along with Buddhism entered into Tibet, as well as a brief notice of Tibetan literature. A Skeleton Grammar of the language has also been added to the Introduction. In an Appendix a short bibliography has been given to help further study.

The texts occurring in the present Chrestomathy, as enumerated below, will show that they represent a variety of Tibetan literature, religious and secular, including passages from *sūtras* and *śāstras*.

All of them are in classical Tibetan excepting one, viz. *Rūpā-ditya-kathā*, which has been included as a specimen of modern Tibetan.

I. *Prajñādaṇḍa*, Śes.rab.sdoñ.bu (ཤེས་རབ་སྟོན་བུ), attributed to Nāgārjuna. Tibetan text ed. S a r a t C h a n d r a D a s, Darjeeling, 1896; and with an English translation by W. L. C a m p b e l l, Calcutta, 1919.

II. *Nāgānanda nāma Nāṭaka*, Klu.kun.tu.dgaḥ.baḥi.žes.

bya.baḥi.zlos.gar (ཐུ་ཀླན་དྲ་དགའ་བའི་ཞེས་བྱ་བའི་རྫོས་གར་) of Ś r i-
h a r ṣ a. Sanskrit text, Trivandrum Sanskrit Series, 19; Tibetan
text, Tanjur, Mdo. XCII; Cordier, III, p. 419.

III. *Udānavarga*, Ched.du.brjod.paḥi tshogs (ཆེད་དུ་བརྗོད་བའི་
ཚོགས་). Sanskrit Text ed. Louis de la Vallée Poussin,
JRAS, 1912; Tibetan text. ed. Hermann Beckh, Berlin,
1911.

IV. *Buddhacarita nāma Mahākāvya*, Saṅs. rgyas.kyi.spyod.pa.
žes.bya.baḥi. śān.nāg.pa.chen.po (སངས་བྱུང་གྱི་སྦྱོར་བ་ཞེས་བྱ་བའི་
སྟན་ངག་བ་ཆེན་པོ་) of A ś v a g h o ṣ a. Sanskrit text ed. E. B.
C o w e l l, Oxford, 1893, and E. H. J o h n s t o n, Punjab
University, 1936. Tibetan text, under the name of *Das Leben des*
Buddha, ed. Friedrich Weller, Leipzig, 1926.

V. *Lalitavistara*, Rgya.cher.rol.pa (རྒྱ་ཆེར་རོལ་བ་). Sanskrit
Text ed. L e f m a n, Halle, 1902 and 1908; Tibetan Text ed. Ph.
É d. F o u c a u x, Paris, 1847.

VI. *Bodhisattvāvadānakalpalatā*, Byaṅ.chub.sems.dpaḥi.rtogs.
brjod.dpag.bsam.gyi.hkhri.śiñ (བྱང་ཆུབ་སེམས་དབའི་རྟོགས་བརྗོད་དབག་
བསམ་གྱི་འཁྲི་ཤིང་) of K e ṣ e m e n d r a. Both the texts, Sanskrit
and Tibetan, ed. S a r a t C h a n d r a D a s, Bibliotheca Indica.

VII. *Bhagavadgītā*, Bcam.ldan.hdas.kyi.glu.dbyaṅs (བཙེས་ལྷན་

འདས་ཀྱི་གྲུ་དབྱངས་). The Sanskrit Text in the *Mahābhārata* is well-known. As regards the Tibetan Text, in *Tanjur*, Bstod.tshogs (བསྟོན་ཚོགས་), K, fols. 1—5b.3 (C o r d i e r, III. p. 1) there is a small work, *Viśeṣastava*, Khyad.par.du.hphags.paḥi.bstod.pa (བྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་བསྟོན་པ་) of Ācārya Udbhaṭa Siddhasvāmin, as well as its commentary, *Viśeṣastavatīkā*, Khyad.par.du.hphags.paḥi.bstod.paḥi. rgya.cher.bśad.pa (བྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་བསྟོན་པའི་རྒྱ་ཆེར་བཤད་པ་) in the same volume, fols. 5b.3—48a.8, by Ācārya Prajñāvarman of Bengal. The former was translated into Tibetan by Upādhyaṃya Sarvajñādeva and the latter by Upādhyaṃya Paṇḍita Janārdana, both of India. The ślokas of the *Bhagavadgītā* given here are quoted in his commentary by Prajñāvarman in the course of explaining a passage in the *Viśeṣastava*. These ślokas are 27-32 of the first chapter of the *Bhagavadgītā*. C o s m a has also quoted them in his Grammar, p. 167.

VIII and IX. *Nyāyabindu nāma Prakaraṇa*, Rigs.paḥi. thigs. pa. žes.byā.baḥi. rab.tu.byed.pa (རིགས་པའི་གྲིགས་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་རབ་དུ་བྱེད་པ་) of Dharmakīrti, and *Nyāyabindutīkā*, Rigs.paḥi. thigs.paḥi.rgya.cher.hḡrel (རིགས་པའི་གྲིགས་པའི་རྒྱ་ཆེར་འགྲེལ་) of Dharmatrāta. Both Sanskrit and Tibetan Texts ed. Th. Stcherbatsky, Bibliotheca Buddhica.

X. *Catubśataka*, Bži.brgya.pa (བཞི་བརྒྱ་པ) of Āryadeva. Both the Sanskrit and Tibetan Texts ed. Vidhushekhara Bhattacharya, Visvabharati Series, 1931.

XI. *Mūlamādhyaṃakakārikā*, Dbu.ma.rtsa.baḥi.tshig.leḥur. byas.pa (དབུ་མ་རྩ་བ་མེད་ཀྱི་ལཱུར་བྱས་པ) of Nāgārjuna. Both Sanskrit and Tibetan texts ed. Louis de La Vallée Poussin, Bibliotheca Buddhica, IV.

XII. *Āryakāśyapaparivarta nāma Mahāyānasūtra*, Hphags.pa. ḥod.sruṅ.gi. leḥu. žes.byā.ba. theg.pa.chen.paḥi.mdo (འཕགས་པ་འོད་སྤང་གི་ལཱུ་ཞེས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་མཛོད་). Both the Texts, Sanskrit and Tibetan, along with the Chinese versions ed. Baron A. Von Staël-Holstein, Sanghai, 1926.

XIII. *Kāvyādarśa*, Sñan.nag.me.loṅ (སྐད་ཀྱི་མཛོད་) of Daṇḍīn. Both the Texts, Sanskrit and Tibetan are taken from the xylograph of *Tanjur* of the Narthang edition belonging to the University of Calcutta. See Cordier, III, p. 465.

XIV. *Rūpādityakathā* Gzugs.kyi.ñi.maḥi. rnam.thar (གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར་). This is the short title of the work, the full one being *Munikanyārūpādityakathā*, Drañ.sroṅ.bu.mo.gzugs.kyi.ñi.maḥi. rnam.thar (བློ་སྐྱོང་བུ་མོ་གཟུགས་ཀྱི་ཉི་མའི་རྣམ་ཐར་). This Sanskrit name is nowhere found, but translated by the present author from the Tibetan. The Tibetan text is by Lo.tsā.ba Vairocana

and Ś e ḥ u Lo.tsā.ba. It is said by them that the work was translated from the Indian language. Whether it is Sanskrit is not ascertained. The Tibetan text is published from the Mani Press, Kalimpong.

With regard to the Sanskrit rendering of the *Rūpādityakathā* it is to be noted that it is rather free and only tentative. Therefore its correctness must in no way be considered to be the same as that of the other Sanskrit texts in the book. The only purpose of this Sanskrit rendering is to help the students in understanding the Tibetan text, so far as possible, through Sanskrit. It will, therefore, not be always safe to utilize the Sanskrit words of the *Rūpādityakathā* in the Vocabulary for any lexicographical work.

The texts in the Chrestomathy are arranged in three different ways. In Text I, *Prajñādaṇḍa*, the Tibetan is given in the native character with a Roman transliteration and the Sanskrit equivalents below.

In text II, *Nāgānanda*, in the first line there are the Tibetan words in Tibetan script and the second line contains their Sanskrit equivalents, the connexion between the Tibetan and the components of compound words in Sanskrit being indicated by superscribed *a, b, c, d*, etc.

In texts from III, *Udānavarga*, to XIV, *Rūpādityakathā*, in both, Tibetan and Sanskrit, the corresponding words are indicated by figures, 1, 2, 3, 4, etc.

Where there is any difference between the words of the two texts, an asterisk is put to indicate it.

The *Prajñādaṇḍa* is an anthology of verses from different Sanskrit works. The sources of the verses are shown in the Notes.

In the case of the following texts in the book the figures put at the end of passages refer to the chapters, etc., as the case may be, of the original works described above: *Prajñādaṇḍa*, *Udānavarga*, *Catuhśataka*, and *Āryakāśyapaparivarta* (here the numbers are in brackets), etc. For instance, on page 1, the figure 105 refers to the verse of that number in the *Prajñādaṇḍa* of the edition referred to above.

In the Tibetan text of the *Lalitavistara* the figures put in brackets refer to the pages and lines of the edition alluded to.

As has already been said, this Chrestomathy is mainly intended for students knowing Sanskrit, but it is hoped that others may also find it useful.

The author knows more than anybody else the large number of shortcomings and mistakes that have crept in the book owing to various causes not excepting his own ignorance and inadvertance. Yet, he may hope that it will serve to some extent the purpose for which it is written. And if it does so, he will deem his labour amply rewarded.

I cannot conclude the preface without offering my sincere thanks to L a m a L o b z a n g M i n g y u r D o r j e, Tibetan

Instructor in our University for the help he has kindly given me in my work. I have to thank also my pupils, S_j. Durgadas Mookerji, M.A., S_j. Anukul Chandra Banerji, M.A., and S_j. Ajit Ranjan Bhattacharya, M.A., for what they have kindly done for me.

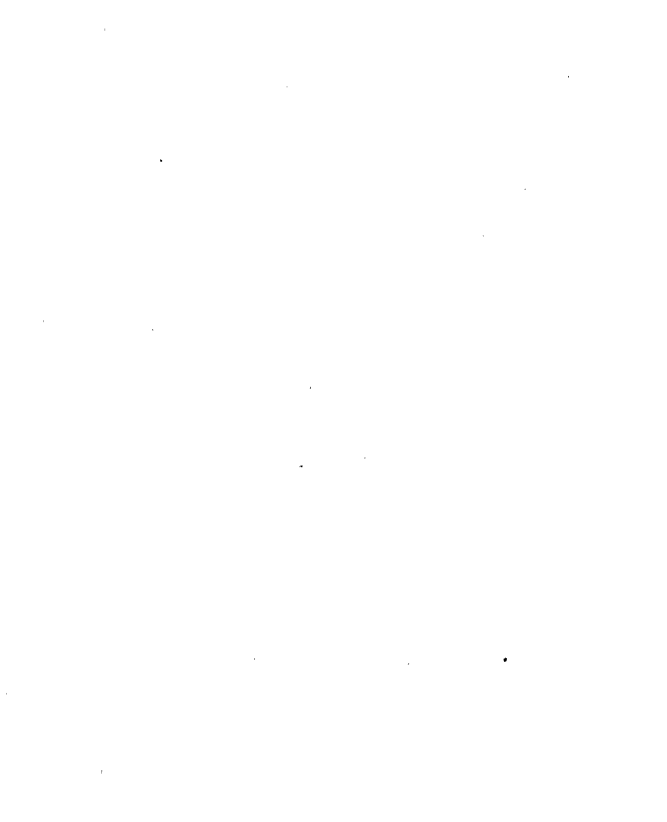
I am also very thankful to my esteemed friend, Dr. Suniti Kumar Chatterji, M.A. (Calcutta), D.Lit. (London), Khaira Professor of Indian Linguistics in the University, for helping me variously in my endeavour.

Lastly I am very glad to express my deep sense of gratitude to Dr. Syama Prasad Mookerjee, M.A., B.L., D.Litt., Barrister-at-Law, M.L.A., ex-Vice-Chancellor, and President, Council of Post-Graduate Teaching in Arts, Calcutta University, through whose enthusiastic interest alone this volume was conceived and it has been possible for it to see the light of day.

VIDHUSHEKHARA BHATTACHARYA

UNIVERSITY OF CALCUTTA,

April, 1939.

INTRODUCTION

Tibet had early relations with Central Asia and China, and both of them contributed something to her peculiar civilization. But the greatest contribution she received was from India, specially with regard to her religion, literature, and art.

As it has happened in some of other countries which adopted Buddhism as the national religion, the scholars of Tibet sought to connect the early history of their land and people with their holy land India. The Tibetans of the 7th century first wrote down their language with Indian characters, but by that time they had either lost their traditional historical lore, or their scholars were not interested in them feeling a natural sentimental regard for an Indian connexion. Different authorities among them held different views about the origin of the Tibetan ruling house and its Indian affiliation. It is said that their ancestor was the fifth descendant of *Prasenajit* of *Kośala*; or of king *Bimbisāra* of *Magadha*; or a descendant of *Udayana*, the king of *Vatsa*; or he belonged to the *Licchavis* of *Vaiśālī*.

In 629 A.D. king *Naradeva* (*Miñi. lha*, མིན་ལྷ་), regarded as the thirty-second in the line in the Indian royal family which was established in Tibet, ascended the throne. Subsequently he was better known by the name of *Sron.btsan.sgam.po* (སྲོང་བཙན་སྐམ་པོ་) owing to his meritorious actions, as we shall see presently. He had two wives, one *Thibtsun*, the daughter

of king A m ś u v a r m a n of Nepal, and the other O ṇ . c o , the daughter of the Chinese emperor S e ṇ . g e . b t s a n . p o (T a i - t s u n g), as the Tibetan tradition declares. Both the princesses were very pious, and it was by their persuasion that the king felt the necessity of introducing Buddhism into his country.

Among his ministers T h o n m i (or. T h u m i as in some records) S a m b h o ṭ a ¹, the son of A n u , was distinguished for his aptitude and attainments. He was sent by the king with sixteen companions to Āryadeśa, i.e. India, and studied in Magadha the arts both of the Brāhmaṇas and of the Buddhists under D e v a v i t s i m h a , the Brāhmaṇa L i p i k ā r a , and others.

It is very interesting to note the remarkable coincidence that about this time the well-known Chinese pilgrim, Y u a n - C h u a n g also studied Sanskrit in the University of Nālandā in Magadha, having come here under the auspices of the emperor T a i - t s u n g , the father-in-law of king S r o ṇ . b t s a n . s g a m . p o .

After a long period of study T h o n m i S a m b h o ṭ a came back to his country in about 647 A.D. At that time there was no writing in Tibet and he adapted the Indian alphabet to the Tibetan language. He himself says in one of his works² that he

1 'T h o n . m i is the name of the tribe he belonged to, and S a m b h o ṭ a means the good B h o ṭ a (Tibetan),' he was so called by his Indian teachers.

2 *Si tuhi.sum.brtaḡs* (ཨི་ཏུ་མི་སུམ་བརྟམས་) ed. Sarat Chandra Das in his *Introduction to the Grammar of the Tibetan Language*, Darjeeling, 1915, p. 1.

shaped the alphabet after the model of Nāgarī letters (*nā.ga.raḥi.yi ger. dpe.byas*, ནྟ་ག་རའི་ཡི་གེ་དཔེ་བྱས་).

But from the same Tibetan source¹ we also know that in the time of *Th o n m i S a m b h o ṭ a* there was no alphabet in Tibet and he was sent to Kashmir to study it (*Sam.bho.ṭa. kha. cher. yi.ge. slob.tu.btañ*, སམ་བློ་ཏ་ ཁ་ཅེ་ར་ ཡི་གེ་སློབ་དུ་བཅང་). There he having done so under Ācārya *De v a v i t s i ṃ h a* (*Lha. rig.paḥi.señ.ge*, ལྷ་རི་རིག་བཤི་སེང་གེ) returned to his own country and made a script of thirty consonants and four vowels. He made it similar in form to that of Kashmir (*dbyibs.kha.chehi.yi.ge.dañ.bstun.nas*, དབྱིབས་ཁ་ཅེ་རི་ ཡི་གེ་དང་བསྟུན་ནས་). That the form of the alphabet was to resemble the Kasmirian (Śāradā) characters is found also in the *History of Buddhism* (*Chos.hbyuñ*, ཆོས་འབྱུང་) of *B u . s t o n* translated by *O b e r m i l l e r*, Part II, p. 183.

That the Tibetan characters have the Indian origin is quite clear, but the above two views from the same Tibetan sources naturally give rise to different theories as found in modern researches. Some (*J ä s c h k e* with others) say that the Tibetan alphabet was adopted from the *Lañtshā* form of Indian letters. *Lañtshā* is a pointed variety of the *Devanāgarī* alphabet used by the Buddhists

¹ *Pad.dkar.chos.hbyuñ* (བད་དཀར་ཆོས་འབྱུང་), fol. 98, Bhutan edition, as quoted in the *Journal of Urusvati Himalayan Research Institute*, Vol. II, p. 165.

in India (Nepal) and Tibet in writing Sanskrit.¹ But as it was not invented or used before the eleventh century A.D., Thonmi Sambhota could not adopt his alphabet from it. According to Vogel the origin of the Tibetan alphabet is North-Western Gupta.² Hoernle says³ that the Tibetan letters are derived from the alphabet of Indian origin used in Khotan, and Thonmi Sambhota made its acquaintance in Kashmir. Satish Chandra Vidyabhushan is of opinion that there is a considerable difference between the printed and cursive forms of Tibetan alphabet, and so it is possible that they have different origins, and that the former came from Bengal and the latter from Khotan.⁴ The question is, however, not yet settled satisfactorily.

Besides the printed form of the alphabet there is a great variety of letters used among the Tibetans. Csoma has given specimens at the end of his grammar to which the reader is referred.

Now having formed the alphabet Sambhota, as recorded in the Tibetan accounts, composed eight works on writing and grammar which the king himself studied for four years. In this time such works as the *Kāraṇḍavyūha*, the *Ratnameghasūtra*, etc. were

1 For a specimen see Csoma's Grammar, Syllabic Scheme, pp. 38 ff.

2 Jäschke's *Tibetan Grammar* with Addenda by A. H. Francke, p. 104; *Epigraphia Indica*, Vol. XI, pp. 266. See also Laufer: *JIOS*, 1918, pp. 34 ff.

3 *Manuscript Remains in Eastern Turkestan*, 1916, pp. xxii ff.

4 *Sir Asutosh Mookerjee Silver Jubilee Volumes*, Vol. III, *Orientalia*, Part II, pp. 110 ff.

translated into Tibetan, and these helped the king very much in both converting to Buddhism his subjects who had been disregarding his royal power and ruling over them very righteously. This was the origin of his name *S r o ñ . b t s a n . s g a m . p o*, literally 'straightforward, strict, profound.' He commanded such great respect of his people that they regarded him as the incarnation of Avalokiteśvara.

In his time *S a m b h o ṭ a*, his pupil *D h a r m a k o ś a*, the Brāhmaṇa *Ś a ñ k a r a*, the Chinese teacher *H v a . s a n*, the Nepalese teacher *Ś ī l a m a ñ j u*, etc. translated and edited a certain number of canonical works.

The translation work started during the reign of *S r o ñ . b t s a n . s g a m . p o* went on steadily for centuries till about the end of the 17th century A.D., and the result was that thousands of Sanskrit works mostly on Buddhism or on subjects connected with it were made accessible in Tibetan. There were made definite rules for translation, as in the case of Chinese translation, and in no case these rules were to be violated. And the translations were to be so made that it was possible for every one to study them. How accurate, faithful, and literal these translations are may be examined by the reader himself by turning over a few pages of the present book. Experience shows that when a large number of MSS. do not help us in settling a reading of a Sanskrit text we can do so very satisfactorily with the help afforded by its Tibetan translation whenever that is available.

Speaking generally, in translating a Sanskrit text there were engaged two persons, one Indian called *paṇḍita* and the other Tibetan known by the name *Lo.tshā* or *Lo.tshā.ba* meaning 'translator' or 'interpreter.' In abbreviation they are jointly called *Lo.Paṇ*, *Lo* for *Lo.tshā.ba*. and *paṇ* for *paṇḍita*. Each translation is thus the joint production of two persons.

The translators were anxious to give an exact word-for-word equivalent of the Sanskrit, and there is nowhere else in the history of translations such absolute faithfulness to the text. It has been suggested that this faithfulness was arrived at by sacrificing the spirit of the Tibetan language, because a modern Tibetan often finds it difficult to understand them. But we see from the translations that the syntax of Tibetan, so different from that of Sanskrit, has never been sacrificed; mistakes there are plentiful, but there cannot be any doubt that these translations were read and understood by Tibetans when they were made, otherwise the very purpose of having this huge literature of translations would be useless. Modern Tibetan through both phonetic change or decay and new grammatical devices has become quite a new language from Classical Tibetan, and consequently the latter is as unintelligible to an average Tibetan person as Old English is to a present-day Englishman.

Tibetan translations were made not only of Buddhist religious, philosophical, or such works, but also of non-Buddhist as well as of works on secular subjects. We have the translations of many *kāvya*s including *Meghadūta* of Kālidāsa. In poetics there is

the *Kāvyaḍarśa* of Daṇḍin, and in metrics such books as the *Chandoratnākara* of Ratnākara, and the *Vṛttamālāstuti* of Jñānaśrīmītra are translated. Similarly there are translations of many Sanskrit grammars, for instance, *Pāṇinisūtra*, or the grammar of Pāṇini, the *Vṛtti* on it called the *Prakriyākaumudī* of Rāmacandra, the *Cāndravākaraṇa* of Candragomin, the *Kalāpa*¹ of Śarvavarman, and the *Sārasvata*

1 As regards the origin of this grammar there is an old tradition as in the case of that of Pāṇini. It is thus given by a commentator, the author of the *Pañji*:

राजा कश्चिन्महिष्या सह सलिलगतः खेलयन्पाणितोयेः

सिञ्चन्तां व्याहृतोऽसावतिसलिलतया मोदकं देहि देव ।

मूर्खत्वात्तत्र बुद्ध्वा खरघटितपदं मोदकस्तेन दत्तो

राज्ञी प्राज्ञी ततः सा नृपतिमपि पतिं मूर्खमेनं जगर्ह ॥

It says that there were a king and a queen. Once they were, when taking bath, playing throwing water to each other. The queen did not like so much water and requested the king not to throw water to her saying *modakam dehi deva* 'O lord, don't give water.' But the king being a blockhead misunderstood it and gave her sweets. Here *modakam dehi* may give two meanings: (i) 'Don't give water' which the queen intended to express, and (ii) 'give sweets' as the king understood. Certainly the king should have taken here the first sense, but owing to his stupidity he took the second and was rebuked by the queen who was very learned. The grammar was then written for the king, so that by reading it he might become wise.

It is said that this king was *Sātavāhana* (or *Śālivāhana*). This story is referred to by *Bu-ston* in his *History of Buddhism*, Eng. tr. by Obermiller, Part II, pp. 167-8. He says that the king was *Udayana*, but in Tibetan the name of the king is *Bde. spyod* (བདེ་སྟོན་) which may support only the first part of

of *Anubhūtiśvarūpācārya*. Besides, there are other grammatical works translated into Tibetan. Among the large number of other Sanskrit works rendered into Tibetan it is very interesting to note the following: In *Nīti* such works as the *Āryakośa* of *Ravigupta*, the *Subhāṣitaratnakadaṇḍa*¹ of *Āryaśūra*; in Lexicography the *Amarakośa*, its *ṭikā* *Kāmadhenu* of *Subhūticandra*, the *Muktāvali* otherwise known as the *Viśvalocana Abhidhānaśāstra* of *Śrīdharaśena*; in *Āyurveda* 'medicine' *Aṣṭāṅgabṛdaya* of *Vāgbhaṭa* as well as its commentary, *Brahmaveda Sāraṅga-* (for *Śāraṅga-*) *dharacaraka* of *Sarvāhitamitradaṭṭa*, and *Aśvāyurvedasambitā* of *Śālihotra*; in *Śilpāśāstra* we have *Citralakṣaṇa* of *Nagana-jit*, *Pratimāmānalakṣaṇa* of *Ātreya*; and in *Dhātuvāda* or *Rasāyana* there are such works as the *Sarveśvararasāyana* of *Īśvara*. There are translations of works also on such subjects as *Sāmudrika*, for instance, *Sāmudrikavyaṅjanavarṇana* of an unknown author; on *Svarodaya* one finds *Svarodoyārthasaṃgraha*, etc.

The translations are arranged into two large divisions according to two classes of writings, *sūtras* and *śāstras*. While *sūtras* are said to have been the utterances of the Buddhas themselves, *śāstras* are written by subsequent teachers by way of interpretation of the former. The division in which those *sūtras* are collected is popularly known as *Sātavāhana*, and in no way *Udayana* for which we have *Hchar* byed (མཚན་མྱོད་).

¹ An edition of it is under preparation in our University.

larly called or pronounced *Kanjur*, properly *Bkaḥ.ḥgyur* (བཀའ་འགྱུར) The word *bkaḥ* (བཀའ) means *śāsana*, *ājñā* 'order, command', and *ḥgyur* (*ḥgyur.ba*, འགྱུར་བ) √ *bhū* 'to be' 'to become.' Thus the two words combined literally means 'that which is or has become the command (of the Buddhas).' It is generally interpreted as the instructions and precepts of the Buddhas, or more popularly, the translation of the commandments of the Buddhas.

The other division in which *śāstras* are collected is popularly called or pronounced *Tanjur*, properly *Bstan.ḥgyur* (བསྐྱན་འགྱུར). The word *bstan* generally means 'doctrinal teaching in general' or 'a system of doctrines.' Thus *Bstan.ḥgyur* literally means 'that which is or has become the doctrine (of the Buddhas).'

These two collections are often briefly called *Bkaḥ.bstan* (བཀའ་བསྐྱན), *Śāsana-śāstra*, and the words *Gsuñ.rab* (གསུང་རབ), *pravacana*, and *Bstan.bcos* (བསྐྱན་བཅེས), *śāstra*, are also used to imply them together.

Thus while the *Kanjur* contains the words of the Buddhas, as the *Vinayavastu* (Hdul.ba.gṣi, འདུལ་བ་གཞི), the *Vinayavibhaṅga* (Hdul.ba.rnam.par.ḥbyed.pa, འདུལ་བ་རྣམ་པར་འབྱེད་བ) with different *Prañjāpāramitās* (Ses.rab.kyi.pha.rol.tu.phyin.pa, ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱེད་བ), etc. etc., the *Tanjur* consists of the works of

teachers such as N ā g ā r j u n a , Ā r y a d e v a , A s a ṅ g a , V a s u b a n d h u , D i ṇ ṇ ā g a , D h a r m a k ī r t i , etc. etc.

The *Kanjur* is divided into seven parts, viz. 1. *Vinaya* (Hdul.ba, འདུལ་བ་), 2. *Prajñāpāramitā* (Śes.rab.kyi.pha.rol.tu.phyin.pa, ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་), 3. *Buddhāvataṃśaka* (Saiis.rgyas.phal.po.che, སངས་བྱུས་པལ་པོ་ཆེ་), 4. *Ratnakūṭa* (Dkon.mchog.brtsegs.pa, དཀོན་མཆོག་བརྟེན་པ་), 5. *Sūtra* (Mdo, མདོ་ or Mdo.sde, མདོ་མེ), 6. *Nirvāṇa* (Mya.nian.las.h'das.pa, ལྷ་ངན་ལས་འདས་པ་), and 7. *Tantra* (Rgyud, རྒྱུད་). Each of these parts contains a number of volumes there being a total of 108. But this number varies according to different editions as 100, 102 and 104. These volumes again contain a number of works.

The *Tanjur* is mainly divided into two parts: *Tantra* (Rgyud, རྒྱུད་) and *Sūtra* (Mdo, མདོ་) consisting of 225 volumes in all, the former 88 and the latter 137.

These two grand collections contain not less than 4566 works, the *Kanjur* 1108, and the *Tanjur* 3458, some of them being mere small tracts only of a few lines.

It is to be noted that all the works contained herein are not the translations from Sanskrit, for we have some translations also from Apabhraṃśa and Chinese as well.

These Tibetan works, xylographs as they are called, are printed

from wooden blocks, in some places in Tibet, such as Sde.dge, popularly pronounced Derge, a remote eastern district, Snar. than popularly called Narthang, a village and monastery about six miles to the south-west of Tashilhunpo, etc. and in Peking.

It is not very easy to get these xylographs. A complete set of the *Kanjur* or the *Tanjur* or of both of them will be found in the following places in our country: the Visvabharati in Santiniketan, Bengal; the University of Calcutta; the Vaṅgiya Sāhityapariṣad, Calcutta; the Royal Asiatic Society of Bengal, Calcutta, the Bihar and Orissa Research Society, Patna; and the Theosophical Society, Adyar, Madras.

So far we have discussed a little the translations in Tibetan literature. But one must not understand from it that it consists of only translations which are included in the two great collections, *Kanjur* and *Tanjur*. For, besides the works referred to above, there is a great variety of original books in Tibetan under such titles as the following: 1. Lo.rgyus (ལོ་རྒྱུས་), *Vṛttānta* 'annals,' 'history.' 2. Gtam.rgyud (གཏམ་རྒྱུད་), *Ākhyāna* 'legend, oral tradition, traditional history.' 3. Chos.bbyun (ཆོས་འབྱུང་), *Dharmodbhava* 'the origin (and growth) of the *dharma* (Buddhism).'¹ 4. Rtogs.brjod (རྟོགས་བརྗེད་), *Avadāna* 'biographical notices describing heroic or

1. The histories of Buddhism by Bu.ston, Tāranātha, etc. belong to this class and consequently called *Chos.bbyun*.

glorious achievements.' 5. Rnam.thar (རྣམ་ཐར་), *Vimokṣa*, literally 'emancipation or liberty', but used in the sense of 'legendary tales.' 6. Deb.ther (དེབ་ཐེར་), or Deb.gter (དེབ་གཏེར་), *Lekha* 'records, documents.' 7. Deb.ther sñon.pa (དེབ་ཐེར་སྟོན་པ་), *Purvalekha*, 'ancient records.' 8. Yig.gžun (ཡིག་གཞུང་), *Purāvṛttākhyāna* 'chronicle.' 9. Rgyal.rabs (རྒྱལ་རབས་) *Rājavamśa*, 'royal pedigree.' 10. Rgyal.rabs.dpags.bsam.ljon.śin (རྒྱལ་རབས་དཔག་བསམ་ལྗོན་ཤིང་) *Rājavamśakalpadruma*, etc. etc.

Barring pure Tibetan epic, and legendary tales, as for example, in the Gesar Saga (གེ་སར་གྱི་སྐུང་), some poems and lyrics, the literature of Tibetan is almost entirely of Indian origin, its works on different branches mostly being faithful translations from Sanskrit (and in some cases Prakrit, Apabhramśa and Old Bengali) originals taken from Bengal, Magadha, Central Asia, Kashmir, and Nepal, beginning from the middle of the seventh century A.D. A large number of these books was again translated into Mongol, Manchu, and Chinese languages mostly from Tibetan. Thus the Tibetan language became in Central Asia, Mongolia and Manchuria the language of the learned and of religion, as Latin in Europe.

There are, as says Sarat Chandra Das, three periods of Tibetan literature. The first is from the middle of 7th century

A.D. to the end of the 14th. It is called the Classical Period. During this time the translations of Sanskrit works began and progressed very much. In 1205 the Mongol conqueror, Chingis Khan conquered Tibet, and in the same time (1203 A.D.) Bakhtyar Khalji with his Turki and other foreign Mohammedan troops plundered and destroyed the great Buddhist monasteries of Nālandā, Odantapurī and Vikramaśilā in Magadha. Paṇḍit Śākyaśrī of Kashmīr witnessed this destruction and returned to Tibet in this time.

The second period began with the beginning of the 15th century and ended with the 17th century, introducing a new era in the literature of Tibet, and Buddhism received fresh impulses. During this period Tibetan scholars took largely to Chinese studies, and the great indigenous literature of the country was properly written down.

The third or last period began with the first quarter of the 18th century A.D. It is in this period that Tibetan became the sacred language of Higher Asia.

No one can begin Tibetan studies without knowing the name of the great Hungarian traveller and scholar, Alexander Csoma de Kőrös referred to above. He was born in Transylvania in April, 1784, and spent many years under the patronage of the British Government in Tibet in order to master the language of the country. It is he who instituted the scientific studies in Tibetan and is rightly called by Léon Feer as the founder of Tibetan studies (*Fondateur des études tibétaines*). He wrote a Tibetan

Grammar (1834) on which F o u c a u x has based his own grammar in French having copied the former throughout, as well as a Dictionary in 1838. Of the former S a r a t C h a n d r a D a s writes:¹ "The scholarship which that Hungarian traveller displayed in it, has not, in my humble opinion, been surpassed by any subsequent student of Tibetan." His papers on different subjects connected with Tibetan are to be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* and *Asiatic Researches* of the time. On the occasion of the one hundred and twenty-fifth anniversary of his birth his articles scattered in different volumes of the journal were collected and reprinted in a book under the title of *Tibetan Studies* by the Royal Asiatic Society of Bengal. He made an analysis of the *Kanjur* in the *Asiatic Researches*, Vol. XX, which was translated into French by L é o n F e e r with additional matters.

Besides the scholars mentioned above there are many others who have made valuable contribution to the study of Tibetan, for instance, J ä s c h k e , F r a n c k e , S c h i e f n e r , S c h m i d t . Among Indian scholars of Tibetan, we must mention the name of Rai S a r a t C h a n d r a D a s Bahadur for his varied contributions to Tibetan studies for which he will ever be remembered by a student of Tibetan. He was born in 1849 in the district of Chittagong, and appointed Head Master of the Tibetan Boarding School at Darjeeling in 1874. There he had the oppor-

¹ *An Introduction to the Grammar of the Tibetan Language*, Darjeeling, 1915, p. i.

tunity to study Tibetan. At the request of the Indian Government, he went four times to Tibet during 1878-1883. He was sent by the Government of India also to Peking to assist them in diplomatic matters connected with Tibet. His journeys to Tibet helped him much in various ways in enriching his knowledge of the language of the country. He wrote not only a great number of papers dealing with different subjects connected with Tibet, which will be found in the volumes of the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* of that time, but also many books on them. He edited many Tibetan works most interesting and important of them being *Bhadrakalpadrūma* (Dpag.bsm.ljon.bzan, དཔག་བསམ་ལྡན་བཟང) of Sum.p.a.m.k.h.a.n.p.o.y.e.s.e.s.d.p.a.l.h.b.y.o.r which is not a translation, but an independent book giving the history of Buddhism in India and the matters connected therewith. He edited also the celebrated work of Kṣemendra of Kashmir, the *Bodhisattvāvadānakalpalatā* (Byan.chub.sems.dpañi.rtog.brjod.dpag.bsam.hkhri.ñin, (བྱང་ཆུབ་སེམས་དབའི་རྟོགས་བརྗེད་དཔག་བསམ་ལཱི་ཤིང) in its both versions, Sanskrit and Tibetan. His most valuable work with regard to Tibetan studies is, however, the *Tibetan-English Dictionary* (1899) which is the best ever published, it has not yet been surpassed by any one. Subsequently it was revised (1902) by Graham Sandberg and A. William Heyde.

It may be noted here that a good number of Tibetan books

belonging to Sarat Chandra Das is now kept in the Tibetan Seminary of the University of Calcutta. There is a copy on Tibetan paper of the Tibetan version of the *Kāvyaḍarśa* prepared evidently by Sarat Chandra Das leaving some space under each of the Tibetan verses, perhaps for the original Sanskrit equivalents. It seems that he wanted to edit it, but could not do so.¹

In connection with the Tibetan scholars in India mention should be made also of Mahāmahopādhyāya Pandit Satiś Chandra Vidyabhūṣaṇ. His *History of Indian Logic* shows his deep scholarship in the language. For the Asiatic Society of Bengal he edited the following two books: The *Sragdharāstotra* with its two Tibetan versions; the *Amarakośa*, Sanskrit and Tibetan texts, as well as its commentary in Tibetan called *Kāmadhenu*. He prepared and edited also the *Bilingual Index to the Nyāyabindu* using the edition of both the versions, Sanskrit and Tibetan of that society. For the Asiatic Society of Bengal he edited also a part of the *Mahāvīyūtpatti* under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary*.

In conclusion, there is only one word to say. Reference has been made above to the Tibetan translations of Sanskrit works as well as to the indigenous literature of the country, from which, one can know, in the words of Csoṃa, "the manners, customs, opinions, knowledge, ignorance, superstition, hopes and fears

¹ It is now edited by Anukul Chandra Banerji and included in the publications of the University.

of a great part of Asia especially of India, in former ages.” As regards the translations, the Sanskrit originals of most of them have disappeared, perhaps for ever. Some of them may be discovered in the future in Nepal, Kashmir, Tibet, or Central Asia, but we cannot hope that they will all ever be found. The contents of these Sanskrit works are now preserved in translation in Tibetan as well as in Chinese and Mongolian. An Indian student desirous of knowing certain lost chapters in the history of literature and culture in his own country can in no way ignore or neglect these translations in Tibetan and other languages. He must bring back from those sources the treasure that has unfortunately been lost to him.

ABBREVIATIONS

BB	Bibliotheca Buddhica.
BC	Buddhacarita.
BG	Bhagavadgītā.
BI	Bibliotheca Indica.
BK	Bodhisattvāvadānakalpalatā.
CŚ	Catuḥśataka. But in the Notes on PD. it is for Cāṇakyaśataka ed. I s h v a r C h a n d r a S h a s t r i , Calcutta, 1935.
HU	Hitopadeśa.
IP	Indische Sprüche by B ü h l e r .
KA	Kāvyaadarśa
KP	Kāśyapaparivarta.
LV	Lalitavistara.
MK	Mūlamadhiyamakakārikā.
MB	Mahābhārata.
MT	Mahānirvāṇa Tantra.
MS	Manusmṛti.
NA	Nāgānanda.
NB	Nyāyabindu.
NBT	Nyāyabinduṭīkā.
PD	Prajñādaṇḍa.
PT	Pañcatantra.
RK	Rūpādityakathā.

SA	Subhāṣitāvalī ed. P e t e r s o n , Bombay, 1886.		
SD	S a r a t C h a n d r a D a s .		
Skt	Sanskrit.		
ŚP	Śārṅgadharapaddhati (=The Paddhati of Śārṅga- dhara ed. P e t e r s o n , Bombay, 1888.		
SR	Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra, Nirṇayasāgara, 1929.		
UV	Udānavarga.		
Lit. or lit.	Literally		
Skt.	Sanskrit.		
Tib.	Tibetan.		
abl.	ablative.	ind.	indeclinable.
acc.	accusitive.	inst.	instrumental.
adj.	adjective.	inter.	interjection.
adv.	adverb.	n.	neuter.
cond.	conditional.	num.	number.
conj.	conjunction.	pcl.	particle.
dat.	dative.	pers.	person or personal
f.	feminine.	pf.	perfect.
fig.	figuratively.	pl.	participle.
gd.	gerund.	plu.	plural.
ft.	future.	pt. pl.	present participle.
hon.	honorific.	sing.	singular.
inf.	infinitive.	subst.	substantive.
imp.	imperative.	vb.	verb.

A Skeleton Grammar

of the
Tibetan Language

ALPHABET

1. The Tibetan alphabet comprises thirty-four letters, four vowels and ~~twenty~~ ^{thirty} consonants.

2. *Vowels.* The following are the vowels: (ཨ *a*), ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*. There are no long vowels in Classical Tibetan.

Though ཨ *a* is, in fact, a vowel, the Tibetan grammarians take it as a consonant, possibly owing to the fact that it is always inherent in a consonant and never used separately. We can look upon it as the vowel bearing base, and since the short *a* is inherent in the consonant letter as such there is no special mark for it even in connection with the base ཨ.

The four vowels when added to consonants assume the following special forms respectively :

ཨི *i*, ཨུ *u*, ཨེ *e*, ཨོ *o*.

For example :

ཀ <i>ka</i>	ཀི <i>ki</i>	ཀུ <i>ku</i>	ཀེ <i>ke</i>	ཀོ <i>ko</i>
ཁ <i>kha</i>	ཁི <i>khi</i>	ཁུ <i>khu</i>	ཁེ <i>khe</i>	ཁོ <i>kho</i>

3. *Consonants.* The following are the consonants with the Nāgari characters with which they are connected :

ཀ	क	k	ཁ	ख	kh	ག	ग	g	ང	ङ	ṅ
ཅ	च	c	ཆ	छ	ch	ཇ	ज	j	ཉ	ञ	ṇ
ཏ	त	t	ཐ	थ	th	ད	द	d	ན	ण	n
པ	प	p	ཕ	फ	ph	བ	ब	b	མ	म	m
ཅ	ts		ཆ	tsh		ཇ	dz				
ཉ	व	v	ཞ	ž		ཟ	z		འ	ḥ (or ')	
ཡ	य	y	ར	र	r	ལ	ल	l			
ཤ	श	ś	ས	स	s	ཨ	ह	h	ཨ	अ	a

ཡ y and ར r following a consonant have the signs ཡ and ར respectively ; e. g. ཡ ky, ར kr.

PRONUNCIATION

4. As regards pronunciation only a short note may be given. While ཅ c, ཆ ch, and ཇ j are pure palatals, as in Sanskrit, ཏ ts, ཐ tsh, and ཇ dz are palato-alveolar. ཞ ž is like j in *jadis* (=zādi, zhadi) 'formerly' in French, but with a tendency towards the sound of *sh* as in *shy*. འ ḥ (or') is now silent in Modern Tibetan, but in Classical Tibetan it had the sound of the glottal stop, like that heard in German when words begin with a vowel (in writing). It is the substitute

for *h* (ह) in many Indian languages and dialects, e.g. East Bengali ; cf. East Bengali हय, हाती (हय, हाती) *hay, hātī* = 'ay,' 'ātī'. = 'is or are', and 'elephant' respectively.

5. The Tibetan language was, as has been said before, first reduced to writing in the seventh century A. D., and it may be presumed (and this is also the opinion of scholars) that the spelling adopted at that time represented the actual pronunciation of the language. But with the passing of centuries, phonetic decay brought in a change of pronunciation. The spelling was not changed as the pronunciation changed : orthography did not keep pace with phonetic development. The result is that at the present day Tibetan is written in a spelling which indicates the pronunciation of a thousand or twelve hundred years ago or more, and there is a vast discrepancy between the modern pronunciation and the unmodified ancient orthography which is current.¹ Letters have become silent, voiced sounds have become unvoiced, combinations of consonants have been assimilated or changed into quite different consonants. Thus དབུས *dbus* 'middle' is pronounced *bü* (*d, b* and *s* lost, *u* changed to *ü*) ; གདུང *gduñ* 'distress' is pronounced *duñ* (*g* silent) ; བོད *bod* 'Tibet' is pronounced *pö, phö* (*d* lost, *b* becomes unvoiced to *p*, and even aspirated to *ph*, loss of *d* compensated by change of *o* to *ö*) ; བརྒྱ *bkra* 'variegated' is pronounced *ta* (*b* lost, *kr* changed to *t*) ; ཕྱགས *phyogs* 'the direction or quarter' is pronounced *chok* (*s* lost, *g* changed to *k*, *phy* assimilated to the palatal *ch* through the influence of the palatal semivowel *y*).

The result is that Tibetan words pronounced in the modern way would give us no clue to the spelling, and Tibetan pronounced as

¹ The same sort of thing has happened in other languages also ; e.g. in English we write *knight* (which indicates the pronunciation of the 14th century, *k-ni-kh-t*), but now pronounce it as *nait* ; so *enough* (old pronunciation *e-nukb*), now = *inaf* ; *plough* (= *pluk*) now = *plau*.

written will not be understood by a Modern Tibetan. The old pronunciation is better preserved in Kham or Eastern Tibet and it is most decayed in Central Tibet. For our purposes in this book, we are not concerned with the Modern Tibetan ; we are more interested in the written rather than the spoken word, and our written word is indicative of the spoken word when Sanskrit-Tibetan literary work was in full swing. We therefore ignore the modern pronunciation, and indicate by transliteration the Tibetan orthography not by phonetic transcription.

Nevertheless, it is helpful to know how the transformation of the Classical Tibetan sound-system has taken place in Modern Tibetan. Therefore the main lines of it have been indicated below. Students may at the outset read Tibetan as written, and when dealing with Tibetan Lamas and others, they may gradually acquire the modern pronunciation.

6. *Silent Letters.* ར r, ལ l (with one exception, see below), and ས s preceding a consonant are silent ; e.g. རྟ rk, ལྟ lk, and སྟ sk are all pronounced ཟླ k. But ལྟ lha, *deva* 'god', is pronounced as it is written.

7. The five letters, ག g, ཅ d, བ b, མ m, and ལ h when prefixed to initial or basic letters to form a word are silent ; e. g. གཅད gduñ, *tāpa* 'affliction' is pronounced ཅད duñ.

¹ *Arrangement of the words with Prefix Letters in Dictionaries.*

These five letters (ག g, ཅ d, བ b, མ m, and ལ h) are called prefixes. Words the radical letters of which are preceded by them are to be found in Dictionaries not under those beginning with ག g, ཅ d, etc., but under those beginning with the radicals ; e.g. གཏོད dkon, *durlabha* 'rare', is to be found not under the words with ཅ d at the beginning, but under those radically beginning with ཟླ k.

8. ལ following a consonant is silent; e. g. ལྷ *klu*, *nāga* 'serpent' is pronounced ལྷ *lu*; ལྷ་བ *zla.ba*, *candra* 'moon' is ལ་བ, *la.ba*; but generally it is pronounced ལ་བ, *da.ba*.

9. *Modifications of Pronunciations.* (i) ལ *y* following ཐ *p*, ཐ *ph*, ཐ *b*, and ཐ *m* changes their pronunciations into those of *c*, *ch*, *c* or *j*, and *ny* respectively. When not an initial, ཐ *by* is pronounced as *j*; but if prefixed by *d* it is pronounced as *y*. Sometimes the sound of *gy* changes into that of *j*; e. g. བསྟན་འགྱུར *bstan.hgyur* is pronounced *tan.jur*.

(ii) When ར *r* follows, ཀ *k*, ཀ *kh*, ཀ *g*, ར *d*, ཐ *p*, ཐ *ph*, and ཐ *b* are pronounced as cerebrals, i. e. ཀ *kr* and ཐ *pr* as *ṭ*; ཀ *khr* and ཐ *phr* as *ṭh*, and ཀ *gr*, ར *dr*, and ཐ *br* as *ḍ*: e. g. བཀྲ་ཤིས་ལྷ་ས, *T a s h i L a m a*, lit. *Maṅgala-guru* is pronounced *ṭa*.

(iii) ལ *v* occurring only in a few words in Tibetan, of which the sign is ལ, joined to a consonant, is, in fact, silent, but its inherent ལ *a* is pronounced as a long one; e. g. རྩ *rtsva*, *trṇa* 'grass' is pronounced as *tsā*.

(iv) Similarly sometimes at the end of a word ར *h* (') is silent, but its inherent ལ *a* is lengthened in pronunciation.

10. *Identical pronunciation of different sounds.* It is to be noted that according to the above rules a number of

THE SCHEME OF TRANSLITERATION OF THE SANSKRIT ALPHABET

Vowels

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ
ल	लृ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः ।
य	य	य	य	य	य	य	य

क	ख	ग	घ	ङ ।	च	छ	ज	झ	ञ ।
ण	फ	भ	म	८ ।	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ॡ ।
ट	ठ	ड	ढ	ण ।	त	थ	द	ध	न ।
प	फ	ब	भ	८ ।	र	य	ल	ळ	८ ।

བ ཏ བ མ མ། ཡ ར ལ བ།
 བ བ བ ཏ མ། ཡ ར ལ བ།
 མ བ མ ཏ མ།
 བ ཏ མ ཏ མ།

For an example of this method of transliteration see pp. 192 ff.

NUMERALS

12. *Cardinals.*

1 ༡ གཅིག gcig	11 ༡༡ བཅུ་གཅིག bcu. gcig
2 ༢ གཉིས gñis	12 ༡༢ བཅུ་གཉིས bcu.gñis
3 ༣ གསུམ gsum	13 ༡༣ བཅུ་གསུམ bcu.gsum
4 ༤ བཞི bzhi	14 ༡༤ བཅུ་བཞི bcu.bzhi
5 ༥ ལྔ lha	15 ༡༥ བཅུ་ལྔ bco.lha
6 ༦ གྲུག drug	16 ༡༦ བཅུ་གྲུག bcu.drug
7 ༧ བདུན bdun	17 ༡༧ བཅུ་བདུན bcu.bdun
8 ༨ བརྒྱད brgyad	18 ༡༨ བཅུ་བརྒྱད bco.brgyad
9 ༩ དགུ dgu	19 ༡༩ བཅུ་དགུ bcu.dgu
10 ༢༠ བཅུ bcu, or བཅུ་ཐམ་པ bcu.
tham.pa.	20 ༢༠ ཉི་ཤུ ñi. su, or ཉི་ཤུ་ཐམ་པ
ñi.su.tham.pa

- 21 ཉི་ཤུ་རྩ་གཅིག་ ṇi.śu.rtsa.gcig, or ཉི་ཤུ་གཅིག་ ṇer.gcig
 30 ལྷུ་མ་གུ་ sum.cu
 31 ལྷུ་མ་གུ་རྩ་གཅིག་ sum.cu.rtsa.gcig, or ལྷུ་གཅིག་ so.gcig
 40 བཞི་བུ་ bži.bcu
 41 བཞི་བུ་རྩ་གཅིག་ bži.bcu.rtsa.gcig
 100 བརྒྱ་ brgya or བརྒྱ་ཐམ་པ་ brgya.tham.pa
 101 བརྒྱ་དང་གཅིག་ brgya.dañ.gcig, or བརྒྱ་རྩ་གཅིག་ brgya.rtsa.gcig
 1,000 ལྷོང་ ston, or ལྷོང་ཕྱག་ ston.phrag
 10,000 ཁྲི་ khri

13. Ordinals.

Ordinals are formed from the cardinals generally by adding པ་ pa to the latter ; e. g. གཉིས་པ་ gñis. pa, *dvitīya* 'second' ; གསུམ་པ་ gsum.pa, *trītiya* 'third'. But for *prathama* 'first' we have དང་པ་ dañ.po, and not གཅིག་པ་ gcig.pa.

HONORIFIC WORDS

14. In Tibetan there are two kinds of words, honorific and common. The former is used when speaking respectfully to, of, or before a superior ; e. g. for *tāta* or *pitr*, 'father' ཨ་བ་ ab (hon.), as in NA, 6^b, and ཤ་ pha (com.), as in BC, 10^b.

NUMBER

15. The plural signs are generally དག dag and རྣམས rnam. Sometimes both of them are used together. There is no dual number in the language, but Sanskrit dual is generally rendered by དག dag (p. 295). See Rule 21.

DECLENSION

16. The nominative does not take any affix. The accusative is as the nominative, but sometimes it takes ལ la as an affix. The instrumental is formed by adding, according to the rules (see pp. 226, 240) one of the following affixes: ཀྱིས kyis, གྱིས gyis, གིས gis, ཡིས yis, ཨིས his, and ས s. The dative is formed by ལ la or one of the following particles; ི tu, ི du, ི ru, ི r, and ི su. The ablative is formed by adding ན nas or ལ las. The genitive is formed by the instrumental affixes dropping their sibilants, i. e. adding ཀྱི kyi of ཀྱིས kyis, གི gi of གིས gis, and so on (see pp. 226, 240). The locative is formed by ན na and ལ la. The vocative is as the nominative with the particle ཀྱེ kye, *bhos*, *aye*, etc. 'oh' used before it.

17. Below are given two declensions, (i) one of a noun ending in a consonant and (ii) one of that which ends in a vowel.

(i) ཆོས chos, dharma 'religion'.

Sing.	Plu.
Nom. ཚོས་ chos	ཚོས་རྣམས་ chos.rnams
Acc. ,,	,,
Instr. ཚོས་ཀྱིས་ chos.kyis	ཚོས་རྣམས་ཀྱིས་ chos.rnams.kyis
Dat. ཚོས་ལ་ chos.la	ཚོས་རྣམས་ལ་ chos.rnams.la
Abl. ཚོས་ནས་ chos.nas	ཚོས་རྣམས་ནས་ chos.rnams.nas
Gen. ཚོས་ཀྱི་ chos.kyi	ཚོས་རྣམས་ཀྱི་ chos.rnams.kyi
Loc. ཚོས་ན་ chos.na	ཚོས་རྣམས་ན་ chos.rnams.na
Voc. ཀྱེ་ཚོས་ kye.chos	ཀྱེ་ཚོས་རྣམས་ kye.chos.rnams

(ii) རྒྱལ་པོ་ rgyal.po, *rājan* 'king'.

Sing.	Plu.
Nom. རྒྱལ་པོ་ rgyal.po	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ rgyal.po.rnams
Acc. ,,	,,
Instr. རྒྱལ་པོས་ rgyal.pos	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ rgyal.po.rnams. kyis
Dat. རྒྱལ་པོ་ལ་ rgyal.po.la	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ལ་ rgyal.po.rnams.la
Abl. རྒྱལ་པོ་ནས་ rgyal.po.nas	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ནས་ rgyal.po.rnams.nas
Gen. རྒྱལ་པོའི་ rgyal.pohi	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱི་ rgyal.po.rnams.kyi
Loc. རྒྱལ་པོ་ན་ rgyal.po.na	རྒྱལ་པོ་རྣམས་ན་ rgyal.po.rnams.na
Voc. ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་ kye.rgyal.po	ཀྱེ་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ kye.rgyal.po.rnams

ADJECTIVES

18. Adjectives are generally put after substantives as in French ; e.g. མི mi 'man' and རྟོ རྟོ nan 'bad', when these are used together we have མི་རྟོ mi.nan, 'a bad man'.

Sometimes an adjective is used before a substantive, and in that case it is often put in the genitive case ; e. g. བཟང bzañ or བཟང་པོ bzañ. po 'good' and མི mi 'man', we may put them together as བཟང་མི bzañ.mi, or བཟང་པོའི་མི bzañ. poñi. mi 'a good man.'

PRONOUNS

19. Each of the personal pronouns has several forms, only a few of them are given here :

First person : ཇ na, བདག bdag, ཇོ ned (hon.) 'I'.

Second person : ཁྱད khyod, ཁྱེད khyed (hon.) 'you'.

Third person : ཁོ kho, ཁོས khoñ (hon.) 'he', 'she', 'it'.

20. Reflexive personal pronouns are formed by adding such words as ཉིད ñid, རང rañ, etc. ; e.g. ཇ་ཉིད ña. ñid, ཇ་རང ña.rañ, 'myself'.

21. The plural number of personal pronouns are formed also by adding ཅག cag, and ཅག་རྣམས cag.rnams ; e.g. བདག་ཅག bdag. cag, or བདག་ཅག་རྣམས bdag.cag.rnams 'we'.

22. The Demonstrative pronouns are འདི ḥdi 'this' and དེ de 'that'.

23. The interrogative pronouns are ཚུ su 'who', གང gañ 'which', 'whether' and ཅི ci 'what'.

24. The interrogatives ཚུ su 'who' and གང gañ 'which' are used also in the relative sense. Sometimes instead of ཚུ su གང་ཚུ 'that which' or 'he that' is used. གང་ཞིག gañ. žig 'whoever,' 'whichever, whatever', ཞི ji or གང་ཅི 'that which, what' are other relatives.

VERBS

25. Verbs have the same form in all the persons and numbers.

26. The present participle which may be regarded also as verbal noun or taken both adjectively and substantively and always terminates either in པ pa or བ ba, according to the preceding letter, forms the theme of a verb ; e. g. བྱེད་པ byed.pa 'doing' or 'a doing'. Verbs in a dictionary are found in this form, and it is followed also in these pages.

27. The infinitive is formed by adding ར ra to the present participle ; e. g. བྱེད་པར byed.par, 'to do' ; འགྲོ་བར ḥgro.bar, 'to go'. Sometimes such particles as ཏ tu, ཏ du, etc. are added to roots to form infinitives ; e. g. བྱེད་ཏ byed.du, Skt. *kartum* 'to do.'

28. The present tense is expressed variously :

(a) By dropping the termination པ་ pa or བ་ ba of the present participle ; e. g. ཁོ་བྱེད་ kho.byed, 'he does' ; ཁོ་འགྲོ་ kho.hgro, 'he goes'.

(b) By the reduplication of the final letter of the root and adding the vowel ཨ་ o to it ; e. g. ཁོ་བྱེད་དོ་ kho.byed.do, 'he does.'

(c) By adding བྱེད་ byed or བྱེད་དོ་ byed do to the infinitive ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད་ kho.hgro.bar.byed or ཁོ་འགྲོ་བར་བྱེད་དོ་ kho.hdro.bar.byed.do, Skt. lit. *sa gamanaṃ karoṭi*, i. e. *sa gacchati* 'he goes'. It is to be noted that often the sign of the infinitive is omitted ; e. g. ཁོ་འགྲོ་བྱེད་ kho.hgro.byed, 'he goes'.

(d) By adding to the root བཞིན་པ་ bžin.pa or either of the two auxiliaries, འདུག་ ḥdug 'to remain' and སྒྲུང་ snañ 'to be' preceded by any one of the following particles : ཀྱིན་ kyin, གྱིན་ gyin, གིན་ gin, འིན་ ḥin, and ཡིན་ yin according to the final letter of the root (see p. 226) ; e. g. བྱེད་བཞིན་པ་ byed.bžin.pa, 'he does' ; བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ byed.kyin.hdug, 'he is doing'.

29. As regards the form there is no difference between the past participle and the past tense ; e. g. སྒྲུབ་ smras is both the past participle and the past tense of the root བློ་བ་ ba 'to say'.

30. Generally ས s is added to the root to form the past tense; e.g. སྦྱས smras, 'said' from སྦྱ smra 'to say'; གསུངས gsungs, 'said' from གསུང gsun 'to say.'

31. Sometimes the prefix འ h of the root is dropped; e.g. གྱུར gyur 'is become' from འགྱུར hgyur, 'to become'. Some roots drop their འ h, and at the end assume ས s; e.g. བྲིས bris 'wrote' from འབྲི hbri, 'to write'.

32. Frequently the past or the perfect tense is formed by adding to the root one of the following auxiliaries: འདུག hdog, ཟིན zin, གྱུར gyur, ཡིན yin, ཚར tshar, བྱུང byun, and སོང son; e.g. ཤེས་ཟིན ses.zin, 'knew'.

For irregular forms see Rule 36.

33. The future is generally formed from the infinitive by adding འགྱུར hgyur; e.g. བྱེད་པར་འགྱུར byed.par.hgyur, Skt. *kariṣyati* 'he will do.' As in Sanskrit, a future participle in བྱ bye, or པར་བྱ་བ par.bya.ba, or བར་བྱ་བ bar.bya.ba, as the case may be according to the preceding letter of the root, is also used to express the future tense; e.g. འགྲོ་བྱ་ hgro.bya, or འགྲོ་བར་བྱ་བ hgro.bar.bya.ba, Skt. *gantavyam*, but strictly *gamanam kartavyam*, 'about to go'.

For irregular forms see Rule 36.

34. The imperative is formed variously: (a) Sometimes the present

or the past tense is used for it ; e. g. དདུག་པ་ ḥdug, 'do sit' ; སོང་ son (past of འགྲོ་བ་ ḥgro.ba), 'go away'. (b) Sometimes the vowel of a root is changed ; e. g. ཞོ zo, 'do eat' from ཞེ za or ཞེ་བ་ za.ba 'to eat'. (c) Sometimes it is formed from the infinitive by adding to it གུར་ཅིག་ gyur.cig, ཤོག་ śog, or ཤོག་ཅིག་ śog.cig; e. g. ཤེས་པར་གུར་ཅིག་ śes.par.gyur.cig, Skt. *jānātu*, 'let him know'.

35. The conditional is formed by adding ཉི na to the form of the present or past tense ; e. g. from བྱེད་ byed, Skt. *kr* 'to do' བྱེད་ཉི byed.na, Skt. *yadi karoṭi* 'if he would do' ; བྱས་ཉི byas na, Skt. lit. *kṛte sati*, 'it being done'.

36 Verbal roots that are preceded by འ h and based on the following ten radical letters from their present, past, and future tenses and the imperative differently causing many irregularities : ཁ kh, ཀ g ; ཅ ch, ཇ j ; ཐ th, ཌ d ; ཕ ph, བ b ; ཏ tsh, ཐ dz. The forms are shown in the following ten tables in which the reader is advised to note the changes of the sounds :

No. 1

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཁལ་བ་	འཁལ་	བཀལ་ཟིན་	བཀལ་	ཁོལ་
ḥkhal.ba 'to spin'	ḥkhal	bkal.zin	bkal	khol

liv

A SKELETON GRAMMAR

འཁུར་བ	འཁུར	བཀུར་ཟིན	བཀུར	ཁུར
hkhur.ba, 'to carry'	hkhur	bkur.zin	bkur	khur
འཁུར་བ	འཁུར	བཀུས	བཀུ	ཁུ
hkhurd.pa, 'to wash'	hkhurd	bkrus	bkru	khurd

No. 2

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འགྲུགས་པ	འགྲུགས	བཀྲུག	དགྲུག	ཁྲུག
hgugs.pa, 'to call'	hgugs	bkug	dgug	khug
འགྲུས་པ	འགྲུས	བཀྲུས	དགྲུས	ཁྲུས
hgum.pa, 'to kill'	hgum	bkum	dgum	khum
འགྲུགས་པ	འགྲུགས	བཀྲུག	དགྲུག	ཁྲུག
hgegs.pa, 'to prohibit'	hgegs	bkag	dgag	khog

No. 3

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇག་པ	འཇག	བཅགས	བཅག	ཇག
hchag.pa, 'to walk'	hchag	bcags	bcag	chog
འཇང་བ	འཇང	བཅངས	བཅང	ཇང
hchañ.ba, 'to hold'	hchañ	bcañs	bcañ	choñ

or ཤོག sog

A SKELETON GRAMMAR

lv

འཇིབ་པ	འཇིབ	བཅིབས	བཅིབ	ཇིབ
hchib.pa, 'to mount'	hchib	hcibs	bcib	chib

No. 4

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇིག་པ	འཇིག	བཞིག	བཞིབ or བཞིག	ཞིག
hjig.pa, 'to destroy'	hjig	bžig	bžib or gžig	žig
འཇིབ་པ	འཇིབ	བཞིབས	བཞིབ	ཞིབ
hjib.pa, 'to suck'	hjib	bžibs	gžib	žib
འཇོམས་པ	འཇོམས	བཅོམ	བཞོམ	ཅོམ
hjoms.pa, 'to conquer'	hjoms	bcom	gžom	chom

No. 5

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཇགས་པ	འཇགས	བཅགས	བཅག	ཐོག
hthags.pa, 'to grind, weave'.	hthags	btags	btag	thog
འཇུང་པ	འཇུང	བཅུངས	བཅུང	ཇུང
hthuñ.ba, 'to drink'	hthuñ	btuñs	btuñ	hthuñ
འཇོར་པ	འཇོར	བཅོར	བཞོར	ཇོར
hthor.ba, 'to scatter'	hthor	btor	gtor	hthor

No. 6

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འདིང་བ	འདིང	བདིང	གདིང	ཐིང
hdiñ.ba, 'to spread'	hdiñ	btin	gdiñ	thiñ
འདུལ་བ	འདུལ	བདུལ	གདུལ	ཐུལ
hdul.ba, 'to subdue'	hdul	btul	gdul	thul
འདེགས་པ	འདེགས	བདེག	གདེག	ཐེག
hdeg.s.pa, 'to lift up'	hdeg.s	bteg	gdeg	theg

No. 7

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཕྲལ་བ	འཕྲལ	ཕྲལ	དཕྲལ	ཐྲལ
hphral.ba, 'to separate'	hphral	phral	dbral	phrol
འཕྲི་བ	འཕྲི	ཕྲི	དཕྲི	ཐྲི
hphri.ba, 'to subtract'	hphri	phri	dbri	phri

No. 8

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འབྲིགས་པ	འབྲིགས	ཐྲིག	དཐྲིག	ཐྲིག
hbig.s.pa 'to pierce'	hbig.s	phig	dbig	phig
འབུད་བ	འབུད	བུད	དབུད	ཐུད
hbud.pa, 'to put off'	hbud	phud	dbud	phud

A SKELETON GRAMMAR

lvii

འབྱུང་བ	འབྱུང	ཕུང	དབྱུང	ཕུང
hbul.ba, 'to offer'	hbul	phul	dbul	phul.

No. 9

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཚག་པ	འཚག	བཅགས	བཅག	ཚག
htshag.pa, 'to sift'	htshag	btsags	btsag	tshog
འཚོང་བ	འཚོང	བཅོངས	བཅོང	ཚོང
htshon.ba, 'to sell'	htshon	btsons	btson	tshon
འཚོལ་བ	འཚོལ	བཅོལ	བཅོལ	ཚོལ
htshol.ba, 'to search'	htshol	btsoal	btsal	tshol

No. 10

Verb	Present	Past	Future	Imp.
འཛིན་པ	འཛིན	བཟུང	གཟུང	ཟུང
hdzin.pa, 'to seize'	hdzin	bzuñ	gzuñ	zuñ
འཛུམ་པ	འཛུམ	བཙུམ ཟུམ	གཟུམ	ཟུམ
hdzum.pa, 'to close'	hdzum	bstum, zum	gzum	zum
འཛིད་པ	འཛིད	བཛིད	གཛིད	ཛིད
hdzed.pa 'to receive'	hdzed	bdzed	gzed,	zed.

37 Verbs with the five prefixes, viz. ག g, ད d, བ b, མ m, and འ h in the above cases sometimes retain the prefixes and sometimes h

do not ; e. g. གཅི་བ་ gci.ba, 'to make water', retains its གཅི in གཅི་ gci (present), གཅིས་ gcis (past), etc., while གཅོད་པ་ gcod.pa, 'to cut' in the present is གཅོད་ gcod, but in the past བཅོད་ bcad, in the future གཅོད་ gcad, and in the imperative ཆོད་ chod or གཅོད་ gcod.

In most verbs the prefix འ་ h is used only in the present tense.

38. Active verbs are formed from the corresponding neuter ones by an addition, contraction, or transformation of a letter in the latter ; e. g. སྐྱེ་བ་ skye.ba 'to be born,' but སྐྱེད་པ་ skyed.pa, 'to generate' ; འགྲུབ་པ་ hgrub.pa 'to be accomplished', but སྐྱབ་པ་ sgrub.pa 'to accomplish' ; འབྲལ་བ་ hbral.ba, 'to be separated', but འཕྲལ་བ་ hphral.ba 'to separate'.

THE CAUSATIVE

The causative is formed by adding འཇུག་པ་ hjug.pa 'to command, induce' (pr. འཇུག་ hjug, past བཇུག་ bcug, fut. གཇུག་ gžug, imp. ཇུག་ chug) to the infinitive ; e. g. འབྲི་བ་ hbri.bar 'to write' is the infinitive, by adding to it འཇུག་པ་ hjug.pa, we have འབྲི་བ་འཇུག་པ་ hbri.bar.hjug.pa 'to cause to write' ; བྱིད་དུ་བཇུག་ byed.du. bcug, Skt. *kārita* 'caused to do' (BC, 29¹).

It is to be noted that sometimes the sign of the infinitive is dropped ; e. g. from འཁྱིར་བ་ hkhyer.ba 'to carry' འཁྱིར་འཇུག་པ་

kh yer. hjug pa for འཁྱེད་ཀྱི་འཇུག་པ་ hkh yer. du. hjug. pa 'to cause to carry'. Here the infinitive sign ཏུ du is dropped.

When speaking respectfully སྟོལ་བ་ stol. ba 'to send' is used instead of འཇུག་པ་ for forming a casual verb; e. g. གྲོག་ཏུ་སྟོལ་བ་ klog. tu. stsol. ba 'to cause to read'.

GERUNDS

Gerunds are made by adding the particles ཇི te, ཇི de, and ཇི ste in accordance with the preceding final consonant (see p. 222), as well as ཇས nas to the verb of the present and the past tenses; e. g. ཡོད་ཇི yod de, *bhūtvā*, 'being'; འདུག་ཇི hdug. ste, *uṣitvā*, 'having lived' or 'having remained'; བདེན་ཇས brten. nas (དེན་པ་ rten. pa, *āśri* 'to hold', 'to have recourse to,' pf. བདེན་ཇ brten) *āśṛitya*, 'having held'.

ADVERBS

Adverbs are formed in many cases by adding such particles as the following to adjectives: ཏུ tu, ཏུ du, ཇི n, ཇི r, ཇི ru; e. g. ཀུན་ཏུ kun. tu *sarvatra* 'every where'; བྱུང་ཏུ myur. du, *āsū*, 'sighram' 'promptly'; ཇན་པར་ nan par, *mandam* 'badly'.

PART I

TEXTS

I

॥ ཤེས་རབ་སྒྲོང་བུ ॥

॥ ŚES. RAB. SDON. BU ॥

॥ प्रज्ञादण्डः ॥

I

ཤེས་རབ་དང་མཉམ་	མིག་	མེད་དེ ।
śes.rab.dañ.mñam.	mig.	med.de ।
प्रज्ञा- समं	चक्षुः	नास्ति ।
སྒྲོང་ས་པ་དང་མཉམ་	མུན་པ་	མེད་ ।
rmons.pa.dañ.mñam.	mun.pa.	med ।
मोह- समं	तमः	नास्ति ।
ནད་འདྲ་བ་ཡི་	དག་པོ་	མེད་ ।
nad.hdra.ba.yi.	dgra.bo.	med ।
रोग-समः	शत्रुः	नास्ति ।
འཛི་བ་དང་མཉམ་	འཛིགས་པ་	མེད་ ॥
hchi.ba.dañ.mñam.	hjigs.pa.	med ॥
मृत्यु- समं	भयं	नास्ति ॥ 105

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति मोहसमं तमः ।

नास्ति रोगसमः शत्रुर्नास्ति मृत्युसमं भयम् ॥

2

དམ་པའི་	འགོ་བ་	གཉིས་	ཡིན་པེ།
dam.paḥi.	hgro.ba.	gñis.	yin.te ।
* सतः	गती	द्वे	स्तः ।

མེ་ཏོག་དག་གི་	མགོ་ལྷོགས་བཞིན།
me.tog.dag.gi.	mgo.lcogs.bžin ।
कुसुमानां	स्तवक- वत् ।

འཇིག་རྟེན་	ཀུན་གྱིས་	སྤྱིར་	བཀུར་བའངས།
hjiḡ.rten.	kun.gyis	spyir.	bkur.baḥam ।
लोकेन	सर्वेण	मूर्ध्नि	पूज्यते अथवा ।

ནགས་ཉིད་དུ་	མེ་	དངས་པར་བྱ།
ngas.ñid.du		dens.par.byā ॥
वन एव		विशीर्येत ॥ 26

कुसुमस्तवकस्येव द्वे गती तु महात्मनाम् ।

मूर्ध्नि वा धार्यते लोकैर्विशीर्येत वनेऽथवा ॥

3

གང་ཞིག་ ཡིད་ལ་ གནོད་བྱེད་ འདོད ।

gan.žig. yid.la. gnod.byed hdod ।

यस्य मनसि * अपकारम् इच्छत्

དེ་ལ་ ཉག་ཏུ་ སྒྲན་ ཆོག་ བརྗེད ।

de.la. rtag.tu. sñan.tshig. brjod ।

तस्य सदा प्रिय- वाक्यं ब्रूयात् ।

རྗེན་པ་ རི་དྲགས་གསོད་མཐོང་ཆེ ।

rñon.pa. ri.dwags.gsod.mthoñ. tshe ।

व्याधः मृग- वध- * दर्शन- काले ।

ཡིད་ཐོང་ གླུ་ སྒྲན་ འེན་པ་ བཞིན ॥

yid.hoñ. glu. sñan. len.pa. bžin ॥

हृदयङ्गमं गीतं * मधुरं गायति यथा ॥ 17

यस्य चाप्रियमन्विच्छेत्तस्य ब्रूयात् सदा प्रियम् ।

व्याधो मृगवधं कर्तुं गीतं गायति सुखरम् ॥

4

གཞན་ལ་	གནོད་པ་	མ་བྱས་	དང་ ।
gažan.la.	gnod.pa.	ma.byas.	dañ ।
पर-	सन्तापं	अ-कृत्वा	च
དམན་ལ་	འདུད་པ་	མ་བྱས་	ཤིང་ ।
dman. la.	hdud.pa.	ma.byas.	śin ।
नीच-	नम्रतां	अ-कृत्वा ।	
དམ་པའི	ལམ་ནི་	མ་སྤངས་	གང་ ।
dam.pai	lam.ni	ma.spans.	gañ ।
सतः	वर्त्म	अनुत्सृज्य	यत्
ཉུང་པ་	དེ་ནི་	མང་པོ་	ཡིན་ ।
ñuṅ.ba	de.ni.	mañ.po.	yin ।
अल्पं	तद्	बहु	भवति ॥ 42

अकृत्वा परसन्तापमकृत्वा नीचनम्रताम् ।

अनुत्सृज्य सतां वर्त्म यत्स्वल्पमपि तद् बहु ॥

5

གང་ལ་ ཞལ་ཏ་བྱེད་པ་ མང་ ।
 gañ. la. žal.ta.byed.pa. mañ ।
 यत्र * नेतारः बहवः ।

ཐམས་ཅད་ མཁས་པར་ ང་གྱལ་ཆེ ।
 thams.cad. mkhas.par. ña.rgyal. che ।
 सर्वे *पण्डित- *मानिनः * *महा- ।

ཀུན་ ཀྱང་ གཙོ་བོ་ཉིད་ འདོད་པ་ ।
 kun. kyañ gtso.bo.ñid. ḥdod. pa ।
 सर्वे अपि प्रभुत्वम् इच्छन्ति ।

དེ་ཡི་ རྩོགས་རྣམས་ འཇིག་པར་ འགྱུར་ ॥
 de.yi. tshogs.rnams. ḥjig.par. ḥgyur ॥
 तानि वृन्दानि अवसीदन्ति ॥ 53

सर्वे यत्र विनेतारः सर्वे पण्डितमानिनः ।

सर्वे प्रभुत्वमिच्छन्ति तद्वृन्दमवसीदति ॥

6.

གང་ལ་ གློ་ ཡོད་ དེ་ སྟོབས་ལྡན།
 gañ.la. blo. yod. de. stobs.ldan !
 यस्य बुद्धिः अस्ति सः बलवान् ।

གློ་མེད་ སྟོབས་ཀྱིས་ ཅི་ཞིག་ བྱ།
 blo.med. stobs.kyis ci.žig. bya t
 अवोधस्य बलेन किं कार्यम् ।

ཅི་ཞིག་ སེང་གེ་ སྟོབས་དང་ལྡན།
 ci.žig señ.ge. stobs.dañ.ldan !
 कश्चित् सिंहः * बलवान्

རི་བོང་གིས་ རི་ སྟོབས་དང་བྲལ།
 ri.bon.gis. ni. srog.dañ.bral ॥
 शशकेन हि * निपातितः ॥ 85

बुद्धिर्यस्य बलं तस्य अवोधस्य कुतो बलम् ।

पश्य सिंहो मदोन्मत्तः शशकेन निपातितः ॥

7

ཇི་སྤྱིད་	འཇིགས་པ་	མ་བྱུང་བ།
ji.srid	h̥jigs.pa.	ma.byuñ.ba ।
यावद्	भयम्	अनागतम् ।
དེ་སྤྱིད་	འཇིགས་ལ་	འཇིགས་པར་བྱ།
de.srid.	h̥jigs.la.	h̥jigs.par.bya ।
तावद्	भयस्य	मेतव्यम् ।
འཇིགས་པ་	མངོན་དུ་	བྱུང་བའི་ ཆོ།
h̥jigs.pa.	mñon.du.	byuñ.bañi. tshe ।
भये	* अभि-	आगते ।
འཇིགས་མེད་ལྷ་བུར་	གཞོན་པར་བྱ།	
h̥jigs.med.lta.bur.	gžom.par.bya ॥	
अभीत- वत्	प्रहर्तव्यम् ॥ 89	

तावद्भयस्य मेतव्यं यावद्भयमनागतम् ।
 आगतं तु भयं दृष्ट्वा प्रहर्तव्यमभीतवत् ॥

8

སངས་རྒྱས་ བགོན་པོ་ ཡོངས་སྤངས་དེ།

saṅs.rgyas. mgon.po. yons.spaṅs.te ।

बुद्धं नाथं परित्यज्य ।

ལྷ་ བཞུག་ལ་ བློ་ ཕྱག་སྤྱོད་པ།

lha. gžan.la. ni phyag.byed.pa ।

देवम् अन्यम् नमस्करोति ।

བློ་ན་ བཀ་གླའི་ འགྲམ་དུ་ བློ།

blo.nan. gaṅ.gāhi ḥgram.du.ni ।

दुर्मतिः गङ्गायाः तोरे ।

སྐོམ་ནས་ ཁྲོན་པ་ སྤྱོད་པ་དང་མཚུངས།

skom.nas. khron.pa. byed.daṅ.mtshuṅs ॥

तृषितः कूपं करोति इव ॥ 100

Cf. विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृषितो जाह्नवीतीरे कूपं खनति दुर्मतिः ॥

9

བགྱ་ཡི་	ནང་ནས་	དཔའ་བོ་	སྟེ ।
brgya.yi.	nañ.nas.	dpah.bo.	skye ।
शतस्य	मध्यात्	शूरः	जायते ।

སྟོང་གི་	ནང་ནས་	མཁས་པ་	བྱུང་ ।
ston.gi.	nañ.nas.	mkhas.pa.	byun ।
सहस्रस्य	मध्यात्	पण्डितो	जायते ।

བགྱ་སྟོང་ལས་	ནི་	མཛའས་པ་	སྟེ
brgya.ston.las.	ni	mdzañs.pa.	ste ।
शत- सहस्रात्	हि	* प्राज्ञः ।	

གཏོང་བ་	སྟེ་ལས་	མི་	སྟེ་ལང་	སྟིད་ ।
gton.ba	skye.ham.	mi.	skyeḥañ.	strid ॥
दाता	जायते वा	न	जायतेऽपि	वा ॥ 132

शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डितः ।

वक्ता दशसहस्रेषु दाता भवति वा न वा ॥

10

བདེ་བའི་ རྗེས་ལ སྤྱལ་བ་སྤྱལ་ ཏེ །
 bde.baḥi. rjes.la. sdug.bsñal. te །
 सुखस्य अनन्तरं दुःखं ।

སྤྱལ་བ་སྤྱལ་ རྗེས་ལ་ བདེ་བ་ ཡིན །
 sdug.bsñal. rjes.la. bde.ba. yin །
 दुःखस्य अनन्तरं सुखं भवति ।

མི་རྣམས་ཀྱི་ བྱི་ བདེ་སྤྱལ་དག །
 mi.rnams.kyi. ni. bde.sdug.dag །
 मनुष्याणां हि सुख-दुःखे ।

འཁོར་ལོ་བཞིན་དུ་ འཁོར་བར་བྱེད །
 h̥khor.lo.bžin.du. h̥khor.bar.byed །
 चक्र- वत् परिवर्तते ॥ 64

सुखस्यानन्तरं दुःखं दुःखस्यानन्तरं सुखम् ।

चक्रवत्परिवर्तन्ते दुःखानि च सुखानि च ॥

11

གང་ཞིག་	ལང་ཚོ་ལ་	ཞི་བ།
gañ.žig.	lañ.tsho.la.	ži.ba ।
यः	यौवने	शान्तः ।

དེ་ནི་	ཞི་བར་	བདག་གིས་	ཤེས།
de.ni.	ži.bar.	bdag.gis.	śes ।
तं हि	शान्तम्	अहं	मन्ये ।

ཁམས་རྣམས་	ཡོངས་སུ་ཟད་པ་ན།
kham.s.rnams.	yoñs.su.zad.pa.na ।
धातुषु	परि- क्षीणेषु ।

ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་	ཞི་	མི་	འགྱུར།
ci.yi.phyir.na.	ži.	mi.	hgyur ॥
कुतः	शमः	न	जायते ॥ 126

नवे वयसि यः शान्तः स शान्त इति मे मतिः ।

धातुषु क्षीयमाणेषु शमः कस्य न जायते ॥

12

ཀ་ད་ཀ་ཡི་ འབྲས་བུ་ བློ།
 ka.ta.ka.yi hbras.bu. ni।
 कतकस्य फलं हि

ཆུ་རྒྱལ་སྐྱོད་ དང་བར་བྱེད་ མེད་ཀྱི།
 chu.rnams. dan.bar.byed. mod.kyi।
 अम्बु- प्रसादकं यद्यपि।

དེ་ཡི་ མིང་ཙམ་སྐྱུ་སྐྱུ་པ་ཡིས།
 de.yi mi n.tsam.smras.pa.yis।
 तस्य नाम- मात्र- * कथनात्।

ཆུ་ རྒྱལ་དང་བར་ མི་ བྱེད་དོ།
 chu. rdul.dan.bar. mi. byed.do ॥
 वारि * प्रसन्नं न क्रियते ॥ 168

फलं कतकवृक्षस्य यद्यप्यम्बुप्रसादकम् ।

न नामग्रहणादेव तस्य वारि प्रसीदति ॥

13

སྐྱུལ་	གདུག་	སྐྱེ་བོ་ངན་པ་	གདུག ।
sbrul.	gdug.	skye.bo.nan.pa.	gdug ।
सर्पः	क्रूरः	दुर्जनः	क्रूरः ।

སྐྱུལ་ལས་	ལྷག་པར་	སྐྱེ་ངན་	གདུག ।
sbrul.las.	lhag.par	skye.nan.	gdug ।
सर्पात्	अधिकं	दुर्जनः	क्रूरः ।

སྐྱུལ་	གདུག་	སྐྱུལ་	དང་	སྐྱུལ་སྐྱིས་	ཐུབ ।
sbral.	gdug.	sman.	dan	snags.kyis.	thub ।
सर्पः	क्रूरः	ओषधेन	च	मन्त्रेण	* शक्यः ।

སྐྱེ་ངན་	གདུག་པ་	གང་གིས་	ནི ।
skye.nan	gdug.pa.	gan.gis	ñi ।
दुर्जनः	क्रूरः	केन	* शाम्यति ॥ 173

सर्पः क्रूरः खलः क्रूरः सर्पात् क्रूरतरः खलः ।

मन्त्रौषधवशः सर्पः खलः केन निवार्यते ॥

14

འདོད་པ་	ཀུན་ཏུ་	སྤང་བར་གྱིས།
hdod.pa.	kun.tu.	span.bar.gyis ।
कामं	सर्वथा	जहीहि ।

གལ་ཏེ་	སྤང་བར་	ས་	ནུས་ན།
gal.te	spon.bar.	ma.	nus.na ।
चेत्	हातुं	न	शक्यते ।

ཐར་པ་ དག་ལ་	འདོད་པར་	གྱིས།
thar.pa.dag.la.	hdod.par.	gyis ।
मोक्षं प्रति	कामं	कुरु ।

དེ་ ཉིད་	དེ་ཡི་	སྤྲན་	ཡིན་ལོ།
de. nid.	de.yi.	sman.	yin no ॥
स हि	तस्य	भेषजं	भवति ॥ 188

कामः सर्वात्मना हेयः स चेद्हातुं न शक्यते ।

स मोक्षं प्रति कर्तव्यः स हि तस्य हि भेषजम् ॥

15

ཟས་ལས་	ཟན་གྱི་	ཕྱེད་ཙམ་ཡང་ ।
zas.las.	zan.gyi.	phyed.tsam.yañ ।
ग्रासाद्	अन्नस्य	अर्ध-मात्राम् अपि ।

སྟོང་བ་ནྐམས་ལ་	ཅིས་	མི་	སྟེར་ ।
slon.ba.rnams.la.	cis.	mi.	ster ।
अर्थिषु	किं	न	दीयते ।

འདོད་དང་	རྗེས་མཐུན་	འབྱུར་བ་ཡང་ ।
hdod.dan.	rjes.mthun.	hbyor.pa. yañ ।
इच्छा-	अनुरूपः	विभवः च ।

གང་གི་ཆོན་	འབྱུང་བར་	འབྱུར་ ।
gan.gi.tshe.na	hbyun.bar.	hgyur ।
कदा	भविष्यति ॥ 199	

ग्रासादपि तदद्धं च कस्मान्नो दीयतेऽर्थिषु ।
इच्छानुरूपो विभवः कदा कस्य भविष्यति ॥

16

སྟིན་དང་

sbyin.dan.

दान-

སྟོན་པས་

spyod.pas.

भोग-

སྟོང་པ་ཡི།

ston.pa.yi।

विहीनेन।

ནོར་ ཅེས་

nor. des.

धनेन तेन

ནོར་བདག་

nor.bdag.

धन- पतिः

ཡིན་ བ་ གོ།

yin. na. go।

भवति यदि।

ནོར་ རེ་ཉིད་ཀྱིས་

nor. de.ñid.kyis.

धनेन तेन एव

བདག་

bdag.

वयम्

ཀྱང་ བེ།

kyañ. ni।

अपि।

ནོར་གྱི་

nor.gyi.

धनस्य

བདག་པོ་

bdag.po.

पतयः

ཅེས་

cis

किं

མ་ ཡིན།

ma. yin॥

न भवामः ॥ 201

दानभोगविहीनेन धनेन धनिनो यदि।

भवाभः किं न तेनेव धनेन धनिनो वयम्॥

17

गान्.ङिग. दम्या.बाहि नद.ला.नि ।
 gañ.ṅig. dmyal.baḥi nad.la.ni ।
 यः नरक- व्याधेः ।

गसो.बा. हदि.ला. मि. भुद.पा ।
 gso.ba. ḥdi.la. mi. byed.pa ।
 चिकित्सां इह न करोति ।

स्मान्.मेद. गनस.सु. सोन्.नास. नि ।
 sman.med. gnas.su soñ.nas. ni ।
 निरौषधं स्थानं गत्वा हि ।

नद.दान्.बकास.पास. छि. ब्यार.योद ।
 nad.dañ.bcas.pas. ci. byar.yod ।
 सरुजः किं करिष्यति ॥ 206

इहैव नरकव्याधेश्चिकित्सां न करोति यः ।

गत्वा निरौषधं स्थानं सरुजः किं करिष्यति ॥

18

ཇི་སྲིད་འཆོ་བར་ གསོད་ ཀྱང་ བློ།

ji.srid.htsho.bar. gsod. kyañ. ni ।

यावज्- जीवं मृतः अपि ।

དག་བོ་ ཟད་པར་ མི་ འགྱུར་གྱི།

dgra.bo. zad.par. mi ḥgyur.gyi ।

शत्रुः क्षीणो न भवति ।

རང་གི་ ཁྲོ་བ་ ཉིད་ བསམ་ བ།

rañ.gi khro.ba. ñid bsad. na ।

आत्मनः क्रोधः एव हन्यते यदि ।

དེ་ནི་ དག་བོ་ ཉིད་ གསོད་ ཡིན།

de.ni. dgra.bo. ñid. gsod. yin ।

तेन शत्रुः एव हतः भवति ॥ 208

न द्विषन्तः क्षयं यान्ति यावज्जीवमपि मृतः ।

क्रोधमेव तु यो हन्ति तेन सर्वे द्विषो हताः ॥

19

ཐམས་ཅད་	ཆོས་ ཉི་	མཉན་པར་བྱ།
thams.cad.	chos.ni.	mñan.par.bya ।
सर्व-	धर्मः हि	श्रोतव्यः ।

ཐོས་ནས་	རབ་དུ་	བཟུང་བྱ་སྟེ།
thos.nas.	rab.tu.	bzun.bya. ste ।
श्रुत्वा	सं-	धारयितव्यः ।

གང་ཞིག་	བདག་ ཉིད་	མི་འདོད་པ།
gan.žig.	bdag. ñid.	mi.ħdod.pa ।
यत्	आत्मनः एव	अनिष्टम् ।

དེ་དག་	གཞན་ལ་	མི་	བྱའོ ॥
de.dag.	gžan.la	mi.	bya.ħo ।
तत्	परस्य	न	कर्तव्यम् ॥ 212॥

श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा च हृदि धार्यताम् ।

आत्मनः प्रतिकूलानि न परेषां समाचरेत् ।

20

རིག་པ་བསྐྱབས་ དང་ དཔའ་པོ་ དང་ ।

rig.pa.bslabs. dan dpah.po. dan ।

कृतविद्यः च शूरः च ।

གང་ ཡང་ གཟུགས་བཟང་ལྷན་ བུད་མེད་ ।

gañ. yañ. gzugs.bzañ.ltan. bud.med ।

या अपि रूपवती योषित् ।

གང་ དང་ གང་དུ་ འགྲོ་འགྱུར་བ་ ।

gañ. dan. gañ. du. hgro.hgyur.ba ।

यत्र यत्र गमिष्यन्ति ।

དེ་ དང་ དེར་ ཉི་ དཔལ་ ཆེན་ ཐོབ་ ॥

de.dan.der. ni. dpal. chen. thob ॥

तत्र तत्र हि * श्रियं महती लभन्ते ॥ 226

शूराश्च कृतविद्याश्च रूपवत्यश्च योषितः ।

यत्र यत्र गमिष्यन्ति तत्र तत्र कृतादराः ॥

21

རིག་པ་ལྡན་ དང་ རྒྱལ་པོ་ ནི།
 rig.pa.lan. dan rgyal.po. ni।
 विद्वान् च राजा ।

གང་དུང་ མཉམ་པ་ མ་ ཡིན་ ཏི།
 gan.duḥan. mñam.pa. ma. yin. te।
 कुत्र अपि तुल्यः न भवति।

རྒྱལ་པོ་ རང་གི་ ཡུལ་ན་ བཀུར།
 rgyal.po. ran.gi. yul.na. bkur।
 राजा स्वस्य देशे पूज्यते।

རིག་ལྡན་ ཀུན་དུ་ བཀུར་བར་འགྱུར།
 rig.lan. kun.tu. bkur. bar.hgyur ॥
 विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥ 227

विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन ।

स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥

22

གཟུགས་	དང་	ལང་ཚོ་	ཕུན་ཚོགས་ཤིང་ ।
gzugs.	dan	lañ.tsho.	phun.tshogs.śin ।
रूप-	(च)	यौवन-	सम्पन्नाः ।

རིགས་མཐོ་རྒྱུ་ལས་	སྐྱེས་	གུར་	ཀྱང་ ।
rigs.mtho.rnams.las.	skyes.	gyur.	kyan ।
विशाल-कुल-	सम्भवाः		अपि ।

གྱུ་སྐྱེགས་ཤིང་གི་	མེ་དྲོག་ལྟར་ ।
rgya.skyegs.śin.gi.	me.tog.ltar ।
किंशुकस्य	कुसुमम् इव ।

རིག་དང་བྲལ་	ན་	མཛེས་	མ་	ཡིན ॥
rig.dan.bral.	na.	mdzes.	ma.	yin ॥
* विद्याहीनाः		शोभन्ते	न ॥	228

रूपयौवनसम्पन्ना विशालकुलसम्भवाः ।

विद्याहीनाः न शोभन्ते निर्गन्धा इव किंशुकाः ॥

23

བདེ་བ་འདོད་ན་ རིག་པ་ འདོར།

bde.ba.h̄dod.na. rig.pa. h̄dor ।

* सुखार्थी विद्यां त्यजेत् ।

རིག་པ་འདོད་ན་ བདེ་བ་ འདོར།

rig.pa.h̄dod.na. bde.ba. h̄dor ।

* विद्यार्थी सुखं त्यजेत् ।

བདེ་ལྡན་ རིག་པ་ ག་ལ་ འགྲུབ།

bde.ltan rig.pa. ga.la. h̄grub ।

सुखार्थिनः विद्या कुत्र सिध्यति ।

རིག་པ་དོན་གཉེར་ ག་ལ་ བདེ།

rig.pa.don.gñer. ga.la. bde ॥

विद्यार्थिनः कुतः सुखम् ॥ 230

सुखार्थिनः कुतो विद्या नास्ति विद्यार्थिनः सुखम् ।

सुखार्थी वा त्यजेद्विद्यां विद्यार्थी वा त्यजेत् सुखम् ॥

24

རིག་དང་ལྷན་ལ་	གཞན་ ཡུལ་ གང་ ।	
rig.dan.lan.la.	gžan. yul gañ ।	
सविद्यस्य	विदेशः	कः ।
སྒྲན་པར་སྒྲུ་ལ་	ཕ་རོལ་	སུ ।
sñan.par.smra.la	pha.rol. su ।	
* प्रियवादिनः	परः	कः ।
ནུས་དང་ལྷན་ལ་	ཁུར་	ལྷི་ གང་ ।
nus.dan.lan.la.	khur. lci. gañ ।	
समर्थस्य	भारः	गुरुः कः ।
བརྩོན་དང་ལྷན་ལ་	ཐག་རིེང་	ཅི ॥
brston.dan.lan.la.	thag.rin. ci. ॥ 232	
व्यवसायिनः	दूरं	किम् ॥

कोऽतिभारः समर्थानां कः परः प्रियवादिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

25

སྐྱེད་པར་བྱེད་ དང་ ལེགས་སྒྲོབ་ དང་ །
 skyed.par.byed. dan, legs.slob. dan ।
 जनिता च * सु-शिक्षकः च

གང་ཞིག་ རིག་པ་སྤྱིར་བ་ དང་ །
 gan.žig. rig.pa.ster.ba. dan ।
 यः विद्यादाता च ।

ཟས་སྤྱིར་བ་ དང་ མི་འཇིགས་སྤྱིན་ །
 zas.ster.ba. dan. mi.hjigs.sbyin ।
 अन्न-दाता च * अ-भय-दाता ।

ལྷ་པོ་ འདི་དག་ ཕ་རུ བཤད་ ॥
 lha.po. hdi.dag. pha.ru. bśad ॥
 पञ्च एते पितरः * स्मृताः ॥ 237

जनिता चोपनेना च यश्च विद्यां प्रयच्छति ।

अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥

26

གྲུལ་པོ་	ལྷོན་པོ་	ཆུང་མ་	དང་ ।
rgyal.po.	blon.po.	chuñ.ma.	dañ ।
राज-	मन्त्रि-	पत्नी	च

དེ་བཞིན་	མཛཱ་འ་བོ་འི་	ཆུང་མ་	དང་ ।
de.bžin.	mdzah'.bohi.	chuñ.ma.	dañ ।
तथा	मित्रस्य	पत्नी	च

སྤུན་ཟླའི་	ཆུང་མ་	མ་ཉིད་	དེ ।
spun.zlñai.	chuñ.ma.	ma ñid.	de ।
सौदरस्य	पत्नी भ्रातृ	माता एव ।	

ལྷ་པོ་	འདི་དག་	མ་རུ་	བཤམ་ ॥
lña.po.	ḥdi.dag.	ma ru.	bśad ॥
पञ्च	एताः	मातरः	स्मृताः ॥ 238

राजपत्नी गुरोः पत्नी मित्रपत्नी तथैव च ।

पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चैताः पितरः स्मृताः ॥

27

ལུན་ལ་ ཉི་བར་བསྟན་པ་ བློ་མེད་ཀྱི་ལོ་

blun.la. ñe.bar.bstan.pa. ni ।

मूर्खस्य उपदेशो हि

འཁྲུག་པའི་ རྒྱུ་ ཡིན་ རྩི་ཕྱིར་ མིན་ ।

ḥkhrug paḥi. rgyu. yin. ži.phyir. min ।

क्रोध- हेतुः भवति शान्तये न भवति ।

ལག་འགྲོ་ འོ་མ་ འཇུངས་པ་ བློ་མེད་ཀྱི་ལོ་

lag.ḥgro. ḥo.ma. ḥtthuns.pa. ni ।

भुजङ्गानां पयः- पानम्

དུག་འཕེལ་ འགྱུར་བ་ འབའ་ཞིག་གོ ॥

dug.ḥphel. ḥgyur.ba. ḥbaḥžig.go. ॥

विष-वर्धनं भवति केवलम् ॥ 239

उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्धनम् ॥

28

མཛོན་སུམ་པ་ཡི་	རྒྱང་གཉིས་	ཕུགས།
mñon.sum pa yi	rkañ.gñis.	phyugs ।
प्रत्यक्षः	द्विपदः	पशुः ।

འབྲུག་པོ་	ཡོངས་སུ་	སྤང་བར་བྱ་
blun.po.	yoñs.su.	span.bar.bya ।
* मूर्खः	परि-	हर्तव्यः ।

མ་མཐོང་	ཆེར་མ་	རི་ལྷ་བུར།
ma.mthoñ	tsher.ma.	ji.lta. bur ।
* अ-दृष्टः	कण्टकः	यथा ।

ཆོག་གི་	ཐུག་རྒྱས་	གཞོན་པར་བྱེད།
tshig.gi.	zug.rñus.	gnod.par.byed ॥
वाक्य-	शल्येन	* भिनत्ति ॥ 240

दुर्जनः परिहर्तव्यः प्रत्यक्षं द्विपदः पशुः ।

भिनत्ति वाक्यशल्येन अदृश्यः कण्टको यथा ॥

29

ལུན་པོ་	ཆུ་ཡི་	རི་མོ་	ལྟར་ ।
blun. po.	chu.yi.	ri.mo.	ltar ।
* नीचानां	जल-	रेखा	इव ।

གང་ཞིག་	བྱས་	དེ་	མུར་དུ་	འཛིག་ ।
gañ.žig.	byas.	te.	myur.du	h̄jig ।
यत्	कृतं	तत्	* द्रुतं	नश्यति ।

དམ་པ་	རྡོ་ཡི་	རི་མོ་	ལྟར་ ।
dam.pa.	rdo.yi.	ri.mo.	ltar ।
साधूनाम्	शिला-	लेखा	इव ।

སྟིན་དུ་	ཆུང་ཏུ་	བརྟན་པར་	གནས་ ।
sin.tu.	chuñ.nuḥaṅ	brtan.par.	gnas ।
अति-	अल्पम् अपि	* दृढं	तिष्ठति ॥ 234

जलरेखेव नीचानां यत्कृतं तन्न दृश्यते ।

अत्यल्पमपि साधूनां शिलालेखेव तिष्ठति ॥

30

ཨེ་མ་ སྐེ་བོ་ངན་པ་ དང་།

e.ma. skye.bo.nan.pa. dan ।

अहो दुर्जनस्य च ।

བད་ཀན་དག་གི་ རང་བཞིན་ མཚུངས།

bad.kan.dag.gi. ran.bžin mtshuns ।

श्लेष्मणः प्रकृति- सादृश्यम् ।

འཇམ་པོ་ཡིས་ འཁྱུག་འགྱུར་ལ།

hjam.po.yis. ni. hkhrug.hgyur.la ।

मधुरेण कोपमायाति ।

རུབ་པོ་ཡིས་ ཞི་བར་འགྱུར།

rtsub.po.yis. ni. ži.bar.hgyur ।

कटुकेन शाम्यति ॥ 245

अहो प्रकृतिसादृश्यं श्लेष्मणो दुर्जनस्य च ।

मधुरैः कोपमायाति कटुकेनैव शाम्यति ॥

॥ ལྷ་ཀུན་དྲུག་པའ་བ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ལྷོས་གར་ ॥¹

॥ नागानन्दं नाम नाटकम् ॥

ཐམས་ཅད་མཁུན་བ་ལ་ ལྷག་འཁྲལ་ལོ་ ॥²

सर्वज्ञाय

नमः ॥³

ཐམས་ཅད་ཀུན་ རྩོལ་དག་ ཉེ་བར་བརྒྱུད་ནས་ ལྷན་ཅིག་ མིག་ ལྷ་

ध्यान-

व्याजम्

उपेत्य

क्षणं

चक्षुः

उन्मील्य

སྤྱ་ལ་ སེམས་བར་བྱེད་ ।

ཀའ་ ཅིན་ཏེ་ཡོད་པའི་ ।

སྤྱོད་བ་ཡིན་ ཡང་ ལུས་མེད་ མདའ་ གཞིར་ ལྷོ་པོ་ འདི་དག་

त्राता

अपि

अनङ्ग-

शर-

आतुरं

जनम्

इमं

སྤྱང་བ་ མེན་ལ་ ལྷོས་ ।

རྣམས་

ན

པམ་པོ་ ।

སྤྱིང་རྩེ་ལྷན་བ་ ལྷོ་པོ་ ལྷོ་པོ་ ལྷོ་པོ་ ལྷོ་པོ་ ལྷོ་པོ་ ལྷོ་པོ་ ལྷོ་པོ་

कारुणिकः

मिथ्या

त्वत्तः

अन्यः

निर्घृणः

पुमान्

ག་ལ་ ཡོད་ ।

ལུས་ འདི་ཡོད་ ।

བདུད་མོ་ནས་སྐྱེས་ བྱང་ཆུབ་ལ་ འདི་ སྤྲུལ་དཔེ་གིས་

मारवधूभिः बोधौ इदं सेष्यं

བཟོད་ བྱུང་བས་ བྱིད་ལ་ བསྐྱེད་སྤྲུལ་ ॥¹

अभिहितः जिनः वः पातु ॥ १ ॥

ध्यानव्याजमुपेत्य चिन्तयसि कामुन्मील्य चक्षुः क्षणं

पश्यानङ्गशरातुरं जनमिमं त्रातापि नो रक्षसि ।

मिथ्याकारुणिकोऽसि निर्घृणतरस्त्वत्तः कुतोऽन्यः पुमान्

सेष्यं मारवधूभिरित्यभिहितो बोधौ जिनः पातु वः ॥ १ ॥

གཞན་ལང་ ॥¹

* अपि च ।¹

གཞུ་ བཀའ་ འདོད་པ་ དང་ནི་ ང་ གསང་ བརྒྱུང་ཞིང་

चापम् आकृष्य कामेन च पटह- षट्- हत-

སྤྲུལ་སྤྲུལ་ བདུད་ཀྱི་ དཔེ་ལ་ དང་ ।

* 'आडम्बरैः मार- वीरैः च

སྤྲུལ་འབྱོར་ རབ་འདར་ སྤྲུལ་ འཇུག་ འཇུག་སྤྲུལ་ལ་ བཟོད་སྤྲུལ་

भू- भङ्ग- उत्कम्प- जृम्भा- स्मित- * वलित-दृशा दिव्य-

བྱ་མོ་ སྤྲུལ་ལ་ དང་ ।

नारी-जनेन च ।

གྲུབ་པ་ ཡན་ལག་ མཚེག་ འདུན་ནས་ས་ ནང་ མཚར་བས་

सिद्धैः अङ्गैः उत्तम- प्रह- च विस्मयात्

སྤྱ་ལངས་ལུས་ཅན་ རྟོན་ལྟ་ཡིས་ ।

पुलकित-वपुषा वासवेन

གུང་ཆུབ་འཕྲོབ་ལ་ བསམ་གཏན་ གཡོ་མེད་ ཅེས་ བརྟམས་

बोधैः अवाम्नौ ध्यायन् अविचलितः इति दृष्टः

ཐུབ་པའི་དབང་པོས་ བྱིད་ལ་ བསྐྱེདས་ ॥ 2

मुनि- इन्द्रः वः पातु ॥ २ ॥

कामेनाकृष्य चापं हतपटुपटहावलिभिर्मारवीरै-

भ्रूभङ्गोत्कम्पजृम्भास्मितललितवता दिव्यनारीजनेन ।

सिद्धैः प्रहोत्तमाङ्गैः पुलकितवपुषा विस्मयाद् वासवेन

ध्यायन् बोधैरवाप्तावचलित इति वः पातु दृष्टो मुनीन्द्रः ॥ २ ॥

ཤིན་ཏུ་མངས་པར་འགྱུར་བས་ ।¹

अलं बहुना ।¹

[དགའ་བར་བྱས་ནི་ । མདོ་འཛིན་པའོ་]²

[नान्द्यन्ते सूत्रधारः ।]²

དེ་རིང་ དབང་པོའི་ དགའ་སྟོན་ལ་ རྟོགས་ ལྷ་ཚོགས་ནས་

अद्य

इन्द्र-

उत्सवे

दिग्देशाद्

नाना-

འོངས་པ་། དཔལ་ལྷན་དགའ་བའི་ལྷ་འི་ཞབས་ཀྱི་བ་དྲ་ཉི་བར་བསྟེན་བའི་⁴
ས

आगतेन³ श्री- हर्ष- देवस्य पाद पद्म- *उपसेविना⁴

གྱལ་པོའི་ཚོགས་རྣམས་ཀྱིས་⁵ གུས་པ་དང་ལྷན་པར་ བོས་དེ།

राज-समूहेन⁵ * स- मानं आहूय

བདག་ལ་ ལྷས་པ།⁶ རི་ལྟར་ ཁོ་པོ་ཅག་གི་ རི་ དཔལ་ལྷན་

अहम् उक्तः।⁶ यथा अस्मत्- स्वामिना श्री-

དགའ་བའི་ལྷས་⁷ ལྟར་མེད་པའི་ དངོས་པོ་ གྱུན་རྣམས་པར་ བཞོད་⁸

हर्षदेवेन⁷ अपूर्व- वस्तु- *अलङ्कृतं *रचना-⁸

རིག་པ་འཛིན་པའི་ རྒྱུས་རབས་ལས་ བརྩམས་པ་⁹ གྲུ་ཀྱུན་དྲུ་དགའ་བ་

विद्याधर- जातक- प्रतिबद्धं⁹ नागानन्दं

ཞེས་བྱ་བའི་ རྒྱུས་གར་ མཛོད་པ་ནི་¹⁰ ཁོ་པོ་ཅག་རྣམས་ཀྱིས་

नाम नाटकं कृतम् अस्माभिः

ཉན་པ་པོ་བསྐྱད་པ་ལས་ བོས་དེ།¹¹ ལྟོར་པ་དག་ མོ་ མཐོང་ངོ་¹² ॥

* श्रोतृ- परस्परया श्रुतम्। प्रयोगो न दृष्टः।¹²

अथाहमिन्द्रोत्सवे सबहुमानमाहूय नानादिदेशागतेन राज्ञः श्रीहर्षदेवस्य
पादपद्मोपजीविना राजसमूहेनोक्तः यथा यत्तदस्मत्स्वामिना श्रीहर्षदेवनापूर्ववस्तु-
रचनालङ्कृतं विद्याधरजातकप्रतिबद्धं नागानन्दं नाम नाटकं कृतमित्यस्माभिः श्रोत्र-
परम्परया श्रुतं न प्रयोगतो दृष्टम्।^{8.12}

དེས་ན་ རེ་ཞིག་ ཁྱིམ་པ་མོ་ བོས་ཏེ་ སྤྱོད་ག་ལ་ གནས་པར་བྱའོ ༥¹

तद् यावद् गृहिणीम् आहूय सङ्गीतकम् अनुतिष्ठामि । ¹

[ཡོངས་སུ་བགྲོད་ཅིང་ མངོན་པར་སྤྲོགས་སུ་ བརྟམས་ནས་] ²

[परिक्रामन अभिमुखं अवलोक्य] ²

འཕགས་མ་ རེ་ཞིག་ འདྲིར་ ༥³

आर्यं तावद् इतः । ³

[དེ་ནས་ གར་མཁན་མ་ ཅུ་ཞིང་ ཉུགས་སོ་ ॥ མདོ་འཛིན་པས་

[ततो नदी रुदती प्रविशति । सूत्रधारो

མཐོང་ནས་] ⁴

विलोक्य । ⁴

འཕགས་མ་ སྤྱོད་ཀྱི་དྲུ་དགའ་ བ་ ཞེས་བྱ་བའི་ རྫོས་གར་བྱ་ཡིན་ན་

आर्यं नागानन्दे [नाम] नाटयितव्ये

ཅིའི་རོན་ཏུ་ སྤྱོད་མེད་པ་ ཉིད་ ཅུ་བར་བྱེད་ ༥⁵

✽ किम् अकारणम् एव रुद्यते । ⁵

[གར་མཁན་མས་] ⁶

[नदी ।] ⁶

རྩི་བ་ རྩི་ལྟར་ མོ་ ཅུ་ མེ་ ༥⁷ གང་གི་སྤྱིར་ རེ་ཞིག་ ཡབ་ནི་

आर्यं कथं न रोदिष्यामि । ⁷ यतः तावत् तातः

ཡུམ་ རང་ འགྲོགས་ནས་ གན་པོ་འི་ རངས་པོས་ ཡིད་བྱུང་ཞིང་།

अम्बया सहितः स्थविर- भावेन उद्विग्नमानसः

ད་ བྱིད་ཀྱིས་ གཉེན་སྒྲུབ་ཀྱི་ རྩེ་དག་ འཛིན་པར་ མཛད་དོ་⁸ ཞེས་

इदानीं त्वं कुटुम्ब [लक्षण] भार- उद्वहनं करोषि⁸ इति

བྱུགས་ལ་ བཞག་ནས་ དཀའ་བྱུང་གྱི་ནགས་སུ་ གཤེགས་སོ་॥⁹

हृदये आरोप्य तपो- वनं गतः॥⁹

आर्यं कथं न रोदिष्यामि । यतस्तातोऽञ्जुका च स्थविरभावजातनिर्वेदौ
कुटुम्बभारवहनयोग्य इदानीं त्वमिति हृदय आरोप्य तपोवनं गतौ ।⁸⁻⁹

[མདོ་འཛིན་པས་།]¹⁰

[सुत्रधारः ।]¹⁰

བདག་ ཀྱང་ ཡོངས་སུ་བདང་ནས་ རི་ཁྱར་ ཡལ་ཡུམ་ བགས་སུ་

माम् अपि परित्यज्य कथं पितरौ वनं

གཤེགས་༥¹¹

यातौ ।¹¹

कथं मामपि परित्यज्य वनं प्रयातौ पितरौ ।¹¹

[བས་པར་ བསམས་ བས་།]¹²

[विचिन्त्य ।]¹²

ད་ནི་ ར་ རི་ ཅི་ཞིག་ རིགས་པར་འགྱུར་༥¹³

इदानीं मे किं युज्यते ।¹³

ཡང་ན་ བདག་

अथवा अहं

झ'सदे' लवस'गु' रैस'सु'गु'सदे' वदे'व' अदस'सु'वद'वस'

गुरु- चरण- परिचर्या- सुखं परित्यज्य

दे'ल'र' सु'स'दु' अहम'स'दु' ॥¹⁴

कथं गृहे *प्रविशामि ¹⁴

अथवा कथमहं गुरुचरणपरिचर्यासुखं परित्यज्य गृहे तिष्ठामि ।¹⁴

दे'ल'र' सु'स'गु'सदे'व' वदे'व' । वद'सु'गु' रैस'सु'स' अदस' वद'सु' ।

यथा जीमूतवाहनः ऐश्वर्यं क्रम- आगतं त्यक्त्वा ।

स'सदे' सु'स'गु' झ'स'दे' सु'स' । वद'ग' गु' व'स'सु' अहम'स' ॥⁴

पित्रोः शुश्रूषां विधातुं अहम् अपि वनं यामि ॥

पित्रोर्विधातुं शुश्रूषां त्यक्तैश्वर्यं क्रमागतम् ।

वनं याम्यहमप्येष यथा जीमूतवाहनः ॥४॥

[स'सदे'गु'स'दे' ल'वस'दु'सदे' ॥]¹

[निष्क्रान्तौ । *आमुखम् ।]¹

[दे'वस' सु'स'गु'सदे'व' वद' । वी'दु'प'ग' व'ग' ल'वस'दे' ।

[ततः जीमूतवाहनः च विदूषकः प्रविशति ।

अदे'व'स' ।]²

नायकः ।]²

ऊवासां चरेत् नानां तेषां पुत्रं च दत्तांशुः सः ।
 रागस्य आस्पदम् इति अहं अवैमि ध्वंसि
 तेषां पुत्रं च दत्तांशुः सः दत्तांशुः सः ।
 इति मम न प्रत्ययः न ।

पुत्रं पुत्रं तेषां च दत्तांशुः तेषां च दत्तांशुः
 कृत्य-अकृत्य- विचारणासु विमुखं
 सः सः सः सः सः सः ।
 क्षितौ को न वेत्ति ।

यः सः सः सः सः सः सः सः सः सः सः
 पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे यौवनम् इन्द्रिय-
 दत्तांशुः पुत्रं च दत्तांशुः ।
 वशं इदं

नानां च दत्तांशुः दत्तांशुः दत्तांशुः दत्तांशुः
 यदि भक्त्या इत्थं एव भवेत् एवं निन्द्यम्
 पुत्रं दत्तांशुः दत्तांशुः ॥ ५
 अपि प्रियं भवेत् ॥

रागस्यास्पदमित्यवैमि न हि मे ध्वंसीति न प्रत्ययः

कृत्याकृत्यविचारणासु विमुखं को वा न वेत्ति क्षितौ ।

एवं निन्द्यमपीदमिन्द्रियवशं प्रीत्यै भवेद् यौवनं

भक्त्या याति यदीत्यमेव पितरौ शुश्रूषमाणस्य मे ॥ ५ ॥

[वीरुं पणसं सिं वन्द वत्स वर]¹

[विदूषकः सरोषम् ।]²

ग्रे वारं वीसं वारं वं वीरुं वे वरं वीरं वीरं वीरं वीरं
 भोः केन जीवन- मृतयोः वृद्धयोः एतयोः
 वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं
 ईदृशं वन- वासे एतावन्तं कालं दुःखम्
 वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं
 अनुभवन् अपि त्वं निर्विण्णः न ।³ तत्
 वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं
 प्रसीद ।³ इदानीम् अपि तावत् गुरु- चरण- शुश्रूषा-
 वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं
 निर्वन्धात् * निवृत्य राज्य- सुखं अनु-
 वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं वीरं
 भूयताम् ॥⁴

भो वयस्य न निर्विण्ण एव त्वमेतयोर्जीवन्मृतयोर्वृद्धयोः कृते ईदृशं वनवास-
 दुःखमनुभवन्नपि । तत्प्रसीद । इदानीमपि तावद् गुरुजनशुश्रूषानिर्वन्धान्निवृत्य
 [इच्छापरिभोगरमणीयं] राज्यसुखमनुभूयताम् ।²⁻⁴

[ॐ नमः ॥]⁵[नायकः]⁵

ॐ नमः ॥ यथा गितुः पुरो भुवि तिष्ठन् भाति तथा

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

यथा गितुः पुरो भुवि तिष्ठन् भाति तथा

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

सिंह-आसने अस्ति किम् ।

किं भुक्ते भुवनत्रये धृतिरसौ भुक्तोज्झिते या गुरो-

रायासः खलु राज्यमुज्झितगुरोस्तेनास्ति कश्चिद् गुणः ॥ ६ ॥

[वीरः प्रणमः । वदन्ति गुरुं तस्मात् ।]¹

[विदूषकः । आत्मगतम् ।]¹

असौ नरेणैव स्त्रीषु स्त्रियैः स्त्रीषु च कदापि न विद्यते ।²

अहो अस्य जन- गुरु- शुश्रूषातुरागः ।²

[स्त्रियैः न वदन्ति ।]³

[विचिन्त्य ।]³

देवैः न नरेण च न स्त्रीषु न विद्यते ।⁴

तेन इह [तु] तावद् भणियामि ।⁴

भवतु एवं तावद् भणियामि ।⁴

[वदन्ति ।]⁵

[प्रकाशम् ।]⁵

गुरुं तस्मात् नरेण च न स्त्रीषु न विद्यते ।⁶

भो वयस्य खलु राज्य- सौख्यस्य केवलस्य

कन्दर्प- वदन्ति तस्मात् नरेण च न विद्यते ।⁶ मायैक- य- मायैक- य-

कृते अहं इदं भणामि न ।⁶ अन्यद् अपि

विद्यते ।⁷

ते करणीयं अस्ति एव ॥⁷

भो वयस्य न खल्वहं केवलं राज्यसौख्यम् उद्दिश्य एवं भणामि । अन्यदपि ते
करणीयम् अस्त्येव ॥⁶⁻⁷

[ॐ नमः । ॐ नमः नमः नमः ।]⁸

[नायकः । सस्मितम् ।]⁸

गुप्तं वदन्तीति गुप्तं च त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च ।⁹

करणीयं मया कृतम् एव ननु । पश्य ।⁹

विद्यायां च त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च ।

न्याये वतमनि प्रकृतयः योजिताः सन्तः

वदन्ति च ।

सुखे स्थापिताः ।

विद्यायां च त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च ।

तथा वन्धु- जनः आत्म- सम एव कृतः राज्ये

गुप्तं वदन्तीति गुप्तं च ।

अपि रक्षा कृता ।

विद्यायां च त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च । त्रिं सप्तैकं च ।

मनोरथाद्

अधिक- फल- दत्त- कल्पद्रुमः

यत् त्रिं सप्तैकं च ।

अपि अर्थिभ्यः दत्तः ।

འདི་ལས་ གཞན་ བྱ་བ་ ཅི་ནིག་ ཁྱོད་ཀྱི་ སེམས་ལ་

अतः परं कर्तव्यं किं ते चेतसि

ཡང་ཞིག་ བཞུགས་པ་ ལྟོས ॥ 7

यत् स्थितं कथय ॥

न्याय्ये वर्त्मनि योजिताः प्रकृतयः सन्तः सुखं स्थापिता

नीतो बन्धुजनस्तथात्मसमतां राज्येऽपि रक्षा कृता ।

दत्तो दत्तमनोरथाधिकफलः कल्पद्रुमोऽप्यथिने

किं कर्तव्यमतः परं कथय वा यत् ते स्थितं चेतसि ॥ ७ ॥

[བུ་ཕྱུག་ལྟ་བུ་]¹

[विदूषकः ।]^१

ཀྱེ་ བློ་གསལ་པོ་ ལྷན་ཏུ་གསལ་ཆོད་ལྷན་ ཉམས་པར་བྱེད་པའི་

भो: वयस्य अत्यन्तसाहसिके * हतके

ལྷ་མ་ཏང་ག་འདི་ ལི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཉེ་བར་གནས་པ་ལ་² གཙོ་བོ་དང་

देवमतङ्गे एतस्मिन् प्रतिपक्षे आसन्नस्थिते^२ प्रधान-

གཉིས་དག་ ཡང་དག་པར་གནས་ཀྱང་ བྱིད་མེད་ན་ བརྟག་ནི་ རྒྱལ་ཡིད་

अमात्य- समधिष्ठितम् अपि त्वया विना अहं राज्यं

ཡེགས་པར་གནས་པར་ སྡི་ རྟོག་གོ ॥³

सु- स्थितं न * तर्कयामि ।^३

[विदूषकः ।]¹⁰

[विदूषकः ।]¹⁰

ग्रेः यवः ग्रीसः उर्विणः वङ्गः ।¹¹

भोः तातेन किम् आज्ञप्तम् ।¹¹

[अर्चकः वस ।]¹²

[नायकः ।]¹²

विदूषकः उर्विणः सार्वभौमः अर्चकः सुश्रुतः वसः दण्डः सुवर्णः वसः

यथा दिवसः बहु परिभोगेण तपो व्रतम्

अर्चः यवः ग्रीसः दण्डः । ग्रीसः दण्डः । अर्चः दण्डः । उर्विणः सार्वभौमः

इदं समित् कुश- कुसुमम् उपयुक्त-

उर्विणः दण्डः अर्चः सुश्रुतः दण्डः सुश्रुतः दण्डः सुश्रुतः दण्डः सुश्रुतः दण्डः

मूल- फल- कन्द- नीवार-प्रायं दूरी-

ग्रीसः सुश्रुतः ।¹³ अर्चः सुश्रुतः सार्वभौमः अर्चः सुश्रुतः सार्वभौमः

कृतम् ।¹³ तत् मलय- पर्वतस्य उपरि आश्रम-पदं

ॐ नैऋते नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः ॥¹⁹

एषः खलु मार्गः परिश्रमं अपनयन्¹⁹
 नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः
 प्रथमः सङ्गमः उत्कण्ठितः प्रियाः कण्ठः ग्रहः
 नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः नन्दः ॥²⁰
 इव वयस्यं प्रिय रोमाञ्चयति * विपुलं इव ।²⁰

भो वयस्य प्रेक्षस्व प्रेक्षस्व । एष खलु सरसघनस्निग्धचन्दनवनोत्सङ्गपरिमिलन-
 लग्रबहलपरिमलो विषमतटपतनजर्जरीक्रियमाणनिर्भरोच्चलितशिशिरशीकरासारवाही
 प्रथमसङ्गमोत्कण्ठितप्रियाकण्ठग्रह इव मार्गपरिश्रममपनयन् रोमाञ्चयति प्रियवयस्यं
 मलयमारुतः ॥ 18-20

[ॐ नैऋते नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः ॥²¹

[नायकः । सर्वतो विलोक्य ।]²¹

नैऋते नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः ॥²²

अये वयं पर्वतं मलय प्राप्ताः ।²²

[नन्दः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः ॥²³

[निरूप्य ।]²³

नैऋते नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः नैऋतः ॥²⁴

अहो * इदं

रमणीयम् ।

* तथा हि ।²⁴

अहो अस्य रामणीयकम् ।²⁴

དགའ་ལྷན་ སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་ སྤང་བོ་ འགྲམ་པའི་ རིས་ བདར་

माद्यद्- दिग्- गज- गण्ड- भित्ति- कषणैः

ཅན་དན་དག་ནི་ ཆག་ཅིང་ ཟལ།

चन्दनाः भग्नाः स्रवन्तः ।

ཆུ་གཏེར་ བརྒྱབས་ནསས་ རབ་ཏུ་བརྒྱན་པས་ ལུག་ དང་

जलनिधेः वीचिभिः आस्फालिताभिः गह्वर-

ལུང་པ་དག་ནི་ ཆོ་རིས་ སྤྱོད་སྤྱོད་

कन्दराणि क्रन्दनेन * ध्वनितानि ।

གྲུབ་པའི་ ལུང་མེད་ བཟོད་པ་ནསས་ཀྱི་ ཀླང་པའི་ སྤྱོད་སྤྱོད་

सिद्ध- अङ्गनातां गतैः पाद- अलक्तक-

དམར་པ་ སྤྱོད་སྤྱོད་ རྩོམ་

रक्त- मौक्तिक-शिलः ।

བརྩེན་བྱ་ རི་བོ་ མ་ལ་ཡ་ འདིས་ བདག་གི་ སེམས་ནི་

सेव्यः अचलः मलयः अयं मे चेतः

ཅི་ ཡང་ སྤྱོད་སྤྱོད་ བྱེད་ ॥ 8

किम् अपि उत्सुकं करोति ॥

माद्यद्दिग्गजगरडभित्तिकषणैर्भग्नस्त्रवच्चन्दनः

ऋन्दत्कन्दरगह्वरो जलनिधेरास्फालितो वीचिभिः ।

पादालक्तकरक्तमौक्तिकशिलः सिद्धाङ्गनानां गतैः

सेव्योऽयं मलयाचलः किमपि मे चेतः करोत्युत्सुकम् ॥ ८ ॥

देस'व' ऊ'र' मे'ग ।¹ र'दे'य' र'दे'ग'स'दे' र'दु'ग'य'र'दे'स'य'र'

तद् * इह एहि ।¹ * इह आरुह्य निवासयोग्यम्

य'स्यै'ग'व'स' र'दे'ग'य'र' सु'रे ॥²

आश्रमं निरूपयावः ।³

[र'दे'ग'स'दे' स'ऊ'व'स' य'स'य'र' सु'स'व'स' ।]³

[आरुह्य निमित्तं सूचयित्वा ।]³

य'द'ग'स'ी' स'ी'ग'दे' ग'य'स'य' ग'य' ।

मम चक्षुः दक्षिणं स्पन्दते

र'द'स'सु' र'दे'य'य' र'ग'र' य'र' स'दे' ।

फल- आकाङ्क्षा * काचिद् अपि न ।

य'य'य'र' ग'सु'र'य' ह'व' स' य'दे' ।

मुनि- वचः मिथ्या न

र'दे'दे' उ'दे'ग' र'ऊ'र'र'गु'र' ग्रे ॥ 9

इदं किं कथयिष्यति * भोः ॥

स्पन्दते दक्षिणं चक्षुः फलाकाङ्क्षा न मे कचित् ।

न च मिथ्या मुनिवचः कथयिष्यति किं न्विदम् ॥ ६ ॥

[वी० पू० गणेश ।]¹

[विदूषकः ।]¹

ग्रे० श्रीगणेश० बो० द० न० द० न० द० न० द० न० ॥²

भो वयस्यस्य प्रियं किमपि आसन्नं निवेदयामि ।²

[द० न० द० न० ।]³

[नायकः ।]³

द० न० द० न० द० न० द० न० द० न० द० न० ॥⁴

खलु यथा भवान् ब्रवीति तथा ।⁴

एवं नाम यथा भवान् ब्रवीति ।⁴

[वी० पू० गणेश ।]⁵

[विदूषकः ।]⁵

ग्रे० श्रीगणेश० बो० द० न० द० न० द० न० द० न० ॥⁶

भो वयस्य प्रेक्षस्व प्रेक्षस्व ।⁶ सविशेष- घन-

शुभं सदि० न० द० न० द० न० द० न० द० न० ॥⁷ सदि० सदि०

स्निग्ध-

पादप-

उप-शोभितं⁷

सुरभि- हविर्-

ॐ नमः शिवाय ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥ कर्मण्येवाङ्गिरसं ॥

वासोऽर्थदययैव नातिपृथवः कृत्तास्तरूपां त्वचो

भग्नालक्ष्यजरत्कर्मण्डलु नमःस्वच्छं पयो नैर्भरम् ।

दृश्यन्ते वृष्टितोज्ज्विताश्च वटुभिर्मौञ्ज्यः कचिन्मेखला

नित्याकर्णनया शुक्ले च पदं साम्नामिदं पठ्यते ॥10

དེ་ནས་ ཚུར་ ཤོག་ རབ་ཏུ་ ཞུགས་ཏེ། ཉེ་བར་མཚོན་པར་ བྱའོ།¹

तद् [इह] एहि । प्रविश्य * अवलोकयावः ।¹

[རབ་ ཏུ་ ཞུགས་ ཏེ་ གར་དག་བྱེད་དོ།²

[प्रविश्य नाटयतः ।²

འཇིན་པས།]³

नायकः ।]³

ཨོ་མ་ ཐུབ་པའི་ སྐྱེ་བོ་ རབ་ཏུ་ དགའ་བ་རྣམས་ནི་ རིག་བྱེད་ཀྱི་

अहो भुनि जन * प्र- मुदित विद-

ཚོག་ སྐྱུས་པ་ལ་ ཐེ་ཚོས་ རྣམ་པར་དགྱོད་པར་བྱེད་ལ།⁴

वाक्य विस्तरस्य सन्दिग्ध विचार्यमाण ।⁴

བྱེད་ཡི་ སྐྱེ་བོ་རྣམས་ ནི་ ཇི་ལྟར་ གཤེར་བ་ གཤེར་བའི་ ཡས་ཤིང་དག་

बहु जन [कथम्] आर्द्र आर्द्र समिधः

གཅད་ཅིང་།⁵ དགའ་ཐུབ་པའི་ གཞོན་ནུ་མ་རྣམས་ནི་ ལྷོན་པ་ གསར་པའི་

छिद्यमान ।⁵ तापस- कुमारिका वृक्षक बाल

ཀྲི་ར་ འགྲོངས་པར་བྱིད་པའི་⁶ དཀའ་ཐབ་ཀྱི་ བགས་ཚལ་ནི་
 'आलंवालस्य * 'आपूर्यमाण तपो- वनस्य

རབ་ཏུ་ཞི་བ་ དང་ དགའ་བར་བྱེད་པ་ཉིད་དུ།

प्रशान्त-रमणीयता । ७

अहो नु खलु मुदितमुनिजनप्रविचार्यमाणसन्दिग्धवेदवाक्यविस्तरस्य
पठद्बहुजनच्छिद्यमानार्द्राद्रिसमिधः तापसकुमारिकापूर्यमाणबालवृक्षकालवालस्य
प्रशान्तरमणीयता तपोवनस्य । ४७

འདི་ཉིད་ན། ༨

इह हि ।^४

བྱང་བའི་ སྐྱ་ཡིས་ ལེགས་པར་འོངས་སམ་ ཞེས་ནི་

भृङ्ग- शब्दैः स्वागतं [किम्] इति

བརྗོད་པ་ བཞིན།

वदन्ति इव ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

इमे शिरोभिः फल- नम्रैः नति कुर्वन्ति इव ।

མེ་ཏིག་ ཆར་བ་ འཕྱོར་ཞིང་ བདག་ལ་ མཚོད་ཡོན་

पुष्प- वृष्टिं किरन्तः मम अध्वर्युः

ཕྱིར་བ་ བཞེན།

ददत इव ।

ཡལ་ག་ལྷན་པ་ཡིས་ ཀྱང་ མགོན་གྱི་ བསྐྱོན་བཀུར་

शाखिनः अपि अतिथि- सपर्यां

ཇི་ལྟར་ བསྐྱབས ॥

कथं शिक्षिताः ॥ 11

मधुरमिव वदन्तः स्वागतं भृङ्गशब्दै-

र्नतिमिव फलनघ्नैः कुर्वतेऽमी शिरोभिः ।

मम ददत इवाढ्यं पुष्पवृष्टीः किरन्तः

कथमतिथिसपर्यां शिक्षिताः शाखिनोऽपि ॥११॥

དེའི་སྤྱིར་ དཀའ་ཕྱབ་གྱི་ བགས་ཚལ་ འདི་ནི་ འདུག་པར་

तत् तपो- वनम् इदं निवास-

འོས་པ་ཞིག་ མྱེ།¹ འདིར་ བགས་ན་ བདག་ཅག་གི་ སེམས་བདེ་བར་

योग्यम् ।¹ इह अवस्थाने अस्माकं निवृत्तिः

འགྱུར་རོ་ ལྷམ་མོ་ ॥²

भविष्यति मन्ये ॥²

[བོད་ཀྱི་ཁ་ཀློང་།]³

[विदूषकः ।]³

ཀྱང་ མགོན་པོ་ འོན་ཀྱང་ ཇིས་པར་ ཇི་དྲགས་ འདི་དག་ མགོན་པོ་

भो वयस्य * किन्तु — खलु हरिणा एते 'कन्धराः

གསལ་ཞིང་ རོལ་ གླེག་ རྟོག་ལྟ་ ལྷ་ནི་ ཀུན་དུ་འབྱོབ་པའི
 स्फुट- ललित- पदं गीतं आजिह्वा-

ལུས་ཅན་ རི་དྲགས་ འདི་དག་ནྟམས་ ।

अङ्गाः कुरङ्गाः एते ।

སོ་རི་ པར་ན་ གནས་པ་ ཅུ་རི་ ཁམ་ནི་ གཅོད་པའི་ ལྷ་དག་

दन्त- अन्तराल- स्थित- तृण कवल- छेद- शब्दं

བསྐྱམས་ནས་ ཉན་པར་བྱེད་ ॥

नियस्य आकर्णयन्ति ॥ 12

स्थानप्राप्या दधानं प्रकटितगमकां मन्द्रतारव्यवस्थां

निर्हादिन्या विपञ्च्या मिलितमलिरुतेनेव तन्त्रीस्वनेन ।

एते दन्तान्तरालस्थिततृणकवलच्छेदशब्दं नियम्य

व्याजिह्वाङ्गाः कुरङ्गाः स्फुटललितपदं गीतमाकर्णयन्ति ॥१२॥

[རི་དྲགས་ ।]¹

[विदूषकः ।]¹

ཀྱེ་ ལྷོ་གསལ་པོ་ དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ བགས་ཆལ་ འདི་ན་ ལྷ་ཞིག་

भो वयस्य तपो- वने अस्मिन् कः

ལྷ་ལེན་པར་བྱེད་ ॥²

गायति ॥²

भो वयस्य को नु खल्वेष तपोवने गायति ।²

[२२९-पञ्च ।]³[नायकः ।]³

ॐ नमः शिवाय ॥ २२९-पञ्च । मन्त्राय नमः ॥ २३०-पञ्च ।
 यथा १अङ्गुली ०कोमल ०तलेन अभि- * हताः
 सुन्दरस्य ०प्रेमं ० मन्त्राय नमः ॥ २३१-पञ्च । सुन्दरस्य ०प्रेमं ० ॥ २३२-
 तन्त्रयः १अति- ०स्फुटं ०न ०कण्ठान्ति ० गानं च
 सुन्दरस्य ०प्रेमं ० मन्त्राय नमः ॥ २३३-पञ्च । सुन्दरस्य ०प्रेमं ० ॥ २३४-
 काकली- प्रधानं गीयते तथा अहं तर्कयामि
 मन्त्राय नमः ॥ २३५-पञ्च । सुन्दरस्य ०प्रेमं ० मन्त्राय नमः ॥ २३६-
 आयतने अस्मिन् देवताम् आराधयन्ती दिव्य- योषित्
 सुन्दरस्य ०प्रेमं ० मन्त्राय नमः ॥ २३७-पञ्च । सुन्दरस्य ०प्रेमं ० ॥
 उ प वी ण य ति ।⁵

यथा कोमलाङ्गुलितलाभिहन्यमाना नातिस्फुटं कण्ठान्ति तन्त्रयः काकलीप्रधानं
 च गीयते तथा तर्कयामि अस्मिन्नायतने देवतामाराधयन्ती काचिद् दिव्ययोषिद्
 उपवीणयति ।⁴⁻⁵

[वीरुः पण्डितः ।]⁶

[विदूषकः ।]⁶

गुं शीर्षासः पं ऊरुः शीर्षा ।⁷ पुत्रुः उवाः गुणः कृतिः शीर्षा
भो वयस्य [इह] एह ।⁷ वयम् अपि देवता- आयतनं
हृदयः प्रुते ॥⁸

प्रेक्षामहे ॥⁸

[अक्षयः पण्डितः ।]⁹

[नायकः ।]⁹

श्रीर्षासः पण्डितः ॥¹⁰ देवः पण्डितः कृतिः पुत्रुः उवाः पण्डितः देवः पण्डितः ॥¹¹

साधु उक्तम् ।¹⁰ खलु देवताः वन्द्याः ।¹¹

[श्रीर्षासः पण्डितः ॥¹² देवः पण्डितः कृतिः पुत्रुः उवाः पण्डितः ॥¹²

उपसृप्य सहसा मार्गे स्थित्वा]¹²

उपसर्पन् सहसा स्थित्वा ¹²

शीर्षासः पण्डितः ॥¹³ देवः पण्डितः कृतिः पुत्रुः उवाः पण्डितः ॥¹³

वयस्य * यदि जनः अयं द्रष्टुम् अनर्हः भवेत् ।¹³

देसं च देविनां नमोऽस्तु ॥ १३ ॥
ततः तावत् तमाल-गुल्मकस्य अस्य अन्तरं स्थित्वा देवतादर्शन-
समयं वर्तमानं वदन् ॥¹⁴

अवसरं प्रतिपालयावः ।¹⁴

वयस्य कदाचिद् द्रष्टुमनर्होऽयं जनो भविष्यति । तदनेन तावत्तमालगुल्मेना-
न्तरितौ देवतादर्शनावसरं प्रतिपालयावः ।¹³⁻¹⁴

[देवदत्तं वदन् ।

[तथा कृत्वा ।

देवदत्तं वदन् ॥ १३ ॥
ततः मलयवती च चेटी प्रविश्य भूमौ
अनुवर्त्तमानां श्वेतं वरं वदन् ॥ १४ ॥
अपविष्टा वीणां वादयति । नायिका गायति ॥¹⁵

गौरी-कौमल-केसर-

व

गौरी-कौमल-केसर-

देवदत्तं वदन् ॥ १४ ॥

पराग-गौर-वृत्ते भगवति ।

ཁྱིེ་གྱི་ བཀའ་རྒྱུ་དག་གིས་ བདག་གི་ནི།

युष्मत्- प्रसादेन मम

མཛེན་པར་འདོད་པ་ རབ་ད་གྲུབ་པར་འདོད། ॥

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु ॥ 13

उत्फुल्लकमलकेसरपरागगौरद्युते मम हि गौरि ।

अभिवाञ्छितं प्रसिध्यतु भगवति युष्मत्प्रसादेन ॥ १३ ॥

[འཛེན་པས་ རྩ་ བཀའ་ནས།]¹

[नायकः कर्णं दत्त्वा]¹

ཨོ་སྐལ་ལྷོ་ སྤྱུ། ཨོ་སྐལ་ལྷོ་ རྩ་ལ་སྤྲོ།²

अहो गीतम् । अहो वादित्रम् ।²

[འབངས་ལོས།]¹

[चेटी ।]¹

རྩེའི་སྤྲུལ་ལོ་ རེས་པར་ ཡུན་རིང་དུ་ སྤྱུ་དག་ལྷངས་ནས་ ཁྱིེ་གྱི་

भर्तृदारिके खलु चिरं गीत्वा ते

ལག་ ཅེ་དག་ ཡོངས་སུ་ མི་ རལ་ལས།²

¹हस्तानां अग्र परि न श्रमः ।²

भर्तृदारिके चिरं खलु वादितम् । न खलु ते परिश्रमोऽग्रहस्तानाम् ।²

[गङ्गायाः वङ्गायाः ॥¹⁴

[उभौ पश्यतः ।¹⁴

वैष्णवः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः]¹⁵

विदूषकः । सविस्मयम् ।]¹⁵

गुं गौरीयाः यो गौरीयाः यो गौरीयाः । दंभकः दंभकः ॥¹⁶

भो वयस्य प्रेक्षस्व प्रेक्षस्व । आश्चर्यम् आश्चर्यम् ।¹⁶

गुं गौरीयाः गुं गौरीयाः गुं गौरीयाः गुं गौरीयाः गुं गौरीयाः ॥¹⁷

वीणया कर्णस्य सुखं उत्पादयति केवलं न ।¹⁷

गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः ॥¹⁸

विज्ञान- अनुरूपेण रूपेण एतेन अक्षणा अपि

गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः ॥¹⁸ गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः ॥¹⁹

सुखम् उत्पादयति ।¹⁸ तत् एषा का भवति ।¹⁹

उं गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः ॥²⁰

किं देवी उत²⁰ नाग-कन्यका आहो²¹ अथवा विद्याधर-

गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः गौरीयाः ॥²²

दारिका वा ।²² अथवा सिद्ध- कुल- सम्भवा ।²³

॥ ཆེད་དུ་བཞིན་པའི་ ཚམས ॥

UDĀNAVARGA

1

ཀུན་རྟོག་ལས་¹ རི་ འདོད་² སྤྱིས་པས་³ །

འདོད་པའི་⁴ རྩ་བར་⁵ ཤེས་བགྱིས་⁶ ཏེ །

ཁྱིེད་⁷ རི་ ཀུན་རྟོག་⁸ མ་⁹ སྤྱིེད་¹⁰ དང་ །

དེས་ན་¹¹ ཁྱིེད་¹² འགྱུར་¹³ མི་¹⁵ འགྱུར་¹⁴ ॥ II. 1.

काम⁴ जानामि⁶ ते मूलं⁵ सङ्कल्पात्¹ काम² जायसे³ ।

न⁹ त्वां⁷ सङ्कल्पयिष्यामि^{8, 10} ततो¹¹ मे न¹⁵ * भविष्यसि^{13, 14} ॥

¹² त्वम् .

2

འདོད་པ་ནམས་ལས་¹ བྱ་ངན་² སྤྱི་³ །

འདོད་པ་ནམས་ལས་⁴ འཛིགས་པ་⁵ འགྱུར་⁶ །

འདོད་པ་དག་⁷ རི་ རྣམ་སྤངས་⁸ ན །

བྱ་ངན་⁹ མེད་ཅིང་¹⁰ འཛིགས་པ་¹¹ མེད་¹² ॥ II. 2.

कामेभ्यो¹ जायते³ शोकः² कामेभ्यो⁴ जायते⁶ भयम्⁵ ।

कामेभ्यो⁷ विप्रमुक्तानां⁸ नास्ति¹⁰ शोकः⁹ * कुतो¹² भयम्¹¹ ॥

3

མགར་བ་ཡིས་¹ ཉི་རུལ་བཞིན་དུ² ।

མོ་གོས་ལྷན་པས་³ རིས་པ་བཞིན་⁴ ।

སྐད་ཅིག་⁵ སྐད་ཅིག་⁶ ཅང་ཟད་ཅས་⁷ ।

རང་གི་⁸ སྒྲི་ས་⁹ བསལ་བར་¹⁰ བྱ¹¹ ॥ II. 10.

अनुपूर्व्वेण⁴ मेधावी³ स्तोत्रं स्तोत्रं⁷ क्षणे⁵ क्षणे⁶ ।

कर्मारो¹ रजतरयेव² निर्धमेन्^{10,11} मलम्⁹ आत्मनः⁸ ॥

4

གལ་ཏེ¹ བདེ་བ་² ཀྱན་³ འདོད་ན་⁴ ।

འདོད་པ་⁵ ཐམས་ཅད་⁶ ཡོངས་སུ་སྦྱངས་⁷ ।

འདོད་པ་⁸ ཐམས་ཅད་⁹ ཡོངས་སྦྱངས་པས་¹⁰ ।

མཆོག་དུ་¹¹ བདེ་བ་¹² ཐོས་པར་འགྱུར་¹³ ॥ II. 12.

सर्व³ चेत्¹ सुखम्² इच्छेत⁴ सर्व⁶कामं⁵ परित्यजेत्⁷ ।

सर्व⁹कामं⁸ परित्यागी¹⁰ ह्यत्यन्तं¹¹ सुखम्¹² * एष्यते¹³ ॥

5

འདོད་པས་¹ རོམས་པར་² མི་³ འགྱུར་བས་⁴ ।

ཤེས་རབ་ཀྱིས་⁵ ཉི་རོམས་པ་⁶ སྦྱིད་⁷ ।

ཤེས་རབ་གྱིས་⁸ རི་ རོས་པའི་⁹ མི་¹⁰ །

སྟེན་པའི་¹¹ དབང་¹² ཏུ་ མི་¹³ འགྱུར་¹⁴ རོ ༥ II. 14.

* श्रेयसी⁷ प्रज्ञया⁵ तृप्ति⁶ न³ हि कामै¹ वितृप्यते^{2,3} ।

प्रज्ञया⁸ पुरुष¹⁰ तृप्त⁹ तृष्णा¹¹ न¹³ * कुरुते¹⁴ वशम्¹² ॥

6

གངས་ཅན་¹ དང་ རི་ མཉམ་པ་ཡི་² །

གསེར་གྱི་³ རི་བོ་⁴ ཡོད་གྱུར་⁵ གང་⁶ །

ཁོར་⁷ དེས་⁸ གཅིག་⁹ གང་ མི་¹⁰ ཚོས་པར་¹¹ །

རྟོགས་པར་ གྱིས་¹² ལ་ ལེགས་པར་ སྟོན་¹³ ॥ II. 19.

पर्वतो⁴ ऽपि⁶ सुवर्णस्य³ समो² हिमवतो¹ भवेत्⁵ ।

वित्त⁷ तन्⁸ न¹⁰ अलम्¹¹ एकस्य⁹ एतज्ज्ञात्वा¹² समाचरेत्¹³ ॥

7

བག་ཡོད་¹ འཆི་མེད་གནས་² ཡིན་ ཅི །

བག་མེད་པ་³ རི་ འཆི་བའི་⁴ གནས་⁵ །

བག་ཡོད་⁶ འཆི་བར་⁷ མི་⁸ འགྱུར་⁹ ཅི །

བག་མེད་པ་¹⁰ རི་ ཏྲག་ཏུ་¹¹ འཆི་¹² ॥ IV. 1.

अप्रमादो¹ ह्यमृतपदं² प्रमादो³ मृत्युनः⁴ पदम्⁵ ।
अप्रमत्ता⁶ न⁸ म्रियन्ते^{7,9} ये प्रमत्ताः¹⁰ सदा¹¹ मृताः¹² ॥

8

सक्रेकं¹ अमृतं² के³ मय⁴ अमृतं⁵ ।
अमृतं⁶ अमृतं⁷ अमृतं⁸ ।
अमृतं⁹ अमृतं¹⁰ अमृतं¹¹ । IV. 5.

उत्थानेन¹ अप्रमादेन³ संयमेन⁴ दमेन⁵ च² ।
द्वीपं⁷ * करोति⁸ मेधावी⁶ तम् ओघो⁹ नाभि¹¹ * मर्दति¹² ॥

10 महान्.

9

सक्रेकं¹ अमृतं² अमृतं³ अमृतं⁴ ।
अमृतं⁵ अमृतं⁶ अमृतं⁷ ।
अमृतं⁸ अमृतं⁹ अमृतं¹⁰ अमृतं¹¹ ।
अमृतं¹² अमृतं¹³ अमृतं¹⁴ अमृतं¹⁵ ॥ IV. 8.

हीनान्¹ धर्मान्² न³ सेवेत⁴ प्रमादेन⁵ न⁷ * संवसेत्⁶ ।
मिथ्या⁸ दृष्टिं⁹ न¹¹ रोचेत्¹⁰ न¹⁴ * भवेत्¹⁵ लोक¹² वर्धनः¹³ ॥

10

དག་སྒྲོང་¹ བག་ཡོད་ལ་² དག་འཁྱིང་³ །

བག་མེད་པ་ལ་⁴ འཇིགས་ལྟ་བས་⁵ །

བདག་ཉིད་⁶ ངན་འགྲོ་ལས་⁷ འཕྱེན་⁸ ཏི །

འདས་ཐུབ་ལས་⁹ ཅི་ སྒྲང་ཆེན་¹⁰ བཞིན་¹¹ ॥ IV. 25.

अप्रमादे² रतो³ मिश्रुः¹ प्रमादे⁴ भयदर्शकः⁵ ।

दुर्गाद्⁷ उद्धरते⁸ ऽऽत्मानं⁶ *पङ्कसन्न⁹ इव¹¹ कुञ्जरः¹⁰ ॥

11

གང་གིས་¹ ཞི་བ་² འཕགས་³ ལས་⁴ ཡན་ལག་བརྒྱད་⁵ །

ལས་⁴ ཏང་⁶ བསྒྲོམས་པ་⁷ དེས་⁸ ཅི་ བདུད་ཅི་⁹ ཅིད་¹⁰ །

དེ་ལྟར་¹¹ སྒྲོད་པས་¹² བདེ་འདོད་¹³ བདེ་བ་¹⁴ ཐོབ་¹⁵ །

སྒྲན་བ་¹⁶ ཐོབ་ཅིང་¹⁷ སྒྲགས་བ་¹⁸ འཕེལ་བར་ འགྱུར་¹⁹ ॥ XII. 20.

य¹ आर्यम्³ अष्टाङ्गिकम्⁵ आज्ञसं⁶ शिवं², भावयति⁷ मार्गं⁴ ह्यमृतस्य⁹ प्राप्तये¹⁰ ।

सुखं¹⁴ सुखार्थी¹³ लभते¹⁵ * समाचरन्¹² कीर्तिं¹⁶ [स]माप्नोति¹⁷

यशश्च¹⁸ सत्[व]तः ॥

8 सः. 11 एवं. 19 वर्धते.

12

རྩེ་མོ་¹ རང་གི་² མངལ་གྱིས་³ རང་ ।

འདས་བྱ་⁴ སྒྲིག་མ་⁵ འབྲས་བྱས་⁶ རང་ ।

རྩེ་གིང་⁷ འབྲས་བྱས་⁸ འཕྲང་བ་⁹ ལྟར་¹⁰ ।

མོ་ཤལ་¹¹ བཀར་སྒྲིས་¹² འཕྲང་བར་ འགྱུར་¹³ ॥ XIII. 1.

ཆལ་⁸ བེ་ཀད་ལོ་⁷ འཇོམ་⁹ ཆལ་⁶ བེལ་⁵ ཆལ་⁶ འཇོམ་⁴ ।

སུམ་ཀར་¹² ཀའཕུལ་ཕོ་¹¹ འཇོམ་¹³ སུམ་² ཀའཕོ་³ འཇོམ་ལོ་¹ ཡམ་¹⁰ ॥

13

རང་གི་རྩེ་བ་¹ མངལ་གྱི་ཞིང་² ।

གཞན་གྱི་ལ་³ བེ་ འཇོམ་⁴ མི་⁵ བཞེད་⁶ ।

དག་སྒོང་⁷ གཞན་གྱི་⁸ འཇོམ་བྱེད་བ་⁹ ।

ཏིང་འཇོམ་¹⁰ སྒོང་བར་¹¹ མི་¹² འགྱུར་རོ་¹³ ॥ XIII. 7.

སུམ་ཀར་¹ * འཇོམ་ལོ་² འཇོམ་ལོ་³ འཇོམ་ལོ་⁴ * འཇོམ་ལོ་⁵ ।

འཇོམ་ལོ་⁸ འཇོམ་ལོ་⁹ འཇོམ་ལོ་⁷ འཇོམ་ལོ་¹⁰ འཇོམ་ལོ་¹² འཇོམ་ལོ་^{11,13} ॥

14

གང་དག་¹ འདས་པའི་² མངལ་གྱིས་³ རང་⁴ ।

གང་དག་⁵ མ་བྱེད་⁶ མངལ་གྱིས་⁷ རང་⁸ ।

གང་དག་⁹ ད་ལྟར་¹⁰ རྩོགས་སངས་རྒྱས་¹¹ །

སང་པའི་¹² ལྷ་ངན་¹³ སེལ་མཛད་པ་¹⁴ ॥ XXI. 10.

ये¹ च⁴ अभ्यतीताः² * सम्बुद्धाः³ ये⁵ च⁸ बुद्धा⁷ ह्यनागताः⁶ ।
यश्च⁹ चाप्येतर्हि¹⁰ सम्बुद्धो¹¹ बहूनां¹² शोक¹³ नाशनः¹⁴ ॥

15

བཞུགས་པར་གྱུར་ནིང་¹ བཞུགས་པ་² དང་³ །

དེ་བཞིན་⁴ བཞུགས་པར་འགྱུར་⁵ ཀྱན་གྱིས་⁶ །

དམ་ཚེས་ ལྷ་མར་ མཛད་པ་⁷ འདི་⁸ །

རྩོགས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་⁹ ཚེས་ཉིད་¹⁰ ཡིན ॥ XXI. 11.

सर्वे⁶ सद्धर्मगुरुवो⁷ व्यहार्षु[र]१ विहरन्ति² च³ ।
*अथापि⁴ विहरिष्यन्ति⁵ एषा⁸ * बुद्धेषु⁹ धर्मता¹⁰ ॥

16

སྤྱོར་བ་ལས་¹ ཞི་སྤྱོད་པ་² འགྱུར་³ །

སྤྱོར་བ་མེད་པས་⁴ སྤྱོད་པ་རྟེན་⁵ །

སྤྱོད་པ་⁶ དང་⁷ ཞི་སྤྱོད་མེད་པའི་⁸ །

ལས་⁹ འདི་¹⁰ བཞིས་ཀྱིས་¹¹ ཞེས་ཀྱིས་¹² ལ །

ལྷོར་ལས་¹³ རབ་དྲུ་འདའ་བྱའི་ ལྷིར་¹⁴ །

མཁས་པས་¹⁵ དེ་ལ་¹⁶ བསྐྱབ་པར་གྱིས་¹⁷ ॥ XXIX.44.

योगाद्¹ भवः² प्रभवति³ वियोगाद्⁴ भवक्षयः⁵ ।

एतद्¹⁰ * द्वैधा¹¹पथ⁹ * ज्ञात्वा¹² भवाय⁶ विभवाय⁸ च⁹ ।

तत्र¹⁶ शि[क्षेत]¹⁷ मेधावी¹⁵ यत्र * योगान्¹³ * अतिक्रमेत्¹⁴ ॥

17

ཉེས་པར་སྦྱད་པ་¹ བྱས་པས་² རབ་དྲུ་འགྱུར་ཞིང་³ །

ངན་འགྲོར་⁴ མོང་བའི་⁵ འོག་དྲུ་འང་⁶ རབ་དྲུ་འགྱུར་⁷ །

ལེགས་པར་⁸ སྦྱད་པ་⁹ བྱས་པས་¹⁰ དགའ་འགྱུར་ཞིང་¹¹ །

བདེ་འགྲོར་¹² མོང་བའི་¹³ འོག་དྲུ་འང་¹⁴ དགའ་པར་ འགྱུར་¹⁵ ॥

XXIX. 45.

शोचते³ * दुष्कृतं¹ * कृत्वा² शोचते⁷ दुर्गति⁴ * गतः⁵ ।

नन्दते¹¹ सु⁸कृतं⁹ * कृत्वा¹⁰ नन्दते¹⁵ सुगति¹² गतः¹³ ॥

6, 14 ततोऽपि.

18

མ་སྦྱས་ན་¹ ཡང་² སྦྱོར་བྱེད་ཅིང་³ །

མང་དྲུ་⁴ སྦྱས་ན་⁵ འང་⁶ སྦྱོར་པར་བྱེད་⁷ །

དཔ་བུས་⁸སྒྲུས་⁹ བཤང་¹⁰ རྫོང་བྱེད་¹¹ དེ །

འཇིག་རྟེན་ན་¹² བློ་མི་སྒྲུང་¹³ མེད་¹⁴ ॥ XXIX 49.

निन्दन्ति³ * तूष्णीमासीनं¹ निन्दन्ति⁷ बहु⁴भाषिणम्⁵ ।

अल्प⁸भाषिणं⁹ च¹⁰ निन्दन्ति¹¹ नास्ति¹⁴ लोकेषु¹² अनिन्दितः¹³ ॥

2, 6, 10 अपि.

19

གཅིག་དྲུ་¹ སྒྲུང་བར་བྱ་བ་² དང་³ །

གཅིག་དྲུ་⁴ བསྟོན་བར་བྱ་བའི་⁵ མི་⁶ །

ད་ལྟར་⁷ ཡོད་བ་⁸ མ་⁹ ཡིན་⁸ དེ །

བྱང་བར་¹⁰ མ་¹¹ བྱུང་¹² འབྱུང་¹³ མི་¹⁴ འབྱུང་¹⁵ ॥ XXIX. 50.

एकान्तं¹*निन्दितः² पुरुषः⁶ एकान्तं⁴ *वा³ * प्रशंसितः⁵ ।

न¹¹ अभूद्^{10,12} भविष्यति^{13,15} च नो¹⁴ न⁹ चाप्येतर्हि⁷ विद्यते⁸ ॥

20

རྫོང་ལྟར་¹ རི་² དང་ བྲག་དག་³ནི །

རྫོང་གིས་⁴ གཡོས་བར་⁵ མི་⁶ འབྱུང་⁵ ལྟར་¹ །

དེ་བཞིན་⁷ བསྟོན་⁸ དང་ སྒྲུང་བ་ཡིས་⁹ །

མཁས་བ་¹⁰ རབ་དྲུ་¹¹ གཡོ་བ་¹² མེད་¹³ ॥ XXIX. 53.

शैलो² यथा¹ अपि *एकघनो³ वायुना⁴ न⁶ प्रकम्पते⁵ ।

एवं⁷ निन्दा⁹ प्रसंशाभिर्⁸ न¹³ * कम्पन्ते¹² हि परिडिताः¹⁰ ॥

11 प्र.

21

स'ल'१ ग'र'गी'२ उ'३ खे'र'व'४ ।

बो'५ खे'र'६ छु'ग'झ'७ ग'ल'८ यो'र'९ ।

र'कै'र'व'ल'स'१० ग'ो'ल'११ व'र'क'व'१२ रै'१३ ।

रै'ग'१४ सु'स'१५ ग'र'१६ झ'र'१७ रै'स'१८ खे'र'१९ ॥ XXIX 54.

यस्य² मूलं³ क्षितौ¹ नास्ति⁴ पर्णा⁵ नास्ति⁶ * तथा लता⁷ ।

तं¹³ धीरं¹² बन्धनान्¹⁰ मुक्तं¹¹ को¹⁵ नु¹⁴ * निन्दितुम्¹⁷ * अर्हति¹⁸ ॥

8 कुतः. 9 अस्ति. 16 अपि. 19 न.

22

र'कै'ग'रै'१ र'कै'र'२ व'र'३ ग'र'४ यो'र'५ र'६ ।

झ'ल'ल'७ व'र'८ ग'र'९ यो'र'१० स'स' ।

खे'र'१० व'र'११ व'र'१२ रै'१३ ।

व'र'१४ र'१५ य'१६ रै'१७ यो'र'१८ ॥ XXX. 32.

यच्⁴ च⁶ काम² सुखं³ लोके¹ यच्⁹ चापि * दिविजं⁷ सुखम्⁸ ।

तृष्णा¹⁰ क्षय¹¹ सुखस्य¹² एतत्¹³ कलां¹⁵ न¹⁷ अर्घति¹⁸ षोडशीम्¹⁴ ॥

5 अस्ति. 16 अपि.

23

འཆོ་བ་ཅན་གྱི་¹ མི་ནང་ན་² །

འཆོ་བ་མེད་པར་³ གནས་པ་⁴ ནང་ །

འཆོ་བ་འི་ནང་ན་⁵ འཆོ་མེད་པར་⁶ །

ཀྱེ་མའོ་⁷ ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་⁸ འཆོ་⁹ ॥ XXX 46.

सुसुखं⁸ बत⁷ जीवाम⁹ हिंसकेषु⁵ त्वहिंसकाः⁶ ।

हिंसकेषु¹ मनुष्येषु² * दिहरामो⁴ ह्यहिंसकाः³ ॥

24

མི་གྲི་ལ་ ནག་¹ རབ་² བསྐྱེགས་³ ཀྱང་⁴ །

ང་ལ་⁵ ཅི་ཡང་⁶ ཆོག་པ་⁷ མེད་⁸ །

ང་ལ་⁹ གང་དག་¹⁰ ཅི་¹¹ མེད་ པས་¹² །

ཀྱེ་མའོ་¹³ ཤིན་ཏུ་བདེ་བར་¹⁴ འཆོ་¹⁵ ॥ XXX. 49.

सुसुखं¹⁴ बत¹³ जीवामो¹⁵ येषां¹⁰ नो⁹ नास्ति¹² किञ्चन^{1.1} ।

मिथिलायां¹ दह्यमानायां³ न⁸ नो⁵ दह्यति⁷ किञ्चन⁶ ॥

2 प्र or सु. 4 अपि.

25

གཟུང་བར་དྭགས་¹ ཞིང་ ཡང་བ་² ནང་ །

གང་དུ་³ དགའ་བར་⁴ འགྲོ་བ་ཡི་⁵ །

सोमस्य⁶ द्रुम⁷ किं लोमस्य⁸ स्त्रे ।

सोमस्य⁹ द्रुम¹⁰ यीस्य¹¹ वदे¹² ॥ XXXI. 1.

दुर्निग्रहस्य¹ लघुनो² यत्र³ *काम⁴ निपातिनः⁵ ।

चित्तस्य⁶ दमन⁷ साधु⁸ चित्त⁹ दान्तं¹⁰ सुख¹¹ आवहम्¹² ॥

26

होस्य¹ श्लेष्² यीद³ रश्मि⁴ स्त्रे ।

यीद⁵ सप्तर्षि⁶ यीद⁷ किं पार्थिव⁸ यीद⁹ ।

पार्थिव⁷ यीद⁸ रश्मि⁹ यीद¹⁰ ।

श्लेष्¹⁰ सप्त¹¹ यीद¹² सुप्त¹³ गृह¹⁴ सुप्त¹⁵ ।

ये¹⁶ यीद¹⁷ किं वदे¹⁸ वदे¹⁹ ।

यीद²⁰ ह्येस²¹ रश्मि²² वदे²³ ॥ XXXI. 25.

मनः³ पूर्व⁴ धर्मा⁵ मनःश्रेष्ठा⁶ * मनोभवाः⁷ ।

मनसा⁸ हि प्रसन्नेन⁹ भाषते¹⁰ वा¹¹ करोति¹² वा¹³ ।

तत्¹⁴ * ते¹⁵ सुखम्¹⁶ * अन्वेति¹⁷ छाया¹⁸ इव¹⁹ ह्यनुगामिनी²⁰ ॥

7 यदि. 14 अपि. 15 युक्तम् or उचितम्.

॥ སངས་བྱུང་གྱི་སྟོན་པ་ ཞེས་བྱ་བའི་ ལྷན་ངག་ཆེན་པོ་ ॥

॥ बुद्धचरितं नाम महाकाव्यम् ॥

॥ ལེན་ རྒྱ་པའོ ॥

॥ षष्ठः सर्गः ॥

1

དེ་ནས་¹ འགྲོ་མིག་² ཉི་མ་³ ཉི།

མངོན་པར་ །གར་པའི་⁴ ཡུད་⁵ ཅམ་ན་⁶ །

ངན་སྒྲོང་བྱ་ཨི་⁷ དཀར་ཐབ་མཉམ་⁸ །

མི་⁹སེམས་¹⁰ དེས་¹¹ ཉི་ གཟིགས་པར་གྱུར་¹² ༥

तत^१ *मुहूर्ते^५ ऽभ्युदिते^४ जगच्चक्षुषि^२ भास्करे^३ ।

भार्गवस्य⁷ आश्रमपदं⁸ स¹¹ ददर्श¹² नृणां⁹ वरः¹⁰ ॥

6 -मात्रे.

2

ཁྲོ་པ་¹ བཅིང་ལོག་² རི་རྒྱུ་ས་³ དང་།

རང་གནས་⁴ གནས་པའི་⁵ བྱ་⁶ བང་ཞིག་⁷ །

5

འདི་ནི་¹ མཁའ་མིང་² དཔེར་³ མགྲོགས་ལ་⁴ ।

མགྲོགས་འགྲོ་ལ་⁵ ཉི་ རྩེས་སྤྱུ་འོངས་⁶ ।

འདིས་⁷ནི་ བདག་གི་⁸ རྩོམས་⁹ དང་¹⁰ནི་ ।

ཞི་བ་¹¹ བདག་ལ་¹² གུས་¹³ བ་ བརྟན་¹⁴ ॥

इमं¹ तादृयं² उपम³ जवं⁴ तुरङ्गम्⁵ अनु*गच्छता⁶ ।

दर्शिता¹⁴ सौम्य¹¹ मद्¹² भक्ति¹³ विक्रमश्च⁹ च¹⁰ *अयम्⁷ आत्मनः⁸ ॥

6

ཐམས་ཅད་ནས་¹ རོན་²གཞན་³ ཡིན་⁴ ཀྱང་⁵ ।

ཁྱིད་ཀྱིས་⁶ རྩིང་ལ་⁷ བཟུང་⁸བ་ རྩེ་ ।

གང་གི་⁹ རྩོམ་དག་ལ་¹⁰ དཀའ་¹¹ ।

འདི་¹² ཉི་ དེ་འདྲ་¹³ དག་པ་¹⁴ ཉིད་¹⁵ ॥

*सर्वथा¹ अस्मि⁴ अन्य³ कार्यो² ऽपि⁵ गृहीतो⁸ भवता⁶ हृदि⁷ ।

भट्¹⁰ स्नेहश्च¹¹ यस्य⁹ अयम्¹² * ईदृशः¹³ शुद्ध¹⁴ एव¹⁵ च ॥

7

གུས་པ་མེད་ལ་¹ གུས་པ་² ཡོད་³ ।

གུས་པ་མེད་ལ་⁴ གུས་པ་ལྡན་⁵ ।

गुणः च^६ न^७ गुणः च^८ ह्ये ।

हिरे^९ न^{१०} न^{११} हिरे^{१२} न^{१३} न^{१४} ॥

* अभक्तो^१ ऽपि समर्थो^२ ऽस्ति^३ निःसामर्थ्यो^४ ऽपि भक्तिमान्^५ ।
भक्तिमांश^६ च^७ एव शक्तश्च^८ तुल्यभक्त^९ त्वद्विधो^{१०} * भुवि^{११} ॥

8

ने^१ न^२ न^३ न^४ ।

हिरे^५ न^६ न^७ न^८ न^९ ।

न^{१०} न^{११} न^{१२} न^{१३} ।

न^{१४} न^{१५} न^{१६} न^{१७} ॥

तन्^१ प्रीतो^२ ऽस्मि^३ तव^४ अनेन^५ महा^६ भागेन^७ कर्मणा^८ ।

दृश्यते मयि भावो^९ ऽयं^{१०} फलेभ्यो^{११} ऽपि^{१२} पराङ्मुखे^{१३} ॥

9 यस्य.

10 तव.

9

न^१ न^२ न^३ न^४ ।

न^५ न^६ न^७ न^८ ।

न^९ न^{१०} न^{११} न^{१२} ।

न^{१३} न^{१४} न^{१५} न^{१६} ॥

को⁶ जनस्य¹ फल²स्य³ न⁷ स्यादभिमुखो⁴ जनः⁵ ।
 परो¹³ भवति¹⁵ भूयिष्ठ¹² स्व⁹जनो¹⁰ ऽपि¹¹ विपर्यये⁸ ।
 14 जनः.

10

देवास^१ ॥ १ ॥ देव^२ सु^३ वद^४ ॥ ॥
 मास^५ दे^६ स^७ वद^८ ॥ ॥
 दे^९ स^{१०} वद^{११} ॥ ॥
 दे^{१२} स^{१३} वद^{१४} ॥ ॥

कुल¹अर्थ² धार्यते⁴ पुत्रः³ पोष⁵अर्थ⁶ सेव्यते⁸ पिता⁷ ।
 आशया⁹ श्लिष्यति¹⁰ जगन्¹¹ नास्ति¹⁴ निष्कारणा¹² स्वता¹³ ॥

11

स^१ व^२ ॥ १ ॥ स^३ व^४ ॥ ॥
 स^५ व^६ ॥ १ ॥ स^७ व^८ ॥ ॥
 स^९ व^{१०} ॥ १ ॥ स^{११} व^{१२} ॥ ॥
 स^{१३} व^{१४} ॥ १ ॥ स^{१५} व^{१६} ॥ ॥

किम्³ उक्ता² बहु¹ संक्षेपात्⁴ कृतं⁹ मे⁵ सु⁸महत्⁷ प्रियं⁶ ।
 निवर्तस्व¹² अश्वम्¹⁰ आदाय¹¹ संप्राप्तो¹⁷ ऽस्मीप्सितं¹⁵ वनं¹⁶ ।

13 च.

14 अहम्.

12

དེ་སྐྱོད་¹ སྤྲུམ་ནས་² ཡུག་³ ཆེན་⁴ དེ་⁵ །

ཇིས་སྤྱ་བཟླགས་བ་⁶ བྱེད་འདོད་པས་⁷ །

བྱེད་ནས་ས་⁸ ཀྱན་ནས་བཏོགས་ནས་⁹ བློ་¹⁰ །

གདུང་¹⁰ སེམས་སྤྲོད་བ་¹¹ འདི་ལ་¹² བྱིན་¹³ ॥

इति¹ उक्त्वा² स⁵ महा⁴बाहु³रत्नशंस⁶चिकीर्षया⁷ ।

भूषणानि⁸ अवमुच्य⁹ अस्मै¹² सन्तप्त¹⁰मनसे¹¹ ददौ¹³ ॥

13

དབྱ་བྱེད་དག་ནས་¹ རྗེར་བྱ་² གསལ་³ །

སྒྲོན་མའི་⁴ ལུས་ལ་⁵ སྤངས་ནས་⁶ བློ་⁷ །

ཉི་མ་⁷ འཁོགས་བྱེད་ལ་⁸ བཞིན་⁹ དེས་¹⁰ །

ཆོག་¹¹ འདི་¹² སྤྲུམ་བཞིན་¹³ བཟླགས་པར་བྱུང་¹⁴ ॥

मुकुटाद्¹ दीप्त⁴वर्ष्माणं⁵ मणि²मादाय⁶ भास्वरं³ ।

ब्रुवन्¹³ वाक्यम्¹¹ इदं¹² तस्थौ¹⁴ सादित्य⁷ इव⁹ * मन्दरः⁸ ॥

¹⁰ सः.

14

འདུན་བ་¹ རྗེར་བྱ་² འདི་³ ལོང་ལ་⁴ །

ལན་མང་⁵ བཏུད་ནས་⁶ མི་⁷ སྤྱང་⁸ བློ་⁹ །

ཀུན་ནས་གདུང་བ་⁹བརྗེ་ག་པའི་ སྤྱིར་¹⁰ །
 སྒྲོ་སྤེབས་པར་¹¹ ཉི་ གསོལ་བར་བྱ་¹² ॥
 འཇིགས་³ མཆིགས་² མཆོད་¹ རྒྱུ་མཆོད་⁶ བུ་ཤོ་⁵ རྒྱ་པ་⁸ །
 བེ་ཞུ་ཡོ་¹ ² འཇིགས་པའི་¹¹ སྤྱིར་⁹ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁰ ॥

4 འཇིགས་པའི་.

15

སྤྱི་བ་¹ རྒྱ་པ་² བེ་ཞུ་ཡོ་³ བེ་ཞུ་ཡོ་⁴ །
 རྒྱ་པ་⁵ བེ་ཞུ་ཡོ་⁶ བེ་ཞུ་ཡོ་⁷ བེ་ཞུ་ཡོ་⁸ །
 བེ་ཞུ་ཡོ་⁹ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁰ བེ་ཞུ་ཡོ་¹¹ བེ་ཞུ་ཡོ་¹² །
 བེ་ཞུ་ཡོ་¹³ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁴ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁵ ॥
 འཇིགས་¹ མཆིགས་² མཆོད་³ རྒྱ་པ་⁴ * བེ་ཞུ་ཡོ་⁷ འཇིགས་⁵ བེ་ཞུ་ཡོ་⁶ །
 བེ་ཞུ་ཡོ་¹¹ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁰ བེ་ཞུ་ཡོ་⁹ བེ་ཞུ་ཡོ་⁸ བེ་ཞུ་ཡོ་⁷ བེ་ཞུ་ཡོ་⁶ བེ་ཞུ་ཡོ་⁵ བེ་ཞུ་ཡོ་⁴ བེ་ཞུ་ཡོ་³ བེ་ཞུ་ཡོ་² བེ་ཞུ་ཡོ་¹ ॥

16

རྒྱ་པ་¹ བེ་ཞུ་ཡོ་² བེ་ཞུ་ཡོ་³ བེ་ཞུ་ཡོ་⁴ །
 བེ་ཞུ་ཡོ་⁵ བེ་ཞུ་ཡོ་⁶ བེ་ཞུ་ཡོ་⁷ བེ་ཞུ་ཡོ་⁸ །
 བེ་ཞུ་ཡོ་⁹ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁰ བེ་ཞུ་ཡོ་¹¹ བེ་ཞུ་ཡོ་¹² །
 བེ་ཞུ་ཡོ་¹³ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁴ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁵ བེ་ཞུ་ཡོ་¹⁶ ॥

तद्¹ एवम्² अभिनिष्क्रान्त³ न⁷ मां⁴ शोचितुम्⁵ अर्हसि⁶ ।
भूत्वा¹⁰ अपि¹¹ हि चिर⁸ श्लेषः⁹ कालेन¹² न¹⁴ भविष्यति^{13, 15} ॥

17

गदः¹ सु² र³ देसः⁴ वर⁵ र⁶ व⁷ ।
दे⁸ सु⁹ र¹⁰ वर¹¹ सु¹² र¹³ वर¹⁴ व¹⁵ ।
सु¹⁶ र¹⁷ वर¹⁸ र¹⁹ व²⁰ सु²¹ र²² वर²³ ।
वर²⁴ वर²⁵ र²⁶ व²⁷ गदः²⁸ वर²⁹ व³⁰ ॥

ध्रुवो² यस्मात्¹ च विश्लेषस्³ तस्मान्⁴ मोक्षाय⁵ मे⁶ मतिः⁷ ।
विप्रयोगः¹² कथं¹³ न स्याद्¹⁴ भूयो⁸ ऽपि⁹ स्व¹⁰ *जनादिभिः¹¹ ॥

18

सु¹ र² सु³ र⁴ देसः⁵ वर⁶ र⁷ ।
वर⁸ वर⁹ सु¹⁰ र¹¹ वर¹² व¹³ ।
सु¹⁴ र¹⁵ सु¹⁶ र¹⁷ वर¹⁸ व¹⁹ वर²⁰ ।
वर²¹ वर²² व²³ सु²⁴ र²⁵ वर²⁶ ॥

शोक¹ त्यागाय² निष्क्रान्त³ न⁷ मां⁴ शोचितुम्⁵ अर्हसि⁶ ।
शोक⁸ हेतुषु⁹ कामेषु¹⁰ सक्ताः¹¹ शोच्यास्¹³ तु रागिणः¹² ॥

19

འདི་¹ ཡང་² སྤྲུམ་ཆས་སྤྲུམ་ལ་³ སྤྲུམ་སྤྲུམ་⁴ །

ཁོ་ལོ་ཅག་ལ་⁵ རེས་པར་⁶ གནས་⁷ །

དེ་ལྟར་⁸ སྤྲུམ་ལྟར་⁹ སྤྲུམ་པས་¹⁰ ཅན་¹¹ །

སྤྲུམ་ལྟར་འོས་¹¹ མེན་¹² ལས་སྤྲུམ་¹³ འགྲོ་¹⁴ ॥

अयं¹ च² किल⁴ पूर्वेषाम्³ अस्माकं⁵ निश्चयः⁶ * स्थिरः⁷ ।

* इति⁸ दायाद⁹ भूतेन¹⁰ न¹² शोच्यो¹¹ ऽस्मि पथा¹³ व्रजन्¹⁴ ॥

20

སྤྲུམ་སྤྲུམ་ཆས་སྤྲུམ་ལ་¹ སྤྲུམ་ལྟར་² །

ནོར་གྱི་³ སྤྲུམ་ལྟར་⁴ འགྲུར་བ་⁵ སྤྲེ་⁶ །

སྤྲུམ་ལ་⁶ མོས་གྱི་⁷ བདག་པོ་⁸ ཡང་⁹ །

ཆེད་དཀའ་¹⁰ ཡང་ན་¹¹ མ་¹² ཡིན་¹³ ཅོ་¹⁴ ॥

भवन्ति⁵ ह्यर्थ³ दायादाः⁴ पुरुषस्य¹ विपर्यये² ।

पृथिव्यां⁶ धर्म⁷ दायादा⁸ दुर्लभास्¹⁰ तु⁹ न¹² सन्ति¹³ वा¹¹ ॥

21

གང་¹ ཡང་² འདི་³ ཅེ་དུས་མེན་པར་⁴ །

ནགས་སྤྲུམ་⁵ མོང་བ་ཡིན་⁶ ཞེ་ན་⁷ །

ज्ञेयः⁸ गुरुः⁹ मायै¹⁰ वरः¹¹ गुरुः¹² च¹³ ।

ह्येव¹⁴ नृपः¹⁵ तेन¹⁶ सः¹⁷ यैव¹⁸ ॥

यद्वा¹ अपि² स्यादसमये³ यातो⁴ वनम्⁵ असौ⁶ इति⁷ ।

अकालो¹² नास्ति¹³ धर्मस्य¹⁴ जीविते⁸ चञ्चले⁹ सति¹⁰ ॥

22

देवैः¹ नृपैः² श्रेष्ठैः³ वरैः⁴ ।

नृपैः⁵ वरैः⁶ तेन⁷ सः⁸ यैव⁹ ।

अकालो¹⁰ नास्ति¹¹ धर्मस्य¹² जीविते⁸ चञ्चले⁹ सति¹⁰ ॥

नृपैः¹³ वरैः¹⁴ तेन¹⁵ सः¹⁶ यैव¹⁷ ॥

तस्माद्वा¹ अथ² एव³ मे⁴ श्रेष्ठैः⁵ चेतव्यम्⁶ इति⁷ निश्चयः⁸ ।

जीविते¹³ को¹⁵ हि विश्रम्भो¹⁴ मृत्यौ¹⁰ प्रत्यर्थिनि¹¹ स्थिते¹² ॥

9 सः.

23

देवैः¹ नृपैः² श्रेष्ठैः³ वरैः⁴ ।

नृपैः⁵ वरैः⁶ तेन⁷ सः⁸ यैव⁹ ।

अकालो¹⁰ नास्ति¹¹ धर्मस्य¹² जीविते⁸ चञ्चले⁹ सति¹⁰ ॥

नृपैः¹³ वरैः¹⁴ तेन¹⁵ सः¹⁶ यैव¹⁷ ॥

* एवमादि³ त्वया² सौम्य¹ विज्ञाप्यो⁶ वसुधा⁴ अधिपः⁵ ।
प्रयतेशास्¹³ तथा¹¹ चैव¹² यथा⁷ मां⁸ न⁹ स्मरेद्¹⁰ अपि ॥

24

मा॒त्रं॑¹ य॒द॒² व॒द॒मा॒य॑³ य॒त्र॑^५ न॒म॑^४ ।
तु॒र्य॑^५ श्र॒म॑^६ व॒द॒मा॒य॑^७ श्र॒म॑^८ ।
य॒त्र॑^५ न॒म॑^४ य॒द॒मा॒य॑^९ व॒द॒मा॒य॑^{१०} न॒म॑^{११} ।
व॒द॒मा॒य॑^{१२} न॒म॑^{१३} य॒द॒मा॒य॑^{१४} न॒म॑^{१५} ॥

अपि² नैर्गुण्यम्⁴ अस्माकं³ वाच्यं⁸ नर⁶पतौ⁷ त्वया⁵ ।
नैर्गुण्यात्⁹ त्यज्यते¹¹ स्नेहः¹⁰ स्नेह¹² त्यागान्¹³ न¹⁵ शोच्यते¹⁴ ॥

1 अन्यत्.

25

ने॒त्र॑^१ क॑^२ न॒म॑^३ श्र॒म॑^४ ।
न॒म॑^५ व॒द॒मा॒य॑^६ न॒म॑^७ श्र॒म॑^८ ।
न॒म॑^९ व॒द॒मा॒य॑^{१०} न॒म॑^{११} ।
न॒म॑^{१२} व॒द॒मा॒य॑^{१३} ॥

* इति¹ वाक्यम्² इदं³ श्रुत्वा⁴ छन्दः⁵ सन्ताप⁶ विह्वलः⁷ ।
वाच्य⁸ प्रथितया⁹ वाचा¹⁰ प्रत्युवाच¹³ * कृत¹² अञ्जलिः¹¹ ॥

26

རྩོ་པོ་¹ བྱི་ཁྱི་² དགོངས་པ་³ནི།

གཉིན་ལ་⁴ ངལ་བ་⁵ སྒྱུར་བ་⁶ རྒྱུ་⁷ །

ཅུ་བོའི་⁸ འགྲམ་ན་⁹ བཞིས་འབྲང་¹⁰ བཞིན་¹¹ །

པདམ་གྱི་¹² སེམས་¹³ འདི་¹⁴ འགྱུར་བ་འོ་¹⁵ ॥

अनेन^७ तत्र^२ भावेन^३ बान्धव^४ आयास^५ दायिना^६ ।

भर्तः¹ * सीदति¹⁵ मे¹² चित्त¹³ नदी⁸ पङ्क⁹ इव¹¹ द्विपः¹⁰ ॥

14 इदम्.

27

ཁྱེད་ཀྱི་¹ རེས་པ་² རྟོན་ལྟ་བུས་³ །

ལྷ་ཡི་⁴ མཆི་མ་⁵ རབུང་བ་⁶ མེད་⁷ །

ཕྱགས་⁸ལས་གྲུང་པའི་⁹སྒྲིང་ལ་¹⁰འང་¹¹ཟེ།

པཱི་པས་¹² འབྲུགས་ལ་¹³ རྫོས་ ཅི་¹⁷ དཔོས་¹⁶ ॥

कस्य^४ न^७ उत्पादयेद्^६ बाष्पं^५ निश्चयस्^२ ते^१ ऽयमीदृशः^३ ।

अयो^८ मये^९ ऽपि^{११} हृदये^{१०} * किं^{१५} पुनः स्नेह^{१२} विक्लवे^{१३} ॥

14 कथय. 15 किम्. 16 प्रयोजनम्.

28

གཞལ་མེད་ཁང་གི་¹ མལ་²འོས་པའི³ ।

ཤིན་ཏུ་གཞིན་ནུ་⁴ འདི་⁵ བཤང་ན་⁶ །

गु·भरि⁷ सु·गु⁸ क्व·व⁹ उक्¹⁰ ।

रगल·सुव¹¹ क्मस·गु¹² स¹³ गद·क्¹⁴ ॥

विमान¹ शयन² अह³ हि सौकुमार्यम्⁴ इदं⁵ क⁶ च ।

खर⁹ दर्भ⁷ अङ्कुर⁸ वती¹⁰ तपो¹¹ वन¹² मही¹³ क¹⁴ च ॥

29

स्रिद·गु¹ रवद·व² सेस·क्मस³ गद⁴ ।

र⁵ गद⁶ वदग·मीस⁷ स्रदस·व⁸ रदि⁹ ।

समोक्·वो¹⁰ रे¹¹ के· सुवस·गुस¹² के ।

स्र·मीस¹³ स्रिद·गु·वदग·व¹⁴ रद¹⁵ ॥

श्रुत्वा³ तु⁴ व्यवसायं² ते¹ यद्⁶ अश्वो⁵ ज्यं⁹ मया⁷ हृतः ।

बलात्कारेण¹² तन्¹¹ नाथ¹⁰ * दैवेन¹³ एव¹⁵ अस्मि कारितः¹⁴ ॥

30

स्रिद·गु¹ क्म·रक्² देस·व³ रदि⁴ ।

रद⁵ रवद⁶ सेस·क्⁷ गद·मी·स्रिद⁸ ।

के·वद·मेक्⁹ रे· स्रिद·गुस·रद्वि¹⁰ र¹¹ ।

सेर·स्रिद¹² गदि·मी¹³ सु·दक्·गक्म¹⁴ ॥

कथं⁸ ह्यात्म⁵वशो⁶ जानन्⁷ व्यवसायम्² इमं⁴ तव¹ ।
उपानयेयं⁹ तुरगं¹⁰ * शोकं¹⁴ कपिल¹²वस्तुनः¹³ ॥

³ निश्चितम्. ¹¹ अश्वम्.

31

མེད་པ་པོ་ ཡིས་¹ རྟེན་² ཆོས་³ བཞིན་⁴ ।
སྐྱལ་པོ་⁵ བཅེ་བ་⁶ བགྲོས་པ་⁷ རང་⁸ ।
སྟེན་པོ་⁹ རྒྱལ་པོ་¹⁰ འདོར་བ་¹¹ ཞི་ ।
ཕྱག་¹² ཆེན་¹³ རྟེན་¹⁴ ཞི་ རོས་¹⁵ མ་¹⁶ ཡིན་¹⁷ ॥

तन्¹⁴ न¹⁶ अर्हसि^{15,17} महा¹²बाहो¹³ विहातुं¹¹ पुत्र⁹लालसं¹⁰ ।
स्निग्धं⁶ वृद्धं⁷ च⁸ राजानं⁵ सद्गुणधर्मम्³ इव⁴ नास्तिकः¹ ॥

32

རྟེན་པའི་¹ ཕྱ་བ་² ཕྱེད་³ བཅོམ་⁴ བཞིན་⁵ ।
ཡང་རྟག་⁶ བསྐྱེད་⁷ པས་ ཡོངས་སུ་⁸ ཞི་ ।
ཐང་ཆད་⁹ བཞིས་པའི་¹⁰ མ་¹¹ རྟེན་¹² རང་¹³ ।
ལྷ་མོ་¹⁴ བཅེད་པར་¹⁵ རོས་¹⁶ མ་¹⁷ ཡིན་¹⁸ ॥

सं⁶*वर्धनं⁷परि⁸श्रान्तां⁹ द्वितीयां¹⁰ तां¹² च¹³ मातरं¹¹ ।
*देव¹⁴ न¹⁷ अर्हसि^{16,18} विस्मर्तुं¹⁵ कृतं³घ्नं⁴ इव⁵ सत्क्रियां² ॥

33

མ་ནིང་གིས་¹ ཉི་ དཔལ་² ཐོབ་³ བཞིན་⁴ །

ལྷ་ས་པོ་⁶ བྱིས་པ་⁵ ཡོན་ཏན་ལྡན་⁷ །

རིགས་⁸བཅུན་⁹བདག་པོའི་¹⁰བདུལ་བྱས་མ་¹¹།

ཧྲི་ཨྲི་¹² འདོར་བར་¹³ འོས་¹⁴ ཨ་¹⁵ ཡིན།¹⁴ །

बाल⁵पुत्रां⁶ गुणवतीं⁷ कुल⁸श्लाघ्यां⁹ पति¹⁰व्रतां¹¹ ।

देवोम्¹² अर्हसि¹⁴ न¹⁵ त्यक्तुं¹³ क्लोवः¹ प्राप्ताम्³ इव⁴ श्रियं² ॥

34

བཞུགས་ཤིང་།¹ གསུང་བོ་² བུགས་པ་འཛིན་³ །

སྒྲུབ་གྲགས་⁴ མོས་⁵ནི་ རཞོན་པའི་⁶ མཆོག་⁷ །

བཞིན་པ་ལྟར་པས་⁸ བྲགས་⁹ མཆོག་¹⁰ བཞིན་¹¹ །

བྱིས་པ་¹² འདོར་བར་¹³ འོས་¹⁴ མ་¹⁵ ཡིན¹⁶ །

पुत्रः^२ याशोधरः^३ श्लाघ्यः^१ यशो^४धर्म^५भृतां^६ वरः^७ ।

बालम्¹² अहंसि¹⁴ न^{15,16} त्यक्तुं¹³ व्यसनी⁸ इव¹¹ उत्तमं¹⁰ यशः⁹ ॥

35

ཅི་མེ་¹ གཉིན་² དང་³ བྱལ་སྤིང་⁴ དག །

འདོར་བ་⁵ཉིད་⁶དྲ་⁷ གྲོ་བྱེས་⁸ མཐོད་⁹ །

བདག་གི་¹⁰ འགྲོས་ནི་¹¹ ཁྱོད་¹² ཞབས་ན་¹³ ।

བྱབ་བདག་¹⁴ བདག་¹⁵ འདྲོང་¹⁶ འཇམ་¹⁷ མ་¹⁸ ཡིན་¹⁹ ॥

अथ¹ बन्धु² च³ राज्यं⁴ च³ त्यक्तुम्^{5,7} एव⁶ कृता⁹ मतिः⁸ ।

मां¹⁵ न¹⁸ अर्हसि^{17,19} विभो¹⁴ त्यक्तुं¹⁶ त्वत्¹² पादौ¹³ हि गतिम्¹¹ मम¹⁰ ॥

36

ར་གྱི་ཁྱ་¹ ནི་ བཞེས་² བཟང་³ བཞན་⁴ ।

ཁྱོད་ནི་⁵ དགོན་པར་⁶ དོར་ནས་⁷ ཟུ་⁸ ।

མེ་ཡིས་⁹ ཆོག་པའི་¹⁰ སེམས་ཀྱིས་¹¹ ནི་ ।

གྲོང་དུ་¹² འགྲོ་བར་¹³ རུས་པ་¹⁴ མེད་¹⁵ ॥

न¹⁵ अस्मि यातुं¹³ पुरं¹² शक्तौ¹⁴ दह्यमानेन¹⁰ चेतसा¹¹ ।

त्वाम्⁵ अरण्ये⁶ परित्यज्य⁷ सु³ मित्रं² इव⁴ राघवं¹ ॥

8 A particle used after s,

9 अग्निना.

37

ཁྱོད་¹ འདྲོང་² གྲོང་དུ་³ འགྲོ་བ་ན་⁴ ।

རྒྱལ་པོས་⁵ བདག་ལ་⁶ ཅི་ཞིག་⁷ གཞུང་⁸ ।

ཁྱོད་ཀྱི་⁹ བཅུན་མེད་འཁོར་དུ་¹⁰ འཇམ་¹¹ ।

འཇམ་པ་¹² མགྲོང་ནས་¹³ ཅི་ཞིག་¹⁴ ཟུ་¹⁵ ॥

किं⁷ हि वक्ष्यति⁸ राजा⁵ मां⁶ त्वद्¹ * ऋते² नगरं³ * गतं⁴ ।
वक्ष्यामि¹⁵ उचितं¹² दर्शित्वात्¹³ किं¹⁴ तव⁹ अन्तःपुराणि¹⁰ वा¹¹ ॥

38

यत्¹ यत्² यत्³ यत्⁴ ।
यत्⁵ यत्⁶ यत्⁷ यत्⁸ ।
यत्⁹ यत्¹⁰ यत्¹¹ ।
यत्¹² यत्¹³ यत्¹⁴ यत्¹⁵ ॥

यद्¹ अपि² आत्थ⁷ अपि⁴ नैर्गुण्यं³ * वाच्यं⁶ नरपतौ⁵ इति ।
किं¹⁴ तद्¹³ वक्ष्यामि¹⁵ अभूतं¹² ते¹¹ निर्दोषस्य⁸ मुनेर्⁹ इव¹⁰ ॥

39

यत्¹ यत्² यत्³ ।
यत्⁴ यत्⁵ यत्⁶ ।
यत्⁷ यत्⁸ यत्⁹ ।
यत्¹⁰ यत्¹¹ यत्¹² ॥

हृदयेन² सलज्जेन¹ जिह्वया³ * सज्जमानया⁴ ।
अहं⁵ यदि⁶ अपि⁷ वा ब्रूयां⁸ कस्¹² तच्⁹ छद्वातुम्¹⁰ अर्हति ॥¹¹

40

གང་ཞིག་¹ རྒྱ་བ་ཡི་² རྩོམ་³ །

རྒྱ་བ་⁴ དད་བར་⁵ འཛིན་⁶ བ་ འཇམ་⁷ །

ཁྱོད་ཀྱི་⁸ རྩོན་⁹ ཤེས་¹⁰ དེས་¹¹ རྩོན་¹² བེ །

རྒྱ་བ་¹³ དད་བར་¹⁴ འཛིན་བ་¹⁵ འཇམ་¹⁶ ॥

यो¹ हि चन्द्रमसस्² तैश्च³ कथयेच्⁴ छद्⁵ दधीत⁶ वा⁷ ।

स¹¹ दोषांस्¹² तव⁸ दोष⁹ ज्ञ¹⁰ कथयेच्¹³ छद्¹⁴ दधीत¹⁵ वा¹⁶ ॥

41

དྲིལ་དུ་¹ རྩེས་སུ་བཅེ་བཅས་² དང་ །

དྲིལ་བར་³ རྩིང་རྩེ་⁴ ཤེས་བ་ཡི་⁵ །

བཅེ་བ་⁶ རྩོང་བ་⁷ ཚལ་⁸ མེན་⁹ དེ །

སྤྱིར་ལོག་¹⁰ བདག་ལ་¹¹ བཀའ་རྩོན་¹² མཛོད་¹³ ॥

सानुक्रोशस्य² सततं¹ नित्यं³ करुण⁴ वेदिनः⁵ ।

स्निग्ध⁶ त्यागो⁷ न⁹ सद्दृशो⁸ निवर्तस्व¹⁰ प्रसीद^{12,13} मे¹¹ ॥

42

དེ་ལྟར་¹ ལྷ་ངན་ཀྱས་² རྩོན་བའི་³ །

འདྲན་བའི་⁴ རྩོག་⁵ འདི་⁶ གསན་གྱིར་ནས་⁷ །

རང་གནས་⁸ མཆོག་ཏུ་⁹ བདེན་པ་ཡིས་¹⁰ །

ཕྱི་བའི་¹¹ མཆོག་གིས་¹² བཀའ་སྤྱལ་¹³ ཏེ།

इति^१ शोक^२अभिभूतस्य^३ श्रुत्वा^७ छन्दस्य^४ भाषितं^५ ।

स्वस्थः^८ परमया^९ धृत्या^{१०} जगाद्^{१३} वदतां^{११} वरः^{१२} ॥

६ इदं.

43

འདྲན་བ་¹ བདག་དང་² འབྲེལ་བ་³ ལ་⁴ །

ཀུན་ནས་⁵བཀྱང་བ་⁶ རྟེན་⁷ ཐོང་གིས་⁸ །

ལུས་ཅན་⁹ འགྲོ་བ་¹⁰ བླ་དང་ལ་¹¹ |

དངེས་པ་¹² ལྷ་ཚོགས་¹³ དངེས་པ་¹⁴ ཡིན་¹⁵ ॥

मद्र^२ वियोगं^३ प्रति^४ छन्द^१ सन्^५ तापस्^६ त्यज्यताम्^८ अयं^७ ।

नाना¹³भावो¹² हि नियतं¹⁴ पृथग्¹¹ जातिषु¹⁰ दैहिषु⁹ ॥

15 भवति.

44

གང་¹ ཡང་² བཙུ་ལས་³ རང་གི་⁴ རྒྱུ་།

བདག་གིས་⁶ རང་⁷ མི་⁸ རྟོར་⁹ ཅི།

འཆེ་བས་¹⁰ ཡན་ཚན་¹¹ དབང་མེད་བར་¹² །

བདག་ཅག་རྣམས་ནི་¹³ འདྲོང་བར་འགྱུར་¹⁴ །

स्वजनं^१ * यदि^१ अपि^२ स्नेहान्^३ न^४ त्यजेयं^५ मुमुक्षया ।
 मृत्युर्^{१०} अन्योन्यम्^{११} अवशान्^{१२} अस्मान्^{१३} संत्याजयिष्यति^{१४} ॥
 ६ अहम्. ७ स्वयं.

45

शेन^१ व^१ केन^२ येने^२ शुभ^३ व^३ शुभ^३ शुभ^३ ।
 मरु^४ मरु^४ मरु^५ के मरु^६ मरु^७ मरु^७ ।
 मरु^८ मरु^८ मरु^९ मरु^{१०} मरु^{११} ।
 मरु^{१२} मरु^{१३} मरु^{१४} मरु^{१५} मरु^{१६} मरु^{१७} ॥

महत्या^२ तृष्णाया^१ दुःखैर्^३ गर्मेण^४ अस्मि^५ यया^६ धृतः^७ ।
 तस्या^{११} निष्फल^८ यत्नायाः^९ क^{१३} अहं^{१२} मातुः^{१०} क^{१६} सा^{१५} मम^{१४} ॥
 १७ भवति and भवामि.

46

शेन^१ व^१ केन^२ येने^२ शुभ^३ व^३ शुभ^३ शुभ^३ ।
 मरु^४ मरु^४ मरु^५ मरु^६ मरु^७ मरु^८ ।
 मरु^९ मरु^{१०} मरु^{११} मरु^{१२} मरु^{१३} मरु^{१४} ।
 मरु^{१५} मरु^{१६} मरु^{१७} मरु^{१८} मरु^{१९} मरु^{२०} ॥

वास^४ वृक्षे^५ सम्^६ आगम्य^७ विगच्छन्ति^८ यथा^१ अण्ड^२ जाः^३ ।
 नियतं^{१२} विप्रयोग^{१३} अन्तस्^{१४} तथा^९ भूत^{१०} समागमः^{११} ॥
 १५ भवति.

47

རི་ལྟར་¹ སྒྲིན་ཀླས་² འདུས་ནས་³ རི །
 སྒྲར་⁴ ཡང་⁵ རྣམ་པར་⁶ འབྱེད་པ་འོ་⁷ །
 དེ་ལྟར་⁸ འདུ་⁹ དང་¹⁰ འབྲལ་བ་¹¹ རི །
 བདག་¹² དང་¹³ སྒོལ་ཆགས་ཀླས་ཀྱི་¹⁴ ལྷགས་¹⁵ ॥

समेत्य³ च यथा¹ भूयो⁴ वि⁶ अपयान्ति⁷ वलाहकाः² ।
 संयोगो⁹ विप्रयोगश्च¹¹ च¹⁰ तथा⁸ मे¹² प्राणिनां¹⁴ मतः¹⁵ ॥
 5, 13 च.

48

ལང་ཕྱིར་¹ ཕྱིར་ན་² འཇིག་རྟེན་³ འདི⁴ །
 བསྐྱུས་ནས་⁵ རྣམ་པར་ འབྲལ་བ་⁶ ལྟེ །
 དེ་ཕྱིར་⁷ མི་ལས་⁸ འདུས་གྱུར་ལ་⁹ །
 བདག་གི་བ་ཉིད་¹⁰ བཟོད་¹¹ མ་ ཡིན་¹² ॥

यस्माद्¹ याति⁶ च लोको³ ऽयं⁴ विप्रलभ्य⁵ * परस्परं² ।
 समत्वं¹⁰ न¹² क्षमं¹¹ तस्मात्⁷ स्वप्नभूते⁸ समागमे⁹ ॥

49

ལྷིང་ཀླས་¹ འདབ་ས་² དམར་པོ་³ དང་ །
 ལྷན་ཅིག་སྒྲིས་⁴ དེ་ རྣམ་པར་འབྲལ་⁵ །

གཞན་⁶ རང་⁷ གཞན་གྱི་⁸ འབྲེལ་བར་⁹ བྱི ।

འགྲུར་བ་¹⁰ མ་ཡིན་¹¹ སྒྲོལ་ ཅི་¹² རྟོགས་¹³ ॥

सहजेन⁴ वियुज्यन्ते⁵ पर्ण² रागेण³ पादपाः¹ ।

अन्येन⁶ अन्यस्य⁸ विश्लेषः⁹ किं पुनर्^{12,13} न¹¹ भविष्यति¹⁰ ॥

50

དེ་ཕྱིར་¹ དེ་ལྟར་² གྲུར་ན་³ བྱི ।

ཞི་བ་⁴ གཏུར་བ་⁵ མ་⁶ བྱེད་⁷ སྒོར་⁸ ।

གཤམ་དེ་⁹ ཡང་¹⁰ བྱི་ བཅོམ་བ་¹¹ འབབས་¹² ।

སྒོར་ནས་¹³ ཀྱང་¹⁴ བྱི་ སྒྲུར་¹⁵ ཡང་¹⁶ འོག་¹⁷ ॥

तद्¹ एवं² सति³ सन्तापं⁵ मा⁶ कार्षीः⁷ सौम्य⁴ गम्यतां⁸ ।

लम्बते¹² यदि⁹ तु¹⁰ लोहो¹¹ गत्वा¹³ अपि¹⁴ पुनर्¹⁵ आव्रज¹⁷ ॥

¹⁶ अपि.

51

ཁོ་པོ་ཅག་ལ་¹ ལྷོས་² བྱས་པའི་³ ।

སེར་སྒྲུའི་⁴ གཞི་ན་⁵ སྒྲེ་བོ་ལ་⁶ ।

དེར་⁷ སང་⁸ བཅོམ་བ་⁹ ཐོང་ཞིག་¹⁰ རང་¹¹ ।

འདི་ཡི་¹² རིས་ལ་¹³ ཉེན་ཅིག་¹⁴ ལྷོས་¹⁵ ॥

ब्रूयात्¹⁵ च अस्मत्¹कृत³अपेक्ष² जन⁶ कपिल⁴वस्तुनि⁵ ।
त्यज्यतां¹⁰ तद्⁷गतः⁸ स्नेहः⁹ श्रूयतां¹⁴ च¹¹ अस्य¹² निश्चयः¹³ ॥

52

वा¹ न² अकिं³ व⁸ च⁴ सुख⁵ ।
अन⁶ व⁶ सु⁷ न⁷ अकिं⁸ व⁸ न⁹ ।
अकिं¹⁰ व¹⁰ सु¹¹ न¹² अकिं¹³ व¹⁴ ।
अन¹⁵ व¹⁵ सु¹⁶ न¹⁷ अकिं¹⁸ व¹⁸ ॥

क्षिप्रम्⁷ एष्यति⁸ वा⁶ कृत्वा⁵ जरा¹मृत्यु³क्षयं⁴ किल⁹ ।
अकृत¹⁴अर्थो¹³ निर्¹¹ आरम्भो^{10,12} निधनं¹⁶ * यास्यति¹⁷ इति वा¹⁵ ॥

2 च. 18 ब्रूहि or ब्रूयाः.

53

ने¹ न² अकिं³ व⁴ च⁵ ।
अन⁶ व⁷ सु⁸ न⁹ अकिं¹⁰ व¹¹ ।
अन¹² व¹³ सु¹⁴ न¹⁵ अकिं¹⁶ व¹⁷ ।
अन¹⁸ व¹⁹ सु²⁰ न²¹ अकिं²² व²³ ॥

इति¹ तस्य² वचः³ श्रुत्वा⁴ कन्धकस्⁵ तुर⁶ग⁷उत्तमः⁸ ।
जिह्वया⁹ लिलिहे¹¹ पादौ¹⁰ बाष्पम्¹² उष्णं¹³ मुमोच¹⁴ च ॥

54

ང་བ་¹ དང་² ཅི་ བཀ་ཤིས་³ ཉམས་⁴ །

འཁོར་ལོ་⁵ དབྱས་ལྷན་⁶ ཕྱག་གིས་⁷ ཅི་ །

གཞིན་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ རིག་གྱུར་ཅིང་¹⁰ །

ན་ཚོད་¹¹ བཞིན་དུ་¹² བས་པར་སྤྲས་¹³ ॥

जालिना¹ स्वस्तिक³ अङ्कने⁴ चक्र⁵ मध्येन⁶ पाणिना⁷ ।

आममर्श¹⁰ कुमारस्⁸ तं⁹ बभाषे¹³ च वयस्य¹¹ वत्¹² ॥

2 च.

55

བསྐྱབས་ལྷན་¹ མཆི་ས་² ས་³ འདོན་ཅིག་⁴ །

དམ་པའི་⁵ ཉ་ཉིད་⁶ འདི་⁷ བརྟན་⁸ ཉི་ །

སྟོན་མཚོད་⁹ ཁྱོད་ཀྱི་¹⁰ རལ་བ་¹¹ འདིས་¹² །

ཐུར་དུ་¹³ འབྲས་བུ་¹⁴ བཅས་པར་¹⁵ འབྱུར་¹⁶ ॥

मुञ्च⁴ कन्धक¹ मा³ बाष्पं² दर्शिता⁸ इयं⁷ सद्⁵ अश्वता⁶ ।

मृष्यतां⁹ स¹⁵ फलः¹⁴ शीघ्र¹³ श्रमस्¹¹ ते¹⁰ ऽयं¹² भविष्यति¹⁶ ॥

56

དེ་ནས་¹ རལ་གྱི་² རྟོན་བོ་³ རོར་བུའི་⁴ ཕྱ་བ་ཅན་⁵ །

གསེར་གྱི་⁶ ཕྱ་⁷ ཅི་ རྫོགས་དང་ལྷན་⁸ འདུན་པ་ཡི་⁹ །

ལག་ན་¹⁰ ཡང་དག་¹¹གནས་པ་¹² བདླ་བ་¹³ དེས་¹⁴ བསྐྱམས་ནས་¹⁵ །
ཁྱེད་ཀྱི་དག་ནས་¹⁶ སྤྱོད་¹⁷བཞིན་¹⁸ ཞུགས་ནས་¹⁹ རབ་དུ་²⁰ བྱངས་²¹ ॥

मणि⁴त्सरु⁵ छन्दक⁹हस्त¹⁰सं¹¹स्थं¹²
ततः¹ स¹⁴ धीरो¹³ निशितं³ गृहीत्वा ।¹⁵
कोषाद्¹⁹असिं² काञ्चन⁶भक्ति⁷चित्रं⁸
बिलाद्¹⁶ इव¹⁸ आशीविषम्¹⁷ उद्²⁰बबर्ह²¹ ॥

57

ཨུཏྱ་ལ་ཡི་¹ འདབ་མ་² སྒྲིན་པོ་³ དེ་⁴ བྱངས་ནས་⁵ །
སྒྲ་ཆོག་ས་⁶ དབུ་གྱུན་⁷ དབུ་སྒྲར་⁸ བཅས་པ་⁹ རབ་བཅད་¹⁰ཅིང་ །
ཁྱེད་ཀྱི་དག་ན་¹¹ ངང་པ་¹²བཞིན་དུ་¹³ རྣམ་བཟུམ་པ་¹⁴ །
འདྲ་ཟེར་དང་ལྷན་པར་¹⁵ སྤྱང་དག་ལ་¹⁶ དེ་¹⁷ བཞེར་¹⁸རྩོ ॥

निष्कास्य⁵ तं⁴ च उत्पल¹पत्र²नीलं³
चिच्छेद्¹⁰ चित्रं⁶ मुकुटं⁷ स⁹केशं⁸ ।
विकीर्यमाण¹⁴अंशुकम्¹⁵ अन्तरीक्षे¹⁶
चिक्षेप¹⁸ च एनं¹⁷ सरसि¹¹ इव¹³ हंस¹² ॥

58

མཆོད་པ་¹མངོན་པར་འདྲོད་ཕྱིར་² རྣམ་མང་³བཟུར་སྒྲིའི་ཕྱིར་⁵ །
སྒྲ་ན་གནས་པས་⁵ རབ་དུ་བཟུམ་པ་⁶ དེ་⁷ བཟུང་⁸ ཞེ །

རི་ལྷ་བ་བཞིན་⁹ རི་¹⁰ རི་ ལྷ་ན་¹¹ ལྷ་ཚོགས་¹² ལྷ་ས་¹³ །

ལྷ་ཡི་¹⁴ བྱད་པར་¹⁵ འཕགས་པ་ལྷ་ས་ཀྲིས་¹⁶ མཚོན་པར་བྱས་¹⁷ ॥

पूजा¹भिलाषेण² च बाहु³मान्याद्⁴

दिवौकसस्⁵ तं⁷ जगृहुः⁸ प्रविद्ध⁶ ।

यथावद्⁹ एनं¹⁰ दिवि¹¹ देवसङ्घा^{12,13}

दिव्यैर्¹⁴ विशेषैर्¹⁵ महयां च चक्रुः¹⁷ ॥

¹⁶ आयैः.

59

བྱུན་བྱི་¹ བྱ་སྒྲན་² ལྷ་ན་བ་³ ལྷ་ས་པར་སྒྲངས་ནས་³ ཀྲང་⁴ །

དབྱ་ལས་⁵ དཔལ་ནི་⁶ ལྷ་ས་པར་བྱང་རིང་⁷ བྱས་ནས་⁸ རི་ །

ནགས་སྒྲ་⁹ ལས་པར་བྱི་¹⁰ ངང་པའི་¹¹ མཚོན་ས་¹² ལོས་¹³ ལཱིགས་ནས་¹⁴ །

བདན་བ་¹⁵ རིས་ནི་¹⁶ ལོས་དག་¹⁷ མཚོན་པར་¹⁸ འདོན་པར་བྱུང་¹⁹ ॥

मुक्ता³ तु⁴ अलङ्कार⁴ कलत्र² वत्तां³

श्री⁶विप्रवासं⁷ शिरसस्⁵ च कृत्वा⁶ ।

दृष्ट्वा¹⁴ अंशुकं¹³ काञ्चन¹⁰ हंस¹¹ चिह्न¹²

* वन्य⁹ स¹⁶ धीरो¹⁵ ऽभि¹⁸ चकाङ्क्ष¹⁹ वासः¹⁷ ॥

60

རི་ནས་¹ ལྷ་ན་གནས་པས་² རི་དྲགས་³ རིན་པའི་⁴ ལུས་⁵ །

དགོངས་པ་ལྷ་ས་དག་⁶ འདི་ཡི་⁷ དགོངས་པ་⁸ ལྷ་ས་རིག་ནས་⁹ །

ཁ་བསྐྱར་ ཅར་སྒྲིག་གོས་ཅན་¹⁰ ཉེར་ལོགས་¹¹ མངོན་པར་¹² འོངས་¹³ ।

དེ་ལ་¹⁴ ལྷ་ཀྱའི་¹⁵ རྒྱལ་པོ་¹⁶ རྒྱུས་ཀྱིས་¹⁷ མངོན་པར་¹⁸ རྒྱས་¹⁹ ॥

ततो¹ मृग³ व्याध⁴ च पुर⁵ दिवौका²

भावं⁸ विदित्वा⁹ अस्य⁷ विशुद्धभावः⁶

काषायवत्स्रो¹⁰ ऽभि¹² ययौ¹³ समीपं¹¹

तं¹⁴ शाक्य¹⁵ राज¹⁶ प्रभवो¹⁷ ऽभि¹⁸ उवाच¹⁹ ॥

61

ཁྱོད་ཀྱི་¹ དགེ་ཡི་² ཅར་སྒྲིག་³ རང་སྲོང་⁴ རྒྱལ་མཚན་⁵ རང་⁶ ।

འཛོལ་བྱེད་པའི་⁷ ལཱུ་⁸ འདི་⁹ རིགས་པ་¹⁰ མ་ཡིན་¹¹ དེ།

དེ་སྤྱིར་¹² ཞི་བ་¹³ ལཱ་དེ་¹⁴ འདིར་¹⁵ བློ་ཆགས་¹⁶ མེད་¹⁷ ན།

པདག་ལ་¹⁸ རབ་དུ་བྱིན་ལ་¹⁹ འདི་²⁰ རང་²¹ འདི་²² རྣོམས་མཛོད་²³ ॥

शिवं² च⁶ काषायम्³ ऋषि⁴ ध्वजसू⁵ ते¹

न¹¹ युज्यते¹⁰ हिंस्रम्⁷ इदं⁹ धनुश्⁸ च ।

तत्¹² सौम्य¹³ यदि¹⁴ अस्ति न¹⁷ सक्ति¹⁶ अत्र¹⁵

मह्य¹⁸ प्रयच्छ¹⁹ इदम्²⁰ इदं²² गृहाण²³ ॥

21 च.

62

མོན་པས་¹ རྒྱས་པ་² འདོད་སྦྱིན་³ འདོད་པ་⁴ རྒྱིང་པོ་ལས་⁵ ।

འདི་ཡིས་⁶ རྒྱོ་ནི་པཔ་ནས་⁷ རི་དྲགས་ནམས་⁸ ལམ་མོད་དོ་⁹ །

64

དེ་ནས་¹ གཞིན་ནུ་² ནང་³ བྱི་⁴ མཚོག་⁵ རྒྱུང་བ་⁶ དེས་⁷ །
 དེ་ལྟར་⁸ གཤེགས་བ་⁹ དེ་ལ་¹⁰ ཡ་མཚན་ སྤྲིས་ གྲུང་¹¹ དེ །
 བགས་ནས་བྱུང་བའི་¹² ན་བཟའ་¹³ ཉིད་¹⁴ ནང་¹⁵ དེ་ལ་¹⁶ བྱི །
 སྤྲར་¹⁷ ཡང་¹⁸ དི་མོར་བྱ་བ་¹⁹ མང་པོ་²⁰ སྤྲིན་བར་²¹ མཆོད་²² ॥

ततः¹ कुमारश्च² च³ स⁷ च अश्व⁴ गोपस्-⁶
 तस्मिन्¹⁰ तथा⁸ याति⁹ विसिस्मियाते¹¹ ॥
 आरण्यके¹² वाससि¹³ च¹⁵ एव¹⁴ भूयस्-¹⁷
 तस्मिन्¹⁶ अकार्षी²² बह्व²⁰ मानम्¹⁹ आशु²¹ ॥
 5 वर. 18 अपि.

65

དེ་ནས་¹ གཞོང་² བྱི་མཚོ་མ་³ ནང་བཅས་⁴ འདུན་བ་⁵ ནས་⁶ བཟློགས་ནས་⁷ །
 བདག་ཉིད་⁷ ཆེན་པོ་⁸ བདྟན་⁹ ནང་¹⁰ གྲགས་¹¹ བ་ འཆང་བ་¹² ཅེ །
 མཚོམས་ཀྱི་¹³ སྤྲིན་གྱིས་¹⁴ གཤེགས་བའི་¹⁵ སྤྲར་མའི་¹⁶
 རྒྱལ་པོ་¹⁷ བཞིན་¹⁸ །

ཅུར་སྤྲིག་¹⁹ སྤྲིན་²⁰ ཞིང་ གཏུང་གནས་²¹ གང་²²

ཡིན་²³ དེ་ན་²⁴ གཤེགས་²⁵ ॥

छन्द⁵ ततः¹ स⁴ * अश्रु⁵मुखं² वि⁶सृज्य⁷
 काषाय¹⁹संविद्²⁰ धृत⁹कीर्ति¹¹भृत्¹² सः²⁴ ।
 येन²² आश्रमस्²¹ तेन²⁴ ययौ²⁵ महा⁸आत्मा⁷
 सन्ध्या¹³अम्र¹⁴संवीत¹⁵ इव¹⁸ *अद्रि¹⁶राजः¹⁷ ॥

66

दे¹कस¹ दे²हृर² ह³वे³ सु⁴वा⁴सि⁴र⁴ सि⁵व⁵ले⁵र⁵वर⁶ ।
 द⁷गा⁷र⁷सु⁷व⁷क⁸स⁸सु⁸ न⁹पे⁹स⁹व⁹ न¹⁰पे¹⁰स¹⁰स¹⁰ न¹¹पे¹¹स¹¹स¹¹ ।
 न¹²पे¹²स¹²स¹²न¹³पे¹³स¹³स¹³ दे¹⁴ सु¹⁵वा¹⁵ सु¹⁶वा¹⁶सि¹⁶र¹⁶वर¹⁶ ।
 न¹⁷पे¹⁷स¹⁷स¹⁷न¹⁸पे¹⁸स¹⁸स¹⁸ न¹⁹पे¹⁹स¹⁹स¹⁹ न²⁰पे²⁰स²⁰स²⁰ ॥

ततस्¹ तथा² भर्तारि³ राज्य⁴निः⁵स्पृहे⁶
 तपो⁷वनं⁸ याति⁹ विवर्ण¹⁰ * वाससि¹¹ ।
 भुजौ¹⁵ समुत्क्षिप्य¹⁶ ततः स¹⁴ वाजि¹²भृद्¹³
 भृशं¹⁷ वि¹⁸चुक्रोश¹⁹ पपात²¹ च क्षितौ²⁰ ॥

67

क¹स¹व¹र¹व²हृ²स²क²स² न³पे³स³स³ न⁴पे⁴स⁴स⁴ न⁵पे⁵स⁵स⁵ ।
 न⁶पे⁶स⁶स⁶न⁷पे⁷स⁷स⁷ न⁸पे⁸स⁸स⁸ न⁹पे⁹स⁹स⁹ न¹⁰पे¹⁰स¹⁰स¹⁰ ।
 दे¹¹कस¹¹ न¹²पे¹²स¹²स¹² न¹³पे¹³स¹³स¹³ न¹⁴पे¹⁴स¹⁴स¹⁴ न¹⁵पे¹⁵स¹⁵स¹⁵ ।
 न¹⁶पे¹⁶स¹⁶स¹⁶न¹⁷पे¹⁷स¹⁷स¹⁷ न¹⁸पे¹⁸स¹⁸स¹⁸ न¹⁹पे¹⁹स¹⁹स¹⁹ ॥

॥ གྱུ་ཆེར་ རེལ་བ་ ॥

॥ ललितविस्तरः ॥

A

॥ ལཱུ་¹བདུན་བ་² ॥

॥ सप्तमः³ परिवर्तः¹ ॥

[93.22] དེ་ནས་¹ དང་སྟོང་² [94.1] ཉག་པོ་³ རྩོམ་པའི་⁴
དྲུང་དུ་⁵ སོང་སྟེ་⁶ འདི་སྐད་ཅེས་⁷ སྒྲས་སོ་⁸ ॥ 1 གྱུ་¹ མི་² བྱོར་³
སོང་ལ་⁴ གྱལ་པོ་⁵ ཟས་གཙང་མ་ལ་⁶ ཆབ་སྟོན་⁷ དང་སྟོང་⁸ ཞིག་
མཆིས་སོ་⁹ ཞེས་¹⁰ གསལ་ཅིག་¹¹ ॥ 2 དེ་ནས་¹ རྩོམ་² དེས་³
དེ་ལྟར་⁴ བགྱེད་⁵ ཞེས་⁶ དང་སྟོང་⁷ ཉག་པོ་འི་⁸ ལྟར་⁹ མཉན་དེ་¹⁰ ।
གྱལ་པོ་¹¹ ཟས་གཙང་མ་¹² ག་ལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ སོང་ནས་¹⁵ སྤྱིན་བ་¹⁶
དང་¹⁷ ཐལ་སོ་¹⁸ སྤྱར་དེ་¹⁹ । གྱལ་པོ་²⁰ ཟས་གཙང་མ་ལ་²¹
འདི་སྐད་ཅེས་²² སྒྲས་སོ་²³ ॥ ལྟ་²⁴ མཁྱེན་པར་ མཇོང་དུ་གསལ་²⁵ ।
ཆབ་སྟོན་²⁶ དང་སྟོང་²⁷ གན་བ་²⁸ འཁོགས་པ་ནས་²⁹ གཟེར་བ་³⁰ ཞིག་

सकैरु³¹ । अरैरु³² वरु³³ वै कुरु³⁴ वरु³⁵
वरु³⁶ अरु³⁷ वरु³⁸ सकैरु³⁹ ॥ 3

[102. 7] अथ¹ खलु असितो³ * महर्षि² दौवारिकम्⁴ उप⁵संक्रम्य⁶
एवम्⁷ आह⁸ । 1 गच्छ⁴ त्वं³ भोः¹ पुरुष² राज्ञः⁵ शुद्धोदनस्य⁶ निवेदय¹¹
द्वारे⁷ ऋषि⁸ व्यवस्थित⁹ इति¹⁰ ॥ 2 दौवारिको² ऽसितस्य⁸ * महर्षेः⁷
प्रतिश्रुत्य¹⁰ येन¹³ राजा¹¹ शुद्धोदनस्¹² तेन¹⁴ * उपसंक्रामद्¹⁵ ।
उपसंक्रम्य¹⁶ च¹⁷ * कृत¹⁹अञ्जलि¹⁸पुष्टो राजानं²⁰ शुद्धोदनम्²¹ एवम्²²
आह²³ । यत् खलु देव²⁴ जानीया²⁵ । ऋषि²⁷ जीर्णो²⁹ वृद्धो²⁸
महल्लको³⁰ द्वारि²⁶ स्थितः³¹ । एवं³² च वदति³⁹ राजानम्³⁴ अहं³³ द्रष्टु³⁶
काम³⁷ इति³⁸ ॥ 3

3 1 ततः, 3 सः, 4 एवम्, 5 करोमि, 6 इति, 9 एवं, 35 lit. मुखं.

देवस्य¹ कुरु² वरु³ अरु⁴ वरु⁵
वरु⁶ अरु⁷ वरु⁸ ॥ वरु⁹ देव¹⁰ अरु¹¹ वरु¹² ॥
वरु¹³ दे¹⁴ वरु¹⁵ वरु¹⁶ । 4 देवस्य¹ वरु² दे³
कुरु⁴ वरु⁵ वरु⁶ । वरु⁷ वरु⁸
अरु⁹ वरु¹⁰ दे । वरु¹¹ वरु¹² ॥ 5

अथ¹ राजा² शुद्धोदनो³ ऽसितस्य⁶ * महर्षे⁴ आसनं⁶ * प्रज्ञाप्य^{7,8} तं¹⁰
पुरुषम्⁹ एवम्¹¹ आह¹² । प्रविशतु¹⁵ ऋषि¹³ इति ॥ 4 अथ¹ स³ पुरुषः²

राज⁴*कुलात्⁵ निष्क्रम्य⁶ असितं⁸ *महर्षिम्⁷ एवम्⁹ आह¹⁰ । प्रविश¹¹
इति ॥ 5

4 14 सः.

देवस्य¹ नन्दस्य² वसुधे³ कृष्णस्य⁴ त्रस्य⁵ वसुधे⁶ वसुधे⁷ वसुधे⁸ वसुधे⁹ नन्द¹⁰ । वसुधे¹¹ वसुधे¹² कृष्णस्य¹³
त्रस्य¹⁴ वसुधे¹⁵ वसुधे¹⁶ वसुधे¹⁷ कृष्णस्य¹⁸ । कृष्णस्य¹⁹ वसुधे²⁰ वसुधे²¹ वसुधे²² ।
वसुधे²³ वसुधे²⁴ वसुधे²⁵ ॥ 6

अथ¹ खलु असितो³ *महर्षिम्² येन⁶ राजा⁴ शुद्धोदनस्⁵ तेन⁷ उप-
संक्रामद्⁸ । उपसंक्रम्य⁹ च¹⁰ पुरतः¹¹ स्थित्वा¹² राजानं¹³ शुद्धोदनम्¹⁴
एवम्¹⁵ आह¹⁶ । जय¹⁸ जय¹⁹ महा¹⁷राज¹⁶ । चिरम्²¹ आयुः²⁰ पालय²² ।
धर्मेण²³ *राज्यं²⁴ कारय²⁵ इति ॥ 6

देवस्य¹ कृष्णस्य² त्रस्य³ वसुधे⁴ वसुधे⁵ वसुधे⁶ नन्द⁷ । वसुधे⁸ वसुधे⁹ वसुधे¹⁰ वसुधे¹¹
वसुधे¹² । वसुधे¹³ वसुधे¹⁴ वसुधे¹⁵ वसुधे¹⁶ वसुधे¹⁷ ॥ 7 देव¹ वसुधे² वसुधे³ वसुधे⁴ वसुधे⁵
वसुधे⁶ । वसुधे⁷ वसुधे⁸ वसुधे⁹ वसुधे¹⁰ वसुधे¹¹ ॥ 6

सि⁹ । इन्द्रा¹⁰ श्रेष्ठ¹¹ सश्रेष्ठ¹² सि¹³ इन्द्रा¹⁴ । अदिर¹⁵
 उ¹⁶ श्रेष्ठ¹⁷ । उ¹⁸ श्रेष्ठ¹⁹ ॥ 8

अथ¹ स राजा² शुद्धोदनो³ ऽसितस्य⁵ * महर्षे⁴ अध्य⁶ पाद्यम्^{8,10} अर्चनं¹¹
 च⁷ कृत्वा¹² * साधु¹³ सुष्ठु¹⁴ च * परिगृह्य¹⁵ आसनेन¹⁶ उपनिमन्त्रयति
 स्म¹⁷ ॥ 7 सुख³ उपविष्ट⁴ च एनं¹ ज्ञात्वा⁵ सगौरवः⁷ सप्रतीश⁶ एवम्⁸ आह⁹ ।
 न¹³ स्मरामि¹⁴ अहं तव ऋषे¹⁰ दर्शनं¹² । तत् * केनार्थेन¹⁶ इह¹⁵ अभ्यागतो¹⁷
 ऽसि । किं¹⁸ प्रयोजनं¹⁹ ॥ 8

8 2 आसने, 11 पूर्व.

दे¹ श्रेष्ठ² सि³ श्रेष्ठ⁴ इन्द्रा⁵ । इन्द्रा⁶ श्रेष्ठ⁷ श्रेष्ठ⁸ श्रेष्ठ⁹ श्रेष्ठ¹⁰
 श्रेष्ठ¹¹ श्रेष्ठ¹² श्रेष्ठ¹³ श्रेष्ठ¹⁴ श्रेष्ठ¹⁵ श्रेष्ठ¹⁶ श्रेष्ठ¹⁷ श्रेष्ठ¹⁸ ॥ 9

एवम्¹ उक्ते² ऽसितो⁴ * महर्षी³ राजानं⁵ शुद्धोदनम्⁶ * एतद्⁷ अवोचत्⁸ ।
 पुत्रस्¹² ते¹¹ महा¹⁰ राज⁹ जातस्¹³ तम्¹⁴ अहं¹⁶ * द्रष्टुकाम¹⁵ इह¹⁷ * आगत¹⁸
 इति ॥ 9

श्रेष्ठ¹ श्रेष्ठ² श्रेष्ठ³ श्रेष्ठ⁴ श्रेष्ठ⁵ श्रेष्ठ⁶ श्रेष्ठ⁷ श्रेष्ठ⁸ श्रेष्ठ⁹ श्रेष्ठ¹⁰ ॥ 10
 इन्द्रा¹ श्रेष्ठ² श्रेष्ठ³ श्रेष्ठ⁴ श्रेष्ठ⁵ श्रेष्ठ⁶ श्रेष्ठ⁷ श्रेष्ठ⁸ श्रेष्ठ⁹ श्रेष्ठ¹⁰

के०-बो०^३ दे०-बु०^७ के०-दी०-बो०^८ स्त्री०^९ उ०-बो०^{१०} ५ । स्त्री०-बु०^{११} दे०-बो०^{१२}
 दे०-बु०-बो०^{१३} के०-स०-बो०-बो०-बो०^{१४} ८८-कु०-बो०-बो०^{१५} ५ ॥ ११

राजा^१ आह^२ । स्वपिति^६ महा^४ऋषे^३ कुमारो^५ मुहूर्तम्^९ आगमय^{१०} यावद्^८
 उत्थास्यति^७ इति ॥ १० ऋषिर्^१ अवोचत्^२ । न^९ महा^४राज^३ तादृशा^७
 महा^६पुरुषाश्^५ चिरं^८ स्वपन्ति^{१०} जागर^{१४}शीलास्^{१५} तादृशाः^{१३} सत्^{१२}पुरुषा^{११}
 भवन्ति ॥ ११

दे०-बो०-बो०^१ दे०-बो०^२ सु०-कु०^३ स्त्री०-बो०^४ ५८-बो०^५
 दे०-बो०^६ दे०-बो०^७ स्त्री०-बो०^८ ५८-बो०^९ । स०-बो०^{१०} ५८^{११}
 सु०-बो०^{१२} ॥ दे०-बो०^{१३} सु०-बो०^{१४} ३८-बो०^{१५} ५८-बो०^{१६}
 दे०^{१७} ५८-बो०^{१८} ५८-बो०^{१९} ५८-बो०^{२०} ५८-बो०^{२१} ५८-बो०^{२२}
 ५८-बो०^{२३} ५८-बो०^{२४} । ५८-बो०^{२५} ५८-बो०^{२६} ५८-बो०^{२७}
 ५८-बो०^{२८} ॥ १२

* इति हि^२ भिक्षवो^१ बोधि^३सत्त्वो^४ ऽसितस्य^६ *महर्षे^५ * अनुकम्पया^{८,९}
 जागरण^{१०}निमित्तम्^{११} अकरोत्^{१२} ॥ अथ^{१३} खलु राजा^{१४} शुद्धोदनः^{१५} सर्व^{१६}
 अर्थ^{१७}सिद्ध^{१९} कुमारम्^{१६} उभाभ्यां^{२१} पाणिभ्यां^{२०} साधु^{२२} च सुहृद्^{२३}
 चानुपरिगृह्य^{२४} असितस्य^{२६} *महर्षे^{२५} अन्तिकम्^{२७} उपनामयति स्म^{२८} ॥ १२

ཉེན་ས་¹ རྩང་སྤྱོད་² ཉག་པོས་³ བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་⁴ བཟུས་
 ན་⁵ ། རྒྱུས་བྱ་⁶ ཆེན་པོའི་⁷ མཚན་⁸ ལྷུས་ཅུ་ཙ་⁹ གཉིས་¹⁰
 དང་ལྷན་ཞིང་¹¹ ། དཔེ་བྱ་¹² བཟང་པོ་¹³ བརྒྱད་ཅུས་¹⁴ ལེགས་པར་¹⁵
 བས་པར་¹⁶ ལྷུས་པའི་¹⁷ ལྷུས་དང་ལྷན་པ་¹⁸ ། བརྒྱ་བྱིན་¹⁹ དང་ །
 ཆངས་པ་²⁰ དང་ ། འཇིག་རྟེན་²¹ རྒྱུང་བ་ལས་²² འཕགས་པའི་²³
 ལྷུས་ཅན་²⁴ ། ཉི་མ་²⁵ བརྒྱ་²⁶ ལྷུས་སྤྱོད་ལས་²⁷ ཀྱང་ ལྷུས་པའི་²⁸
 གཞི་བཞིན་དང་ལྷན་པ་²⁹ ། ཡན་ལག་³⁰ བསམས་ཅད་དུ་³¹ མཛེས་པ་³²
 མཐོང་ནས་³³ ། ཀྱེ་མ་³⁴ འཇིག་རྟེན་དུ་³⁵ རོ་མཚར་གྱི་³⁶ གང་ཟག་³⁷
 འདི་³⁸ བྱུང་ངོ་³⁹ ॥ ཀྱེ་མ་⁴⁰ འཇིག་རྟེན་དུ་⁴¹ རོ་མཚར་⁴² ཆེན་པོ་
 དང་ལྷན་པའི་⁴³ གང་ཟག་⁴⁴ འདི་⁴⁵ བྱུང་ངོ་⁴⁶ ཞེས་⁴⁷ ཆེད་དུ་བཞིན་པ་⁴⁸

* इति हि¹ असितो³ * महर्षि² बोधिसत्त्वम्⁴ अवलोक्य⁵ द्वा¹⁰ त्रिंशता⁹ महा⁷-
 पुरुष⁶ लक्षणैः⁸ समन्वागतम्¹¹ अशीति¹⁴ अनुव्यञ्जन¹² सु¹⁵ वि¹⁶ चित्र¹⁷ गात्र¹⁸
 शक्र¹⁹ ब्रह्म²⁰ लोक²¹ पाल²² * अतिरेक²³ वपुषं²⁴ दिनकर²⁵ शत²⁶ सहस्र²⁷-
 अतिरेक²⁸ तेजसं²⁹ सर्व³¹ अङ्ग³⁰ सुन्दरं³² क्लृप्ता³³ च उदानम्⁴⁸ उदानयति

13 13 भद्र.

ཆེད་དུ་བཞིན་ནས་⁴⁹ ལྷུས་ལས་⁵⁰ ལངས་ཏེ་⁵¹ བཤམ་མོ་⁵² ལྷུས་ནས་⁵³ །
 བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་⁵⁴ ཀྱང་བ་གཉིས་⁵⁵ ལྷུས་འཚལ་ཏེ་⁵⁶ ། བསྐྱོར་བ་

བྱས་ནས་⁵⁷ । བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་⁵⁸ བར་དུ་⁵⁹ སྒངས་དེ་⁶⁰ ।
 སེམས་ཤིང་⁶¹ འདུག་པར་⁶² བྱུང་དོ་⁶³ ॥ 13

མམ་⁴⁹ । གཤམ་³⁶ ཕུང་ལོ་³⁷ བེ་³⁴ འལ་³⁸ ལོ་³⁵ རྩུ་མུ་³⁹ । མཛ་⁴³
 གཤམ་⁴² ཕུང་ལོ་⁴⁴ བེ་⁴⁰ འལ་⁴⁵ ལོ་⁴¹ རྩུ་མུ་⁴⁶ । རི་⁴⁷ ལུ་ལུ་⁵¹
 གཤམ་⁵⁰ * ལུ་⁵³ གཤམ་⁵² ཕུ་ལོ་ བོ་ཤི་ལུ་ལུ་⁵⁴ ལུ་ལུ་⁵⁵ རྩུ་མུ་⁵⁶
 རྩུ་མུ་⁵⁷ ལུ་ བོ་ཤི་ལུ་ལུ་⁵⁸ གཤམ་⁵⁹ རྩུ་མུ་⁶⁰ ལུ་ལུ་⁶¹ གཤམ་⁶²
 རྩུ་མུ་⁶³ ॥ 13

དེ་ནས་¹ དེ་ས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་³ ལུ་ལུ་⁴ ལུ་ལུ་⁵
 ལུ་ལུ་⁶ ལུ་ལུ་⁷ ལུ་ལུ་⁸ ལུ་ལུ་⁹ ལུ་ལུ་¹⁰ । དེ་དག་¹¹
 ལུ་ལུ་¹² ལུ་ལུ་¹³ ལུ་ལུ་¹⁴ དེ་¹⁵ ལུ་ལུ་¹⁶ ལུ་ལུ་¹⁷
 ལུ་ལུ་¹⁸ । ལུ་ལུ་¹⁹ ལུ་²⁰ ལུ་ལུ་¹⁸ ॥ ལུ་ལུ་²¹ ལུ་ལུ་²²
 ལུ་ལུ་²³ ལུ་ལུ་²⁴ ལུ་ལུ་²⁵ ལུ་ལུ་²⁶
 ལུ་ལུ་²⁷ དེ་ ལུ་ལུ་²⁸ । ལུ་ལུ་²⁹ ལུ་ལུ་³⁰ ལུ་ལུ་³¹ । ལུ་ལུ་³² ལུ་ལུ་³³ ལུ་ལུ་³⁴ ལུ་ལུ་³⁵ ལུ་ལུ་³⁶ ལུ་ལུ་³⁷ ལུ་ལུ་³⁸ । ལུ་ལུ་³⁹ ལུ་ལུ་⁴⁰ ལུ་ལུ་⁴¹ ལུ་ལུ་⁴² ལུ་ལུ་⁴³ ལུ་ལུ་⁴⁴ ལུ་ལུ་⁴⁵ ལུ་ལུ་⁴⁶ ལུ་ལུ་⁴⁷ ལུ་ལུ་⁴⁸ ལུ་ལུ་⁴⁹ ལུ་ལུ་⁵⁰ ལུ་ལུ་⁵¹ ལུ་ལུ་⁵² ལུ་ལུ་⁵³ ལུ་ལུ་⁵⁴ ལུ་ལུ་⁵⁵ ལུ་ལུ་⁵⁶ ལུ་ལུ་⁵⁷ ལུ་ལུ་⁵⁸ ལུ་ལུ་⁵⁹ ལུ་ལུ་⁶⁰ ལུ་ལུ་⁶¹ ལུ་ལུ་⁶² ལུ་ལུ་⁶³ ॥ 14

འབྲུང་བ་⁸ འདི་⁹ ཉི བདག་ལ་¹⁰ མི་རིགས་¹¹ ཉེ། བྱས་པ་གཞོན་
 མ་ཡིན་པར་¹² འབྲུང་རྩ་¹³ ལྷུ་མ་ནས་¹⁴ ། 2 ཉེ་¹ མཚན་མོ་² མི་
 ཉལ་ཙམ་ན་³ ། རང་གི་⁴ བཀས་ཀྱི་⁵ ཁང་བཟང་ནས་⁶ བྱང་ ལྷེ་⁷ །
 ལྷུ་མ་པོ་⁸ ཟས་གཙང་མའི་⁹ ཁང་བཟང་དུ་¹⁰ ལྷུ་མ་ནས་¹¹ འདུག་ བོ་¹² ། 3
 བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་¹ འདུག་མ་ཐག་དུ་² ཁང་བཟང་³ ཐམས་ཅད་⁴
 འོད་ཀྱིས་⁵ བསལ་བར་⁶ བྱུང་ ཉེ་⁷ ། 4 ཉེ་ནས་¹ ལྷུ་མ་པོ་² སད་པ་³
 དང་ འོད་⁴ ཉེ་⁵ མཐོང་ ལྷེ་⁶ ། མཐོང་ནས་⁷ ཀྱང་⁸ ལྷུ་མ་བྱུང་བར་⁹
 ཉུང་ཅུམ་ལ་¹⁰ ལྷུ་མ་བ་¹¹ ། 5 ཀྱི་¹ ཉུང་ཅུམ་² ཅི་³ ཉི་མ་⁴ ཤར་⁵ རམ།
 བཀ་གིས་⁶ ཉི་ འདི་⁷ འོད་ཀྱིས་⁸ ལྷུ་མ་བ་མཐོང་⁹ ། 6 ཉུང་ཅུམ་གྱིས་¹
 ལྷུ་མ་བ་² ། ལྷུ་³ དུང་⁴ དགུང་⁵ ལྷུ་⁶ ཀྱང་ མ་⁷ བས་⁸ མོ་⁹ ། 7
 ལྷུ་¹ བཀའ་² ཡང་³ ། 8

[198] अथ² खलु भिक्षवो¹ बोधिसत्त्वस्य³ एतत्⁴ * अभूत्⁵ । 1 अयुक्तम्¹¹
 एतन्⁹ मम¹⁰ स्याद् * अकृतज्ञता¹² च यद् अहम्¹ अप्रतिवेद्य⁵ * महाराज्ञः² शुद्धो-
 दनस्य³ अननुज्ञातश्⁷ च पित्रा⁶ निष्क्रमेयं⁸ । 2 स¹ रात्रौ² * अशान्तायां (?)³
 स्वकाद्⁴ उपस्थानं⁵ प्रासादाद्⁶ अवतोर्य⁷ राज्ञः⁸ शुद्धोदनस्य⁹ प्रासाद¹⁰ तले
 प्रतिष्ठितो¹¹ अभूत् । 3 * प्रतिष्ठितमात्रस्य² च पुनर् बोधिसत्त्वस्य¹ सर्वो⁴ ऽसौ
 प्रासाद³ आभया⁵ स्फुटो⁶ अभूत्⁷ । 4 * तत्र¹ राजा² प्रतिबुद्धस्³ तां⁴ प्रभाम्⁵
 अद्राक्षीद्⁶ । दृष्ट्वा⁷ च⁸ पुनस् त्वरितं त्वरितं⁹ काञ्चुकीयम्¹⁰ आमन्त्रया-

ཡོན་ཏན་ལྷན་པ་¹⁹ གཅིག་ཅིག་²⁰ རེང་²¹ བློ་

འདྲིང་²² བྱོན་²³ རེས་²⁴ ॥ 10

3 Printed text *mihi*.

आभा¹ इय² तु नरदेव³ सुखा⁵ मनोज्ञा⁴

प्रह्लादनी⁶ शुभकरी⁷ न¹⁰ करोति⁹ * दाहं⁸ ।

कुड्या¹³ च¹² वृक्ष¹¹ अभिभूय¹⁴ न¹⁷ चास्ति¹⁶ छाया¹⁵

निस्संशयं²⁴ गुणधरो¹⁹ इह²² अद्य²¹ प्राप्तः²³ ॥ 10

10 16 उत्पन्ना, 20 परम्परया.

གྲུལ་པོ་¹ རེ་² བློ་ མི་དགའ་³ རྟོགས་⁴ བཅུར་⁵ བལྟས་པ་⁶ རེང་ ।

སེམས་ཅན་དག་པ་⁷ བདེ་མིག་ཅན་⁸ རེ་⁹ མཐོང་ནས་¹⁰ བློ་

རེ་¹¹ བློ་ མཐོང་ནས་¹² རྒྱང་བར་¹³ འདྲིང་ན་¹⁴ མ་¹⁵ བྱས་¹⁶ རེ་ ।

ནས་དག་¹⁷ རྟོ་ཅན་¹⁸ རྟོ་པ་¹⁹ མ་ལ་²⁰ གསེས་པ་²¹ རྟོ་²² ॥ 11

सो² प्रेक्षते⁶ दश⁴ दिशो⁵ नृपती¹ विषण्णो³

दृष्टशू¹⁰ च सो⁹ कमललोचन⁸ शुद्धसत्त्वः⁷ ।

सो¹¹ ऽभ्युत्थितुं¹³ शयनि¹² इच्छति¹⁴ न¹⁶ प्रभोति¹⁵

पितृ²⁰ गौरवं²¹ जनयते²² वर¹⁹ शुद्ध¹⁷ बुद्धिः¹⁸ ॥ 11

དེ་¹ ཉི་ གྲུལ་པོ་འདི་² མདུན་དུ་³ འདུག་ནས་⁴ འདི་སྐད་⁵ ལྷས་⁶ །
 ལྷ་ཅིག་⁷ བདག་⁸ ཉི་ མངོན་པར་འབྱུང་བའི་⁹ དུས་¹⁰ བབ་¹¹ རིགས་¹² །
 བགོགས་¹³ ཀྱང་¹⁴ མ་¹⁵ མཛད་¹⁶ མི་ དགྲུས་པ་¹⁷
 ཡང་¹⁸ མ་¹⁹ མཛད་ཅིག་²⁰ ॥

གྲུལ་པོ་²¹ བཞེན་བཅས་²² ཡུལ་འཁོར་བཅས་²³ ཉི་
 བཞེན་པར་²⁴ བསྐྱོང་²⁵ ॥ 12

सो¹ च स्थित्व⁴ पुरतो³ नृपति² अवोचत्⁶
 मा¹⁵ भूय विघ्न¹³ प्रकरोहि¹⁶ न¹⁹ च¹⁸ एव खेद¹⁷ ।
 नैष्कर्म्य⁹ कालसमयो¹⁰ मम⁸ देव⁷ युक्तो¹²
 हन्त क्षमस्व^{24, 25} नृपते²¹ *सजनः²² सराष्ट्रः²³ ॥ 12

5 एवं. 11 प्राप्तः. 14 अपि. 20 कुरु.

གྲུལ་པོ་¹ དེ་² ཉི་ མཆི་མས་³ མིག་⁴གང་⁵ འདི་སྐད་⁶ ལྷས་⁷ །
 ཁྱོད་⁸ཉི་ སྤྱིར་ལྷོག་པ་ཡི་⁹ དགོས་པ་¹⁰ཅི་ཞིག་¹¹ ཡོད་¹² །
 བདག་ལ་¹³ དམ་པ་¹⁴ ཅི་¹⁵ ལྟོང་¹⁶ ལྷས་ཤིག་¹⁷ བམས་ཅད་¹⁸ སྤྱིན་¹⁹ །
 བདག་²⁰ དང་²¹ རོ་བུང་²² འཁོར་²³ དང་²⁴ ཡུལ་²⁵
 འཁོར་²⁶ འདི་²⁷ བན་ཐོགས་²⁸ ॥ 13

ནད¹²མ་ མཆིས་པ་¹³ ཐོབ་¹⁴ ཅིང་ ནད་ཀྱིས་¹⁵ མི་¹⁶

བདབ་¹⁷ དང་¹⁸ །

ཆ་དབག་མ་མཆིས་པ་¹⁹ དང་²⁰ བྱད་པར་²¹ མི་²²

འགྱུར་²³ འཆལ་²⁴ ॥ 15

इच्छामि²⁴ देव¹ जर³ मद्य² न⁵ आक्रमेय्या^{4,6}

शुभ⁹वर्ण⁸यौवन¹⁰स्थितो¹¹ भवि नित्यकाल⁷ ।

आरोग्य^{12,13}प्राप्तु¹⁴ भवि नो¹⁸ च¹⁶ * भवेत्¹⁷ व्याधिः¹⁵

अमितायुश्च¹⁹ च²⁰ भवि नो²² च भवेद्^{23,24} विपत्तिः²¹ ॥ 15

བྱུང་པོས་¹ ཆོག་² ཐོས་³ འཇུ་⁴ སྤྲུལ་བསྐྱེད་⁵ ཉམ་ཐག་ རྩེ⁶ །

གཞིན་ཀྱི་⁷ གནས་མིན་⁸ སྤོང་བས་⁹ བདག་ལ་¹⁰ མཐུ་¹¹ མེད་¹² རོ་།

བསྐྱེད་པར་¹³ གནས་པའི་¹⁴ དང་སྤོང་ནམས་¹⁵

ཀྱང་¹⁶ བས་ཀྱི་¹⁷ ཡང་¹⁸ །

གློ་¹⁹ བ་²⁰ འཆི་བའི་²¹ འཛིགས་²² དང་²³

བྱད་ལས་²⁴ མ་²⁵ ཐར་²⁶ ॥ 16

राजा¹ श्रुणित्व³ वचनं² परमं⁴ दुःख⁵आर्त्तो⁶

अस्थानु⁸ याचसि⁹ कुमार⁷ न¹² मे¹⁰ ऽत्र शक्तिः¹¹ ।

जर¹⁹व्याधि²⁰मृत्यु²¹भयतश्च²² च²³ विपत्तितश्च²⁴ च

कल्प¹³स्थितीय¹⁴ ऋषयो¹⁵ ऽपि¹⁶ न²⁵ जातु¹⁷ मुक्ताः²⁶ ॥ 16

གེ་ན་² འཛི་བའི་³ འཛིགས་⁴ རང་⁵ གུང་པར་⁶ མི་⁷ འགྱུར་བ་⁸ ।
 རྩ་ཅིག་⁹ གཤམ་དེ་¹⁰ མཆོག་¹¹ བཞི་¹² འདི་དག་¹³ མི་¹⁴ སྤྱོད་ན་¹⁵ ।
 གཞན་¹⁶ ཡང་¹⁷ མཆོག་¹⁸ ཅིག་¹⁹ གསོལ་གྱིས་²⁰
 གྱུལ་པོ་²¹ གསལ་དུ་གསོལ་²² ।
 འདི་ནས་²³ ཤི་འཕོས་²⁴ རྩང་མཚམས་སྤྱོད་བར་²⁵

མི་²⁶ འགྱུར་མཆོད་²⁶ ॥ 17

ཡདྱི¹⁰ དཔའི་⁹ ཅུ་རུ་¹² བར་¹¹ ལོ་¹⁴ དད་པའི་¹⁵
 རྩ་¹ བྱུང་ཐོབ་² རྩ་³ རྩ་⁴ བ་⁵ *བཞུགས་པའི་⁶ བ་ ।
 རྩ་²² རྩ་²¹ རྩ་¹⁶ བར་¹⁸ རྩ་¹⁹
 རྩ་²³ རྩ་²⁴ རྩ་²⁵ རྩ་²⁶ རྩ་²⁶ ॥ 17
 8 རྩ་, 13 རྩ་, 17 རྩ་, 20 རྩ་
 རྩ་¹ རྩ་² རྩ་³ རྩ་⁴ རྩ་⁵ རྩ་⁶ ।
 རྩ་⁷ རྩ་⁸ རྩ་⁹ རྩ་¹⁰ རྩ་¹¹ ।
 རྩ་¹² རྩ་¹³ རྩ་¹⁴ རྩ་¹⁵ ।
 རྩ་¹⁶ རྩ་¹⁷ རྩ་¹⁸ ॥ 18

རྩ་⁵ * རྩ་⁴ རྩ་³ རྩ་²
 རྩ་⁷ རྩ་⁸ རྩ་¹¹ རྩ་¹⁰ ।
 རྩ་¹⁵ རྩ་¹² རྩ་¹³ རྩ་¹⁴

འཕྱི་ལོ་¹⁷ རྩ་¹⁶ རྩ་¹⁸ རྩ་¹⁸ ॥ 18

དག་སྒྲོང་དག་¹ དེ་ནས་² བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་³ སྤྲུང་སྒྲོང་སྤྱེ⁴ ।
 རང་གི་⁵ བྱིས་དྲུ་⁶ བྱིན་ནས་⁷ མལ་ན་⁸ འདུག་པ་⁹ དང་¹⁰ । དེ་¹¹
 སྒྲོང་བ་¹² འས་¹³ । འོངས་པར་¹⁴ སྤྲུམ་¹⁵ ཀྱང་¹⁶ མ་¹⁷
 ཆོར་¹⁸ རོ ॥ 19

अथ² खलु मिश्रवो¹ बोधिसत्त्वः³ प्रतिक्रम्य⁴ स्वके⁵ प्रासादे⁶ * ऽमिच्छा⁷
 शयने⁸ निषसाद⁹ । न¹⁷ च¹⁰ अस्य¹¹ कश्चिद्^{15,16} गमनं¹² वा¹³ आगमनं¹⁴
 वा¹³ संजानीते स्म¹⁸ ॥ 19

དག་སྒྲོང་དག་¹ དེའི་² ནས་³ བྱངས་པ་⁴ དང་། བྱུལ་པོ་⁵ ཟས་
 གཙང་མས་⁶ རྒྱུག་འོློགས་⁷ ཐམས་ཅད་⁸ བསོགས་དྲེ⁹ । དེའི་¹⁰
 ལོ་རྒྱས་ནས་¹¹ སྒྲོས་ནས་¹² । གཞོན་ནུ་¹³ ཞི་ མངོན་པར་
 འབྱུང་¹⁴ ན་ ད་¹⁵ ཇི་ལྟར་¹⁶ བྱ་¹⁷ ཞེས་¹⁸ སྤྲུམ་¹⁹ སོ། རྒྱུ་ནས་²⁰
 ཀྱིས་ སྤྲུམ་སོ་²¹ । ལྷ་²² བསྐྱུང་པར་²³ བབྱེའོ་²⁴ ॥ དེ་²⁵ ཅིའི་
 སྤྲུང་དྲུ་²⁶ ཞེས་ན་²⁷ । རྒྱུག་འོློགས་²⁸ ཆོགས་²⁹ འདི་³⁰ ཞི་ མང་བ་³¹ ।
 དེ་³² ཞི་ གཅིག་ཕྱར་³³ བྱུར་པས་³⁴ । མཐུས་³⁵ མངོན་པར་བྱུང་
 བའི་³⁶ ལྷས་པ་³⁷ དེ་ལ་³⁸ མ་³⁹ མཆིས་སོ་⁴⁰ ॥ 20

इति हि मिश्रवो¹ राजा⁵ शुद्धोदनस्⁶ तस्या² रात्र्या³ अत्ययेन⁴ सर्व⁸ शाक्य-
 गण⁷ संनिपात्य⁹ एनां¹⁰ प्रवृत्तिम्¹¹ * आरोचयति स्म¹² । अभिनिष्क्रमिष्यति¹⁴

कुमारस्¹³ * तत् किं¹⁶ करिष्यामः¹⁷ । शाक्य²⁰ आहुः²¹ । रक्षां²³ देव²²
 करिष्यामः²⁴ । तत्²⁵ कस्मात्²⁶ । अयं³⁰ च महात्³¹ शाक्य²⁸ गणः²⁹ स³²
 चैकाकी³³ । तत्³⁴ *का³⁹ तस्य³⁸ शक्ति³⁷ अस्ति⁴⁰ बलाद्³⁵ अमिनिष्क
 मितु³⁶ ॥ 20

¹⁵ इदानीं, ¹⁸ इति, ¹⁹ आह, ²⁷ इति.

देव¹ भू² देव³ द⁴ । सु⁵ च⁶ स⁷ स⁸ स⁹ ।
 भू¹⁰ भू¹¹ भू¹² भू¹³ । भू¹⁴ भू¹⁵ भू¹⁶ भू¹⁷ । भू¹⁸ भू¹⁹ भू²⁰ ॥ भू²¹ भू²² भू²³ भू²⁴ । भू²⁵ भू²⁶ भू²⁷ भू²⁸ ।
 भू²⁹ भू³⁰ भू³¹ भू³² । भू³³ भू³⁴ भू³⁵ भू³⁶ । भू³⁷ भू³⁸ भू³⁹ भू⁴⁰ ॥
 भू⁴¹ भू⁴² भू⁴³ भू⁴⁴ । भू⁴⁵ भू⁴⁶ भू⁴⁷ भू⁴⁸ । भू⁴⁹ भू⁵⁰ भू⁵¹ भू⁵² ॥ 21

तत्र¹ तैः³ शाक्यैः² राज्ञा⁵ शुद्धोदनेन⁶ च⁴ पञ्च¹³ शाक्यकुमार⁷ शतानि¹⁴
 *कृतास्त्राणि⁸ कृतयोग्यानि⁹ इवस्त्रशिक्षितानि¹⁰ महानग्न^(?)¹¹ बलोपेतानि¹² पूर्वे¹⁸

नगर¹⁷द्वारे¹⁹ स्थापितानि²⁰अभूवन् बोधिसत्त्वस्य¹⁵ रक्षणार्थ¹⁶ । एकैकशु²³
च²⁴ शाक्यकुमारः²² पञ्च²⁷शत²⁸रथ²⁶परिवारः²⁵ एकैकं³² च³³ रथं³¹
पञ्च³⁶पत्ति³⁵शत³⁷परिवारं³⁴ स्थापितम्⁴⁰ अभूत् बोधिसत्त्वस्य⁴¹
रक्षणार्थ⁴² । एवं⁴⁸ दक्षिणे⁴⁵ पश्चिमे⁴⁶ उत्तरे⁴⁷ नगर⁴⁴द्वारे⁴⁸ ॥° 21

29-30. पञ्चशत, 38-39 पञ्चशत.

मुदा¹सो¹ त्रस²म²उ²म² अ³म³ म⁴म⁴म⁴म⁴ म⁵ म⁶
म⁷म⁷म⁷म⁷ । म⁸म⁸म⁸म⁸ म⁹म⁹म⁹म⁹ । म¹⁰म¹⁰म¹⁰म¹⁰ म¹¹म¹¹म¹¹म¹¹
म¹²म¹²म¹²म¹² म¹³म¹³म¹³म¹³ म¹⁴म¹⁴म¹⁴म¹⁴ म¹⁵म¹⁵म¹⁵म¹⁵ म¹⁶म¹⁶म¹⁶म¹⁶
म¹⁷म¹⁷ ॥ 22

राजा¹च³ शुद्धोदनः² पञ्चभिः⁵ शाक्यकुमार⁴शतैः⁶ सार्धं परिवृत्तः⁷ पुरस्⁸
* कृतः⁹ स्वके¹⁴ गृह¹⁵द्वारे¹⁶ हयेषु¹⁰ च¹¹ गजेषु¹² च समभिरुह्य¹³
जागर्ति स्म¹⁷ ॥ 22

C

॥ म¹म¹म¹म¹म² ॥

॥ षोडशः² परिवर्तः¹ ॥

[362. 12] म¹म¹म¹म¹म² म³म³म³म³ म⁴म⁴म⁴म⁴ म⁵म⁵म⁵म⁵ म⁶म⁶म⁶म⁶ म⁷म⁷म⁷म⁷ म⁸म⁸म⁸म⁸

རྣམས་ལ་⁹ བསོད་སྦྱོམས་སྤྱ¹⁰ སྦྱོར་བ་¹¹ | དམན་བ་¹² སྒོང་བའི་ཆ་¹³
 སོ་སོའི་སྦྱེ་བོ་བ་¹⁴ | འཕགས་བ་ལ་¹⁵ མི་¹⁶ མཁོ་བ་¹⁷ | གཞོད་བ་
 དང་ ཐུན་བ་¹⁸ | སྤྱི་མ་ལ་¹⁹ ཚངས་བར་སྦྱོད་བར་²⁰ མི་²¹
 འགྱུར་བ་²² | ཡིད་བྱང་བར་²³ མི་འགྱུར་བ་²⁴ | འདོད་ཆགས་
 དང་བལ་བར་²⁵ མི་འགྱུར་བ་²⁶ | འགོག་བར་²⁷ མི་འགྱུར་བ་²⁸ མངོན་
 བར་ཤེས་བར་²⁹ མི་ འགྱུར་བ་³⁰ | རྩོགས་བའི་བྱང་ཆུབ་དུ་³¹ མི་
 འགྱུར་བ་³² | བྱང་ལས་འདེམ་བར་³³ མི་³⁴ འགྱུར་བ་³⁵ དང་ | 1

[416. 16] द्वौ³ इमौ⁴ भिक्षवः¹ प्रव्रजितस्य⁵ अन्तौ² अक्रमौ^{6,7} | यश्च⁸ च
 कामेषु⁹ कामसुखल्लिका¹⁰ योगो¹¹ हीनो¹² ग्राम्यः¹³ पार्थग्निको¹⁴ न¹⁶ अलम्¹⁷
 आर्यो¹⁵ ऽनर्थोपसंहितो¹⁸ न^{21,22} आयत्यां¹⁹ ब्रह्मचर्याय²⁰ न²⁴ निविदे²³ न²⁶
 विरागाय²⁵ न²⁸ निरोधाय²⁷ न³⁰ अभिज्ञाय²⁹ न³² संबोधये³¹ न³⁴
 निर्वाणाय³³ संवर्तते³⁵ || 1

ཁང་¹ ཡང་² དབྱ་མའི་³ ལས་⁴ མ་ ཡིན་བ་⁵ | ལུས་⁶ ངལ་བར་⁷
 སྦྱོར་བ་⁸ | སྤྱུག་བསྐལ་བ་⁹ | གཞོད་བ་དང་ཐུན་བ་¹⁰ | ཆེ་ འདི་ལ་¹¹
 ཡང་¹² སྤྱུག་བསྐལ་བ་¹³ | སྤྱི་མ་ལ་¹⁴ རང་¹⁵ སྤྱུག་བསྐལ་རྣམས་བར་
 མྱོན་བ་¹⁶ མྱེ | དགོ་སྦྱོང་དག་¹⁷ མཐའ་¹⁸ གཉིས་པོ་¹⁹ འདི་དག་²⁰

སྒྲུབ་སྒྲུབ་²¹ । སྒྲུབ་སྒྲུབ་²² ལས་²³ ཉིད་ཀྱིས་²⁴ དེ་བཞིན་
 གཤེགས་པ་²⁵ ཆོས་²⁶ མེད་ ཉིད་²⁷ । འདི་ལྟ་མེད་²⁸ । ཡང་དག་པའི་²⁹
 རྩ་བ་³⁰ རང་། ཡང་དག་པའི་³¹ རྩ་བ་³² རང་། ཡང་དག་པའི་³³
 རྩ་བ་³⁴ རང་། ཡང་དག་པའི་³⁵ ལས་ཀྱི་མཐའ་³⁶ རང་། ཡང་དག་
 པའི་³⁷ འཕྲོ་བ་³⁸ རང་། ཡང་དག་པའི་³⁹ རྩ་བ་⁴⁰ རང་།
 ཡང་དག་པའི་⁴¹ རྩ་བ་⁴² རང་། ཡང་དག་པའི་⁴³ ཉིད་ཇེ་འཛིན་⁴⁴
 ཉི ༥ 2

ཡ་¹ ཅ་² རྩལ་མཐའ་^{3, 5} རྩལ་མཐའ་⁴ འཇམ་མཐོན་⁶ འཇམ་མཐོན་⁷ འཇམ་མཐོན་⁸ འཇམ་མཐོན་⁹
 འཇམ་མཐོན་¹⁰ * འཇམ་མཐོན་¹¹ འཇམ་མཐོན་¹² འཇམ་མཐོན་¹³ འཇམ་མཐོན་¹⁴ འཇམ་མཐོན་¹⁵ འཇམ་མཐོན་¹⁶ འཇམ་མཐོན་¹⁷
 འཇམ་མཐོན་¹⁸ འཇམ་མཐོན་¹⁹ འཇམ་མཐོན་²⁰ འཇམ་མཐོན་²¹ འཇམ་མཐོན་²² འཇམ་མཐོན་²³ འཇམ་མཐོན་²⁴ འཇམ་མཐོན་²⁵
 འཇམ་མཐོན་²⁶ འཇམ་མཐོན་²⁷ འཇམ་མཐོན་²⁸ འཇམ་མཐོན་²⁹ འཇམ་མཐོན་³⁰ འཇམ་མཐོན་³¹ འཇམ་མཐོན་³²
 འཇམ་མཐོན་³³ འཇམ་མཐོན་³⁴ འཇམ་མཐོན་³⁵ འཇམ་མཐོན་³⁶ འཇམ་མཐོན་³⁷ འཇམ་མཐོན་³⁸ འཇམ་མཐོན་³⁹
 འཇམ་མཐོན་⁴⁰ འཇམ་མཐོན་⁴¹ འཇམ་མཐོན་⁴² འཇམ་མཐོན་⁴³ འཇམ་མཐོན་⁴⁴ འཇམ་མཐོན་⁴⁵ འཇམ་མཐོན་⁴⁶ འཇམ་མཐོན་⁴⁷ འཇམ་མཐོན་⁴⁸ འཇམ་མཐོན་⁴⁹ འཇམ་མཐོན་⁵⁰

སྒྲུབ་སྒྲུབ་¹ སྒྲུབ་སྒྲུབ་² འདི་དག་³ ཉིད་ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴ འཇམ་
 པའི་⁵ མཐོན་ ཉིད་ འཇམ་⁶ མཐོན་⁷ ཉིད་ མཐོན་པའི་⁸ འཇམ་
 མཐོན་པའི་⁹ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁰ འཇམ་མཐོན་པའི་¹¹ འཇམ་མཐོན་པའི་¹² འཇམ་
 མཐོན་པའི་¹³ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁴ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁵ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁶ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁷ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁸ འཇམ་མཐོན་པའི་¹⁹ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁰ འཇམ་མཐོན་པའི་²¹ འཇམ་མཐོན་པའི་²² འཇམ་མཐོན་པའི་²³ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁴ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁵ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁶ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁷ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁸ འཇམ་མཐོན་པའི་²⁹ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁰ འཇམ་མཐོན་པའི་³¹ འཇམ་མཐོན་པའི་³² འཇམ་མཐོན་པའི་³³ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁴ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁵ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁶ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁷ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁸ འཇམ་མཐོན་པའི་³⁹ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁰ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴¹ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴² འཇམ་མཐོན་པའི་⁴³ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁴ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁵ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁶ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁷ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁸ འཇམ་མཐོན་པའི་⁴⁹ འཇམ་མཐོན་པའི་⁵⁰

चत्वारि² इमानि³ मिश्रव¹ आय⁴ सत्यानि⁵ । कतमानि⁷ चत्वारि⁶ । दुःखं⁸
दुःखं⁹ समुद्यो¹⁰ दुःखं¹¹ निरोधो¹² दुःखं¹³ निरोध¹⁴ गामिनी¹⁵ प्रतिपत्¹⁶ ॥ 3

दे०¹ श्रुवा० व० श्रुवा०² ग०³ ले०⁴ । श्रु० व०⁵ श्रुवा० व० श्रुवा०⁶
॥ ग० व०⁷ ॥ १० व०⁸ ॥ २० व०⁹ ॥ ३० व०¹⁰ ॥ ४० व०¹¹ ॥ ५० व०¹² ॥ ६० व०¹³ ॥ ७० व०¹⁴ ॥ ८० व०¹⁵ ॥ ९० व०¹⁶ ॥ १०० व०¹⁷ ॥ ११० व०¹⁸ ॥ १२० व०¹⁹ ॥ १३० व०²⁰ ॥ १४० व०²¹ ॥ १५० व०²² ॥ १६० व०²³ ॥ १७० व०²⁴ ॥ १८० व०²⁵ ॥ १९० व०²⁶ ॥ २०० व०²⁷ ॥ २१० व०²⁸ ॥ २२० व०²⁹ ॥ २३० व०³⁰ ॥ ४

तत्र¹ कतमद्³ दुःखं² । जातिरपि⁴ दुःखं⁵ जरापि⁶ दुःखं⁷ व्याधिर्⁸ अपि दुःखं⁹
मरणम्¹⁰ अपि अप्रिय¹¹ संयोगो¹² ऽपि प्रिय¹³ विप्रयोगो¹⁴ ऽपि दुःखं¹⁵ । यद्¹⁶ अपि¹⁷
इच्छन्¹⁸ पर्येषमाणो¹⁹ न²⁰ लभते²¹ तद्²² अपि²³ दुःखं²⁴ । संक्षेपात्²⁵ पञ्च²⁶
उपादानं²⁷ स्कन्धा²⁸ दुःखम्²⁹ । इदम्³⁰ उच्यते³¹ दुःखं³² ॥ 4

दे०¹ श्रुवा० व० श्रुवा०² ग०³ ले०⁴ । श्रु० व०⁵ श्रुवा० व० श्रुवा०⁶
॥ ग० व०⁷ ॥ १० व०⁸ ॥ २० व०⁹ ॥ ३० व०¹⁰ ॥ ४० व०¹¹ ॥ ५० व०¹² ॥ ६० व०¹³ ॥ ७० व०¹⁴ ॥ ८० व०¹⁵ ॥ ९० व०¹⁶ ॥ १०० व०¹⁷ ॥ ११० व०¹⁸ ॥ १२० व०¹⁹ ॥ १३० व०²⁰ ॥ १४० व०²¹ ॥ १५० व०²² ॥ १६० व०²³ ॥ १७० व०²⁴ ॥ १८० व०²⁵ ॥ १९० व०²⁶ ॥ २०० व०²⁷ ॥ २१० व०²⁸ ॥ २२० व०²⁹ ॥ २३० व०³⁰ ॥ ४

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²समुदयः³ । या⁵ इयं⁶ तृष्णा⁸ पौनर्मयी⁷ नन्दी⁹-
राग¹⁰सहगता¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिनी¹⁴ अयम्¹⁵ उच्यते¹⁹ दुःख¹⁷-
समुदयः¹⁸ ॥ 5

दे०¹ श्रुवा०² अर्वा०³ वा०⁴ ॥ वा०⁵ अ०⁶
अ०⁶ दे०⁷ श्रुवा०⁸ । वा०⁹ अ०¹⁰
अ०¹¹ वा०¹² दे०¹³ । वा०¹⁴ अ०¹⁵
अ०¹⁶ वा०¹⁷ अ०¹⁸ वा०¹⁹
अ०²⁰ वा०²¹ अ०²² श्रुवा०²³ अ०²⁴ ॥ 6

तत्र¹ कतमो⁴ दुःख²निरोधः³ । यो⁵ ऽस्या⁷ एव¹⁷ तृष्णायाः⁸ पुनर्मविक्या⁶
नन्दी⁹ राग¹⁰सहगतायास्¹¹ तत्र¹² तत्र¹³ अभिनन्दिन्या¹⁴ जनिकाया¹⁵ निर्वर्ति-
काया¹⁶ अशोषो¹⁹ विरागो^{18, 20} निरोधो²¹ ऽयं²² दुःख²³निरोधः²⁴ ॥ 6

¹⁷ अस्या एव.

दे०¹ श्रुवा०² अर्वा०³ अ०⁴ अ०⁵ वा०⁶
॥ वा०⁷ अ०⁸ अ०⁹ अ०¹⁰ अ०¹¹ अ०¹² दे०¹³
अ०¹⁴ । वा०¹⁵ अ०¹⁶ अ०¹⁷ अ०¹⁸ अ०¹⁹ अ०²⁰
अ०²¹ अ०²² अ०²³ अ०²⁴

ॐ नमो भगवते^{२१} ॐ नमो भगवते^{२२} ॐ नमो भगवते^{२३} ॐ नमो भगवते^{२४} नमो भगवते^{२५} ॐ नमो
 भगवते^{२६} ॥ नमो भगवते^{२७} नमो भगवते^{२८} ॐ नमो भगवते^{२९} ॐ नमो भगवते^{३०}
 नमो भगवते^{३१} ॐ नमो भगवते^{३२} ॥ ७

तत्र^१ कतमा^६ दुःख^२ निरोध^३ गामिनी^४ प्रतिपत्^५ । एष^{११} एव^{१२} आर्य^७ अष्ट^{१०}
 अङ्ग^९ मार्गः^८ । तद्यथा^{१३} सम्यग्^{१४} दृष्टिर्^{१५} यावत्^{१८} सम्यक्^{१६} समाधिर्^{१७} इति ।
 इदम्^{१९} उच्यते दुःख^{२०} निरोध^{२१} गामिनी^{२२} प्रतिपद्^{२३} आर्य^{२४} सत्यम्^{२५} इति^{२६} ।
 इमानि^{२९} भिक्षवशु^{२७} चत्वारि^{२८} आर्य^{३०} सत्यानि^{३१} ॥ ७

३२ इति.

॥ བྱང་ཆུབ་¹སེམས་དཔའི་²རྟོགས་བརྗོད་³དཔག་བསམ་གྱི་⁴འཁྲི་ཤིང་⁵ ॥

॥ बोधि^१सत्त्व^२अवदान^३कल्प^४लता^५ ॥

॥ གྲྭ་¹གཞིན་ན་འི་² རྟོགས་བརྗོད་³ ॥

॥ नाग^१कुमार^२अवदानम्^३ ॥

॥ ཡལ་འདབ་¹ རྒྱ་ཆུ་པའི་² ॥

॥ षष्टितमः^२ पल्लवः^१ ॥

1

འདི་¹ ཉི་མི་རྣམས་² ལྷས་དག་³ ཉོན་མེད་ས་⁴ སང་བས་⁵

རལ་ཏ་གདངས་⁶ ।

འཛིག་རྟེན་⁷ ས་རོལ་དུ་⁸ ཡང་⁹ མི་ཟད་¹⁰ དམུལ་བའི་¹¹

མེ་ ཡིས་¹² བསྐྱེགས་¹³ །

སྐྱབས་¹⁴ འགྲོའི་¹⁵ བསོད་ནམས་¹⁶ དང་ ཉི་ བསྐྱབ་པའི་¹⁷

གནས་དག་¹⁸ ཐོབ་ནམས་ཀྱི¹⁹ །

ལྷ་མ་ལ་²⁰ རྣམ་ཡང་²¹ སྤྲུག་བཟུལ་དག་གིས་²² སྤྲེག་བའི་²³

མཐ་ཡོད་²⁴ མིན་²⁵ ॥

4

ཁོར་¹བཟང་² ཞེས་བྱ་³ བཅེས་པའི་⁴ བྱ་⁵ །

རང་བཞིན་⁶ ཉིད་གྱིས་⁷ རབ་⁸བཞེན་པ་⁹ །

བྱེ་མས་¹⁰ ཡོངས་སུ་¹¹ བཟེར་གྱུར་པས་¹² །

ནས་ཞིག་¹³ དེ་ལ་¹⁴ རབ་དྲུངས་¹⁵ ॥

कदाचित्¹³ सु²धनो¹ नाम³ पुत्रः⁵ पप्रच्छ¹⁵ तं¹⁴ प्रियः⁴ ।
सु⁸कुमारः⁹ प्रकृत्या⁶ एव⁷ वालुका¹⁰ परि¹¹पीडितः¹² ॥

5

ལྷ་ཅིག་¹ བྱེ་མ་² ཚ་བ་³ འདིས་⁴ །

བདག་ཅག་⁵ ཅི་སྟེན་⁶ བཅུང་བར་བྱེད་⁷ །

སྟགས་དང་⁸ ཅ་བའི་⁹ སྟོར་བ་དག་¹⁰ །

ཅི་ཡིས་¹¹ ཉེ་བར་¹² ཞི་བར་འགྱུར་¹³ །

कस्माद्⁶ अस्मान्⁵ इयं⁴ * तात¹ बाधते⁷ तप्त³ वालुका² ।
मन्त्र⁸ मूल⁹ प्रयोगेण¹⁰ केन¹¹ इयम् उप¹²शास्यति¹³ ॥

6

འགའ་ཞིག་¹ བདག་ལས་² ལྷ་ག་པ་³ དང་ །

བཞེན་⁴ བྱི་ བདག་ལས་⁵ དམན་པ་ཡི་⁶ །

ལྷ་⁷ བོ་གྲུ་མཚོ་⁸ འདི་ན་⁹ ལམས་¹⁰ །

ལྷ་¹¹ ཉིད་¹² ལྷ་ག་བསྐྱེད་གྱིས་¹³ ལཱིར་¹⁴ ཅི་¹⁵ །

अस्मद्²अभ्यधिकाः³ केचिद्¹ अस्मत्⁵प्रत्यवराः⁶ परे⁴ ।

नागाः¹ सन्ति¹⁰ समुद्रे⁸ ऽस्मिन्⁹ दुःख¹³आर्ता¹⁴ वयम्¹¹

एव¹² किम्¹⁵ ॥

7

ཞེས་པ་¹ ལུ་ཡིས་² དྲིས་³ དེ་ལ་⁴ །

མོ་གོས་⁵ ཆེན་པོ་⁶ དེས་⁷ ལྷས་⁸ ལུ་⁹ །

རྩི་ལྷར་¹⁰ ལཱི་དང་ས་ཅན་¹¹ ལཱི་གྲུ་¹² ཆོས་¹³ །

ཤེས་པ་¹⁴ དེ་ལྷར་¹⁵ ལྷ་ཅག་¹⁶ མིན་¹⁷ །

इति¹ पृष्टः³ स⁷ पुत्रेण² तम्⁴ उवाच⁸ महा⁶मतिः⁵ ।

यथा¹⁰ अन्ये¹² फणिनः¹¹ पुत्र⁹ धर्म¹³ज्ञा¹⁴ न¹⁷ तथा¹⁵ वयम्¹⁶ ।

8

ཆོས་གྲི་¹ ཉིད་བསྐྱེད་གྱིས་² དག་པ་³ །

ཞི་ཞིང་⁴ བདེན་པར་⁵ ལྷ་ནམས་ལ་⁶ །

དེས་པར་⁷ ཉི་བར་⁸ ལཱི་དྲུ་⁹ ལུ་པ་¹⁰ །

ལུས་ལ་¹¹ མ་ཡིན་¹² ཡིད་ལའང་¹³ མིན་¹⁴ །

10] BODHISATTVĀVADĀNAKALPALATĀ

धर्म¹उपदेश²शुद्धानां³ शान्तानां⁴ सत्य⁵वादिनाम्⁶ ।
उप⁸तापो⁹ भवति¹⁰ एव⁷ न¹² शारीरो¹¹ न¹⁴ मानसः¹³ ॥

9

सदसः¹सुस² कस³ द⁴ कस⁵ वेस⁶ ।
सुवस⁷दस⁸ वस⁹दस¹⁰ द¹¹क¹²उस¹³ ।
वासुस¹⁴सुवस¹⁵ स¹⁶द¹⁷ स¹⁸दस¹⁹स²⁰ ।
द²¹स²² स²³दस²⁴स²⁵द²⁶स²⁷ ।

न¹⁶ तान्¹³ स्पृशति^{15,17} सन्तापः¹⁴ पुण्यं⁶रत्न⁷त्रयं⁸ बुधाः¹¹ ।
ये¹² बुद्ध¹धर्म²सङ्घ³आख्यं⁴ शरण्यं⁵ शरणं⁹ गताः¹⁰ ॥

10

सद¹स² क³स⁴ द⁵स⁶ ।
सुव⁷स⁸द⁹स¹⁰ व¹¹स¹²द¹³स¹⁴ ।
सुव¹⁵स¹⁶द¹⁷स¹⁸ ।
स¹⁹द²⁰स²¹द²²स²³ ।

शिक्षा⁴पदानि⁵ अवाप्तानि⁶ क्लेश²प्रशमनानि³ यैः¹ ।
तेषाम्⁹ अमृत⁷सिक्तानां⁸ पाप¹⁰ताप¹¹भयं¹² कुतः¹³ ॥

11

ཤུ་ཀྱ་¹ ཐུབ་བ་² འཇིག་རྟེན་གྱི་³ །

ཉེན་མོངས་⁴ ཐམས་ཅད་⁵ རབ་ཞིའི་⁶ བཀྲེན་⁷ །

གྱུལ་བ་⁸ གྱུལ་བྱེད་⁹ ཚལ་¹⁰ བཀྲས་པ་¹¹ །

མཉམ་ཡོད་ན་¹² ཉི་བཅོས་ལྔ་ན་¹³ ཡོད་¹⁴ །

आवस्त्याम्¹² अस्ति¹⁴ भगवान्¹³ जिनो⁸ जेत⁹ वन¹⁰ आश्रयः¹¹ ।

लोके³ शाक्य¹ मुनिः² सर्व⁵ क्लेश⁴ प्रशम⁶ बान्धवः⁷ ॥

12

སྤྱིང་རྩེ་¹ རྩེ་བའི་ འོད་² བསྐྱེད་³ དེ་⁴ །

སེམས་དཔའ་ལྟར་⁵ དཀར་⁶ མན་ངག་གིས་⁷ །

འོད་ཟེར་⁸ ཚོགས་ཀྱིས་⁹ འགྲོ་¹⁰ བསྐྱུལ་དུ་¹¹ །

བདུན་ཅིའི་¹² ཆར་བ་¹³ མངོན་པར་¹⁴ འབེབས་¹⁵ །

उपदेश⁷ अंशु⁸ निवहैः⁹ सत्त्व⁵ शुभ्रैर्⁶ जगत्¹⁰ त्रये¹¹ ।

करुणा¹ कौमुदी² सूतिर्³ अमृतं¹² सो⁴ ऽभि¹⁴ वर्षति¹⁵ ॥

12,13 अमृतवृष्टिः

13

གང་ཞིག་¹ ཉམ་པར་མ་ཐུལ་བས་² །

བསྐྱུལ་བའི་³ བཀྲས་⁴ ཐོབ་⁵ མི་⁶ སྤྱང་བ་⁷ །

དེ་དག་⁸ དབྱུང་བ་⁹ མི་ཟད་བས་¹⁰ ।

གདུང་བ་¹¹ དྲག་པོས་¹² བརྒྱག་པར་¹³ འགྱུར་¹⁴ ।

दुर्विनीता² न⁶ रक्षन्ति⁷ प्राप्य⁵ शिक्षा³ पदानि⁴ ये¹ ।

तीव्र¹² तापमयस्¹¹ तेषां⁸ नरकेषु⁹ अक्षयः¹⁰ क्षयः¹³ ॥

14 भवति.

14

ཞེས་པ་¹ ས་² དང་³ མ་ཡི་⁴ ཡང་⁵ ।

ཆོག་དག་⁶ ཐོས་ནས་⁷ ལག་འགྲོ་⁸ ནི་ ।

མེ་དོག་⁹ མཆོག་དག་¹⁰ ཡོངས་བརྒྱུད་ནས་¹¹ ।

དག་པའི་¹² གྱུང་བྱེད་¹³ ཆོལ་ད་¹⁴ སོང་¹⁵ ।

इति¹ श्रुत्वा⁷ पितुर्⁹ वाक्य⁶ जनन्याशू⁴ च^{3,5} भुजङ्गमः⁸ ।

आदाय¹¹ दिव्य¹⁰ पुष्पाणि⁶ पुण्य¹² जेत¹³ वन¹⁴ ययौ¹⁵ ॥

15

ཆོག་ཤེས་¹ གློང་² ནི་ མངོན་སྟོགས་³ དེས་⁴ ।

བདེ་བར་⁵ ག་ཤེས་པའི་⁶ གནས་⁷ ལྷན་ ཏི་⁸ ।

དེར་ནི་⁹ ཆོས་དག་¹⁰ ཉན་པ་ལ་¹¹ ।

ཆོགས་པའི་¹² འཁོར་¹³ དག་ མཐོང་བར་འགྱུར་¹⁴ ।

सु⁵ गत⁶ आश्रमम्⁷ आसाद्य⁸ धम¹⁰ श्रवण¹¹ सङ्गताम्¹² ।

ददर्श¹⁴ पर्वदं¹³ तत्र⁹ स⁴ सन्तोष¹ मुख² उन्मुखीम्³ ॥

16

བཞིན་རས་¹ མཛེས་² ཤིང་ ལྷན་³ ཡངས་བ་⁴ ।

ཆེ་བ་⁵ དང་⁶ བད་⁷ ཚལ་དག་⁸ ।

འགྲོགས་བ་⁹ བཞིན་དུ་¹⁰ བདེ་¹¹ རྩེར་བའི་¹² ।

གྱུལ་བ་¹³ དེར་¹⁴ རྩི་ མཐོང་བར་གྱུར་¹⁵ ॥

तत्र¹⁴ अपश्यञ्ज¹⁵ जिनं¹³ कान्त² वदनं¹ दीर्घ⁴ लोचनम् ।

पूर्णे⁶ इन्दु⁵ पद्म⁷ वनयोर्⁸ इव¹⁰ मैत्री⁹ सुख¹¹ प्रदम्¹² ॥

6 च.

17

ཉི་བར་རྩོན་¹ བྱེད་² མཆ་ཡིས་³ ཅི་ ।

ཆགས་ལྷན་⁴ བསམ་གྱི་⁵ དམར་བ་ཉིད་⁶ ।

རབ་གྱུས་⁷ དམན་བ་ཉིད་བྱས་⁸ ཤིང་ ।

གསལ་བར་⁹ ཟེལ་གྱིས་གཞོན་བ་¹⁰ བཞིན་¹¹ ।

उपदेश¹ कृता² व्यक्तम्⁹ अधरेण³ अधरीकृताम्⁸ ।

तर्जयन्तम्¹⁰ इव¹¹ उत्सिका⁷ रागि⁴ वर्गस्य⁵ रक्ताताम्⁶ ॥

18

གྱུན་དང་བྲལ་བའི་¹ མཛེས་སྤྲུལ་གྱིས་² ।

ན་བའི་³ ཆགས་བ་⁴ རབ་བ་གྱུན་⁵ ཅིང་ ।

ཕྱི་བ་པ་ ནང་ བལ་⁶ སྒྲིང་པ་ཉིད་⁷ །

རབ་ཏུ་གྱུས་པ་⁸ སྒྲིན་པ་⁹ བཞིན་¹⁰ ॥

निराभरण¹लावण्य²कण³पाश⁴विभूषितम्⁵ ।

दर्शयन्तम्⁹ इव¹⁰ उत्सिक्तां⁸ निरावरण⁶शून्यताम्⁷ ॥

19

དབྱང་པ་¹ ཆོས་ཀྱི་² གཉིས་འབྲུང་³ ལག་⁴ །

སྒྲིན་པས་⁵ མཛེས་པ་⁶ རྣམ་པར་ འཛིན་⁷ །

ལྷས་མཐའི་⁸ ཁང་པ་དག་གི་⁹ བྱི །

ཀ་པ་¹⁰ གསེར་གྱི་རང་བཞིན་¹¹ བཞིན་¹² ॥

धर्म²द्विप³करौ⁴ बाहू¹ विभ्राण⁷ दान⁵शोभितौ⁶ ।

प्रभाव⁸भवन⁹स्तम्भौ¹⁰ शातकुम्भमयौ¹¹ इव¹² ॥

20

ཆོས་གོས་¹ གྱུན་དང་ལྷན་པ་ཡིས་² །

ཞབས་ཀྱི་³ གྱིབ་ས་⁴ སྒྲོ་བྱེད་པ་⁵ །

ས་གཞི་⁶ རྟོགས་པ་⁷ ཐོབ་པ་ལ་⁸ །

པདྨའི་⁹ གྲོགས་རྣམས་ཀྱིས་¹⁰ བསྐྱབས་¹¹ བཞིན་¹² ॥

* दिशन्तं⁵ चरण³च्छायां⁴ चरैः¹ साभरणैर्² भुवः⁶ ।
लब्ध⁸प्रबोधैर्⁷ विहिताम्¹¹ इव¹² राजीव⁹जीवितैः¹⁰ ।

21

सुखं¹ सुखं² सुखं³ वै ।
सुखं⁴ सुखं⁵ सुखं⁶ सुखं⁷ सुखं⁸ सुखं⁹ सुखं¹⁰ सुखं¹¹ सुखं¹² ॥

देह¹कान्ति²वितानेन³ नयन⁴अमृत⁵वर्षिणा⁶ ।
संसार⁸* मरु⁹सन्तापं¹⁰ वारयन्तं¹¹ सताम्⁷ इव¹² ॥

22

दे¹ सुखं² सुखं³ सुखं⁴ सुखं⁵ ।
सुखं⁶ सुखं⁷ सुखं⁸ सुखं⁹ सुखं¹⁰ सुखं¹¹ सुखं¹² ॥

तं¹ विलोक्य² एव³ तत्प्राप्तं⁴ सन्तापं⁵ नाग⁶नन्दनः⁷ ।
सर्व⁸आर्ति⁹दोष¹⁰शमनं¹¹ दर्शनं¹² हि¹³ महात्मनाम्¹⁴ ॥

23

སྒྲིམ་པ་¹ མཉོག་གིས་² བཟང་བ་³ །

དེ་ལ་⁴ བཏོར་ནས་⁵ དེས་⁶ བྱུག་འཛུལ་⁷ །

དེ་ཡི་⁸ ཞབས་⁹ བད་¹⁰ དེག་པ་ཡིས་¹¹ །

འཕྲུལ་ལ་¹² བསྐྱེད་བྱེད་¹³ བྱུང་¹⁴ ॥

प्रणनाम⁷ स⁶ तं⁴ * कीर्ण⁵ सम्पूर्ण³ कुसुम² अञ्जलिः¹ ।

तत्⁸ पाद⁹ पद्म¹⁰ स्पर्शेन¹¹ सद्यः¹² शीतलतां¹³ गतः¹⁴ ॥

24

དེ་ནས་¹ བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་² བོ་³ །

བསྐྱེད་པ་འི་³ བཞས་⁴ ཐོབ་⁵ མཁས་པ་⁶ དེས་⁷ །

ཐལ་མོ་ སྐྱར་ནས་⁸ དེ་ལ་⁹ བོ་¹⁰ །

ཇི་སྒྲིད་¹⁰ འཛོལ་བར་¹¹ ལྷག་བཞས་¹² བྱས་¹³ ॥

कृती⁶ भगवतः² प्राप्य⁵ ततः¹ शिक्षा³ पदानि⁴ सः⁷ ।

चक्र¹³ कृताञ्जलिस्⁸ तस्य⁹ यावज्¹⁰ जीव¹¹ अधिवासनाम्¹² ॥

25

དེ་ལ་¹ བཅོམ་ལྷན་གྱིས་² བསྐྱེད་པ་³ །

ཐམས་ཅད་⁴ ཇེས་སྐྱ་བཞུང་བྱ་ལ་⁵ །

གཅིག་ཉིད་⁶ ཁོ་ནའི་⁷ ལྷག་གནས་⁸ ནི།

ཇི་སྲིད་འཇོ་བ་⁹ ཇི་ལྟར་¹⁰ འོས་¹¹ ॥

तम्¹ आवभाषे³ भगवान्² एकस्य⁶ एव⁷ अधिवासना⁸ ।

अनुग्राह्येषु⁵ सर्वेषु⁴ यावज्जीवं⁹ * न¹⁰ युज्यते¹¹ ॥

26

གས་ལ་¹ དགེས་པས་² དེ་³ བཞིན་ནས་⁴ །

དེ་ལ་⁵ བཞིན་པས་⁶ བཞིན་ལྟར་⁷ དེ་⁸ །

གདེངས་ཅན་⁹ ལྷག་པར་བརྟག་པ་¹⁰ ནི།

ཡོངས་ཇོགས་མཛད་ཅིང་¹¹ དལ་གྱིས་¹² ལས་¹³ ॥

* इति³ उक्त्वा⁴ * प्रणयि¹ प्रीत्यै² भगवान्⁷ * सतत उद्यतः⁶ ।

शनैः¹² प्रतस्थे¹³ सङ्कल्प¹⁰ भोगिनः⁹ परिपूरयन्¹¹ ॥

⁵ तस्य. ⁸ सः.

27

དགེ་སྲོང་¹ འོགས་ཀྱི་² ལྷ་བླས་ནས་³ །

ཇིས་གྱིས་⁴ ལྟན་པ་⁵ དེ་ལ་⁶ ནི།

ལྷ་ཡིས་⁷ ལུ་ལས་⁸ གནས་⁹ དང་ གནས་¹⁰ །

མཐོ་ཇིས་¹¹ ལྷ་བླར་¹² མཛོས་པ་¹³ བསྐྱབས་¹⁴ ॥

क्रमेण⁴ आगच्छतस्⁵ तस्य⁶ मिश्र¹ सङ्ग² अग्रयायिनः³ ।

प्रभावाद्⁸ विदधे¹⁴ नागः⁷ स्वर्ग¹¹ शोभां¹³ पदे⁹ पदे¹⁰ ॥

12 सदृश.

28

རིན་ཅེན་¹ གསེར་² འོད་³ བཀྲ་བ་ཡི་⁴ །
 མཆོག་གི་⁵ སྒྲིབ་ཚལ་⁶ མཛེས་བ་⁷ དང་ །
 འོངས་སྒྲིབ་⁸ འཛིན་བས་⁹ བྲེལ་བ་ཡིས་¹⁰ །
 འབངས་དང་¹¹ འབངས་མོའི་¹² ཆོགས་¹³ སྒྲིས་དང་¹⁴ ॥

ཧེམ་²རྒྱུ་¹འཕྲུ་³ཤམ་ལཱ་⁴ འི་བྲུ་⁵ལྷ་མོ་⁶མཆོག་ཀྱི་⁷ །
 མེད་⁸ལྷ་མོ་⁹ལྷ་མོ་¹⁰ལྷ་མོ་¹¹ལྷ་མོ་¹²ལྷ་མོ་¹³*ལྷ་མོ་¹⁴ ॥

29

ག་སྒྲིབ་¹ ཅན་དན་² སྒྲིབ་ཅི་ཡི་³ །
 རི་ལལ་⁴ འཕྲུང་བས་⁵ བསྒྲིབ་བ་ཡིས་⁶ །
 གནས་⁷ དང་ གནས་སྒྲིབ་⁸ གཙུག་ལག་ཁང་⁹ །
 བཅོམ་ལྷན་འདས་ལ་¹⁰ རི་ཡིས་¹¹ བྲུས་¹² ॥

ཀུལྱི་¹འཕྲུང་²ལྷ་མོ་³ལྷ་མོ་⁴ལྷ་མོ་⁵ལྷ་མོ་⁶ །
 ལྷ་མོ་⁷ ལྷ་མོ་⁸ ལྷ་མོ་⁹ ལྷ་མོ་¹⁰ ལྷ་མོ་¹¹ ལྷ་མོ་¹² ॥

30

རི་ནས་¹ ཀ་ལན་ད་ཀའི་² གནས་³ །
 ཞེས་བ་⁴ འོད་མའི་⁵ ཚལ་དུ་⁷ སྒྲིབ་⁸ །

དེ་ཡིས་⁹ ལོངས་སྤྱོད་¹⁰ ཚོགས་¹¹ ཀུན་གྱིས་¹² །
བཅོས་ཐུན་འདས་ལ་¹³ མཚོན་པ་བྱས་¹⁴ ॥

कलन्दक² निवास³ आख्यं⁴ प्राप्य⁸ वेणु⁵ वनं⁷ ततः¹ ।
स⁹ सर्व¹² भोग¹⁰ सम्भारैर्¹¹ भगवन्तम्¹³ अपूजयत्¹⁴ ॥

31

དེར་¹ ཉི་ དེ་ཡིས་² རྩོམ་³ གསུམ་དུ་⁴ །
དགོ་འདུན་དང་བཅས་⁵ བདེ་གཤེགས་⁶ མཚོན་⁷ །
དོ་ཤལ་⁸ རིན་ཅེན་⁹ འོད་གྱིས་¹⁰ བསྐྱོར་¹¹ །
ལ་མཚན་¹² ཀུན་དགའ་ཐུན་ལ་¹³ གསུངས་¹⁴ ॥

तेन² मास³ त्रयी⁴ तत्र¹ ससङ्घः⁵ सुगतः⁶ अचितः⁷ ।
ऊचे¹⁴ विस्मितम्¹² आनन्द¹³ हार⁸ रत्न⁹ अंशुकैर्¹⁰ वृतः¹¹ ॥

32

གཤིངས་ཅན་¹ འདི་² ཉི་ བསྐྱེད་པ་³ བཟུང་⁴ མི་གཡོ་⁵ །
བདེ་བའི་⁶ ལོངས་སྤྱོད་⁷ ཀུན་གྱི་⁸ སྤྱོད་དུ་⁹ འགྱུར་¹⁰ །
འོན་ཀྱང་¹¹ སྤྱི་བ་¹² གཞན་ལ་¹³ བྱང་ཆུབ་¹⁴ ཀྱང་¹⁵ །
རབ་དུ་འབད་བས་¹⁶ གསལ་བར་¹⁷ བྱེད་བར་འགྱུར་¹⁸ ॥

॥ [✓]བཅས་ ཐུག་འདས་ཀྱི་¹ ལྷ་དབྱངས་² ॥

॥ भगवद्^१गीता ॥

॥ ལེན་ཅུ་¹ དང་པོ་² ॥

॥ प्रथमो^२ऽध्यायः^१ ॥

ཀུན་དེའི་བྱས་¹ ཅི་² བཏྲས་³ ན།

ཐམས་ཅད་³ གཉིན་⁴ རྒྱ་པར་ གནས་⁵ །

མཚོག་ཏུ་⁶ བཅེ་བས་⁷ རྒྱ་བ་ཡིས་⁸ །

ཉམ་བ་ཡིས་⁹ ཉི་འདི་རྒྱད་¹⁰ ཟླ་སྟེང་¹¹ ॥ 27

तान्^२ समीक्ष्य^३ स कौन्तेयः^१ सर्वान्^३ बन्धून्^४ * अवस्थितान् ।
कृपया^७ परया^६ * आविष्टो^८ * विषोदन्^९ इदम्^{१०} अत्रवीत्^{११} ॥

ཁྱུང་འཇག་¹ གཉིན་ནམས་² མཐོང་བས་³ན །

འབྲས་པར་འདོད་⁴ རྟེན་⁵ གནས་པ་ལ་⁶ །

བདག་གི་⁷ ལྷ་ས་ནི་⁸ ཞེས་གྱུར་ཅིང་⁹ །

ཁ་¹⁰ ཡང་¹¹ ཡོངས་སྤྱོད་པར་བྱེད་¹² ༥ 28

हृष्टा³ * इमान्⁵ स्वजनान्² कृष्ण¹ युयुत्सुन्⁴ समवस्थितान्⁶ ।

सीदन्ति^९ मम^७ गात्राणि^८ मुखं^{१०} च^{११} परिशुष्यति^{१२} ॥

3

ང་ཡི་¹ ལུས་² ཅི་³ འདྲ་³ གྱུར་ཅིང་⁴ ।
 སྒྲི་⁵ ཡང་⁶ རྣམ་པར་ལྷན་པར་⁷ འགྱུར་⁸ ।
 གཞི་⁹ རྣམ་པར་¹⁰ ལྷན་པར་ཅིང་¹¹ ।
 བགས་པ་¹² འང་¹³ ཡོངས་སུ་¹⁴ རྣམ་པར་གྱུར་¹⁵ ॥

वेपथुश्³ च शरीरे² मे¹ रोम⁵ हर्षश्⁷ च⁶ जायते⁸ ।
 गाण्डीव⁹ स्रंसते¹¹ हस्तात्¹⁰ त्वक्¹² च¹³ एव परि¹⁴ दह्यते¹⁵ ॥

⁴ जायते.

4

ང་ཡི་¹ ཡིད་² རྣམ་པར་ལྷན་པར་³ ।
 གཞི་ལྷན་པར་གྱུར་པར་⁴ རྣམ་⁵ མ་⁶ གྱུར་⁷ ॥

न⁶ च शक्तोमि^{5,7} अवस्थातुं⁴ भ्रमति³ इव च मे¹ मनः² ॥

*

*

*

*

5

གང་གི་¹ རྣོན་ཏུ་² རྒྱལ་སྤྱི་³ རང་⁴ ।
 ཡོངས་སུ་⁵ བདེ་བ་⁶ འདོད་གྱུར་བ་⁷ ।

ॐ^८ ॐ^९ श्रौतं^{१०} न^{११} र्क^{१२} र्क^{१३} ।

श्रौतं^{१३} न^{१४} न^{१५} र्क^{१६} न^{१७} ॥ 32

येषाम्^{१२} अर्थे काङ्क्षितं^७ नो राज्यं^८ भोगाः^५ सुखानि^६ च^४ ।

त^८ इमे ऽवस्थिता^{१७} युद्धे^{१६} प्राणांस्तु^{१०} त्यक्त्वा^{१३} धनानि^{१२} च^{११} ॥

९ एव. १४ मया. १५ सह

॥ रीति^१ रीति^२ रीति^३ रीति^४ ॥

॥ न्याय^१ बिन्दु^२ नाम^३ प्रकरणम्^४ ॥

अन^१ न^२ रीति^३ रीति^४ रीति^५ रीति^६ रीति^७ रीति^८ रीति^९ रीति^{१०} रीति^{११} ॥ 1

सम्यग्^१ ज्ञान^२ पूर्विका^{७,८} सर्व^५ पुरुष^३ अर्थ^४ सिद्धि^६ इति^९ तद्^{१०} व्युत्पाद्यते^{११} ॥ 1

अन^१ न^२ रीति^३ रीति^४ रीति^५ रीति^६ रीति^७ रीति^८ रीति^९ रीति^{१०} ॥ 2

द्वि^४ विधं^३ सम्यग्^१ ज्ञानम्^२ ॥ 2

अन^१ न^२ रीति^३ रीति^४ रीति^५ रीति^६ रीति^७ रीति^८ रीति^९ रीति^{१०} ॥ 3

प्रत्यक्षम्^१ अनुमानं^३ च^२ ॥ ३

དེ་ལ་¹ བཤེན་སྲུང་² ཞི་ རྟོག་པ་³ དང་ བྲལ་ཞིང་⁴ བ་ལ་བྲལ་
བཤོ་⁵ ॥ 4

तत्र^१ प्रत्यक्षम्^२ कल्पना^३अपोढम्^४ अभ्रान्तम्^५ । ४

རྟོག་པ་¹ ཉི་ཤེས་པ་ལ་² བརྗེད་པ་³ ཏང་འཕྲིར་⁴ ཅང་⁵ ལྷང་བ་⁶

ཏྲི || 5

अभिलाष^३संसर्ग^४योग्य^५प्रतिभास^६प्रतीतिः^२ कल्पना^१ ॥ ५

དེ་¹ དང་ བལ་བའོ་² ། རབ་མི་བ་³ དང་⁴ ། ལྷུང་ཏུ་⁵
བསྐོར་བ་⁶ དང་⁴ ། ལྷུང་⁷ ཞུགས་བ་⁸ དང་⁴ ། འབྲུགས་བ་⁹
ལ་སོགས་བས་¹⁰ འབྲུག་བ་¹¹ མ་བསྐྱེད་བའི་¹² ཞེས་བ་¹³ ཅི་ མའོན་
ལྷུག་མོ་¹⁴ ॥ 6

तथा^१ रहित^२ तिमिर^३ आशु^५ भ्रमण^६ नौ^७ यान^८ संक्षोभ^९ आदि^{१०} अनाहित^{१२}.
विभ्रम^{११} ज्ञान^{१३} प्रत्यक्षम्^{१४} ॥ ६

४ च.

དེ་¹ རི་ རྣམ་པ་བཞི་² ཟུང་ ༥ 7

तच्^१ चतुर्विधम्^२ ॥ ७

དབང་པོའི་¹ ཤེས་པ་² དང་³ ॥ 8

इन्द्रिय¹ज्ञानम्² ॥ 8

³ च

རང་གི་¹ ཡུལ་གྱི་² དེ་ མ་ཐག་པ་³ ཡུལ་⁴ ལྷན་ཅིག་⁵ བྱེད་པ་ཅན་⁶
 དབང་པོའི་⁷ ཤེས་པ་⁸ མཚངས་པ་དེ་མ་ཐག་པ་འི་⁹ ལྷན་གྱིས་¹⁰
 བསྐྱེད་པ་འི་¹¹ ཡིད་ཀྱི་¹² ལྷན་པར་ཤེས་པ་¹³ དང་¹⁴ ॥ 9

स्व¹विषय²अनन्तर³विषय⁴सह⁵कारिणा⁶ इन्द्रिय⁷ज्ञानेन⁸ समनन्तर⁹-
 प्रत्ययेन¹⁰ जनितं¹¹ तन् मनो¹²विज्ञानम्¹³ ॥ 9

¹⁴ च.

སེམས་¹ དང་² སེམས་ལས་བྱུང་བ་³ ཐམས་ཅད་ཀྱི་⁴ རང་⁵ རིག་པ་⁶
 དང་⁷ ॥ 10

सर्व⁴चित्त¹चैतानाम्³ आत्म⁵संवेदनम्⁶ ॥ 10

^{2, 7} च.

ཡང་དག་པ་འི་¹ རྟོན་² བསྐྱོམས་པ་འི་³ རབ་ཀྱི་⁴ མཐའ་ལས་⁵
 བྱུང་བ་འི་⁶ ལྷན་འཁྱོར་པ་འི་⁷ ཤེས་པ་འོ་⁸ ॥ 11

भूत¹अर्थ²भावना³प्रकर्ष⁴पर्यन्त⁵जं⁶ योगि⁷ज्ञानं⁸ चेति ॥ 11

དེའི་¹ ཡུལ་² ཞི་ རང་གི་³ མཚན་ཉིད་⁴ དེ ॥ 12

तस्य¹ विषयः² स्व³लक्षणम्⁴ ॥ 12

རོན་¹ གང་² ཉི་བ་³ རང་⁴ མི་ཉི་བ་དག་ལས་⁵ ཤེས་བ་ལ་⁶ སྤང་བ་
ཐ་དང་བ་⁸ དེ་⁹ བྱི་རང་གི་མཚན་ཉིད་¹⁰ རོ ॥ 13

यस्य³ अर्थस्य² सन्निधान³ असन्निधानाभ्यां⁵ ज्ञान⁶ प्रतिभास⁷ भेदः
तत्⁹ स्वलक्षणम्¹⁰ ॥ 13

དེ་¹ ཉིད་² རོན་³ རྣམ་བར་⁵ ཡོད་བ་⁶ སྤྱེ ॥ 14

तद्¹ एव² परम⁵ अर्थ⁴ सत्⁶ ॥ 14

དངོས་པོའི་¹ མཚན་ཉིད་² བྱི་རོན་³ བྱིད་⁴ ལྟས་བ་ཁོན་ཡིན་པའི་
སྤྱིར་⁵ རོ ॥ 15

अर्थ³ क्रिया⁴ सामर्थ्य⁵ लक्षणत्वाद्² वस्तुनः¹ ॥ 15

གཞན་¹ བྱི་སྤྱིའི་² མཚན་ཉིད་³ དེ ॥ 16

अन्यत्¹ सामान्य² लक्षणम्³ ॥ 16

དེ་¹ བྱི་རྗེས་སྤྱད་པ་གཤེད་² ཡུལ་³ ཡིན་⁴ བྱི ॥ 17

सो¹ ऽनुमानस्य² विषयः³ । 17

མངོན་སྤྱུང་གྱི་¹ ཤེས་བ་² དེ་³ ཉིད་⁴ ཚད་མའི་⁵ འབྲས་བུ་⁶
སྤྱེ ॥ 18

तद्³ एव⁴ च प्रत्यक्ष¹ ज्ञानं² प्रमाण² फलम्⁶ ॥ 18

རོན་¹ རྟོགས་པའི་² རོ་བོ་ཁོན་ཡིན་པའི་སྤྱིར་⁸ རོ ॥ 19

अर्थ¹ प्रतीति² रूपत्वात्³ ॥ 19

རོན་¹ རང་ འབྲུག་ཉིད་² རེའི་³ ཚན་ས་⁴ ལྟོ || 20

अर्थ¹सारूप्यम्² * अस्य³ प्रमाणम्⁴ || 20

རེའི་¹ རང་གིས་² རོན་³ རྟོགས་པའི་⁴ འབྲུག་པའི་ ལྟོར་⁵
རོ || 21

तद्¹वशाद्² अर्थ³प्रतीति⁴लिङ्गे⁵ इति || 21

རྟོགས་པའི་¹ རྟོགས་པ་² ཞེས་བྱའི་³ རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ལས་⁴ མཐོན་
སྐྱུས་བྱི་⁵ ལེའུ་⁶ ལྟོ་ རང་པོའོ་⁷ || 22

इति न्यायविन्दु²[नाम³]प्रकरणे⁴ प्रत्यक्ष⁵परिच्छेदः⁶ [प्रथमः⁷] || 22

རྟོགས་སྐྱུ་རབ་ག་པ་¹ ཞི་ རྟོགས་པ་གཉིས་² རོ || 23

अनुमान¹ द्विधा² || 23

རང་གི་¹ རོན་² རང་³ གཞན་བྱི་⁴ རོན་⁵ རོ || 24

स्व¹अर्थ² पर⁴अर्थ⁵ च³ || 24

རེ་ལ་¹ རང་གི་རོན་བྱི་² རྟོགས་སྐྱུ་རབ་ག་པ་³ ཞི་ རྟོགས་སྐྱུ་རབ་ག་པ་
བྱ་པ་ལ་⁴ ཚལ་⁵ གསུམ་པའི་⁶ རྟོགས་ལས་⁷ ཞེས་པ་⁸ གང་⁹ ཡིན
པའོ་¹⁰ || 25

तत्र¹ त्रिरूपात्⁵ लिङ्गाद्⁷ यद्⁹ अनुमेये⁴ ज्ञानं⁸ तत् [स्वार्थम्²]
अनुमानम्³ || 25

འདིར་¹ ཡང་² ཚད་མའི་³ འབྲས་བྱ་⁴ རྣམ་པར་བཞག་པ་⁵ རི་
མངོན་སྲུང་⁶ རང་འབྲོ་⁷ ॥ 26

प्रमाण³फल⁴व्यवस्था⁵ अत्र¹ अपि² प्रत्यक्ष⁶वत्⁷ ॥ 26

ཚུལ་གསུམ་པ་ཉིད་ཀྱི་¹ རྟགས་² རི་ རིས་སྲུང་བག་པར་བྱ་པ་ལ་³
ཡོད་པ་⁴ ཉིད་⁵ རང་⁶ ॥ 27

त्रैलोक्यं¹ पुनर् लिङ्गस्य² अनुमेये³ सत्त्वम्⁴ एव⁵ ॥ 27

⁶ च.

མཐུན་པའི་¹ རྟགས་² ཉིད་ལ་³ ཡོད་པ་⁴ རང་⁵ ॥ 28

संपक्ष² एव³ सत्त्वम्⁴ ॥ 28

⁵ च.

མི་མཐུན་པའི་¹ རྟགས་ལ་² མེད་པ་³ ཉིད་དུ་⁴ རིས་པའོ་⁵ ॥ 29

अस¹पक्षे² च असत्त्वम्³ एव⁴ निश्चितम्⁵ ॥ 29

॥ रीगसः॑ वरि॑ वीगसः॑ वरि॑ क्रु॒हेर॑ अग्रो॒यः॑ व॑ ॥

॥ न्याय॑ बिन्दु॑ टीका॑ ॥

श्रु॒त॑ वरि॑ न्यु॒तः॑ व॑ श्रु॒तः॑ र॒वः॑ अ॒ग्रु॒तः॑ श्रु॒तः॑ ॥

अ॒ग्रो॒यः॑ व॑ व॒सः॑ व॒रः॑ श्रु॒तः॑ व॑ अ॒रि॑तः॒क॒सः॑ ॥

श्री॒गसः॑ वरि॑ न्यु॒तः॑ व॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ ॥

अ॒रि॑तः॒क॒सः॑ व॑ व॒सः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ ॥ १

जयन्ति॑ जाति॑ व्यसन्॑ प्रबन्धः॑

प्रसूति॑ हेतोर्॑ जगतो॑ विजितुः॑ ।

राग॑ आदि॑ अरातेः॑ सुगतस्य॑ वाचो॑ ।

मनस्॑ तमस्॑ तानवम्॑ आदधानाः॑ ॥ १

अ॒रि॑तः॒क॒सः॑ व॑ व॒सः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑

व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑

व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑

व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑

व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑ व॒रः॑

རེ་¹⁰ མི་¹¹ རྟུན་¹² རོ ॥ 4 ཅི་སྟེ¹ བཟློན་པར་བྱ་བ་² ཡང་³
 རགོས་པ་མེད་པ་⁴ ཉིད་⁵ ཡིན་ན་⁶ ཅི་ རེ་⁷ བཟུན་པའི་སྤྱིར་⁸ སྒྲ་⁹
 བཞོན་པའི་¹⁰ ཚུམ་པ་¹¹ ཡང་¹² མི་¹³ བྱ་བར་¹⁴ འགྱུར་¹⁵ རེ །
 རལེར་ན་¹⁶ བྱ་རོག་གི་¹⁷ མོ་¹⁸ རགོས་པ་¹⁹ མེད་པའི་སྤྱིར་²⁰ རོགས་
 པ་²¹ རང་ རྟན་པ་²² རེ་²³ བཟློན་པའི་²⁴ ཚུམ་པ་²⁵ མི་²⁶ བྱེད་པ་²⁷
 བཞིན་²⁸ རོ ॥ 8

सम्यग्¹ज्ञान²पूर्विका सर्व इति³आदिना⁴ अस्य⁶ प्रकरणस्य⁵ अभिधेय⁷-
 प्रयोजनम्⁸ उच्यते⁹ ॥ 2 द्विविधं⁴ हि³ प्रकरण¹शरीरं² शब्दो⁵ ऽर्थश्च⁷ च⁶
 इति ॥ 3 तत्र¹ शब्दस्य² स्व-अभिधेय⁴प्रतिपादनम्⁵ एव⁶ प्रयोजनम्³ । न⁸
 अन्यत्⁷ । अतस्⁹ तन्¹⁰ न¹¹ निरूप्यते¹² ॥ 4 अभिधेय⁹ तु³ यदि¹ निष्प्रयो-
 जनं⁴ स्यात्⁶ तत्⁷प्रतिपत्तये⁸ शब्द⁹सन्दर्भो¹⁰ ऽपि¹² न¹³ आरम्भणीयः^{11, 14}
 स्यात्¹⁵ । यथा^{16, 28} काक¹⁷दन्त¹⁸प्रयोजन¹⁹अभावान्²⁰ न²⁶ प्रेक्षा-²¹
 वताम्²² तत्²³परीक्षा²⁴ * आरम्भणीया^{25, 27} ॥ 5

5. 5 एव.

རེ་བས་ན་¹ རབ་ཏུ་བྱེད་པ་² འདི་³ བཟུན་པར་བྱ་བ་ཉིད་ཏུ་⁴
 བཟུན་པའི་སྤྱིར་⁵ འདིས་⁶ བཟློན་པར་བྱ་བའི་⁷ རགོས་པ་⁸ བཟུན་⁹
 རོ ॥ 6 འདིར་¹ རག་གི་² རོན་³ ཅི ། བཟང་གི་སྤྱིར་⁴ ཡང་རག་པའི་⁵
 རེས་པ་⁶ ཅི་ སྒྲེས་བྱའི་⁷ རོན་⁸ བསམས་ཅད་⁹ འགྱུར་པའི་¹⁰ སྟོན་ཏུ་¹¹

अस्मिन्¹² । देवस्य¹³ दे¹⁴ वस्तु¹⁵ च¹⁶ दे¹⁷ वस्तु¹⁸
 त्वे¹⁹ त्वे²⁰ च²¹ त्वे²² ॥ 7

अस्माद्¹ अस्य³ प्रकरणस्थ² आरम्भणीयत्वं⁴ दर्शयता⁵ अभिधेय⁷ प्रयोजनम्⁸
 अनेन⁶ उच्यते⁹ ॥ 6 यस्मात्⁴ सम्यग्⁵ ज्ञान⁶ पूर्विका^{11, 12} सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸
 सिद्धिः¹⁰ तस्मात्¹³ तत्¹⁴ प्रतिपत्ति¹⁵ अर्थम्¹⁹ इदम्¹⁷ आरभ्यत¹⁸ इति¹⁹
 अयम्¹ अत्र¹ वाक्य² अर्थः³ ॥ 7

अस्मिन्¹² । देवस्य¹³ दे¹⁴ वस्तु¹⁵ च¹⁶ दे¹⁷ वस्तु¹⁸
 त्वे¹⁹ त्वे²⁰ च²¹ त्वे²² ॥ 8

अत्र¹ च प्रकरण² अभिधेयस्य³ सम्यग्⁴ ज्ञानस्य⁵ सर्व⁹ पुरुष⁷ अर्थ⁸ सिद्धिः¹⁰
 हेतुत्वं¹¹ प्रयोजनम्¹³ उक्तम्¹⁴ ॥ 8

⁶ तस्य.

^{11, 12} हेतुत्वकथनेन.

अस्मिन्¹² । देवस्य¹³ दे¹⁴ वस्तु¹⁵ च¹⁶ दे¹⁷ वस्तु¹⁸
 त्वे¹⁹ त्वे²⁰ च²¹ त्वे²² ॥ 8

བྱ་བ་ཡིན་²⁵ ལ། དེ་²⁶ བསྟན་བ་²⁷ ནི་²⁷ དགོས་བ་²⁸ ཡིན་ནོ།
 རབ་དུ་བྱེད་བ་²⁹ འདི་³⁰ ནི་ དགོས་བའི་³¹ ཐབས་³² ལྷན་བ་³³
 ཡིན་³⁴ ཏི། དེ་བས་ན་³⁵ བཟོད་བར་བྱ་བའི་³⁶ དགོས་བ་³⁷
 བསྟན་བའི་³⁸ ཤུགས་ ཀྱིས་³⁹ འབྲེལ་བ་⁴⁰ ལ་སོགས་བ་⁴¹ བསྟན་བ་⁴²
 ཡིན་⁴³ ནོ༥ 9

अस्मिंश्च² च⁴ अर्थ¹ उच्यमाने³ सम्बन्ध⁵ प्रयोजन⁷ अभिधेयानि⁹ उक्तानि
 भवन्ति¹⁰ । तथा हि¹¹ पुरुष¹² अर्थ¹³ उपयोगि¹⁴ सम्यग्¹⁵ ज्ञान¹⁶ व्युत्पाद-
 यितव्यम्¹⁹ अनेन¹⁸ प्रकरणेन¹⁷ इति * ब्रुवता²⁰ सम्यग्²¹ ज्ञानम्²² अस्य²⁴
 शब्दसन्दर्भस्य²³ अभिधेय²⁵ तत्²⁶ प्रतिपादनं²⁷ प्रयोजनं²⁸ प्रकरणं²⁹
 च इदम्³⁰ उपायो³² * व्युत्पादनस्य³¹ इति उक्त³³ भवति³⁴ । अस्माद्³⁵
 अभिधेय³⁶ * प्रयोजन³⁷ * अभिधान³⁸ सामर्थ्यात्³⁹ . सम्बन्ध⁴⁰ आदीनि⁴¹ उक्तानि⁴²
 भवन्ति⁴³ ॥ 9

རག་¹ གཅིག་པོ་² འདིས་³ ནི་ འབྲེལ་བ་⁴ དང་⁵ ། བཟོད་བར་
 བྱ་བ་⁶ དང་⁵ ། དགོས་བ་ནསས་⁷ དངོས་སུ་⁸ ལྷན་བར་⁹ མི་¹⁰ ནས་¹¹
 ཀྱི། གཅིག་¹² ལྷན་བ་ན་¹³ གསུམ་¹⁴ ནི་ ཤུགས་ཀྱིས་¹⁵ བསྟན་¹⁶ ཏི༥
 དེ་ལ་¹⁷ དེ་¹⁸ ཞེས་བྱ་བ་¹⁹ ནི་ བཟོད་བར་བྱ་བའི་²⁰ ཆོག་²¹ ལོ།
 བསྟན་²² ཏི་ ཞེས་བྱ་བ་²³ ནི་ དགོས་བའི་²⁴ ཆོག་²⁵ ལོ༥
 ལྷན་བ་པོ་²⁶ རབ་དུ་བྱེད་བ་²⁷ བཟོད་བར་²⁸ ཚུལ་བའི་²⁹ དགོས་བ་³⁰

བྱས་⁹ ལ། སྒྲོབ་ས་ནས་ས་¹⁰ གྲང་¹¹ སྒྲོབ་དཔོན་གྱིས་¹² སྤྱར་བ་¹³
 བདག་ཉིད་¹⁴ ཁོང་དུ་ཆད་པར་¹⁵ འདོད་ ནས་¹⁶ རབ་དུ་བྱེད་པ་¹⁷ ཉན་
 བས་¹⁸ ན། རབ་དུ་བྱེད་པ་¹⁹ མཛད་པ་²⁰ དང་²¹ ཉན་པ་ ལཱིས་
 གྱི་²² དགོས་པ་²³ ནི་ ཁོང་དུ་ཆད་པ་²⁴ ཡིན་ རོ། 11

सम्यग्¹ ज्ञानं² व्युत्पाद्यमानानाम्³ आत्मानं⁵ व्युत्पादकं⁴ कर्तुं⁶ प्रकरणम्⁷
 इदं⁸ कृतं⁶ शिष्यैश्¹⁰ च¹¹ आचार्य¹² प्रयुक्तम्¹³ आत्मनो¹⁴ व्युत्पत्तिम्¹⁵
 * इच्छद्भिः¹⁶ प्रकरणम्¹⁷ इदं श्रूयत इति¹⁸ प्रकरण¹⁹ करण²⁰ अवणयोः²²
 प्रयोजनं²³ व्युत्पादनम्²⁴ ॥ 11

21 च.

འབྲེལ་བ་¹ སྒྲོན་པའི་² ཆོག་³ མེད་⁴ དེ། ཤུགས་གྱིས་⁵ ཁོང་དུ་
 ཆད་པར་ བྱའོ་⁶ ॥ འདི་ལྟར་⁷ ཡང་དག་པའི་⁸ ཤེས་པ་⁹ བསྟན་པའི་
 སྤྱིར་¹⁰ ཆོགས་པ་དང་ཐུན་པ་ནས་ས་¹¹ རབ་དུ་བྱེད་པ་¹² འདི་¹³
 ཆོས་པ་¹⁴ ནི་ འདི་¹⁵ ཉིད་¹⁶ ཐབས་¹⁷ ཡིན་¹⁸ གྱི། ལཱིན་¹⁹
 ས་ཡིན་²⁰ པར་ བསྟན་པ་²¹ ཉིད་གྱིས་²² རབ་དུ་བྱེད་པ་²³ དང་²⁴ དགོས་
 པ་ལཱིས་²⁵ ཐབས་²⁶ དང་²⁴ ཐབས་ལས་བྱུང་པའི་²⁷ འབྲེལ་བ་²⁸
 ཡིན་²⁹ རོ། 12

सम्बन्ध¹प्रदर्शन²पदं³ तु न विद्यते⁴ । सामर्थ्याद्⁵ एव तु स प्रतिपत्त्यव्यः⁶ ।
 प्रेक्षावता¹¹ हि सम्यग्⁸ज्ञान⁹व्युत्पादनाय¹⁰ प्रकरणम्¹² इदम्¹³ आरब्धवता¹⁴
 अयम्¹⁵ एव¹⁶ उपायो¹⁷ न²⁰ अन्य¹⁹ इति दर्शित²¹ एव²² उपाय²⁶ उपेय²⁷ ।
 भावः प्रकरण²³प्रयोजनयोः²⁵ सम्बन्ध²⁸ इति ॥ 12

7 तथा हि. 18 भवति. 24 च.

॥ चतुः¹शतकम्² ॥

॥ चतुः¹शतकम्² ॥

1

चतुः¹शतकम्² कस³ रस⁴ ।

चतुः⁵शतकम्⁶ कस⁷ रस⁸ ।

चतुः⁹शतकम्¹⁰ कस¹¹ रस¹² ।

चतुः¹³शतकम्¹⁴ कस¹⁵ रस¹⁶ ॥ XIII. 5

अस्मिन्⁴ धर्म³ उप²पुण्यस्य¹ सन्देहो⁵ उपि⁶ न⁷ जायते⁸ ।

भवः¹¹ सन्देह⁹मात्रेण¹⁰ जायते¹⁴ जर्जरी¹²कृतः¹³ ॥

2

ཆོས་¹ གང་ཞིག་ལ་² ཐབ་བ་ཡིས་³ །

ཐབ་བའི་⁴ བར་དུ་⁵ འཕེལ་བ་⁶ ཉིད་⁷ །

གསུང་⁸ དེར་⁹ གང་ལ་¹⁰ གས་¹¹ མེད་བ་¹² །

དེ་¹³ ཉི་ གསལ་བར་¹⁴ གློ་ལྷན་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥ VIII. 6

आ⁵ मोक्षाद्⁴ यस्य² धर्मस्य¹ वृद्धिम्⁶ एव⁷ उक्तवान्⁸ मुनिः³ ।

तत्र⁹ भक्तिर्¹¹ न¹² यस्य¹⁰ अस्ति¹² * सुव्यक्तं¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵
न¹⁶ सः¹³ ॥

3

བདག་¹ཉི་ གྲང་ན་འདྲ་² འགྱུར་³ ཞེས་⁴ །

མྱོང་མིན་⁵ མྱོང་ལྷན་⁶ མཐོང་⁷ མིན་⁸ དེ་ །

ལོག་ལྷན་⁹ གྲང་ན་¹⁰ མི་¹¹ འདྲ་བར་¹² །

དེ་བཞིན་གཤེགས་བ་ནམས་¹³ གསུང་¹⁴ རྩ་ ॥ XVIII. 7

न⁸ अशून्यं⁵ शून्यवद्⁶ दृष्टं⁷ निर्वाणं² मे¹ भवतु³ इति⁴ ।

मिथ्यादृष्टेर्⁹ न¹¹ निर्वाणं^{10,12} वणयन्ति¹⁴ तथागताः¹³ ॥

4

གང་ལས་¹ འཛིག་ཉིན་² བསྐྱོར་³ འགྱུར་བ་⁴ །

དེ་ལས་⁵ འཕྲུག་བ་⁶ གསུངས་བ་⁷ མྱེ་ །

གང་ལས་⁸ རོན་⁹ དམ་¹⁰ བསྐྱད་¹¹ འགྲུང་བ་¹² ।

དེ་ལས་¹³ རྫོག་པ་¹⁴ གསུངས་པ་¹⁵ རོ ॥ VIII. 8

लौकिकी² देशना³ यत्र¹ प्रवृत्तिस्⁶ तत्र⁵ वर्ण्यते⁷ ।

परम्¹⁰ अर्थ⁹ कथा¹¹ यत्र⁸ निवृत्तिस्¹⁴ तत्र¹³ वर्ण्यते¹⁵ ॥

4, 12 भवति.

5

ཀུན་¹ ཡོད་མ་ཡིན་² ཅེ་³ བྱ་⁴ ཞེས་⁵ ।

ཁྱོད་ལ་⁶ འཇིགས་པ་⁷ རྫོག་འགྲུང་⁸ གང་⁹ ।

གལ་ཏེ་¹⁰ བྱ་བ་¹¹ ཡོད་ན་¹² ནི་ ।

ཆོས་¹³ འདི་¹⁴ རྫོག་བྱེད་¹⁵ མི་¹⁶ འགྲུང་¹⁷ རོ ॥ VIII. 9

किं³ करिष्यामि⁴ असत्² सर्वम्¹ इति⁵ ते⁶ जायते⁸ भयम्⁷ ।

विद्यते¹² यदि¹⁰ कर्तव्यं¹¹ न¹⁶ अयं¹⁴ धर्मो¹³ निवर्तकः¹⁵ ॥

9. यत्, 17 भवति.

6

བསོད་ནམས་མིན་པ་¹ དང་ཡོད་² རྫོག་³ ।

བར་དུ་⁴ བདག་⁵ ནི་ རྫོག་པ་⁶ དང་⁷ ।

ཕྱི་ནས་⁸ ལྟ་ནི་ ཀུན་¹⁰ རྫོག་པ་¹¹ ।

གང་གིས་¹² ཤེས་¹³ དེ་¹⁴ མཁས་པ་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥ VIII. 15

वारण³ प्राण² अपुण्यस्य¹ मध्ये⁴ वारणम्⁶ आत्मनः⁵ ।
 सर्वस्य¹⁰ वारण¹¹ पश्चाद्⁸ यो¹² जानीते¹³ स¹⁴ बुद्धिमान्¹⁵ ॥

7 च 9 See Notes. 16 भवति.

7

दे¹ स² बो³ मा⁴ ते⁵ मा⁶ बो⁷ मा⁸ ।
 दे⁵ के⁶ गु⁷ क⁸ गु⁹ क¹⁰ गु¹¹ क¹² ।
 मा⁹ ते¹⁰ मा¹¹ बो¹² मा¹³ बो¹⁴ मा¹⁵ ।
 दे¹² के¹³ गु¹⁴ क¹⁵ गु¹⁶ क¹⁷ गु¹⁸ क¹⁹ ॥ VIII. 16

भावस्य¹ एकस्य² यो⁴ द्रष्टा³ द्रष्टा⁷ सर्वस्य⁶ स⁵ स्मृतः⁸ ।
 एकस्य⁹ शून्यता¹⁰ या¹¹ एव सा¹² एव¹³ सर्वस्य¹⁴ शून्यता¹⁵ ॥

8

मा¹ ते² मा³ बो⁴ मा⁵ बो⁶ मा⁷ बो⁸ ।
 गु⁹ क¹⁰ गु¹¹ क¹² गु¹³ क¹⁴ गु¹⁵ क¹⁶ ।
 मा¹⁷ ते¹⁸ मा¹⁹ बो²⁰ मा²¹ बो²² मा²³ ।
 गु²⁴ क²⁵ गु²⁶ क²⁷ गु²⁸ क²⁹ गु³⁰ क³¹ ॥ VIII. 18

शून्यता² पुण्यकामेन¹ वक्तव्या⁴ नैव⁵ सर्वदा³ ।
 औषधं⁸ युक्तम्⁷ अस्थाने⁶ गरलं¹¹ ननु¹³ जायते¹² ॥

9

རི་ལྷར་¹ ལྷ་ལྷོ་² སྒྲ་³ ལཱ་ལྷ་ལྷིས་⁴ །

བཟུང་བར་⁵ མི་⁶ ལྷ་⁷ རི་བཞིན་དུ་⁸ །

འཛིག་རྟེན་པ་ཡི་⁹ མ་ལཱ་ལྷ་ལྷིས་པར་¹⁰ །

འཛིག་རྟེན་¹¹ བཟུང་བར་¹² ལྷ་¹³ མ་ ཡིན་¹⁴ ॥ VIII. 19

न⁶ अन्यथा⁴ भाषया³ म्लेच्छः² शक्यो⁷ ग्राहयितुं⁵ यथा¹ ।

न¹⁴ लौकिकम्⁹ ऋते¹⁰ लोकः¹¹ शक्यो¹³ ग्राहयितुं¹² तथा⁸ ॥

10

ཡོད་¹ རང་² མེད་³ རང་⁴ ཡོད་མེད་⁵ རང་⁶ །

ལཱ་ལྷ་ལྷིས་⁷ མིན་⁸ ལེས་⁹ ལྷ་¹⁰ བཟུན་¹¹ རི་ །

ནད་ཀྱི་¹² དབང་གིས་¹³ བསམས་ཅད་¹⁴ ལྷ་¹⁵ །

སྒྲ་¹⁶ ལེས་བྱ་བར་¹⁷ འགྱུར་¹⁸ མིན་ནས་¹⁹ ॥ VIII. 20

सद्¹ असत्³ सदसत्⁵ च^{2, 4, 6} इति न⁸ उभयं⁷ च¹⁰ इति⁹ कथ्यते¹¹ ।

ननु¹⁹ व्याधि¹² वशात्¹³ सर्वम्¹⁴ औषधं¹⁶ नाम¹⁷ जायते¹⁸ ॥

11

ཡང་དག་¹ མཐོང་ན་² ལཱ་ལྷ་³ མཆོག་ལ་⁴ །

ཅུང་ཟད་⁵ མཐོང་ན་⁶ བཟུང་⁷ འགྱོ་⁸ སྟེ་ །

दे॒वि॒श्रु॒तः^९ न॒द॒ व॒द॒मा^{१०} व॒स॒म॒व॒त्^{११} ।

म॒म॒स॒व॒स॒^{१२} न॒म॒रु॒^{१३} श्रु॒त॒स॒^{१४} व॒श्रु॒त॒^{१५} ॥ VII. 21

स॒म्य॒ग्^१ दृ॒ष्टे^२ प॒रं^४ स्था॒नं^३ कि॒ञ्चिद्^५ दृ॒ष्टे^६ प॒रा^७ ग॒तिः^८ ।

तस्माद्^९ अ॒ध्या॒त्म^{१०} चि॒न्ता॒यां^{११} का॒र्या^{१५} नि॒त्यं^{१३} म॒तिर्^{१४} बु॒धैः^{१२} ॥

१२
वि॒श्रु॒तः^१ स॒र्वे॒न॒^२ म॒म॒रु॒^३ म॒म॒रु॒^४ वि॒द॒^५ ।

दे॒व॒^५ श्रु॒त॒स॒^६ य॒द॒^७ श्रु॒त॒^८ श्रु॒त॒^९ ।

दे॒व॒श्रु॒त॒^{१०} श्रु॒त॒^{११} वि॒द॒^{१२} श्रु॒त॒^{१३} ।

श्रु॒त॒^{१३} न॒द॒^{१४} न॒म॒रु॒^{१५} श्रु॒त॒^{१६} ॥ VIII. 25

यथा^१ बीजस्य^२ दृष्टो^४ उन्तः^३ न^८ च आदिस्^६ तस्य^५ विद्यते^७ ।

तथा^{१०} कारण^{११} वैकल्याज्^{१२} जन्मनो^{१३} ऽपि^{१३} न^{१६} सम्भवः^{१५} ॥

.^९ यथा.

१३
म॒म॒रु॒^१ न॒द॒ व॒द॒मा^२ श्रु॒त॒स॒^३ श्रु॒त॒^४ ।

श्रु॒त॒^५ श्रु॒त॒^६ म॒म॒रु॒^७ म॒म॒रु॒^८ ।

दे॒व॒^९ श्रु॒त॒स॒^{१०} न॒म॒रु॒^{११} श्रु॒त॒^{१२} ।

श्रु॒त॒^{१२} व॒द॒मा^{१३} श्रु॒त॒^{१४} श्रु॒त॒^{१५} ॥ X. 1

अन्तरात्मा^२ यदा^१ न^४ स्त्री^३ न^६ पुमान्^५ न^८ नपुंसकम्^७ ।

तदा^९ केवलम्^{११} अज्ञानाद्^{१०} भावस् ते^{१२} ऽहं^{१३} पुमान्^{१४} इति^{१५} ॥

14

གང་མོ་¹ འབྱུང་བ་² བསམས་ཅད་ལ་³ ।

མོ་⁴ མོ་⁵ མ་ནིང་⁶ ཡོད་⁷ མིན་བ་⁸ ।

དེ་མོ་⁹ ཅི་མྱེ་¹⁰ དེ་དག་¹¹ ཉིད་¹² ।

བདེན་ནས་¹³ མོ་¹⁴ མོ་¹⁵ མ་ནིང་¹⁶ ཡིན ॥ X. 2

यदा¹ सर्वेषु³ भूतेषु² न⁸ अस्ति⁷ स्त्री⁵ पु⁴ नपुंसकम्⁶ ।

तदा⁹ किं नाम¹⁰ तानि¹¹ एव¹² प्राप्य¹³ स्त्री¹⁵ पु¹⁴ नपुंसकम्¹⁶ ॥

15

ཁྱོད་ཀྱི་¹ བདག་² གང་³ ངནི་⁴ བདག་⁵ མིན་⁶ ।

དེས་⁷ དེ་⁸ བདག་⁹ མིན་¹⁰ མ་ངེས་ཤིང་¹¹ ।

དངེས་པོ་¹² མི་དག་བ་ནས་ལ་¹³

དོག་བ་¹⁴ མྱི་བར་འབྱུང་¹⁵ མིན་ནས་¹⁶ ॥ X. 3

यस्³ तव¹ आत्मा² मम⁴ अनात्मा^{5,6} तेन⁷ आत्मा⁹ अनियमान्¹¹

न¹⁰ सः⁸ ।

ननु¹⁶ अनित्येषु¹³ भावेषु¹² कल्पना¹⁴ नाम जायते¹⁵ ॥

16

གང་ཞིག་¹ གཏི་མུག་² འགའ་ཞིག་གིས་³ ।

བསྐྱེད་ས་⁴ ཞིང་ དེ་ཉིད་⁵ གོགས་⁶ ཁྱེད་བ་⁷ ।

དེ་ལ་⁸ དག་ལེགས་⁹ འགྲོ་བ་¹⁰ ཡང་¹¹ །

མེད་ན་¹² བར་བ་¹³ རྫོས་¹⁴ ཅི་¹⁵ དགོས་¹⁶ ॥ XII. 10

འཇིག་⁶ རྒྱུ་ལྡན་⁵ ཡི་¹ རྒྱུ་ལྡན་⁷ རྒྱུ་ལྡན་⁴ རྒྱུ་ལྡན་² རྒྱུ་ལྡན་³ །

ཆེད་ལྡན་⁹ རྒྱུ་ལྡན་¹⁰ རྒྱུ་ལྡན་⁸ རྒྱུ་ལྡན་¹² རྒྱུ་ལྡན་¹³ རྒྱུ་ལྡན་¹⁵ །

* རྒྱུ་ལྡན་^{14, 16} ॥

17

ཆེད་ལྡན་ལས་¹ རྒྱུ་ལྡན་² རྒྱུ་ལྡན་³ །

ཆེད་ལས་⁴ རྒྱུ་ལྡན་⁵ རྒྱུ་ལྡན་⁶ །

ཆེད་ལྡན་ལྡན་⁷ རྒྱུ་ལྡན་⁸ རྒྱུ་ལྡན་⁹ །

ཆེད་ལས་¹⁰ རྒྱུ་ལྡན་¹¹ རྒྱུ་ལྡན་¹² རྒྱུ་ལྡན་¹³ ॥ XII. 11

མེད་ལྡན་¹ རྒྱུ་ལྡན་³ རྒྱུ་ལྡན་² རྒྱུ་ལྡན་⁹ རྒྱུ་ལྡན་⁴ རྒྱུ་ལྡན་⁵ །

མེད་ལྡན་⁷ རྒྱུ་ལྡན་⁹ རྒྱུ་ལྡན་¹⁰ རྒྱུ་ལྡན་¹³ རྒྱུ་ལྡན་¹² རྒྱུ་ལྡན་¹¹ ॥

18

ཆེད་¹ རྒྱུ་² རྒྱུ་ལྡན་བ་མེད་བ་³ རྒྱུ་ལྡན་⁴ །

ཆེད་བ་⁴ རྒྱུ་ལྡན་⁵ རྒྱུ་ལྡན་⁶ རྒྱུ་ལྡན་⁷ རྒྱུ་ལྡན་⁸ །

ཆེད་ལྡན་ལྡན་ལྡན་⁸ རྒྱུ་ལྡན་⁹ རྒྱུ་ལྡན་¹⁰ རྒྱུ་ལྡན་¹¹ །

ཆེད་ལྡན་¹¹ རྒྱུ་ལྡན་¹² རྒྱུ་ལྡན་¹³ ॥ XII. 13

अद्वितीयं³ शिव¹द्वारं² कु⁵दृष्टीनां^{4,6} भयङ्करम्⁷ ।
विषयः⁹ सर्वबुद्धानाम् इति¹² नैरात्म्यम्¹¹ उच्यते¹³ ॥

10 जायते.

19

ऊँस¹ अद्वैत² शिव³ शिव⁴ ।
दस⁵ शिव⁶ शिव⁷ ।
शिव⁸ शिव⁹ शिव¹⁰ शिव¹¹ ।
शिव¹² शिव¹³ शिव¹⁴ शिव¹⁵ ॥ XII. 14

अस्य² धमस्य¹ नाम्नो³ ऽपि⁴ भयम्⁶ उत्पद्यते⁷ ऽसताम्⁵ ।
बलवान्¹² नाम¹³ को¹⁴ दृष्टः¹⁵ परस्य⁸ न¹⁰ भयङ्करः¹¹ ॥

20

द्वैत¹ शिव² शिव³ ।
द्वैत⁴ शिव⁵ शिव⁶ शिव⁷ ।
द्वैत⁸ शिव⁹ शिव¹⁰ शिव¹¹ ।
द्वैत¹² शिव¹³ शिव¹⁴ शिव¹⁵ ॥ XII. 17

तत्त्वतो¹ नैरात्म्यम्² इति³ यस्य⁵ एवं⁴ वर्तते⁷ मतिः⁶ ।
तस्य⁸ भावात्⁹ कुतः¹⁰ प्रीतिर¹¹ अभावेन¹² कुतो¹⁴ भयम्¹³ ॥

15 जायते.

21

ཆེས་¹ རི་ མདོར་ན་² མི་འཆོ་བར་³ །

དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་⁴ གསུངས་⁵ །

སྤྲོད་ཉིད་⁶ ཟུང་ན་འདས་པར་⁷ ཉེ །

འདྲིར་⁸ རི་ དེ་⁹ གཉིས་¹⁰ འབའ་ཞིག་¹¹ ལོ། XII. 23

धर्म¹ समासतो² ऽहिंसां³ वर्णयन्ति⁵ तथागताः⁴ ।

शून्यताम्⁶ एव निर्वाणं⁷ केवलं¹¹ तद्⁹ इह⁸ उभयम्¹⁰ ॥

22

རིགས་པའི་¹ རོན་² རི་ གཞན་ལས་³ ཀྱང་⁴ །

སྤྲོ་ལྷན་⁵ ལེགས་པ་འདོད་པས་⁶ ཟུང་⁷ །

ཉི་མས་⁸ སྤྲོད་⁹ མིག་ལྷན་པ་ལ་¹⁰ །

ཀྱན་གྱི་¹¹ སྤྱི་མཐུན་¹² མ་ཡིན་ནས་¹³ ॥ XII. 25

ग्राह्यो⁷ ऽन्यतो³ ऽपि⁴ युक्तो¹ ऽर्थः² श्रेयस्कामेन⁶ धीमता⁵ ।

ऊर्ध्वम्⁹ अर्को⁸ नेत्रवतां¹⁰ सर्व¹¹साधारणो¹² ननु¹³ ॥

॥ དབྱ་ས་¹ཙ་བའི་²ཚིག་ལེན་པུས་པ་³ །

॥ मूल^२मध्यमक^१कारिका^३ ॥

॥ རབ་ཏུ་བྱེད་པ་¹ དང་པོ་² ॥

॥ प्रथमं^२ प्रकरणं^१ ॥

གང་གིས་¹ རྟོག་ཅིང་འཇམ་པར་འབྱུང་² །

འགག་པ་མེད་པ་³ ལྷེ་མེད་པ་⁴ །

ཆད་པ་མེད་པ་⁵ ཏྲག་མེད་པ་⁶ །

འོང་བ་མེད་པ་⁷ འགྲོ་མེད་པ་⁸ །

ཐ་དང་དོན་མེད་⁹ དོན་ཅིག་མིན་¹⁰ །

སྒྲིམ་པ་¹¹ ཉེར་ཞི་¹² ཞི་¹³ བསྟན་པ་¹⁴ །

རྩོགས་པའི་སངས་ཀྱས་¹⁵ ལྷ་ལྷས་ཀྱི་¹⁶ །

དམ་པ་¹⁷ དེ་ལ་¹⁸ ཕྱག་འཆའ་ལོ་¹⁹ ॥

अनिरोधम्^३ अनुत्पादम्^४ अनुच्छेदम्^५ अशाश्वतम्^६ ।

अनेकार्थम्¹⁰ अनानार्थम्⁹ अनागमम्⁷ अनिर्गमं⁸ ॥

यः प्रतीत्यसमुत्पादं² प्रपञ्च¹¹ उपशमं¹² शिवं¹³ ।

देशयामास¹⁴ सम्बुद्धस्¹⁴ तं¹⁸ वन्दे¹⁹ वदतां¹⁶ वरं¹⁷ ॥

1

བདག་ལས་¹ མ་ཡིན་² བཞན་ལས་³ མིན་⁴ །

གཉིས་ལས་⁵ མ་ཡིན་⁶ གྱུ་མེད་⁷ མིན་⁸ །

དངོས་པོ་⁹ བང་དག་¹⁰ བང་ན་ ཡང་¹¹ །

སྐྱེ་བ་¹² ཉམ་ཡང་¹³ ཡོད་མ་ཡིན་¹⁴ ॥

न² स्वतो¹ न⁴ अपि परतो³ न⁶ द्वाभ्यां⁵ न⁸ अपि अहेतुतः⁷ ।
उत्पन्ना¹² जातु¹³ * विद्यन्ते¹⁴ भावाः⁹ क्वचन¹¹ केचन¹⁰ ॥

2

ཀྱིན་ཉམས་¹ བཞི་² སྐྱེ་གྱུ་³ དང་⁴ ཞི་ །

དམིགས་པ་⁵ དང་⁴ ཞི་ དེ་མ་གྲག་⁶ །

དབང་པོ་⁷ ཡང་⁸ ཞི་ དེ་བཞིན་⁹ དེ་ །

ཀྱིན་¹⁰ རྩ་བ་¹¹ ཞི་ ཡོད་མ་ཡིན་¹² །

चत्वारः² प्रत्यया¹ हेतुश्च³ च⁴ आलम्बनम्⁵ अनन्तरं⁶ ।
तथा⁹ एव अधिपतेयं⁷ च⁸ प्रत्ययो¹⁰ नास्ति¹² पञ्चमः¹¹ ॥

3

དངོས་པོ་ཉམས་ཀྱི་¹ རང་བཞིན་² ཞི་ །

ཀྱིན་ལ་སོགས་ལ་³ ཡོད་མ་ཡིན་⁴ །

བདག་གི་⁵ དངོས་པོ་⁶ ཡོད་མིན་ ན་⁷ ।

གཞན་⁸ དངོས་⁹ ཡོད་པ་མ་ཡིན་ནོ་¹⁰ ॥

न⁴ हि स्वभावो² भावानां¹ प्रत्ययादिषु³ विद्यते⁴ ।

अविद्यमाने⁷ स्व⁵भावे⁶ पर⁸भावो⁹ न¹⁰ विद्यते¹⁰ ॥

4

བྱ་བ་¹ ཁྱེན་དང་ལྡན་པ་² མེད་³ ।

ཁྱེན་དང་མི་ལྡན་⁴ བྱ་བ་⁵ མེད་⁶ ।

བྱ་བ་མི་ལྡན་⁷ ཁྱེན་⁸ མ་ཡིན་⁹ ।

བྱ་བ་ལྡན་¹⁰ ཡོད་¹¹ འོན་ཏེ་ན་¹² ॥

क्रिया¹ न³ प्रत्ययवती⁴ न⁶ अप्रत्ययवती⁴ क्रिया⁵ ।

प्रत्यया⁸ न⁹ अक्रियावन्तः⁷ क्रियावन्तश्च¹⁰ सन्ति¹¹ उत¹² ॥

5

འདི་དག་ལ་¹ བདེན་² རྒྱུ་བས་³ ན་ ।

དེའི་ཕྱིར་⁴ འདི་དག་⁵ ཁྱེན་⁶ ཅེས་⁷ བྲགས་⁸ ।

ཇི་སྟེང་⁹ མི་¹⁰ རྒྱུ་¹¹ དེ་སྟེང་དུ་¹² ।

འདི་དག་¹³ ཁྱེན་མིན་¹⁴ ཇི་ལྟར་¹⁵ མིན་¹⁶ ॥

उत्पद्यन्ते³ प्रतीत्य² इमान्¹ इति⁴ इमे⁵ प्रत्ययाः⁶ किल⁸ ।

यावन्⁹ न¹⁰ उत्पद्यन्त¹¹ इमे¹³ तावन्¹² न¹⁶ अप्रत्ययाः¹⁴ कथं¹⁵ ॥

⁷ इति

6

མེད་¹དམ་² ཡོད་པའི་³ རྣམ་པ་⁴ ཡང་⁵ ।

ཀྱིས་⁶ རི་ རྒྱང་པ་⁷ མ་ཡིན་⁸ དེ ।

མེད་ན་⁹ བཤང་གི་¹⁰ ཀྱིས་དུ་¹¹ འགྱུར་¹² ।

ཡོད་ན་¹³ ཀྱིས་གྱིས་¹⁴ ཅི་ཞིག་ཏུ་¹⁵ ॥

न⁸ एव असतो¹ न एव सतः³ प्रत्ययो⁶ ऽर्थस्य⁴ युज्यते⁷ ।

असतः⁹ प्रत्ययः¹¹ कस्य¹⁰ सतश्च¹³ प्रत्ययेन¹⁴ किं¹⁵ ॥

2 वा.

5 अपि.

12 भवति.

7

བཤང་ཆོ་¹ ཆོས་² རི་ ཡོད་པ་³ དང་⁴ ।

མེད་⁵ དང་⁴ ཡོད་མེད་⁶ མི་⁷ བྱུང་པ་⁸ ।

ཁི་ལྷར་⁹ ལྷུང་བུད་¹⁰ ལྷུ་¹¹ ཞེས་ཏུ་¹² ।

དེ་ལྷ་¹³ ཡིན་ན་¹⁴ མི་¹⁵ རིགས་སོ་¹⁶ ॥

न⁷ सन्³ न⁷ असन्⁵ न⁷ सदसन्⁶ धर्मो² निर्वर्तते⁸ यदा¹ ।

कथं⁹ निर्वर्तको¹⁰ हेतुर्¹¹ एवं¹³ सति¹⁴ हि युज्यते¹⁶ ॥

12 इति. 15 न.

8

ཡེན་པའི་¹ ཚེས་² འདི་³ དམིགས་པ་⁴ རི།

མེད་པ་⁵ ཁོ་ནར་⁶ ཉེ་བར་བརྟན་⁷ །

ཅི་སྟེ་⁸ ཚེས་⁹ རི་ དམིགས་མེད་པ་¹⁰ །

དམིགས་པ་¹¹ ཡེན་པར་¹² ག་ལ་¹³ འགྱུར་¹⁴ ॥

अनालम्बन^{4,5} एव⁶ अयं³ सन्¹ धर्म² उपदिश्यते⁷ ।

अथ⁸ अनालम्बने¹⁰ धर्मे⁹ कुत¹³ आलम्बनं¹¹ पुनः ॥

12,14 भवति.

9

ཚེས་རྣམས་¹ མྱེས་པ་² མ་ཡིན་ན་³ །

འགག་པ་⁴ འཐད་པར་⁵ མི་⁶ འགྱུར་⁷ རོ།

དེ་སྟེར་⁸ དེ་མ་ཐག་⁹ མི་¹⁰ རིགས་¹¹ །

འགགས་ ན་¹² ཀྱིན་¹³ ཡང་¹⁴ གང་ཞིག་¹⁵ ཡིན་¹⁶ ॥

अनुत्पन्नेषु^{2,3} धर्मेषु¹ निरोधो⁴ न⁶ उपपद्यते^{5,7} ।

न¹⁰ अनन्तरम्⁹ अतो⁸ युक्तं¹¹ निरुद्धे¹² प्रत्ययश¹³ च¹⁴ कः¹⁵ ॥

16 भवति.

10

དངོས་པོ་¹ རང་བཞིན་མེད་ནམས་ཀྱི་² ।

ཡོད་པ་³ གང་སྤྱིར་⁴ ཡོད་མེན་ན་⁵ ।

འདི་⁶ ཡོད་པས་ན་⁷ འདི་⁸ འབྱུང་⁹ ཞེས་¹⁰ ।

བྱ་བ་¹¹ འདི་¹² བློ་མེད་¹³ མ་ཡིན་¹⁴ ॥

भावानां¹ निःस्वभावानां² न⁵ सत्ता³ विद्यते⁵ यतः⁴ ।

सति⁷ इदम्⁸ अस्मिन्⁶ भवति⁹ इति^{10 11} एतन्¹² न¹⁴ एव उपपद्यते¹³ ॥

11

ཀྱིན་ནམས་¹ སོ་སོ་² འདུས་པ་ལ་³ ।

འབྲས་བུ་³ རྟེན་⁴ བློ་མེད་པ་⁵ ཉིད་ ।

ཀྱིན་ནམས་ལ་⁶ བློ་གང་⁷ མེད་པ་⁸ ।

རྟེན་⁹ བློ་ཀྱིན་ལས་¹⁰ ཇི་ལྟར་¹¹ གླེ་¹² ॥

न⁵ च व्यस्त² समस्तेषु³ प्रत्ययेषु¹ अस्ति तत्⁴ फलं³ ।

प्रत्ययेभ्यः¹⁰ कथं¹¹ तच्च⁹ च भवेन्¹² न⁸ प्रत्ययेषु⁶ यत्⁷ ॥

12

ཅི་སྟེ་¹ འབྲས་བུ་² རྟེན་³ མེད་⁴ གང་⁵ ।

ཀྱིན་⁶ རྟེན་གཤམས་⁷ གླེ་འགྱུར་ན་⁸ ।

ཀྱིན་མེན་ལས་⁹ གང་¹⁰ འབྲས་བུ་¹¹ བློ་¹² ।

ཅི་ཡི་སྤྱིར་ན་¹ གླེ་¹³ མེ་¹⁴ འགྱུར་¹⁵ ॥

अ^१ असद्^४ अपि^५ तत्^३ तेभ्यः^७ प्रत्ययेभ्यः^६ प्रवर्तते^८ ।

अप्रत्ययेभ्यो^९ ऽपि^{१०} कस्मान्^{१२} न^{१४} अभिप्रवर्तते^{१३, १५} फलं^{११} ॥

^२ फलं.

13

असत्^१ अपि^२ तत्^३ तेभ्यः^४ ।

असत्^५ अपि^६ तत्^७ तेभ्यः^८ ।

असत्^९ अपि^{१०} तत्^{११} तेभ्यः^{१२} ।

अ^{१३} असद्^{१४} अपि^{१५} तत्^{१६} तेभ्यः^{१७} ।

फलं^१ च प्रत्ययमयं^२ प्रत्ययाश्च^३ अस्वयंमयाः^४ ।

फलम्^६ अस्वयमेभ्यो^५ यत्^७ तत्^८ प्रत्ययमयं^{१०} कथम्^९ ॥

14

अ^१ असद्^२ अपि^३ तत्^४ तेभ्यः^५ ।

असत्^६ अपि^७ तत्^८ तेभ्यः^९ ।

असत्^{१०} अपि^{११} तत्^{१२} तेभ्यः^{१३} ।

अ^{१४} असद्^{१५} अपि^{१६} तत्^{१७} तेभ्यः^{१८} ।

तस्मान्^१ न^३ प्रत्ययमयं^२ न^६ अप्रत्ययमयं^४ फलं^५ ।

संविद्यन्ते^५ फलाभावात्^७ प्रत्यय^९-अप्रत्ययाः^८ कुतः^{१०} ॥

^{११} भवति.

॥ འཕགས་པ་¹ འོད་སྤང་གི་² ལིང་³ ཞེས་བྱ་བ་⁴

ཐེག་པ་⁵ ཆེན་པོའི་⁶ མདོ་⁷ ॥

॥ ཀུན་ཀྱི་འཕྲིན་ལྗན་པོ་¹ ལྟོ་ལྟོ་² ལྟོ་ལྟོ་³ ལྟོ་ལྟོ་⁴

ལྟོ་ལྟོ་⁵ ལྟོ་ལྟོ་⁶ ལྟོ་ལྟོ་⁷ ॥

1

འོད་སྤང་¹ འོད་སྤང་² ལྟོ་ལྟོ་³ ལྟོ་ལྟོ་⁴ ལྟོ་ལྟོ་⁵
ལྟོ་ལྟོ་⁶ ལྟོ་ལྟོ་⁷ ལྟོ་ལྟོ་⁸ ལྟོ་ལྟོ་⁹ ལྟོ་ལྟོ་¹⁰ ལྟོ་ལྟོ་¹¹
ལྟོ་ལྟོ་¹² ལྟོ་ལྟོ་¹³ ལྟོ་ལྟོ་¹⁴ ལྟོ་ལྟོ་¹⁵
ལྟོ་ལྟོ་¹⁶ ལྟོ་ལྟོ་¹⁷ ལྟོ་ལྟོ་¹⁸ ལྟོ་ལྟོ་¹⁹ ལྟོ་ལྟོ་²⁰
ལྟོ་ལྟོ་²¹ ལྟོ་ལྟོ་²² ལྟོ་ལྟོ་²³ ॥ 1
ལྟོ་ལྟོ་²⁴ ལྟོ་ལྟོ་²⁵ ལྟོ་ལྟོ་²⁶ ལྟོ་ལྟོ་²⁷ ॥ 2

ལྟོ་ལྟོ་¹ ལྟོ་ལྟོ་² ལྟོ་ལྟོ་³ ལྟོ་ལྟོ་⁴ ॥

ལྟོ་ལྟོ་⁵ ལྟོ་ལྟོ་⁶ ལྟོ་ལྟོ་⁷ ལྟོ་ལྟོ་⁸ ॥

ལྟོ་ལྟོ་⁹ ལྟོ་ལྟོ་¹⁰ ལྟོ་ལྟོ་¹¹ ॥

ལྟོ་ལྟོ་¹² ལྟོ་ལྟོ་¹³ ལྟོ་ལྟོ་¹⁴ ལྟོ་ལྟོ་¹⁵ ॥ 3 (48)

तद्यथा³ऽपि नाम काश्यप¹ मन्त्र⁴औषध⁵परिगृहीतं⁶ विषं⁷ न⁹ *विनिपात-
यति⁸ एवम्¹² एव काश्यप¹¹ ज्ञान¹³उपाय¹⁴कौशल्य¹⁵परिगृहीतं¹⁶ बोधि-
सत्त्वस्य¹⁷ क्लेश¹⁸विषं¹⁹ न²¹ शक्नोति²² विनिपातयितुम्²⁰ ॥ 1 तत्र¹ * इदम्²
उच्यते³ । 2

यथा¹ विषं⁴ मन्त्र²परिग्रहेण³

जनस्य⁵ दोषं⁶क्रिययासमर्थं⁸ ।

एवं⁹ हि ज्ञानी¹¹ इह बोधिसत्त्वो¹⁰

क्लेशैर्¹² न¹⁴ शक्यं¹⁵ विनिपातनाय¹³ ॥ 3

1. 2 एवं, 10 शक्नोति.

2

नेत्रं¹ अक्षं² हृत् । दन्तं³ श्रोत्रं⁴ केशं⁵ नासिकां⁶
ग्रन्थं⁷ अङ्गुलीं⁸ अक्षं⁹ अक्षं¹⁰ अक्षं¹¹ अक्षं¹² अक्षं¹³ अक्षं¹⁴ अक्षं¹⁵ अक्षं¹⁶ अक्षं¹⁷ ।
नेत्रं¹⁸ अक्षं¹⁹ अक्षं²⁰ अक्षं²¹ अक्षं²² अक्षं²³ अक्षं²⁴ अक्षं²⁵ अक्षं²⁶ अक्षं²⁷ अक्षं²⁸ अक्षं²⁹ अक्षं³⁰ ॥ 1 नेत्रं¹ अक्षं²
अक्षं³ । 2

दन्तं¹ श्रोत्रं² केशं³ नासिकां⁴ अङ्गुलीं⁵ ।

नेत्रं⁶ अक्षं⁷ अक्षं⁸ अक्षं⁹ अक्षं¹⁰ अक्षं¹¹ अक्षं¹² अक्षं¹³ अक्षं¹⁴ अक्षं¹⁵ अक्षं¹⁶ अक्षं¹⁷ अक्षं¹⁸ अक्षं¹⁹ अक्षं²⁰ अक्षं²¹ अक्षं²² अक्षं²³ अक्षं²⁴ अक्षं²⁵ अक्षं²⁶ अक्षं²⁷ अक्षं²⁸ अक्षं²⁹ अक्षं³⁰ ॥ 1 नेत्रं¹ अक्षं²

देवविज्ञ⁹ सुदन्तवर्षे¹⁰ देवविज्ञ¹¹ सुदन्त¹² ।

देव¹³ सुदन्तवर्षे¹⁴ देव¹⁵ देव¹⁶ सुदन्त¹⁷ ॥ 3 (49)

तद् यथा^{2,3} अपि नाम काश्यप¹ य⁷ महा⁵ नगरेषु⁴ सङ्कर⁶ कूटं भवति⁸ स⁹
इष्टु¹⁰ क्षेत्रेषु¹¹ शालिक्षेत्रेषु मृद्विका¹³ क्षेत्रेषु¹⁴ च¹² उपकारी¹⁵ भूतो¹⁶ भवति¹⁷
एवम्¹⁹ एव काश्यप¹⁸ यो बोधिसत्त्वस्य²⁰ क्लेशः²¹ स²⁵ सर्वज्ञतायाम्²⁷
उपकारी²⁸ भूतो²⁷ भवति³⁰ । 1 तत्र¹ इदम्² उच्यते³ । 2

1. 22 सङ्करः, 24 भवति, 26 अपि.

नगरेषु² संकार⁴ यथा¹ सुचक्षो³

सो⁵ इष्टु⁶ क्षेत्रेषु⁷ उपकार कुर्वति⁸ ।

एवम्⁹ एव क्लेशो¹¹ उपकार¹⁶ कुर्वति¹⁷

यो बोधिसत्त्वस्य¹⁰ जिनान¹⁴ धर्म¹⁵ ॥ 3

3. 12 सङ्करः, 13 स.

3

देव¹ सुदन्त² सुदन्त³ । देव⁴ सुदन्त⁵ सुदन्त⁶ सुदन्त⁷ सुदन्त⁸ सुदन्त⁹
सुदन्त¹⁰ सुदन्त¹¹ सुदन्त¹² सुदन्त¹³ सुदन्त¹⁴ सुदन्त¹⁵ सुदन्त¹⁶ सुदन्त¹⁷
सुदन्त¹⁸ ॥ 1 (50)

तद् यथा^{2.3} अपि नाम² काश्यप¹ इष्वस्त्रे⁴ *ऽशिक्षितस्य⁵ शस्त्र⁶ ग्रहणम्⁷
एवम्⁸ एव काश्यप अल्पश्रुतस्य¹⁰ बोधिसत्त्वस्य⁹ [सद्¹¹] धर्म¹² प्रविचय-¹³
कौशल्यमीमांसा¹⁴ सद्¹⁵ अर्थ¹⁵ ग्रहण¹⁶ ज्ञान¹⁷ *दृष्टव्य¹⁸ । 1

² एवम्.

4

འོད་སྤྱང་¹ རེ་ལྟ་བུ་སྤྱང་² ། གྲང་ རྒྱུ་ སེམས་ རྒྱུ་³ རྟོན་
མཆོག་ བཅེགས་པ་⁴ ཆེན་པོའི་⁵ ཆོས་ཀྱི་⁶ རྣམ་གྲངས་⁷ འདི་ལ་⁸
སྒྲིབ་པར་⁹ འདོད་པས་¹⁰ རྒྱུ་བཞིན་དུ་¹¹ ཆོས་ལ་¹² རབ་དུ་སྒྲིབ་
པར་¹³ གྲུའི་¹⁴ ॥ 1 འོད་སྤྱང་¹ རེ་ལ་² གྲང་རྒྱུ་སེམས་རྒྱུ་³
རྒྱུ་བཞིན་དུ་⁴ ཆོས་ལ་⁵ རབ་དུ་སྒྲིབ་པ་⁶ གང་ཞིན་⁷ ། འདི་ལྟ་སྟེ་⁸ །
དབྱ་མཐི་⁹ ལས་¹⁰ ཆོས་ རྣམས་ལ་¹¹ ཡང་དག་པར་¹² སོ་སོར་རྟོག་
པའི་¹³ ॥ 2 འོད་སྤྱང་¹ དབྱ་མཐི་² ལས་³ ཆོས་རྣམས་ལ་⁴ ཡང་དག་
པར་⁵ སོ་སོར་ རྟོག་པ་⁶ གང་ཞིན་ ॥ 3 འོད་སྤྱང་¹ གང་ལ་² བདག་
མེད་པར་³ སོ་སོར་རྟོག་པ་⁴ དང་ ། སེམས་ཅན་མེད་པ་⁵ དང་ །
སྒྲིབ་མེད་པ་⁶ དང་ ། གསོ་བ་མེད་པ་⁷ དང་ ། སྒྲིས་བ་མེད་པ་⁸ དང་ །
གང་ཟག་མེད་པ་⁹ དང་ ། ཞེད་ལས་སྒྲིས་མེད་པ་¹⁰ དང་ ། ཞེད་བ་
མེད་པར་¹¹ སོ་སོར་ རྟོག་པ་¹² སྟེ་ འོད་སྤྱང་¹³ འདི་¹⁴ནི་ དབྱ་

सदे¹⁵ लस¹⁶ कस¹⁷ कस¹⁸ ल¹⁹ अर²⁰ दस²¹ वर²² स²³ स²⁴ र²⁵ द²⁶ स²⁷ व²⁸ ॥ 4 (52)

तस्मिन् तर्हि² काश्यप¹ इह⁸ महा⁵ रत्नकूटे⁴ धर्म⁶ पर्याये⁷ शिक्षितु⁹ कामेन¹⁰ बोधिसत्त्वेन³ योनिशो¹¹ धर्म¹² सम्प्रयुक्तेन¹³ भवितव्य¹⁴ । 1 तत्र² काश्यप¹ कतमो⁷ योनिशो⁴ धर्म⁵ प्रयोगो⁶ यदुत⁸ सर्वधर्माणां¹¹ भूत¹² प्रत्यवेक्षा¹³ । 2 कतमा⁷ च काश्यप¹ सर्वधर्माणां⁴ भूत⁵ प्रत्यवेक्षा⁶ । 3 यत्र² काश्यप¹ नात्म³ प्रत्यवेक्षा⁴ नसत्त्व⁵ नजीव⁶ नपोष⁷ नपुद्गल⁹ नमनुज¹⁰ नमानव¹¹ प्रत्यवेक्षा¹² । इयम्¹⁴ उच्यते²⁰ काश्यप¹³ मध्यमा¹⁵ प्रतिपद्¹⁶ धर्माणां¹⁷ भूत¹⁸ प्रत्यवेक्षा¹⁹ ॥ 4

1. 3 एवम्. 2. 3 बोधिसत्त्वस्य, 9 मध्यमा, 10 प्रतिपत्.

3. 2 मध्यमा, 3 प्रतिपत्.

4. 8 नपुरुष.

5

दे¹ स² द³ स⁴ ल⁵ क⁶ क⁷ ल⁸ अ⁹ र¹⁰ द¹¹ स¹² व¹³ स¹⁴ स¹⁵ र¹⁶ द¹⁷ स¹⁸ व¹⁹ ॥ ५ ॥ १ तत्र² काश्यप¹ कतमो⁷ योनिशो⁴ धर्म⁵ प्रयोगो⁶ यदुत⁸ सर्वधर्माणां¹¹ भूत¹² प्रत्यवेक्षा¹³ । २ कतमा⁷ च काश्यप¹ नात्म³ प्रत्यवेक्षा⁴ नसत्त्व⁵ नजीव⁶ नपोष⁷ नपुद्गल⁹ नमनुज¹⁰ नमानव¹¹ प्रत्यवेक्षा¹² । इयम्¹⁴ उच्यते²⁰ काश्यप¹³ मध्यमा¹⁵ प्रतिपद्¹⁶ धर्माणां¹⁷ भूत¹⁸ प्रत्यवेक्षा¹⁹ ॥ ४ ॥

ཏྲིག་²⁹ ། མི་ཏྲིག་པར་³⁰ ཡང་སོ་སོར་³¹ མི་³² ཏྲིག་ པ་³³ མྱེ །
 འོད་སྤང་³⁴ འདི་ནི་³⁵ དབ་མཐི་³⁶ ལམ་³⁷ ཆོས་ རྣམས་ལ་³⁸
 ཡང་དག་པར་³⁹ སོ་སོར་ཏྲིག་པ་⁴⁰ ཞེས་བྱའོ་⁴¹ ॥ 1 (53)

पुनर³ अपर² काश्यप¹ मध्यमा⁴ प्रतिपद्⁵ धर्माणां⁶ भूत⁷प्रत्यवेक्षा⁸ या⁹
 रूपस्य¹⁰ न¹³ नित्यम्¹¹ इति प्रत्यवेक्षा^{12,14} न¹⁷ अनित्यम्¹⁵ इति प्रत्य-
 वेक्षा^{16,18} । या²⁵ वेदनायाः²¹ संज्ञायाः²² संस्काराणां²³ विज्ञानस्य²⁴ न²⁸
 नित्यम्²⁶ इति प्रत्यवेक्षा^{27,29} न³² अनित्यम्³⁰ इति प्रत्यवेक्षा^{31,33} ।
 इयम्³⁵ उच्यते⁴¹ काश्यप³⁴ मध्यमा³⁶ प्रतिपद्³⁷ धर्माणां³⁸ भूत³⁹प्रत्य-
 वेक्षा⁴⁰ ॥ 1

¹⁹ काश्यप, ²⁰ एवं.

6

འོད་སྤང་¹ ལཞན་² ཡང་³ དབ་མཐི་⁴ ལམ་⁵ ཆོས་ རྣམས་ལ་⁶
 ཡང་དག་པར་⁷ སོ་སོར་ཏྲིག་པ་⁸ ནི ། 1 ལང་¹ མཐི་² རྣམས་ལ་³
 ཏྲིག་པར་⁴ ཡང་⁵ སོ་སོར་⁶ མི་⁷ ཏྲིག་⁸ ། མི་ཏྲིག་པར་⁹ ཡང་¹⁰
 སོ་སོར་¹¹ མི་¹² ཏྲིག་པ་¹³ དང་ ། 2 དེ་བཞིན་ད་¹ ཆུང་² རྣམས་³ དང་ །
 མཐི་⁴ རྣམས་⁵ དང་ ། ཆུང་གི་⁶ རྣམས་⁷ དང་ ། རྣམ་མཐི་⁸
 རྣམས་⁹ དང་ ། རྣམ་པར་ ཤེས་པའི་¹⁰ རྣམས་ལ་¹¹ ཏྲིག་པར་¹²
 ཡང་¹³ སོ་སོར་¹⁴ མི་¹⁵ ཏྲིག་¹⁶ ། མི་ཏྲིག་པར་¹⁷ ཡང་¹⁸ སོ་སོར་¹⁹

མི་²⁰ རྟོག་པ་²¹ ལྟེ། 3 འོད་སྤང་¹ འདི་ནི་² དབུ་མའི་³ ལམ་⁴
ཆོས་རྣམས་ལ་⁵ ཡང་དག་པར་⁷ སོ་སོར་རྟོག་པ་⁶ ཞེས་བྱའོ་⁸ ། 4 (54)

या¹ पृथिवी² धातोर्³ न⁷ नित्यम्⁴ इति प्रत्यवेक्षा^{6,8} न¹² अनित्यम्⁹ इति
प्रत्यवेक्षा^{11,13} । 2 या आव्² धातोस्³ तेजो⁴ धातोर्⁵ वायु⁶ धातोर्⁷ आकाश⁸
धातोर्⁹ विज्ञान¹⁰ धातोर्¹¹ न¹⁵ नित्यम्¹² इति प्रत्यवेक्षा^{14,16} न²⁰ अनित्यम्¹⁷
इति प्रत्यवेक्षा^{19,21} । 3 इयम्² उच्यते⁸ काश्यप¹ मध्यमा³ प्रतिपद्⁴
धर्माणां⁵ भूत⁶ प्रत्यवेक्षा⁷ । 4

1. 1 काश्यप, 2 अपर, 3 पुनः, 4 मध्यमा, 5 प्रतिपद्, 6 धर्माणां,
7 भूत, 8 प्रत्यवेक्षा. 2 5, 10 अपि. 3 1 एवम्, 13, 18 अपि.

7

འོད་སྤང་¹ གཞན་² ཡང་³ དབུ་མའི་⁴ ལམ་⁵ ཆོས་རྣམས་ལ་⁶
ཡང་དག་པར་⁷ སོ་སོར་རྟོག་པ་⁸ ནི་གང་⁹ མིག་གི་¹⁰ རྩེ་མཆེད་ལ་¹¹
རྟོག་པར་¹² ཡང་¹³ སོ་སོར་¹⁴ མི་¹⁵ རྟོག་¹⁶ ། མི་རྟོག་པར་¹⁷
ཡང་¹⁸ སོ་སོར་¹⁹ མི་²⁰ རྟོག་པ་²¹ དང་། 1 དེ་བཞིན་དུ་¹ རྩ་བ་²
དང་། རྩ་³ དང་། རྩེ་⁴ དང་། ལུས་⁵ དང་། ཡིད་ཀྱི་⁶ རྩེ་མཆེད་
རྣམས་ལ་⁷ རྟོག་པར་⁸ ཡང་⁹ སོ་སོར་¹⁰ མི་¹¹ རྟོག་¹² ། མི་རྟོག་
པར་¹³ ཡང་¹⁴ སོ་སོར་¹⁵ མི་¹⁶ རྟོག་པ་¹⁷ ལྟེ། 2 འོད་སྤང་¹

अरूपि⁸ अनिदर्शनम्⁹ अनाभासम्¹¹ अविज्ञातिकम्¹² अप्रतिष्ठम्¹³ अनिकेतम् ।
इयम्¹⁵ उच्यते²¹ काश्यप¹⁴ मध्यमा¹⁶ प्रतिपद्¹⁷ धर्माणां¹⁸ भूत¹⁹
प्रत्यवेक्षा²⁰ । 2

2. 1 अन्तयोः, 6 भवति, 10 अनाश्रयम्.

9

दे० सु०¹ वदन्² उ० सु० व०³ दे०⁴ के० स० र०⁵ ग० उ० ग०⁶ गो० ।
वदन् स० र०⁷ उ० सु० व०⁸ दे०⁹ के० स० र०¹⁰ ग० उ० ग०¹¹ सो० ॥ 1 स० र०¹
दे०² ग० उ० ग०³ दे० व० सु०⁴ ग०⁵ दे० व०⁶ दे०⁷ के० दे० सु० र०⁸
स० र०⁸ ॥ 2 (57)

आत्मा¹ इति³ काश्यप¹ य० अ० य०⁴ ए० को⁶ अन्तः⁵ । अनात्मा⁷ इति⁸ *अ०⁹
द्वितीयो¹⁰ ऽन्तः¹¹ ॥ 1 यद्⁵ आत्मनैरात्मयोर् मध्य⁴ तद्⁷ अरूपि⁸ ॥ 2

2. 1 अन्तयोः, 2 तयोः, or अनयोः, 6 भवति.

दे० सु०¹ दे०² उ० सु० व०³ दे०⁴ के० स० र०⁵ ग० उ० ग०⁶ गो० ।
स० र०⁷ उ० सु० व०⁸ दे०⁹ के० स० र०¹⁰ ग० उ० ग०¹¹ सो० । 1 दे०¹ ग० उ० ग०²
ग०³ दे० व० सु०⁴ ग०⁵ दे० व०⁶ दे० सु० र०⁷ के० दे० व० स० र०⁸ स० र०⁹
के० स० र० स० र०¹⁰ स० र० व० स० र०¹¹ सो० सो० दे० व० स० र०¹² दे० सु० र०¹³ ॥ 2 (60)

अस्ति² इति³ काश्यप¹ *अ०⁴ ए० को⁶ ऽन्तः⁵ । नास्ति⁷ इति⁸ *अ०⁹
द्वितीयो¹¹ ऽन्तः¹⁰ । 1 यद्⁴ *एतयोः¹ द्वयोः² मध्य³ इयम्⁷ उच्यते¹³ काश्यप⁶
मध्यमा⁸ प्रतिपद्⁹ धर्माणां¹⁰ भूत¹¹ प्रत्यवेक्षा । 2

༄ | ལྷན་ངག་¹ མེ་ལོང་² ॥

॥ काव्य^१आदर्शः^२ ॥

॥ १०० ॥

॥ नम^१ आर्य^२मञ्जु^३श्री^४कुमार^५भूताय^६ ॥

॥ འཕགས་པ་³ འཇམ་དཔལ་⁴ གཞིན་ནར་⁵ གྱུར་པ་ལ་⁶

ཕུག་ རཁ་ལ་ལོ་¹ ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

चतुर्मुख^१-मुख^२-अम्भोज^३ वन^४-हंस^५-वधू^६-स्मम^७ ।

གདོང་བཞི་¹གདོང་གི་² བད་³ཚལ་གྱི་⁴ ། ། ངང་བཞི་⁵བུ་མོ་⁶

ཐམས་ཅད་དཀར་¹¹ ॥

མ་དག་སྟེ། ར་མ་རྩོ། དུ་བྱི། ས་ཐུག་པ། ས་ར་ས་རྩོ། ॥ ༡ ॥

मानसे^८ रमतां^९ दीर्घ^{१०} सर्वशुक्ल^{११} सरस्वती^{१२} ॥ १

དབྱངས་ཅན་མ་¹² ཉི་ཁོ་བོ་ཡི་⁷ ། ། ཡིད་ལ་⁸ རིང་¹⁰ བཞས་པར་མཆོད་⁹ །

सुखं भूयते न संशयः । । सुखं भूयते न संशयः ॥

पूर्व¹शास्त्राणि² संहृत्य³ प्रयोगान्⁴ उपलक्ष्य⁵ च⁶ ।

वस्तुन⁷ वत्तेन⁸ सुखं भूयते न संशयः⁹ । । सुखं भूयते न संशयः¹⁰ ।

गुण¹¹ तेन¹² सुखं भूयते न संशयः¹³ ।

यस्य¹⁴ सुखं भूयते न संशयः¹⁵ । । सुखं भूयते न संशयः¹⁶ ॥ ३ ॥

यथासामर्थ्यम्⁷ अस्माभिः⁸ क्रियते⁹ काव्य¹⁰ लक्षणं¹¹ ॥ २

सुखं भूयते न संशयः⁷ वत्तेन⁸ सुखं भूयते न संशयः⁹ । । सुखं भूयते न संशयः¹⁰ ।

सुखं भूयते न संशयः¹¹ ॥ ३

सुखं भूयते न संशयः⁷ । । सुखं भूयते न संशयः⁸ ॥

इह¹ शिष्ट² अनुशिष्टानां³ शिष्टानाम्⁴ अपि⁵ सर्वथा⁶ ।

ननु⁷ सुखं भूयते न संशयः⁸ । । सुखं भूयते न संशयः⁹ ।

ननु¹⁰ सुखं भूयते न संशयः¹¹ ॥ ३ ॥

सुखं भूयते न संशयः⁷ । । सुखं भूयते न संशयः⁸ ॥ ३ ॥

वाचाम्⁷ एव⁸ प्रसादेन⁹ लोकयात्रा¹⁰ प्रवर्तते¹¹ ॥ ३

सुखं भूयते न संशयः⁷ तेन⁸ सुखं भूयते न संशयः⁹ । । सुखं भूयते न संशयः¹⁰ ।

सुखं भूयते न संशयः¹¹ ॥ ३

ཨི་ད་མཐུན་མཆོག་གི་སྒྲིབ་པོ། ། རྒྱལ་ཡོད་ཀྱི་བ་ན་ཡོ་ཡོ། །

इदम्¹ अन्य²न्तमः³ कृत्स्न⁴ जायते⁵ भुवनत्रयं⁶ ।

གཤམ་ཏི་⁷ སྒྲིབ་⁸ བོད་⁹ སྒྲིབ་བ་ཡིས་¹⁰ ། ། འཁོར་བ་¹¹

གསལ་བར་¹² མ་¹³ བྱས་ན་¹⁴ །

ཡ་དེ་ཤམ་དུ་བྱ་ཡོ་ རྒྱུ་དེ། ། རྒྱ་མི་སྒྲིབ་ཀྱི་ བ་ རྒྱུ་དེ། ། ལ། །

यदि⁷ शब्द⁸ आह्वयं⁹ ज्योतिर्¹⁰ आसंसारं¹¹ न¹³ दीप्यते^{12,14} ॥4

འཛིག་ཏིན་གསུམ་པོ་⁶ མཐུན་དག་⁴ འདི་¹ ། ། སྒྲིབ་ཀྱིས་ མན་བ་³

ཉིད་དུ་ འགྱུར་⁵ ། ལ། །

ཨུ་དེ་རྒྱ་མོ་ཡོ་ཤིས། ། རྒྱ་དེ་ལྟོ་ རྒྱ་བྱ་ རྒྱ་ཡོ་ །

आदि¹राज²यशो³बिम्बम्⁴ आदर्श⁵ प्राप्य⁶ वाङ्मयं⁷ ।

སྒྲིབ་བྱི་¹ རྒྱལ་པོ་² རྒྱགས་པའི་³ བཟུགས་⁴ ། ། རྒྱག་གི་རང་བཞིན་⁷

མི་ལོང་⁵ ཐོབ་⁶ །

དེ་ཤུ་མ་ས་ཉི་དེ་ལོ་ལི། ། ། བ་ སྒྲིབ་ཡིས་བྱ་ བ་བྱ་དེ། ། ལ། །

तेषाम्⁸ असन्निधाने⁹पि¹⁰ न¹¹ स्वयं¹² पश्य¹³ नश्यति¹⁴ ॥ 5

དེ་དག་⁸ ཉི་བར་མི་གནས་⁹ གྲང་¹⁰ ། ། རང་ཉིད་¹² ཉམས་པ་¹⁴

མེད་ལ་¹¹ ཁྱེས་¹³ ། ལ། །

गौर्गौः गूखन्तुमा ससुगा । । ससुगा ससुगे सुहेः ॥

गौर¹ गौः² कामदुघा³ सम्यक्⁴ प्रयुक्ता⁵ समयते⁶ बुधैः⁷ ॥

बाभस'वस' ⁷ अर'दग' ⁴ रम'सु'र'व' ⁵ । । रग' ³ ॥

अरे'र'रे' ³ व' ² *व' ⁶ ॥

सु'सु' सु'सु' सु'सु' ⁵ । । सु'सु' ⁵ स' ⁵ व' ⁵ स' ⁵ ॥ ७ ॥

दुष्प्रयुक्ता⁸ पुनर्⁹ गोत्वं¹⁰ प्रयोक्तुः¹¹ सा¹² एव¹³ शंसति¹⁴ ॥ 6

दे' ¹² हे' ¹³ हे' ¹³ हे' ¹³ र' ⁸ र' ⁹ । । सु' ¹¹ व' ¹¹ व' ¹¹ र' ¹⁰

व' ¹⁴ र' ¹⁴ ॥ ७ ॥

र'र'र' ⁵ र' ⁵ र' ⁵ । । र' ⁵ र' ⁵ र' ⁵ ॥

तद्¹ अल्पम्² अपि³ न⁴ उपेक्ष्यं⁵ काव्ये⁶ दुष्टं⁷ कथञ्चन⁸ ।

दे' ¹ र' ¹ र' ¹ र' ¹ र' ¹ र' ¹ । । र' ² र' ² र' ² ॥

र' ⁸ र' ⁸ ॥

सु' ⁵ सु' ⁵ सु' ⁵ सु' ⁵ सु' ⁵ । । सु' ⁵ सु' ⁵ सु' ⁵ ॥ ७ ॥

स्याद्⁹ वपुः¹⁰ सुन्दरम्¹¹ अपि¹² शिवेण¹³ एकेन¹⁴ दुर्मनः¹⁵ ॥ 7

व' ⁵ र' ⁵ र' ⁵ र' ⁵ र' ⁵ । । *सु' ¹³

व' ¹⁴ र' ¹⁴ र' ¹⁴ र' ¹⁴ र' ¹⁴ ॥ ७ ॥

དེ་ལ་རི་རི་ ཙ་ ཀྱ་བྱ་ནུ ། ། མ་ལོ་ཀྱ་རྩལ་ དམི་རྩེ །

तैः¹ शरीरं² च³ काव्यानाम्⁴ अलङ्कारश्च⁵ दर्शितः⁷ ।

དེ་དག་གིས་¹ ཞི་ སྒྲུབ་དག་གི་⁴ ། ། ལུས་² དང་³ རྩལ་⁵

ཡང་⁶ རབ་དུ་བསྒྲུབ་⁷ །

ཤ་རྩི་རི་དུ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ ། ། བྱ་བ་ཚོ་སྒྲུབ་ བ་དུ་བ་ལོ་ ། ༡༠ །

शरीरं⁸ तावद्⁹ इष्ट¹⁰ अर्थ¹¹ व्यवच्छिन्ना¹² पदावली¹³ ॥ 10

ལུས་ཞི་⁸ རེ་ཞིག་⁹ འདོད་བ་ལོ་¹⁰ ། ། དོན་གྱིས་¹¹ རྣམ་བཅད་¹²

ཆོག་གི་སྤང་¹³ ། ༡༠ །

བ་དུ་ བ་དུ་སྒྲུབ་ མི་བྱ་ནུ ། ། དེ་དེ་ བ་ བྱ་བ་སྒྲུབ་ །

पद्य¹ गद्यञ्² च³ मिश्रञ्⁴ च तत्⁵ त्रिधा⁶ एव⁷ व्यवस्थितम्⁸ ।

དེ་⁵ ཡང་ ཆོག་ས་བཅད་¹ རྒྱལ་བ་² དང་³ ། ། སྤང་མ་⁴

རྣམ་བཅས་⁶ ཉིད་དུ་⁷ བཞག་ས་⁸ །

བ་དུ་སྒྲུབ་དུ་སྒྲུབ་དེ་ ། ། མི་དེ་ རྩི་རི་རི་ དེ་དུ་ ། ༡༡ །

पद्य⁹ चतुष्पदी¹⁰ तच्¹¹ च¹² वृत्तं¹³ जातिर्¹⁴ इति¹⁵ द्विधा¹⁶ ॥ 11

ཆོག་ས་བཅད་⁹ ཀླང་བཞི་བ་¹⁰ དེ་¹¹ ཡང་¹² ། ། མི་དེ་¹³

རྩི་རི་¹⁴ ཞིས་¹⁵ རྣམ་བཅས་¹⁶ ། ༡༡ །

॥ गङ्गासागरी^१ शैल^२ कनक^३ ॥

॥ रूप^१ आदित्य^२ कथा^३ ॥

THE STORY OF RŪPĀDITYA.

दत्तं गङ्गासागरी^१ शैलं कनकं^२ संप्रदत्तं गङ्गा रत्नं^३

First Beauty- sun king's place in marriage

प्रथमः रूप- आदित्य- राजस्य प्रासादे विवाह-

लभ्यते रत्नं^३ । । ते यत्तु कथां गी-

chapter (is) described. That and (in the) India of
परिच्छेदः वर्णयते । । तत् च भारत-

युवा संप्रदत्तं शैलसागरी^१ कनकं^२ रत्नं^३ । 2

country, (in the) town of Mind-understanding named.

देशे नगरे चित्त- मति- नाम्नि । 2

यत्तु कनकं^२ । कथां गी- रत्नं^३ ।

The father-king of India the language in Candrasena.

राजपिता भारत- भाषायां चन्द्रसेनः,

सन् कनकं^२ ५ । कथां गी- रत्नं^३ । 3

Tibet of the language in Zla.bahi.ded.dpon. The mother

भोट- भाषायां जल.व.इ.देद. दपोन । 3 माता

ཁྱེ་གར་ སྐད་རྩུ། དེ་བ་ལྷོ། བོད་ སྐད་ རྩུ།

of India the language in God-beauty. Tibet of the language in

भारत- भाषायां देवश्रीः, भोट- भाषायां

ལྷ་འེ་དཔལ་མོ། 4 སྐས་ ཅི་བ་ ཁྱེ་གར་ སྐད་རྩུ།

lhaḥi.dpal.mo. The son elder of India the language in

लह'ई. दपल. मो। 4 पुत्रो ज्येष्ठो भारत- भाषायां

ཅན་པ་སྐད་ན། བོད་ སྐད་རྩུ། ལྷ་བ་སྐད་གེ། 5

Candrasimha, of Tibet the language in Zla.ba.sen.ge.

चन्द्रसिंहः, भोट- भाषायां जू.ल.ब.सेङ्गे। 5

སྐས་ ཅུང་བ་ ཁྱེ་གར་ སྐད་རྩུ། ཅན་པ་ཀུ་མུ་ར།

Son younger of India the language in Candrakumāra,

पुत्रः कनिष्ठो भारत- भाषायां चन्द्रकुमारः,

བོད་ སྐད་རྩུ། ལྷ་བ་གཞིན་ བུ། 6

Tibet of the language in Zla. ba. gžon. nu.

भोट भाषायां जू.ल. ब. गशोन. नु॥ 6

ཁོང་ལ་ མངའ་ཐང་གིས་ དབང་རྩུ་བྱས་ན། འབངས་

His by power right of possession in subjects

तस्य शक्त्या अधिकृते प्रजाः

གྲོང་ཁྱིམ་ འབུམ་ཚོ་ ལྷུ་མ་ཅུ་སྟོང་དྲུག ། 7 རྗེ་མུ་ རིན་པོ་ཆེ་འོ་

towns lacs thirty-six, of precious stones and gems

नगराणां लक्षाणि षट्त्रिंशत्, 7 मणि- रत्नानां

བང་མཚོ་དྲ་ ལྷུ་མ་ བརྒྱ་དྲུག་ཅུ ། 8 གདུགས་ དཀར་པོ་

treasuries three hundred sixty, umbrellas white

कोशानां त्रि- शत-षष्टिः, 8 छत्राणि श्वेतानि

གསེར་གྱི་ལུ་བ་ཅན་ ། 9 འདོད་དག་ འབྲུང་བའི་ བསམ་གདན་གྱི་

gold handle with, desired things producing yoga of

स्वर्णमुष्टीनि, 9 इष्ट- प्रदं योग-

ལྷུང་བཟེད་ ! 10 ཏྲ་ ངང་བ་ སྤར་ཤེས་ ། 11 ལྷང་པོ་ཆེ་

alms bowl, horse naturally flying-knowing, elephant

षिण्डपात्रं, 10 अश्वः स्वभावेन उत्पतनज्ञः, 11 गजः

རབ་ བདན་ ལྷ་ ལི་ཁྱི་ལྷར་ དམར་བ་ ། 12

very strong (with) nose vermilion-like red,

सु- दृढः नासः सिन्दूर-सदृश- लोहितः, 12

འདོད་འཇོ་བའི་ བ ། 13 མཉེ་ ཞོ་མོ་ཆེ་ ལྷ་མཁན་ བེ་ཙྏ་ ། 14

desire-yielding cow, 13 she-buffalo milch, talking parrot,

काम- धेनुः, 13 महषी दुग्धवती, पाठकः शुकः, 14

མག་པ་ བཀ་པ་ । བཞུ་བྱི་ རྒྱུན་ ཤེས་

boar white, door-dog that to catch knows,

शूकरः श्वेतः, द्वार-कुक्कुरः ग्रहण ज्ञः

པོ་ཏེ་ མི་ ཤེས། 15 རྒྱ་ལྷན་གྱི་ ཞབས་པ།

but does not know how to let go, miraculous noose!

त्यागान्नज्ञः, 15

ऋद्धिः पाशः,

འཕེལ་ འགྲོ་བ་མེད་པའི་ མེད་ལོག་གི་ རྒྱལ་ར ॥16 ལྷོ་པོ་ རིག་པ་ཅན་

growing not fading flower garden, minister learned

वर्धमान अग्लान- पुष्प- उद्यान, 16 सचिवः विद्वान्

ཨ་པོ་ན་གཅིག་། 17 རིགས་ རན་ རྟོག་པའི་ བྱ་ལ་སོགས་ཏེ་། 18

Aponage, caste low hunter's sons, etc. and

अपोनगः, 17 कुलाः^b हीन^a व्याध- सुतादयः च 18

འདོད་པའི་ རོངས་སྤྱོད་ བསམ་གྱིས་མི་བྱལ་བ་ ཡོད་པ་ལས། 19

desired enjoyments unthinkable were.

इष्ट- सम्भोगाः अचिन्त्याः बभूवुः । 19

ཏམ་ རེ་ཞིག་གི་ མེ་ཕལ་གྱིས་ རྒྱ་བའི་དོད་དཔོན་ ༩་ རེ། ཏམ་

So once the father-king Candrasena said to the son

काल एकस्मिन् राजपिता। चन्द्रसेनः आह पुत्रं

ཆེ་བ་ ལྷ་བའི་སང་གེ་ལ། 20 ཀྱི་ཀྱལ་བུ།

elder Chandrasimha : 20 O prince,

ཇེ་ཅེ་ འབྲས་སྐྱེ་མཆོ། མོ་རམ་ཕུན་

འདྲབ་ཆགས་ གཤོག་པ་ ཆགས་པ་ དང་།

A bird (with) a wing broken, and

ཕམ་པ་ ཕམ་^b མཐ་^a ཅ

སྐྱེ་ལ་ རི་མོ་ མེད་པ་ དང་།

A tiger stripes without, and

བྱ་མོ་ རེ་མེ་ མེད་པ་ ཅ

སང་གེ་ གངས་ དང་ བྲལ་བ་ དང་།

A lion Himalayas deprived of and

སྐྱེ་ མི་ བྱུ་ཆེ་ ཅ

ཉ་མོ་ མཚོ་ནས་ ཐོན་པ་ དང་།

A fish from the pond come out, and

མོན་ སྐྱེ་ སྐྱེ་ ཅ

ཀྱལ་པོ་ ཀྱལ་ རི་གས་ མེད་པ་ནས་ ཅ

Kings royal family without

རམ་པོ་ རམ་ ཀུལ་ མེད་པ་

དབེ་དོན་མཚའས་པས ། 21

གྲོང་ཁྱིམ་ སེམས་ཀྱི་སྒོ་གྲོས་ཀྱི་

are in comparison equal. So the town Mind-understanding of

उपमार्थेन समा इति । 21

नगरस्य

चित्तं मतिः

མངའ་རིས་ འདི་

ཁྱོད་ལ་

འབོག་རན་

འདུག་པས ། 22

dominion this to you to make over time is.

राज्य- भागम् इमं

ते

समर्पयितुं कालो

वर्तते इति । 22

ང་ གས །

མྱ་ གཞོན །

རྒྱལ་སྤྱིད་

ཁྱོད་ཀྱིས་

I am old,

you are young.

The kingdom

you

अहं जीर्णः ।

त्वं तरुणः ।

राज्यं

त्वं

སྒྲོང་

ཞེས་

གསུངས་པ་

དང་ ། 23

སྲས་

ན་རེ །

protect,

this

said.

And

the son

said :

པལལ

इति

आह

च । 23

पुत्र

आह

དང་པོ་

རྒྱལ་སྤྱིད་

མེས་ཁ་གཉིས་ཀྱིས་

བསྐྱངས ། 24

First

the kingdom

by two forefathers

was protected.

प्रथमं

राज्यं

पूर्वपुरुषाभ्यां

पालितम् । 24

བར་དུ་

རྒྱལ་སྤྱིད་

པ་ཙྨ་གཉིས་ཀྱིས་

བསྐྱངས ། 25

In the middle the kingdom father and grandfather protected.

मध्ये

राज्यं

पितृ-पितामहाभ्यां

पालितम् । 25

युगसः क्वरः	क्षेत्रं च	मयः	न	ह्युदयुः
way according	to protect if	power	and	miracle
नय- अनुसारेण	पालयसि चेत्	शक्तिः	च	अद्भुतं
वैजृंके ।	मन्त्र-मन्त्र	सैन्यः	न	यय-यय
very great,	might	army	with	members
अतिमहत्,	पराक्रमः	बल	सह	अङ्गैः
अङ्गैः 30	य-यय	दे-देय	क्षीय-क्षीय	
approaches together. 30	This time	(for) us	impure	
समागच्छति ।	इदानीं	अस्माभिः	अविशुद्ध-	
यु-यु	अश्व-व-व	क्षी-क्षी	अनु-अनु	यय-यय । 31
time of	people	peace with	to discipline	difficult.
कालस्य (कलियुगस्य)	जनानां	शमेन	विनयनं	दुष्करम् । 31
यय-यय	यय-यय	यय-यय	यय-यय	
Terrible	deeds	having recourse to	Mahādeva	having
उग्र-	कर्माणि	आश्रित्य	महादेवं	
यय-यय	यय-यय	यय-यय	यय-यय	
propitiated	just	the outside one	is to be followed.	
साधयित्वा	तावत्	बाह्यः	अनुसर्तव्यः । 32	

ཐ་མ་ ཉང་ སའི་ ལྷགས་ འཁོན་

At the end the inside (Buddhist) way according to

अन्ते आन्तर- नय- अनुसारेण

[illegible]

of the protection supplication and dependent origination

पालन- प्रणिधानं च प्रतीयसमुत्पादम्

ལྷོ་མཁའ་ བེམ་ མཁའ་ལྷོ་མཁའ་ ལྷོ་མཁའ་ ལྷོ་མཁའ་ ལྷོ་མཁའ་ 33

arrange this having said the kingdom to the son gave.

उपकल्पय इति उक्त्वा राज्यं पुत्राय ददौ । ३३

དེམས་ གྲུལ་པོ་ སྒྲུབ་པ་མེད་པའི་ དེམས་ གྲུབ་པོ་ཅེ་

Then king Candrasimha that elephant

अथ राजा चन्द्रसिंहः सः हस्तिनं

ཡེ་ཤི་རྩུང་། དཔལ་ལྷན་། གཅིག་གི་ བློ་བཟང་པས།

with the trunk vermillion-like red one leader

नासं^c सिन्दूरसदृश^a लोहित^b- एक- नेतेति

ཐུང་པོ་ཆེ་ ནང་། ཅོ་ ནང་། མ་ཉི་ ནང་། 34 ལིང་ཏྲ་

elephant and horses and buffaloes and chariots

हस्तिषु व अश्वेषु च महिषेषु च 34 रथ^b

སྒྲ་ཚོགས་ རང་ བཅས་པ་ནས་ལ། སྒྲ་ཅེད་ཅན་གྱིན་ བསམ་གྱིས་
 various together with requisite things (?) unthink-
 विविधं सहितेषु द्रव्याणाम्

མི་བྱུང་པ་ བཞལ་ ཉན། བཞུན་ཡང་ ཤ་ བསམ་པ་ རང་།
 able having loaded, moreover meat fresh and
 अचिन्त्यानां भारं निधाय, अन्यच्च मांसं नवं च
 བྲག་ རྩོམ་ རང་། སྒྲ་གས་པ་ རྩོམ་པ་ རང་། 35 ཤ་བྲག་གི་
 blood warm and skin wet and flesh-blood with
 शोणितम् उष्णम् च चर्म आद्रं च 35 रक्त-मांस-

སེམས་སྤྱོད་ བཞུང་ གྱི་ སྒྲིག་ཅགས་ རྩོང་ཕྱག་ མང་པོ་རང་ བཅས་དེ།
 in sacrifice offering for animal thousand many with (took).
 यज्ञे उत्सर्ग- हेतु प्राण- सहस्रं बहु सहितम् (जप्राह)।

གྱུལ་པོ་ རང་ ཏྲ་ ཉག་པོ་ སྤྱིན་གྱི་ཤུགས་ཅན་ ལ་ ཆེན་པོ། 36

The king own horse black cloud-powerful on rode !

राजा स्वकीये अश्वे कृष्णे मेघ- शक्तौ आरूढः । 36

ཡུའུ་རྩོམ་པ་ ལ་ སྒྲིགས་པའི་ འཁོར་ བསམ་གྱིས་མི་བྱུང་པས་

Ahu. rnon.pa and other attendants unthinkable by
 अहुर्जोन- प्रभृतिभिः परिवारैः अचिन्त्यैः

བསྐོར་ཞིང་ । བྱད་པར་ རིག་པ་ཅན་ ཡམ་པོ་ནག་གིས་

surrounded, specially learned Aponage by

ཤར་བྱུང་: བཤེས་པ་ རུ བེདུཤ། འཕོ་སུ་

དྲ་ ལྷ་ཁྱིའི་དེ། སྒྲིང་བྱིར་གྱི་ ཤར་ རྩོགས་ན་ ཤིན་དུ་

the horse guided the city of east direction in very

འཕྲ་: ཤར་བྱིར་བུ་: འགར་སྤྱ རྒྱུ་སྤྱུ་ དེ་ཤི་ འཁྱི་

འཁྱིགས་སྤྱ་བྱང་བའི་ གནས་ ཆེན་ । དུག་ ལྷ་ལ་ འཁྱིགས་པའི་

fearful place great poison snake mingled

མཁའ་ཆེན་ སྤྱུ་ལ་ མཁའ་ བཤེས་ སྤྱུ་ བཤེས་ བཤེས་

ནགས་ཆེན་ ཞེས་བྱ་བ་ན། 38 སྤྱི་རྒྱུ་ ལྷ་ དབང་ སྤྱུ་ཆེན་པོ་འོ་

forest called. (went) 38. Outside god Mahādeva's

བཤེས་ཆེན་ སྤྱུ་ (གཏེན་) བཤེས་ དེ་བཤེས་ མཁའ་དབང་སྤྱུ་

སྤྱུ་ རང་བྱུང་ རྒྱུ་ ལས་ སྤྱུ་བ་པ་ ཞེས་ ས་ལ་

image self-evolved stone of made one on the earth

མཁའ་: སྤྱུ་ལ་ སྤྱུ་ལ་ སྤྱུ་ སྤྱུ་ སྤྱུ་ སྤྱུ་

མི་ འཁྱུ་ བར་སྤྱུ་ རང་ལ་ གནས་ཡོད་པ་ । 39 དེ་ལ་

not gone in the sky remains. There

འགཏེན་ འཁའ་ བཤེས་ བཤེས་ བཤེས་ བཤེས་

མཆོད་པ་ གཤམ་ཏེ་ དབང་ དང་ གྱིན་རྒྱལ་མ་ཞུ་བའི་གྱིར་
 worship having offered power and magnificence
 पूजां प्रदाय अधिकार- महिमार्थं

ཆས་སོ། 40

went away.

प्रस्थितः । 40

དེར་ གྱོན་པའི་ ལམ་ ཁ་ཞིག་ ཅ । དེགས་ ངན་གྱི་

There coming of way one on family low of

तत्र आगमनस्य पथि एकस्मिन् कुलं नीचं

བུ་མོ་ མཛེས་མ་ སྒྲ་ བཀྲམ་ཤིང་ । གྱིན་ ཏུ་མས་

woman beautiful hair washing, with ornaments various

स्त्री सुन्दरी केशं क्षालयति भूषणेन विविधेन

བརྒྱན་ ཅས་ མཛེས་པའི་ བར་ སྒྲུར་ । 41 དགའ་བའི་ སྒོ་

being adorned nice dance performs pleasant dance

अलङ्कृत्य शोभनं नृत्यं करोति 41 रमणीयं नृत्यं

དང་ । སྒྲིན་པའི་ བླ་ལེན་ཞིང་ འདུག་པ་ । 42. དེ་ ཤིན་ཏུ་

and sweet song singing remains She very

च मधुरं गानं गायन्ती स्थिता । 42 सा अति-

མཛེས་ཤིང་ ལྷ་བས་ ཚོག་ མི ཤེས་པ། འཇུག་ བག་གི

beautiful a look by sufficiently not known. A smile little

शोभना दर्शनेन पर्याप्तं न ज्ञाता । स्मितं ईषत्

གཞུ་ མོ་ལ་ ཟུར་མིག་གི མདའ་མོ་ སྒྲིན་ནས་

of bow onside-look arrow having put (so she did as)

धनुषि कटाक्ष- शरं आरोप्य (तथाकरोद् यथा)

ཀླུ་པོ་འདི་ རྣམ་ཤེས་ རི་དྲགས་ སྤུ་ག་ གར་

king of the mind (like) wild beast young ones where

राज्ञो मनः मृग- पोतः यत्र

སོང་ གར་ རྩོད་དྲུག་པ་ལས། 43

goes where lives.

गच्छति यत्र वसति । 43

ཀླུ་པོ་ས་ ཨ་པོ་ན་གོ་ལ་ སྐས་པ།

The king to Aponage said :

राजा अपोनगं आह ।

ཨ་པོ་ན་གོ་ སུ་མོ་ རེ་འི་ ཡའི་ མིང་ལ་ ཇི་སྐད་ ཟེར།

Aponage, of woman this father's name how is said ?

अपोनग स्त्रिया अस्याः पितुः नाम कथं कथ्यते ।

མའི་ མེང་ལ་ ཇི་སྐད་ ཟེར། མོ་ རང་ མེང་ ལ་ ཇི་ལྟར་

mother's name how is said ? Girl's own name how

मातुः नाम कथं कथ्यते। कन्यकाया स्वं नाम कीदृशं

བདགས། རིགས་ རང་ ཚངས་ བཟུང་ ཇི་ལྟར་ཞིག། འཁོར་

is given. Family and pure liniage how ? Attendants

दत्तम्। कुलं च शुद्धा परम्परा कीदृशम्। परिवारैः

དང་ ཁོངས་སྦྱོད་ ཅི་ རང་ ལྷན། 44

and enjoyments what connection.

च सम्भोगैः को योगः। 44

ཞེས་ གསུངས་པ་ རང་། ཨ་པོ་ན་གའི་ བསམ་པ་ལ་

This being said. Aponage's thought in

इति उक्ते अपोनगस्य चिन्तायां

ཁྱལ་པོ་ འདི་ རིགས་ངན་གྱི་ བུ་མོ་ འདི་ལ་

the king this caste low of girl this

राजा अयं कुलायां नोच कन्यायां अस्यां

ཡིད་ཆགས་པར་གནས། ཨ་པོ་ན་གའི་ འདི་སྐད་ ཞུས་སོ། 45

loves. Aponage thus said :

मनोऽनुरागं प्रापः। अपोनग एवम् आह। 45

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॥

With understanding and instruction beautiful woman this.

बुद्धिमती शिवावती सुन्दरीयम् ।

མ་ལོ་ མའུ་ལོ་ མ་ རལྟལ་ལོ།

Father's name not desired.

पितुः नाम न इष्यते ।

མ་ཡི་ མ་ཡི་ མ་ རྒྱལ་ལོ།

Mother's name not desired.

मातुः नाम न इष्यते ।

མེ་མཁའ་ རྒྱུ་ རྒྱུ་འཛིན་ དཔལ་འཛིན་གསུམ་ ཡིན།

Family and lineage Sūdra.

कुलं च गोत्रं शूद्रः ।

འཛིན་ རང་ འཛིན་ ལྟར་ དེ་ལྟེ བཅོམ་ ༥46

Attendants and enjoyments her characteristics

परिवाराः ५ भोगाः तस्याः लक्षणानि ॥४६

ॐ नमः शिवाय ॥ ॐ नमः शिवाय ॥ ॐ नमः शिवाय ॥ ॐ नमः शिवाय ॥ ॐ नमः शिवाय ॥

This having said (he) the king's horse with the bridle

इति मन्त्रः रात्रिः अथर्वं रश्मिना

ཐྱིད་ རེ། དབང་ཕུག་ཆེན་པོའི་ སྐྱེ རྒྱུ་ རྒྱ་ བུའུ་དོ། 47

having taken, Mahādeva's image near went.

नीत्वा महादेवस्य मूर्ति- समीपं गतः ॥47

Free Translation

The first chapter describes the marriage of the king Rūpāditya (Sun of Beauty). And it was in the town Cittamati in the country of India. The father of the king was called Candrasena in the language of India, and Zla.baḥi.ded.dpon in that of Tibet. And the mother was called Devaśrī in the language of India and Lhaḥi.dpal.mo in that of Tibet. The elder son was Candrasimha in the language of India and Zla.ba.seṅg.ge in that of Tibet. The younger son was Candrakumāra in the Indian language and Zla.ba.gžon.nu in the Tibetan language.

By his power he (the king) possessed the following : the subjects of thirty-six million towns, three hundred and sixty treasuries of precious stones and gems ; white umbrellas with golden handles ; an alms bowl received through yoga yielding desired things ; a horse that naturally knew to fly ; an elephant very strong, with trunk red like vermilion ; a cow that yielded desired things ; a milch she-buffalo ; a parrot that talked ; a white boar ; a dog at the door that knew how to catch and did not know how to let one go ;

a miraculous noose; a growing garden the flowers of which did not fade; a learned minister named Aponage; and sons of low caste hunters. His desired enjoyments were unthinkable.

So once the father-king Candrasena said to his elder son Candrasimha: 'O Prince,

A bird with a broken wing, and
A tiger without his stripes, and
A lion removed from the Himalayas, and
A fish that has come out from a pond, and
Kings without a royal family

are equal in comparison. It is therefore the time to make over to you this dominion of the city Cittamati. I am old, you are young. Rule this kingdom'.

Said the son: 'First the kingdom was ruled by our two forefathers, secondly by the grand-father and the father, and now it is given to me. In holding the kingdom there are two policies, outside (non-Buddhist) and inside (Buddhist.) Let my father and mother advise me as to which of these two is to be chosen.'

Being thus asked, the parents said: 'If you rule according to what is said by you (i.e. inside policy), pleasure and happiness will increase here and great will be the consequence hereafter. But if you rule it following the outside policy, there will be power and very great miracles; there will be prowess, and an army with its members will approach you. This time it is difficult for us to discipline the people of this impure time (Kali-yuga) with peace. So having recourse to terrible deeds and having propitiated Deveśvara (Mahādeva) you should so far follow the outside policy. And,

at the end according to the inside policy, do supplication for protection (*praṇidhāna*), and meditation of the 'Dependent Origination (*pratityasamutpāda*).' Having said so, they gave the kingdom to their son.

Then the king Candrasena took his great elephant with the trunk which is red like vermillion, as a leader, and loaded immeasurable things(?) on elephants, horses, buffaloes, and various chariots. Moreover, he took fresh meat, warm blood, and new skin, together with many thousands of animals for offering in a sacrifice that is performed with flesh and blood.

The king mounted on his own black horse named 'Cloud-power' (*Meghaśakti*). And the horse surrounded by immeasurable attendants, such as Ah.rion and others, and guided specially by the learned (minister) Aponage, went in the east of the city to a great place, a forest which is fearful, and called 'Mingled with Poisonous Snakes'. Outside there was a self-evolved (*svayambhū*) image made of stone of Mahādeva. It did not touch the earth, but remained in the sky. Having offered there worship for power and magnificence he went away.

On his way he saw a low-caste but beautiful girl that was washing her hair. She was adorned with various ornaments. She could act beautifully, dance pleasantly and sing sweetly. She was very beautiful. And she could not be sufficiently known by a look. Having put the arrow of her side-long glance on the bow of her slight smile, she made the mind of the king like a deer and its young one, as wherever the latter goes the former follows it.

The king said to Aponage : “Aponage, what is the name of the father of this girl? What is the name of her mother? What is the name of the girl? What are her family and lineage? Who are her people, and what are her charms.” When this was asked by the king Aponage thought that the king loved the girl belonging to a low family. He said :

‘Beautiful is this woman with intellect and instruction.

Her father’s name is not known.

Her mother’s name is not known.

Her family and caste are Śūdra.

Her people and her charms show her character.’

Having said this, he took the horse of the king by the bridle, and went near the image of Mahādeva.

■

■

PART II
NOTES

PRAJÑĀDAṆḌA

1. The Skt. version as given here could not be traced. Similar verses are however many, for instance, MB. 6557 as quoted in IP :

नास्ति प्रज्ञासमं चक्षुर्नास्ति सत्यसमं तपः ।

नास्ति रागसमं दुःखं नास्ति त्यागसमं सुखम् ॥

2. a. དང dañ. It is a conj. generally signifying (i), 'with', Skt. *saha*, or 'accompanied by', Skt. *sahita* ; e. g. NA, 3. 8 : ཡུས་དང་འགྲོགས་ yum.dañ.hgrog, Skt. *ambayā sahitah* 'with or accompanied by the mother' ; (ii) 'and', Skt. *ca* ; e.g. PD, 21 : རིག་པ་ལྷན་ དང་ རྒྱལ་པོ་ rig.pa.ltan. dañ. rgyal. po, Skt. *vidvān rājā ca* 'a learned man and a king' ; (iii) sometimes when followed by words meaning deprivation it is translated by 'without' or 'from', etc. ; e. g. འདྲོད་ཆགས་དང་བྲལ་ ḥdod.chags.dañ.bral, Skt. *kāmarahita* 'free from or separated from lust'.

3. a. མེད med. In fact it is མ་ ma, Skt. *na* 'not', and ཡོད yod, from the verb ཡོད་པ་ yod. pa 'to be,' *asti* 'is'. Thus མེད is *nāsti*, '(it) is not.'

4. a. དེ de. ཏི te (used after ན n, ར r, ལ l, and ས s), དེ de (after ད d), and སྟེ ste (after ག g, ང ṅ, བ b, མ m, འ ḥ, and vowels) are conjunctive ptcls. Being annexed to verbs of the present and past tenses they form present and past participles respectively or gerunds ; e. g. གནས་ཏི gnas.te, *sthitvā* 'remaining' ; གཏོག་སྟེ gtoñ.ste, *dattvā* 'giving' ; བདང་སྟེ btañ.ste, *dattvā* 'having given' ; ཡོངས་སྤྱོད་སྟེ (PD, 8^a), *yoñs.su.span.ste*, *parityajya* 'having abandoned'. Sometimes they are used also after the verbs of the future tense or gerundives ; e. g. བཟུང་བྱ་སྟེ (PD, 19^b), *bzuñ.bya.ste*, *dhārayitavya* 'to be held or accepted'. In such cases it simply introduces what follows, or implies that in the following sentence something is going to be said with regard to what is mentioned before. And in this sense it is used also after nouns, adjectives, and numerals ; e. g. མདོར་ན་ ཉེ་བར་ལེན་བཞི་ སང་པོ་ ལྷ་པོ་དག་ ཅི་ སྤྱད་བསྐྱེད་ཏི། འདི་ནི་ སྤྱད་བསྐྱེད་ཞེས་བྱའོ། (LV, C, 4²³⁻³⁰) *mdor.na. ñe.bar.len.paḥi. phuñ.po. lña.po.dag. ni. sdug.bsñal.te ḥdi. ni. sdug. bsñal. žes. byaḥo* ॥ संक्षेपात्पञ्चोपादानस्कन्धा दुःखम् । इदमुच्यते दुःखम् । 'In short, five aggregates (*skandhas*) springing from strong attachment are misery. This is said to be misery ;' གང་སྟེད་བ་དང་། དེ་དང་དེར་ མདོན་བར་དགའ་བ་སྟེ། འདི་ནི་

སྒྲིལ་བ་སྒྲིལ་ལྟ་འདྲའི་བ་ ཞེས་ བྱའོ། (Op. cit. 5⁵⁻¹⁸) gañ.° sred.

pa.dañ | de.dañ.der. mñon.par.dgaḥ.ba.ste | ḥdi. ni. sdug.
bsñal.kun.ḥbyuñ.ba. žes. byaḥo | या° तृष्णा तत्र तत्राभिनन्दिनी
अयमुच्यते दुःखसमुदयः 'that attachment', here and there rejoicing,
this is the cause of misery ;' ཀྱིན་ནས་ས་ བཞི་ སྟེ་ སྤྱི་ རང་ རི°

(MK, 2°) rkyen.rnams. bži. ste. rgyu. dañ. ni°, चत्वारः प्रत्यया
हेतुः° 'there are four conditions, namely (or as,) cause, etc.'. It
is to be noted that sometimes after a verb they have the last
sense mentioned above and not that of the participle or the
gerund ; e. g. བབས་གུར་ ཏེ (BAK, 3^b), byabs.gyur. te,
papāta 'fell'. So in some cases they may be translated into
English by such words as 'when', 'as', 'since', 'after', 'and'
etc. In the present case རི may be translated by 'and'.

5. *b.* བ pa and བ ba. Of these two particles the former
is used after བ g, ན d, བ b, མ m, and མ s, and the latter after
ང ñ, འ ḥ, ར r, ལ l, and vowels. They form (i) roots or infini-
tives, (ii) participles, (iii) verbal nouns, (iv) substantives, and (v)
adjectives ; e.g. ཀློག་པ་ klog.pa, $\sqrt{\text{path}}$ 'to read' or *pāṭha* 'read-
ing ;' ཤེས་པ་ śes.pa, $\sqrt{\text{jñā}}$ 'to know' or *jānat* 'knowing', or
jñāna 'knowledge' ; རྣོངས་པ་ (PD. 1^b) rmoñs.pa, *moha* 'igno-
rance' 'illusion' ; མན་པ་ mun.pa, *tamas* 'darkness' ; འདྲ་བ་ (c) ḥdra

ba, *sama* 'equal'; འཇི་བ་ *hchi.ba*, *mṛtyu* 'death'; འཇིགས་བ་ *hjiḡs.pa*, *bhaya* 'fear'; བཏང་བའི་ རྒྱལ་སྤྱིད (NA, b^d) *btañ.baḥi. rgyl.srid tyakṭaṃ rājyaṃ* the 'abandoned kingdom.'

It is to be noted that in many substantives and some verbs བ་ *pa* is used after any consonant. This is specially when it implies the sense of 'belonging to', or 'of'; e. g. ལུང་བ་ *luṅ.pa upatyakā* 'a valley'; མཐའ་བ་ *mthaḥ.pa, anta-* (or *pratyanta-*) *vāsin* 'one dwelling on the boundary of a country'; ཤར་བ་ *śar.pa, prācya* 'one of the east'; ཡུལ་བ་ *yul.pa, jānapada* 'a country man'; བོད་བ་ *bod.pa, Bhoṭiya* 'one belonging to the country of Bod or Bhoṭa, 'a Tibetan'; གཡར་བ་ *gyur.pa, bhūta* 'became', 'actually happened'.

These affixes are, however, not essential in all cases, for many substantives, verbs, or adjectives are found without them.

These particles as well as བོ་ *po* and བོ་ *bo* (see below note 7,) sometimes indicate the masculine gender, while མ་ *ma* and མོ་ *mo* the feminine gender; e. g. རྣམ་འབྱོར་བ་ *rnal.hbyor.pa, yogin* 'one who practises *yoga*', fem. རྣམ་འབྱོར་མ་ *rnal.hbyor.na*; རྒྱལ་བོ་ *rgyal.po, rājan* 'king' and རྒྱལ་མོ་ *rgyal. mo, rājñī* 'queen'

6. c. འདྲ་བ་ཡི་ ḥdra.ba.yi, *sama* 'equal'. For ཡི་ yi which is a ptcl. denoting the gen. case see Note PD, 2.4. In Tib. adjectives are generally put after nouns, but when they are before them they are put in the gen. case.

7. c. གོ་po and བོ་bo are two ptcls. They are regarded as the definite articles (see Note 5, last part.) The former is used after consonants and the latter after vowels. Sometimes གོ་po denotes an agent, and in that case it is used also after a vowel. E. g. དག་གོ་ dgra.bo, *śatru* 'the enemy'; མིག་གོ་ mig.po, *caḥṣus* 'the eye'; ཤིང་གོ་ śin.po, *vrkṣa* or *dāru* 'the tree' or 'the wood'; འགྲོ་བ་ ḥgro. ba, *√gam* 'to go'; but འགྲོ་བ་ ḥgro.po (the fuller form being འགྲོ་བ་གོ་ ḥgro.ba.po), *gantr* 'one who goes.' See Note, PD, 2. 6.

2

1. Skt. version HU, I. 101.

2. a. The literal equivalent in Tib. of *mahātman* 'one with a great soul' is བདག་ཆེན་གོ་ bdag.chen.po, or བདག་ཉིད་ཆེན་གོ་ bdag,ñid.chen.po, but here is figuratively used དམ་པ་ dam.pa, *sat* 'good', 'wise'.

3. b. དག་ dag. It is a ptcl. generally signifying the plural number (=རྣམས་ rnam). It is a sign also for the dual

number with regard to translating Skt. works. But sometimes it does not express any number. It is therefore may be regarded as a general 'number particle' which can signify equally the plu. and the sing. num., or which is employed preferably there where not so much a particular number as rather the indefiniteness of the number is to be expressed, or where no account is taken of the number.

4. b. གི gi. ཀྱི kyi (used after ད d, བ b, and ས s), གྱི gyi (after ན n, མ m, ར r, and ལ l), gi གི (after ག g, and ཇ ṅ), འི hi (after a vowel) and ཡི yi (after vowels when an inter-syllabic stop (.) called ཨོག་ tsheg is put after them) are ptcls. indicating the gen. case.

6. c. བགོ་ཕྱོགས་ mgo. lcogs. བགོ་ mgo, *mastaka* 'head', and ཕྱོགས་པ་ lcogs. pa, or ཕྱོག་པ་ lcog. pa, \sqrt{kamp} 'to be agitated, to tremble'. Thus these two words mean 'one that shakes on the head.' With the word མེ་རྟོག་ me.tog, *kusuma* 'flower' the phrase བགོ་ཕྱོགས་ mgo.lcogs is used here figuratively to mean *stavaḥ* 'a bunch of flowers.'

6. c. འཇིག་རྟེན་ཀུན་གྱིས་ hijg.rten.kun.gyis, *sarveṇa lokena* 'by all the people.' ཀྱིས་ kyis, གྱིས་ gyis, གིས་ gyis, འིས་ his, ཡིས་ yis, and sometimes simply ས་ s (after vowels) are the ptcls.

denoting the instrumental case. They are used just as the corresponding gen. signs dealt with in Note, PD, 2. 4.

It is to be noted that in Tib. the instr. case sometimes serves both the nom. and instr. cases of Skt. in both the voices, active and passive.

7. c. སྤྱིར spyir. སྤྱི spyi is a shortened form of སྤྱི་བློ་ spyi-bo, *mūrdhan*, 'head', *agra* 'top.' Note here that for metrical grounds or brevity sometimes fuller forms are shortened as in the present case, or རྒྱུ་ཤི་ཤི་ ḡgro.po, *gantr* 'one who goes' for རྒྱུ་ཤི་ཤི་ ḡgro.ba. po. See Note, PD, 1.7.

ར r is a ptcl. generally forming the dative and the locative cases, infinitives, and adverbs. Sometimes it is added also to a predicative adjective (see PD, 5^b : མཁས་པར mkhas.par). In the present case it is in the locative sense.

8. c. བཀུར་བཤམ་ bkur.ba.ḥam. In fact we have here བཀུར་བློ་ bkur.ba and བཤམ་ ḥam, but owing to the metrical ground, i. e. in order to leave out a syllable which is not required (for here we want only seven and not eight syllables) they are put together.

འོ་ ḥam is a ptcl. signifying *uvā* (*athavā*, etc.) 'or,' as in the present case, and interrogation. In the last case the first letter of འོ་ ḥam when used after a consonant takes the form of

that consonant ; in other words, that consonant is reduplicated taking the syllable *a* in འམ *ḥam* ; e.g. མེད་ཌམ *med.dam*, *na bhavati* 'is not ?' Here མེད་ཌམ *med.dam* is in fact མེད་འམ *med ḥam* ; འདུག་གམ *ḥdug.gam*, *kim vidyate* 'does (he) remain ?' འདུག་གམ *ḥdug.gam* is in fact འདུག་འམ *ḥdug. ḥam*, though it is never used.

9. *d.* དུ *du* is a ptcl. (used after ཅན, དད, ཅན མམ, རྩྭ, and ལ།) signifying dat. or the loc. case, as in the present instance, and sometimes forms an inf. ; e.g. བྱེད་དུ *byed.du*, *kartum* 'to do.' Mark here that དུ *du* is used after ཅིད *ñid*, *eva* 'a ptcl. denoting ascertainment', though in fact, according to Skt. it is to be taken with འགས *nags*, *vana* 'a forest.'

10. *d.* བྱ bya is fut. of བྱེད་པ *byed.pa*, ལྟེན་པ་ 'to do.' Mark the use of the future tense which denotes here the sense of the optative (*vidhi-līṇ*).

3

1. Skt. IP, 3,367 ; SP, 1,428.

2. *a.* འིག་ *zig*. (i) ཅིག *cig*, (ii) འིག་ *zig*, and འིག་ *sig* are the modified forms of གཅིག་ *gcig*, *eka* 'one'. They are indefinite articles and are added to substantives and pronouns. Of

these three words (i) ཅིག is used after ག g, ད d, བ b, and sometimes after the inherent a; ཞིག žig after vowels and ཎ n, ལ n, མ m, ལ h, ར r, and ལ l ; and ཤིག sig after ས s ; e. g. ལུག་ཅིག lug.cig, *kaścin meṣaḥ* 'a certain sheep' ; དྲ་ཅིག rta.cig. 'a horse.' གང་ཞིག gaṅ.žig, *yaḥ kaścit* 'whoever', གོས་ཤིག gos.śig, *kaścit paricchadaḥ* 'a garment.'

They form the imperative mood when used after verbs ; e. g. མ་སྒྲུ་ཞིག ma.smra. žig, *mā kathaya* 'say not.'

In the present case གང་ཞིག is used in the gen. case, the case sign being not used owing to the metrical ground.

3 a. ལ la. It is a ptcl. denoting the accusative, dative, genitive and locative cases.

4. a. བཞོན་བྱེད gnod.byed, lit. *apaḥkāra-karaṇa* 'making evil.'

5. b. ཏུ tu. ཏུ tu (after ག g, and བ b, sometimes also after ལ n, ར r, and ལ l), and ཏུ du (after ཎ n, ད d, ལ n. མ m, ར r and ལ l) are dative, adverbial, and infinitive signs, signifying 'to' 'for' etc. ; e. g. ཏིག་ཏུ rtag tu *sadā* 'always.'

6. c. རི་དྲུགས་གསོད་མཐོང་ཆོ ri.dwags.gsod mthoṅ.tshe is

for the figurative sense of Skt. *mṛgavadhe*, the Tib. phrase lit. meaning 'at the time of seeing the killing of a deer (or a wild beast).'

†

1. Skt. SA, 2660 ; SP, 307.

2. a. བྱས་ byas is pf. of the vb. བྱེད་པ་ byed.pa, √*kr* 'to do, the ft. being བྱ bya.

3. a. མ་བྱས་ ma, byas, lit. *akṛta* 'not done.' It is, however, used here for མ་བྱས་ནས་ ma.byas nas, *akṛtvā* 'having not done,' the gerund sign ནས་ nas which is originally a sign of the abl. case being dropped for the metrical gerund. The case is the same with མ་སྤངས་ ma.spaṅs, *anutsṛjya* 'having not abandoned' Note in such cases ནས་ nas is used after a verb in its pf. form.

3. c. སྤངས་ spaṅs, pf. of the verb སྤོང་བ་ spoṅ. ba (or སྤང་བ་ spoṅ ba), √*tyaj* 'to abandon,' fut. སྤང་ spaṅ, imp. སྤོང་ spoṅ.

5. d. འི་ ni is an expletive ptcl. and often corresponds to Skt. *hi*.

6. d. ཡིན་ yin. ཡིན་པ་ yin. pa, vb., √*bhū* 'to be.' ཡིན་ yin is often found also in the past sense.

5

1. Skt. SA, 1467.

2. a. ཞལ་རྟ་བྱེད་པ་ žal.ta.byed.pa. ཞལ་ žal is an honorific term for *mukha* 'face'; རྟ་ ta is for ལྟ་ lta or ལྟ་བུ་ lta.ba, *√luk* to look ; ཞལ་རྟ་ žal.ta which is the same as ཞལ་ལྟ་(བུ་) žal.lta(ba), lit. 'to look at one's face' means 'inspection' ; and བྱེད་པ་ byed.pa *kartr* 'doer' ; thus the compound word means an 'inspector,' fig. 'a leader or chief.'

3. a. བཅུ་ man, *bahu* 'many'. Mark that an adjective or a pronoun in Tib. generally comes after the noun. See Note 6 below.

4. b. མཁས་པ་ mkhas.par. ར་ ra as well as ལུ་ ru both used after ལ་ h or any vowel are ptcls. being the signs of dative, adverb, infinitive, and gerund. Often, as in the present case, it is added to a predicative adjective. See Note. PD. 2.7.

5. c. རྟེན་ is for the Skt. suffix *-tā* and *-tva* forming an abstract noun. It corresponds also to Skt. *eva*, a particle for emphasis.

6. d. དེ་ཡི་ de.yi. When a noun is preceded by an adjective or a pronoun the latter is put in the gent. case. Or it may be, as usual, in the sense of *tasya* 'its.'

7. d. རྩེག་པ་ ḥiig.pa, vb., (pf. བཞིག་ bžig, ft. བཞིག་ gžig, imp. ཤིག་ śig) 'to destroy, dissolve' 'to decay; perish.'

8. d. རྒྱུར་བ་ hgyur.ba, vb. (pf. གྱུར་བ་ gyur.pa, imp. གྱུར་
ཅིག gyur.cig). $\sqrt{bhū}$ 'to become, grow.'

6

1. Skt. HU, II. 108 ; PT, I. 246.

2. a. ཡོད་ yod, $\sqrt{bhū}$ 'to be.'

3. a. ལྡན ldan. It is a suffix corresponding to the Skt. secondary suffix *-vat* (*-mat*) denoting 'possession.' ལྡན་པ་ stobs, *bala* 'strength', ལྡན་པ་ལྡན་ stobs.ldan, *balavat* 'strong'. Its fuller form is ལྡན་པ་དང་ལྡན་ stobs.dañ.ldan as in c of this stanza.

4. c. སེང་གི seṅ.ge, *siṃha* 'lion.' The Tib. word is taken as a loan from Skt.

5. d. རི་བོང་གིས ri.boṅ. gis, *śaśakeṇa* 'by a hare.' Mark here the nom. is put in the instr. case. There is no difference between of the active and passive voices in Tib.

For གིས gis, see Note, PD, 2.6.

6. d. སྤོག་ srog, *jīvana*, *prāṇa* 'life,' དང་ dañ a conjunctive ptcl. meaning here 'from'. See Note, PD, 1.2. བྲལ་ bral and བྲོལ་ brol. pf. of རྒྱུར་བ་ hgyur.ba, *vi* - \sqrt{yuj} or *vi* - \sqrt{rah} , 'to be separated' ; thus these three words together mean 'separated from life', fig. *nipātita*, 'killed'.

7

1. Skt. SA, 1,306.
2. a. བྱུང་བ byuñ. ba. It is the pf as well as imp. form of འབྱུང་བ ḥbyuñ.ba, √jan 'to come forth, arise;' √gam 'to go.' མ་བྱུང་བ ma. byuñ. ba, *anāgata* 'that which has not yet come.'
3. b. འཇིགས་པར་བྱ ལྷིགས.par.bya, *bhetavya* 'to be afraid of.' Mark here the formation of the gerundive or the future participle.
4. c. བྱུང་བའི་ཆོ་ buyñ.baḥi.tshe, lit.(ā)*gatakāle* for Skt. *āgate*. As in such cases the time is implied, in Tib. the word ཆོ་ tshe, *kāla* 'time' is employed though not in its original Skt. See PD, 3. c.
5. c. བཞུགས་ is ft. of འཇོམས་པ ལྷིམ.pa (pf. བཅོམས་ bcom or བཅོམས་ bcoms, imp. ཆོས་) 'to conquer, subdue, root out.'

8

1. The entire original Skt. is not traced, but see the following in the MT, II. 18:

विश्वान्तरं परित्यज्य देवान्तरमुपासते ।

तृषितो जाह्नवीतीरे कृषं खनति दुर्मतिः ॥

9

1. Skt. SR, pp. 100-1.

The following variations may be noted : In *c* Skt. *daśa*, Tib. *śata*; and in *d* Skt. *vaktā*, Tib. *prājñah*.

Its Prakrit version is found in the *Vāsudevahiṇḍī* by Saṅghadāsagaṇin ed. Caturavijayamuni and Puṇyavijayamuni (Ātmānanda Jaina Granthamālā Series), p. 105 :

सतेसु जायते सूरुो सहस्सेसु य पण्डिओ
वत्ता सयसहस्सेसु दाया जायति वा ण वा ॥
इ'दियाण जए सूरुो धम्मं चरति पंडिओ ।
वत्ता सच्चवयो होइ दाया भूयहिण रओ ॥

2. *a*. णस *nas* is the sign of the abl. case and after a verb forms a gerund or participle.

3. *a*. स्त्रि *skye* for स्त्रि'व *skye.ba*, √ *jan* 'to be born,' 'to become'; pf. स्त्रिस *skyes*. स्त्रि'व *skye.ba* is used also as a noun meaning 'birth'. स्त्रि'वो *skye.bo*, *jana*, *jantu* 'a general name for all living creatures.'

4. *c*. लस *las* is a sign of the abl. case and expresses the degree of comparison.

5. *d*. स्त्रिद *srid* for स्त्रिद'व *srid.pa* used both as vb, and n., *sam-√bhū* 'to be possible,' *sambhāvanā* 'possibility.' In the present case it indicates 'possibility'

6. d. For རས ham see *ante*, pp. 227-228.

10

1. Skt. MB, 3. 15,582.

2. c. རྣམས rnam is a sign of the plu. num.

11

1. Skt. SA, 666.

2. a. ཞི་བ་ ži.ba, vb, √*śam* 'to be peaceful or calm;' adj. *śānta* 'peaceful;' *śiva* 'tranquil or calm;' n. *śama*, *śānti*, 'tranquility.'

3. c. Mark here the loc. case sign ན na is put only after the adj. ཡོངས་སྤྱུ་ཟད་པ་ yoṅs. su. zad.pa, *parikṣina* 'exhausted' which is used after the n., and not after each of them. The ptcl. ན na. is a sign also of the conditional sense.

4. d. Mark the use of the above ptcl. ན na in the phrase ཅི་ཡི་ཕྱིར་ན་ ci.yi.phyir.na, *kutaḥ* 'why.' Cf. དེས་ན་ des.na, *ataḥ* 'therefore'; དེ་བས་ན་ de.bas.na, *ata eva ca* 'and therefore'.

12

1. Skt. MS, VI, 67.

2. a. ཀ་རྟ་ཀ་ kataka. It is a loan word from Skt. The fruit or nut of the tree called *Kataḥa* clears muddy water. It is still used in the villages of this country.

3. *b.* དང་བ daṅ.ba, vb. $\sqrt{śudh}$ 'to be pure', used also as adj. *śuddha*, *pavitra* 'pure, clear.'

4. *b.* མིན་གྱི mod. *kyi* is a phrase meaning *yady api* 'although, though'.

5. *c.* སྦྱོས་པ smars.pa, pf. of སྦྱོས་བ smra.ba, \sqrt{vad} 'to speak, say'; imp. སྦྱོས་ smros. It is to be noted that a pf. form of a verb is often used in the present sense and also as a verbal noun.

6. *d.* དུལ་དང་བར་ rdul.daṅ.bar. དུལ་ is *dhūli* 'dust' and དང་བ is *śuddha* 'pure;' thus it lit. means 'pure from dust,' i. e. 'clear.'

7. *d.* བྱེད་ནྱོ byed.do. Often when a sentence terminates in a consonant, that consonant is reduplicated and takes the vowel o. So རྟོ do has here no value other than showing that the sentence ends here. See also PD, 27. *d*, where we have ཞིག་གོ་ཙིག་go, ག g of ཞིག་ཙིག being reduplicated and taking the vowel o. This o is, in fact, of རྟོ (Cf. རྟོ ḥam, pp. 227-228), a terminating ptcl. See PD, 19. *d*, བྱེད་ byaḥo.

13

1. Skt. CŚ, 26.

2. a. གདུག gdug is sometimes used for དུག dug *viṣa* 'poison'

3. b. སྐེ་ན་ skye.nān is the shortened form of སྐེ་བོ་ན་ skye.bo nān in a.

4. c. ཐུབ་ thub, as n. it means a *muni* 'sage', e.g. སྐ་ཏུ་ཐུབ་པ་ śākya.thub.pa, Śākyamuni ; as adj. it means 'capable' ; in the present case 'capable of being under one's influence (*vaśa*). ཐུབ་པ་ thub.pa is a vb. 'to be able', 'to be capable of'.

5. d. ཞི་ ži, vb. for ži.ba. √*śam* 'to be peaceful or calm.'

14

1. Skt. IP, 1,653, 6,674.

2. a. སྤང་བར་གྱིས་ spañ.bar. gyis. སྤང་བ་ spon.ba or སྤང་བ་ spañ.ba is a vb. meaning √*tyaj* 'to leave' (pf. སྤངས་ spañs, fut. སྤང་ spañ, imp. སྤོང་ spon) ; and གྱིས་ gyis which must not be confounded in such cases with the inst. case sign of the same form is the imp. of the vb. བགྱིད་ bgyid (pf. བགྱིས་ bgyis, ft. བགྱི་ bgyi), an elegant form of the vb. བྱིད་པ་ byed.pa, √*kr* 'to do.' Thus སྤང་བར་གྱིས་ lit. in Skt. is *tyāgaṃ kuru* (*tyaja*) 'leave'.

15

1. Skt. IP, 2.211.

2. *b.* ལྷོ་བ་ནུབ་ས་ལ་ sloṅ·ba·rnum.s·la. According to Skt. ལ་ la is here the sign of the loc., case ; it may also be that of the dat. case.

3. *c.* Mark here the adj., though it precedes the n. is not put in the gen. case in spite of the general rule.

16

1. Skt. IP, 2,768.

2. *b.* བདག་ bdag, *ātman* 'self' is here for བདག་པོ་ bdag. po, *pati* 'lord,' 'owner', as in *d.* For the metrical ground po is here dropped.

3. *b.* གོ་ go. In such cases it is a ptcl. indicating a condition (?).

17

1. Skt. SA, 362.

2. *a.* གན་ gaṅ in Skt. is for both the prons. *yad* and *kim*.

3. *c.* སུ su as a pron. is in Skt. *kim*, and as a ptcl. when used after ས་ s is a sign of an infinitive, adverb, dat. and loc. cases.

4. c. སོན son is both pf. and imp. of the vb. འགྲོ་བ་
hgro.ba, \sqrt{gam} 'to go'.

5. d Mark Skt. words with *sa-* ('with') at the beginning is generally translated into Tib. by བཅས་པ་ bcas.pa or simply བཅས་ bcas annexed to nouns with the conj. དང dañ.

6. དྲ byar (གྲ bya and conj. ར r) is the fut. of བྱེད་པ་
byed.pa, \sqrt{kr} 'to do'.

18

1. Skt. SA, 359.

2. a. ཇི ji is sometimes the correlative form (Skt. *yad*) of the pron. ཅི ci 'what', and sometimes they are of the same significance; e. g. ཇི་ལྟ་བུར་ ji lta.bur, *katham* 'how'; ཇི་ཅས་ ji-tsam, *kiyat* 'how much'; ཇི་སྐད་སྒྲུབ་པ་ ji. skad. smras.pa *yathāvādin* 'as one says'; ཇི་སྟེན་ ji.srid, *yāvāt* 'as long as.'

3. a. གསོད་ gsod for གསོད་པ་ gsod.pa (pf. and fut. བསམ་ bsad, imp. སོད་ sod), \sqrt{han} 'to kill, murder.'

4. b. ཟད་པ་ zad.pa (pf. of འཇོག་པ་ ḥdzad.pa), $\sqrt{kṣi}$ 'to come to an end.'

Construe ཇོ་པར་ zad.par with འགྱུར་ hgyur which follows.

5. *b.* གྱི *gyi*. This as well as གྱི *gi*, གྱི *kyi*, ཡི *yi*, and རི *hi* are, as already stated (p. 226), the terminations of the gen. case ; but when they are used after verbs where two sentences are in contrast to each other they serve the purpose of a gerund and may be translated by 'but', or 'though', as in the present case ; or དེ་རུ་འོངས་ཀྱི་མ་བཞུགས་ *de.ru.hoṅs.kyi. ma.bžugs* '(he) came there, but did not stay'.

6. *c.* Lit. བསད་ *bsad* fut. of གསོད་ *gsod* (see Note 3) would give the Skt. equivalent *haniṣyate*.

19

1. Skt. MB. quoted in PT.

2. *a.* མཉན་པ་ *mñan.pa*, √*śru* 'to hear'. Here the gerundive is made simply by adding to it the fut. from (བྱ *bya*) of the verb བྱེད་པ་ *byed.pa*, √*kr* 'to do'. See, however, *b* where in making the gerundive བྱ *bya* is added to the verb in its pf. form of the vb. འཛིན་པ་ *hdzin.pa*, √*grah* or √*dhṛ*, causative, 'to lay hold of ;' the pf. is བཟུང་ *bzuṅ* or ཟུང་ *zuṅ*, and fut. གཟུང་ *gzuṅ*. Thus བཟུང་བྱ་ is lit. in Skt. *dhārīta kartavya*.

20

1. Skt. IP, 2,619.

2. a. བསྐྱབས་ bslabs, śikṣita 'taught', pf. of སློབ་པ་ slob.pa 'to learn,' 'to teach' ; fut. བསྐྱབ་ bslab, imp. སློབས་ slob or སློབ་ slob.

3. b. གཞུགས་བཟང་ལྷན་ gzugs. bzañ.ldan, lit. *uttamarūpavatī*. Note here how in Tib. the true sense of the original Skt. (*praśyasya rūpa*, བཟང་ bzañ meaning *praśasya* 'good') is expressed.

4. b. According to Skt. strictly one should read *rūpavatyo yoṣitaḥ* instead of sing.

5. c. Here the vb. འགྱུར་ ḥgyur 'to grow' being added to the vb. འགྱོ་བ་ ḥgro ba gives the sense of the fut. tense.

21

1. Skt. CŚ, 3.

2. d. བཀུར་བ་ bkur.ba may be taken as a vb. ('to pay reverence'), or an adj. ; in the former case བཀུར་བར་འགྱུར་ will fig. mean 'will be respected,' and in the latter 'will become respected.'

22

1. Skt. IP, 5,796 ; CŚ, 7.

2. a. ཤིང་ śiñ (after ས་ s), ཅིང་ ciñ (after ག་ g, ད་ d, and བ་ b),

and ཞིང་ *žin* (after ང་ *n*, ན་ *n*, མ་ *m*, ལ་ *h*, ར་ *r*, ལ་ *l*, and vowels), form with verbs a kind of participle, present when used after a verb of the present tense and past when after that of the past tense ; e. g. སྐྱོ་ཞིང་ *smra. žin* 'saying' ; སྐྱོ་ཤིང་ *smras. šin* 'having said'. Put between two adjectives they have the sense of the conjn. 'and' as in the present case.

3. *b.* སྐྱེས་གུར་ *skyes. gyur*, lit. *sambhūta* 'born'. Here སྐྱེས་ *skyes* (pf. of སྐྱེ་བ་ 'to be born') is quite sufficient to give the meaning of the past tense, yet གུར་ *gyur* (pf. of འགྱུར་བ་ *hgyur.ba* 'to become'), is added to it superfluously. Like གུར་ *gyur*, such words as ཟེན་ *zin* (pf. of འཛོད་བ་ *hdzad.pa* 'to terminate', 'to be at the end'), སོང་ *son* (pf. of འགོ་བ་ *hgro.ba* 'to go') are added to vbs. to signify the past tense.

4. *d.* རིག་དང་བླལ་ན་ *rig.dañ. bral.na*, lit. *vidyāvirahe* 'in the absence of learning'.

23

1. Skt. SA, 260.

2. *a.* བདེ་བ་འདོད་ན་ *bde.ba hdod.na*, lit. *sukḥakāme sati* 'in the desire of happiness'. So is རིག་བ་འདོད་ན་ *rig.pa hdod. na* 'in the desire of learning' in *b*.

3. b. འདོར་མཐོང་ or འདོར་བ་མཐོང་ba (pf. and imp. དོར་ dor).
'to give up'.

4. c. བདེ་ལྷན་ bde.ltan, the fuller form being བདེ་བ་དང་ལྷན་ bde.ba,dan,ldan, lit, in Skt. *sukhavat* or *sukhin* 'possessor of pleasure'.

4. c. ག་ལ་ ga.la. In such cases ག་ ga seems to be connected with གང་ gañ, *yad*, *kim* 'what, which,' ལ་ la is the dat. or loc. sign ; the Skt. equivalents being *katham* 'why,' *yena* (in the sense of loc., i. e. *yatra*) 'whither,' '*kutra* where,' *kutaḥ* 'from where' 'whence.' See d.

6. c. འགྲུབ་ ḥgrub, འགྲུབ་པ་ ḥgrub.pa, √*sidh* 'to be accomplished'. Pf. གྲུབ་ grub, *siddha* 'accomplished'.

7. d. རིག་པ་དོན་གཞིར་ rig.pa.don.gñer. རིག་པ་ rig.pa, *vidyā* 'learning'; དོན་ don, *artha* 'object'; and གཞིར་ gñer from གཞིར་བ་ gñer.ba 'to seek for', 'to take care of'; thus the phrase means 'one who seeks after the object of learning' i. e. *vidyārthin* 'a student'.

24

1. The Skt. śloka (CS, 73; IP, 1,836) is wrongly printed here in the text, it should be as follows :

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम् ।

को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम् ॥

The order of the *pādas* of the *śloka* according to Tib. is c. d, a, and b. It is to be noted that for the sake of convenience the order of the successive two halves of a verse is often changed in Tib. translations.

2. a. གཙན་ཡུལ་ *gžan.yul*, *anyadeśa* 'other country' i. e. *videśa* 'foreign land'.

3. b. ཕ་རལ་ *pha.rol*, *para* 'the other'. It means also *paraloka* 'other world,' and adverbially (ཕ་རལ་ཏུ *pha.rol.tu*) 'beyond,' 'outside'.

25

1. Skt. IP, 2,328.

2. a. སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ *skyed.par.byed.pa*, lit. *jananaḥkartṛ* 'one who makes procreation.' སྐྱེ་བ་ *skey.ba*, √*jan* 'to be born' int., while སྐྱེད་པ་ *skyed.pa*, √*jan* caust., 'to procreate,' trans.

3. a. རིགས་སྒྲོབ་ *legs.slob*, the fuller from is རིགས་པར་སྒྲོབ་པ་ *legs.par.slob.pa* 'one who teaches properly'. རིགས་པར་ *legs.par*, *samyak* 'properly' ; སྒྲོབ་པོ་ *slob.po*, *adhyāpayati* 'teaches'. By this the Tib. translator has tried to express the meaning of Skt. *upanetr* 'one who performs the *upanayana* ceremony and teaches the sacred lore', the *Ācārya*.

26

1. Skt. IP, 5,743.

2 a. ལྷོན་པོ་ blon.po. This is the reading in both the editions of S. C. Das and Campbell. It cannot be reconciled with the original Skt. according to which one should read here ལྷ་མ bla.ma, *guru* for ལྷོན་པོ་ blon.po, *mantrin* 'a minister.'

3 c. ལྷོན་ལྷ་ spun.zla or simply ལྷོན spun means *bhrātṛ* 'a brother'. This reading is not supported by the Skt. version.

4. c. In Skt. text omit *bhrātṛ* which is wrongly printed.

5. d. མ ma, *mātṛ* 'mother' evidently one's own (*sva*) mother (རང་གི་ མ raṅ.gi. ma).

6. d. Mark the actual significance of Skt. *smṛta* in such cases. It is expressed in Tib. by བཤད bśad, *ukta* 'said'.

27

1. Skt. IP, 1,287.

2. c. ལག་འགྲོ་ lag.ḥgro. ལག lag or ལག་པ lag.pa is the honorific form of རྩལ phyag, *hasta*, *bhuja* 'hand', 'arm' ; and འགྲོ་ ḥgro or འགྲོ་པ ḥgro.ba means, $\sqrt{\text{gam}}$ 'to go'. Thus the Tib. word is actually what Skt. *bhujāṅgama* is, of course, as it is understood by the Tib. translators. But, as the

orthodox Skt. scholars would say, *bhuja* in *bhujāṅgama* means *kaṭṭilya* 'crookedness', and not 'hand' or 'arm,' so *bhujāṅgama* lit. means 'one that moves crookedly.'

3. c. འཇུངས་ ḥthuṅs (another form འཇུངས་ ḥtuṅs) pf. of འཇུང་བ་ ḥthuṅ.ba., √*pā* 'to drink'. Mark the pf. form of the vb. is used here as n.

4. d. རེལ་ phel is pf. of རེལ་བ་ ḥphel.ba, √*vr̥dh* 'to increase.'

5. d. For བོ་ go see *ante*, Note PD, 12.7.

28

1. Skt. PT. II.107.

2. b. ལྷན་པོ་ blun.po or ལྷན་པ་ blun.pa jaḍa, *mūr̥kha* 'stupid' is not in fact what Skt. *durjana* is, for which in Tib. we have སྐྱེ་བོ་ངན་ skye.bo.naṅ.

3. c. According to Skt. *adṛśya* is མི་སྐྱོང་བར་བྱ་ mi-mthoni. bar.bya.

4. d. གནོད་པར་བྱེད་ gnod.par.byed means *bādhate* 'pains' 'troubles'

29

1. Skt. IP, 7,524.

30

1. Skt. SR, 82.63 (old ed.)

2. *b.* མཚངས་ mtshuṅs, *sadṛśa* 'equal'. In Tib. *sādṛśya* is མཚངས་ ཉིད་ mtshuṅs.ñid. In such cases ཉིད་ is to be understood, though it could not be put owing to the metre.

II

NĀGĀNANDA

1. *1a.* ཉེ་བར་བཟུང་ནས་ lit. *upagrhya* and not *upetya*.

2. *1a.* གྱི་ is imp. and pf. of འབྱེད་པ་ 'to opn'. Here it is used for གྱི་ནས་ or གྱི་ལྟེ་ 'having opened', ནས་ or ལྟེ་ being omitted for the metre.

3. *1b.* ལ་ seems to signify here acc. referring to the meaning of the preceding sentence. See KA, 5*d* མེད་ལ་ལྟོས་. Sometimes in translating into Skt. when used after a verb it does not add anything ; e. g. བོལ་དོར་ལ་ (BC. VI. 63c), *aṃśukam*

utsasarja 'gave up the cloth' ; sometimes it is put between two imperatives and means 'and' ; e. g. བདག་ལ་ རབ་དུ་བྱིན་ལ་ འདི་ རབ་ འདི་ ལྷོས་ས་མཛོད་ (op.cit. VI. 61c) *mahyaṃ prayacchedam idaṃ grhāṇa*, 'give me this and take this.' See UV, 6^d.

4. 1d. རྒྱག་དོག་གིས་ lit. *irṣyayā* 'with jealousy.'

5. 1d. བྱེད་ལ་ lit. *tvam* 'you,' sing. num., the sign of the plu. num. is omitted owing to the metre. The case is the same also with 2d.

6. 2a. རྒྱ་རྒྱེགས་ *rāvaṇa*, n. 'screaming,' 'crying,' 'roaring;' but here considering the Skt. metre one may read *rāvaṇa* in same sense. We may, however, read *āḍambara* which means among other things 'a kind of drum,' and 'the sounding of a trumpet as a sign of attack.' Undoubtedly the last sense is suitable here. In Skt. version the reading is *āvalgibhiḥ*, *āvalgin* means 'jumping.' It has no connection with Tib.

7. 2b. འོགས་སུ་རྩ་བ་ *valitadr̥ṣā* 'having the eyes turned towards.' The reading *calita* or *lalita* found in different editions for *valita* as suggested here from Tib. are obviously not good. For *valita* see N. 11. 4. where བསྐྱེགས་ is used for it.

8. 2. 2. རྒྱལ་བར་བྱས་ནི *nāndyante*, lit. *nāndim kṛtvā* 'after the recital of the benediction (*nāndi*)'.

9. 2. 4. ཉེ་བར་བསྐྱེན་པ་ lit. *upasevin* 'attending on', 'doing homage'. The original reading *upaḥvin* means 'living on', 'subsisting by.'

10. 2. 7. ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱོད་ཀྱི་ ཁྱེད་ first pers. (*asmad*), ཕྱོད་ termination of plu. of pers. pron.; ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱོད་ཀྱི་ *asmākam*. See 2.11.

11. 2. 17. རྒྱལ་བ་ 'to be contented'. གཏུ་རྒྱལ་བར་གྱུར་ 'satisfied'. Skt. *āvarjita* 'gained over', 'attracted' or 'pleased'.

12. 3a. ན་ is a sign of loc. and cond. Being added to a verb, as in the present case, it may be translated by 'when'.

13. 3a. གནས་པར་བྱ་ is, in fact, fut. though in the original Skt. there is the use of pres. Sometimes in Skt. pres. is used in the sense of the near fut. (*bhaviṣyatsāmīpya*). Accordingly fut. is here employed in Tib.

14. 3. 2. In Tib. ཆོན་ for Skt. *nepathya* 'retiring-room' is omitted.

15. 3. 5. ཅིའི་དོན་རྒྱུ་ lit. means *kīmarthaṃ* 'for what,' 'why'.

16. 3. 7. The other form of རྩོམ་ is རྩོམ་པོ་. In the same sense རྩོམ་ and རྩོམ་པོ་ are also used.

17. 3. 8. ཡིན་ཐུང་ is the reading in the X. This is found also in other places in the sense of *nirviṇṇa* or *jātanirveda* 'disgusted with', 'loathing'. Elsewhere in the text ཡིན་ཐུང་བ་ is used for *viṣāda* 'dejection', 'sadness'; e.g., ཡིན་ཐུང་བ་དང་བཅས་ *saviṣādam*. We have also ཡིན་ཐུང་བ་, *udvignamānasa* 'anxious', 'disquieted'. ཐུང་ is regarded as a form of འབྱེན་བ་ 'to turn out'. Accordingly in such cases ཐུང་ seems to be the pf. of ཐུང་བ་ 'to turn out'. ཐུང་ is also the pf. of འབྱུང་བ་ 'to go forth', 'to come forth', 'to arise', 'to appear'.

18. 3. 14. For འཇུག་པར་བྱེད་, *praviśāmi*, Skt. reads *tiṣṭhāmi*.

19. 4. 1. སྐབས་ཐུག་བ་ lit. means in Skt. *prakaraṇa-* or *prakṛta-unmīlana* 'the opening of the subject which is proposed', and as such it is what in Skt. is *āmukha* 'prologue or prelude to a drama'.

20. 5. 2. After the first word ཀྱེ there is, in fact, in X གང་གིས་ཚོ, but it hardly gives any appropriate sense. In the sense of *yadā* or *kadā* we should read གང་གི་ཚོ, but it cannot be construed properly. We may therefore read here simply གང་གིས་ omitting ཚོ meaning thereby *kena* 'why'.

21. 5. 2. རྟོ is a terminative ptcl. used after ན, ར, and ལ.

22. 5. 3. རབ་དྲ་དན་ གྱུས་ lit. *prasādaṃ kuru*.

23. 5. 4. གྱིར་ adv. from གྱི 'backward,' and རྫོགས་ pf. of རྫོག་བ་ 'to cause to turn'.

24. 5. 4. ཤིག་, ཅིག་, and ཞིག་, all ptcls., used after verbs denote the imp. mood.

25. 6c. Lit. ལྷག་ས་ *avaśeṣa* 'remainder', and འབྱུང་བ་ 'that which comes forth'; thus lit. the two words together mean 'that which becomes remainder (after the father has taken his food)'.

27. 7a. Here *prakṛtayah* in Skt. is in the sense of ministers of a king and this is quite clear from Tib. རྫོག་བོ་ནས་ས་.

28. 7a. Lit. ཡིན་ལ་རིག་བྱ་ is *manahsamvid* 'comprehension of the mind.' Skt. *manoratha* in Tib. is ཡིན་གྱི་ཤིང་རྩ་ lit. 'the wooden horse of the mind' ; here ཤིང་རྩ་ 'wooden horse' is for 'a chariot (*ratha*)'.

29. 7. 7. རྩོམས་པར་བྱེད་བྱ་ lit. *vināśaka* 'destroyer'; while *hataka* means 'cursed', 'wretched'.

30. 7. 7. ཡབ་གྱི་ངོར་ཡིན་ lit. *tāta-mukhe asti* 'is in the mouth of the father.' It seems to imply that if his father says he would do so. Thus figuratively it corresponds to Skt. *tātānurodhāt* 'for the sake of the father'.

31. 7. 9. ཅི་ནིག་ཀྱི་ lit. *kim kartavyam* .

32. 7. 10 After this add : मातङ्गो राज्यं हरिष्यतीति शङ्कसे । यद्येवं ततः किं स्यात् । ननु स्वशरीरात्प्रभृति सर्वं परार्थमेव मया परिषाल्यते । यत्तु स्वयं न दीयते तत्तातानुरोधान् । तत्किमनेनावस्तुना चिन्तितेन । वरं ताताङ्गैवानुष्ठिता ।

33. 7. 10. རྩོམས་སྤྱོད་བྱ་བ་ lit. *anuśāsanam* 'instruction', 'precept', 'command'.

34. 7. 10. བསྐྱེད་བྱ་བ་ is generally *vidheya*, here 'to be carried out'.

35. 7. 13. Evidently there is some confusion in the Tib.

version, as *dūrīkṛta* (རིང་དྲུགས་པར་གྱུར) should have been used with *samitkṛṣa*°. In Skt. text there is no *sūnya* 'vacant', Tib. ཅན་པ་. It is to be noted that while in Skt. *upayukta* is used in the sense of 'consumed' in Tib. it (ཉེ་བར་མཁོ་བ) means 'necessary' or 'desirable'.

36. 7. 16. After the Skt. passage (p. 50) ending in स्थानं वर्तते add: तदितो मलयपर्वतं गत्वा किञ्चित्स्मिन् निवासयोग्याश्रमपदं निरूपयेति । तदेहि मलयपर्वतमेव गच्छावः ।

37. 7. 19. ཤིང་, *vrkṣa* 'tree'.

38. 7. 19. གཤིན་པ་ lit. *grāhin* 'taking'.

39. 7. 19. ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་ *parikṣobha* 'shaking about'. For this in Skt. we have *utsaṅga* 'association'.

40. 7. 19. For བཟང་, *bhadra* 'good', there is nothing in Skt.

41. 7. 19. བསྐྱོས་ is pf. of སྐྱོ་བ་ 'to rub with', 'to apply on'.

42. 7. 20. For Skt. *utkanṭhita* 'anxious' in Tib. we have འདྲོད་ཅན་ or འདྲོད་ལྡན་, but here we have simply འདྲོད་པ་ evidently in the above sense.

43. 7. 20. Strictly མཇེའུ་བོ་ is in Skt. *snigdha* 'affectionate', 'friendly', and དགའ་བ་ is *priya* 'dear'.

44. 7. 24. རི་ལྗང་ཡང་ *tathā ca* and not *tathā hi* as given above.

45. 8b. རྩ་གཤིར་ རྩ་ *jala* 'water', and གཤིར་ *nidhi*, *kośa* 'treasury'; thus རྩ་གཤིར་ lit. 'repository of water', e.g., 'the ocean'.

46. 9a. རྟོགས་ generally 'to explain' (*vyākhyā*).

47. 9. 7. ལྷག་ (so in X) is for ལྷགས་པོ་ (see 7. 19) *ghana* 'dense.' Or the reading should be ལྷགས་.

48. 9. 8. Skt. *surabhi* means 'sweet-smelling', 'fragrant', as well as 'a cow'. Its Tib. equivalent བ་ (as used here) means 'a cow'. Accordingly *surabhihavis* is taken by the Tib. translators to mean 'ghee made of the cow milk'.

49. 9. 12. རྣགས་ཚལ་. In Tib. རྣགས་ is simply a *vana* 'forest,' and རྣགས་ཚལ་ *taruṣaṇḍa* 'a grove' or 'a grove of trees'.

50. 10d. For ལྷོག་པར་བྱེད་ the X has ལྷོག་པར་ *uccāryate*, or *paṭhyate*. In the Tib. text the latter reading is to be retained.

51. 10. 1. ཉེ་བར་མཆོག་པར་བྱེད་ lit. *upalakṣayāvah* is in the same sense.

52. 10. 7. ཀྲོ་ར་ in the sense of Skt. *ālavāla* 'a basin for water round the root of a tree' is not in the dictionary of S. C. Das. The other word for it is ར་བ་.

53. 11. 2. Lit. སེམས་བདེ་བ་ is *citta-sukha* 'happiness of the mind'.

54. 11. 4. According to Tib. རྩ་ ཁས་ནང་ན་ གནས་ is *kabala-garbha(madhya)sthita darbha* 'the kuśa grass that remains in the mouth'.

55. 12b. ཇིས་བར་ཡིད་འཕྲོག་ *nirhāriṇī*, lit. means 'that which surely takes away (the mind)'.

56. 13d. Adding འདོད་ *kāmaye* 'I desire' Tib. here amplifies the text. Lit. the last line means in Skt. : *abhivāñchita-prasiddhiṃ kāmaye*.

58. 13. 2. Evidently the reading གླུ་དག་གླངས་ནས་ *gītṡā* 'having sung' in the Tib. text is wrong, for due to singing there cannot be any fatigue of the finger. The Skt. text gives us the actual reading *ciraṃ khalu vāditam*. The word *vādita* means '(you) have played on a musical instrument'. Accordingly one may read here རོལ་མོས་ *vāditena*, for གླུ་དག་གླངས་ནས་.

59. 13. 12. Skt. *tiṣṭhet* is expressed by མྱོད་བ་སྤྱིན. མྱོད་བ
✓ *sthā* 'to sit', 'to stay'. Mark that the potential mood is made
here by using the word མྱོད་ lit. meaning 'possibility'.

* 57. 13. 17. ཟེན, *kṛtsna* 'all', *kevala* 'only'. In the sense
of *na kebalam* 'not only' we have the following phrase with
it, which is often used: རབ་འཛིན་གྱི་མ་ཟེན.

60. 14°. For Skt. *sakāla* 'all' Tib. reads རབ་མཁས་དང་བཅས་,
saphala 'fruitful', 'successful'. This shows that the Tib.
translators misread *sakāla* for *saphala*. It can be inferred from
this fact that the MS. before them was either in Nagari or
Bengali script.

III

UDĀNAVARGA

1

1. b. ཤེས་ *jñāna*, བསྐྱེས་ (pf. of བསྐྱེད་བ་, elegant form of
བྱེད་བ་, ✓ *kr* 'to do') *kṛta*; thus ཤེས་བསྐྱེས་ is lit. *jñāta* 'known'.

2. d. Read ལ་ after བྱོད་. Lit. the Skt. of this line is
tava udbhavo na bhaviṣyati.

2

1. *d.* In Tib. there is nothing of Skt. *kuṭaḥ*. འཇིགས་པ་
མེད་ lit. *na bhayam*.

4

1. *d.* ཐོབ་པར་འགྱུར་ lit. *prāpto bhavati* or *prāpsyati* 'attains'
or 'will attain,' and not *edhate* 'increase.'

5

1. *b.* This line in Skt. would be *janyate prajñayā tṛptir*,
and not *śreyasī* (text *śreyasi*) *pra°*, རྒྱུད་ meaning *√jan*
(causative) 'to produce'.

2. *c* and *d.* Lit. in Skt. *prajñayā tṛptaḥ puruṣaḥ tṛṣṇāvāśo na bhavati*.

6

1. *d.* ཉོགས་པར་གྱིས་ (གྱིས་ is here imp. of འགྱུར་པ་ for གྱུར་པ་
'to do,') lit. means *jānihi* 'know'. For the use of འ here see
Note, NA, 3.

8

1. *c.* གྱས་ནས་ *ṅṛtvā* and not *karoti* as in the original Skt.

2. *d.* རྒྱུག་པ་ is often used in the sense of *viparyāsa* 'over
turning', *nivāraṇa* 'keeping back' ; as a verb it also means

'to cause to return', 'to send back,' etc. Here with མཐོན་ཏུ
'*abhi*'- it means 'to devastate'.

9

1. c. Lit. this line is in Skt. *pramādasevanam na kuryāt*.
2. d. *loṇavardhanam na kuryāt* 'should not increase the worldly affairs'.

11

1. d. རྩམ་ཐུབ་ལས is *pañkāt* 'from mud' and not *pañkasanna* 'sunk down in mud' as in the text.

13

1. a. ལྷན་བྱ་ཞིང་, *ādadita* '(one) should accept'. This line means that one should accept one's own gain, i. e. what one can gain. The Skt. reading *nāvamayeta* seems, according to the Tib. translators, to imply *ādadita*.

2. b. For the use of ལ་ after བཞུགས་ཀྱི see Beckh's note in his edition of the text. I think བཞུགས་ཀྱི means *anyadiya* or *paraḥīya* 'belonging to other', as བདག་གི་ means *ātmiya* 'belonging to the self', or *māmaḥa* 'belonging to me'. The pcl. ལ་ used after it is in the loc. case. Lit. the line b in Skt. is *paraḥīyeṣu spṛhām na utpādayet*.

15

1. b. In the printed text the reading is ཀླན་གྱིས་ but as the inst. case cannot be construed here the reading should be གྱི gent. In Xylographs inst. and gent. signs are often confounded.

2. b. རེ་བཞིན་ is *tathā* and not *atha*. It seems that either the Tib. translators read *athāpi* of the Skt. text for *tathāpi* or their MS had the wrong reading.

3. d. རྫོགས་སངས་རྒྱས་ is *Sambuddha* and not *Buddha*. (སངས་རྒྱས་).

16

1. b. This Skt. text is translated figuratively there being much difference, for while in Skt. there is *bhavāya vibhavāya ca* (c), Tib. has *bhavasya vibhavasya ca* (c); for Skt. *dvaidhā* (c) Tib. reads *ubhaya*, or *dvaya* (d); for Skt. *yogān* (f) Tib. *yogāt* (e); for Skt. *atīkramet* (f) Tib. *atīkarmāya* (e); and for Skt. *śikṣeta* (e) Tib. *śikṣasva* (f). Read གྱིས་ in d for ཀླན་ which is wrongly printed.

17

1. a. ཉེས་པར་སྤྱད་པ་ lit. *duścaritam*. Similarly ལེགས་པར་སྤྱད་ (c) is *sucaritam*.

2. b. For *śocate* Tib. *tapyate*, strictly *tāpo bhavati*, the word *gata* being put in gen. (སོང་བཞི). Similarly Tib. reads in Skt. : *sugatiṃ gatasya ānando bhavati* (d).

18

1. a. According to Skt. མ་སྦྱས་ན་ would give the reading *abhāṣaṇam*, lit. *abhāṣite*.

19

1. a. སྦྱོང་བ་ and སྦྱོང་བ་ n. *adhikṣepa*, *nindā* 'blame, slander'; and also v. *adhi-√kṣip*, *√nind* 'to blame, slander'. སྦྱོང་བ་ is also pf. of སྦྱོང་བ་ *√nind* 'to slander, blame'. One may therefore read here སྦྱོང་བར་བྱ་བ་ for སྦྱོང་བར་ as in the Text and also in Beck's edition. The phrase lit. means *nindaniya* 'one who deserves to be blamed'. Similarly བསྦྱོང་བར་བྱ་བ་, *stutya* 'one deserves to be praised'.

20

1. a. རྩ་ག 'rock'. It is evidently used here to imply Skt. *ekaghana* 'consisting of a mass of solid stone.'

2. d. Tib. here amplifies Skt. writing *prakampate* (རབ་དྲ་བ་ཡོལ་བ་) for *kampate* 'moves'.

21

1. b. རོ་ is for རོ་མ་ (cf. Skt. *loman*), *parṇa* 'leaf.'

2. d. ཇི་ག means 'if looked into,' 'when examined.'

3. d. སྤྲོ་ཤིས་ *nindārha* 'blamable.'

22

1. b. For Skt. *divija* 'divine' Tib. lit. *deva-viṣaye* or *deva-deśe* 'in the country of gods' (ལྷ་ཡུལ་).

23

1. a. ནང་ *madhya* 'middle.' མི་ནང་ན་ lit. *manuṣya-madhye* 'among men.' See c.

2. b. Strictly བཞག་པ་ is *tiṣṭhāmaḥ* in Skt., and not *viharāmaḥ* for which we have བཞུགས་པ་. See UV, 15 a.

3. c. འཆོ་བ་ is for འཆ་བ་ཅན་ as in a.

25

1. b. For Skt. *kāma*- 'desire' Tib. actually *prīti*- or *ānanda*- (དགའ་བར). In the Skt. text for *nipātinah* there is, in fact, *nipādinah* in the edition.

26

1. b. ཡིད་སྐྱོབ་སྐྱོབ་ suggests *manojava*, མགྱོགས་ meaning *java* 'swift' or 'swiftness'. But we require here *manobhava*

or *manomaya* as in the Pali version. The Tib. translators read *-bhava* for *-java*.

2. e. In Skt. text one should read *taṃ* for *te*. Tib. ཐོས or ཐོས་པ་, *pra-√āp* 'to get,' does not convey the sense of Skt. *anveṣi* 'follows.'

IV

BUDDHACARITA

1

1. a. *muhūrta* 'a moment' or 'a period of 48 minutes' is taken in Tib. as *muhūrtamātra* (ཡུན་ཙམ) 'just measuring a moment or a period of 48 minutes'.

2. c. or Bhārgava or Paraśurāma we have sometimes འན་སྒྲིང་སྒྲིམ or འན་སྒྲིང་བྱ.

3 d. མི་སྐོར་གྱི་ lit. *narasamūha* 'a multitude of men'.

2

1. a. Generally for *viśvasta* 'full of confidence' or 'trusted' and *viśvāsa* 'confidence' we have in Tib. ཡིད་བདན་པ

dyḍha- or *sthira-manas* 'firm-minded'. The lit. meaning of ལྷོ་པབ་ is *prajñāpatita* 'one who is thrown into wisdom,' ལྷོ་ here meaning *prajñā* or *buddhi* and པབ་ pf. of འབེབས་པ་ 'to throw down.'

2. b. The printed text reads གནས་པར་ for གནས་པའི་.

3. c. གཟེགས་པ་ is the hon. form of མཐོང་བ་ and ལྷ་བ་ (*avalokana*, *darśana*) 'to see.'

4. c. རལ་གསོས་ རལ་བ་ *śrama* 'fatigue', and གསོས་ another form of pf. of གསོ་བ་, *poṣaṇa* 'to nourish' and *pratividhāna*, *cikitsā* 'to cure'. Here གསོས་ is used in the last sense. Thus རལ་གསོས་ means *viśrānta* 'reposed.'

3

1. a. Lit. མེད་ཅོན་ is *abhāvārtha*, for the absence', and not *niṣṭtyartha* 'for the cessation.'

2. b. Lit. དཀའ་བྱ་བ་ is *duṣkara* 'difficult to do'.

3. c. Generally རྩིས་སྟུ་ is the Skt. prefix *anu-* (see BC, 16), though it is used here for *anuvartitā* 'the state of one that follows,' the Tib. equivalent to which is རྩིས་སྟུ་

འཇུག་བ་ཉིན. It is only owing to the metre that this fuller form could not be used here. Such cases are often found.

4

1. *a.* མངོན་བར is generally for the Skt. prefix *abhi-*, while *ava-* is variously expressed, for instance, by ཀྱན, ཀྱན་ཏུ, ཀྱན་ནས, etc. See Foucaux, p. 171.

2. *b.* Mark here the use of ཞིང.

3. *b.* འཁྲུ་བ 'to bathe', here it is in the causative sense.

5

1. *a.* མཁའ་ཕྱིང lit. one that soars (high) in the sky. མཁའ་ *ākāśa* 'sky', and ཕྱིང *utpatana* 'going upwards'.

2. *a.* མགྱོགས་འགྲོ is the lit. translation of *turaṅga* 'going quickly, i.e. a horse' (for the first part of the word cf. \sqrt{tr} and \sqrt{tvar}), མགྱོགས(པ) meaning 'swift' and also 'swiftness,' 'speed' (*java*) as in *a*, and འགྲོ་བ, \sqrt{gam} 'to go.'

3. *b.* རླུ་མུ་འོངས is lit. *anvāgata*. འོངས is pf. of འོང་བ 'to come (*āgamana*).'

4. *c.* འདིས is here *anena* 'by this', and not *ayam* 'this'.

6

1. *a.* བསམ་ཅད་ནས་ is *sarvataḥ* lit. 'from all sides' and not *sarvathā* 'in every way' for which we have བསམ་ཅད་རྒྱ.

2. *b.* བཟུང་ and ཟུང་ are pf. of འཛིན་པ་ 'to seize, grasp', Skt. *√grah*. Its ft. is གཟུང་. But sometimes this form is taken as pf. The forms གཟུང་བ་, བཟུང་བ་, and ཟེན་པ་ are found in all tenses.

3. *d.* For དག་པ་, Skt. *śuddha* 'pure', the actual reading in the printed text is དག་ལ་, but it does not give any appropriate sense.

4. *d.* རེ་འདྲ་ lit. *tādṛśa* 'like that,' while འདི་འདྲ་ is *īdṛśa* 'like this.'

7

1. *a.* and *b.* Lit. གུས་པ་ མེད་ལ་ means in Skt. *bhakti-abhāve* 'in the absence of devotion', གུས་པ་ meaning *bhakti* 'devotion' and མེད་ལ་ *abhāve* 'in absence'. According to Skt. གུས་པ་ is here for གུས་པ་ལྡན་ as in *b* and *c* meaning *bhaktimat* or *bhākta* 'devoted' or 'devotee.' Similarly གྲས་པ་, Skt. *śakti* 'ability', is to be taken as གྲས་པ་ལྡན་ as in *c* meaning *śaktimat* or *śākta* 'able.'

2. d. མ་ (bhū) མྱེང (tala) lit. *bhū-tala* 'the surface of the earth.'

8

1. a and b. Mark here the use of the gen. ཁྱེད་ཀྱི, *tava* 'your.' It should have been employed before the adj. མླའ་བ་ རྒྱུ་ལྟེན་པ་ *mahābhāgena*. འདིས་ should also have been used just after ལས་.

2. d. གཞན་དུ་ (*anyatra* 'in another place or direction') ཕྱོགས་ (*mukha* 'face') lit. means 'one whose face is turned in another (direction)', i.e. *prāṇmukha* 'having the face turned away.'

9

1. b. For *abhimukha* lit. 'with the face turned towards', i.e., 'friendly disposed' we have in Tib. མཇོན་ཕྱོགས་, but here is མཐུན་ཕྱོགས་ in the same sense. མཐུན་ or མཐུན་པ་ means *anukūla* 'favourable', and ཕྱོགས་ *dis* or *mukha* 'direction'.

10

1. a. བརྒྱུད་. See note, BC, 6.2. In Tib. pf. forms are often used where in Skt. there are present ones.

2. b. For བསྐྱེད་པ་ suggested by me according to Skt. Weller reads བསྐྱེད་ལ་ which with the preceding word བ་ would suggest in fact *pitā janayati* 'the father produces'.

3. c. This line in Tib. is translated very freely. Lit. it would mean in Skt. *āśā-* or *tṛṣṇā-cintayā saṅgo jāyate* 'attachment comes into being through the thought of expectation or desire.' For *āśayā śliṣyati* Johnston reads *āśayāc chli°*.

4. c. There is nothing in the Tib. text for Skt. *jagat*.

5. d. བྱེད་པ་མེད་པ་. Strictly it means *niṣkaraṇa* 'without action' and not *niṣkāraṇa*. In Tib. *kāraṇa* is གྱུ or བྱེད་གྱུ.

11

1. d. Weller reads བཀྲས་ after འཕྲོད་པའི. It would give the reading *padam* 'place.' But according to Skt. *vanam* we require here བཀྲས་ in Tib.

12

1. a. དེ་སྐད་ in Skt. *evam*, fig. *iti*. See དེ་ལྟར་ for *iti*, BC, 19c.

2. b. རྩིས་སྤྱོད་བསྒྲུབས་པ་ is Skt. *anuśaṃsa* (*Divyāvadāna*,

p. 92, etc.) and is the same as *ānisaṃsa* in Pali, meaning 'privilege', 'comfort', 'reward'. Accordingly the reading *ānṛśaṃsa* in Cowell's edition cannot be maintained and Johnston has rightly corrected it.

13

1. c. འབྲིགས་བྱེད་པ (Weller reads འ for པ) is used also for the Vindhya mountain. The Tib. root འབྲིགས་པ in meaning is Skt. \sqrt{bhid} 'to pierce.' The Tib. translators appear to have taken the last part (i.e., -dara) of *Mandara* as connected with or derived from $\sqrt{dṛ}$ 'to pierce'. In fact *Mandara* is from \sqrt{mand} 'to rejoice, be glad' meaning 'pleasant, agreeable, charming.'

14

1. a. Here འདྲི is to be construed as འདྲིས, Skt. *anena*.
2. d. ལྷོ་ཤེབས་ fig. for *amuktaviśrambham*. ཤེབས་ is pf. of ཤེབ་པ, an hon. verb for 'to come, arrive'. Cf. ལྷོ་པ་ (BC, 2a) for *viśvāsa*.

15

1. a. According to Tib. སྐྱེ་བ there should be either *jāti*- or *janma*- in Skt., and not *jarā* as in Cowell's ed. for which we have སྐྱ་བ

19

1. *b.* According to Tib. གནས་ one should read in Skt. *sthitah* for *sthiraḥ*.

2. *c.* རེ་ལྟར་ lit. *evam* or *tathā* (BC, 23^d) and not *iti* in Skt. See BC, 25^a.

3. *c.* For *dāyāda* 'heir' we have here སྟེར་བྱ་. The verb སྟེར་བ་ means 'to grant, give', and བྱ་ is the ft. or gerundive of བྱེད་བ་ 'to do'; thus སྟེར་བྱ་ lit. means 'one to whom (something) is to be given'.

20

1. *c.* བདག་པོ་ lit. means in Skt. *pati* 'lord, master, owner', not strictly *dāyāda* 'one entitled to a share of patrimony, an heir'.

23

1. *a.* For *evamādi* in Skt. Tib. has རེ་ལ་སྟོགས་ which lit. means *tadādi*.

3. *d.* The verb བྱ་བ་ is chiefly used in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying 'to ask, to request, to beg, to petition.' As a subst. it means

‘request, petition’ ; or ‘enquiry, question’. ག after རྒ is ft. of གྱེད་པ་, \sqrt{kr} ‘to do.’

3. d. གྱེས is imp. of བགྱེད་པ་ elegant form of གྱེད་པ་ ‘to do,’ meaning *kuru* ‘do.’

25

1. d. For *ḥṛtāñjali* Tib.lit. *yuktāñjali* reading ཐལ་མོ་ སྦྱར་ ཏེ, lit. *añjalim yuktvā* ‘with folded hands’.

26

1. c. For Skt. *sīdati* ‘sinks into distress, becomes dejected’ Tib. simply འགྱུར་བ་ (d) which may mean *vikriyate* ‘undergoes unnatural condition’. The rendering ཡིད་བསད་པར་འགྱུར་, Skt. *viṣīdati*, would have been very clear.

27

1. b. Note here that the verb འགྱུར་བ་, Skt. *jāyate* or *utpadyate* ‘to come forth, arise’ though intransitive is used here as transitive meaning *janayet* or *utpādayet* ‘would produce’. Or taking འདི་ལྟ་བུས་ as instr. one may construe the sentence thus : *anena tava niścayena kasya bāṣpaṃ notpadyate*.

2. d. Mark how the significance of Skt. *ḥiṃ punaḥ* is ex-

pressed in Tib. by མྱོས་ཅི་དགོས་ lit. *kathaya kim prayojanam* 'say what is the necessity (of speaking of the heart affected by love)'.

28

1. a. For མཐལ་ Weller reads ལམ་, Skt. *mārga* 'a path' taking it in the sense of *gamana-*, 'going'. According to Skt. the reading seems to be མཐལ་, Skt. *śayana-* 'bedstead'.

2. b. ཤིན་དུ་གཞིན་ནུ་, Skt. *sukumāra* 'very delicate or soft' is to be taken here for ཤིན་དུ་གཞིན་ནུ་ཉིད་, Skt. *saukumārya* 'the state of being very delicate'. The word ཉིད་ which means 'certainty', Skt. *eva*, and is often used to make nouns from adjectives is omitted here owing to the metre. It is found that in Tib. sometimes ཉིད་ is omitted though it is absolutely required, and sometimes it is inserted though it is not required at all. See BC, 40^a.

29

1. d. ལྷ་ཡིས་ lit. *devena*.

2. d. བྱེད་དུ་བཅུག་པ་, Skt. *kārita* 'got done.' Note causatives are generally formed by adding འཇུག་པ་ (pf. བཅུག་, ft.

བཞག, imp. རྒྱག) 'to put, cause, make' to the root of the infinitive.

3. *d.* For Skt. *eva* Tib. reads *iva*. (འདྲ).

30

1. *a*, *c* and *d.* The Tib. text is somewhat amplified: In *a* ཇིས་པར, Skt. *niścita*, and in *c* ཏྲ, Skt. *aśva* are added. In *d.* Tib. *śokasthāna* (སྤོངས་གནས) is for Skt. *śoka*.

2. *c* and *d.* ཉེ་བར་ལེན་དེ (lit. *upanīya* or *upānīya* which seems to have been for *upānaye* 'ham for the actual reading *upānayeyam* in the text) being put before the adjective followed by the noun (མགོ་གས་འགྲེལ་དུ), the Tib. construction is rather peculiar.

31

1. *c.* ལྷ་ག, Skt. *iṣṭa*, *kānta*, *priya* 'agreeable', 'dear', 'lovable' is used here for *-lālasa* 'ardently desirous of' in *b*.

2. *c.* གོ is a ptcl.

32

1. *b.* བསྐྱེད་པ is Skt. *utpādana* 'production or generation', but it is used here in the sense of *-vardhana* 'growing up'.

2. *d.* Tib. reads *devīm* (ལྷ་མོ) for *deva* in the Skt. text.

34

1. a. གྲགས་བ་འཛིན་ may mean simply *Yāsodhara* 'maintaining glory', and not *Yāsodhara* 'the son of *Yosodharā*, Siddhārtha's wife.

2. c. The Tib. reading བཞིན་བ་ as given by Weller is doubtful. Skt. *vyasana* 'bad practice, evil habit' is translated into Tib. variously according to different shades of its meaning; e.g., in BC itself (III. 46a) we have རྣམ་པར་ཞིན་བ་ for it, meaning *āsakti* 'attachment'; in NA, I. 2, བརྒྱུ་བ་ 'lust, excessive desire'; in *Mahāvvyutpatti*, ed. Sakaki, 6956, གྲོས་བ་ *vipad* 'danger' (རྣམ་ཀྱིས་ (ཀྱི?) གྲོས་བ་, Skt. *dharmavyasana*-).

36

1. a. For *Rāghava* Tib. lit. *Raghu-putra* (ར་རྒྱའི་བུ).

2. a. Mark that Tib. reads *Sumitra* (བཤེས་བཟང) for *Sumantra* well-known in the *Rāmāyaṇa*.

3. b. As a ptcl. སྟུ is a sign of the gerund used after ས .

37

1. a. For Skt. *ṛte* 'without' Tib. འདོར་ in the sense of *tyaktvā* 'having left'.

2. c. བཙུན་མོ་ is an hon. term for a woman of rank, queen, *rājñī*, and འཁོར་ means *parivāra* 'attendants'; both the words taken together mean the queen and her attendants, and for this the Skt. word is *antahpura* 'harem' meaning thereby those who live in the harem, *i.e.* the queen and her attendants.

38

1. b. སྟེན་ (imp. of སྟེན་བ་ 'to say') lit. *kathaya* 'say', and not *vācya* 'to be said.'

39

1. d. Note here that the pron. སྟེན་, Skt. *kaḥ* is used at the end of the sentence, and here is a case which is rare.

40

1. a. རྩ་བ་ is Skt. *tikṣṇa* 'sharp, hot'; *taikṣṇya* in Tib. is རྩ་བ་ཉིད་, but ཉིད་ is omitted here. See note, BC, 28. 2.

41

1. d. བཀའ་རྒྱུན་, Skt. *prasāda* 'favour'; and མཐོན་, Skt. *kuru*, is imp. of མཐོན་ hon. form for བྱེད་བ་, \sqrt{kr} 'to do.' Thus བཀའ་རྒྱུན་མཐོན་ is *prasāda* in Skt.

42

1. d. བཀའ་སླུང་. བཀའ་ Skt. *śāsana*, *ājñā* 'order, command,' and sometimes simply *vacana* 'speech.' It is an hon. form. And སླུང་བ་ (pf. སླུང་) means $\sqrt{dā}$ 'to give'. Thus the phrase བཀའ་སླུང་བ་ though generally \sqrt{vad} , \sqrt{gad} , etc. 'to say,' in fact means *śāsti* or *ājñāpayati* 'orders', 'commands', and is used when the speaker is a honoured person. Hence the speaker being the Buddha བཀའ་སླུང་ is the equivalent to *jagāda* 'said.'

2. d. ཏི་ is a terminative ptcl. used after ན, ར, and ལ.

43

1. b. གྲོང་ imp. of བཀྲོང་བ་, Skt. \sqrt{tyaj} , *ut-* $\sqrt{sṛj}$ 'to give up.' ཅིག, ཞིག, and ཤིག when used after verbs signify the imp. mood. It may, however, be noted that they signify rather the subj. present or precativ mood. See BC, 51c; 55a. For their use see Note, PD, 3.2.

44

1. c. བཤད་ is Skt. *yad* and not *yadi*, Tib. བཤད་ནི་ 'if'.

2. b and d. Mark that འདོར་ or འདོར་བ་ in d is caustative, while it is not so in b.

3. *b.* Skt. *mumukṣayā* is omitted in Tib.

45

1. *d.* Here for Skt. *kva* used twice there are *kaḥ* and *kā* (ལྷ) in the Tib. text.

46

1. *a.* For Skt. *aṇḍa* 'egg' Tib. is in fact སྒྲོང་ and not སྒྲོང་; so *aṇḍaja* should be in Tib. སྒྲོང་སྦྱེས་, but here we have སྒྲོང་སྦྱེས་. This is simply owing to the metre.

47

2. *b.* Weller reads འབྱེད་པ་, Skt. *unmilana* 'to open' for འབྱེད་པ་ 'to disappear' amended by the present author.

2. *d.* According to Tib. the construction is *me prāṇināṃ ca mataḥ*, but in Skt. one may construe: *tathā prāṇināṃ saṃyogo vipragogaś ca me mataḥ*.

48

1. *b.* For Skt. *parasparam* Tib. seems to read *punaḥ punaḥ* (ཕྱིར་ན). In fact it has *punaḥ*, but owing to metre it is to be taken to mean *punaḥ punaḥ*.

49

1. *a.* and *b.* Mark the slight change of the expression in Tib.

2. d. Tib. translates here the text figuratively: *na bhaviṣyati (iti) kathaya kiṃ prayojanam* (འགྲུང་བ་ས་ཡིན་སྒྲིམ་ ཅི་ རྟོགས་), the last part of which (i.e. སྒྲིམ་ ཅི་ རྟོགས་) is also for Skt. *kā kathā* in the *Catuhśataka*, 285d. སྒྲིམ་ is pf. and imp. of སྒྲུབ་ 'to call, remark, or assert.'

50

1. c. Weller reads འབབས་ as in the text, but what it means is not quite clear. Skt. *lambate yadi tu snehaḥ* may be taken to mean 'But if (your) attachment (or love) rests (on me)'. In Tib. འབབ་བ་ (pf. བབ་ or བབས་) is used in the sense of Skt. \sqrt{pat} 'to move downwards,' 'to come down,' 'to fall down'. We may therefore read here བབས་ and not འབབས་ taking the former in the sense of Skt. *patati* as an equivalent to *lambate* for which in Tib. we have འཕྱང་ or འཕྱངས་.

54

1. a. ཏྲ་བ་, *jāla* 'web' is to be taken here for ཏྲ་བ་ཅན་. Similarly in d ན་ཚོར་, Skt. *vayas* 'age', is to be taken for ན་ཚོར་ས་ཉམས་, lit. 'of equal age', i.e. a *vayasya* 'friend.'

57

1. d. Weller wrongly reads བྱིས་ for བྱིས་. བྱིས་ is *viśeṣa* 'distinction' in Skt. འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་, *āryaiḥ*, which is not in the Skt. text is added in Tib.

61

1. d. Note here the employment of ལ. In double imperative or precative expressions ལ is used after the first verb, and it has the force of 'and' ; e.g. མོང་ལ་ལྟོས་ཤིག་ *gaccha paśya ca* 'go and look'. See BC, 62d: རབ་དུ་བཞེས་ ལ་གསོལ་མཛོད་, *praticcha, ānaya (ca)* 'take and bring'.

62

1. a. The reading འདོད་ས་སྤྱིང་པོ་ལས་ lit. *kāmasārāt* 'owing to the essence of desire', is not better than *kāmam ārād* found in Skt. text, the latter meaning 'according to desire (*kāmam*) near (or far).'

2. d. གསོལ་མཛོད་ lit. *prārthanām kuru* 'request,' but here it gives a different sense, *ānaya* 'bring.'

65

1. b. Read, as in the edition of Johnston which reached

the author after the text is printed, *sambhṛd* for *samvid* as in Cowell's edition, and *dhṛti* for *dhṛta*-. Both the readings are supported by Tib. In *b* བདྱན 'firm' is apparently to be taken for བདྱན་ཉིད 'firmness' answering to Skt. *dhṛti*; and འཛང་བ means 'to hold', 'to keep' corresponding to Skt. \sqrt{bhr} . In *d* སྒྲུག་(ས) means *pari- $\sqrt{dhā}$* 'to put on,' 'to dress'; this sense is expressed in Skt. by using *-bhr̥t* from \sqrt{bhr} . 'to hold, wear.'

66

1. *b*. For *-vāsasi* Tib. *-bhāsasi* (སྒྲུང་བ་ན).

67

1. *c*. ཁྲོ་ཆད for Skt. *nirāśa* 'helpless' is a doubtful reading. Is it རི་ཆད? རི means *āśā* 'hope' and ཆད *chinna* 'destroyed'.

2. *c*. རྒྱུས (wrongly printed བརྒྱུས) is pf. of རྒྱུ་བ or རྒྱུ་བ *jalpana*, 'to call'; རྒྱུས་བཞིན, Skt. *vilapan* 'uttering moaning words', 'lamenting'.

3 *d*. Tib. omits *puram* and adds *punar* (གྲུང).

1. a. Tib. reads in fact *viruroda* (རྒྱུ་བར་དུ) and not *vilalāpa* as in the Skt. text.

2. b. For *papāta* the Tib. equivalent may be བབས་ from འབབ་ས, \sqrt{pat} 'to fall down'. Tib. འབྱེལ་ or འབྱེལ་བ་ means both 'to fall' and 'tumble down' corresponding to Skt. \sqrt{pat} and \sqrt{skhal} (*Nāgananda*, IV. 1) respectively. In the Tib. text འབྱོར་ or འབྱོར་བ་ (pf. བྱོར་) means, as says Sharat Chandra, 'to search', 'to scrape,' 'to tear with claws.'

Note that in the colophon for *Chandaḥka* in the Skt. text Tib. has *Kanthaka* for which word see the author's note in the *Indian Historical Quarterly*, Vol, XII, No. 3, 1936 (*The Horse of Śākyasiṃha*).

V

LALITAVISTARA

A

1. 1^a. རྩེ་མོན་, *ṛṣi* 'sage'. The word, if analysed, will show the idea behind it according to the Tib. translators, which is not to be found in Skt. རྩེ་ means *sarala* 'honest' 'straight-forward' (Cf. རྩེ་འབྱོར་ which lit. means 'one that

goes straight,' and hence མདུང་, *śara* 'an arrow'), and མྱོང་ or མྱོང་བ་ is 'straight' 'righteous'; thus རྒྱ་མྱོང་ is 'one who is honest and righteous'. In the Tib text *mahā-* is omitted.

2. 3⁵. བགྱེད་ is the ft. form (བགྱེད་) of the verb བགྱེད་ which is used as an elegant form of བྱེད་བ་, $\sqrt{kṛ}$ 'to do,' with the terminative ptcle རོ, meaning *karomi* 'I do'. For *karīṣyāmi* here *karomi* 'I do' is used to denote the near future (*bhaviṣyat-sāṃipya*).

3. 3²⁵. མཐུན་པར་ མཛད་དུ་ གསོལ་ lit. 'requested to know.' མཐུན་པ་ is hon. for ཤེས་པ་, $\sqrt{jñā}$ 'to know,' or *jñāna* knowledge,' Here it is used as a noun and not as a verb. མཛད་དུ་ is inf., *kartum* 'to do', and གསོལ་ *prārthayata* 'requested.' Lit. the phrase in Skt. is: *jñānakaraṇāya prārthayata*.

4. 3²⁹. འཁོགས་པ་, *jirṇa* 'worn out,' 'very old' is to be taken here as a noun, འཁོགས་པ་ ཉིད་, *jirṇatva* 'the state of being worn out.'

5. 3³¹. མཆིས་ is pf. of མཆི་བ་, elegant form for ཡོད་པ་ $\sqrt{bhū}$, $\sqrt{sthā}$ 'to be', 'to remain.'

6. 3³⁷. འཇོལ་(བ་), *paryeṣaṇa* 'to seek', 'to look for'.

7. 3³⁹. མཆིའོ. See note 5 above. Here it means *tiṣṭhati* 'remains,' and not *vadati* 'says' as in the Skt. text. See note LV, A, 23.

8. 5⁷⁻⁸. འདིང་བ, *vi-√str* 'to spread on the ground.' བཅུག (pf. of འཇུག་བ) makes the verb causative. Thus ལྷན་འདིང་བྱ་བཅུག་མྱེ lit. means 'having got the *āsana* 'mat' spread.' This is what the Tib. translators understood by *prajñāyapa* lit. 'having got understood.' Here the sense and not the word is translated.

9. 4¹⁵. Lit. འདྲ་རྒྱ, *abhyantare* 'inside'; འོང་བར་གྱིས་ཤིག *āgamanam kuru, āgaccha* 'come.' གྱིས is imp. of བགྱིད elegant form for བྱིད་བ, *√kr* 'to do.' For the use of ཤིག see BC, 43^b.

10. 5⁵. རོ་བླ་ *prāsāda* 'palace,' as well as *kula* 'family'. The palace where the *kula* 'family' of a king lives is also called *kula*.

11. 5¹¹. བཞུད་(བ) is hon. of འགྱོན་བ, *√gam* 'to go,' 'to start.' For ཅིག see BC, 43^b.

12. 6¹⁵. ཅེས, *iti*, is added.

13. 6¹⁸⁻¹⁹. Lit. རྒྱལ་བར, *jayam* 'victory', སྦྱོན་ཅིག *āgaccha* i. e. *prāpnuhi* 'come i. e. get'. imp. of སྦྱོན or སྦྱོན་པ which is hon. of སྦྱོན, pf. and imp. of འབྱོན་པ, *ā√gam* 'to come, arrive.'

14. 7²⁴. རྒྱལ་པོ, *rājan* 'king' is to be taken here for རྒྱལ་པོ་ ཉན *rājya* 'kingdom.'

15. 6²⁵. Here Skt. *kāraya* is in form causative though not so in sense, for it means *kuru* as quite evident from Tib. མཛོད་ཅིག which exactly means *kuru*.

16. 7⁶. ཡོན is *dakṣiṇā* 'a present that is given to a priest.' ཡོན་ཆུ lit. means 'the water that is offered to a priest or a guest as *dakṣiṇā*, signifying what is called *arghya* consisting of water and such other things as *dūrvā* grass, etc. In *Nāgānanda*, l. 11^c, we have མཛོད་ཡོན for Skt. *arghya*.

17. 7⁹. The Tib. equivalent to Skt. *pādyā* which means the water meant for washing one's feet is translated by རྒྱང་པ་ལ་གཏོར་བའི་ཆུ which lit. means 'the water that is thrown on one's foot'.

18. 7¹³. For *sādhu* in Skt. text there is *ati-* (ཤིན་ད) in Tib. But see note 28.

19. 7¹⁵. For *parigrhya* Tib. has *paripūjya* or *satkṛtya* (ཡོངས་བཀྲར་ནས).

20. 8⁶. *Supratīsa*. Lefmann reads *supratīsa*. In *Divyāvadāna* (333, 16; 484. 15; 485. 20) there is *sapratīsa*, Pali *sappatissa*, 'respectful,' Tib. བྱས་བ་དང་བཅས་པར. The word བྱས་བ་ means *śraddhā*, *ādara*, *bhakti* 'respect,' 'reverence,' 'devotion.'

21. 9¹³. བལྟས་པ་ pf. of ལྟས་པ་ (ft. བལྟས) 'to be born' (འབྱངས་པ), hon. of སྟེ་བ་ of the same meaning.

22. 9¹⁵. བལྟ་ is ft. of ལྟ་བ་ (pf. བལྟས, imp. ལྟོས) 'to look,' with ཞིང་ it gives the sense of Skt. *draṅsyat*, and hence *draṣṭukāma* 'desirous of seeing.'

23. 9¹⁸. མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ which is in fact ཡོད་པ་ 'to be' in sense. It also means *āgataḥ* 'come, arrived.' See note LV, A, 7.

24. 10⁶. Lit. ཉལ་ཞིང་ མཆིས་ means Skt. *supto bhūtaḥ* 'remains sleeping.' The word ཀྱིས་ here and in such cases implies a cause. Thus གཞིན་ནུ་ཉལ་ཞིང་མཆིས་ཀྱིས་ means 'because the prince sleeps.'

25. 10⁹. ཅུང་ཟད་ཅིག. Lit. ཅུང་ཟད, *iṣat*, *ḥiñcit* 'a little,' 'slight,' also 'a little while.' ཅིག is the modified form of གཅིག, *eḥa*, and means 'some.' The phrase signifies Skt. *muhūrta* 'a moment' and not its strict sense 'a period of 48 minutes.'

26. 12². དེ་ནས་ is *tataḥ* or *atha* 'then' in Skt., and not *iti hi*. See LV, A. 13¹.

27. 12⁸⁻⁹. For *anukampayā* Tib. lit. *anukampām* (སྙིང་བརྩེ་བ) *upādāya* (ཉི་བར་བརྩུང་སྟེ).

28. 12²². ཤིན་ཏུ་ is used for Skt. *ātī-* 'very,' and also *su-* or *sādhu* 'good'; e. g. *sudarśana* is ཤིན་ཏུ་སྤོངས་. See note 18.

29. 13²³. རྒྱལ་མཁས་པ་ generally for Skt. *ārya* 'exalted,' 'sublime,' 'raised up,' and also for *viśiṣṭa* 'excellent'; here for *atireka* 'excellence' which is to be explained as *atirikṭa* 'excellent.'

30. 13⁵⁶. སྟུག་, *hasta* 'hand,' and རོལ་ལཱ་ (བ) 'to beg,' 'to show,' 'to offer'; thus སྟུག་རོལ་ལཱ་ lit. means 'to show hands', i. e. to show the (folded) hands as a token of paying respect. And so with the ptcl. ཇི་ it means *pranīpatya* 'having saluted'.

31. 14¹¹. For *yaiḥ* Tib. *taiḥ* 'with them' (དེ་དག).

32. 14¹⁶. The word རྣམ་པ་ in such cases means *gati* or *prakāra* 'manner'.

33. 14¹⁷. བཤེས་ཀྱི་ལྟ་བུ་ or བཤེས་པ་ is for Skt. *ubhaya* 'both'. བཤེས་པོ་ is also of the same meaning.

34. 14²⁴. As the Tib. reads (མཐའ་ *antā* 'end', བཞི་ *catur* 'four', and རྒྱུ་བཟོ་བ་ *adhikāra* or *ādhipatya* 'power' or 'sovereignty') for Skt. *caturāṅga* 'having four members (of an army) one should read *caturanta-* taking it as the first member of a compound with the following word *cakravartin*, *caturanta* implying the 'four ends of the earth'.

35. 14²⁸. ཞིས་བྱ་བ་ནས་ *ityataḥ* 'from this' is to be construed with ཞིས་བྱ་བའི་བར་དུ་ lit. *itiparyantaṃ*, idiomatically *yāvat* 'up to this'. This refers to a passage which is fully given before (Skt. text, p. 101, ll. 12-19 ; Tib. text, p. 93, ll. 3-13).

36. 14⁴⁰. སྟུ་ is one of the additive (ཕྱད་) pctl. (དྲི་, སྟུ་, སྟེ་, རྟེ་ and སྟུ་) used after nouns and pronouns (and sometimes also after adjectives, e. g. ཡོངས་ སྟུ་, *pari-* 'entirely,' 'completely') ending in སྟུ་, and denotes motion, progression to, or change,

or promotion into another state, and thus sometimes implies the loc. case ; e. g. བཤམས་སུ, *daḥṣiṇe* 'to or on the right side'.

Accordingly མངས་རྒྱས་སུ་བྲགས་ lit. means 'renowned as the Buddha'; here a change to Buddhahood is implied.

36. 14⁴⁶. རེ་ལྟ་བུ, *lādr̥śa* 'like that'.

B

1. 1⁴⁵. ལྟོམ་བ་ vb. and subst. 'to think' and 'thought', here subst.; སེམས་ subst., *citta* 'mind'. ལྟོམ་དུ་སེམས་ is a phrase meaning *abhiprāya* 'thought.' As vb. it is for *manyate* 'thinks'. Sometimes it expresses the real implication of the word *iti*, *etad*, or *evam* by which one is to understand the thought referred to. In the present case ལྟོམ་དུ་སེམས་ is vb. and means *manyate* or *cintayati*.

2. 2⁵. Here བྱེད་(བ) the pf. of which is བྱས་ is in Skt. \sqrt{vac} or \sqrt{kath} 'to say', and not \sqrt{kr} 'to do'. And so མ་བྱས་ཤིང་ is *anuktvā* or *akathayitvā* 'having not said' for *aprativedya* in the original text.

3. 2⁸. མངོན་པར་འབྱུང་བ་ is rather *abhiniṣkrameyam* than *niṣkameyam* as in the text. མངོན་པར་ is used mostly for the Skt. prefix *abhi-* and sometimes for *ā-*.

4. 3³. The actual reading is *aśāntāyām*. Evidently it is to be construed with the preceding word *rātrau*. But the Tib. text reads here མི་མཆི་ཙམ་ the lit. Skt. equivalent to which is *asuptamātra*. It is to be taken with 'he' (sa) and means that he did not sleep at all.

5. 4². རྟུག་མ་ཐག་ཏུ་ lit. *pratiṣṭhānantaram*. རྟུག་(་བ་), *pratiṣṭhā* 'resting, remaining'; ཐག་, *antara* 'intervention'; མ་ཐག་, *anantara* or *samanantara* 'non-intervention' or 'immediately'.

6. 3⁶. བའ་མཆོང་ lit. *su-gr̥ha* 'a good house', and as such it means *prāsāda* 'a palace'.

7. 5¹ For Skt. *tatra* Tib. reads *tataḥ* (རེ་ནས་).

8. 5¹⁰. The word *kāñcukīya* or *kañcukīn* is an attendant or overseer of the apartment of women, a chamberlain. For this in Tib. we have རྩེ་བྲམ་ which is the same as རྩེ་བྲམ་, or རྩེ་བྲམ་པ་, *kṛiba* 'eunuch'. Lit. it means 'the testicles cut out', i. e. 'one whose testicles are removed.' In ancient India attendants for royal women in a harem included eunuchs, too.

9. 7⁶. Tib. simply *ardham* (ཕྱིད་) 'half,' and not *upārdham* 'first half.'

10. 7⁸. བས occurs for བྱས pf. of བྱེད་པ mostly in the sense of a thing quite done or accomplished. It is used here for Skt. *atīkrānta* 'passed'.

11. 9d. འབྱིན *visarjana* 'to let proceed', 'to send forth'.

12. 10¹⁵. For རྫོག་པ, *chāyā* 'shade', we have sometimes རྫོག་པ.

13. 11¹⁷. For *śuddha-* in Skt. there is *viśuddha-* in Tib. (ནུས་དག་).

14. 12²². The Tib. translators take *sajana* 'with the people' in the sense of *sa-svajana* 'with kinsmen or relations,' གཞིན meaning *bandhu*, *bāndhava* 'kinsman' or 'relation'.

15. 13a. Mark here according to Tib. རྒྱལ་པོ་དེ་ནི will be in Skt. so ° *nṛpati*, དེ being construed with རྒྱལ་པོ་.

Here ཡོང may be regarded as another form of འོང་(་བ), *āgamana* 'to come.' རྫོག་པ་ ཡོང་ མ་ མཆིས lit. means *chāyā āgatā nāsti*.

16. 13⁶. Tib. དམ་པ, Skt. *vara* (*uttama*) is in fact in the sense of 'excellent, superior, best,' but here it is used

to mean 'a boon.' Here the Tib. translators have translated simply the *word* not taking the sense into consideration. See the verses 14⁶, and 17¹⁸ where for *vara* is used མཆོག་.

17. 13²⁵⁻²⁶. རྩལ་འབྲིང་ lit. *rāṣṭracakṛa* 'province of a realm'.

18. 14c. སྦྱོར་བ་ lit. *caryā, ācaraṇa*, 'practice.' Here it is simply an amplification. སྦྱོར་བར་སྦྱོར་ན་ means 'in the act or practice of giving'.

མངའ་ eleg. for དབང་, *śakti* 'might' and མཆིས་ pf. of མཆི་བ་ eleg. for ཡོད་པ་, *√bhū* 'to be'; thus མངའ་ ཅི་ ཁྱོད་ལ་ མཆིས་ lit. means 'if you have the power' and this is expressed in Skt. by *śakyase (śaknoṣi)* 'if you can'.

19. 15¹⁷. བདབ་ pf. of འདེབས་བ་ 'to cast, throw'.

20. 15¹⁹. རྩལ་ *āyus* 'life', and དཔག་ས་ (or དཔག་མེད་) *amita* 'immeasured' or 'immeasurable'. མཆིས་བ་ is for *bhavi* in the sense of *bhavet* in the Skt. text.

21. 15²⁴. འཇོལ་, lit. *icchāmi* 'I desire'. This desire is expressed in Skt. by the use of the present optative in *bhaved*;

but in Tib. that expression is given employing the word རྒྱུ་ལ་.

22. 17⁶. Generally གློ་བ་ is *vyasana* 'misery', 'decline' and so 'death.'

23. 17¹⁸. See note, LV, B. 16.

24. 17²⁰. བསོལ་གྱིས་. བསོལ་བ་ as a verb means 'to ask for', 'to beg for'; and also 'to give' (see S. D's Dictionary) and as subt. *adhyeṣaṇā*, *prārthanā* 'request', 'prayer'. གྱིས་ is imp. of བགྱིད་བ་, the elegant form of བྱེད་བ་ 'to do'. Thus བསོལ་གྱིས་ lit. means *dehi* 'give'. In *Buddhacarita*, VI. 62, བསོལ་མཛོད་ is used for *ānaya* 'bring', so བསོལ་གྱིས་ may also be for Skt. *ānaya*.

25. 17²². བསམ་ན་(བ་) is resp. for ཉན་བ་ $\sqrt{śru}$ 'to hear, listen', and བསོལ་བ་ *āvedana*, *prārthanā* 'to ask for', 'to beg for', or 'request', 'entreaty'. Thus བསམ་ན་དུ་བསོལ་, *śṛṇuṣva* lit. 'pray, kindly listen'.

26. 18⁴. For Skt. *eva* Tib. reads *evam* (དེ་སྐད་).

27. 18¹¹. To *chindati* Tib. adds before it *pari-* (ཡོངས་སུ་)

28. 19⁴. སྤྲུམ་ is generally for *punar* 'again,' but sometimes also for *prati-* as in སྤྲུམ་གྲུབ་པ་ *pratimā* 'representation, image'. གཞུག་པ་ means *rūpa*, *ākṛti*, *bimba*, etc. 'outward form of anything'.

29. 19⁷. ཕྱིན་ 'to arrive,' Skt. \sqrt{gam} , *pra-* $\sqrt{āp}$; thus ཕྱིན་ནས་ lit. *gatvā*, *prāpya* 'having arrived'.

30. 19¹⁵. སྤྲུམ་ is instr. of the pron. སྤྲུམ་, *kim* 'who.'

31. 20⁴. རྗེས་ lit. means 'to-morrow when the night is over'; but practically signifies 'the day after to-morrow'. རྗེས་པར་ 'on the day after to-morrow'. Hence རྗེས་ (*rātri* 'night') རྗེས་ is for Skt. *rātryā atyayena* 'after the night is over.'

32. 20¹². སྤྲུམ་ནས་ lit. in Skt. *ārocyā* 'having said.'

33. 20¹⁶. ཅི་ལྟར་ lit. *katham* 'how.'

34. 20^{37,39}. In Skt. text. *kā śaktiḥ* means in fact *na śaktiḥ* and this is translated into Tib. by རྣམ་པ་ས་ མཆིས་སྟེ་ *śaktir na asti*.

35. 21⁸. Skt. *kṛtāstra* means 'armed' or 'trained in the science of arms'. For this Tib. has here lit. *śodhitaraṇadharma*

reading རྩམ་ (raṇa 'fight,' 'war') ཆོས་ (dharma 'law') སྦྱངས་ (pf. of སྦྱང་ 'to clear, wash, purify'; *śodhita*).

36. 21¹¹. ཚན་པོ་ཆེ་ཆེན་པོ་འི་སྟོབས་ is for Skt. *mahānagnabala*-as found also in the *Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 8210. ཚན་པོ་ཆེ་ 'a great many,' *bahu*; and ཆེན་པོ་ *mahat*, great. ཚན་པོ་ཆེ་ appears to have been used here for *nagna* in the Skt. text. But what is the meaning of the word *nagna*-here ? Is it for *nāga* 'elephant' for which we have in Tib. སྤང་པོ་ཆེ་ or སྤང་ཆེན་ ?

37. 21³⁵. དཔུང་བྱ་རྒྱུད་. The word དཔུང་ means *bala*, *senā* 'force', 'army'; and ཀྱང་བྱ་རྒྱུད་, *patti* or *padāti* 'infantry' (ཀྱང་ or ཀྱང་པ་, *pada* 'foot'; བྱ་, *śīśu*, *putra* 'child, son'; རྒྱུད་, *kṣudra*, *laghu* 'small, little'. From this it appears that infantry soldiers in an army are regarded as little children being compared to its other three members, viz. elephants, horses, and chariots). Thus instead of ཀྱང་བྱ་རྒྱུད་ we have simply བྱ་རྒྱུད་ added to དཔུང་.

38. 22^{8.9}. For *puraskṛta* Tib. has *puro'valokita* (མཐུན་གྱིས་ བརྒྱས་).

C

1. 1³. བཞིས་པོ་. In such cases the ptcl. པོ་ is used in the sense of a definite article, and so བཞིས་པོ་ *dvau* 'the two,' 'both'. See LV, C. 3². It may be noted in this connection that the ptcl. བ་ added to the cardinals forms ordinals ; e. g. བཞིས་ *dvi* 'two', but བཞིས་པ་, *dvitiya* 'second'; བསྟུས་, *tri* 'three,' but བསྟུས་པ་, *trītiya*. 'third.' *Prathama* 'first' is, however, དང་པོ་ and not བཞིས་པ་.

2. 1¹³. གྲོང་, *grāma* village ; གྲོང་པ་, *grāmiṇa* 'a villager' ; ཆ་, *aṃśa*, *bhāga* 'part, share' ; thus གྲོང་པ་ཆ་ lit. means 'appertaining to a villager,' Skt. *grāmya* 'low,' 'vulgar.'

3. 2⁶. Tib. simply -*kāya* 'body' omitting *ātma*-.

3. 2¹¹. ཆོ་འདུས་. ཆོ་, *āyus* 'life' or *janman* 'birth ;' so the phrase lit. means *asmiṇ āyuṣi* 'in this life' or *asmiṇ janmani* 'in this birth'. The Buddhist term *dṛṣṭadharma* has this meaning, i. e. 'the present life.'

3. 2²¹. སྦངས་ནས་ lit. *tyaktvā* 'having abandoned,' and not *anupagamyā*.

VI

BODHISATTVĀVADĀNAKALPALATĀ

1. 1a. For *kṣati* (from $\sqrt{kṣ}$ lit. 'to rub,' 'to scratch,' fig. 'to injure,' 'to destroy') Tib. *pratapati* (པ་ཐ་པ་ཏི་པ་) giving the intended sense.

2. 1b. For *krūra* 'cruel,' 'terrible,' 'destructive' Tib. *asahya-* (མི་བཟད་).

3. 2c. རིན་ཅེན is another form of རིན་ཆེན *ratna* 'gem'. For this we have also རིན་པོ་ཅེ and རིན་པོ་ཆེ. རིན, *mūlya* 'price'; and ཆེན, *mahat* 'great', so རིན་ཆེན or རིན་ཅེན lit. means *mahāmūlya* 'very costly'.

4. 2c. Printed text reads གྱིས for གྱི.

5. 4a ཞེས་བྱ་བ. ཞེས or ཞེས་བ (see BAK, 7a, 14a) and ཅས or ཤེས, according to the last letter of the word after which they are employed, means *iti* 'thus'; and བྱ་བ is ft. of བྱེད་བ meaning in such cases not \sqrt{kr} 'to do,' but \sqrt{vac} , etc. 'to say, style, denominate etc.' Thus either ཞེས simply

or followed with ལྷ་བ is used for *iti*. It is to be noted that ཞེས་ལྷ་བ lit. is for *-śākḥya* (see śloka 9a, 30b) or *ityākḥya*, *ucyate*, *kathyate*, etc., and fig. for *nāma*, *-saṃjñakā*, etc.

6. 5a. In Skt. *tāta* is a term of respect and of endearment. So it is used both to a superior or a junior. ལྷ is *deva* 'god,' but kings and nobles or persons of greater rank, such as Buddhas and Bodhisattvas, are addressed by it. In Tib. a prince is also addressed by it (see RA, p. 204, 23). Here the Nāga addresses his son with the word ལྷ.

7. 6c. ལྷ, or ལྷ, *aham* 'I', but it is meant here to be taken in plu., *vayam* 'we,' the fuller form being ལྷ་བུ་ཅག. In the following śloka (7d) we have ལྷ་ཅག in the same sense. ཅག is the sign of plu. of personal pron. (=ནྟམས), e. g. ང་ཅག, *vayam* 'we'; བྱིད་ཅག, *yūyam* 'you'; ཁོ་ཅག, *te* 'they.' The following forms are also for 'we': འ་ཅག, འུ་ཅག, འུ་བུ་ཅག, and འོ་ཅག.

8. 9b. དགོན་ཅོག, another form is མཚོག for ཅོག. The word དགོན means *durlabha* 'rare, scarce, hard to acquire', and ཅོག

or མཆོག *parama, uttama* 'the best, the most excellent.' Thus དཀོན་ཚེག lit. signifies 'the most excellent thing which is very difficult to acquire,' i. e. *ratna* 'gem' or any precious object. It is to be noted that the form དཀོན་ཚེག is older than དཀོན་མཆོག.

9. 10a. Print. text reads དང for གདུང as emended according to Skt.

10. 10a. For ཡོད which is, according to Skt., expected to be the actual reading in the sense of *asti* 'is' understood, there is སྟོད. If that is the true reading it may be explained in the following way: It is used both as a subst. and a vb. meaning in such cases *bhoga, upabhoga* 'experience' 'and to experience' respectively. Here it is a vb. in the passive voice meaning *upabhujyate* 'is being experienced'.

11. 12a. Print. text སྒྲ་བའི་ for སྒྲུ་བའི་. The former hardly gives here any sense. In b we should like to read སྒྲི་ for སྒྲིས་.

12. 12⁵. Actually it means *sattvavat* 'like a (spiritual) mind,' the meaning of the compound being thus explained in Tib.

1. 13c. Print. text མི་བཟད་ for མི་བཟད་ which lit. means *akṣaya* 'free from decay'. བཟད་ is for བཟོད་པ་, Skt. \sqrt{sah} ($=\sqrt{sabh}$) 'to resist', 'to overcome', also 'to bear'. So མི་བཟད་ is *asahya* 'that which cannot be endured'.

14. 14¹⁰. Mark that Skt. *divya* is not used here, according to the Tib. translators, in the sense of 'divine', but in that of 'excellent' as evident from the word བཞིག་.

15. 14¹². དག་པ་ which means *śuddhi* 'purity' and also *śuddha* 'pure' is employed here for *punya* 'holy' and also 'pure', this word being derived from $\sqrt{pū}$ 'to purify'. Generally for *punya* 'meritorious act, or religious merit' we have in Tib. བསོད་ནམས་.

16. 15². In the Skt. text (*d*) there is *-sukha-* for *-mukha-* in Tib. (སྒྲོང་).

17. 16⁷. པད་ is for པདྨ་ (20d), *padma* 'lotus.' See infra, 23¹⁰.

18. 17⁹. The Tib. translators take *maitrī* (གུསས་པ་) here in the sense of *samāgama* 'association' (འགྲོགས་པ་).

19. 17¹⁰. ཟིལ་ (or ཟིལ་མ་), *tejas* 'splendour'; ཟིལ་གྱིས་

tejasā 'with splendour'; བརྗེན་པ་, *ākramaṇa*, *parābhava*, *abhibhava* 'to attack,' 'to overcome, subdue, conquer.' So here རྩེལ་གྱིས་བརྗེན་པ་ lit. in Skt. is *tejasā parābhavantam*, and fig. *tarjayantam* (√*tarj* 'to threaten').

20. 20². In *a* the printed text reads བཀྲ for དྲ emended by the author. སྒྱན་དང་ལྗན་ is *sābharāṇa* 'with ornaments' and not *āvaraṇa* as in the printed text.

21. 20⁵. སྒྲོ་བྱེད་ corresponds to *diśantam* (√*diś* 'to show'). སྒྲོ or སྒྲོ་བ་, *utsāha* 'energy'; *utsahate* 'becomes energetic'; *prapañcayati*, *vistārayati* 'expands, displays.'

22. 20¹⁰. In Tib. text one should read སྒྲིབ་ according to Skt. *jīvita*, and not སྒོབ་སྒྲིབ་.

23. 21⁸. Printed text ཡིས་ for ཡི་.

24. 21⁹. ལྷ་པོ་ is *śoka*, *duḥkha* 'misery, affliction,' and also *maru* 'desert' (*Mahāvvyutpatti* ed. Sakaki, 5278).

25. 23⁷. SD གསལ་ which gives no appropriate meaning here for འཛལ་.

26. 24¹. SD ར་ for རེ the former being a misprint.

27. 24⁸. བྱེད་མོ་སྦྱར་ནས་ lit. *añjalim yuktva* 'having folded the hands.'

28. 25⁷. ཁྱོད་ answering to Skt. *eva* is used both as an adverb and an adjective meaning respectively 'only, exclusively,' and 'just,' 'the very.' In the present case it is adjective. Sometimes added to an adjective it forms a noun ; e. g. གྲས་པ་ *samartha* 'able' ; but གྲས་པ་ཁྱོད་, *sāmarthya* 'ability' : རུཔ་ *rūpa* ; རུཔ་ཁྱོད་, *rūpatva* (NB. 15⁵ ; 19³).

29. 25¹⁰. ཇི་ལྟར་, *yathā* 'as.' In Skt. text *na* 'not' can hardly be construed here.

30. 26¹. བྱུས་(་བ་) means both *bhakti* 'devotion,' *śraddhā* 'reverence,' etc. and *bhakta* 'devout,' 'respectful.' It is used here fig. for Skt. *prāṇayin* 'a loving or affectionate one.' For *prāṇayin* one may also write བྱུས་པ་ (*prāṇaya*) རྟོག་པ་.

30. 26³. དེ་, *tad* 'that' fig. for *iti* .

31. 26b. In Tib. text *satata* (ཉག་ཏུ) is omitted.

32. 26¹³. ཆས་ originally pf. of ཆ་བ་, *pra-√sthā* 'to go away,' but used as a separate verb.

33. 27². SD གྱིས for ཀྱི.

34. 27³. ལྷ་རྒྱུས, *netṛ* 'leader' (*agrayāyin*). ལྷ་ seems to be for ལྷ་ཚོགས 'various,' and རྒྱུས་ is pf. of འབྱེད་པ 'to attack,' 'to lead' ; thus the phrase lit. means 'one who leads variously (according to necessity).'

35. 27⁷. SD ཡི for ཡིས.

36. 27¹². For *svarga-śobhā* Tib. reads explaining the meaning *svarga-saḍṛśa-śobhā*.

37. 28⁵. See supra. 14. 14¹⁰.

38. 28⁷. མཛེས་པ, *śobhana*, *sundara* 'fine, beautiful.' It conveys the meaning of *manohara*, no doubt, but it is literally translated by ཡིད་ཀྱི་འཕྲོག་ or simply ཡིད་ (*manas* 'mind') འཕྲོག་ (*hara* 'one that robs').

39. 28¹⁴. By writing གྱིས for *āvṛta* 'covered' in the Skt. text the Tib. translators seem to have read *āstrta* for *āvṛta* meaning thereby 'scattered'. Or it may be that as *ā-√str* signifies also 'to cover' the Tib. word is used for *āvṛta* and not for *āstrta*.

40. 29¹⁻². ག་ཕྱུར་ and ཅན་དན་ are two loan words from

Skt. for *karpūra* 'camphor' and *candana* 'sandal' respectively. Mark here Skt. *c* is pronounced by Tibetans as *ts* (ཅ), and so *j* as *dz* (ཇ), e. g. *javā* ཇ་བ་ 'a kind of red flower, the China rose'.

41. 29⁹. གུ་གུ་ལག་ཁང་. གུ་གུ་, *cūdā*, *śekhara* 'crest, crown'; ལག་, *pāṇi* 'hand'; གུ་གུ་ལག་ together mean 'sciences, sacred literature', the explanation being as follows: "that which has come out of the head of the most holy; i. e. the result of his intellect and has been placed in the hands of the inquirer," as says SD. ཁང་ is *grha*, *śālā*, 'house,' 'building.' Thus གུ་གུ་ལག་ཁང་ means a *viḥāra* 'monastery (where those sciences are kept)'.

42. 29¹⁰. བཅོས་ལྷན་འདས་, *bhagavat*, generally translated as 'the Blessed One'. In Buddhism this epithet is for the Buddha. བཅོས་ (or བཅོས་ས) pf. of འཇོས་ས་པ་, *unmūlana*, *vināśana*, etc. 'to conquer, subdue, suppress.' As subst. it means the victory (*bhaga*) that is achieved by conquering. བཅོས་ལྷན་ 'a victorious one', one who has become victorious by conquering Māra. འདས་, pf. of འདེག་བ་ 'to pass away', *gata*, *atita* 'passed'.

Thus བཅོས་ཐུན་འདས་ means 'one who having subdued the host of Māra has passed away (from misery)'.

43. 30⁹. SD ཡི for ཡིས་.

44. 31¹⁰⁻¹¹. SD གྱུར for འགྱུར and འོད for འོན་.

VII

BHAGAVADGĪTĀ

1. 1⁵. རྣམ་པར་གནས་ suggests the Skt. reading *vyavasthitān* and not *avasthitān*

2. 1⁸. རོན་བ་ is a variant of བཞོན་བ་ 'to subdue, suppress,' and as such it is rather *abhibhūtā* 'overwhelmed', than *āviṣṭa* 'entered, possessed' in Skt.

3. 1⁹. རྣམ་བ་ཡིས་, *viṣādena* 'with sadness'.

4. 2¹. བྱུང་འཕྱུག་ lit. *Viṣṇu*. བྱུང་བ་, *vi-√āp*, *√viṣ* 'to penetrate, pervade,' and also *vyāpin* 'one who pervades', as well as *vyāpta* 'pervaded'; and འཕྱུག་བ་, *pra-√viś* 'to enter',

praveśa 'entrance,' and *praveśin* 'one entering into.' The Tib. equivalent for *kṛṣṇa* in the sense of 'black' is ཉག་པོ་.

5. 3⁷. ཉམ་པར་ལྷང་བ་ lit. *vyutthita* 'particularly rising.' With མྱ་, *roman* or *loman* 'hair,' used before the phrase it means *roma-* or *loma-harṣa* 'bristling of the hair' for which we have generally མྱ་ལྷང་. The verb ལྷང་བ་ is in Skt. *ut-√sthā* 'to rise.' Sometimes ལྷང་བར་འགྱུར་ has the causative sense, *utthāpayati* 'raises.'

6. 3⁹. བརྒྱ is a general name for a *dhanus* 'bow,' not of the particular bow (*gāṇḍīva*) of Arjuna.

VIII

NYĀYABINDU

1. 1⁹. ཡིན་པས་ན་ lit. *bhavafiti*. Mark here the use of the ptcl. ན་ which is generally a loc. case-sign added to substantives. It is added also to the instr. case and verbs and signifies a reason ; e. g. རྒྱ་དེས་ན་ 'for the reason, there-

fore'; ཅེ་འདྲི་གྲུ་སྔ་ན་ 'for what reason, why.' As regards its use after a verb note the present case.

2. 1¹¹. རྟོ་ is a ptcl. used after ན, ར or ལ and terminates a sentence.

3. 9². After *-viṣaya-* Tib. adds. *-tad-* (དེ).

4. 10³. For *caitta* Tib. lit. translates its actual meaning as *cittotpanna* (སེམས་ལས་བྱུང་).

5. 11⁴. Mark རྟོ་ is generally used (with or without རྟོ་) as a prefix (mostly *pra-* as well as *ati-*, *ut-*, and *sam-*) as well as a subst.

6. 15⁵. See note, BAK, 28.

IX

NYĀYABINDUTĪKĀ

1. 1⁶. SB ལས་ for ལ་.

2. 1¹⁵. རློང་བ་ (pf. རློང་ and རློངས་), vb., √ *śudh*, causative, 'to purify, cleanse, wash off'; subst. *śodhana* 'cleansing',

prakṣāḷaṇa washing off' ; but *tānava* lit. means 'thinness, meagreness.'

3. 4⁶. ཡིན་གྱི. We have already seen (PD, Note 4), that གྱི་གྱི, etc. are the signs of gen. But sometimes they are used after verbs when there are two sentences in contrast to each other, and may be translated by 'but' or 'though' ; e. g. རི་རུ་ རོངས་གྱི། མ་བཞུགས་ 'he came there, but did not stay ; མཐོང་བོ་ཟེར་གྱི། དག་བོར་འགྱུར་ 'though he said "friend", he became an enemy'. Similarly in the present and similar cases གྱི etc. answers to Skt. *tu* 'but,' expressed or understood. Note the present sentence *na[tv] anyat* (གཞན་མ་ཡིན་པ་), and CS, 17³ : *śīlād api varam śramso na tu dṛṣṭeḥ* (ཚུལ་ཁྲིམས་ལས་ནི་ ཉམས་སྒྲུ་ཡི། ལྷ་བས། See NBT, 12¹⁸⁻¹⁹ ; *Ibid.*, note, 9.

4. 5^{16,28}. Mark that the phrase དབེར་ན་...བཞིན་ is for *yathā* as.' We have also དབེར་ན་...ལྟ་བུ་ for it. དབེ *dṛṣṭānta*, *upamā* 'example, simile, illustration'. The word also means 'a book' ; e. g. ཀ་དབེ 'k book' i. e. A-B-C Book, a primer. བཞིན་ or བཞིན་དུ་ in such cases means *iva* 'as, like, according to.' Cf. དབེར་ན་...བཞིན་ with ཇི་ལྟར་...ལྟར་, CS, 12^{1,9}.

5. 5²¹⁻²⁹. Lit. it means *prekṣāvantas tatparikṣāṃ nārabhante*.

6. 7^{11,12}. Mark *-pūrvikā* is explained and translated as *pūrvagāmini* (ཐུན་རྒྱུ་འགྲོ་བ).

7. 9³¹. Instead of བསྟན་པའི (*vyutpādanasya*) there is wrongly དགོས་པའི (*prajojanasya*).

8. 9³⁸. བསྟན་པ is for both *pratipādana* and *abhidhāna*.

9. 10¹¹. For ཀྱི in རྣམ་གྱི see note 3, supra.

10. 10⁸. དེས་སྟུ lit. *vastutaḥ* 'in fact' is used here for *sākṣāt* (lit. 'with eyes') 'evidently', 'actually', 'directly', for which we have generally མཛོག་སྟུས or མཛོག་སྟུས་དྲ (*pratyakṣa*).

11. 10³⁴. Tib. omits *-vyāpāra* and unlike Skt. repeats *prajojana* (དགོས་པ).

CATUHŚATAKA

1. 1². For *alpa* 'small, little' there are both རྩུང་ and རྩུང་ཅུ་.

2. 1⁵. གེ་ཚོས་ and གེ་ཚོས་ཟ་བ་ both mean *saṃśaya* 'doubt'.

3. 2¹⁴. Tib. only *vyākṛtaṃ* (གསལ་བར་) and not *suvyākṛtaṃ* 'very clearly'.

4. 3⁹ འོག་ལྟས་ is instr. of འོག་ལྟ་ *mithyādr̥ṣṭi* 'one who holds a wrong view.' འོག་(་བ་), *viparita* 'inverted', *mithyā* 'wrong', and ལྟ་(་བ་) *darśana*, *dr̥ṣṭi* 'view'.

5. 4¹. Note that ལས་, a ptcl., though generally a sign of the abl., sometimes signifies also the loc. as in the present *kārikā* གང་ལས་, *yatra* 'where' (twice in *a* and *b*), and རེ་ལས་, *tatra* 'there' (twice in *b* and *d*).

6. 6⁹. ལྟ་ is a word akin to ལྟ་བུ་, *iva* 'as', 'as if'. But, sometimes, so far as a Skt. text is concerned, it does not add any special sense : e. g. ཟ་བ་པོ་ལྟ་ ག་ལ་ཡིད་ (*Madhyamakā-*

kārikā, XVII. 30), *bhoktā kuta eva bhaviṣyati*; མྱིང་པོ་ལྟ་
ཡོད (Catuḥśataḥavṛtti, 828), *sāram asti*; རྩོམས་སྤྱོད་བཅད་པ་ལ་
ལྟ་ཅི་ སྒྲོས་ (*Kāśyapaparivarta*, § 125), *kaḥ punar vādo° ślokaḥ*;
བདག་ལ་ ལྟ་ སྒྲོས་ གྲང་ ཅི་ འཛམ་ (Ibid, § 141), *kaḥ punar vādo*
mama. The present case, too, supports it.

7. 7⁸. འཁྱེད་ lit. *ukṭa*, *bhāṣita*, *kīrtita*, etc. The word
smṛta (བློ་པ་) in such cases signifies the above meaning, and as
such is translated by འཁྱེད་. For the first half of the *kārikā* cf :

je egaṃ jāṇai se savvaṃ jāṇai ।

je savvaṃ jāṇai se egaṃ jāṇai ॥

Ācārāṅgasūtra, 1. 3. 4. 1,

eko bhāvaḥ sarvathā yena dṛṣṭaḥ

sarve bhāvāḥ sarvathā tena dṛṣṭāḥ ।

sarve bhāvāḥ sarvathā yena dṛṣṭā

eko bhāvaḥ sarvathā tena dṛṣṭaḥ ॥

Both the passages are quoted in the *Syādvādamāñjarī*, Ch.
S. S., pp. 4, 112, and Guṇaratna's commentary on the
Śaddarśanasamuccaya, BI, p. 222.

8. 8¹³. The real sense of the ptcl. *nanu* (*nā* and *nu*) is 'is
it not ?' but often it is overlooked. By translating it by
ས་ཡིན་ནམ་ the Tib. translators express the real meaning.

garalaṃ nanu jāyate means 'does it not become poison?' See CŚ, 10. c (Tib. d).

9. 9¹⁰. བཏོགས་པ་, *antar-√gam*, *antar-√bhū* 'to be included'. As an adj. it is for *antar-gata* or simply *gata*, NB, 54. 2 ; *antar-bhūta*, *Ibid.*, 23. 16 ; with the negative མ, as མ་བཏོགས་པ་ (adj.) or མ་བཏོགས་པར (adv.) it conveys the meaning of such words as the following: *vinirmukṭa* 'excepting' (*Madhyamakakārikā*, II. 1) ; *aparyāpanna* (བཏོགས་པ་མ་ཡིན) 'not included' (*Kāśyapaparivarta*, § 135) ; *na anyatra* (*Ibid*, § 98 ; NB, 96. 2, 12) ; *tyaktvā* (NB, 176. 4), *ṛte* 'excepting' as in the present case ; etc.

10. 10⁷. Another form of བཞིས་ཀྱིས་, *ubhaya* 'both' is བཞིས་པ་. The ptcls. ཀྱིས་, གྱིས་, and བྱིས་ are a sort of definite article, and are used after གྲགས་, རྒྱུ་, བྱ་, and སྐྱུ་ ; རྒྱུ་, བྱ་, and གྲགས་ ; and རྒྱུ་, བྱ་, and གྲགས་ respectively. Yet there is the form བཞིས་པ་ as shown above.

11. 11⁴. མཆོག་ལྟ་ when the ptcl. ལྟ་ is used after an adjective it signifies 'being'.

12. 11¹⁵. བསྐྱེད་(པ་) lit. *utpādayet* 'should produce'.

13. 12^{1,9}. For the use of རྩི་ལྟར་...ལྟར་ (*a* and *b*) cf. དཔེར་ན་ ...བཞིན་ discussed in Note, NBT, 4.

14. 13⁵. སྐྱེས(པ) lit. *jāta*, *utpanna* 'born', and so means 'a man, person.' For *pums* we have specially སྐྱེས་ལུ as in CS. X. 4 (229), as well as ཤོ as in *d* and 14. 4, 14.

15. 13¹³. ཤོའོ. ཤོ, *pums* 'male,' and འོ a terminating ptcl. used mostly at the end of a sentence signifying the sense of the verb ཡིན་པ, $\sqrt{bhū}$ 'to be'. It is to be noted that the consonant that precedes འོ is reduplicated (as in the case of འམ discussed above, pp. 227-228, 236); e.g. འབའ་ཞིག་གོ (for ཞིག་འོ), PD, 27^d; མཐོང་འོ (for མཐོང་འོ), NA, 2. 12; དེ་བཞིན་ རོ (for བཞིན་ འོ), NA, 9. 4. The vowel preceding འོ is not reduplicated, e. g. འཛིན་པའོ (for འཛིན་པ་འོ), NA, 2. 2.

16. 11¹³. སྒྱུ་སྒྲུ་སྐམས་ is a phrase used for different words in Skt. such as *abhiprāya* 'purpose, intention' (*Madhyānta-vibhāgaṭīkā*, 6^b. 7 (for the same Skt. word there is སྒྱུ་སྒྲུ་དགོངས་ in the Candrakīrti's *Vṛtti* on the *Catuhśataka*, 163) ; *manyate* 'he thinks,' or *mata* 'thought'. Sometimes

it is simply for *iti* which implies an opinion as in the present case (see *Kāśyapaparivarta*, § 71). Mere ལྟཱ་ལྟོ་ is sometimes used to mean *iti* (*loc. cit.* § 124). ལྟཱ་ལྟོ་བ་ vb, √*man* 'to think', also subst. *mata* 'thought'. སེམས་, as subst. *citta*, *cetas* 'mind', *cetanā* 'power of moral volition'; སེམས་ལྟཱ་ལྟོ་ *cintana* 'to think'.

17. 16⁹. དགོ་ རེགས་. དགོ་(བ), *kalyāṇa* 'happiness, welfare'; རེགས་ *su*, *sat*, *samyak*, *śreyas*, *śubha* 'good, excellent, proper'. But both the words are employed here to mean the same thing.

18. 16¹⁰. འགྲོ་བ་, *gati* 'to go' and 'movement'; but following Skt. it is used for *adhigati* 'attainment'.

19. 16¹⁴⁻¹⁶. Mark how *kā kathā* of Skt. is expressed in Tib. by ལྟོས་ཅི་དགོས་, lit. *vada kiṃ prayojanam* 'say what is the necessity'; ལྟོས་ imp. of ལྟོ་བ་, √*vada* 'to say'.

20. 17¹¹. གོ་ and གོ་འཕང་ both mean *pada* 'place, rank, position'. གོ་འཕང་ and གོ་གནས་ are synonyms.

XI

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ

1. 1¹⁴. For *vidyante* in Skt. text Tib. wrongly *na vidyante* (པོན་མ་ཡིན).

2. 2⁶. Tib. lit. *tad-anantaram* (དེ་མ་གྲག) for Skt. *anantaram*.
So in 9⁹.

3. 7¹⁵. In the Tib. text *na* (སེ) is not required.

4. 11¹⁹. རྒྱུ lit. *jāyeta* 'may generate', and not *bhavet*.

XII

KĀŚYAPAPARIVARTA

1. 11¹. The Tib. name རོན་ལྷུང of Kāśyapa means 'a Bright Protector' as རོན is *kāśa* for *kāśya* from √*kāś* 'to shine' and ལྷུང, *pa* being from √*pā*, 'to protect'.

2. 11²⁰. Note that sometimes the Skt. prefix *vi-* is

translated by འོག or འོག་པར when something wrong or bad is implied (འོག་པ meaning *viparyaya viparīta*, 'reverse, wrong'); e. g. འོག་ལྷུང, *vinipāta* 'falling down, ruin'.

ལྷུང་བ (fut. and pf. ལྷུང) ✓ *pat* 'to fall, fall down'; as subst. *āpatti* 'moral fall'. See 3¹³.

3. 3. 1⁵. According to Tib. which undoubtedly follows here Skt. grammar (Pāṇini, I. 4. 39) one is to read *aśikṣitāt* for °*tasya*.

4. 4. 1². རེ་ལྟ་བུས་ན, *tathā* 'thus, so'. It is occasionally that this phrase as well as རེ་ལྟར་ན are used for *tarhi* 'then, in that case', which is generally translated by འོ་ན.

5. 4. 1^{13,14}. རབ་དྲ་སྦྱོར་བར་བྱ lit. *prayogaḥ* (see 2⁶) *kartavyaḥ*, and fig. *samprayuktena bhavitavyam*.

6. 8. 1¹¹. In fact, for *dvitīya* 'second' Tib. is གཉིས་པ, and not mere གཉིས which means *dvi* 'two'. See also 9¹¹, and 10¹¹.

7. 8. 2². རེ in reality is *tad* 'that,' but is used also in the sense of འདི, *etad* 'this'. They are often interchanged ; e. g. see 9. 1⁹ and 10. 1⁹, 2¹.

XIII

KĀVYĀDARŚA

In this lesson readers will see the method of transliteration adopted by Tib. translators for Skt. words.

1. 1¹². *Sarasvatī* in Tib. is *Svaravatī* ‘possessed of a vowel’ (རྟུངས་ཅན་ས ; རྟུངས་ *svara*). The word *svara* may, however, be taken here to mean *śabda* ‘sound’ or ‘word’ in general, or ‘musical tone or tune’, thus *Sarasvatī* being the presiding deity of *śabda* in the above sense may be called *Svaravatī*. Her connection with music is well-known from the fact that she holds a *viṇā* ‘lute’.

2. 2². མཛོག་, *śiṣṭa* ‘wise, learned’; by adding གཞུ་, *vi-* (prefix) the Tib. translator amplifies the text, *śiṣṭa* becoming *viśiṣṭa* ‘superior, best excellent’.

3. 4⁸. སྒྲ་ instr. of སྒྲ་, *śabda* ‘word’.

4. 4². མྲག་རྩམ་ and མྲན་པ་ (= མྲན་ནག་) both mean *tamas* ‘dark, darkness’; but the former signifies here that kind of darkness which makes one blind (*andha*).

5. 4⁹. བོད་ or བོད་པ་ is the same as འབོད་པ་, *āhvāna* ‘to call’.

6. 7¹³. For *śvitra* 'white leprosy'. Tib. has simply སྨོན་, *doṣa* 'defect'.

7. 12². *viciti* 'search, investigation'; *chando-viciti* 'examination of metres', i. e. a work in which metres are discussed.' For *viciti* Tib. has བཞུགས་ which means a *grantha* or *śāstra* 'a literary work'.

PART III

VOCABULARY

I. TIBETAN-SANSKRIT

ཀ

ཀ་ཏྟ་ཀ, कतक, m. a kind of tree,
Strychnos Potatorum ; n. its
 fruit, its seed rubbed upon the
 inside of water-jars precipitates
 the earthly particles in the
 water, PD, 12^a.

ཀ་བ, स्तम्भ, m. a post, BK, 19^d.

ཀ་ལན་དྲ་ཀ, कलन्दक, m. a squirrel,
 BK, 30^a.

ཀྱ་ལ, a kind of grass, 1 कुश, m.
 NA, 7. 13 ; 2 दर्भ, m another
 name for *kuśa*, BC, 28^c.

ཀྱན, सर्व, all, CS, 5^a, 6^a, 7^b, 22^d ;
 etc.

ཀྱན་དགའ་ལྡན, आनन्द, m. happi-
 ness, joy, BK, 31^d.

ཀྱན་ཏེ་འི་བྱ, कौन्तेय, m. the son of

Kuntī, the mother of five
 Pāṇḍavas, BG, 1^a.

ཀྱན་ཏུ, 1 सर्वतः, on all sides, NA,
 7. 21 ; 2 सर्वत्र, every where,
 PD, 21^d ; 3 सर्वथा, in every
 way, PD, 14^a.

ཀྱན་ཏུ་འཁྱོག་པ, आजिह्व (व्याजिह्व),
 crooked or turned completely,
 NA, 12^c.

ཀྱན་ཏུ་མཆོག, शिष्ट, learned, wise,
 KA, 3^a.

ཀྱན་ཏུ་ཆོས་པར་གྱུར, आवर्जित, in-
 clined, bent down, NA, 2. 17.

ཀྱན་ཏིག, सङ्कल्प, m. thought, ima-
 gination, UV 1^a.

ཀྱན་ཏིག་མེད, सम्/कृप्, caus. to
 imagine, सङ्कल्पयिष्यामि UV, 1^c.

ཀྱན་ནས, सम्-, pref. expressing
 completeness, BC, 43^b.

गुण

गुण'क्ष'च'हो'क्ष, अवसुच्य, gd.
having taken off, BC, 12°.

गुण'क्ष'च'हो'क्ष, सन्ताप, m. dis-
tress, BC, 14°.

गुण'क्ष'च'हो'क्ष, समुदय, m. cause,
LV. C 3¹⁰, 5^{3,18}.

गुण'क्ष, सर्वदा, ind. always, CŚ, 8^b.

गुण, 1 अपि, ind. too. even, very,
moreover, BC, 8^d; BK, 32°;
CŚ, 19^a; KA, 5°; MK, 12^a;
LV, B 12¹⁴; etc. 2 च, ind.
and, BC, 4^a; CŚ, 10^b; KA,
2^b; NA, 10^d. 3 तु, ind. but,
BC, 29^a, 59^a, 60^a.

गु, Oh, 1 भोस्, ind. NA, 5. 2, 6. 6,
7. 2, 11, 18, etc. 2 अयि, ind.
NA, 13. 6.

गु'क्ष, बत, ind. expressing joy or
wonder, UV, 23^d, 24^d; LV. A
13^{34, 40}.

गु'क्ष, आलवाल, n. a basin or trench

गुण

for water round the root of
a tree, NA, 11. 6.

गु'क्ष, ind. oh. RK, 21^a.

गु'क्ष, म्लेच्छ, m. a barbarian (one
not speaking the Sanskrit
language or not conforming to
Hindu institutions), CŚ, 9^a.

गु, नाग, m. serpent, BK, 2^b, 6°.
22^a, p. 137, etc.

गु'गु'क्ष'हो'क्ष'क्ष, नागानन्द, n. lit.
Serpent -joy, p. 32; NA, 01,
2, 10; 3. 5.

गु'क्ष, नागी, f. a she serpent.

गु'क्ष'क्ष'क्ष, नागकुमार, m. the son
of a serpent, p. 151.

गु'क्ष'क्ष'क्ष, नागकन्यका, f. the daughter
of a serpent, NA, 13. 21.

गुण'क्षुव, 1 तपस्, n. religious
austerity, penance, BC. 3^b,
15^b, 28^d, 66^b.; NA. 3. 9, 10. 7.
2 दुष्कर, difficult to do, NA,
13. 7.

དགའ

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་, तपोवन, n. a
penance grove, NA, 7. 13.

དགའ་ཐུབ་ཀྱི་ནགས་ཚལ་, तपोवन,
n, a penance grove, NA, 9. 9,
12. 11. 1, 12. 2.

དགའ་ཐུབ་པ་, तापस, m. an ascetic,
NA, 10. 6

དགའ་བ་, दुष्कर, difficult to do, RK,
31.

དགའ་, शुद्ध, white, BK, 2 12^d.

དགའ་པོ་, शुद्ध, white, BC, 62^d, 63^d,
RK, 9.

དགའ་བ་, गौर, while, NA, 13^b.

དགོན་ཅོག་, रत्न, n. a gem, BK, 9^b.

དགོན་མཚོག་བཅེགས་པ་, रत्नकूट, m,
a heap of gems, lit. gems piled
one upon another, KP, 4. 1.

བཀང (pf. of འགོངས་པ་, to fill,
fut. དགང, imp. ཁོང) *आकृष्य,
having drawn or bent, NA, 2^a.

བཀོད

བཀའ་གྲོས་, उपदेश, m. advice,
RK, 28.

བཀའ་རྒྱུ, प्रसाद, m. favour, NA,
13^o.

བཀའ་རྒྱ་མཛོད་, imp. (see མཛོད་),
प्रसीद, do favour.

བཀའ་སྟུང་, pf. जगाद, said, BC,
42a^d.

བཀའ་ནས་, भारं निधाय, having
loaded, RK, 35.

བཀྱར་, 1 पूज्यते, is respected, PD,
21°.

བཀྱར་སྟེ, 1 मान्य, respectable,
BC, 58^a; 2 सत्कार, m. respect,
UV, 12^d.

བཀྱར་བ་, √ पूज् to honour, revere,
पूज्यते, PD, 2°.

བཀྱར་བར་འགྱུར་, पूज्यते, is respec-
ted PD, 21^d.

བཀོད་, 1 रचना, f. a composition,
NA, 2. 8.16; 2 स्थापित, kept,
arranged, LV, B 21 ²⁰, 40°.

བཞོན་པ

བཞོན་པ, सन्दर्भ, m. a composition,
NBT, 5. 3.

བཟ་བ, शबल, variegated, BK, 28^a.

བཟ་ཤེས, खल्लिक, n. prosperity,
BC, 54^a.

ཁྱང་ཁྱེས, द्विपद, one having two
feet, biped, PD, 28^a.

ཁྱང་འབྲུང, पादप, m. a tree, NA,
9. 7.

ཁྱང་པ, a leg, foot, 1 पद, n. LV,
A 7 ; 2 चरण m. LV, A 13⁵⁵ ; 3
पाद, m. NA, 8^c.

ཁྱང་པ་ལ་བཞོན་བའི་ཆུ, पाय, n.
the water for (washing) one's
feet, LV, A 7⁸⁻¹⁰.

ཁྱང་བཞི་པ, चतुष्पद m, a quadru-
ped, KA, 11^c.

ཁྱེན, प्रत्यय, m. a cause, condition,
MK, 2^{a,d}, 5^b, 6^{c,d}, etc., etc ;
NB, 9. 2.

ཁྱེན་གྱི་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consis-

སྐབས

ting of a condition, MK,
13^a, 14^a.

ཁྱེན་རང་ལྡན་པ, प्रत्ययवत्, having a
condition, MK, 4^a.

ཁྱེན་རང་མི་ལྡན, अप्रत्ययवत्, not hav-
ing a condition, MK, 4^b.

ཁྱེན་མིན, अप्रत्यय, having no condi-
tion, MK, 5^d, 12^c, 14^d.

ཁྱེན་མིན་རང་བཞིན, अप्रत्ययमय, not
consisting of a condition, MK,
14^b.

ཁྱེན་རང་བཞིན, प्रत्ययमय, consisting
of a condition, MK, 13^d.

ཁྱེན་ལ་སོགས, प्रत्ययादि, the condi-
tion and others, MK, 3^b.

སྐད, भाषा, f. a language, CS, 9^a ;
RK, 3, 4, 5, 6.

སྐད་ཅིག, क्षण, m. an instant, a
moment, NA, 1^a ; UV, 3^c.

སྐབས, 1 अधिकार, m. right, KA,
8^c ; 2 अवसर, m. an opportu-
nity, NA, 12. 14.

སྐབས

སྐབས་དབྱིབ, आमुख, n. a prologue
or prelude of a drama, NA,
4, 1.

སྐར་མའི་གྲུལ་པོ, उडुराज, m. the
king of the stars, i. e. the
moon, BC, 65°.

སྐལ་ངན, दुर्मग, unfortunate, KA, 7^d.

སྐལ་བ, भाग्य, n. luck, fortune,
NA, 3^d.

སྐལ་བ་ཆེན་པོ, महाभाग, illustrious,
highly virtuous, BC, 8^a.

སྐྱེ་ཆེ, आयुस्, n. life, duration of
life, LV, A6²⁰.

སྐྱེ་རགས, मेखला, f. a girdle, NA,
10°.

སྐྱོས, तृषित, thirsty, PD, 8^d.

སྐྱོས་བ, तर्ष, m. thirst, desire,
BC, 15°.

སྐབས, शरण, n. refuge, BK, 1°, 9°.

སྐབས་འོས, शरण्य, fit to protect,
a protector, BK, 9^b.

སྐྱེ་བ

སྐྱིད་བ, ह्येम, n. happiness, RK,
29.

སྐྱེ [སྐྱེ་བ, √जन्, उत्-√पद् to be
born, to originate, pf. སྐྱེས] 1
उत्पद्यते, MK, 5°; 2 जायते, PD, 9^d;
UV, 2^a; 3 भवेत् may be, MK,
11^d; 4 जगत्, n. the world, BC,
10°.

སྐྱེ་དྲུག, प्रजा, f. the people, KA, 9^a.

སྐྱེ་འབྱུར, 1 जायते, comes into
being, CS, 5^b; 2 प्रवर्तते, pro-
ceeds, springs, MK, 12^b;
3 अभिप्रवर्तते, proceeds, springs,
MK, 12^d.

སྐྱེ་ངན, खल (दुर्जन), m. wicked,
PD, 13^{b+d}.

སྐྱེ་མཆེད, आयतन, n. the six organs
of sense and the six objects
of sense, KP, 7. 1, 2.

སྐྱེ་བ, 1 उत्पद्यन्ते, originate, MK,
5^a; 2 उत्पन्न, came into being,
MK, 1^d; 3 जन्मन्, n. birth,
origination, BC, 15^a; BK, 32°;

སྐྱེ་བོ

CS, 12^d ; 4 जाति, f. birth, LV, C4^d ; NBT, 1^a.

སྐྱེ་བར་འགྱུར, जायते, originates, CS, 15^d.

སྐྱེ་བོ, जन, m. a man, BC, 9^{a,b,c,d}, 17^o ; KA, 8^a ; KP, 1. 3 ; NA, 1^b, 2^b, 6. 2, 10. 4, 12. 13, 13. 7 ; etc.

སྐྱེ་བོ་རྒྱ་བ, खल (दुर्जन), a wicked man, PD, 13.

སྐྱེ་བོ་རྣམས, (plu.), जन, a man, NA, 10. 5.

སྐྱེ་མེད་པ, अनुत्पाद, having no origination, MK, 0^a.

སྐྱེད, 1 उत्पद्यते, comes into being ; CS, 19^b ; जनयते, produces. LV, B11²² ; UV, 5^b(*).

སྐྱེད་པ, 1 -कर, that which causes or makes, CS, 19^c ; 2 जनिका that which produces LV, C6¹⁵.

སྐྱེད་པར་བྱེད, 1 उत्पादयति, NA, 13, 17, 18 ; 2 जनितृ (जनक), m. father, BK, 28^b.

སྐྱེང

སྐྱེང་ཆེལ, उद्यान, n. a park, BK, 28^b.

སྐྱེན་པ, आशु, quick, BC, 64^o.

སྐྱེས, 1 -ज (जात), born, BC, 46^a ;

2 प्रभव, m. origin, BC, 60^b ;

3 पुमस्, m. male, CS, 13^b.

སྐྱེས་གྱུར, सम्भूत, born, MK, 9^a.

སྐྱེས་པ, जायसे, you are born, UV 1^a.

སྐྱེས་པ་ས་ཡིན, अनुत्पन्न, not originated, MK, 9^a.

སྐྱེས་བྱ, a man, 1 पुमस्, NA, 1^c ;

2 पुरुष, BC, 20^a ; LV. A 11⁵, 13⁶, 14⁵, etc ; NB, 1. 1 ; NBT, 7. 2, 8. 2, 9. 2.

སྐྱེས་རབས, जातक, n. a story of the former birth of the Buddha, NA, 2. 9.

སྐྱེས་བྱ་མེད་པ, न-पुरुष, m. no man, KP, 4. 4.

སྐྱོང, √पा, √पाल्, to protect, 1-प, protector, BC, 14^b ; 2 पालय, RK, 23 ; 3 पालयसि 29, 30.

སྐྱོང་

སྐྱོང་བ, protector, 1 गाप, BC, 64^a; 2 पाल LV, A 13²²; 3 पालन, protection, RK, 33.

སྐྱོན, 1 दुष्ट, n. a fault, defect, KA, 7^a; 2 दोष, a fault, BC, 40^c; BK, 22^d; KA, 2^b; NA, 13.11; 3 *श्वित्र, n. white leprosy, KA, 7^d.

སྐྱོན་མེད་བ, निर्दोष, free from harm, BC, 38^c; NA, 13. 11.

སྐྱོབ་བ, त्रातु, saviour, NA, 1^b.

བསྐླལ་བ, कल्प, m. a fabulous period of time, a period of 432 million years of mortal measure in the duration of the world, BK, 32^a; LV, B16¹³.

བསྐོར, surrounded, 1 वृत, BK, 21^c; 2 परिवृत, LV, B22⁷.

བསྐོར་བ, भ्रमण, n. moving, NB, 6. 6.

བསྐོར་བ་བྱས་ནས, प्रदक्षिणीकृत्य, gd.

ཁ

having gone round from left to right (as a mark of respect), LV, A 13³⁷.

བསྐྱོངས, [cf. བསྐྱོངས, pf. of སྐྱོང་བ
√पा, √पाल्, to save], पालित, protected, RK, 24, 25.

བསྐྱེད, 1 *कार्य to be done (उत्पाद्य, to be produced) CS, 11^a; 2 जनित, produced, NB, 9. 3; 3 *भवेत्, should be (उत्पादयेत्, should produce), UV, 13^b; 4 *वर्धन, bringing up, BC, 32^b; 5 सूति, f. production, BK, 12^a.

བསྐྱོགས, (pf. of སྐྱོགས་བ to turn), वलित, turned, NA, 11. 4.

ཁ

ཁ, मुख, mouth, BG, 2^a; NA. 11. 4.

ཁ་བསྐྱར་རྩེ་སྐྱིལ་གྱིས་ཅན, काषाय-
वस्त्र, with a cloth dyed of
reddish colour, BC, 60^c.

ཁོ་ལ་

ཁོ་ལ་, भवन, n. a ho-use, BK, 3^a,
19^c.

ཁོ་ལ་ཐང་, प्रासाद, a p ala-ce, LV,
B 3^b, 10 ; 4³.

ཁོ་ལ་, कवल, m. n. a mo-uth-ful, NA,
11. 4, 12^a.

ཁོ་ལ་, धातु, m. element, essen-
tial ingredients of the body,
KP, 6. 3 ; PD, 1 1^c.

ཁོ་ལ་, कोकिल, m. a cuckoo, LV,
B 9¹⁶.

ཁོ་ལ་, बिल, a hole, BC, 56^a.

ཁོ་ལ་, भार, m. a burden, NA- 3.8 ;
PD, 24^c.

ཁོ་ལ་, निराश, devoid of hope,
BC, 67^c.

ཁོ་ལ་, एव, ptcl. expressing certainty,
BK, 25^c.

ཁོ་ལ་, एव, see ཁོ་ལ་ above,
MK, 8^b.

ཁོ

ཁོ་ལ་, अस्मद्, personal pronoun,
first person, I, BC, 19^b, 51^a ;
KA, 1^c.

ཁོ་ལ་ཐང་, *अहम् (वयम्), *I (we),
NA, 2. 7, 14.

ཁོ་ལ་ཐང་ནམས་, वयम्, we, NA,
2. 11.

ཁོང་ (hon.), तद्, he, RK, 7.

ཁོང་རྒྱ་རྒྱ་ལ་, 1 व्युत्पत्ति, f. perfect
proficiency, NBT, 15 ; 2 व्युत्पादन,
explaining, NBT, 11. 6.

ཁོང་རྒྱ་རྒྱ་ལ་ཐ་, प्रतिपाद्य, to be,
explained, NBT, 12. 1.

ཁོང་རྒྱ་རྒྱ་ལ་ཐ་ཐ་, व्युत्पाद्यमान,
being explained, NBT, 11. 1.

ཁྱད་ལ་, विशेष, m. distinction,
BC, 58^a.

ཁྱད་ལ་དང་བཅས་ལ་, सविशेष, with
speciality, NA, 9. 7.

ཁྱབ་འཇུག་, कृष्ण, a proper name,
BG, 2¹.

ཁྱིམ་

ཁྱབ་བདག, བུའུ, lord, BC, 35^d.

ཁྱི, ཁུཁུར, m. a dog, RK, 15.

ཁྱིམ་, 1 གཡར, n. a home, house, LV, A 14^{23, 34}; 2 ཀུམ, n. LV, B 14²⁰, 22¹⁵; NA, 3. 14; 3 ག་སྐལ་དུ་, m. a palace. LV, B 19⁶.

ཁྱིམ་པ་མ་, ཀུའི་ཤི་ཤི་, the mistress of a house, NA, 3¹.

ཁྱིམ་མེད་པ་, གཏུགས་མེད་པ་, f. houselessness, LV, A14³⁵.

ཁྱིད་, personal pronoun, second pers. (hon.), 1 རུམ་མེད་པ་, NA, 1^d, 2., 5. 2, 7. 3, 13 7; 2 མཐུ་, NA., 49.

ཁྱིའུ, བུའུ, a boy, NA, 10^e, 5.

ཁྱིད་, རུམ་མེད་པ་, personal pron. second pers. (ordinary), BC, 8^b, 35^e, CS, 5^b; NA, 1^e, 3. 8, 7. 3; etc. etc.

ཁྱིར་ [ཁྱིར་པ་, འུ་ཁྱིར་, འུ་ཁྱི་, to carry], རུམ་མེད་པ་ སྐྱོད་པ་, brought or carried, LV, A 12²⁸.

སྐུ་མཁའ་པ་

ཁྱིད་པ་, རུམ་མེད་པ་, like you, BC, 7^d.

ཁྱིམ་, སྐུ་མཁའ་པ་, blood, RK, 35.

ཁྱིམ་, སྐུ་མཁའ་པ་, anger, PD, 18^e.

ཁྱིམ་པ་དང་བཅས་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, with anger, NA, 5. 1.

ཁྱིམ་, སྐུ་མཁའ་པ་, dense, NA, 7. 19.

ཁྱིམ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, a well, PD. 8^d.

ཁྱིམ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, wrath, BC, 15^d.

ཁྱིམ་པ་པ་, (སྐུ་མཁའ་པ་) སྐུ་མཁའ་པ་ མཐུ་, becomes angry or gets disordered.

ཁྱིམ་པ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, agitation, NB, 6. 2.

ཁྱིམ་པ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, m. birth, born, NA, 13. 23.

ཁྱིམ་པ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, m. an error, NB, 6. 3.

ཁྱིམ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, n. the sky, NA, 10^b.

ཁྱིམ་པ་པ་, སྐུ་མཁའ་པ་, m. Garuḍa, the king of birds, BC, 5^a.

མཁོ་བ

མཁས་, दक्ष, expert, NA, 3^b.

མཁས་་བ, 1 कृतिन्, expert, learned, BK, 24^b; 2 कौशल्य (evidently མཁས་་བ is here for མཁས་་བ་ཉིད་), skilfulness, KP, l. 1; 3 निपुण, skilful, NA, 3^a; 4 परिङ्कत, a learned man, PD, 5^b; UV, 20^d; 5 बुद्धिमत्, wise, CS, 6^d; 6 बुध, learned, KA, 6^a; CS, 11^a; BK, 9^c; 7 मेधाविन्, wise, UV, 8^c, 16^f; 8 सूरि, a learned man, KA, 9^a.

མཁོ་བ, अलम्, sufficient for, LV, C 1⁷.

མཁྱེན་བ, √ज्ञा, to know, LV, A 3²⁵.

མཁྱེན་པར་མཛོད་ཏུ་གསོལ་, जानीया (°यात्), one should know, LV, A 3²⁵.

འཁོར་, 1 परिवार, m. a retinue,

འབྲུག

LV, B 13²³, 26, 21²⁵, 34; 2 पर्वद्, f. an assembly, BK, 15^d.

འཁོར་་བ, 1 आसंसार, till the sam. sāra KA, 4^b; 2 संसार, the course of the worldly life, BK, 1^c.

འཁོར་་བར་བྱེད་, परि√वृत्, to turn round, परिवर्तते, turns round, PD, 10¹.

འཁོར་་ལོ་, चक्र, n. a wheel, PD, 10¹.

འཁོར་་ལོ་སྐྱོར་་བ, चक्रवर्तिन्, an emperor, sovereign of the world, LV, A 14²⁵.

འབྲུད་ནས་, °गुह्य, g^d, having embraced, BC, 67^b.

འབྲེག་, भङ्ग, m. bent (or contraction), NA, 2^b.

འབྲགས་, विक्कव, overcome with, BC, 27^d.

འཁྱི་་ཤིང་, लता, f. a creeper, pp. 137, 151; NA, 13. 13.

འབྲུ་བ, क्षापयत्, causing to take bath, BC, 4^b.

འབྲུག

འབྲུག, 1 क्रोध, m. anger, morbid irritation or disorder of the humours of the body, PD, 30°; 2 क्रोध, m. anger, PD, 27°.

ག

ག་ལ, कुतस्, where, whence, UV, 12°; CS, 20°, 1°; NA, 1°, 13. 4; PD, 23°; MK, 8°, 14°.

ག་ལ་བ, येन, by which (in the sense of यत्र, where), LV, A 3¹³, 6°.

ག་ཤུར, कर्पूर, m. n. camphor, BK, 29°.

ག, who, what, which, 1 किम्, MK, 6°; BC, 9°, etc.; NA, 5. 2, etc.; 2 कतम्, LV, C 3⁷, 4³, 5⁴, etc.; 3 यद्, KP, 2. 1, 7. 1, 8. 2; CS, 20°, etc.; LV, C 3⁷, 4³, 5⁴, etc.; 4 यदि, BC, 44°.

གང་བ

གང་གྲ, गङ्गा, the river named Gaṅgā, PC, 8°.

གང་གི་ཕྱིར, why, 1 कथम्, BC, 30°; NA, 3. 8; 2 कुतस्, NA, 2. 18, 9. 13.

གང་གི་ཚེ་ནི, कदा, when, PD, 15°.

གང་དྲག, 1 केचन, some, MK, 1°; 2 यद्, who, what, which, UV, 14°-°.

གང་དང་གང་དྲ, यत्र यत्र, wherever, PD, 20°.

གང་དྲ, यत्र, where, UV, 25°; PD, 21°.

གང་ནི, क, where, BC, 28°, °.

གང་ནི་ཡང, कचन, anywhere, MK, 1°.

གང་ཕྱིར, यस्मात्, for, because, BC, 17°; MK, 10°.

གང་བ, सम्पूर्णा, full, BK, 23°.

གང་ཚེ

གང་ཚེ, यदा, when, CS, 13^a, 14^a ;
NA, 14^b ; MK 7^a.

གང་ཞིག, who, what, which, 1
क्रिम्, CS, 2^a, 16^a, 19^a ; 2 यद्,
BC, 2^b, 8^c, 40^a ; BK, 13^a, etc.
etc. ; NA, 7^d, 137 ; PD, 3^a,
11^a, 29^b, etc. etc.

གང་ཞིག་ནི, कतम (इति or इति चेत्).

See གང་ཞིག, KP, 4. 2, 3.

གང་ཟག, पुद्गल, a person, man,
LV, A 13⁴⁴, 14¹⁴.

གང་ཟག་མེད་པ, नपुद्गल, not a per-
son (man), KP, 4. 4.

གང་ལ, 1 कुतस्, where, BK, 10^c ;

2 यत्र, where, KP, 4. 4 ; PD,
5^a.

གང་ལས, 1 कथम्, why, BC, 17^d ;

2 यत्र, where, CS 4^a, °.

གངས, हिम n. ice, (हिमालय, m. the
mountain Himālaya), RK, 21^o.

གུས་པ

གངས་ཚན, हिमवत्, the mountain
Himālaya, UV, 6^a.

གང་མཁན་མ, नटी, a dancing girl,
NA, 2. 6, 3. 4.

གང་དག་བྱེད, नाटयति, one acts,
NA, 10. 2.

གལ་ནི, if, 1 चेत्, NA, 14^b, ° ; PD,

14^b ; UV, 4^a ; 2 यदि, BC
39^o. 50^o, 61^o, 62^o ; CS, 5^o ; KA,
4^a ; LV, B 14¹², 17¹⁰ ; NA,
5^d, 7. 6, 12. 13, etc. ; UV, 4^a
26^o ; 3 सचेत्, LV, A 22^o, 33^o.

གུས, प्रणयिन्, affectionate, BK,
26^a.

གུས་པ, 1 गौरव, n. respect, LV,

B 11²¹ ; 2 भक्ति, f. devotion, BC,
5^d, 64^o ; CS, 2^o ; NA, 5^d ; 3 मान,
m. respect, NA, 2. 13.

གུས་པ་དང་བཅས་པ, सगौरव, with
dignity and honour, LV,
A8^o.

གུས་པ

གུས་པ་ལྷན་པ།, भक्तिमत, one with devotion, BC, 7^b, ^c.

གུས་པ་དང་ལྷན་པ།, समान, with respect, NA, 2. 6.

གུས་པ་མེད།, अभक्त, one without devotion. BC. 7^a.

གོ་སར།, केसर, m. n. the filament of a flower, NA. 13^a.

གོགས།, विघ्न, m. an obstacle, CS, 16^b.

གོལ་པ།, गुल्मक, n. a clump or cluster of trees, NA, 12. 14.

གོ།, 1 ptcl. རོ after ག།, PD, 27^d;

2 a ptcl. PD, 16^b.

གོ་འཕང།, पद, n. position, CS, 17^d.

གོས།, अंशुक, n. cloth, BC, 59^c, 63^b.

གོས་ཀྱི་རོན་དུ།, वासोऽर्थ, adv. for a cloth, NA, 10^a.

གུར་པ

གོ་རི།, गौरी, f. a goddess 5. of the name, NA, 13^a.

གྱི།, ptcl. ཅུ, but, PD. 18^b.

གྱིས། (imp. of བགྱིད་པ།, eleg. of བྱིད་པ།, √कृ), कुरु, do, PD, 14^c.

གུར། (pf. of འགུར།), 1 (√गम्, to go to) गत, gone to, BK, 23^d ; 2 (√जन् to be, become) (i) जायते, BG, 3^a ; (ii) जात, NBT, 10. 12 ; 3 (√भू, to be, become) (i) भवति, BC, 9^d ; (ii) अभवत्, BC, 2^d ; BK, 3^d ; (iii) अभूत्, LV. A 13⁶³, B 4⁷.

གུར་ན།, 1 भवेत्, may be, NA, 5^d ; 2 सति, (this) being, BC, 50^a.

གུར་ནས།, 1 भूत्वा, having been, BC, 16^c.

གུར་པ།, 1 जात, become, NBT, 10. 12 ; 2 भवति, is, BK, 8^c ;

गुरु-प

3 भूत, being, BC, 19°; KA, p. 192; KP, 2. 1.

गुरु-प-ज, सति, being, BC, 21°.

गुरु, संभृत, putting on, BC, 65°.

गुणस, fame, 1 कीर्ति, f. UV 11°; 2 यशस्, n. BC, 34°; 3 क्लि, ptcl. assuredly, possibly, BC, 19°; MK, 5°.

गुणस-प, 1 कीर्ति, f. fame, BC, 65°; 2 यशस्, fame, glory, KA, 5°; UV, 11°; 3 विद्युष्टशब्द, with the fame that is proclaimed, LV, A14°.

गुणस-प-गुरु, प्रसिद्ध, renowned, celebrated, NA, 14°.

गुणस-प-अर्द्ध, याशोधर, the son of Yaśodharā, Siddhārtha's wife, BC, 34°.

गुण-स, छाया, shade, BK, 20°; UV, 26°.

सिद्ध

गु, नौ, f. a ship, boat, KA, 12°; NB, 6. 2.

गु-प, 1 निर्-√वृत्, to be accomplished, निर्वर्तते. MK, 7°; 2 √सिध्, सिद्ध, accomplished, a semidivine being supposed to be of great purity and holiness, NA, 8°, 13°²³, 14°¹; LV, A 12°²⁹.

गु-प-सिद्ध-प-सिद्ध, सिद्धान्वयज, born in a family of Siddhas, NA, 14°.

गुणस, जीवित, n. life, BK, 20°.

गुणस-प, वयस, a companion, NA. 6. 6, 7. 2, 20, etc.

गुर्, पुर, n. a town, BC, 36°¹, 37°².

गुर्-गुर्, 1 नगर, n. a town, KP, 2. 1, 3; LV, B 21°¹⁷, 44°; RK, 22.

गुर्-प-अर्द्ध, आम्य, low, vulgar LV. C1°¹³.

गुर्, मुक्त, free, UV, 21°.

མྱལ

མྱལ, ཇུམ་མཁའ་, f. yawning, NA, 2^b.

མྱང་ཆེན་, ཁུ་ཞུར་, m. an elephant,

UV, 10^d.

མྱང་པོ་, གཞུ་, m. an elephant,
NA, 8^a.

མྱང་པོ་ཆེ་, an elephant, 1 གཞུ་, LV,
B 22¹⁷ ; 2 རྩུ་མེད་, RK, 12, 34.

མྱིང་, རྩེ་པ་, m. n. an island,
UV, 8^c.

མྱུ་, a song, 1 གཞུ་, n. NA, 12. 5 ;
2 གི་མུ་, n. NA, 12^c, 5 ; 13. 2 ;
PD, 3^d ; 3 སྒྲུ་མུ་, NA, 3. 1.

མྱུ་དབྱངས་, གི་མུ་, a song, BG, p.
152.

མྱུ་ལེན་པ་, འུ་གཞུ་ (ཀྱེ) to sing, གཞུ་མུ་,
NA, 12, 15.

མྱུ་ལེན་པར་བྱེད་, འུ་གཞུ་ (ཀྱེ), to sing,
གཞུ་མུ་, NA, 12. 2.

དགའ་, 1 བྱི་མུ་, n. pleasure, BC,

དགའ་བར

11^b ; 2 བྱི་མུ་, pleased, BC, 8^b ;

3 བྱི་མུ་, f. pleasure, CS, 20^c ;

4 སྒྲུ་མུ་, m. affection, BC, 6^c.

དགའ་འགྱུར་ཞིང་, འུ་གཞུ་, to delight,
འུ་གཞུ་, one delights, UV, 17^c.

དགའ་ཉེན་, རྩུ་མུ་, a festival, NA,
2, 3.

དགའ་ལྡན་, རྩུ་མུ་, being mad,
NA, 8^a.

དགའ་བ་, 1 རྩུ་མུ་, m. pleasure,
UV^b ; 2 རྩུ་མུ་, f. pleasure, NA,
6^c ; 3 རྩུ་མུ་, f. joy, rejoicing,
LV. C^d, 5^a ; 4 བྱི་མུ་, n. pleasant,
NA, 9. 2 ; 5 རྩུ་མུ་, m. pleasure,
BC, 63^a ; NA, 2. 4.

དགའ་བའི་ལྷ་, རྩུ་མུ་, A king of
the name, NA, 2. 7.

དགའ་བར་འགྱུར་, འུ་གཞུ་, to de-
light, འུ་གཞུ་ UV, 19^d.

དགའ་བར་བྱ་བར་ཞིག་, རྩུ་མུ་,
enjoyable, NA, 7. 24.

དགའ་བར

དགའ་བར་བྱེད་པ་ཉིད, रमणीयता,
the state of being enjoyable,
NA, 10. 7.

དགའ་བར་བྱས་ཏེ, (lit. नान्दीं कृत्वा
having recited the benediction),
नान्द्यन्ते, after the prologue,
NA, 2. 2.

དགའ་བྱེད, प्रिय, pleasant, NA, 5^d.

དགའ་མ, प्रिया, f. a beloved wife,
NA, 7. 20.

དགའ་ཞིང, 1 प्रीत, pleased, BC,
4^o; 2 रत, delighted with, or
fondly attached to, UV, 10^a.

དགའ་, रजनी, f. night, LV. B7^s,

དགའ་བྱེད, शुभकर, propitious, LV.
B 10⁷.

དགའ་འདུན་དང་བཅས, ससङ्ग, one
with the fraternity of monks,
BK, 31^b.

དགའ་, शिव, auspicious, BC, 61^a.

དགོས་པ

དགོས་པ, श्रेयस्, virtue, or religious
merit, BC, 22^b.

དགོས་ལེགས, कल्याण, n. good,
CS, 16°.

དགོས་སྤྲོང, भिक्षु, a monk, BK, 27^a,
LN. A 32¹; B 3¹, 39¹, 20¹,
C 1¹, 2¹⁷, 2¹, 7²⁷, UV, 10^a, 16°.

དགོངས, मति, f. view; thought,
CS, 20^b.

དགོངས་པ, भाव, m. intention,
BC, 28^a, 60^b.

དགོངས་པ་ནས་དག, विशुद्धभाव, one
with pure disposition, BC, 60^b.

དགོན་པ, अरण्य, n. a forest, BC,
36^b.

དགོས, प्रयोजन, n. necessity, NA,
3°; NBT, 8. 0, 10, 12.

དགོས་པ, 1 प्रयोजन, n. necessity,
object, purpose, LV. B 10¹⁰;
NBT, 2. 2, 4. 8, 5. 4, 6. 2,
etc.

དགོས་པ

དགོས་པ་མེད་པ, निष्प्रयोजन, without
any object, NBT, 5. 2.

དབྱེས, वरणीय, to be chosen,
RK, 28.

དབྱེས་པ, प्रीति, f. pleasure, BK,
26^a.

དབྱ, प्रत्यर्थिन्, m. hostile, an ene-
my, BC, 22^a.

དབྱ་མེན, अराति, m. an enemy,
NBT, 1°.

དབྱ་བ, शत्रु, m. an enemy, PD,
1°, 18^{b, d}.

བབྱིད་པ, √कृ, to make, do, करोति,
LV, B 10^a.

བབྱིའེ, (བབྱིད, √कृ, to make, do),
करोमि, LV. A 1⁵; करोति, LV.
B 10⁹; करिष्यामः, LV. B20²⁴.

བབྱེགས, विघ्न, m. hinderance,
LV. B 12¹³.

བབྱེས་པ, वृद्ध, old, BC, 31^b.

འགག་པ

བབྱོད་པ, गत, n. walking, NA, 8°.

མགར་བ, कर्मार, m. an artisan,
blacksmith, UV, 3^a.

མགོ, शिरस्, n. the head, NA, 11^b.

མགོ་ཁྲོགས, स्तवक, m. a cluster,
PD, 2^b.

མགོན་པོ, नाथ, lord, master, pro-
tector, BC, 29^a; PD, 8^a.

མགྱོགས, जव, m. speed, swiftness,
BC, 5^a.

མགྱོགས་འགྲོ, a horse, 1 ཁུར, m.
BC, 30^o; 2 ཁུར, m. BC, 5^b;
3 བཞིན, BC, 66^o.

མགྲིན་པ, the neck, 1 ཀལའ, m.
NA, 7.20; 2 ཀལམ, f, NA, 11.4.

མགྲོན, अतिथि, a guest, NA, 11^d.

འགག་པ, निरोध, m. suppression,
cessation, MK, 9^b.

འགག་པ་མེད་པ, अनिरोध, one with-
out suppression, MK, p. 176.

ରମ୍ୟାଶ

ରମ୍ୟାଶ, निरुद्ध, suppressed, MK, 9^a.

ରମା, कश्चित्, a certain (woman), NA, 9^b.

ରମା, कश्चित्, certain, 1 कश्चित्, CS. 16^a; 2 कश्चित्, NA, 7. 14; 3 किमपि, NA, 9. 2; 4 केचित्, BK, 6^a; 5 कश्चित्, NA, 10^e.

ରମ୍ୟାସ, निरोध, m, suppression, cessation, LV. C 1²⁷, 3^{12, 14}, C 6³, 7³, 7²¹ etc.

ରମୁ, 1√अस्, to be, अस्ति, BC, 62^e; स्यात्, KA, 7^d; NBT, 5. 3; 2√जन्, to become, to come into being, जायते, BG, 3^b; CS, 1^d, 2^b, 10^d, 20^d; KA, 4^d; PD, 11^d; 3√भू, to be, to become, (i) भवति, BK, 13^d, LV. A 14²¹; MK, 6^e, 14^d; NA, 7.6; UV, 5^d (* कुरुते), (ii) भवतः LV. A 14¹⁸; (iii) (भवेत्) भवेथा (for

ରମୁରାସ

भवेत्), LV. B 19²⁶; (iv) भवतु, CS, 3^a; (v) भविष्यति, BC, 16^d, 55^d; BK, 32^b; LV, A 14³⁸; NA, 11. 2.

ରମୁରାସ, 1√जन्, to come into being, to become, जायते, BC, 52^d; CS 8^d, 18^e; 2√भू, to be, to become, (i) भवति, PD, 27^d; (ii) भवन्ति, BC, 20^b; LV, C 1²²; (iii) भवेत्, LV. B 17⁸; (iv) भविष्यति, BC, 16^e, 49^d; LV. A 14³⁸, B 2¹³; 3√* या, to go, reach, यास्यति, BC, 52^d; 4√सद् to sink down, सोदति, BC, 26^d.

ରମୁରାସ, √भू, to be, भवेत्, LV. B 15²³⁻²⁴.

ରମୁରାସ, * आपूर्यमाण, being filled up, NA, 10. 6.

ରମୁରାସ, प्रचस्त्राल, tumbled down, BC, 68^b.

འགྲོ

- འགྲོལ་གུར, पपात, fell, BC, 66^a.
 1 * བརྩ, m. n. mud, 26^c ;
 2 ལྷོ, n. a shore, bank, PD, 8^c.
 འགྲོལ་བ, गण्ड, m. the cheek,
 NA, 8^a.
 འགྲོལ་མེད་བ, अग्लान, not fading,
 RK, 16.
 འགྲུབ, √सिध्, to be accomplished,
 सिध्यति, is accomplished, PD,
 23^c.
 འགྲུབ་བ, सिद्धि, f. accomplishment,
 NB, 1. 2, 21. 1 ; NBT, 1^b, 7.
 2, 8. 2.
 འགྲོ, 1/गम्, to go, (i) गच्छाव,
 NA, 7. 16 ; गम्यते, CS, 17^c ;
 2 -ग one who goes, BC, 53^b ;
 3 गति, f. movement, CS, 11^b ;
 BC, 35^c ; 4 -गम्, one that goes,
 UV, 26^a ; 5 गमन, n. going, BK,
 1^c ; 6 जगत्, n. the world, BK,
 12^c ; 7 व्रजत्, going, BC, 19^d.

འགྲོགས

- འགྲོ་འགྲུར་བ, गमिष्यन्ति, they
 will go, PD, 20^c.
 འགྲོ་བ, 1 अधिगति, f. attaining,
 CS, 16^c ; 2 गत, went, BC, 57^a ;
 3 गति, f. course, PD, 2^a, 4
 गामिनी, f. one who goes LV.
 C 3¹⁵, 7^{4,22} ; 5 जगत्, the
 world, LV. B 18¹³ ; 6 जन,
 m, people, RK, 31 ; 7 जाति
 f. the course of birth, BC, 43^d ;
 8 निपातिन्, falling, UV, 25^b.
 འགྲོ་བར, यातुम्, inf. to go, BC.36^d.
 འགྲོ་བར་བྱ, यामि, (for यास्यामि)
 I shall go, NA, 4^d.
 འགྲོ་མིག, जगच्चक्षुस्, the eye of
 the world. BC, 1^a.
 འགྲོ་མེད་བ, अ निर्गम, one without
 going out, MK, 0^a.
 འགྲོ་བཞིན, व्रजत्, pr. pl. going,
 BC, 68^c.
 འགྲོགས, 1 मैत्री, f. love (fig.

२स्रोतस

for समागम, m. association), BK, 16°; 2 सङ्गम, m. coming together, 7. 20; 3 सहित, accompanied, NA, 3. 8.

२स्रोतस'उठ, गमक, m. a kind of musical note of which there are seven, NA, 12°.

स्रो, जरा, f. the old age, BC, 52 : जर (for जरा) LV, B 15³, 16¹⁹, 17¹, C 4⁵.

स्रो'स, old, 1 वृद्ध, NA, 5. 2; LV. A³⁸; 2 स्थविर, NA, 3.8,

स्रोस, जोर्या, worn out, RK, 23.

स्रो, विपत्ति, f. misfortune, adversity, LV. B16²⁴

स्रो'स, विपत्ति, f. adversity, disaster, LV. 15, ²¹ 17⁶.

स्रो, मृद्विका, f. a vine or bunch of grapes, KP, 2. 1.

स्रो'स्रोतस'पेद, किंशुक (वृक्ष), m. a

स्रो

well-known tree, otherwise called Palāśa. Its flower is red and very beautiful, but it has no odour, PD, 22°.

स्रो'गर्, भारत, n. India, RK, 2, 5, 6.

स्रो'के, 1 उदार, beautiful, BK, 29°; 2 विस्तर, m. detailed description, LV, p. 119.

स्रो'के, बहल, abundant, NA, 7.19.

स्रो'केर'२स्रो'स'स, टीका, f. commentary (lit. विस्तृत टीका, copious commentary), NBT, p. 160.

स्रो'स'के, the ocean, 1 समुद्र, m. BK, 2°, 6°; 2 सागर, m. KA, 12°.

स्रो'स'स', विस्मय, m. (in the sense of मद), arrogance, BC, 3°.

स्रो, an ornament, 1 अलङ्कार, m. BC. 59°; KA, 10°; 2 भूषण, n. BC, 12°.

བྱོན་དང་

བྱོན་དང་ཐུག་པ་, सामरण with ornaments, BK, 20^a.

བྱོན་དང་བྲལ་པ་, निराभरण, without ornaments, BK, 18^a.

བྱོན་ནས་པ་, अलङ्कृत, adorned, NA, 2. 8.

བྱུལ་, 1√जि, to be victorious, जयन्ति, NBT, 1^d ; 2 जयिनी, f. victorious, NA, 14^o ; 3 राजन्, m. a king, RK, 21^d.

བྱུལ་པོ་, a king, 1 वृषति, m. LV. B 11¹, etc. ; 2 राजन्, m. BC, 31^b, 37^b, 60^d ; KA, 5¹ ; LV ; NA ; RK.

བྱུལ་པོ་ཆེན་པོ་, महाराज, a great king, LV. B 2².

བྱུལ་བ་, जिन, m. the conquer, i.e. the Buddha, BK, 11°, 16^d ; KP. 23 ; NA, 1^d.

བྱུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག་, जय, (imp. 2nd

བྱས་

pers. sing.) be victorious [བྱུལ་བ་, जय, m. victory ; སྐྱོན་,

hon. form of བྱོན་, imp. and pf. of འབྱོན་པ་, to come,

arrive ; thus བྱུལ་བར་སྐྱོན་ཅིག་ lit. means 'may you come to victory'], LV. A 6^{18, 19}.

བྱུལ་བྱེད་, जेत, (for जेतु), one who conquers, a proper name, BK, 11^o, 14^d.

བྱུལ་མཆོན་, ध्वज, m. a flag, a flag staff.

བྱུལ་སྤེན་, a kingdom, 1 राज्य n. BC, 35^a, 66^a ; NA, 5. 4, 6^d, 7^b, etc. ; RK, 23, etc. ; 2 राज्यक, NA, 6^b.

བྱུལ་སྤེན་བྱེད་, राज्यं करिष्यति, one will reign, LV. A 14⁴¹.

བྱོས་, * आवृत, surrounded, BK, 28^d.

བྱས་བྱེད

བྱས་བྱེད་དུ་བསྐྱོད་བྱས་ནས, ससु-
त्तिप्य, gd. having raised, BC,
66°.

བྱིས་པ. 1 विस्तर, m. details, NA,
10. 4. 2 वितान, m. spreading
out, BK, 21^a. 3 उपचय, m. ac-
cumulation, NA, 3^d. 4 विपुल,
extensive, much, NA. 7. 20.

བྱི, a cause, 1 कारण, n. CS, 12°;
2 हेतु, m. BC, 18°; MK, 2^d 7°;
NBT, 1^a; RK, 36.

བྱི་མེད, not a cause, the absence of
a cause, without a cause, 1
अहेतु, MK, 1^b; 2 अकारण, NA,
3. 5.

བྱྱ་མངས. 1 तन्त्री, f. a string,
NA, 12^b, 12. 4; 2 the (Indian)
lute, (i) विपञ्ची, f. NA, 12^b; (ii)
वीणा, f. NA, 12. 15, 13. 4, 6, 17.

བྱྱ་མངས་དང་ཐུན་པའི་སྐྱ་ལོན་པར་
བྱེད, उपवीणयति, one is play-

སྐྱ་བཞོན

ing on a *vinā* (Tib. lit. sing-
ing with a *vinā*), NA, 12. 5.

བྱྱེད, प्रबन्ध, m. continuity, NBT,
1^a.

སྐྱོ, 1 द्वार, n. a door, CS, 18^a; LV
B 21^{19, 48}, 22¹⁶; RK, 15; 2 मुख,
n. the face, BK, 15^a.

སྐྱོ་པ, दौवारिक, m. a door-keeper,
LV. A 1^a, 3².

སྐྱོང, अण्ड, m. n. an egg, BC, 46^a.

སྐྱོང་སྐྱེས, अण्डज, m. a bird, BC,
46^a.

སྐྱི, 1 रत, n. a sound, LV. B 9¹⁹;
NA, 12^b; 2 शब्द, m. (i) a word,
KA, 4^a (སྐྱིས, instr. of སྐྱི); NBT,
3. 2, 4. 1, 5. 2; (ii) a sound,
NA, 11^a, 12^a; 3 स्वन, m. a sound,
NA, 12^d.

སྐྱ་བཞོན་པ, शब्दसन्दर्भ, m. the com-
position of words, NBT, 9. 5.

མྱོ་མྱོ་གས

མྱོ་མྱོ་གས, * आडम्बर, m. a drum
used in a battle, NA, 2^a.

མྱོ་བཅས, सखर, with a sound, BC,
67^a.

མྱོ་གས, उपकल्पय, imp. arrange,
RK, 33.

མྱོ་བ་བ, छाया, f. a shade, LV.
B 10¹⁵.

མྱོ་བ་བ་དང་བྱལ, निरावरण, free from
covering, BK, 18°.

མྱོ་བ་བ, निर्वर्तक, (f. निर्वर्तिका), that
which completes, MK, 7°; LV.
C 6¹⁶.

མྱོ་བ་བ་དེ, साधयिन्वा, having pro-
pitiated, RK, 32.

མྱོ་གས, ध्वनित, sounded, NA, 8^b.

མྱོ་གས་བར་བྱེད་བ, वादयत्, (f. वाद-
यन्ती), pr. pl. sounding, NA,
13. 4.

མྱོ་གས་ལིང [མྱོ་ག་བ, √ कण, to

བརྒྱུན་བ

sound, call, declare, pf. མྱོ་གས],
कणन्ति, are sounding, NA, 12.
4.

མྱོ་ན་ས, दीप, m. a lamp, BC, 13^b.

བརྒྱ, शत, n. hundred, BK, 32^a;
LV. A 13²⁶, B 21^{14, 28, 37}, etc.;
PD, 7^a.

བརྒྱ་སྟོང, शतसहस्र, one hundred
thousand or a lac, PD, 9°.

བརྒྱ་དྲུག་ཅུ, शतषष्टि, one hundred
and sixty, RK, 8.

བརྒྱ་བ, शतक, n. a century, CS.
p. 166.

བརྒྱ་བྱིན, शक्र, m. Indra, the king
of gods, BC, 62°; LV. A 13¹⁹.

བརྒྱ་དྲུག་ཅུ, अशीति, f. eighty, LV. A
13¹⁴.

བརྒྱ་དྲུག་ཅུ་པ་འཁྲུག་, (lit. अष्टम, eighth),
eight, LV. C 7¹⁰.

བརྒྱ་ན་བ, भूषित, adorned, BK, 29^b.

བརྒྱུད

བརྒྱུད་པ, परम्परा, f. a succession,
NA, 2. 11.

བསྐྱོམས་པ, (pf. of སྐྱོམ་པ to me-
ditate), 1 भावना, f. medita-
tion, NB, 11, 1; 2 भावयति, one
meditates, UV, 11^b.

བསྐྱོམས་པ་ཅན་, लग्न, sticking to, NA,
7. 19.

བསྐྱུགས་པ, वादित, n. playing
on a musical instrument, NA,
13.6.

བསྐྱེལས (pf. of སྐྱེལ་པ, आ√वृ, to
cover), 1 वृत, covered, CS, 16^b;
2 अन्तरित, covered, NA, 13 13.

བསྐྱུགས (pf. of སྐྱུག, वि√धा, to
make), 1 विदधे, made, BK,
20^d; 2 विहित, made, BK,
27^d.

བསྐྱུག་པར་བྱ (བསྐྱུག ft. of སྐྱུག,

ངང་

to, complete, perform), अनुष्ठेय,
to be done, NA, 7.10.

ང

ང, अस्मद्, pers. pron. 1st pers.
BG, 3^a, 4^a, 5^d; NA, 3. 13 (मे);
RK, 23; UV. 24^b°.

ང་གྱུལ, °मानिन्, considering
proud, PD, 5^b.

ངག, a speech, word, 1 गो, f. KA,
6^b; 2 वाक्, f. LV. C2³⁴; 3 वाक्य,
n. NBT. 7. 1, 10. 2.

ངག་གི་རང་བཞིན, वाङ्मय, consist-
ing of words, KA, 5^b.

ངང་པ, 1 स्वभाव, m. nature, RK, 11;
2 हंस, m. a swan, BC, 57°, 59°;
KA, 1⁵; LV. B 9¹³.

ངང་ཚུལ་ཅན, °शील, having the
natural disposition of, LV. A
11¹⁵.

ངན

ངན, bad, low, 1 कु, CS, 18^b; 2 हीन
RK. 18.

ངན་འགྲོ, 1 दुर्ग, n. difficulty, ad-
versity, UV, 10^c; 2 दुर्गति, f.
misfortune, trouble, UV, 17^b.

ངན་སྒྲིང་བྱ, भार्गव, m. a name for
Parasurāma, BC. 1^c.

ངལ, or ངལ་བ, fatigue, 1 श्रम,
m. BC. 55^c; NA, 13², 4; 2
आयास, m. BC, 26^b; 3 क्लमथ, LV,
C 2⁷.

ངལ་གསོས, विश्रान्त, rested, re-
posed, BC, 2^c.

ཅྱ་བ, √रुद्, √लप् (for वि √लप्)
to cry, weep, 1 रोदिष्यामि, NA,
3.7 2; ललाप, (for विल०), BC, 68^a.

ཅྱ་བར་བྱེད, √रुद्, to cry, weep,
रुद्यते, NA, 3. 5.

ཅྱ་ཞིང, (ཅྱ་བ, √रुद्, √कृश, to cry.
weep), 1 चुकोश, cried, BC, 66^d; 2

ངེས་བ

रुद, wept, BC, 67^a; 3 रुदती,
f. pr. pl. weeping, NA, 3. 4.

ཅུར་བ, चक्रवाक, m. the ruddy
goose, LV. B 9¹⁷.

ཅུར་སྒྲིལ, काषाय, n. a red or
reddish yellow cloth or garment
as for monks, BC, 61^a. 65^d.

ཅུས་ཁས, प्रारोदीत्, wept (lit. रुदित्वा,
having wept. [ཅུས is pf. of
ཅུ་བ, q. v.]

ངེས, 1 खलु, a ptcl. meaning
certainty, BC, 15^c; 2 निश्चय,
m. certainty, BC, 51^d; NA,
2. 17; 3 निःसंशय, without doubt.

ངེས་བ, sure, certain, certainty,

1 ध्रुव, BC, 17^a; 2 नियत,
BC, 43^d, 46^d; 3 निश्चय, m.
BC, 19^b, 22^b, 27^a; 4 निश्चित,
BC, 30^a; NB, 29. 1.

ངེས་བའི་གནས་བ, (lit. नियमनिष्ठा, f.
rigid observance of penance),

ངེས་པར

*नियम, m. a religious observance. NA, 13, 7.

ངེས་པར, certainly, 1 एव, a ptcl. emphasizing an idea, BK, 8°; 2 खलु, NA, 6^d, 6. 6, 9. 4, 11. 4, 12. 11, 13. 2, 9.

ངེས་པར་བསྟན, निदर्शित, shown, KA, 12^b.

ངེས་པར་སྒྱུར, निवबन्धुः, wrote down, KA, 9^d.

ངེས་པར་ཡིན་འཕྲོག, निर्धारिणी, f. one that carries out the mind, i.e. agreeable, NA, 12^b.

ངེས་འབྱུང་བ, निष्क्रान्त, came out, BC, 18^a.

ངེ, मुख, n. mouth (ངེར་ཡིན lit. मुखे, in the mouth; fig. अनुरोध, m. consideration, obedience), NA, 7. 8.

ངེ་བོ་ཁོན་ཡིན་པ, रूपत्व, n. form, natural state, NB, 19¹.

དངོས་པོ

ངོ་ཚ, लज्जा, f. bashfulness, modesty, NA, 13. 12.

ངོ་ཚ་དང་བཅས, सलज्ज, with bashfulness BC, 39^a.

ངོ་སའོར, आश्चर्य, marvellous, LV, A 13³⁶; 42; NA. 13. 16.

ངོས་ས, वृत्ति, f. satisfaction, contentment, UV, 5^b, °.

ངོས་ས་པར་འགྱུར་བ, √तृप् (वि/तृप्), to become satisfied, वितृप्यते, UV, 5^a.

ངོས, 1 तट, m. n. a side, NA, 7. 19; 2 भित्ति, f. a wall, NA, 8^a.

དུལ, रजत, n. silver, UV, 3^a.

དངོས་པོ, thing, matter, substance, 1 भाव, m. BC, 43^d; CS, 7^a, 15°; MK, 1°, 3^a, °; NA, 3. 8; 2 वस्तु, n. NA, 2. 8, 3°, 3. 8; NB, 15. 1.

དངོས་སུ

དངོས་སུ, साक्षात्, ind. directly,
NBT, 10. 8.

མངའ, शक्ति, f. power, might, ability, LV, B 14.

མངའ་བྱང, power, 1 पराक्रम, m.
RK, 30 ; 2 शक्ति, f. RK, 7.

མངའ་རིས, राज्यभाग, m. dominion, "in a wider sense the whole country round the sources and the upper course of the Indus and Sutlej, together with some more Western parts ; the Cashmere, English, and most Western Chinese provinces where Tibetans live."—Jaeschke's Tib.-English Dictionary ; RK, 22.

མངའ, गर्भ, m. the womb, an embryo, BC, 45^b ; UV, 12^a.

མངོན་དགོངས་ནས, अभिसन्धाय, gd.
having in view, KA, 9^b.

མངོན

མངོན་ཏུ, अभि-, a prefix meaning
'towards,' NA, 12. 4 ; PD, 7^c ;
UV, 8^d.

མངོན་པར, अभि-, a prefix meaning
'towards', BC, 57^d, 60^c ; BK,
12^d ; NA, 12, 4.

མངོན་པར་དགའ་བ, अभिनन्दिनी,
f. rejoicing at, LA. C 5¹⁴, C6¹⁴.

མངོན་པར་འདོད་བ, 1 अभिलाष,
m. desire, BC, 58^a ; 2 अभि-
वाञ्छित, desired, NA, 13^d.

མངོན་པར་འདོད་བ་བཞིན, अभि-
वाञ्छितवत्, like what is desired,
NA, 2. 16.

མངོན་པར་ཕྱོགས, अभिमुख, with
the face turned towards, NA,
3. 2.

མངོན་པར་བབས་ནས, अवतीर्य, gd.
having come down, BC, 4^a.

མངོན་པར་འབྱུང, अभিনিष्क्रमिष्यति,

མངོན་པར

will go out, i. e. renounce the world, LV. B 20¹⁴.

མངོན་པར་འབྱུང་བ, 1 नैष्कम्य, n.

renunciation, LV. B 12⁹; 2

निष्क्रमेयम्, I should come out. i.

e. renounce the world, LV. B2⁸;

3 *अभिनिष्क्रमितुम्, to renounce the world, LV. B 20³⁶.

མངོན་པར་ཤེས, अभिज्ञ, experi-
enced, LV. C 1²⁹.

མངོན་ཕྱོགས, उन्मुख, raising the
face, looking up. BK, 15^a.

མངོན་བྱུང་བ, अभिनिष्क्रान्त, gone
out, i.e. renounced the world,
BC, 16^a.

མངོན་སྲིད, प्रत्यक्ष, n. 1 perception,
NB, 3. 1, 4. 3, 6. 3, 16. 2, 18. 1,
22. 2; 2 evident, evidently,
PD, 28^a.

རྩ, पटह, m. a war-drum, NA, 2^a.

རྩ་མང་བ, नीवारप्राय, one with

སྤར་མེད

abundant *nīṇāra*, a kind of rice
growing without cultivation,
NA, 7. 13.

རྩོན་པ, व्याध, m. a hunter, BC, 60^a,
63°; PD, 3^a; RK, 18.

ཕྱེ, पञ्चन्, five, LV. B 21^{13, 27, 29},
30, 36, 22⁵.

ཕྱེ་བཅུ, पञ्चशत, five hundred, LV.
B 21^{29, 40, 38, 39}.

ཕྱེ་པ, पञ्चम, fifth, MK, 2^d.

ཕྱེ་པོ, पञ्चन्, five, LV. C 4²⁵;
PD, 25^d. 26^d.

སྤར་མ, पूर्व, previous, old, BC, 19^a;
KA, 2^a,

སྤར་མ་བཞིན་དུ, पूर्ववत्, as before,
LV. A 14²⁹.

སྤྱགས, मन्त्र, m. a charm, spell,
BK, 5°; KP, 1. 4; PD, 13°.

སྤར་མེད, अपूर्व, not preceded,
quite new, NA, 2. 8.

ཕྱིན

ཕྱིན, 1 आदि, first, KA, 5^a; 2
पूर्व, before, LV. A 8¹¹.

ཕྱིན་ཏུ, पूर्व, adv. before, UV, 26^a.

ཕྱིན་ཏུ་འགོ་བ, °पूर्वक, f. °पूर्विका,
coming before, NBT, 7. 11-12.

ཕྱིན་ཏུ་འགོ་བ་ཅན, °पूर्वक, °पूर्विका, f.
coming before, NB, 1. 2.

ཕྱིན་པོ, नील, blue, BC, 57^a.

ཕྱིན་མེད, अपूर्व, not preceded,
BK, 2^d.

བསྐྱུགས་ཕྱིན, कन्थक, lit. a praised
one, the name of the horse of
Siddhārtha, BC, 53^b, 55^a, 67^b.

བསྐྱུགས་འོས, श्लाघ्य, praiseworthy
BC, 34^a.

ཅ

ཅན, -वत्, a possessive suffix, BC,
28^o.

ཅི, 1 किम्, (i) interrogative pronoun,

ཅི་ཡང

(कः, का, किम्) who, what,
which; (ii) ind. a particle of
interrogation; BC, 27^d; BK,
5^d, 6^d; CS, 5^a, 16^d; KA, 8^d; LV.
B6³, 13¹⁵; NA, 3^d, 6^{a, b, c}, 7. 5,
8^d, 13, 11, 20; PD, 24^d; 2
किञ्चन, anything, UV, 24^o

ཅི་ཤྱེ, 1 अथ, (i) then, MK, 8^o; (ii)
if, MK, 12^a; 2 किं नाम, why, CS,
14^o; 3 यदि, if, BC, 35^a; NBT,
5. 1.

ཅི་ཞིག, किम्, interrogative pronoun
(कश्चित्, काचित् किञ्चित्, किम्, etc.),
BC. 37^{b, d}, 38^d; LV. A 8¹⁸, B¹³;
NA, 3. 13, 6^d, 7. 11, 9^d, 13. 6;
PD, 6^{b, c}.

ཅི་ཞིག་ལྟར, कथञ्चन, on any
account, some how, KA, 7^b.

ཅི་ཞིག་གྱུ, किम्, (lit. किं कार्यम्),
MK, 6^d. NA, 7. 9.

ཅི་ཡང, किञ्चन, anything, UV, 24^b.

ཅེ་ལ

ཅེ་ལ, * केनार्थेन, why, LV. A 8¹⁶.

ཅེ་སྒྲུབ, कस्मात् (lit. किं निमित्तम्),
why, BK, 5^b.

ཅེ་ག, एक, one, LV. B 17¹⁹.

ཅེ་འོ་ན་དུ, किम् (lit. किमर्थम्), why.

ཅེ་འོ་ཕྱིར, why, 1 कस्मात्, MK, 12^d;
NA, 13. 9; 2 किमर्थम्, NBT, 10.
48, 52,

ཅེ་འོ་ཕྱིར་ན, कुतः, why, wherefore,
PD, 11^d,

ཅེ་འོ་སྒྲུབ་དུ, कस्मात्, (lit. किं निमित्तम्)
why, LV. B 20²⁶.

ཅེ་ར, किम्, what, why, BC, 11^a,
22^d; NA, 7.6.

ཅེ་ས, 1 कथम् (lit. केन), how, PD,
15^b; 2 किम्, why, PD, 16^d.

ཅེ་ས་ཀྱང, कथञ्चन, on any account,
somehow, CS, 17^b.

ཅུང་ཟད, a little, slight, 1 ईषत्,

གཅེ་ག

NA, 11. 4; 2 किञ्चित्, CS, 11^b;

3 दर, NA, 11. 4.

ཅུང་ཟད་ཅེ་ག, मुहूर्त, m. n. a while,
an instant, LV. A 10⁹.

ཅུང་ཟད་ཅོས, स्तोक (lit. स्तोकमात्र),
little, UV, 3^o.

ཅེ་ས, इति, ind. it is used to report
the word spoken or supposed
to be spoken; besides, it
implies a cause, purpose, etc.,
BC, 22^b; CS, 18^d; MK, 5^b; NA,
2^d, 15, 7. 15; NBT, 10, 54.

ཅེ་ས་བྱ, उच्यते, (it) is said, KP, 1. 2,
2. 2.

ཅེ་ས་བྱ་བ, इति, see ཅེ་ས, KP, 8. 1,
9. 1, 10. 1; NA, 5^a.

ཅེ་ས་བྱའོ, इति, LVC. 7³².

གཅད་ཅིང, छिद्यमान, being cut, NA,
10. 5.

གཅེ་ག, एक, one. CS, 7^{a, c}; KA, 7^d
KP, 8. 1, 9. 1, 10. 1; NA, 11.5;
NBT, 10. 2; RK, 34; UV, 6^o.

གཅིག་ཅིག་

གཅིག་ཅིག་, कश्चित्, certain, some
one, LV. B 10²⁰.

གཅིག་ཅིད, एक, one, BK, 25^c.

གཅིག་ཏུ, *एकान्त, exclusively, UV,
19^{a, b}.

གཅིག་ལུ, एकाकिन, alone, LV.
B20³³.

གཅིག་པོ, एक, NBT, 10. 2.

གཅིས་པ, प्रिय, dear, BK, 4^a.

གཅོད་པ, छेद, m. cutting, NA, 12^d.

བཅད, कृत, cut, NA, 10^a.

བཅད་ཅིང, ब्रुटित, broken, cut, NA,
10^c.

བཅས, 1 स- (before a compound
word), with, BC, 65^a; 2 सहित,
with, RK, 36.

བཅས་པ, स- (before a compound
word), with, BC, 55^d, 57^b.

བཅུ, दशन्, ten, LV. B11⁵.

ཆ

བཅུ་དྲུག་, षोडश, sixteen, UV, 22^d.

བཅོ་ལྔ་པ, पञ्चदश, fifteen, LV.

B, p. 121.

བཅོས་, -न, one who kills, BC, 32^a.

བཅོས་ལྔན, भगवत्, a blessed one,
BK, 11^d, 25^a, 26^b.

བཅོས་ལྔན་འདས, भगवत्, a blessed
one, glorious, BK, 24^a, 29^d,
30^d; BG, p. 152.

བཅོས་ལྔན་མ, भगवती, f. glorious,
NA, 13^b, 4.

ལྷགས, अयस्, n. iron, BC, 27^c.

ལྷེ, गुरु, heavy, PD, 24^c.

ལྷག་ཕྱན, लता, f. a creeper, UV,
21^b.

ལྷེ, जिह्वा, the tongue, KP, 7. 2;
BC, 39^b, 53¹.

ཇ

ཇ, कला, f. a part, UV, 22^d.

ཆག

ཆག (pf. of འཆག་པ།, √भङ्, 'to break), भङ्ग, broken, NA, 8^a.

ཆགས་, 1 (√श्लिष् to stick, cling), श्लिष्यति, BC, 10^o; 2 सक्त, attached, BC, 18^o; 3 सक्ति, f. attachment, BC, 16^o.

ཆགས་དང་བཅས་, ससृह, with eager desire, NA, 13. 24.

ཆགས་ལྷན་, रागिन्, full of love, RK. 17^b.

ཆགས་པ།, 1 निर्बन्ध, m. intentness, insisting upon, NA, 5. 4; 2 भङ्ग, broken, RK, 21; 3 स्नेह, affection, LV. B18¹⁰.

ཆགས་པ་ཅན་, रागिन्, full of love, BC, 18^d.

ཆད་པ་མེད་པ།, अनुच्छेद, m. without destruction, MK, p. 176.

ཆབ་མོ།, द्वार, n. a door, LV. A 2', 3²⁶.

ཆུ་ཕྱུང་

ཆུ་པ།, वृष्टि, f. rain, BK, 12^d; NA, 11^o.

ཆུ་འབེབས་པ།, वर्षिन्, raining, bestowing, BK, 21^b.

ཆས་ (pf. of ཆ་པ།, प्र√स्था, to go away), प्रतस्थे, went away, BK, 26^d.

ཆེན་པ།, आरूढ, mounted, RK, 36.

ཆུ།, water, 1 अप्, f. KP, 6. 3; 2 अम्बु, n. PD, 12^b; 3 जल, n. PD, 29^a; LV. A7⁶, 10.

ཆུ་གཏིར་, जलनिधि, m. the sea, NA, 8^b.

ཆུ་ཕྱུན་, निर्मर, m. n. a spring, NA, 7. 19; 10^b.

ཆུ་བོ།, 1 ओष, m. a flood, UV, 8^d; 2 नदी, f. a river, BC, 26^o.

ཆུང་ཕྱུང་, अल्प, small, little, CS, 1^a; PD, 29^d.

ཆུང་བ

ཆུང་བ, कनिष्ठ, younger (youngest),
RK, 6.

ཆུང་བར་གྱུར, अल्प, small, little,
KA, 7^b.

ཆུང་སྒ, पत्नी, f. a wife, PD, 26^{a, b, c}.

ཆེ, महत्, great, PD, 5^b ; RK, 29.

ཆེ་བ, ज्येष्ठ, elder, RK, 5, 20.

ཆེན་ཏུ, कृते, ind. for, NA, 6. 6.

ཆེན་ཏུ་བརྗོད་ནས, उदान्य, gd. having
breathed forth, i e. having
uttered the emotional or in-
spired speech, LV.A 13⁴⁹.

ཆེན་ཏུ་བརྗོད་པ, उदान. n. an in-
spired or emotional speech,
LV.A 13⁴⁸.

ཆེནྱ, महत्, great, BC, 11^b.

ཆེན་པོ, महत्, great, BC, p. 113,
45^a, 65^b ; BK, 7^b, KP, p. 183,
2. 5, 4. 5, LVA. 6¹⁷, 9¹⁰, 10⁴,
11^{4, 6}, 13⁴³, 14⁶, etc. ; UV, 8^d.

ཆོས་

ཆོས་ཀྱི, विधि, m. a rule, the way
or method of doing a thing,
KA, 9^d.

ཆོངསྒ, कन्दन, n. shedding of
tears, lamenting, a cry, NA, 8^b.

ཆོག་ཤེས, सन्तोष, m. contentment,
BK, 15^a.

ཆོས་, धर्म, m. 1 religion, duty, 2
element of existence, a thing,
BC, 20^c, 21^d, 31^a, 34^b ; BK, 7^c,
8^a, 9^a, 15^c, 17^a ; CS, 1^a, 2^a 5^d,
19^a, 21^a ; KP, 3.1, 4.1, 4, 5.1, 7.
1^{1, 2, 3}, 8.2, 10.2 ; LV.C 2²⁶ ; PD,
19^a ; MK, 7^a, 8^{a, c} ; UV, 9^a, 26^a.

ཆོས་གོས་, (lit. धर्मवस्त्र, 'a cloth that
is put on in practising *dharma*),
चीवर, n. a dress of a mendi-
cant, particularly of a Buddhist
one, BK, 20¹.

ཆོས་ཉིད, धर्मता, f. nature, UV, 15^d.

ཆོས་ཀྱས་སྒ, सर्वधर्म, m. see ཆོས་, KP,
4.3.

ཆོས

ཆོས་བཞིན་དུ. (lit. यथाधर्म), धर्मेण,
according to justice, LV.A 6²³.

མུ, अधर, m. the lip, BK, 17^a.

མཆི་བ, बाष्प. m, n. a tear, BC, 27^b.

མཆི་བ, a tear, (i) अश्रु, n. LV.A
14⁴⁸, B¹³; (ii) बाष्प, BC, m. n.
25^c, 65^a; BC, 27^b, 53^d, 55^a.

མཆི, (√वद् to say), वदति, says,
LV.A 3³⁹.

མཆིས, 1 (pf. of མཆི་བ=ཡོད་པ,

√अस्, √भू, to be), अस्ति, is, LV
B 10¹⁸, 20⁴⁰. 2 (pf. of མཆི་བ

(i) आ-√गम्, to come; (ii) √स्था,
to stand or to remain, (i)

आगत, come, arrived, LV.A 9¹⁸

(ii) स्थित, standing or remained,
LV.A 3³¹; (iii) व्यवस्थित, remain-
ed, LV. A 2⁹.

མཆོག, 1 best, (i) उत्तम, BC, 34^c;
53^b; NA, 2^c; (ii) दिव्य, BK,

མཆོད

14^c, 28^b; (iii) पर, BG, 1^c; CS, 11^a,
17^d; (iv) परम, BC, 42^c; (v) वर,
BC, 1^d, 34^b, 42^d, 64^a; 2 वर, m.
a boon, LV.B 17¹¹, 18.

མཆོག་དུ, adv. best, excessively, 1
अत्यन्त, UV, 4^d; 2 पर, BG, 1^c;
3 परम, BC, 42^c.

མཆོག་དུ་རབ་དུ, पर, adv. best, BC,
63^a.

མཆོད, अर्चित, worshipped, BK,
31^b.

མཆོད་པ, 1 worship, reverence,
respect, अर्चन, n. LV.A 7¹¹; 2
पूजा, f. BC, 3^b, 58^a.

མཆོད་བྱས, worshipped, 1 अपूजयत्,
BK, 30^d; 2 महायाज्ञकुः, BC,
58^d.

མཆོད་སྦྱོན, यज्ञ, m. a sacrifice, RK,
36.

མཆོད་ཡོན, अर्घ्य n. a respectful

འཆང

offering consisting of water,
dūrṇā grass, and rice, etc. NA,
11°.

འཆང, -མུ, bearing, carrying, BC,
66°.

འཆང་བ, -མུ, bearing, carrying,
BC, 65°.

འཆད་བ (√वर्य, to describe),
वर्यते, is being described,
RK, 1.

འཆད་འགྱུར (འཆད, √कथ्, to say),
कथयिष्यति, will say, NA, 9°.

འཆི, मृत, dead, UV, 7°.

འཆི་བ, death, 1 मरण, n. BC, 15°;
LV.C 4°; 2 मृत्यु, m. BC, 22°,
44°, 52°; PD, 1°; LV.B 16°²¹,
17°; UV, 7°.

འཆི་བར་འགྱུར, म्रियन्ते, die, UV, 7°.

འཆི་བར་བྱེད, (lit. kills,) * विनि-
पातयति, one causes to fall down,
destroys, KP, 1. 1.

མི་ལྔར

འཆི་མེད་གནས, अमृतपद, n. the
state of immortality, UV, 7°

འཆི་མེད, अहिंसक, not mischie-
vous.

འཆིང་བ, बन्धन, n. a bond, bon-
dage, UV, 21°.

མི

མི་ག, ཅུ, ind. a particle having
an interrogative force, UV,
21°.

མི་ལྔ་བ་བཞིན, यथावत्, ind. pro-
perly, BC, 58°; NA, 2. 15.

མི་ལྔ་བྱུར, यथा, ind. as, PD, 28°.

མི་ལྔར, 1 किम्, what, (lit. कथम्,
how), LV. B 20°¹⁶; 2 कथम्, ind,
how, KA, 8°; MK, 5°, 7°, 11°^a,
13°^a; NA. 3. 7, 10, 14, 10. 5, 11°^a;
3 * न, not, BK, 25°^a; 4 यथा, ind,
as, BC, 23°, 46°, 47°^a; BK, 7°;
CS, 9°, 12°^a; NA, 2. 7, 16, 4°, 6°^a,
7. 13, 9. 4, 12. 4; UV, 20°.

ཇི་ལྟར་

ཇི་ལྟར་ནས་བཞིན, यथासामर्थ्य, adv.
according to the ability, KA,
2°.

ཇི་སྒྲིལ་, यावत्, ind. as far as, BK,
24¹; MK, 5°; PD, 7°.

ཇི་སྒྲིལ་འཕྲོ་བ་, यावज्जीव, as long as
the life, BK, 24¹, 25¹; PD, 18°.

ཇི་བོ་, a lord, master, 1 आर्य, m.
NA, 3.7; 2 भर्तृ, m. BC, 6°, 26^a,
66°.

འཇིས་, मञ्जु, beautiful, KA, p.192.

འཇིས་བ་, कोमल, soft, NA, 12. 4.

འཇིས་པོ་, मधुर, sweet, PD, 30°.

འཇིག་, 1 ध्वंसिन्, perishing, NA, 5°;

2 नश्यति, vanishes, PD, 29°.

འཇིག་རྟེན་, 1 लोक, m. the people,
world, BC. 48°, BK, 1^b, 11°; CS,
4°, 9°; LV.A 13²¹, 35, 41; NA,
3^b; PD, 2°; UV, 9°, 18°, 22°;
2 लौकिक, worldly, CS, 4°.

འཇིགས་

འཇིག་རྟེན་བ་, लौकिक, worldly, CS,
9°.

འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བ་, लोकवर्धन, one
who increases worldly affairs,
UV. 9°.

འཇིག་རྟེན་ལུགས་, लोकयात्रा, f. the
course of worldly life, KA, 3°.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་, त्रिभुवन, n. the
three worlds, NA, 14°.

འཇིག་རྟེན་གསུམ་པོ་, भुवनत्रय, n. the
three worlds, KA, 4°.

འཇིག་པར་འགྱུར་, (अव-√सद्, to
sink down, fail or come to an
end), अवसीदति, PD, 5°.

འཇིགས་, भय, n. fear, LV, B16²².

PD, 7°. 2 ससाध्वस, alarmed,
frightened, NA, 13, 1°.

འཇིགས་ལྟ་བ་, भयदर्शक, one who
sees fear, UV, 10°.

འཇིགས་

འཇིགས་པ, भय, n. fear, BK, 10¹;

CS, 5^b, 19^{b,c}; PD, 1^d, 7^{a,e};
UV, 2^d.

འཇིགས་པ་མེད, अनुद्विग्न, not anxi-
ous, not frightened, NA, 9, 9.

འཇིགས་པར་བྱ, भेतव्य, to be
feared, PD, 7^b.

འཇིགས་བྱེད, भयङ्कर, terrible, CS,
18^b.

འཇིགས་མེད་ལྟ་བུ, अभीतवत्, like
one who is not frightened, PD,
7^d.

འཇུག (པར་འཇུག་ to proceed ; པར་འཇུག་
འཇུག་ to enter), प्रवर्तन्ते, NBT,
10. 44.

འཇུག་འདོད, विचिन्तु, desirous of
entering, KA. 12^d.

འཇུག་པ, प्रवृत्ति, f. taking an active
part in worldly life, activity,
CS, 4^b; NBT, 10. 41.

འཇུག་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པ, अक्रम,

ཇིས་སུ

not to be followed, LV.C 1^{6,7}.

འཇུག་པར་བྱེད, 1 (པར་འཇུག་ to
enter], प्रविशामि, NA, 3. 14; 2
(པར་འཇུག་ to act), प्रवर्तते, KA, 3¹.

ཇི, स्वामिन्, m. a master, lord,
NA, 2. 7.

ཇི་དེ་སྐུ་མོ་མཁུ་དཀར་ཀློང་, f. the daugh-
ter of the lord, NA, 13. 2.

ཇིས་, अनुवर्तिन्, one who follows,
BC. 3°.

ཇིས་མཐུན་, अनुरूप, corresponding,
equal, PD, 15^e.

ཇིས་ལ་, अनन्तर, n. after, or im-
mediately after, PD, 10^{a,b},

ཇིས་སུ་མཐུན་པ, अनुरूप, corres-
ponding, equal, NA. 13. 18.

ཇིས་སུ་བསྐྱབས་པ, अनुशंस, m.
praise, i e. that which is com-
mendable, profit, merit, BC,
12^b.

ཇིས་སུ་བསྐྱུ་, 1 अनुशिष्ट, instructed,

ཇེས་སུ

KA, 3^a ; 2 आज्ञापित, ordered,
NA, 7. 15.

ཇེས་སུ་བསྟན་བ, आज्ञा, f. (lit.
अनुज्ञा f.), an order, NA, 7. 10.

ཇེས་སུ་དབག་བ, अनुमान, n. in-
ference, NB, 3.1, 17. 1, 23. 1,
25. 1.

ཇེས་སུ་དབག་བར་བྱ་བ, अनुमेय,
that which is to be inferred,
NB, 25. 1, 27. 1.

ཇེས་སུ་འབྲང་བ, अनुगामिन्, a
follower, following, UV, 26ⁱ.

ཇེས་སུ་འབྲངས་བར་བྱ, अनुसर्तव्य,
that which is to be followed,
RK, 32.

ཇེས་སུ་བཏེ་བཅས, सानुकोश, kind,
BC, 41^a.

ཇེས་སུ་གཞུང་བྱ, अनुग्राह्य, fit to be
favoured, BK, 25^b.

ཇེས་སུ་བཞུང་བ, अनुग्रह, a favour.
NA, 2. 14.

བཞིན་པ

ཇེས་སུ་འོངས,*अनुगच्छत, pr. pl. (lit.
अनुगत), following, BC, 5^b.

ཇེས་སུ་ཡི་རང, अनुमोदनी, appro-
ving, causing pleasure, LV, B
18¹⁵.

ལྷོན་པ, वृक्षक, m. a small tree, NA,
10. 6.

བཞིན, to say, denote, 1 (अभि-√
धा), (i) अभिधीयते, NBT. 10. 61;
(ii) अभिहित, said, NA, 1^a, 2 (√
ब्रू), ब्रूयात्, PD, 3^b ; 3 (√वच्),
(i) उक्क, said. NA, 12. 10 ; (ii)
उक्क I BC, 11^a ; (iii) उच्यते, NBT,
2. 9.

བཞིན་པ, 1 (अभि-√लप्, to talk, to
say), अभिलाप, m. an expression,
NB, 5. 1 ; 2 (√भण् to say),
भणामि ; NA, 6. 6 ; 3 (√वच् to
say), उच्यमान, NBT, 9. 3.

བཞིན་པ་ཡིན, उक्क, said, NBT, 8.4.

བཻྡོན་པ་

བཻྡོན་པ་བྱ, 1 भणिष्यामि, I shall say ; 2 वक्तव्य, to be said, CŚ, 8^b.

བཻྡོན་པ་བྱ་བ, अभिषेय, to be mentioned, NBT, 2.7, 4.4, 5.2, 6.7, 8.3, 9.9, 25,36, 10.6,20.

བཻྡོན་བྱེད (√शंस, to say), शंसति, KA, 6^a.

ཉི

ཉི, पूर्ण, full, BK, 16^b.

ཉི་མོ, मीन, m, a fish, RK, 21^d.

ཉིན, (√श्रु, to hear,) श्रूयते, NBT, 10.53.

ཉིན་པ་, 1 श्रवण, n. hearing, NBT, 10. 33 ; 2 श्रूयते, NBT, 11. 18; 3 श्रोतृ, one who hears, NBT, 10. 32, 50.

ཉིན་པ་གཉིས་ཀྱི, श्रवणयोः, of the two ears, NBT, 11. 22.

ཉལ

ཉན་པ་པོ, श्रोतृ, one who hears, NA, 2. 11.

ཉན་པར་བྱེད, आकर्णयन्ति, (they) are listening, NA, 11. 5, 12^d.

ཉམ་བྱག, आर्त, afflicted, pained, LV, B16^b.

ཉམས་, 1 छंस, m, falling. CŚ, 17^a ; 2 नाश, m, destruction, BC, 15^b ; 3 निर्, without, BC, 52^c

ཉམས་པ་, 1 (√नश्, to be lost, disappear), नश्यति, KA, 5^d ; 2 निधन, m, n. destruction, death, BC, 52^d.

ཉམས་པར་བྱེད་པ་, (lit. a killer), हतक, miserable, wretched, NA, 7. 2.

ཉམས་སུ་སྤྱོད, अनुभवत्, pr. pl. feeling, NA, 5. 2.

ཉམས་སུ་སྤྱོད་པར་བྱེས, अनुभूयताम्, let (it) be felt, NA, 5. 4.

ཉལ (ཉལ་བ་, √ स्वप्, to sleep, lie

ཉི་མ

down, imp. ཉིམ་ ; n. a bed),

स्वपन्ति, (they sleep), LV, A11¹⁰,

ཉི་མ, 1 the sun, (i) अर्क, m. CS, 22°;

(ii) आदित्य, m. BC, 13°; (iii) दिन-

कर, m. LV. A 13²⁵; RK, P. 119;

(iv) सूर्य, m. LV. B6⁴, 7¹; 2 दिवस,

n. m, the day, NA, 7. 13.

ཉི་ཤུ་ཅུ་གྲག་པ, षड्विंश, twenty-

sixth, LV. C, p. 131.

ཉིང་མཆོམས་སྤྱོད་པ, प्रतिसन्धि, m.,

rebirth, transmigration, LV.

B17²⁴.

ཉིད, exactly, certainly, only, in-

deed, 1 एव, ind. BC, 3^b, etc. ;

BG, 5^o; BK, 4^b, etc ; CS, 2^b,

etc ; KA, 3^o, etc. ; LV. C2²⁴,

etc. ; NA, 3. 5, etc. ; NB, 18.

1, etc ; NBT, 4. 6, etc. ; PD,

2^d, etc. ; 2 हि, ind. BK, 22^a ;

PD, 14^d.

ཉིད་ཀྱི, एव, ind. (see ཉིད), BC, 22^a,

ཉི་བར

23^d; KA, 11^b; NA, 7. 16 ;

NB. 29. 1.

ཉིན, अहन्, n. a day, BK, 3^a.

ཉིན་མོ, वासर, m, n, a day, BK, 2^d.

ཉུང་བ, अल्प, not many, little, PD,

4^d.

ཉུང་རུམ, काष्ठुकीय, m, a chamber-

lain, LV, B 5¹⁰, 6², 7¹.

ཉི་བ, 1 आसन्न, near, NA, 9. 2 ;

2 सन्निधान, n, proximity, vicini-

ty, NB, 13. 1.

ཉི་བར, उप-, a prefix, ind. meaning

near, etc.

ཉི་བར་མཁོ་བ, उपयुक्त, consumed,

useful, NA, 7. 13.

ཉི་བར་བསྐྱོད, 1 (उप-√दिश् to ins-

truct), उपदिश्यते, MK, 8^b; 2 उपदेश

m, instruction, PD, 27^a,

ཉི་བར་བསྐྱོད་པ, उपसेविन्, serving,

NA, 2. 4.

ཉི་བར

ཉི་བར་སྟོན, उपदेश, m. instruction,
BK, 17^a.

ཉི་བར་གཤམ་བ, आसन्नस्थित, stand-
ing near, NA, 7. 2.

ཉི་བར་མི་གཤམ, असन्निधान, n, not
near, KA, 5°.

ཉི་བར་མཚོན་བ, (अव-√लोक, to see,
look at), अवलोकयाव, NA, 10. 1.

ཉི་བར་མཛེས་ཤིང, उपशोभित, de-
corated, NA, 9. 7.

ཉི་བར་བརྩེང་ནས (བརྩེང is pf. of
འཛིན་བ, √ग्रह to take), उपेत्य,
gd. having taken, NA, 1^a.

ཉི་བར་ཁོན (उपा-√नी, to lead near),
उपानयेय, BC, 30^o.

ཉི་བར་ཁོན་བ उपादान, n, holding,
attachment, clinging to exis-
tence, LV, C4²⁴.

ཉིན་བ, व्यथा, f. pain, BK 3^d.

ཉིན་མོངས

ཉིར (ཉི and ར) ཕལ-, a prefix,
(see ཉི་བར), BC, 67^b.

ཉིར་བསྟན, उशदेश, BK, 8^a.

ཉིར་མཚོན (ཕལ-√लक्ष, to look at,
observe), उपलक्ष्य, gd., KA, 2^b.

ཉིར་ཞི, उपशम, m, cessation, MK,
p. 176.

ཉིར་ཁོགས, समीप, n. near, BC, 60^o.

ཉིས་བ, दोष, m. a falt, defect,
KP, 1. 3.

ཉིས་བར་སྟོན, दुष्कृत, n. misdeed,
UV, 17^a.

ཉིས་བར་སྟུར, दुष्प्रयुक्त, wrongly,
used, KA, 6^o.

ཉིན་ཅིག (ཉིན་བ, √श्रु, to hear,
imp. ཉིན,) श्रूयताम् let it be
heard, BC, 51^d.

ཉིན་མོངས, क्लेश, m. misery, trouble,

གཉིད་ལོག

passions, BK, 1^a, 10^a, 11^b ; KP,
1. 1, 3, 2. 1, 3.

གཉིད་ལོག, ཟུག, sleeping, asleep,
BC, 2^a.

གཉིས, both, two **1** (i) ཅམ, LV. A
13^a ; NA, 13. 14 ; (ii) ཅམལ,
CS. 10^d, 21^d ; (iii) ཅལ, KA, 10. 2 ;
(iv) ཅཱ, KP, 8. 2, 9. 4 ; LV. A
13¹⁰ ; MK, 1^b ; NB, 2. 1 ; PD,
2^a ; **2** ཅཱའི་ཡ, second, KP, 8. 1,
9. 1, 10. 1.

གཉིས་ཀ, **1** ཅམལ, both, CS, 10^d ;
2 (ཅཱ, two), *ཅཱའི་ཡ two-fold ;
UV, 16^d.

གཉིས་འབྲུང, ཅཱལ, m., an elephant,
BC, 26^c ; BK, 19^a.

གཉིས་པ, ཅཱའི་ཡ, second, BC, 32^c.

གཉིས་པ་མེད་པ, ཅཱའི་ཡའི་ཡ, without
the second, CS, 18^a.

གཉིས་པོ, ཅཱ, two, LV. C 1³, 2¹⁹.

མཉམ་པ

གཉིས་སྤྱ་ག, ཅཱ, two, LV. A14¹⁷.

གཉིན, **1** མམའལ, m, a companion
of king, minister NA, 7. 3 ;
2 བའམལ, a friend, BC,
2^b ; BK, 2^b, 11^b ; **3** a relative,
(i) བའལ, m. BC, 35^a, BG, 1^b ;
(ii) བའལ, m. BG, 2^a.

གཉིན་བཅས, *མམའལ (for བའལའལ),
with men (lit. with kinsmen),
LV. B 12²².

གཉིན་མཚན, ཅཱའི་ཡ (ཅཱའི་ཡ) n. a
kinsman, NA, 3. 8.

མཉམ་ཏེ, བའལལ, gd. having pro-
mised, LV, A 3¹⁰.

མཉམ་པར་བྱ, བའལལ, to be heard,
PD, 19^a.

མཉམ་ཡོད, བའལལ, f. a city of that
name, BK, 11^d.

མཉམ, མམ, equal, PD, 1^a, ^b, ^c, ^d.

མཉམ་པ, equal, **1** བའལ, PD, 21^b;
2 མམ, PD, 1^a ; UV, 6^a.

མཉེ་བ

མཉེ་བ, संवाहन, n. shampooing,
gentle rubbing, NA, 6^b.

མཉེས་བར་བྱེད་ཅིང, आराधयन्ती, f.
worshipping, paying respect,
NA, 12. 5.

ཉིང་བ, जरत, old, NA, 10^b.

ཉེད, प्राप्ति, f. attainment, UV, 11^b.

ཉེད་དཀའ, दुर्लभ, difficult to get.
BC, 20^d.

ཉེད་བར་དཀའ, दुर्लभ, difficult to
get, BC, 7^d.

ཉེད་བ, (√लभ्, to get), लभते, LV.
C4¹⁹.

ཉེད་སྒྲ་བ, सुलभ, easy to get, NA,
13. 12.

སྒྲ་བ, 1 प्रिय, agreeable, pleasant,
PD, 3^b; 2 मधुर, sweet, PD, 3^d.

སྒྲ་བ་གསལ, यशस्, n. fame, BC,
34^b.

སྒྲ་བ་ཏུ

སྒྲ་བ་ཏུ, काव्य, n. (lit. a speech
which is agreeable), poetry,
p. 192; BC, p. 113; KA, 2^a,
7^a, 10^a, 12^c.

སྒྲ་བ་ཏུ་མཁས་པ་, कवि, m. a poet,
NA, 3^a.

སྒྲ་བ་ཅིང་སྒྲ་བ, काकली, f. a low and
sweet tone, NA. 12. 5.

སྒྲ་བ, कीर्ति, f., fame, glory,
UV, 11^d.

སྒྲ་བ་ལེ་ཆོག, मधुरप्रलापिन्, one
who speaks sweetly, LV. B14³.

སྒྲ་བར་སྒྲ་, प्रियवादिन्, speaking
kind or pleasing words, PD,
24^b.

སྒྲ་བ, (√मन्, to think), मन्ये, NA,
11. 2.

སྒྲ་བ་ཏུ, इति, a particle used to
report words spoken or sup-
posed to be spoken, CS, 20^a.

སྒྲིབ་ཏུ་སེམས་ས

སྒྲིབ་ཏུ་སེམས་ས, (lit. अमन्यत, thought), 1 * अभूत्, was, LV. B1^a ; 2 इति, (see the preceding word), CS, 13^d.

སྒྲིབ་ཏུ་བསམས་ནས, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 6. 3.

སྒྲིབ་ནས, चिन्तयित्वा gd. having thought, LV. B2¹⁴.

སྒྲིབ་ས་ས, अविशुद्ध, impure, RK, 31.

སྒྲིབ་, हृदय, n. the mind, heart, BC, 6^b, 27^c.

སྒྲིབ་ཇི, 1 करुण, kind, BC, 41^b;
2 करुणा, f, kindness, BK, 12^a.

སྒྲིབ་ཇི་ཇེ་ཇེ་ན་པ, कारुणिक, kind, NA, 1^c.

སྒྲིབ་པོ, सार, m. the essence, BC, 62^a.

སྒྲིབ་པོ་ཐོན, गमित, filled with, NA, 9. 8.

དྭ་ས་ལ

སྒྲིབ་བཞི་བ་ཉི་བར་བརྒྱུང་སྒྲི, अनु-
कम्पया, with compassion (lit. अनु-
कम्पामुपादाय, having taken com-
passion), LV. A12^{8, 9}.

སྒྲིབ་པ, अजलि, m. the hallow of
the hands joined together,
BK, 23^a.

བསྒྲིབ, कथा, f. a talk, speech,
CS, 4^c.

བསྒྲིབ་བཀྲར, सपर्या, f, veneration,
worship, NA, 11^d.

བསྒྲིབ་གནས, उपवास, fasting, NA,
13. 7.

5

དྭ་ས་ལ, तमाल, m. a kind of tree,
dark-barked but white-blosso-
med, Xanthochymus pictorius,
NA, 12. 14.

དྭ་འཇི་འཇི་ན, समाधि, m. intense

དྲིང་འཇིན

contemplation, profound meditation, LV. C 2⁴⁴, 7¹⁷.

དྲིང་འཇིན, समाधि, m. profound meditation, UV, 13¹.

དྲི, निपात, a ptcl., see p. 222. PD, 2^a; etc.

གཏོང་ནས, (གཏོང་བ, √दा, to give, pf. བཏོང or གཏོང, fut. གཏོང, imp. གཏོང or བཏོང), gd. दत्त्वा, having given, NA, 11. 6, 13. 1.

གཏོས, क्लृ, ind. a ptcl. expressing 'verily', 'indeed', 'assuredly', 'so reported', BC, 52^b.

གཏྲི་ཐུག, मोह, m. delusion, ignorance, CS, 16^a.

གཏོང, (pf. བཏོང, fut. གཏོང, imp.

ཐོང), उत्सर्ग, m. giving up, offering, RA, 36.

བཏོང་མྱེ

གཏོང་བ, दान, m. a doner, PD, 9¹.

གཏོང་མི་ཤེས, त्यागानज्ञ, one who does not know how to let go, RK, 15.

གཏོང་བ, (√दा, to give, deliver, pf. བཏོང or གཏོང, fut.

གཏོང, imp. གཏོང or བཏོང), दत्त, given, RK, 26.

གཏོར, 1 चित्तेष, threw, scattered, BC, 57^a. 2 कीर्ण, scattered, BK, 23^b.

གཏོར་བ, क्षेपण, n. throwing, LV. A 7^a.

བཏོང (pf. of གཏོང་བ, see above), दत्त, given, NA, 11. 5.

བཏོང་སྒྲོམས་བྱ, उपेक्ष्य, to be overlooked, KA, 7^c.

བཏོང་མྱེ, लत्का, gd. having given up, NA, 4^b.

བཏང་བ

བཏང་བ, त्यक्त, given up, NA, 6^d.

བཏང་བར་གྱུར, तत्याज, gave up,
Bk, 22^b.

བཏབ (pf. of འདོབས་པ, to cast,
throw] * भवेत् (lit. आक्षिप्त, cau-
sed, effected), LV. B 15¹⁷.

བཏྲོན་ནས, प्रणम्य, gd. having salut-
ed BC, 14^b.

རྟ, a horse, 1 अश्व, m. BC, 3^d, 11^c,
30^c, 64^a; RK 11, 34, 36;
2 वाजिन्, BC, 4^c; 3 हय, BC, 67^b;
LV. B 22¹⁰.

རྟ་ཉིད, अश्वता, the state of a horse,
BC, 55^b.

རྟ་ག, नित्य, eternal, KP, 8. 1.

རྟ་གྱ, adv. always, 1 नित्य, CS,
11^d, NA, 10^d; 2 नित्यकाल, LV.
B 15⁷; 3 सतत, BC, 41^a; 4 सद्
LV. B 14¹⁹; 5 सदा, PD, 3^b; UV,
7^a.

རྟ་ག

རྟ་ག་པ, नित्य eternal, BC, 41^b; KP,

5. 1, 6. 3, 7. 1, 2.

རྟ་ག་མེད་པ, अशाश्वत, not eternal,
MK, h. 176.

རྟ་གས, 1 अङ्क, m. a mark, BC,
54^a; 2 लिङ्ग, n. the invariable
mark which proves the existen-
ce of anything in an object
(i.e. hetu), NB, 25. 2. 27. 1.

རྟོན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འགྱུར, प्रतीत्य-
समुत्पाद, m. the Law of Depen-
dent Origination in Buddhism;
MK, p. 176.

རྟོན་འབྲེལ, (the shortened form
of the above), प्रतीत्यसमुत्पाद, m.
the Law of Dependent Ori-
gination, RK, 33.

རྟོན་མ་ཡིན་པ, अनाश्रय, unsuppor-
ted, KP, 8. 2.

རྟོག, (√तर्क, to think), तर्कयामि,
NA, 7. 3.

རྫོག་པ་

རྫོག་པ་, 1 कल्पना, f. creating in mind, imagination, CS, 15^d; NB, 5. 1. 2 प्रबोध, m. opening, blowing, BK, 20^c; 3 सङ्कल्प, m. definite determination. LV.C2³²; 4 तर्कयामि, I think, NA, 12. 5.

རྫོག་པར་བྱ, (རྫོག་པ་, नि-√रूप् to examine, search, ascertainment), NA. 8.3.

རྫོགས, 1 (vb. अव-√गम् to understand), अवगच्छामि, NA, 13 25; 2 apprehension, knowledge, understanding, (i) प्रतीति, f. 19. 1; (ii) प्रत्यय, m. 5. 1.

རྫོགས་བརྗེད, अवदान, n. a great or glorious act, BK, p. 137.

རྫོགས་པ་, apprehension, understanding, knowledge, 1 ज्ञान, n. UV, 6^d; 2 प्रतीति, f. NB, 21, 1; 3 प्रेक्षा, f. NBT, 5, 4.

ལྷ་བར་བྱ

རྫོགས་པ་བརྗེད་པ་, अवदान, n. a great or glorious act, BK, p. 151.

རྫོགས་པ་དང་ལྷ་ན་པ་, प्रेक्षावत्, wise, NBT, 10. 8, 12. 3.

རྫོགས་ལྷིག (imp. of རྫོགས or རྫོགས་པ་, नि-√रूप्, to examine, search, know), निरूपय, NA, 7. 14.

ལྷ་, subst, 1 दृष्टि, f. a view, UV, 9^c, 2 vb. (प्र-√ईक्ष्, to see, look), प्रेक्षावहे, NA, 13. 9,

ལྷ་པོ་, द्रष्टृ, one who sees, CS, 7^a, ^b.

ལྷ་བ་, दृष्टि, f. seeing, a view, CS, 17^b

ལྷ་བ་, 1 seeing, a view, (i) दर्शन, NA, 13, 11; (ii) दृष्टि, f. CS, 17^d, 18^b; LV, C2³⁰, 7¹⁵; 2 दृश, f. the eye, NA, 2^b.

ལྷ་བར་བྱ (see above, ལྷ་ fut. of ལྷ་བ་,) प्रेक्षावहे, NA, 12. 8.

ལྟ་བུ་

ལྟ་བུ་, inf. རྟུམ་, to see, NA, 12. 13.

ལྟ་བུར་, like, as, 1 རྟ་, NA, 11. 5; 2 སངས་, BK, 27¹.

ལྟ་ལས་, རྟ་, seen CS, 17^b.

ལྟར་, 1 འཕྲུལ་ལྟར་, according to, RA, 30; 2 རྟ་, like, NA, 10^b; PD, 22^c, 29^c; 3 འཕྲུལ་, thus, LV. A 3⁹; 4 ཡུལ་, as, CS, 12^b; UV, 12^c, 20^b.

ལྟོས་ (imp. of ལྟ་བུ་, to རྟ་, to look, see), 1 འཕྲུལ་ (for འཕྲུལ་), consideration (The Tib form is to be construed with some difficulty); 2 རྟ་, KA, 5^d. NA, 1^b.

ལྟོས་ལྟོས་ (imp. of ལྟ་བུ་ to look, see above), 1 རྟ་, NA, 6. 9.6; 2 རྟ་, NA, 7. 18, 9. 6, 13. 6,

ལྟོང་

ལྟོང་པ་, བྱ་མཁན་ m., a tiger, RK 21^b.

ལྟོན་, རྟ་, n. a seat, LV. A 3³, 4⁶, 8⁶, 13⁵⁰.

ལྟོང་ཅིང་, མང་, thick, NA, 9. 7.

ལྟོ་, a conjunctive ptcl. see ལྟོ་ PD, 9^c, 19^b. etc.

ལྟོང་, ལྟོང་, n. above, in the upper region, CS, 22^c.

ལྟོར་, (ལྟོར་བ་, རྟ་ to give; pf. and fut. ལྟོར་), 1 རྟ་, NA. 7^c; 2 རྟ་, PD, 15^b.

ལྟོར་བ་, 1 vb. (རྟ་, to give), (i) རྟ་, NA, 11^c; 2 (i) རྟ་, one who gives, BC, 26^b; (ii) རྟ་, one who gives, BK, 16^c.

ལྟོར་བྱ་, རྟ་, an heir, BC, 19^c, 20^b.

ལྟོང་, (for ལྟོང་པ་), ལྟོང་, void,

ཕྱོང་ཉིད

1 empty, NA, 14^b; 2 सहस्र, n. thousand, PD; 19^b.

ཕྱོང་ཉིད, शून्यता, voidness, CS, 7^c, 21^c.

ཕྱོང་ལྟར, शून्यवत्, ind. like the void. CS, 3^b.

ཕྱོང་ལྔའྲ, सहस्रवत्, possessing a thousand, NA, 14^a.

ཕྱོང་པ, विहीन, devoid of, PD, 16^a.

ཕྱོང་པ་ཉིད, शून्यता, f, voidness, BK, 18^c; CS, 7^a, 8^a.

ཕྱོང་ཕྱུག, सहस्र, n. a thousand, RK, 36.

ཕྱོང་མིན, अशून्य, not void, CS, 3^b.

ཕྱོག (ཕྱོག་པ, to show, indicate, display, to teach. instruct, pf. and fut, བཟྱན), 1 दर्शयति, NA, 13. 7; 2 निवेदयामि, NA, 9. 2.

ཕྱོག་པ, see above, 1 दर्शयत्, BK, 18^a; 2 प्रदर्शन NBT, 12. 1.

བདག་ས་ནས

ཕྱོག་པ་ལེ, व्युत्पादक, one who makes one proficient in science, NBT, 11. 2.

ཕྱོག་ས, 1 बल, n. strength, PD, 6^b:

2 बलात्कार, m. violence, BC,

29^c; 3 विक्रम, m. power, BC, 5^c.

ཕྱོག་ས་རང་ལྔའྲ་པ, बलोपेत, endowed with strength, LV. B 21¹².

ཕྱོག་ས་ལྔའྲ, बलवत्, strong, CS, 19^d, PD, 6^{a, c}.

བདག་པ, परीक्षा, f. examination, investigation, NBT, 5, 5.

བདག་ས་ནས (རྟོག་པ to consider,

examine, search, pf. བདག་ས,

imp. རྟོག or རྟོག་ས), gd.

having investigated or ascer-

tained; 1 अन्विष्य, NBT, 10.9; 2

निरूप्य, NA, 7, 23.

བདམ

བདམ. 1 དུ, strong, RK, 12; 2 ལྷ, firmly held, BC, 65^b.

བདམ་པ, 1 དུ, firm, PD, 29^d; 2 ལྷ, resolute, wise, BC, 56^c, 59^d; UV, 21^c; 3 ལྷ, f. firmness, resolution, BC, 42^c.

བདམ་བྱུགས་པ, -བྱུགས་, f. devoted, BC, 33^c.

བདམ (pf. and fut. of དམ་པ to hold, lean on, imp. དམ་), རྒྱུ་, gd. depending, MK, 5^a.

བདམ་ནས (see above), 1 རྒྱུ་, gd. having recourse to, RK, 32; 2 རྒྱུ་, gd. having got, CS, 14^d.

བདམ་བྱ. (lit. རྒྱུ་ one should resort to), * རྒྱུ་ one should live together, UV, 9^b.

བདམ་ཞིང, རྒྱུ་, one should practise, UV, 9^a.

བལྟས་པ

བལྟས་བྱ, (བལྟས་ fut. of ལྟ་བྱ
√ ལྟ་; ལྟ་ fut. of ལྟ་བྱ, √ ལྟ་),
ཤམ་པ, MA, 13. 13.

བལྟ་ཞིང, རྒྱུ་, desirous of seeing, LV, A 9¹⁵.

བལྟས་པར་བྱུང་པ, རྒྱུ་, born, LV, A 9¹³.

བལྟས་, 1 * ལྟ་, done, made, LV, B22⁹; 2 ལྟ་, seen, NA, 2^d; 3 ཤམ་པ, NA, 13. 14; 4 རྒྱུ་, gd. having seen, BG 1^a.

བལྟས་ནི, རྒྱུ་ (lit. རྒྱུ་),
gd. having seen, LV, A 135.

བལྟས་ནས, having seen, 1 རྒྱུ་, NA, 3. 2; 2 རྒྱུ་, NA. 7. 17, 21.

བལྟས་པ, རྒྱུ་, one looks, LV, B 11⁶,

བསྟན

བསྟན (pf. and fut. of མྱོན་པ་, to show, display; to teach, explain), 1 གཞན་པ་, ordered, NA. 7. 11 ; 2 འཇམ་མེད་, NBT, 2.9, 6.9 ; 3 རྟོག་པ་ CS, 10^b ; 4 རྟོག་པ་, NBT, 10.16 ; 5 རྟོག་པ་, shown, BC, 5^d, 55^b ; 6 རྟོག་པ་, f. teaching, CS, 4^a ; 7 རྟོག་པ་, being explained, NB, 1. 2 ; NBT, 10. 22.

བསྟན་བཅོས་, མཁའ་, n. a religious or scientific book, KA, 2^a.

བསྟན་བཅོས་མི་ཤེས་པ་, མཁའ་མཁའ་, one who does not understand a śāstra, KA, 8^a.

བསྟན་རྒྱ་མཚན་པ་, མཁའ་མཁའ་, that which cannot be pointed out, KP, 8. 2.

བསྟན་པ་, 1 མཁའ་མཁའ་, n. a statement, saying, NBT, 9. 9 ; 2 རྟོག་པ་, said, NBT, 9. 10 ; 3 རྟོག་པ་, n. saying, statement, NBT, 8. 12 ; 4 རྟོག་པ་, showing, NBT, 6, 5 ;

བསྟོན

5 རྟོག་པ་, shown, NBT, 12, 21 ;

6 རྟོག་པ་, one taught, MK, p. 176 ; 7 རྟོག་པ་, f. ascertain-

ment, knowledge. NBT, 5.8, 7.

15 ; 8 རྟོག་པ་, n. setting forth,

NBT, 4. 5, 9, 27 ; 9 རྟོག་པ་,

n, explaining, NBT, 9.31, 10.37,

11. 24, 12. 10.

བསྟན་པར་བྱ་བ་, རྟོག་པ་, to be explained, NBT, 9. 19.

བསྟོན་པ་, མཁའ་མཁའ་, n. a hermitage, NA, 8. 2.

བསྟོན་, མཁའ་མཁའ་, f. worshipping, NA, 13. 7.

བསྟོན་པ་ (√སྟོ, to attend, serve), རྟོག་པ་, BC, 10^b.

བསྟོན་བྱ་, རྟོག་པ་, to be attended, NA, 8^d.

བསྟོན་, རྟོག་པ་, f. praise, UV, 20^c.

བསྟོན་པར་བྱ་ (lit. རྟོག་པ་, praise-

ཐ་དད

worthy), * प्रशंसित, praised,
UV, 19^b.

ཐ

ཐ་དད, ཐུག་ཅིང་, ind, different, BC,
43^d.

ཐ་དད་རྟོག་མེད་, अनानार्थ, having not
a different thing, MK, p. 176.

ཐ་དད་པ་, भेद, m. difference, NB,
13. 8.

ཐ་མ, अन्त, m. end, RK, 33.

ཐག་རིང་, दूर, distant, PD, 4^d.

ཐང་ཆད་, श्रान्त, wearied, tired,
pained, BC, 32^c.

ཐད (ཕལ་ལོ་ཤ་, to be reasonable),
उपपद्यते, MK, 10^d.

ཐབས, उपाय, m. means, KP, 1. 1;
TBT, 9. 32, 12. 17, 26.

ཐམས་ཅད་, सर्व, all, BG. 1^b; BK,
11^b, 25^b; CS, 10^c, 14^a; LV.A

ཐལ་ཕྱང

13³¹, B 4^a, 13¹⁸, 20⁸; NA, 7.7;
NB, 1. 1, 10. 1; NBT, 7. 9, 8.
9, 10, 40; PD, 5^b, 19^a; UV, 4^b,^c.

ཐམས་ཅད་དཀར་, सर्वशुक्ला, f. all
white, KA, 1^b.

ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་, सर्वज्ञ, omnisci-
ent, NA, 0. 2, p. 33.

ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་, सर्वज्ञता, f.
omniscience, KP, 2. 1.

ཐམས་ཅད་ནས་, सर्वथा, ind. in every
way, BC, 6^a.

ཐར་, 1 ཐུན་, free, LV.B16²⁶; 2
མེད་, m. emancipation, libera-
tion, BC, 17^b.

ཐར་པ་, མེད་, salvation, m. CS, 2^b,
16^d; PD, 14^c.

ཐར་བྱེད་, प्रमोक्ष, m. freedom, libe-
ration, LV.B18¹⁴.

ཐལ་ཕྱང་, अभिभूय, gd. having over-
powered, LV.B10¹⁴.

ཐལ་མེ

ཐལ་མེ, छाया, f. shade, LV.B9^b.

ཐལ་མེ, अञ्जलि, m, the open hands
placed side by side and slightly
hollowed, BC, 25^a ; LV. A3¹⁸,
13²².

ཐལ་མེ་སྦྱར, कृताञ्जलि, one who has
joined the hollowed palms (in
reverence), BK, 24^c.

ཐེགས་པ, a drop, 1 बिन्दु, m. NB,
p. 154 ; 22. 1 ; NBT, p. 160 ; 2
शीकर, m. NA, 7. 19.

ཐུགས, हृदय, n. the mind, heart,
NA, 3. 9

ཐུབ, शक्य, capable of being effec-
ted, under the control of, PD,
13^c.

ཐུབ་པ, मुनि, m. a sage, BC, 38^c ;
BK, 11^a ; CS, 2^a ; NA, 2^d, 9^c, 10.
4.

ཐེ་ཚོས, संशय, m. doubt, NBT, 10,
55.

ཐོབ

ཐེ་ཚོས་ཟ་བ, 1 सन्दिग्ध, doubtful,
NA, 10. 4 ; 2 सन्देह, m. doubt,
CS, 1^c.

ཐོག་པ, यान, n. a vehicle, KP, p,
183.

ཐོག་བློ་སྦྱར་བ, नेतृ, a leader, RK, 34.

ཐོག་ས, आदि, m. beginning, CS,
12^b.

ཐོགས་པར་གུར་བ, सज्जमाना, f.
sticking, BC, 39^a,

ཐོང་ཞིག, लज्जताम्, imp. let it be
given up, BC, 43^b, 51^c.

ཐོན་པ, निर्गत, come out, RK, 21^d.

ཐོབ, 1 *अन्वेति, follows, UV, 26^c ; 2

प्राप्त, attained, BK, 1^c ; BK, 33^a ;

3 प्राप्य, to be attained, attain-
able, BK, 13^b, 24^b ; 4 लभते

attains, receives, PD, 20^d ; UV,

11^c (°न्ते).

ཐོས་བ

- ཐོབ་གྱུར, 1 अवाप्त, attained, BK, 10^b; 2 याति, goes, CS, 17^d.
 ཐོབ་ཅིང, आप्नोति, attains, UV, 11^d.
 ཐོབ་བ, लब्ध, attained, BK, 20^c.
 ཐོབ་བར་འགྱུར, 1 अधिगच्छति, gets, UV, 13^d; 2 * एधते, becomes happy (lit. आप्नोति, attains), UV, 4^d.
 ཐོས, 1 श्रुत, heard, NA, 2. 11; 2 श्रुण्व (in the sense of श्रुत्वा), gd. having heard, LV.B16³.
 ཐོས་གྱུར་ནས, श्रुत्वा, gd. having heard, BC, 25^a; BK, 14^b.
 ཐོས་ནས, gd. having heard, 1 आकर्ण्य, NA, 13. 8; 2 श्रुत्वा, BC, 29^a, 53^a; LV. B18⁵; PD, 19^b.
 ཐོས་བ, आकर्णना, f. hearing, NA, 10^d.
 ཐོས་བ་ཉུང་བ, अल्पश्रुत, one who has not studied much, KP, 3.1.

མཐུན་བ

- མཐུའ, 1 अन्त, m. an extremity, BC, 46^d; CS, 12^a; KP, 8. 1,2, 9. 1, 2; 10.1; LV.C1²; 2 पर्यन्त, m. circuit, circumference, NA, 11. 1.
 མཐུའ་དག, कृत्स्न, all, KA, 4^c.
 མཐུའ་བཞི་ལ་དབང་བ, चतुरङ्ग, four-fold, (lit. चतुरन्ताधिपति, the lord of the four ends i. e. of the earth), LV. A14²⁴.
 མཐུར (loc. of མཐུའ), अन्ते, at the border, BK, 2^a.
 མཐོལ, तल, n. surface, level, NA, 12. 4.
 མཐུ, power, 1 प्रभाव, m. BK, 27^c; 2 बल, n. LV. B20³⁵; 3 शक्ति, f, LV. B16¹¹; RK, 30.
 མཐུ་ཡོད (प्र-√भू, to be able), प्रभवति, BK, 1^d.
 མཐུན་བ, स- (in the sense of समान), equal, NB, 28. 1.

མཐུན

མཐུན་ཕྱོགས་, अभिमुख, turned to-
wards, friendly disposed, BC,
9^b.

མཐོ་, विशाल, high, lofty, great,
PD, 22^b.

མཐོ་རིས་, 1 स्वर्ग, m. n. the heaven,
BC, 15°; BK, 27^d; CS, 17°;
NA, 14^a; 2 दिव्य, divine, NA, 2^b.

མཐོང་ (མཐོང་བ་, √दृश्, to see), 1
दर्शन, n. seeing, PD, 3°; 2
दृश्यन्ते, NA, 10; 3 दृष्ट, seen,
CS, 3^b, 11^{a, b}, 19^d; NA, 2, 12;
4 विलोक्य, gd. having seen,
BK, 22^a.

མཐོང་སྟེ, 1 अद्राक्षीत्, saw, LV.
B5⁶; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,
LV, A14¹⁰,

མཐོང་ནས་, 1 दर्शित्वात्, owing to
the state of one who sees, BC,
37^d; 2 दृष्ट्वा, gd. having seen,

འཐབ་བ

LV. A13³³, 14⁴⁴, B 5^r, 11¹⁰
(दृष्ट); NA, 13, 12; 3 विलोक्य,
gd. having seen, NA. 3. 4.

མཐོང་བ་, 1 दर्शन, n. seeing, BK,
22°; LV. A8¹²; 2 दृष्ट्वा, LV.
A14⁴⁷.

མཐོང་བར་, द्रष्टुम्, inf. to see, LV.
A3³⁶.

མཐོང་བར་གྱུར་, saw, 1 अपश्यत्,
BK, 16^d; 2 ददर्श, BK, 15^d,

མཐོང་བས་, दृष्ट्वा, gd. having seen,
(lit. दर्शनेन, by seeing), BG, 2^a.

མཐོང་ཞིང་, दृष्ट, seen, CS, 12^a.

འཐབ་པར་འགྱུར་, उपपद्यते, becomes
reasonable, MK, 9^b.

འཐབ་ཆོས་སྒྲུངས་པ་, कृतास्त्र, trained
in the science of arms or
missiles, LV. B21⁸.

འཐབ་པ་, युद्ध, n. war, BG, 5^d.

འབྲུངས་བ

འབྲུངས་བ (འབྲུང་བ, √पा, to drink,
pf. བདྲུངས and འབྲུངས), पान, n.
drinking, PD, 27°.

འཕྲོབ, अवाप्ति, f. obtaining, NA,
2^d.

འཕྲོབ་བ, प्राप्ति, f. obtaining, NA,
3°.

འབྲོར་བ, प्रकीर्ण, scattered, NC.
7. 19.

འབྲོར་ཞིང (འབྲོར་བ, √कृ, to
scatter, pf. བཞོར, fut. བཞོར,
imp. འབྲོར), किरत, scattering.
NA, 11°.

ད

ད, इदानीम्, ind. now, LV.B20¹⁵;
NA, 3.8, 13; RK, 26.

ད་ཉིད, 1 अद्य, ind. to-day, BC,
22^a; 2 एतद् ind. now, UV,
4°, 19°.

དང་བཅས

ད་དྲིང, अद्यापि, ind. even to-day,
LA. B 7^d; NA, 13. 7.

ད་ཅིང, इदानीम्, now, ind. NA, 5. 4

ད་ལན, इदानीम्, ind. this time,
RK, 31.

དག, ind. 1 simply the sign of a
number, PD, 14°, 19^d; 2 the
sign of the dual number, PD,
10°; 3 the sign of the plural
number, PD, 2^b.

དག་པ, 1 पुराय, holy, sacred,
BK, 14^d.; 2 शुद्ध, pure, BC,
6^d; BK, 8^a.

དང, 1 च, ind. and, BC; BG; BK;
CS; KA; KP; LV; MK; NA;
NB; NBT; PD; RK; 2 with
(सह) BG, 5^d; PD, 1^a.^b, etc.;
RK, 30; 3 वा, ind. or, UV, 19^a.

དང་བཅས, -सहित, together with,
RK, 35.

དང་ཟླ་ན

དང་ཟླ་ན, -सहगत, f. together with, associated with, LV.C6¹¹

དང་ཟླ་ན་པ, 1 -मिलित, mixed, NA, 12^b; 2 -समन्वागत, endowe with LV. A14¹². 3 -सहगत, accompanied by, LV.C 5¹¹.

དང་ཟླ་ན་ཞིང, -समन्वागत, endowed with, LV.A 13¹¹

དང་པོ, प्रथम, first, BG, p. 152 ; MK, p. 176 ; NA, 7. 20; NB, 22. 2 ; RK, 1, 24.

དང་པོར, प्राक्, before, first, CS, 6^a.

དང་བར་བྱེད, प्रसादक, clearing, rendering clear, PD, 12^b.

དོད་པ, 1 श्रद्ध, faith, BC, 40^b ; 2 प्रसाद m. favour, NA, 13, 7.

དོད་པར, श्रद्धातुम्, inf. to have faith in, BC, 39^d.

དོད་པར་འཛིན་པ, श्रद्धातो, one should put faith in, BC, 40^{b, d}.

དལ

དམ་¹ (ད and འམ), ind. वा, or, MK, 6^a.

དམ་², सत्, good, BC, 31^a.

དམ་ཆོས་ཁྱེད་མ, सद्धर्मगुरु, the teacher of the good religion, UV, 15^c.

དམ་པ, 1 परम, highest, most excellent. CS, 4^c ; NB, 14. 5 ; 2 पुङ्गव, a bull, (at the end of a compound) the most excellent, LV.B 18² ; 3 वर, a request, a boon, excellent, LV.B 11¹⁹, 13¹⁴, 14⁶ ; MK, p. 176 ; 4 सत्, good, wise, excellent, honest, BC, 32^a, 55^b; BK, 21^c; KP, 3.1 ; NA, 7^a; LV. A 11¹² ; PD, 2^a, 4^c ; 5 साधु, good or virtuous man, PD, 29^c.

དམ་པ་མིན་པ, असत्, unwise CS, 19^b,

དར་ལ་བབ་པ, औवन, n. youth, LV, B 15¹⁰.

དལ, शनैस्, ind. slowly, BK, 26^d.

रुल'सु

रुल'सु, अल्प, little, UV, 18°.

रुल'सुस'सुस', अल्पभाषिन्, one who speaks little, UV. 18°.

रु'व, धूम, m. smoke, NA, 9. 8.

रु'व, poison, 1 गरल, n. CŚ, 8^d; 2 विष, n. KP, 1. 1, 3; PD, 7^d.

रु'व'व, नम्र, bent, NA, 11^b.

रु'स'सु'र'र'गु'र'व, जर्जरीक्रियमाण, being made into pieces, NA, 7. 19,

रु'व'व, 1 दम, m. subduing passions, UV, 8^b; 2 दमन, n. control, UV, 25°; 3 दान्त, controlled, UV. 25^d.

रु'स', काल, m. time, BC, 16^d; LV. B9¹², 12¹⁰, NA, 52 17. 7; RK, 10, 31.

रु'स'सि'व'व, असमय, untime, BC, 2^a.

रु'स'सि'व, अकाल, m. a wrong or bad time, BC, 21^d.

रे'डि'र

रे¹, 1 * इति (lit. तद्), a ptcl. that refers to a speech, BK, 26^a; 2 * इदम्, (lit. तद्, that), this, KP, 9. 1, 2, 10. 1; NBT, 7. 17, 9. 35; 3 * एतद्, (lit. तद्) this, BC, 57^d, 58^c, 62^d; KP, 8. 2; 10. 2; LV. B20¹⁹; UV, 22°; 4 तद्, BC; BK; CŚ; KA; KP; LV; MK; NB; NBT, PD; RK; UV.

रे², a conjunctive ptcl., see p. 222, PD, 1^a.

रे'सि'र, 1 इति, ptcl. refers to a speech, this, BC, 12^a; 2 * एव for एवम्, ind. thus, LV. B18⁴.

रे'सि'र'उ'स', एवम्, ind. thus, in this way, LV, A9¹.

रे'डि'र, 1 तद्, that, NA, 2. 13;

2 तत्त्व, n. real state, truth, CŚ, 16^b.

रे'डि'र'रु, तत्त्वतस्, in truth, CŚ, 20^a.

དེ་ལྟ

དེ་ལྟ, 1 एवम्, ind. thus, in this way, MK, 7^d; 2 तथा, ind. in that way, NA, 6^a.

དེ་ལྟ་བུ་ན, तर्हि, ind. then, in that case, KP, 4. 1.

དེ་ལྟ་བུ, 1 * तद्, that, (lit. तादृश, like that), LV. A14⁴⁶; 2 तादृश, like that, LV. A11^{7, 13}.

དེ་ལྟར, 1 इति (for एवम्), a ptcl. that refers to a speech, BC, 25^a, 42^a; 2 एवम्, ind. thus, BC, 16^a, 50^a, 66^a; BK, 7^d; CS, 20^b; LV. A3⁴; NA, 5^d, 7.6; UV, 11^c; 3 तथा, ind. like that, BC, 23^d, 47^c; NA, 12.5, 15.

དེ་ལྟར་གྱུར་ན, एवम्, ind. thus NA. 7.6.

དེ་ལྟར་ཡང, तथाहि, for so, for thus, NA, 7. 24.

དེ་དག, सकल, all, KA. 12^a.

དེ་དང་དེར, तत्र तत्र, in those pla-

དེ་ཕྱིར

ces, in every place, PD, 20^d.

དེ་ལྟ, ईदृश (lit. तादृश, like that), like this, BC, 6^d.

དེ་ན, तत्र, there, LV. B21¹.

དེ་ནས, 1 अतस्, after this, then (lit. ततस्, then), BC, 68^c; 2 अथ, LV. A1¹, 4¹, 5¹, 6¹, 7¹, 12¹³, 14¹, B1², 19²; RK, 34; 3 * इति हि, so, LV. A12², 13¹; 4 * तद्, therefore (lit. ततस्); 5 ततस्, ind. then, NA, 10. 1; BC1^a, 56^b, 60^a, 63^a, 64^a, 65^a, 66^a; BK, 24^a, 30^a; NA, 3.4, 12. 15; 6 * तत्र, ind. there (lit. ततस्, then), LV. B5¹.

དེ་ཕྱིར, 1 अतस्, ind. for this, therefore, KA, 9^a; NBT, 4.9; 2 ततस्, ind. therefore, NA, 14^d; 3 तद्, ind. therefore, BC, 8^a, 16^a, 22^a, 50^a; KA, 7^a; NA, 11.1; 4 तस्मात्, therefore, BC, 17^b; 48^c; MK, 9^c, 14^a.

དེ་མ་གྲག

དེ་མ་གྲག, अनन्तर (lit. तदनन्तर),
having no interval or pause,
MK, 2^b, 9^c; NB, 9¹.

དེ་ཙེ, तदा, ind. at that time,
CS 13^c, 14^c; LV. B14¹ (तद्).

དེ་བཞིན, 1 एवम्, ind. thus, KP, 1.3,
2.3; 2 तथा, ind. in that man-
ner, so, thus. CS, 12^c; MK, 2^c;
NA, 7^b, 9.4; PD, 26^b; UV, 15^b
(* अथापि).

དེ་བཞིན་དུ 1 एवम्, ind. thus, KP,
1.1, 2.1, 3.1, 5.1, 6.3, 7.2; LV.
B21⁴³; 2 तथा, thus, CS, 9^b.

དེ་བཞིན་གཤགས་པ, तथागत, the
Buddha, CS, 21^b, 3^a; LV.
A14³⁷, C2²⁵.

དེའི་ཕྱིར, 1 इति, therefore, MK,
5^b; 2 तद्, therefore, NA, 2.13
(जन्य), 2.16, 7¹⁴, 1¹⁶, 13.19; 3
तस्मात्, therefore, CS, 11^c.

དེངས

དེ་ཡི, 1 तस्य, its, PD, 12^c; 2 तेषाम्,
their, PD, 5^a,

དེ་ཡིས, ततस्, ind. thereby, UV,
26^c.

དེ་རིང, अद्य, ind. to-day, NA, 2.3.

དེ་ལ, तत्र, there, KP, 1.2, 2.2,
4.2; LV. C4¹, 5¹, 6¹; NB, 4.1,
25.1; NBT, 4.1, 10, 4; UV,
16^f.

དེ་ལ་སློབ་སྒྲུབ་, *एवमादि, beginning
with such one (lit. तदादि),
BC, 23^a.

དེ་ལས, 1 ततस्, then, NA, 7.6;
2 तत्र, there, CS, 4^b, ^a.

དེ་སྤྱི་དུ, तावत्, so long, MK, 5^c.

དེང, अद्य, to-day, LV. B10²¹.

དེངས་པར་བྱ (དེང་བ or འདེང་བ
वि-√शृ, to waste away, or va-
nish, pf. དེངས or འདེངས,
imp. འདེང), विशीर्येत, would

ཇོ་

waste away or vanish PD,
2^d.

ཇོ་, तत्, there, BC, 51^c; BK, 15^c,
16^d, 31^a; CS, 2^c; LV. C¹³.

ཇོས་, 1 तद्, therefore, NA, 3. 1,
8. 1; 2 तेन, by that, PD, 16^b,
3 सस्, he, BC, 1^d.

ཇོས་ཀྱི, therefore, 1 तद्, NA. 5. 3,
7. 9, 12. 14, 13. 13; 2 ततस्, NBT,
10. 45; UV, 1^d; 3 तेन, NA. 6^d.

ཇོ་, a terminating ptcl., ཇོ་ after
ཇོ་ (see p. 236), PD, 12^d.

ཇོ་ལྷ་, हार m. a necklace, BK,
29^b, 31^c.

ཇོ་སྐྱོལ་, आशङ्का f. fear, NA, 7. 5.

ཇོ་, an object, purpose, 1 अर्थ,
m. BC, 3^b, 6. 15^a, 52^c, 62^c;
CS, 4^c, 22^a; BG, 5^a; KA, 10^d;
KP, 3. 1; LV. A 12¹⁷; MK, 6^a;
NB, 1. 1, 11. 1, 13. 1, 20. 1, 21,

ཇོ་

24. 1; NBT, 3. 2, 7. 1, 2, 8.
2, 9. 1, 3; 2 कार्य, BC, 6^a.

ཇོ་ཅི་ག་མེད་, अनेकार्थं, having no
one thing, MK, p. 176.

ཇོ་ཀྱི་ཀྱི་, अर्थ, for the purpose of,
BC, 10^a, ^b.

ཇོ་ཀྱི་བྱས་པ་, कृतार्थ, one who has
attained the end, NA, 14^a.

ཇོ་མེད་པ་, अवस्तु, that in which
there is nothing substantial;
NA, 7. 9.

ཇོ་ (pf. and imp. of འཇོ་བ་,
उत्-√सृज्, √त्यज्, to give up,
throw out, cast out), 1 उत्सर्ज,
cast off, BC, 16^b. 2 त्याग,
m. giving up, BC, 24^d.

ཇོ་ནས་, परिलज्ज, gd. having gi-
ven up, BC, 36^b.

ཇོ་བར་གྱུར་པ་, उज्झित, left. ab-
andoned, NA, 10^c.

५८

- ५८, 1 जाल, n. a net, (fig. a collection), NA, 13.13; 2 जालिन्, with a *jāla* 'net', i. e. with web or membrane; the finger and toe membrane of divine beings and god-like personages are said to be so, BC, 54^a.
- ५९, उद्दाम, unrestrained, NA, 9.8.
- ५९, ५९, accute, severe, 1 तीव्र, BK, 3^d, 13^d; 2 उग्र, RK, 32.
- ५८, आञ्जस, direct, UV, 11^b.
- ५८, ५८, a sage, 1 ऋषि (*महर्षि, a great sage), BC, 61^a; LV, A1², 2⁸. 3⁷, 2⁷ 4⁴, 1³, 5⁷, 6², 8¹⁰, 11¹, 12⁶, 1⁵; 2 मुनि, LV, A10³.
- ५८, ५८, fut. ५८, imp. ५८ or ५८, pf. ५८ or ५८ of ५८ (to draw, to conduct), बवर्ह (with उद्, ५८) drew out, BC, 56^d, ५८, ५८ (see above), निष्कास्य, gd. having drawn, BC, 57^a.

५९

- ५९, ५९, √स्मृ, to remember, 1 स्मरेत्, BC, 23°; 2 स्मृति, f. remembrance, LV. C2⁴².
- ५९, ५९, smell, 1 गन्ध, m. NA, 9.8; 2 परिमल, m, NA, 7.19.
- ५९, ५९, मल, m. n. dirt, impurity, UV, 3^d.
- ५९, ५९, प्रसाद, m. favour, KA, 3°.
- ५९, ५९ (pf. of ५९, √प्रच्छ, to ask), पृष्ट, asked, BK, 7^a.
- ५९, ५९, षष्टितम, sixtyeth, BK, pp. 137, 151.
- ५९, ५९, षष्ठ, sixth, BC, p. 113.
- ५९, ५९, अन्तिक, near, LV. A12¹⁷.
- ५९, ५९, adv. near, 1 अन्तिके, LV. A12²⁷; 2 उप-, LV. A1⁵.
- ५९, ५९, चतुरिका, f. cleaver.
- ५९, ५९, अश्वतरी, f. a young she-mule, UV, 12^a.

རྩོན་མོ

རྩོན་མོ, उष्ण, hot, BC, 53^d; RK, 35.

གནངས, मन्द्र, deep, grave, NA, 12^a.

གནན་འཛིན་པ, विवाह, m. marriage, RK, 1.

གདुག, क्रूर, wicked, cruel, PD 13,

གདुགས, छत्र, n. an umbrella, RK, 9,

གདुང, 1 ताप, m. affliction, BK, 8^o, 10^d; 2 सन्तप्त, afflicted, BC, 12^d.

གདुང་འགྱུར་ཞིང, शोचते, one grieves, UV, 17^a.

གདुང་གནས, आश्रम, m. a hermitage, BC, 65^d.

གདुང་བ, 1 आर्ति, f. pain, BK, 22^d; 2 ताप, m. heat, BC, 43^b; BK, 3^d; 3 तापमय, consisting in affliction, BK, 113^d; 4 * दाह,

གནོང

m. burning (lit. affliction), LV, B10^o; 5 व्यसन, n. a calamity, NBT, 1^a; 6 सन्ताप, m. affliction, BC, 25^b, 50^b.

གདुང་བར་བགྱིར་ཅིང, सन्तापयति, one tortures, LV. B9^o.

གདुང་བར་འགྱུར, शोचते, one grieves, UV, 17^o.

གདुང་བར་བྱེད, बाधते, one oppresses, troubles, BK, 5^b.

གདुང་བྱེད, आयास, m. pain, NA, 6^d.

གདོངས་ཀ, फणा, f. the hood of a snake, BK, 2^o.

གདོངས་ཅན, a snake, 1 फणिन्, m. BK, 7^o, 32^a; 2 भोगिन्, m. BK, 26^o.

གདོང, मुख, n. the face, KA, 1^a; BC, 65^a; NA, 14^b.

གདོང་བཞི, चतुर्मुख, m. one with

བདག

four faces, i. e. Brahman, the creator.

བདག, 1 अधिप, m, lord. BC, 23^b;

2 अस्मद्, personal pron., first person (अहम्, I; वयम्, we; etc.), BC, 5^d, 8^b, 11^b,^d, 16^a, 17^b, 18^b, etc; BG, 2^b; CS, 3^a, 13^d; KA, 2^c; LV, A3³³, 9¹⁶, B 2¹,²⁰, 12⁸, 13¹³,²⁰, 14¹⁰, etc. etc.; NA, 3^d, 5^a,^c, 6. 6, etc.; PD, 11^b, 16^c. etc.; RK 26; 3 अस्मि I am, BC 45^b; 4 आत्मन्, self, BC, 5^c; CS, 6^b; 15^a,^b; KP, 9. 1; NA, 1. 6; PD, 19^c; 5 पति, lord, BC, 24^b; 6 स्व, one's own self, MK, 1^a, 3^c; NA, 7. 7.

བདག་གི་བ་ཉིད, ममत्व, n. the feeling of मम 'mine', affectionate regard, BC, 48^d.

བདག་གི་རང་བཞིན་མིན, अस्वयंमय, non-self-possessor, MK, 13^b.

བདག་

བདག་དངོས་མིན, अस्वयं, nonself possessor, MK, 13^b.

བདག་ཅག, personal pron, first pers. plu. 1 अस्मद्, we, NA, 3^b, 7. 22, 13. 12, 14^c; 2 नस् (अस्माकम्), our. NA, 14^c.

བདག་ཉིད, आत्मन्, self, BC, 65^b; NBT, 11. 2, 4; UV, 10^c.

བདག་ཉིད་གྱིས་རྟོགས་པ, आत्मगत, to one's self, aside, NA, 6.1.

བདག་ཉིད་ཆེ, महात्मन्, high-souled, BK, 22^c.

བདག་པོ, 1 दायाद, an heir, BC, 20^c; 2 पति, m. lord, BC, 33^c; PD, 16^d.

བདག་མིན, अनात्मन्, not self, CS, 15^a.

བདག་མེད, 1 अनात्मन्, non-self-

བདག

KP, 9.1 ; 2 नैरात्म्य, n. the state of non-self, CS, 18¹, 20^a.

བདག་ཅིང་བ, नात्मन्, not self, KP, 4. 4.

བདར, 1 उपनिमन्त्रयति स्म, invited, requested, LV. A 7¹⁷; 2 कषण, n. rubbing, NA, 8^a.

བདुད, मार, m. the personified evil principle, the evil one (काम or मन्मथ), NA, 2^a;

བདुད་མོ, मारक्यू, f. the nymph of Māra, NA 1^d.

བདुད་ཅི, अमृत, n. nector, BK. 10^b, 12^d, 21^b; UV, 11^b (immortality).

བདुན་པ, सप्तम, seventh, LV, p. 114.

བདེ, सुख, n. happiness, comfort, BK, 16^c; NA, 13. 17; PD. 10^c, 23^d; UV, 22^a; RK, 29.

བདེ་འགྲོ, सुगति, f. a happy condition, UV. 17^d.

བདེན་པ

བདེ་འདོད, सुखार्थिन्, desirous of happiness or comfort, UV, 11^c.

བདེ་ཟླ, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD, 23^c.

བད་བ, 1 सुख, n. happiness, comfort, adj. pleasant, BG, 5^b; BK, 32^b; LV. B10^a; NA, 3. 14, 5. 4. 13. 16. PD, 60^{a, b}; UV, 4^{a, d}, 66^c, 22^{b, c}, 25^d, 26^c; 2 सौख्य, n, happiness, NA, 6.6.

བདེ་བ་འདོད, सुखार्थिन्, desirous of comfort, PD. 23^c.

བདེ་བ་འདྲིན, सुखावह, conducing to happiness, UV, 20^d.

བདེ་བར, adv. सु-, well, BK, 65^b; LV. A8^a.

བདེ་བར་གཤེགས, सुगत, m. the Buddha, BK. 31^b; NBT. 1^c.

བདེན་པ, सत्य, n, truth, BK, 8^b; LV. C3^a, 7^{25, 31}.

མདའ

མདའ, शर, m. a shaft, arrow,
NA, 6^b.

མདུད་བ, ग्रथित, strung, composed,
BC, 25^c.

མདུན་གྱིས, पुरस्, ind. before, in
front, LV. B22⁹.

མདུན་དྲ, adv. before, in front,
1 अग्रतस्, NA, 7. 17 ; 2 पुरतस्,
ind. LV. A6¹¹, B12³ ; NA, 13.
4, 6 ; 3 पुरस्, ind. NA, 6^a.

མདོ, सूत्र, n. (a thread), a parti-
cular kind of works, KP,
p. 183.

མདོ་འཛིན་བ, सूत्रधार, m. 'the
thread-holder,' a stage mana-
ger who takes a prominent
part in the prelude to a drama,
NA, 2. 2, 3. 4, 10.

མདོག, वर्ण, m. beauty, LV. B15⁸.

འདས་བ

མདོག་ཉམས, विवर्ण, discoloured,
BC, 66^b.

མདོར་བསྒྲུས་ནས, संक्षेपात्, in brevity,
BC. 11^a.

མདོར་ན, briefly, 1 संक्षेपात्, LV.
C4²³ ; 2 समासतस्, CŚ, 21^a.

འདབ་ཆགས, पक्षिन्, m. a bird,
RK, 21^a.

འདབ་མ, पत्र, n. a leaf, BC, 57^a.

འདམ, पङ्क, m. n. mud, UV, 10^d.

འདམ་བྱ, नड, m. a specis of reed,
UV, 12^b.

འདམ་ཇོབ, पङ्क, m. n. mud (in
fact कच्छ, m. swamp) UV, 10^d.

འདར, वेपथु, m. trembling, tre-
mor, BG, 3^a.

འདས་བ, अभ्यतीत, past, UV, 14^a.

འདི

འདི, 1 अदस्, that (lit. इदम्, एतद्, this), BC, 21^a; 2 इदम्, एतद्, this (in different genders, numbers, and case-endings), BC; BK; CS; KA; KP; LV; MK; NA; NBT; RK; 3 तद्, that (lit. इदम्, एतद्), BK, 6^c.

འདི་མེད, 1 * इदम्, this (lit. एवम्, thus), BG, 1^d; KP, 1. 2, 2. 2; 2 *एतद्, this (lit. एवम् thus) LV. A9⁷ A3²²; 3 एवम्, thus, KP, 2. 2; LV.A3³², 4¹¹, 5⁹, 6¹⁵, 6¹⁵, 7¹, 8⁹, B12⁵.

འདི་ཉིད, इह, here, NA, 10. 8.

འདི་སྟེད, 1 *एतद्, this (lit. एतावत्, so much); 2 एतावत्, so much, NA, 13. 7.

འདི་ལྟ་སྟེ, यदुत, for example, LV. C2²⁸.

འདི་ལྟ་དཔེར་ན, तद्यथा, for example, KP, 2. 1, 3.1,

འདི་ལ

འདི་ལྟར, 1 इत्थम्, thus, NA, 5^d;

2 इदृश, such, NA, 5, 2; 3 तथा हि, for so, as for instance, NBT, 9. 2; 10.8, 12.7.

འདི་ལྟ་བུ, इदृश, such, BC, 27^a.

འདི་དག, this, these, these two, that, those, 1 अमी (lit. इमे), NA, 11^b; 2 इदम्, LV. C1⁴, 7²⁹; 3 एतद्, LV. C³; NA, 5. 2, 9. 12; 4 एते NA, 11. 4; PD, 25^d; 5 एषा, NA, 2. 17, 3^a.

འདི་དག་ནམས, एते, these, NA, 12^c.

འདི་ན, here, 1 अस्मिन्, NA, 12. 2; 2 इह, KA, 3^a.

འདི་འི, अस्य, his, NA, 12, 14.

འདི་ལ, 1 इह, here, KP, 4. 1. NA, 3^d, 8. 2; 2 एतस्या, her, NA, 13. 6.

འདུག་མ་གྲག

२५१, १ तिष्ठत्, remaining, stand-

ing, NA, 6^a; 2 प्रतिष्ठित, situa-
ted, remained, LV. B3¹².

२५०००, स्थित्वा, gd. having remain-
ed, LV.A6¹² ; NA, 12. 14.

འདྲེན་ནས, having remained, 1

स्थित्वा, NA, 12. 12 ; 2 स्थित्वा
(for स्थित्वा), LV.B 12⁴.

३५१५, १ अवस्थित, stood; remain-

ed; LV. A 13⁶²; 2 उपविष्ट, sea-

ted, LV.A 8⁴; 3 निषसाद, sat

down, LV.B 19⁷ ; 4 वर्तते,

remains, RK, 22 ; 5 वास, m.

living, NA, 5. 2; **6** निवास, m.

dwelling, NA, 11. 1.

१५५. ५४. १६५. ५, निवासयोग्य, fit

for dwelling, NA, 8. 2.

१५७. ष. ष. ५, प्रतिष्ठितमात्र, adv. as

soon as (he) was situated, LV.
B4².

ception, KP, 5. 1.

ॐ

ॐ, प्रह, inclined, bowing humbly down, NA, 2°.

ॐ, 1 नति, f. salutation, NA, 11^b; 2 नम्रता, f. submissiveness, humility, PD, 4^b.

ॐ, छन्द or छन्दक, m. (lit. longing one or who longs), Siddhārtha's charioteer, BC, 4^a, 14^a, 25^b, 42^b, 43^a, 56^b, 65^a.

ॐ, परिषद्, f. an assembly, NA, 3^a.

ॐ, विनयन, n. discipline, RK, 31.

ॐ, समुदित, collected together, NA, 3^a.

ॐ, समागम, m. union, BC, 48°.

ॐ, 1 आगम्य, gd. having come, BC, 46^b; 2 समेल, gd. having come together, BC, 47^a.

ॐ

ॐ, 1 समस्त, combined, MK,

11^a; 2 समागम, m. union, BC, 46°; 3 श्लेष, m. union, BC, 16°; 4 सामाजिक, m. a member of an audience or assembly, NA, 2, 17.

ॐ, 1 इच्छा, f. desire, PD, 15°; 2 इच्छति, one desires, LV. C 19; 3 इच्छेत्, one may desire, NBT, 11, 4; PD, 3^a; UV, 4^a; 4 काम, m. desire, BC, 18°; PD, 14°; UV, 1^a, 22^a; 5 रोचेत्, one should be pleased with, UV, 9°; 6 स्पृहक, desirous, UV, B^a.

ॐ, काङ्क्षित, desired, BG, 5^b.

ॐ, इष्ट, desired, RK, 10.

ॐ, राग, m. passion, lust, LV. C 5¹⁰, 6¹⁰; NBT, 1^b.

ॐ, विराग, absen-

འདོད་ཆགས་

ce of desire or human passion,
LV.C 1²⁵, 6¹⁸, 2⁰.

འདོད་འཇོ, कामदुष, yielding all
desires, KA. 6^a,

འདོད་འཇོ་བ, कामधेनु, f. a cow yield-
ing all desires, BK, 13.

འདོད་བ, 1 अभिलषित, desired,
NA, 3^c; 2 आकांक्षा, f, desire,
NA, 9, 6; 3 इच्छा, desire, LV.
C4¹⁸; 4 इच्छति, desires, PD,
5^b; 5 इष्ट, desired, KA, 10^c,
RK, 19; 6 ईप्सित, desired,
BC, 11^d; 7 उत्कण्ठित, anxious,
NA, 7, 20; 8 काम, m. desire
KP, 4. 1, LV. C1^a; UV, 1^b,
2^a, ^b, ^c, 4^b, ^c, 5^a.

འདོད་བ་སྒྲིག, कामद, m. one who
gives the desired thing, BC,
62^a.

འདོད་བར་གྱུར, चकाङ्क्ष, (pf. of
√काङ्क्ष to desire), desired,
BC, 59^d.

འད

འདོད་བྱེད་བ, स्पृहक, m. desirous,
UV, 13^c.

འདོན་ཅིག, मुञ्च, inf. give up, BC,
55^a.

འདོར (√लज्, to give up), 1
ऋते, ind. without, BC, 37^a; 2
लक्ष्म, inf. BC, 35^d; 3 लजेत्,
PD, 23^a, ^b; 4 लजेयम्, BC, 44^b;
5 लज्यते, BC, 24^c.

འདོར་བ, विहातुम्, inf. to give up,
BC, 31^c.

འདོར་བ་ཉིད་ཏུ, लक्ष्म, inf. to give
up, BC, 35^b.

འདོར་བར, लक्ष्म, inf. to give up,
BC, 34^d, 35^d.

འདོར་བར་འགྱུར, सन्त्याजयिष्यति, one
will make one give up, BC,
44^d.

འད, 1 इव, ind. as, like, NA, 7, 20;
2 *एव (actually इव), as, BC,
29^d; 3 -वत् (a suffix), like,
NB, 26. 2.

འདྲ་བ

འདྲ་བ, सम, equal, like, PD, 1^c.

འདྲ་བ་ཉིད, साहचर्य, n. similarity,

NB, 20. 1,

འདྲིན, 1 -आवह, one that brings about, UV, 25^d; 2 उद्धरते, one draws out, saves, UV, 10^c.

འདྲིན་བ, 1 नेतृ, m. a leader, LV.

A14^{d2}; 2 नायक, the hero of a drama, NA, 4. 2, 10, 5.5, 6. 8, 7.4, 12.21, etc,

འདྲིན་མ, नायिका, the heroine of a drama, NA, 12.15, 13. 3.

འདྲི, संसर्ग, m. relation, NB, 5. 1.

རྩོ, शिला, f. a stone NA, 8^c; PD, 29^c.

རྩེལ, पराग, m. the pollen of a flower, NA, 13^b.

རྩེལ་ལྟར, परागवत्, like parāga, pollen, NA, 13^b.

སྤྲུག

སྤྲུག་རྩེལ་བ, प्रसन्न, clear, PD, 12^d.

སྤྲུག, -वत्, a possessive suffix, BC, 59^a; NBT, 5.5.

སྤྲུམ་ར, उद्यान, n. a garden, RK, 16.

སྤོག་པ, निवृत्ति, f. abstaining from, CS, 4^d.

སྤོག, पाप, n. sin, BK, 10¹.

སྤྲུག, 1 दुःख, n. misery, sorrow, PD, 10^c; 2 लालसा, ardently longing for, BC, 31^c.

སྤྲུག་བསྐྱེལ, दुःख, n. misery, sorrow, BC, 45^a; BK, 1^d, 6^d; LV. B16⁵, C2⁹, 13, 3⁸, 9, 11, 13, 4², 5, 13, 22, 29, 5², 16, 6³², etc.; NA, 5. 2; PD, 10^{a, b}.

སྤྲུག་བསྐྱེལ་ནྤམ་པར་སྤྲིན་པ, दुःख-विपाक, m. that the consequence of which is misery, LV. C2¹⁶.

སྤྲུག་བསྐྱེལ་ཞིར, दुःखित, sorry, BC, 68^c.

ཕྱག་པ་

ཕྱག་པ་, प्रिय, dear, LV. C4¹¹.

ཕྱི་བ་ཕྱོར་, छन्दस्, metre, KA, 12^b.

ཕྱོང་བྱ, कन्द, m. n. a bulbous root,
NA, 7. 13 ; 2 दण्ड, m. a
stalk, PD, p. 1.

ཕྱོད་པ་ཕྱོད་, तिष्ठेत्, opt. one may
stay, NA, 13. 12.

བརྟེ, निमित्त, n. a sign, LV, A12¹¹.

བརྟེང་ (རྟེང་, √हन्, to beat, pf.

བརྟེངས་, fut. བརྟེང་, imp. རྟེང་

or བརྟེངས་), preferably བརྟེངས་,

हत्, beaten, NA, 2^a.

བསྒྲམས་ནས་, (སྒྲོམ་པ་, नि-√यम्,

to restrain, to bind, fasten,

pf. བསྒྲམས་ or བསྒྲོམས་, fut.

བསྒྲམ་ or བསྒྲོམ་, imp. བསྒྲོ་ or

སྒྲོམས་), नियम्य, gd. having

restrained, NA, 12^d.

བསྐྱེས་ཤིང་, (བསྐྱེ་བ་, सम्-√ह्, to

ཕྱག་པོ་

bring together, pf. བསྐྱེས་, fut.

བསྐྱེ), संहत्य, gd. having brought
together, KA, 2^a.

ནི

ནི, 1 ptcl. यदि, if, PD, 16^b, 18^a, 22^d;

2 व्याधि, m. disease, LV.B 16²⁰,
17².

ནི་བ་, व्याधि, m. disease, LV.C4⁷.

ནི་ཆོད་, वयस्य, m. being of the
same age, a friend, BC, 54^d.

ནི་བཟའ་, वासस्, n. cloth, BC, 63^c,
64^c.

ནི་རེ་, आह, vb. said, RK, 20,
24:

ནག་པོ་, black, 1 असित, a proper
name, LV.A 1³, 3⁸, 4⁸, 5⁸, 6³,
7⁵, 9⁴, etc ; 2 कृष्ण, RK, 36.

ནག་ས་, 1 वन, n. a forest, BC, 11^d,
21^b, 28^d, 66^b; NA, 3. 9, 11, 4^d.

ནགས

5. 2; PD, 2^d; 2 * वन्य, belonging to, growing or produced in a forest, BC, 59^c.

ནགས་ནས་བྱང་བ, आरण्यक, produced in a forest, BC, 64^c.

ནགས་ཚེལ, वन, n. a forest, BC, 15^b; NA, 10. 7.

ནགས་སྐྱ་བྱང་བ, वन्य, produced in a forest. BC, 63^b.

ནང, inside, 1 अन्तर, n. RK, 27;

2 गर्भ, m. inner part, NA, 11. 4;

3 मध्य, n. PD, 9^{a, b}.

ནང་དུ, अन्तरे, inside, NA, 12. 14.

ནང་དུ་ཁོང་བར་གྱིས་ཤིག, प्रविशतु, let one enter, LV.A 4¹⁵.

ནང་བདག, 1 अध्यात्म, concerning the self, CS, 11^c; 2 अन्तरात्मन्, m. the inner self, CS, 13^a.

ནང་བ, आन्तर, internal (Buddhist), opp. to སྐྱི་བ, external, i. e.

ནང་བ

non-Buddhist, RK, 33; प्रत्युष, m. day-break, morning, dawn, LV.B 9¹¹.

ནངས་བ, अल्य, m. passing away, LV.B 20⁴.

ནད་བ, a disease, 1 रोग, m, PD, 1^c;

2 व्याधि, m. CS, 10^c; LV.B 15¹⁵; PD, 17^a.

ནད་དང་བཅས་བ, सख, diseased, PD, 17⁴.

ནད་ས་སེམས་བ, आरोग्य, n. freedom from disease, LV.B 15¹³.

ནན་དན, व्यवसाय, m. determination, BC, 30^a.

ནམ, रात्रि, f, the night, LV.B 20³.

ནམ་མཁའ, आकाश, m. n. the sky, KP, 6. 3.

ནམ་དུ, जातु, ind, ever, LV.B 16¹⁷.

ནམ་ཞིག, कदाचित्, ind. ever, BK, 4^d.

ནས་ཡང

ནས་ཡང, ever, 1 कदाचित्, BK. 1^d ;

2 जातु, MK, 1^d.

ནས, a ptcl. indicating the ablative case, and gerund when used after a verb in its pf. form.

ནི, an expletive ptcl, often answering to Sanskrit हि.

ནུབ, पश्चिम, west, LV, B 21⁴⁶,

ནས (√शक्, प्र-√भू, to be able),

1 प्रभोति (for प्रभवति), LV.A

11¹⁶; 2 शक्नोति, KP, 1. 2 ; 3

शक्य, capable of being done,

CS, 9^b; 4 शक्यते, it is capable

of being effected, PD, 14^b; KP.

1. 3 ; 5 समर्थ, able, NBT. 10.2.

ནས་གུར, शक्नोमि, I am able, BG, 4^b.

ནས་སྒྲུ, प्रमात्र, m. power, BK, 19^o.

ཐོར་བདག

ནས་དང་ཐོན, समर्थ, able, PD, 24^o.

ནས་བ, 1 able, capable. (i) शक्त,

BC, 7^o, 36^d ; (ii) समर्थ, BC, 7^a ;

2 शक्ति, f. power, ability, LV.

B 20³⁷.

ནས་བ་ཁོ་ན་ཡིན་བ, सामर्थ्य, n. capability, NB, 15. 1.

ནས་བ་མེད, निःसामर्थ्य, incapable, BC, 7^b.

ཐོ་ཙོ, शुक, m. a parrot, LV. B9¹⁵ ; NA, 10^d ; RK, 14.

ཐོ, the terminating ptcl. རོ after ཐོ.

ཐོན་བ, overcome. 1 अभिभूत, BC, 42^a ; 2 *आविष्ट, BG, 1^o.

ཐོར, wealth, 1 अर्थ, m.

BC, 20⁴ ; 2 धन, n. BG, 5^o ;

BK, 2^a, 4^a ; PD, 16^{b, o, d} ; 3 वित्त, n. UV, 6^o.

ཐོར་བདག, धनपति, m. the lord of wealth, PD. 16^b.

གནས

ནོར་བུ, मणि, m. a gem, precious stone, BC, 13^a, 14^a, 56^a; RK, 8.

ནོར་ལྷ, वासव, m. Indra, the king of gods, NA, 2^c.

གནང་བ་མེད་པ, अननुज्ञात, not permitted, LV. B2⁷.

གནས, 1 अव्यावसति, one resides, LV. A14²⁴; 2 अवस्थित, remained, BG, 5^b; 3 आयतन, n. a place, house, NA. 12. 5. 8; 4 आश्रम, m. a hermitage, BK, 15^c; 5 आस्पद, n. a place, receptacle, NA, 5^b; 6 उपस्थान, n. attendance, a place, LV. B3⁵; NA, 11. 2; 7 तिष्ठति, one stands, remains, PD, 29¹; 8 निवास, m. dwelling, BK, 30¹; 9 पद, n. position, a place, 27^c, BK, 1^c, 10^c, 24^b, 27^c; NA, 3^c; UV, 7^b; 10 वास, m. dwelling, BC, 46^a; 11 व्यवस्थित, arranged, settled, KA, 11^c; 12 स्थान, n. a place, BK, 29^c;

གནས་པར་བྱ

CS, 11^a; PD, 17^c; 13 स्थिर, firm, BC, 19^b.

གནས་ཐོབ, स्थानप्राप्ति, f. reaching a place, NA, 12^a.

གནས་བ, 1 आश्रय, m. a resting place, BK, 11¹; 2 निपण, seated, NA, 9. 9; 3 वर्तते, one remains, CS, 20^b; 4 विहरामः, we move on, remain, UV, 23^b; 5 समवस्थित, standing or remaining firm, BG, 2^b; 6 स्था, one who stands, BC, 56^c; 7 स्थित, remained, BC, 2^b, 22^c; LV. B15¹¹; NA, 7¹, 12¹; 8 स्थिति, f. remaining, LV. B16¹⁴.

གནས་པ་ཟླ་ཅིང, pr. pl. अवसरत्, falling down, NA, 11, 4.

གནས་པར་བྱ, अनुतिष्ठामि, I do, NA, 3. 1.

གནས་པར་བྱ་བར, अवस्थातुम्, inf. to remain, BG, 4^b.

བཞོན་བྱེད

བཞོན་པར་མཛོད, imp. रमताम्,

let one remain, let one take
delight in, KA, 1^d.

བཞོན་མ་ཡིན་པ, अस्थान, n. an im-
proper place, or object, or
occasion, CS, 8^c.

བཞོན་མིན, अस्थानु (for अस्थान) n.
an improper place, LV. B16⁸.

བཞོན་མེད་པ, अप्रतिष्ठ, not firmly
fixed, KP, 8. 2.

བཞོན་པ, सन्ताप, m. distress, PD,
4^a.

བཞོན་པ་དང་ལྷན་པ, अनर्थोपसंहित,
harmful, LV, C1¹⁸, 2¹⁰.

བཞོན་པར་བྱེད, भिनत्ति, vb. one cuts
into parts, cuts asunder.
PD, 28^d.

བཞོན་བྱེད, अपकार, m. mischief,
harm, PD, 3^a.

ནྟི་བཞུ་མེད་པ

ནྟི་བ, the ear, 1 कर्ण, m. BK, 18^b ;

NA, 11. 5. 6, 13. 1. 17 ; 2 श्रोत्र,
n. KP, 7. 2.

ནྟི་བ, वि-, a prefix meaning 'dis-
tinction', etc. BC. 65^a, 68^a.

ནྟི་བ་བྱུ, विचित्र, variegated, KA,
9^c.

ནྟི་བ་བྱུ་མ་པ, विकीर्यमाण, pr.pl. that
which is being scattered, BC,
57^c.

ནྟི་བ་འཁོར, vb. (वि-) भ्रमति, one
moves round, BG, 4^a.

ནྟི་བ་འབྲུག་པ, विक्लव, affected by,
overcome with, BC, 25^b.

ནྟི་བ་གྲངས, पर्याय, m. course, me-
thod of proceeding, KP, 4. 1.

ནྟི་བ་ཅེད, व्यवच्छिन्न, distinguished,
KA, 10¹.

ནྟི་བ་གཉིས, द्विधा, ind. in two ways,
KA, 11^d.

ལྷོ་པར་གྲུལ་བ

ལྷོ་པར, कथा, f. a story, RK,
p. 199.

ལྷོ་དག, शुद्ध, pure, LV. B11¹⁷.

ལྷོ་བ, 1 गति, f. way, manner,
LV. A14¹⁹ ; 2 -विध, kind,
NB, 2. 1.

ལྷོ་བ་གཉིས, 1 द्विधा, ind. in two
ways, NB, 23. 1 ; 2 द्विविध,
of two kinds, two-fold, NBT,
3. 1 ; RK, 27.

ལྷོ་བ་བཞི, चतुर्विध, of four kinds,
NB, 7. 1.

ལྷོ་བ་མངོས, विराजते, one shines,
LV. B 6⁹.

ལྷོ་པར, वि, a prefix meaning
'distinction,' etc. BC, 47^b, 66¹.

ལྷོ་པར་གྲུང་རིང, विप्रवास, m. stay-
ing abroad, BC, 59^b.

ལྷོ་པར་གྲུལ་བ, विजेतृ, m. conquer,
victorious, NBT, 1^b.

ལྷོ་པར་དབྱེད

ལྷོ་པར་བདྱག་པ, सङ्कल्प, m. wish,
desire, BK, 26°.

ལྷོ་པར་བཟླ་ཞིང, अवलोकयत्, pr. pl.
seeing, NA, 13, 24.

ལྷོ་པར་བཟླས་ནས, विलोक्य, gd.
having seen, BC, 67^a.

ལྷོ་པར་གཤམ, अवस्थित, remain-
ed, BG, 1^b.

ལྷོ་པར་ལྷང་བ, हर्ष, m. (lit. व्युत्थान,
n). rising up, BG, 3^b.

ལྷོ་པར་སྤངས་ནས, मुक्ता, gd.
having given up, BC, 59^a.

ལྷོ་པར་དབྱེད, विचारणा, f. reflec-
tion, consideration, NA, 5^b.

ལྷོ་པར་སྒྲིམ་པ, विचित्र, variega-
ted, LV. A 13¹⁶, 17.

ལྷོ་པར་དབྱེད་པར་བྱེད, विचार्यमाण,
pr. pl. being considered, NA,
10. 4.

ནེས་པར་རིག་པ

ནེས་པར་བྲལ, विगच्छन्ति, they go away, BC, 46^b.

ནེས་པར་འབྲལ, वियुज्यन्ते, they are separated, BC, 49^b.

ནེས་པར་འབྲལ་བ, 1 याति, one goes away, BC, 48^b; 2 विप्रयोग, m. separation, BC, 17^a.

ནེས་པར་བྱུལ་བ, दुर्विनीत, ill-behaved, badly educated, BK, 13^a.

ནེས་པར་སྒྲུས, वसाधे, said, BC, 54^a.

ནེས་པར་འཛོལ, विभ्राण, pr. pl. holding, BK, 19^b.

ནེས་པར་བཞག་པ, व्यवस्था, f. settlement, NA, 11. 4; NB, 26. 1.

ནེས་པར་བཞེགས་ (ཞེགས ?) ནས, विमुज्य, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

ནེས་པར་རིག་པ་མེད, अविवक्षित, without intimation, pure consciousness, KP, 8.2.

ནེས་ས

without intimation, pure consciousness, KP, 8.2.

ནེས་པར་ཤེས་པ, विज्ञान, n. skill, proficiency, pure indefinite sensation, pure consciousness, KP, 5. 1, 6. 3 ; NA, 13. 18 ; NB, 9.3.

ནེས་པར་བསམས་ནས, विचिन्त्य, gd. having thought, NA, 3, 12.

ནེས་པར་སྦངས, विप्रमुक्त, free from, UV, 2^c.

ནེས་མང, बाहु, much, a great, BC, 58^a.

ནེས་བརྩུང, विभ्रत्, pr. pl. holding, BC, 63^c.

ནེས་རིག་ནས, विदित्वा, gd. having known, BC, 60^b.

ནེས་གསུམ, त्रिधा, ind. in three ways, KA, 11^b.

ནེས་ས, 1 a word denoting the

སྒྲ་ཚོགས་

plural number ; 2 वर्ग, m, a class, group, collection, BK, 17^b ; etc.

ལྷོ་འབྱུང་བ་, योगिन्, m. one who practises *yoga*, NB, 11.2.

ལྷོ་བ་, 1 खर, sharp, BC. 28^c ; 2 तैक्ष्ण्य, n. acuteness, BC. 40^a.

ལྷོ་པོ་, निशित, sharp, BC, 56^a.

སྒྲ་, the nose, the trunk of an elephant, 1 घ्राण, n. KP, 7. 2 ; 2 नासा, f. RK, 12, 34.

སྒྲ་བླ་, अग्रयायिन, m. a leader, BK, 27^a.

སྒྲ་ཚོགས་, various, 1 चित्र, BC, 57^b ; 2 नाना, ind. BC, 43^d ; NA, 2. 3 ; 3 विविध, RK, 35.

སྒྲ་ཚོགས་དང་ལྷན་, चित्र, bright, variegated, BC, 56^b.

བསྒྲུལ་སྒྲུལ་ལྷན་

སྒྲ་དབྱ་, अन्तरीक्ष, n. the sky, BC, 57^d.

སྒྲ་བ་, light, flash, 1 आलोक, m. BK, 2^d ; 2 ज्योतिस्, n. KA, 4^a ;

3 भासस् (in Skt. text wrongly वासस्), n. BC, 66^b ; 4 प्रतिभास, m. appearance, NB, 5.1, 13. 1.

སྒྲ་བ་མེད་པ་, अनाभास, without reflection, KP, 8. 2.

སྒྲུལ་བ་, त्रिगु, oily, NA, 9.7.

སྒྲོད་, -भाज्, having, enjoying, BK, 32^b.

སྒྲུལ་སྒྲུལ་པོ་ (སྒྲུལ་བ་, √ग्रह्, to

take up, pf. वསྒྲུལ་སྒྲུལ་, ft. वསྒྲུལ་,

imp. སྒྲུལ་ or སྒྲུལ་སྒྲུལ་), imp.

गृहाण, take, BC, 61^d.

བསྒྲུལ་སྒྲུལ་ལྷན་, गृह्यत्वा, gd. having taken, BC, 56^c

འབའ་བོ

བ

བགས་བ, त्वच, f. skin, BG, 3¹.བང, अङ्ग, m. lap, LV. A13³⁹.བད, a lotus, 1 अम्भोज, n. KA, 1^a ; 2 पद्म, n. BK, 16^b.བད་མ, a lotus, 1 कमल, NA, 13^a ; 2 पद्म, m. n. NA, 2. 4 ; 3 राजीव, n. BK, 20¹.བད་མའི་མིག་ཅན, कमललोचन, one with the eyes like a lotus, LV. BII⁸.

བདག་བསམ, कल्प, m. thought, wish, BK, pp. 137, 151.

བདག་བསམ་ཤིང་, कल्पद्रुम, m. the wishing tree, the divine tree that fulfils all desire, NA, 7^o.བདའ་བོ, a hero, 1 वीर, m. NA, 2^a ; 2 शूर, m. PD, 20^a.

དབེར

དབའ, श्री, f. beauty, grace, prosperity, dignity, magnificence, BC, 33^a, 59^b ; KA, p. 172 ; NA, 2. 7 ; PD, 20^d.

དབའ་ལྷན, श्री(-मत्), one with śrī, see above, NA, 2. 4.

དབའ་ལྷན་དགའ་བ, श्रीहर्ष, m. a king of the name, NA, 3^a.

དབུང, बल, n. an army, RK, 30.

དབུང་བ, बाहु, m. the upper part of the arm, BK, 19^a.དབུང་བུ་རྩེ, पत्ति, f. an infantry, a foot-man, a foot-soldier, LV. B21³⁵.

དབེ་རོན་མཚུངས་པ, उपमार्थे समाः, in comparison equal, RK, 21.

དབེ་བྱེད, अनुव्यञ्जन, secondary, marks LV. A13¹².དབར, -उपम, like, BC, 5^a.

སྒྲུབ་པར་གྱིས

དཔེར་ན, as, 1 तद्यथा, ind. KP,
1. 1 ; 2 यथा, KP, 2. 3, 1. 3.

དཔེར་ན་པའི་ན, यथा, ind. as, NBT,
5. 4.

དཔྱད (नि-√रूप्, to determine, as-
certain), निरूप्यते, NBT, 4. 3.

དཔྱད་དུ་མེད་པ, अरूपिन्, that which
is not determined, not ascer-
tained, KP, 8. 2, 9. 2.

དཔྱད་པ, (pf. and fut. of དཔྱད་པ,
वि-√चर्, caus., to investigate,
नि-√रूप्, to ascertain, in fact,
विचार, m., निरूपण, n., but the
text has) कौशल्यमीमांसा, f. inves-
tigation of cleverness, KP, 3.1.

སྒྲུབ་པ, चर्मन्, n. skin, RK, 35.

སྒྲུབ་པར་གྱིས, (སྒྲུབ་པ or སྒྲུབ་པ
√त्यज्, √हा, to give up ; pf.
སྒྲུབས, fut. སྒྲུབ, imp. སྒྲུབ་ or

སྒྲུབ

སྒྲུབས), [*जहीहि], imp. 2nd
pers. sing. give up, PD, 14^a.

སྒྲུབས་ནས, त्यक्त्वा, gd. having given
up, BG, 5^d.

སྒྲུབས་པས, (lit. त्यागेन, by aban-
donment), fig. *अनुपगम्य, gd.
having not taken, LV. C2²¹.

སྒྲུབ, रोमन्, n. the hair on the
body, BG, 3^b.

སྒྲུབ་ཅེས་ཅར་གྱི་ན, द्रव्य (?), n a
requisite thing, RK, 35.

སྒྲུབ་ཁྱི, सोदर, m. a uterine brother,
PD, 26^e.

སྒྲུབ་ལངས, 1 पुलकित, having the
hairs of the body erect, thrilled
with joy, NA, 2^c ; 2 रोमाञ्चयति,
vb. makes the thrill of hairs,
NA, 7. 20.

སྒྲུབ་པ, मिश्र, mixed, KA, 11^b.

སྒྲུབ (see སྒྲུབ་པར་གྱིས), त्याग, m.
abandonment, BC, 4^c, 16^a.

སྒྲོན་པ

སྒྲོན་པ (pf. of སྒྲོན་པ, ག་-√ཉལ་),

1 རྒྱུ, a deed, UV, 17^d.

སྒྲོན་, the eye, 1 གཉན, n. BK,

21^b; 2 ལོཙན, BK, 16^a.

སྒྲི, 1 མུཾན (སྒྲི་བོ), m. the head,

PD, 2^c; 2 སྐམ་མཚན, n. common, NB, 16. 1.

སྒྲི་སྐམ་མཚན, སྐམ་མཚན, common, CS, 22^d.

སྒྲོན་, ག་ཁྱེན, m. a practice. See Note, LV. B14¹⁴.

སྒྲོན་ན་མངའ་ནི་...མཆོག་, སྐམ་མཚན,
(for སྐམ་མཚན), you are able,
(lit. if you have the ability in
practice), LV. B14^{14, 15, 17}.

སྒྲོན་པ, 1 རྒྱུ, n. a practice,
life, BC, p. 113, NA, 3^b; 2
མུཾན, enjoyed, used, eaten, NA,
6^c; 3 མུཾན, m. enjoyment,
PD, 16; 4 སྐམ་མཚན, pt. pl.
practising, UV, 11^c.

པ་ས

སྒྲོན་, the cloud, 1 གཉན, n. BC,

65^c; 2 མུཾན, m. RK, 36; 3
མུཾན, BC, 47^a,

སྒྲོན་གྱི་བཞེས་པ་, མུཾན་མུཾན, a proper
name, NA, 4^a, 4. 2.

སྒྲོན་པ་, མུཾན, m. details, creation,
the expression of conceptually
differentiated reality in the
word, MK, p. 176. KA, 12^a.

སྒྲོན་པ་, *ཉལ་, (lit. spreading),
showing, BK, 20^b.

པ

པ་, མུཾན, m. the father, BC, 10^b;
BK, 14^a; LV. B2⁶, 11²⁰;
PD, 25^a.

པ་ཇོ, མུཾན-མུཾན, m. the father and
the grand father, RK, 25,

པ་ས, མུཾན, m. dual num. the
parents, NA, 4^c.

ཕ་རོལ

ཕ་རོལ, पर, alien, stranger, other,
BC, 9^a; BK, 1^b; PD, 24^b.

ཕག་བ, शूकर, m. a boar, RK. 15.

ཕན (उप-√कृ, to help, serve), 'पकार
कुर्वति, (=उपकारं करोति), serves,
KP, 2.3.

ཕན་ཤེས་པ་, अनुगृह्ण (=अनुगृहाण),
imp, do treat with kindness,
do favour, LV. B13²⁸.

ཕན་བ, 1 उपकार, m. help, KP,
2. 3; 2 उपकारिन्, helping, KP,
2. 1; 3 उपयोगिन्, fit, favour-
able, NBT, 9. 3.

ཕན་བྱེད, हितकर, doing a kind act,
favourable, LV. B18¹².

ཕན་ཚུན་, अन्योन्य, one another,
BC, 44^c.

ཕལ་ཁ, श्वेत, white, RK, 15.

ཕལ་ཆེར, भूयिष्ठ, most, BC, 9^d.

ཕོད

ཕྱལ, गह्वर, n. recess in a rock,
cave, NA, 8^b.

ཕུང་བོ, a collection of, mass,
heap, 1 राशि, m. BK, 1^a; 2 स्कन्ध,
m. LV. C4²⁵.

ཕུན་ཆོག་པ་, सम्पन्न, endowed with,
PD, 22^a.

ཕུར་ཤེས་, उत्पतनज्ञ, one who
knows how to fly, RK, 11.

ཕོ, पुमस्, m. a male, CS, 13^d,
14^b,^d.

ཕོ་བྲང, a palace, family castle,
1 कुल, n. LV, A5⁵; 2 राजकुल,
n. LV. B13²²; 3 प्रासाद, m.
RK, 1.

ཕོ་ཤལ, कापुरुष, m. a mean con-
temptible fellow, UV, 12^d.

ཕོག, ददौ, vb. pf. gave, RK, 33.

ཕོད་ √अर्घ् (= √अर्ह), to deserve,
अर्घति, UV, 22^d.

ཕྱག

ཕྱག (hon. for ལག), the hand, arm (from the use made of the hand in salutation by orientals the word means also salutation), 1 पाणि, m. BC, 54^b; 2 भुज, m. BC, 66^c; 3 बाहु, m. BC, 12^a, 31^d.

ཕྱག་བྱ་བ, वन्द्य, adorable, to be respectfully saluted, NA. 12. 11.

ཕྱག་བྱེད་པ, (नमस्-√कृ, to salute), नमस्करोति, PD, 8^b.

ཕྱག་འཚེལ, 1 नमस्, n. salutation, KA, p. 192; NA, 02; 2 (√वन्द्, to salute), वन्दे, I salute, MK, p. 176; 3 (प्र-√नम्, to salute), प्रणमाम, vb. pf. saluted BK, 23^b.

ཕྱག་འཚེལ་དེ, प्रणिपत्य, gd. having saluted, LV. A13⁵⁶.

ཕྱི, बाह्य, outside, external, i. e. non-Buddhist, RK, 27, 30.

ཕྱིན་པ

ཕྱི་ནས, पश्चात्, afterwards, CS, 6^c.

ཕྱི་བ, बाह्य, external, RK. 32.

ཕྱི་ས, आयति, f, the future time, the future, LV. C1¹², 2¹⁴; 2 पश्चात्, afterwards, later, RK, 29.

ཕྱིན་(प्र-√आप्, to go, come), 1 प्राप्, gd. having come, BK, 30^b; 2 (*√भू, to be), भवते, is, LV. B9^c.

ཕྱིན་དེ, आसाद्य, gd. having reached, BK, 15^b.

ཕྱིན་ནས, * अभिरुह्य, gd. having ascended (lit. having arrived), LV. B19⁷; *प्रतिष्ठितोऽभूत्, was situated (lit. गत्वा or आगत्य, having arrived), LV. B3¹¹.

ཕྱིན་པ, उपसङ्गम्य, gd. having gone, LV. A3¹⁶, 6⁹.

ཕྱིར, *परस्पर, one another, BC, 48^a.

ཕྱིར

ཕྱིར་ཐོག་བ, विनिवर्तन, n. turning back. return, LV. B13⁹.

ཕྱིར་ཕྱོགས་གྱུར་བ, विमुख, having the face turned back, disinclined, NA, 5^b.

ཕྱིར་ཆོགས་ལ, निवृत्त्य, gd. having turned back, NA, 5. 4.

ཕྱིར་ལ་བཞོག་བ, निवर्तन, n. turning back, BC, p. 113.

ཕྱིར་ལོག, निवर्तस्व, imp. turn back, BC, 11^c, 41^d.

ཕྱུང་བ (निस्-√श्वस्, to sigh), निःश्वसति स्म, sighed, LV. A14⁵³.

ཕྱུགས, पशु, m. a beast, PD, 28^u.

ཕྱུང་བར་གྱུར, मुमोच, vb. pf. set free, shedded, BC, 53^d.

ཕྱེ (pf. and imp. of འབྱེད་བའ འབྱེད་པ་ལྟ་བུ་, to open), उन्मील्य, having opened, NA, 1^a.

འཕགས་བ

ཕྱིར, 1 अर्ध, m. n. half, PD, 15^a; 2 उपार्ध, m. n. half, nearly half, LV. B7⁶.

ཕྱོགས, 1 दिग्, f. direction, cardinal point, LV. B11⁴; NA, 8^a; 2 दिग्देश, m. a distant region or country, NA, 2. 3; 3 पक्ष, m. the subject of a syllogism (the minor term), NB, 28. 1, 29. 1.

ཕྱོགས་མཆོད་པ, भक्ति, f. decoration, embellishment, BC, 56^b.

ཕྱག་སྒྲིང, सहस्र, n. a thousand, LV, A13²⁷.

ཕྱག་དོག, ईर्ष्या, f. envy, jealousy, NA, 1^d.

ཕྱད་བ, संयोग, m. union, association, LV. C4¹⁰.

འཕགས་བ, 1 * अतिरेक, excess,

अक्षयशः

surpassing, LV. A13²³; 2 आर्य,
noble, fine, excellent, BC, 58^d;
KA, pp. 183, 192; LV. C1¹³,
3^d, 7⁷, 24³⁰; UV, 11^a.

अक्षयशः, आर्या, f. noble, NA,
3. 3, 5.

अक्षयः (√हन्, to kill), हन्ति,
one kills, UV, 12^o.

अक्षयः वरः अक्षयः, हन्ति, (see above)
UV, 12^d.

अक्षयः, 1 वर्धन, causing to in-
crease, PD, 27^d; 2 वर्धमान,
growing, RK, 16.

अक्षयः व, 1 वर्धन, causing to in-
crease, UV, 9^d; 2 वृद्धि, f.
growth, CŚ, 2^b.

अक्षयः वरः अक्षयः √(वृध्, to grow,
increase, [वर्धते], UV, 11^d.

अक्षयः कुल, इष्वत्, n. that with
which an arrow is thrown,
a bow, KP, 3. 1.

व'अ

अक्षयः वक्ष्यवशः, इष्वत् शिञ्जित,
trained in archery, LV. B21¹⁰.

अक्षयः व, प्रालम्ब. m. a garland
hanging down to the breast,
BK. 29^b.

अक्षयः, *निर्गम, m. coming out,
(lit. ascending), NA, 9. 8.

अक्षयः, 1 सद्यस्, ind. in the very
moment, just immediately,
BK, 23^d; 2 सहसा, ind. sudden-
ly, NA, 12. 12.

अक्षयः वृत्, हरि, m. Indra, the lord
of gods, NA, 14^a.

व

व, a cow, cattle, 1 गो, m. f. KA,
6^b; 2 वेनु, f. RK, 13.

व'अ'कुल, गोत्व, n. the state or
characteristics of a cow or
cattle, KA, 6^d.

བག་པལ

བག་པལ, सुख, a n. ease, comfort,
NA, 9.9.

བག་མེད, प्रमाद, m. carelessness,
UV, 7^b, 7, 9^a, 10^b.

བག་ཡོད, अप्रमाद, carefulness,
vigilance, UV. 7^a, 8^a, 10^a.

བང་མཛོད, कोश, m. a treasury.

བད་ཀྱན, श्लेष्मन्, m. the phleg-
matic humour (one of the
three humours of the body,
i.e. *kapha*), PD, 30^b.

བབ (pf. of འབབ་པ, to move
down words, descend), प्राप्त,
arrived, LV, B12¹¹.

བབས (pf. of འབབ་པ) གུར, पपात,
fell down, BK, 3^b.

བབས་པ, पतन, n. falling down,
NA, 7. 19.

བབས་པར་གུར, अवतरत्, vb. ipf.
came down, BC, 3^d.

བུ་སྒྲིབ

བར, अन्तराल, n. intermediate
space, NA, 12^d.

བར་དུ, 1 आ-, ptcl. up to, CŚ,
2^b; 2 मध्य, middle, RA, 25;
3 यावत्, ind. till, LV. A 10^a.
C7¹⁸.

བས (for བས, pf. of བྱེད་པ),
अतिक्रान्त, passed, LV. B7⁸.

བི་རྩུ་ཤ་ཀ, विदूषक, m. a humours
companion and confidential
friend of the hero of a play,
NA, 4. 2, 5. 1, etc.

བྱ, a son, 1 नन्दन, m. BK, 22^a; 2
पुत्र, m. BK, 4^a, 7^a, 10^a.

བྱ་ས, नारी, f. a woman, NA, 2^b.

བྱ་མོ, 1 दारिका, a girl, NA, 13.
22; 2 वधू, a wife, KA, 1^b;
3 स्त्री, a woman, NA, 14^a.

བྱ་སྒྲིབ, कलत्र, n. wife (the Tib.

བུ་རམ་ཤིང་

word generally means family, children), BC, 59^a.

བུ་རམ་ཤིང་, इन्डु, m. sugar-cane
KP, 2. 1, 3.

བུ་ལ་སྲིབ་པ་, सुतादि, m. the son
and others, RK, 18.

བུང་བ་, a bee, 1 a bee, 1 अलि, m.
NA, 12^b; 2 मृत्त, m. NA, 11^a.

བུད་མེད་, a wife, woman, 2 अङ्गना,
f. NA, 8°; 2 योषित्, f. NA, 12.
5; 3 स्त्री, f. CS, 13^a.

བོད་, 1 आहूय, called, KA, 4^a;
2 भोट, m. Tibet, RK, 3, 4, 5.

བོས་ (pf. and imp. of འབོད་པ་)དེ,
आहूय, gd. having called, NA,
2. 6, 3. 1.

བྱ (pf. of བྱེད་པ་, to do), 1 करि-
ष्यामि, CS, 5^a; 2 करिष्यामः, LV.
B20¹⁷; 3 what ought to be
done, NA, 13. 6, (i) कार्य, PD,

བུའོ

6^b; (ii) कृत्, NA, 5^b; 5 विहङ्गम,
m. a bird. BC, 2^b.

བྱ་བ་, क्रिया f. action, BC, 68^d.

1 what should be done, (i)
करणीय NA, 6. 7, 9; (ii) कर्तव्य,
CS, 5^o, NA, 7^d; 2 क्रिया, action,
BC. 32^a, 68^a; KA, 9^d; MK,
4^{a, b},

བྱ་བ་ལྟར་, क्रियावत्, with action,
MK, 4^d.

བྱ་བ་མི་ལྟར་, अक्रियावत्, not with ac-
tion, MK, 4^o.

བྱ་བའི་ཕྱིར་, कर्तुम्, inf. to do.
NBT, 11. 2.

བྱ་བར་བརྗོད་, उच्यते, is being said,
CS, 18^d.

བྱ་མིན་, अकृत्य, what should not be
done, NA. 5^b.

བྱའོ (བྱ with འོ), 1 कर्तव्य,
what should be done, PD,

བྱ་རྒྱུ

19¹ ; 2 कुर्यात्, one should do (*भवेत्), UV, 9¹.

བྱ་རྒྱུ, कक, m. a crow, NBT, 5. 4.

བྱར, उत्तर, the north, LV. B21⁴⁷.

བྱར་རྒྱུ, बोधि, m. f., wisdom, supreme knowledge, BK, p. 137, 32° ; LV. A12³ ; NA, 1¹, 3¹.

བྱར་རྒྱུ་སེམས་དཔའ, बोधिसत्त्व, m. an aspirant to *bodhi*, wisdom, supreme knowledge, BK, p. 151 ; KP, 1. 1, 3, 2¹, 3, 3. 1, LV. A13^{4, 54}, 14³, 15³, B4^{1, 14}, 19³, 21^{15, 21, 41}, NA, 3⁶.

བྱར་ཡོད, करिष्यति, fut. will do, PD, 17¹.

བྱས (pf. བྱིན་པ, to do, √कृ), कलित, produced, BK, 2¹.

བྱས (pf. of བྱིན་པ, to do, √कृ), produced. done, did, does, etc. 1 अकारयत्, caus. ipf,

བྱིས་བ

caused to do, BK, 11^b ; 2 करोति, ptl. UV, 26¹ ; 3 कलित, BK, 2¹ ; 4 कृत, BC, 11^b ; NA, 7° ; 5 चक्रे, pf. BK, 24¹.

བྱས་དྲི, कृत्वा, gd. having done, LV. A7¹² ; NA, 12. 15.

བྱས་ནས, कृत्वा, gd. having done, BC. 52^a, 59^b ; NA, 2. 16 ; UV, 8° (*करोति), BC, 51^a ; NA, 6. 9 ; CS, 1¹.

བྱས་པ, did, done, doing. 1 कृत, 2 चकार, pf. did. BC, 68¹ ; 3 (करण), UV, 19^{a, c} (*कृत्वा) ; 4 विरचित, (made), BK, p. 151.

བྱས་སོ (བྱས and རོ), अकरोत्, imf. made, LV. A12¹².

བྱིན, √दा, to give, 1 दत्त, given, NA, 7° ; 2 ददौ, gave, BC, 19¹.

བྱིན་པ, दीयते, vb. is given.

བྱིས་བ, बाल, m. a child.

བྱ

བྱ (pf. of འབྱང་བ, to be, √भृ, etc.), 1 अभूत्, was, BK, 2^b; 2 आगत, came, PD, 7^c; 3 उद्भूत, came into being NA, 6^b; 3 जायते, is born, PD, 6^b; 5 प्रादुर्भूत, appeared, LV. A13^{39, 46}.

བྱ་མྱེ, अवतीर्य, gd. having come down, LV. B3⁷.

བྱ་ནས, निष्क्रम्य, gd. having come out, LV. A5⁶.

བྱང་བ, ज, arising from, NB, 11.

བྱང་བར་...གྱུར, अभूत्, was, UV, 9^d.

བྱे, बालुका, f. sand, BK, 3^b.

བྱे་བླ་ཉོགས, व्युत्पत्ति, f. perfect proficiency, KA, 9^b.

བྱेས, बालुका, sand, BK, 4^c, 5^a.

བྱे (བྱेང་བ, √कृ, to do), 1 करोति, NA, 8^d; UV 1^c; 2 कुर्वति, LP, 2.3; 3 करिष्यामि, UV,

བྱོན་པ

1^c; 4 [अ]कार्षाः, BC, 50^b; 5 कृत, BC, 32^a; BK, 17^a; 6 क्रियते, PD, 12^d; 7 क्रिया, NB, 15. 1.

བྱེད་ཏུ་བཅུག་པ, कारित, caused to do, appointed, BC, 29^d.

བྱེད་འདོད་པ, चिकीर्षा, f. desire of doing, BC, 12^b.

བྱེད་པ, √कृ, to do, 1 करोति, PD, 17^b; 2 कुर्यात्, CS, 16^b; 3 कुर्वन्ति, NA, 11^b; 4 क्रिया, f. action, KP, 1. 3.

བྱེད་པ་ཅན, -कारिन्, doing, bringing about, NB, 9. 1.

བྱེད་པ་མེད་པ, निष्कारण, without a cause, BC, 10^d.

བྱེད་པར་འགྱུར, करिष्यति, will do, BK, 32^d.

བྱོན་, 1 arrived, अभ्यागत, LV. A8¹⁷; 2 प्राप्त, LV.B, 10²³.

བྱོན་པ, आगच्छत्, came, BK, 27^b.

བྲག

བྲག, lit. a rock (*एकघन, one solid mass), UV, 20^a.

བྲན་པ, सिक्त, sprinkled, watered, BK, 10^c.

བྲལ, अपोढ, removed. NB, 4. 2.

བྲལ་བ, 1 रहित, free from, NB, 6. 1 ; 2 विप्रयोग, m. separation, LV. C4¹² ; 3 वियुक्त, separated, deprived of, RK, 21^c.

བྲལ་བ, व्यग्र, eagerly or intently occupied, BK, 28^c.

བྲི, वर, n. rather or better than, CS, 17^a.

བྲི་ས, गुरु, m. a teacher, particularly a religious teacher ; the father, NA, 3. 14, 5. 4, 6^c, 6. 2.

བྲིང, ग्राह्य, acceptable, CS, 22^b.

བྲིང་བ་ཞིང, lit. to be accepted (*न अवमन्येत, one should not

བྲིན་པོ

contempt, i. e. should accept), UV, 13^a.

བྲིངས (pf. of བྲིང་བ, √ग्रह्, आ-√दा, to take ; ft. བྲིང, imp. ལན), जग्राह, pf. took, BC, 63^b.

བྲིངས་ཏེ, 1 अनुपरिगृह्य, gd. having taken favourably, LV. A12²⁴ ; 2 परिगृह्य, gd. having taken, LV. A13⁶⁰.

བྲིངས་ནས, आदाय, gd. having taken, BC, 11^c, 13^b, 93^d.

བྲིངས་པ, हत, taken, BC, 29^b.

བྲིགས་ཏེ, प्रवर्तयत्, pt. ptcl. causing to roll (lit. having caused to roll), LV. A14⁴⁹.

བྲིན, मूर्ख, m. foolish, stupid, PD, 27^a.

བྲིན་པོ, नीच, मूर्ख, vile, foolish, PD, 27^a, 28^b.

མོ་

མོ་, मति, f. intellect, thought, BC, 17^b.

མོ་གཤམ་, मति, f. intellect, thought, BC, 35^b; BK, 7^b; CS, 11^d.

མོ་གཤམ་ལྡན་, मेधाविन्, intelligent, wise, UV, 3^b.

མོ་ངན་, दुर्मति, foolish, PD, 8^o.

མོ་ཅན་, -बुद्धि, one with intellect, LV. B11¹⁸.

མོ་གཤམ་, विश्रम्भ, m. confidence, BC, 22^d.

མོ་ལྡན་, intelligent, 1 धीमत्, CS, 22^d; 2 बुद्धिमत्, CS, 2^d.

མོ་ནི་པག་ནས་, विश्वास्य, gd. having caused to believe, BC, 62^d.

མོ་པག་, विश्वस्त, confident, fearless, BC, 2^a.

མོ་པག་སྔ་, ऽमुक्कविश्रम्भ, without abandoning confidence, BC, 11^o.

དབང་

མོ་མེད་, अवोध, devoid of intellect, foolish, PD, 6^b.

མོན་པོ་, a minister, 1 प्रकृति, f. NA, 7^a; 2 मन्त्रिन्, PD, 26^a; 3 सचिव, m. RK, 17.

མོས་ (མོ་ and intr. ས་), बुद्ध्या, by intellect, NA, 2. 14.

དབང་, वश, m. influence, subject to, under the influence of, BC, 30^b, 68^o; CS, 10^o, NA, 5^o, NB, 21. 1.

དབང་པོ་, 1 अधिपतेय, ruling or determining, MK, 2^o; 2 इन्द्र, m. lord, BK, p. 151; NA, 2^d; 3 इन्द्रिय, n. an organ of sense, NA, 5°; NB, 8. 1, 9. 2.

དབང་ཕྱུག་, ऐश्वर्य, n. supremacy, sovereignty, NA, 4^b.

དབང་ཕྱུག་གི་དབང་, *ऐश्वर्याधिपत्य, the (state of being) lord of supremacy, LV. A14³⁰.

དབང་མེད

དབང་མེད, अवश, not having one's own will, helpless, BC, 68¹.

དབང་མེད་པ, अवश, not having one's own will, BC, 44°.

དབྱ, शिरस्, n. the head, BC, 59^b.

དབྱ་སྒྲ (hon. for སྒྲ, the hair), केश, m. the hair, BC, 57^b.

དབྱ་གྱུན, मुकुट, m. a crown, tiara, BC, 13^a, 27^b.

དབྱ་མ, middle, 1 मध्यम, KP, 4. 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2, 10. 1 ; LV. C2²² ; 2 मध्यमक, MK, p. 176.

དབྱ་མའི་ལམ་མ་ཡིན་པ, अमध्यमा (प्रतिपद्), not middle (path), LV. C2^{3, 5}.

དབྱས (དབྱ and instr. ས) मध्य, middle, KP, 8. 2, 10. 2.

དབྱས་ལྗན, मध्य, middle, BC, 54^b.

འབབས

དབྱངས་ཅན་མ, सरस्वती, f. speech, the presiding deity of learning, KA, 1°.

དབྱེ, वि-√भज्, to distinguish, विभजते, KA, 8^b.

དབྱེ་བ, भेद, m. distinction, KA, 8^o.

འབབས, 1 दास, m. a servant, BK, 28¹ ; 2 प्रजा, f. subject, RK, 7.

འབབས་མོ, a maidservant, 1 चेटी, NA, 12. 15, 13. 1. 5 ; 2 दासी, BK, 28^d.

འབབ་པ √यत्, to endeavour, 1 प्रयत्नेथाः, you should endeavour, BC, 23^d ; 2 यत्न, m. endeavour, BC, 45^o ; 3 व्यवसाय, m. perseverance, BC, 29^a.

འབབས, लम्बते, rests on. See note, BC, 50°.

འབང་ཞིག

འབང་ཞིག, केवल, n. only, CS, 13°,
21^d; NA, 6. 6; PD, 27^d.

འབང་ཞིག་ཏུ, केवल, n. only, NA,
13. 17.

འབྲིགས་ཕྱེད, *मन्दर, m. a moun-
tain of the name in Purāṇas,
BC, 13°.

འབུས་ཚྭ་, लक्ष, n. a lac, one hund-
red thousand, RK, 7.

འབེབས, वर्षति, rains, BK, 12^d.

འཕོག་རན, समर्पयितुं कालः, the time
to make over to, RK, 22.

འབྱིན, * रुन्ति, vb. cry, sound (in
general), LV. B9²⁰.

འབྱུང་, 1 जायते, originates, UV,
2°; 2 प्रभवति; comes into
being, UV, 16^a; 3 भवति, is,
MK, 10°.

འབྱུང་འགྱུར་, 1 निष्कामिष्ये, I shall
go out, LV. B14^{22, 24}; 2 भविष्यति,

འབྲས་བུ

will be, UV, 19¹; 3 भविष्यति,
you will be, UV, 1^d.

འབྱུང་པོ་, भूत, n. a being, BC, 46°.

འབྱུང་བ་, 1 भवति, is, CS, 4^{a, c};
2 पुनर्भविकी, f. leading to re-
birth, LV. C⁶; 3 -प्रद, produ-
cing, RK, 10; 4 सम्भव, m.
possibility, CS, 12^d.

འབྱུང་བར་འབྱུར་, भविष्यति, will be,
BC, 47^b.

འབྱུར་བ་, विभव, m. treasures, for-
tune, PD, 15°.

འབྲེལ་བ་, separation, 1 विप्रयोग, m.
BC, 46^d, 47°; 2 वियोग, BC,
43^a; 3 विश्लेष, m. BC, 17^a, 49°.

འབྲས་, फल, n. a fruit, NA, 7°.

འབྲས་དང་བཅས་, सफल, fruitful,
NA, 14°.

འབྲས་བུ་, फल, n. a fruit, BC, 8^d,
55^d, MK, 11^b, 12^{a, c}, 14^b; NA,

འབྲས་བུ

3°, 7. 13, 9^b ; NB, 18. 1, 26. 1 ;
PD, 12^a ; UV, 12^b, ° ; RK, 29.

འབྲས་བུ་མེད་པ, फलाभाव, m. the
absence of the fruit, MK, 14°.

འབྲས་བུ་ལ་གནས, फलस्थ, partak-
ing of the reward, BC, 9^a.

འབྲས་མེད, निष्फल, fruitless, futile,
BC, 45°.

འབྲེལ་བ, सम्बन्ध, m. connection,
NBT, 9. 5, 10. 4, 12. 1, 28.

ཁྱེར, 1 *कृत, made (lit. युक्त, join-
ed), BC, 25^d ; LV.A3^{10, 53} ;
2 योजित, employed, NA, 7^a.

ཁྱེར་བ, 1 प्रयुक्त, arising from or
produced by, NBT, 11. 13 ; 2
युक्त, used, employed, CS, 8°.

ཁྱེན, 1 दान, n. giving, gift, PD,
16^a ; 2 दास्ये, I shall give, LV,
B13¹⁰.

ཁྱེན་པ, दान, n. giving, gift, BK,
19^b.

མ

མྱོང་བ, 1 *तानव, thinness (lit. 2
शोधन, n. cleansing), NBT, 1^d.

མྱོར, योग, m. connection. UV, 16°.

མྱོར་པོ, प्रयोक्तृ, m. one who em-
ploys, an author, KA, 6^d.

མྱོར་བ, 1 अनुयोग, m. application,
attachment, devotion to, LV.
C1^{11, 28} ; 2 प्रयोग, m. applica-
tion, performance, BK, 5^b,
KA. 2^b ; NA, 2. 12, 15 ; 3 योग,
m. connection, UV, 16^a.

མྱོར་བ་མེད, वियोग, m. separation
• UV. 16^b.

མྱུལ, a snake, 1 आशीविष, m. BC,
56^d ; 2 सर्प, m. PD, 3^{a, b, c}.

མྱོང་བར་བྱེད, वादयति, plays with
an instrument, NA, 12. 15.

མ

མ, 1 *किम् (का), what (im-

མ་ཡིན

མ་ཡིན, न (भवति), not, BC. 16^b,
18^b, 21^d, 32^d, 34^d. 48^d, 61^b,
67^d; BK, 8^d; CS, 9^d, 17^b; MK,
1^{a, b}, 4^c, 6^b, 10^d; NA, 9^c; NBT,
12. 5.

མ་ཡིན་ནམ, ननु, not ? is it not ?
CS, 8^d, 22^d; NA, 6.6, 9, 7.7.

མ་ཡིན་པ, न, not, CS, 15^b; NA,
17. 4; NbT, 4. 2.

མ་ལ་ཡ, मलय, m. a mountain of
the name, NA, 7. 14, 16, 19,
22, 8^d.

མ་ལ་ཡ་ཅན་མ, मलयवती, f. the
name of the heroine of the
drama, NA, 12. 15.

མ་ལགས, न (भवति), not LV.
B10¹⁰.

མ་ལུས་པ, अशेष, without remain-
der, whole, all, LV. C6¹⁰.

མི

མ་བསྐྱབས, अशिक्षित, not trained,
KP, 3. 1.

མ་ནི, महिष, m. a buffalo, RK,
14, 34.

མང, बहु, many, much, PD, 5^a;
UV, 18^b.

མང་ལྔ་པ, बहु, many, BK, 2^b.

མང་པོ, बहु, many, much, BC, 11^a,
64^d, 68^d; NA, 7. 13; PD, 4^d;
UV, 4^d; RK, 36.

མང་བ, महत्, great, LV. B20³¹.

མན་ངག, उपदेश, m. instruction,
advice, BK, 12^b.

མར, हविस्, an oblation, clarified
butter, NA, 9. 8.

མལ, शयन, n. sleeping, a bed,
BC, 28^a; LV, 11¹², 19⁸.

མི 1 not, (i) न, BC, 24^b, etc.;
BR, 9^d, etc.; CS, 2^b, etc.;

མི

KA, 7°, etc. ; KP, 1. 1, etc. ; LV. A8¹³, etc. ; NA, 2. 12, etc. ; MK, 5°, etc. ; NBT. 4. 3, etc. ; PD, 9^d, etc. ; UV, 1^d, etc. ; (ii) མོ, LV. B15²² ; 2 a man, (i) མར, m. BC, 24^b ; BK, 1^a ; (ii) མུ, m. BC, 1^d ; (iii) མུལ, m. LV. A2², 5^o ; UV, 5°, 19^b ; (iv) མུལྱ, PD, 20°, UV, 22^a.

མི་དགའ, विषरण, cast-down, LV. B 11.

མི་དགའ་བ, खेद, m. distress, dejection, LV. 12¹⁷.

མི་འགྱུར, न, not, CS, 12^d.

མི་འགྱུར་བ, न, not, LV. C1^{20, 24, 26, 28, 32}.

མི་འཇིགས་སྤྱོད, अमयदातृ, m. one who gives the assurance of safety, PD. 25°.

མི་ཉལ་ཅས, असुप्तमात्र, adv. as soon as he did not sleep (see Notes), LV. 3³.

མི་སྤྱད

མི་ཉེ་བ, असन्निधान, absence of vicinity, NB, 13. 1.

མི་དྲག་བ, अनित्य, not eternal, CS, 15° ; KP, 5. 1. 6. 2, 3, 7. 1, 2, 8. 1.

མི་ཐེ་ལ, मिथिला, f. a town of the name, UV, 24^a.

མི་མཐུན་བའི་སྤྱོད་ཀྱིས, असपक्ष, an instance on the other side, a dissimilar instance, or one in which the meior term is not found, NB, 29. 2 ; 2 प्रतिपक्ष, m. an adversary, foe, NA, 7. 2.

མི་བདག, नरपति, m. a king, BC, 38^b.

མི་འདོད, अनिष्ट, undesirable, PD, 19°.

མི་སྤྱུག་བ, अप्रिय, not pleasing, not agreeable, LV. C4^o.

མི་སྤྱད, अनिन्दित, not blamed, UV. 18^d.

མི་གཙང

མི་གཙང, *सुचक्ष, very impure,
KP, 2. 3.

མི་འཛོལ, अहिंसा, f. not killing,
CS, 21^a.

མི་བཞིན་པ, निःस्पृह, free from long-
ing, BC, 66^a.

མི་ཟད, अक्षय, undecaying (*क्रूर,
མ་རུངས་པ, pernicious), BK,
1^b.

མི་ཟད་པ, अक्षय, undecaying, BK,
13^c.

མི་རྩེ, विषम, uneven, rough,
NA, 7. 19.

མི་འོས་པ, अनर्ह, not fit, NA, 12.
13.

མི་གཡོ, अच्युत, not giving way,
imperishable, BK, 32^a.

མི་རིགས་མཐུག, not right, LV.
B2¹¹.

མིན་ནས

མི་ཤེས, अज्ञान, n. ignorance, CS,
13^c.

མིལ, the eye, 1 अक्षि, NA, 13.
18 ; 2 चक्षुस्, n. BC, 4^b ; KP,
7. 1 ; NA, 1^a, 9^a, 14^a ; 3 नयन,
n. LV. 13⁴ ; 4 लोचन, n. NA,
11. 5.

མིལ་ལྗན་པ, नेत्रवत्, one with the
eyes, CS, 22^c.

མིང, नामन्, n. a name, CS. 19^a ;
PD, 12^c.

མིན, 1 न, not, BC, 1^a, 9^b, 15^{c,d},
19^d, 41^c ; BK, 7^d, 8^d ; CS, 2^d,
3^b, 10^b, 13^{a,b}, 15^b ; MK, 1^b, 5^d,
14^a ; NA, 1^b, 5^a, 10^a, 27^b ; UV,
21^d ; 2 न तु, but not, BC, 1^d ;
3 न स्यात्, may not be, BC, 17^d ;
4 नैव, certainly not CS, 8^b.

མིན་ནས, ननु, is it not, CS, 10^d,
15^d.

མིན་པ

མིན་པ, n, not, CS, 14^b.

ཐུ་དྲིལ, མཐོཀྱིན, n. a pearl, NA, 8°.

ཐུན་པ, ཐུན་པ, n. darkness, NBT, 1^a ; PD, 1^b.

ཐུན་འཛེ, ཐུན་འཛེ, m. a kind of grass (of which the girdle of a Brahmin is made), NA, 10°.

མེ, heat, fire, 1 མཚོན, m. BC, 36° ; 2 ཐེན་པ, KP, 6. 3 ; 3 བཞི, m, BK, 1^b.

མེ་དྲོལ, a flower, 1 ཐུམ་པ, BK, 23^a ; NA, 7. 13 ; PD, 2^b, 22° ; 2 ཐུམ་པ, n. BK, 14° ; NA, 11° ; RK, 16.

མེ་ལོང, མེ་ལོང, m. a looking glass, KA, 5^b.

མེད, not, is not, does not exist non-existent, 1 མེད་པ, CS, 10^a, MK, 6^a, 7^b, 12^a ; 2 མེད་པ, BC, 24^a, 27^b, 36^a, 61° ; KA, 5^a ; LV. B16¹² ; NA, 9^b ; MK,

མེད་ཆོ་བྱེད

4^a, ^b ; UV, 9°, 20^d, 24^b ; 3 མེད་ཆོ་བྱེད, NBT, 12. 1 ; 4 མེད་ཆོ་བྱེད, BC, 10^d ; KP, 10. 1 ; PD, 1^a, ^b, ^c, ^d ; UV, 2^a, 18^d, 21^a, ^b ; 5 མེད་ཆོ་བྱེད, ind. without, NA, 7. 3.

མེད་ཅིང, མེད་ཅིང, is not, UV, 2^d.

མེད་དོན, *མེད་དོན, for the disappearance, BC, 3^a.

མེད་པ, is not, absence, non-existence, 1 མེད་པ, CS, 20^d ; NBT, 5. 4 ; 2 མེད་པ, NB, 29. 1 ; 3 མེད་པ, CS, 2° ; MK, 11^b, ^c ; 4 མེད་པ, CS, 16^d ; UV, 24° ; 5 མེད་པ, tute or deprived of, RK, 21^a.

མེད་པ་པོ, མེད་པ་པོ, m. an unbeliever, BC, 31^a.

མེད་ཆོ་བྱེད, མེད་ཆོ་བྱེད, མེད་ཆོ་བྱེད, awoke, kept watchful, LV. B22¹⁷.

མེས་ཁྲ

མེས་ཁྲ, पूर्वपुरुष, m. fore-fathers.
RK, 24.

མོ, स्त्री, f. a woman, CS, 14^b, ^d.

མེད་ཀྱི, यद्यपि, even though,
PD, 12^b.

མྱ་ངན, 1 शोक, m. sorrow, grief,
BC, 18^a, ^c. 42^a; UV, 2^d, ^d, (शोचि-
तुम्, inf. to regret), BC, 18^b;
2 शोच्यते, affliction is felt.
BC, 24^d.

མྱ་ངན་འདད, निर्वाण, see next,
CS, 3^a.

མྱ་ངན་འདད་བ, निर्वाण, n. CS, 3^c.

མྱ་ངན་འདས་བ, निर्वाण, CS, 21^c.

མྱ་ངན་གཞན, शोक, m. sorrow, (lit.
शोकस्थान, n. a cause of sorrow),
BC, 30^d.

མྱ་ངན་བྱ, शोच्य, deplorable, BC,
18^d.

དམན་བ

མྱ་ངན་འེམ, शोच्य, deplorable, BC,
19¹.

མྱ་ངན་ལས་འདད, निर्वाण, n. the
name for the final liberation in
Buddhism, LV, C1³³.

མྱ་ངས, मरु, m. a desert, BK, 91^c.

མྱ་བྱ, अङ्कुर, m. n. a sprout, BC,
28^c.

མྱ་རྒྱ, adv. quickly, 1 आशु,
NB, 6. 1; 2 क्षिप्र, BC, 52^b;
3 द्रुत, PD, 29^b; 4 शीघ्र, BC,
55^d.

མྱ་རྒྱ་མྱ་རྒྱ, adv. त्वरित, in
quick manner, LV. B⁹.

དམན, नीच, m. a low, man, PD,
4^b.

དམན་བ, low, inferior, 1 प्रत्यवर,
BK, 6^d; 2 हीन, LV. C1¹²;
UV^{9a}.

དམན་བ་ཉིད་བྱས, अधरीकृत, made
low, BK, 17^c.

དམར་པོ་

དམར་པོ་, राग, m. red colour,
BC, 49^a.

དམར་བ་, red 1 रक्त, NA, 8° ; 2
लोहित, RK, 12, 34.

དམར་བ་ཉིད་, रक्तता, f. redness,
BK, 17^b.

དམིགས་པ་, 1 आलम्बन, n. suppor-
ting, MK, 2^b, 8^d ; 2 उपलब्धि,
f. perception, understanding,
KA, 8°.

དམིགས་པ་མེད་པ་, अनालम्बन, with-
out supporting, MK, 8^a, °.

དབྱེལ་བ་, नरक, m. the hell, BK,
1^b, 15° ; PD, 19^a.

མི་བྱུ་, मयूर, m. a peacock, LV.
B9¹⁴.

མི་ལས་, स्वप्नभूत, being like a
dream, BC, 48°.

མོངས་པ་, मोह, m. delusion,
PD, 1^b.

སྒྲིག་ཅི་

སྒྲིག་ཅི་སྒྲིག་པ་, तमस्, n. darkness,
KA, 4^d.

སྒྲིད་, निन्दा, (*निन्दितुम्), f. blame,
UV, 21^d.

སྒྲིད་པ་, निन्दा, f. blame, UV, 20°.

སྒྲིད་པར་བྱ་བ་, (lit. निन्दनीय, to be
blamed), *निन्दित, blamed,
UV, 19^a.

སྒྲིད་པར་ཁོས་, निन्द्य, deserving
blame, NA, 5^d.

སྒྲིལ་, medicine, 1 औषध, n. CS,
8°, 10^d ; KP, 1. 1 ; PD, 13° ; 2
भेषज, n. PD, 14^d.

སྒྲིལ་མེད་, निरौषध, without medi-
cine, PD, 17°.

སྒྲིག་མ་, वेणु, m. a bamboo, UV,
12^b.

སྒྲིལ་, भ्रू, f. brow, NA, 2^b.

སྒྲིག་ཅི་, अलकक, m. red lac used

སྒྲོ་བ་

by women to dye the soles of the feet, NA, 8°.

སྒྲོ་བ་དང་བཅས་པ།, साधिक्षेप, with reflection, censure, NA, 13, 5.

སྒྲོ་བར་བྱེད།, √निन्द्, to blame, निन्दन्ति, UV, 18^b.

སྒྲོ་བྱེད།, √निन्द्, to blame, UV, 18^{a, c}.

སྒྲོ་ལམ།, प्रणिधान, n. supplication, RK, 33.

སྒྲོས་ (pf. and imp. of སྒྲོ་བ་, to call, assert, √कथ्, to say), 1 आरोचयति-स्, said, LV. B20²²; 2 कथय, imp. say, NA, 7^a.

སྒྲོས་ཅི་དགོས།, 1 का कथा, what word (lit. say what is necessary), BC, 27^a; CS, 16^d; 2 किं पुनः, how much more, BC, 27^a, 49^a.

སྒྲོ (√वच्, √वद्, to say, speak),

སྒྲོ

1 वक्ष्यामि, I shall speak, BC, 37^a, 38^a; 2 वदत्, pt. pl. speaking, a speaker MK, p. 176; 3 वादिन्, a speaker, BK, 8^b.

སྒྲོ་མཁའ།, पाठक, reading, talking, RK, 14.

སྒྲོ་བ་ (√कथ्, √ब्र, √वद्, etc. to say, speak, pf. སྒྲོས་, imp. སྒྲོས་, 1 कथयेत्, opt. one may say, BC, 40^{b, d}; 2 ब्रुवत्, pt. pl., saying, NBT, 9. 4; 3 ब्रूयाम्, opt. I may say, BC, 39^b; 4 वदत्, pt. pl. speaking, a speaker, BC, 42^a; NBT, 10. 3.

སྒྲོ་བ་པོ།, वक्त्र, m. a speaker, NBT, 10. 6.

སྒྲོ་བར་, वक्तुम्, inf. to say, NBT, 10. 2.

སྒྲོ་བྱེ, वाच्य, to be said, BC, 24^b.

སྒྲོ (སྒྲོ and རོ), भणामि, I say, NA. 13°.

कृत्

कृत्, said, 1 अवबोध, BG, 1^a ;

2 अवबोध, LV. B12⁶ ; 3 आह, LV. A5¹⁰, B20¹⁹ ; 4 आहुः, LV. B20²¹ ; 5 उक्त, NA, 2. 6 ; 6 उवाच, BC, 60^d, BK, 7^b ; 7 वभाषे, LV, B13⁷ ; 8 भाषिन्, one who says, speaking, talking, UV, 18^b ; 9 भाषिन्, speaking, talking, UV, 18^b.

कृत्-कृत्, उक्ता, BC, 12^a.

कृत्-कृत्, said, 1 अवबोध, BC, 4^d, 62^a ; 2 अवबोध, LV. B 14⁴ ; 3 अवबोध, LV. A 11² ; 4 आसन्त्या-मास, addressed, LV. B¹¹ ; आह, LV, A 3²³, 4¹², 6¹⁶, 8⁰, 9⁸, 10², B7² ; 5 उक्त, LV. A9², NBT, 9.7 ; 6 कथन, mention, PD, 12^c ; 7 ब्रवीति, NA, 9. 4 ; 8 ब्रुवत, pt. pl. saying, BC, 13^d ; 9 ब्रूयाः, you should say, BC, 51^d ; 10 ब्रूहि imp. say, BC, 52^d ; NA, 3^d.

कृत्-कृत्

कृत्-कृत्, वाच्य, say (imp.), to be said, BC, 38^b.

कृत्-कृत्, वद, imp, say, LV. B 13¹⁷.

कृ

कृ-कृ, चन्दन, m. n, sandal, BK. 29^a ; NA. 7. 19, 8^a.

कृ, 1-मात्र, an affix in the sense of measuring, as much as, BC, 1^b ; NA. 13. 26 ; 2 मात्र, mere, only, PD, 12^c ; 3 मात्रा, a measure, PD, 15^a.

कृ-कृ, मात्र, n. mere, only, CS, 1^c.

कृ-कृ-कृ, विहार, m. a monastery, BK, 29^c.

कृ-कृ, प्रधान, n, (i) the chief minister of a king, NA, 7. 3 ; (ii) main, NA, 12. 5.

གཙོ་བོ

གཙོ་བོ་ཉིད, प्रमुख, n. authority, supremacy, PD, 5°.

གཅིག་གར་བྱ, प्रतिपालयावः, we two wait (in the sence of प्रतिपालयिष्यावः, we two shall wait), NA, 12. 14.

གཙོ་ན, श्लाघ्य, praise-worthy, BC, 33°.

གཙོན་མེའི་འཁོར, अन्तःपुर, n. the harem, inmates of the female apartment, the ladies taken together, BC, 37°.

ཙ, मूल, n. a root, UV, 21^a.

ཙ་བ, मूल, n a root, origin, basis, text, BK, 5° ; MK, p. 176 ; UV, 1^b.

ཙ, दर्म, m. the kuśa grass, NA, 11. 4 ; 1 ལྷ, grass, NA, 12°.

ཙེག་བ, कुञ्ज, n. a wall, LV. B 9^a, 10¹³.

བཅས་པ

ཙུབ་པོ, कटुक, pungent, unpleasant, PD, 30^a.

ཙེ, अग्र, the uppermost part, point, top, NA, 13. 2.

ཙེམ་བ, 1 आरब्धवत्, one that has begun, NBT, 12. 4 ; 2 आरम्भ, m. a beginning, BC, 52° ; 3 आरम्भणीय, to be begun, NBT, 5. 3 ; 4 व्यापार, m. action, NBT, 10. 6.

བཅས་པར་བྱ་བ་ཉིད, आरम्भणीयत्व, the state of what is to be begun, NBT, 6. 1.

བཅས་པ (or ཙེམ་པ, pf. of ཙེམ་བ

आ√रम्, to begin, ft. ཙེམ་པ, imp.

ཙེམ་པ) आरम्भते, is begun, NBT, 7. 18.

བཅས་པ་བ, प्रतिबद्ध, bound, connected with, (lit. आरब्ध, begun), NA, 2. 9.

བརྟེན་པ་

བརྟེན་པ་, f. love, affection, kindness, affectionate, 1 རྒྱལ་, f. BG, 1^o; 2 དཔལ་, NA. 10^a; 3 སྒྲིག་, BC, 41^c; 4 རྟེན་, m. BC, 24^o, 27^d, 31^b, 44^a, 50^c, 51^c.

བརྟེན་པ་མེད་, གསེན་, m. the want of affection or love, BC, 15^d.

བརྟེན་མེད་, སྒྲིག་, unkind, cruel, NA, 1^c.

བརྟེན་མེད་པ་, སྒྲིག་, unkind, NA, 13. 6.

བརྟེན་འགྲུས་, རྟེན་, n. activity, assiduity, UV, 8^a.

བརྟེན་དང་ལྷན་, བྱེད་པ་, energetic, diligent, PD, 24^d.

བརྟེན་པ་, (*ཤུལ་) རྟེན་, (always) active, BK, 26^b.

སྒྲིག་, རྟེན་, to give, 1 དཔལ་, LV. 17¹⁵; 2 དཔལ་, LV. 14¹¹.

སྒྲིག་པ་, རྟེན་, to give, དཔལ་ (for དཔལ་), to give, LV. B 14¹³.

ཆོས་

ཆ

ཆ་, 1 ཆེན་, m. heat, LV.B 9^b; 2

ཆེན་, not, BK, 5^a.

ཆོས་པ་, རྟེན་, m. the creator.

ཆོས་པ་སྒྲིག་པ་, རྟེན་, n. celebrity or the duties of a religious student, LV.C 1²⁰.

ཆོས་པ་, རྟེན་, n. evidence, the means of arriving at correct knowledge, NB, 18. 1, 20. 1, 26. 1.

ཆོས་, རྟེན་, hot, BK. 3^b.

ཆོས་, རྟེན་, n. a forest, BK, 11^c, 14^d, 16^b, 30^b, KA, 1^a.

ཆོས་, a sentence, speech, word,

1 རྟེན་, n. NA, 10^d; NBT, 10. 4,

5, 12. 1; 2 རྟེན་, n. BC, 42^b;

3 རྟེན་, n. LV. 16², 18³; 4 རྟེན་,

n. BC, 13^d, 25^a; BK, 14^b; NA,

10. 4, 12^c; PD, 3^b, 28^d; 5 རྟེན་,

f. BC, 25^c; KA, 3^o, 9^c.

ཚོག

ཚོག་གི་ཕྱིར, पदेवली, f, a series of words, KA, 10^a.

ཚོག་པ, √दह्, passive, to be burnt, 1 दहति (passive), UV, 24^b; 2 दह्यमान, being burnt, BC, 36^c.

ཚོག་པར་གྱུར, दह्यते, is being burnt BG, 3^d.

ཚོག་ལེན་བྱས་པ, कारिका, f. the concise statement in verse, MK, p. 176.

ཚོགས་བཅད, पद्य, n. a verse, KA, 11^a,^c.

ཚམ་པ, अलम, ind. sufficient, UV, 6^c.

ཚུགས་པར་འགྱུར་ཞིང, आक्रमेण्या, may attack, LV. B 15^d,^e.

ཚུར, इह, here, NA, 8. 1, 10. 1, 12. 7.

ཚུལ, 1 रूप, n. form, kind, NB, 25. 2; 2 सदृश, like. BC, 41^c.

ཚོགས་པ

ཚུལ་ཁྲིམས, शील, n. religious or moral behaviour, CS, 17^a,^c.

ཚུལ་བཞིན་དུ, योनिशः, adv. wisely. properly, KP, 4.2.

ཚུལ་གསུམ་པ་ཉིད, त्रैरूप्य, n. being of three kinds, NB, 27. 1.

ཚེ, काल, m. time, PD, 3^d, 7^c. RK, 20, 29.

ཚེ་དཔག་མེད, अमितायुस्, unmeasured life, LV. B 15¹⁹.

ཚེར་མ, कण्ठक, m. thorn, PD, 28^c.

ཚོགས, a group, multitude, 1 गण, m. BK, 28^d, LV, B 20²⁹, NA, 3^d, 9. 9; 2 निबह, m. BK, 12^c; 3 बृन्द, n. PD, 5^d; 4 सङ्घ, m. BK, 9^a, 27^a; 5 सम्भार, m. BK, 30^b.

ཚོགས་པ, 1 सङ्कल, collected, BK, 15^d; 2 समूह, a multitude, NA, 2. 5, 10^e.

ཚོན

ཚོན, नेपथ्य, n. decoration, dress, particularly of an actor, NA, 2. 16.

ཚོར, संजानीते स्म, perceived or felt, LV.B 19¹⁸.

ཚོར་བ, वेदना, f. feeling, KP, 5. 21.

མཚན, 1 निशा, f. the night, BK, 3^a; 2 लक्षण, n. a mark, characteristic, LV. A 13⁸, 14⁷.

མཚན་ཉིད, 1 लक्षण, n. characteristic, KA, 2^a; NB, 16. 12. 1, 16. 1; 2 लक्षणत्व, n. the state of characteristic, NB, 15. 1.

མཚན་མ, 1 *आलक्ष्य, visible, NA, 10^b; 2 चिह्न, n. a mark, BC, 59°; 3 निमित्त, n. an omen, NA 8. 3.

མཚན་མོ, रात्रि, f. the night, LV. B3².

མཚས་ས, सन्ध्या, joint, evening, BC, 65°.

འཚེལ

མཚར་བ, विस्मय, m. wonder, surprise. NA, 2°.

མཚུངས, 1 इव, ind. like, PD, 8^b; 2 सम, equal, like, NA, 7^b;

3 सादृश्य, n. (lit. सदृश), resemblance, PD, 30^b.

མཚུངས་བ, -उपम, like, BC, 62°.

མཚུངས་བ་དེ་མ་ཐག་བ, समनन्तर, immediately contiguous, NB, 9. 2.

མཚོ, सरस्, n. a lake, pond, RK, 21^a,

མཚོན, 1 लक्षित, noticed, perceived. NA, 9, 11; 2 लक्ष्यते, is noticed, perceived, NA, 9. 9, 11. 5.

མཚོན་ཐབས, शस्त्र, n. a weapon, KP, 3. 1,

འཚེལ, √ इष्, to wish, desire; (also to beg, beseech), [in con-

འཚོ་བ

nexion with other verbs it denotes the sense of Sanskrit potential mood, *vidhi-lin*,]

1 इच्छामि, I desire, LV. B 14⁸ ;

2 काम, m. desire, LV. A 3³⁷.

འཚོ་བ, हिंसक, m. mischievious, UV, 23^a.

འཚོ་བ་ཅན, हिंसक, m. injurious, mischievious, UV, 23^a.

འཚོ་བ་བྱེད་བ, हिंस्र, injurious, cruel, BC, 61^b.

འཚོ་བ་མེད, अहिंसक, not injurious, not mischievious, UV, 22^b.

འཚོ་མེད་བ, अहिंसक, m. not mischievious, UV, 23^c.

འཚོ (འཚོ་བ, √जीव्, to live, pf. and imp. སྲོས), जीवामः, we live, UV, 23^d, 24^d.

འཚོ་བ, आजीव, m. subsistence, LV C 2³⁸ ; 2 जीव, m, life, BK, 24^d.

མཛོས

ཇ

མཛོས་བ, प्राज्ञ, wise, PD, 9^c.

མཛོད (མཛོད་བ is hon. for བྱེད་བ

√कृ, to do, imp. མཛོད), 1

करोषि, you do, NA, 3. 8 ; 2

अकार्षीम्, aorist, 3rd pres, dual,

they two did, BC, 64^d ; 3 कुरु,

imp. do, LV. B12²⁰ ; 4 कृत,

done, BC, 35^b ; 5 प्रकरोहि, imp.

2nd pers. sing. do, LV. B 12¹⁶.

མཛོད་བ, 1 आदधान, creating, pro-

ducing, NBT, 1. 16 ; 2 करण,

n. making, NBT, 10. 28, 11.20 ;

3 कृत, done, NA, 2. 10 ; 4

प्रणेतु, a leader, guide, UV, 15^c.

མཛོའ་བ, 1 प्रिय, dear, NA, 7. 20 ;

2 मित्र, n. a friend, PD, 26^b.

མཛོས, 1 beautiful, (i) कान्त,

BK, 16^a ; (ii) सुन्दर, KA, 7^c ;

མཛེས་པ་

2 शोभन्ते, look beautiful PD, 22^d.

མཛེས་པ་, 1 कान्ति, f. beauty, BK, 21^a; 2 भाति, vb. shines, NA, 6^a; 3 मनोहर, pleasing. BK, 28^b; 4 शोभा, beauty, BK, 27^d; 5 शोभित, decorated, beautiful, BK, 19^d; 6 सुन्दर, beautiful, LV. A13²².

མཛེས་ལྗང་, लावण्य, n. beauty, BK, 18^a.

མཛོད་ (imp. of མཛོད་, to do), करोतु, vb. let (him) do, RK, 28.

མཛོད་ཅིག་, कारय, imp. let one get it done, (here the causative sense is not intended,) lit. do (imp); (with *rājya*) rule. LV. A6²⁵.

འཛིག་ས་, भय, n. fear, CS, 20^d.

འཛུམ་

འཛིན་, holding, catching, 1 ग्रहण, n. RK, 15; 2 धारण, n. RK, 27.

འཛིན་པ་, 1 (उद्-√वह्, to hold, support), उद्ग्रहण, n. holding, supporting, NA, 2. 8; 2 (उप-सम्-√ग्रह्, to collect), उपसंग्रह, m. collection, BK, 28^c; 3 (√ग्रह्, to receive, take), ग्रहण, n. taking, KP, 3. 1; 4 (√धा, to hold), दधीत, one should hold, BC, 40^{b, d}; 5 (√भृ, to bear), भृत्, bearing, having, BC, 34^b; 6 (√वह्, to carry), वाहिन, carrying, NA, 7. 19.

འཛིན་བྱེད་པ་, (√धा, to hold), दधान, pt. pl. holding, NA, 12^a.

འཛུམ་, स्मित, n. a smile, NA, 2^b.

འཛུམ་དང་བཅས་, सस्मित, with a smile, NA, 6. 8.

འཛོགས་ཏེ

འཛོགས་ཏེ (འཛོགས་ pf. of
འཛོག་པ, ག་-√རྒྱ, to climb up,
ascend), ག་རྒྱ, gd. having
climbed up, NA, 8. 2, 3.

འཛོམས་, (pf. of འཛོམ་པ, སུམ་-ག་
√གུམ, to come together), སུམ་-
ག་ལྷུ་ཐིག་, RK, 30.

མུ་པ, པ་མུ་, m. n. mud, UV, 10^d.

མུ་པ་མུ་. སུམ་པ་, n. a lake, pond,
BC, 57°.

མུ་པ་མུ་པ་, a miracle, 1 ག་རྒྱུ་ཐིག་,
RK, 30 ; 2 ག་རྒྱུ་, f. RK, 16.

མུ་པ་, མུ་པ་, ind. falsehood, false
NA, 1°, 9°.

མུ་པ་མུ་པ་མུ་པ་, སུམ་པ་མུ་པ་, f. per-
fect wisdom, LV. C1³¹.

མུ་པ་མུ་པ་མུ་པ་, སུམ་པ་, m.
fully awakened or enlightened;

ཞི

LV. A14⁴⁰; MK. p. 176 ;
UV, 14°.

མུ་པ་མུ་པ་མུ་པ་, *མུ་པ་, (for སུམ་པ་),
m. UV, 15^d.

ཞི

ཞིག་, པ་མུ་, m. a noose, BK,
18^b; RK, 16.

ཞིག་, the leg. 1 མུ་པ་, m. n.
BK, 20^b; NA, 3. 14, 5. 4, 6^b;
2 པ་མུ་, m. BC, 35°, 53°, BK,
23°; NA, 2. 4.

ཞིག་, the face, mouth, LV. A3³⁵.

ཞིག་ཏེ་མུ་པ་, མུ་པ་, m. a leader,
PD, 5^a.

ཞི, (√མུ་, to be peaceful or calm).

1 མུ་པ་ (མུ་པ་མུ་པ་, is kept off),
PD, 13^d; 2 མུ་པ་, m. calmness,
absence of passions, PD, 11^d;
RK, 31; 3 མུ་པ་, adj. calm,

ཞི་བ

m. one who has subdued one's passions, BK. 8^b; 4 शान्ति, f. tranquility, calmness, PD, 27^b; 5 शिव, n tranquility, adj. tranquil, auspicious, CS, 18^a; MK, p. 176; 6 सौम्य, gentle. BC, 61^c.

ཞི་བ, 1 शान्त, calmed, PD, 11^{a,b}; 2 शिव, propitious, auspicious, UV, 11^a; 3 सौम्य, gentle, BC, 5^a, 50^b.

ཞི་བར་འགྱུར, (√शम, to become quiet), शाम्यति, BK, 5^d; PD, 30^d.

ཞི་བར་བྱེད, शमन, quelling, allaying, BK, 22^d.

ཞིང, 1 ptcl. See PD, 22^a, p. 241;

2 क्षेत्र, n. a field, KP, 2. 1, 3.

ཞུ་བྱ, विज्ञाप्य, to be informed, requested, BC, 23^b.

ཞུགས་པ, कोष, m. n. a case, BC, 56^d.

ཞེས་དང་བཅས

ཞུགས་པ (pf. and imp. of འཇུག་པ,

प्र+√विश, to enter, ft. गात्रुवा),

प्रविशति, enters, NA, 3. 4, 4. 2.

ཞུགས་ཏེ, प्रविश्य, gd. having entered, NA, 12. 15.

ཞུགས་པ, यान, n. a vehicle, NB. 6. 2.

ཞུས་གྱུར, सीदन्ति, sink down, BG, 2^c.

ཞུས་པ, विषीदत्, pt. pl. being cast down, BG, 1^d.

ཞུས་པ (ཞུས་ pf. of ཞུ་བ, to ask, request, petition), བྱུང, asked, RK, 29.

ཞེ་ནི, इति, a ptcl. generally used to report the very words spoken or supposed to be spoken by some one, BC, 21^b, LV. B 20²⁷.

ཞེས་དང་བཅས, सप्रतीश, respectful LV. A8⁶.

ཞེས

ཞེས, इति, see ཞེན, above, BC, 4°;
BK, p. 151; CS, 3^a, 5^a, 10^b;
KA, 11^d; LV, A 2¹⁰, 3^{6,38},
13⁴⁷, B 20¹⁸; NA, 3, 9, 7, 17,
11^a, 13^{6,25}; NBT, 10. 12; RK,
23, 29, 33.

ཞེས་པ, 1-आख्य, called, BK, 30^b;
2 इति, BK, 7^a, 14^a; 3 नामन्, n.
a name, BK, 2^a.

ཞེས་ཀྱ, 1 इति, MK, 7°; NA, 2.
17; 2 नाम, ind. by name, in-
deed, BK, 4^a; CS, 19¹; NB, 22.
1; RK, 2.

ཞེས་ཀྱ་བ, 1 इति, LV. A 14²⁸;
MK, 10°; NA, 7. 5; NBT, 2. 1,
10. 4, 5; 2 नाम, ind. by name,
BC, p. 113; CS, 10¹. KP, p.
183; NA, p. 33, 2. 10, 3. 5;
NB, p. 154.

ཞེས་ཀྱའི་བར་དུ་འགྱུར་བ, (इति) याव-
देव, till this, LV. A 14³².

གཞན

ཞེས་ཀྱའོ (ཀྱའོ is ཀྱ and འོ,)

1 इति, LV. C 7²⁶; 2 उच्यते,
(it is) said, KP, 4. 4, 5. 1, 6. 4,
7. 3, 8. 2, 10. 2; LV. C 4³⁰,
5¹⁹.

ཞོ་མོ་, दुग्धवती, f. milch, RK, 14.

ཞོན་ནས (ཞོན, आ √रुह् to ride,
mount), समभिरुह्य, gd. having
mounted, LV. B 22¹³.

གཞན, other, 1 अन्य, BC, 6^a, 24^a,
49°; LV. A 14¹⁹; NA 1°, 6. 7,
14°; NBT, 4. 2, 12. 4; PD, 8^b;
UV, 13°; 2 अपर, BK, 32°; KP,
5. 1, 6. 1, 7. 1; LV. B 17¹⁶;
3 आप, moreover, besides, LV.
B 8²; 4 पर, NA, 7^d, PD, 4^a,
19¹.

གཞན་གྱི་དོན, परार्थ, m. the interest
of another, adj. intended for
another, NA, 7. 7.

གཞན་གྱི་རིང་མི་འཛོག་པར་འགྱུར་

བཞུགས་པ་

- བ, अनन्यनेय, not to be led or guided by others, LV. A 14⁴³.
 བཞུགས་པ་, besides, moreover,
 1 अन्यच्च, RK, 35. 2 अपिच, NA, I. 1.
 བཞུགས་ཡུལ་, विदेश, m. another country, PD, 24^a.
 བཞུགས་ལས་, from other, 1 अन्यतस्, CS, 22^a ; 2 परतस्, MK, 1^a.
 བཞུལ་མེད་ཁང་, विमान, m. n. the castle in the air, a palace with seven stories, BC, 28^a.
 བཞི, वस्तु, n. residence, home, BC, 30^a, 51^b.
 བཞུ, a bow, 1 गारुडीव, m. n. (here the bow of Arjuna), BG, 3^b ; 2 चाप, m. NA, 2^a ; 3 धनुस्, n. BC, 61^b.
 བཞེས་ཤིག་, आगमय, imp. wait, LV. A 10¹⁰.

བཞི

- བཞིའོ, तदण, m. young, R.
 བཞིའོ་ནུ་, कुमार, m. a prince, BC 54^a, 64^a ; BK, p 37 ; KA, p. 1, LV. A 5,0 1^a, 10B³.
 བཞིའོ་ནུ་མ་, a girl, an unmarried girl, 1 कन्यका, f. NA, B. 7, 9, 2 कुमारिका, f. NA, 20. 6 ; 3 बाल (f), NA, 31 22².
 བཞིའོ་བ་, कुमार, m. with རབ་, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^b.
 བཞིམ་བར་བྱ, प्रहर्तव्य, to be struck, PD, 7^a.
 བཞག (pf. of འཛོམ་བ་, to place, put, fut. བཞག, imp. ཞོག), स्थापित, established, NA, 87^a.
 བཞག་ནས་, आरोप्य, gd. having placed, NA, 3. 1.
 བཞི, four, 1 चतुर CS, p. 1 66 ; LV. B 14⁷, 27¹² ; MK, 1 ; 2 चत्वारि, LV 7²⁸, 3. C²,

བཞིན

བཞིན, 1 अनुसृत्य, अनुसारेण according to, RK, 29, 33; 2 इव, ind. like, BC, 4^b, 13^c, 26^c, 31^a, 32^a, 34^c, 35^a, 36^a, 38^c, 56^d, 65^c; BK, 17^a, 18^a, 19¹, 20¹, 21^d; NA, 7. 20, 9.9, 11^a, ^b, ^c, 12^b; UV, 3^a, 10^d, 26^f; 3 यथा, PD. 3^d; 4 -वत्, an affix denoting resemblance, PD, 2^b.

བཞིན་རྒྱ, like, 1 इव, BC, 2^c, ^d, 54^d, 57^c; BK, 16^c; 2 -वत्, PD, 10¹.

བཞིན་རས, वदन, n. the face, BK, 16^a.

བཞུགས་པ (hon. for རྫོད་པ and འདུག་པ, to sit), विहरन्ति, dwell, reside, UV, 15^a.

བཞུགས་པར་གྱུར, तस्थौ, remained, BC, 13^a,

བཞུགས་པར་འགྱུར, विहरिष्यन्ति, will dwell, UV, 15^b.

ཟས་གཙང་མ

བཞུགས་པར་གྱུར་ནིང, व्यहर्षुः, dwelt, UV, 15^a.

བཞིན, 1 प्रयोजन, n. purpose, LV. A8¹⁹; 2 -स्पृह (स्पृहा), longing, desire, BC, 66^a.

བཞིན་(ཞིན་)པ་ལྷན་པ, व्यसनिन्, addicted to any vice, BC, 34^c.

≡

ཟག, स्रवत्, pr. pl. oozing, NA, 8^a.

ཟད་པ, 1 क्षय, m. loss, UV, 22^c; 2 क्षीण, exhausted, PD, 18^b.

ཟན, अन्न, n. cooked food, food, PD, 15^a.

ཟབ་མོ, गम्भीर, deep, KA, 12^a.

ཟས, आस, m. a mouthful, food, PD. 15^a.

ཟས་སྤྲོད་པ, अन्नदातृ, m. one who gives food, PD, 25^c.

ཟས་གཙང་མ, शुद्धोदन, m. the name

མེལ

of the father of Gautama Buddha, LV. A 2^{6a}, 3²¹, 4³, 6¹⁴, 7³, 9⁶, 12¹⁵, B 2³, 3⁹, 12, 20⁶, 21⁶, 22².

མེལ་གྱིས་གཞོན་པ།, तर्जयत्, pr. ptcl. threatening, BK, 17.

རྒྱག་རྩེ།, शल्य, n. pain, a spear, shaft, PD, 28.

རྒྱས་པ།, निमीलित, closed, NA, 11.5.

མེར།, said, called, RK, 29.

མེལ།, व्याज, m. pretext, pretence, NA, 1^a.

མེས་པ་(ཟེ་བ།, to eat, pf. བཟས and མེས།, imp. མེས།), दलित, crushed, NA, 11. 4.

མེ།, मास, m. a month, BK, 31^a.

མེ་བ།, the moon, 1 ཇུང་མ།, m. BK, 16⁶; 2 འཕྲུལ་མ།, m. BC, 40^a; 3 ལྷ་མེ་མུ་མ།, NA, 14^b.

མེ་བའི་མེ་མོ།, चन्द्रसिंह, m. proper name, RK, 34.

མེས་པར

མེ་བའི་དེད་དཔོན།, चन्द्रसार्थवाह, m. a proper name, RK, 20.

མེ་བའི་འོད།, कौमुदी, f. moonlight, BK, 12^a.

མེ་བའི་མེང་ག།, चन्द्रसिंह, m. a proper name, RK, 20.

མེག་(མེག་པ།, to drive back, prevent, pf. མེགས།, ft. བམེག།),

1 *མེད་ཅི།, overcomes, (निवारयति prevents), UV, 8^d; 2 བམེག།, prevention, CS, 6^a; 3 བམེག་པ།, m. reverse, change, BC, 9^a.

མེག་པ།, བམེག།, n. prevention, CS, 6^b, 6^c.

མེག་ཕྱེད།, निवर्तक, ceasing to cease, CS, 5^d.

མེས་པར།, 1 ལྟུང་པ།, n. a drama, NA, p. 33, 2. 10; 2 ལྟུང་པ།, n. dramatic representation, NA, 3^b.

སྒྲོས་

སྒྲོས་གར་དག་བྱུས་ཤིང་, नाटय, imp.
represent dramatically, NA,
2. 15.

སྒྲོས་གར་བྱ་བ་, नाटयितव्य, to be
represented dramatically, NA,
3. 5.

སྒྲོས་བཞིན་ (སྒྲོ་བ་, སྒྲོ་བ་, or
སྒྲོས་པ་, to say, tell, pf.
བསྒྲོས་ and བསྒྲོས་, ft. བསྒྲོ་,
imp. སྒྲོས་), विलपत्, pr. pl.
saying, lamenting, BC, 67^c.

གཟི་བཞིན་དང་ལྷན་པ་, -तेजस, bri-
llant, LV. A13²⁹.

གཟིགས་ནས་ (གཟིགས་པ་, √दृश्,
अव-√लुक्, to see, hon. for
མཐོང་བ་ and ལྟ་བ་), दृष्ट्वा, gd.
having seen, BC, 2^c ; 59^c.

གཟིགས་པར་བྱུང་, ददर्श, pf. saw,
BC, 1^d.

བརྒྱུང་

གཟིར་, afflicted, troubled, 1 आतुर,
NA, 1^b ; 2 आर्त, BK, 6^d.

གཟིར་གྱུར་པ་, पीडित, afflicted,
BK, 4^c.

གཟུགས་, 1 बिम्ब, m. n. a reflec-
tion, KA, 5^a ; 2 रूप, n. colour,
beauty, KP, 5. 1 (physical ele-
ments) ; NA, 13. 18 ; PD, 22^a ;
RA, 1, p. 199¹.

གཟུགས་བཟང་ལྷན་, रूपवत्, beauti-
ful, PD, 20^b.

གཟུང་བར་དྲག་, दुर्निग्रह, difficult
to control, UV, 25^a.

གཟེར་བ་, महत्तक, m. old, aged,
LV. A3³⁰.

བཟང་, good, nice, excellent, 1 पर,
CS, 11^b ; 2 भद्र, LV. A13¹³ ;
NA, 7. 19 ; 3 शुभ, LV. B15⁹ ;
4 सु-, BC, 36^a ; BK, 4^d.

བརྒྱུང་ (འཛིན་པ་, √ग्रह्, √धृ, to hold,

བརྒྱ

seize, pf. བརྒྱ or རྒྱ, ft.

བརྒྱ, while བརྒྱ occurs in all tenses), 1 འཇུག་, pf. held, BC, 58^b; 2 ལྷོ་མེ་, held, BC, 6^b; 3 ལྷོ་མེ་, being held, BC, 10^a; 4 ལྷོ་མེ་, held, BC, 45^b.

བརྒྱ་བ, འཇུག་, m. holding, NA, 7, 20.

བརྒྱ་བར, འཇུག་ལུག་, inf. in order to make one hold, CS, 9^b,^d.

བརྒྱ་བྱ, འཇུག་པུ་, to be held, accepted, PD, 19^b.

བརྒྱ་བྱ, འཇུག་, bearable, proper, BC, 48^d.

བརྒྱ་བྱ་བ, འཇུག་པུ་, f. removing, BC, 14^o; འཇུག་པུ་, pf. pl. warding off, preventing, BK, 21^d.

བརྒྱ་བྱ་བ་ནས་, with the prefix འཇུག་, vi-sujy, gd. having dismissed, sent away, BC, 65^a.

འོང་བ

འོང་བ

འོང་བ, 1 འོང་བ, ind. and, also, too, moreover, besides, sometimes indicates possibility (*sambhāvanā*), BC, 27^o; CS, 12^d, ; PD, 9^d, 21^b, 29^d; UV, 18^b; 2 འོང་བ, ind. and, also, too, BG, 3^d; UV, 18^o.

འོང་བ, 1 འོང་བ, ind. or, PD, 2^o; 2 འོང་བ, ind. or, NA, 13. 21; 3 འོང་བ, ind. 13. 20; 4 འོང་བ, ind. or, BC, 37°, 40^b,^d; LV. B 19¹³; NA, 13, 12; PD. 9^d.

འོང་བྱ, འོང་བྱ, pers. pron. we, RK, 31.

འོང་བ, འོང་བ, n. milk, PD, 27°.

འོང་བྱ, འོང་བྱ, adv. n. after, UV, 17^b,^o.

འོང་བྱ་འོང་བ, འོང་བྱ་འོང་བ, and after, UV, 17^b,^o.

འོང་བ (pf. འོང་བ, imp. འོང་བ),

འོང་བ་

आ-√गम्, to come, एष्यति, ft.
will come, BC, 52^b.

འོང་བ་མེད་པ།, अनागम, without
coming, MK. P, 176.

འོངས།, 1 आगत, come, arrived,
2. 3, NA, 4^b; 2 ययौ, went, BC,
60^c.

འོངས་པ།, 1 आगत, come, arrived.
NA, 2. 3; 2 आगमन, n. coming,
LV. B 19¹⁴.

འོད།, a ray, beam of light, 1 अंशु,
m. BK, 28^a; 2 अंशुक, m. BK, 31^c;
3 आमा, f. LV. B4⁵, 10¹; 4 प्रमा,
f. LV, B5⁴, 6⁸, 9².

འོད་ཅན།, -द्युति, f. (one with) lustre,
NA, 13^b.

འོད་མ།, वेणु m. a bamboo, BK,
30^b.

འོད་ཟེར།, अंशु, m. a ray, lustre,
BK, 12^c.

འོད་ཟེར་དང་ལྡན་པ།, -अंशुक, having
a lustre, BC, 57¹.

འོས་པ་

འོད་ཟུང།, काश्यप, m. a proper
name. KP, 1. 1, 2. 1, 3. 1, 4.
1, 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3,
8. 1, 2, 9. 1, 10. 1, 2, p, 183.

འོན་ཀྱང།, 1 किञ्च, ind, moreover,
and again, BK, 32^b; 2 किन्तु,
ind. but, NA, 11, 4, 13. 2.

འོན་དང།, तद्, ind. (in the sense of
तदा, तर्हि,), then, LV, B14¹⁸.

འོན་ཏེ་ན་ཡང།, ind. and, also, yet,
never the less, MK, 4¹.

འོས།, 1 (√अर्ह्, to be worthy of,
to deserve), (i) अर्हति, UV, 21^d.
(ii) अर्हसि, BC, 16^b, 18^b, 31^d, 32^d.
33^d, 34^d; 2 (√युज्, passive, to
be fit), युज्यते, BK, 25^d.

འོས་པ།, (√अर्ह्, to be worthy of, to
deserve); 1 अर्ह, deserving,
BC, 28^a; 2 अर्हति, BC, 39^d; 3
उचित, fit, BC, 37^d; योग्य, fit,
NA, 11 1.

འོས་ཡིན

འོས་ཡིན. ($\sqrt{\text{अर्ह}}$, to be fit), अर्हसि,
BC, 35^a.

འོས་སུ་གྱུར, कृतयोग्य, one who has
done what is good (lit. योग्यभूत,
one who has become fit or
worthy), LV. B21^o.

ཡ

ཡ་མཚན་སྒྲིམ་གྱུར, विसिस्मियाते, (pf.
of वि- $\sqrt{\text{स्मि}}$, 2nd to wonder,
pers. du), wondered, BC, 64^b.

ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ, सविस्मय, with
surprise, NA, 13. 15.

ཡང, and, also, too, again, but ;
1 अवि, ind. BC, 9^a, etc. ; BK,
1^b, etc. ; CŚ, 2^b, etc. ; KA, 3^b,
etc. ; KP, 2. 1, etc. ; LV,
B17¹⁷, C 4¹⁵, etc. ; MK.
2^a, etc. ; PD, 15^a NA, 5.
29, etc. ; NB, 26. 1 ; NBT, 5.
12, etc. ; UV, 22¹ ; 2 च, ind.
BG, 2¹, 3^b ; BK, 1^b ; KA, 11^a,

ཡང་དང་ཡང་དུ

etc. ; LV. B2¹, C2¹², etc. ; MK,
9¹ ; 3 तु, ind. BC, 20^a, 50^a ; NA,
6. 4, 7. 8 ; NBT, 5. 3 ; PD, 15^c,
20^b ; RK, 2 ; 4 पुनर्, ind. KP.
5. 1, 6. 1, 7. 1 ; 5 सम्, a
prefix, with. together with-,
thoroughly, very much, etc.,
BC, 46^b, 56^a ; 6 सम्यच्, ind.
thoroughly, completely, CŚ,
11^a KA, 6^a.

ཡང་དག་སྒྲིམ, संयम, m. restraint,
UV, 8^b ;

ཡང་དག་པ, 1 मृत, right, KP, 4. 2,
3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2,
10. 2 ; NB, 11. 1 ; 2 सम्यच्, per-
fect, right, correct, LV. A 14³⁹,
C2²⁹, 31, 33, 35, 37, 39 41, 43
7^{14, 16} NB, 1. 1, 2. 1 ; NBT. 2. 1,
7. 6, 8. 4, 9. 21, 11. 1, 12. 8.

ཡང་དག་པར་གནས, समधिष्ठित,
governed, guided, NA, 7. 3.

ཡང་དང་ཡང་དུ, मुहुर्मुहुर्, ind. fre-

ཡང་ན

quently, repeatedly, BC, 67°.

ཡང་ན, or, 1 अथवा, ind. NA, 3.

14, 13. 22, 23; 2 वा, ind. BC, 20¹, 52^{b, d}; UV, 26^d.

ཡང་འབྱུང་བ, पौनर्मव, (०र्मवी, f.), leading to re-birth. LV. C5⁷.

ཡངས་པ, दीर्घ, long, BK, 16^a.

ཡན་ལག, अङ्ग, n. a member or part or portion, a limb, LV. A 13³⁰, C7⁸; NA, 2°; RK, 30.

ཡན་ལག་བརྒྱུད, अष्टाङ्गिक, eight-fold, UV, 11^a.

ཡབ, (hon. for རྒྱལ་པོ་), father. 1 तात, m. NA, 3. 8, 6^b, 7. 8, 10, 11, 15; 2 पितृ, NA, 6^a; RK, 28, 29.

ཡབ་ཀྱུང་པོ་, राजपितृ, m, the father king, RK, 3.

ཡབ་ཡུས་, पितृ, (du. num.), the parent, the father and the mother. NA, 3. 11.

ཡམ་ཤིང་, समिध, f. fuel, specially

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ་

sacrificial sticks for the sacred fire, NA, 7. 13, 10. 5.

ཡལ་ག་ལྷན་པ, शाखिन्, m. lit. one with branches, i.e. a tree, NA, 11^d.

ཡལ་འདྲབ, पल्लव, m. n. a sprout, twig with leaves, BK, pp. 137 151.

ཡི, used after a vowel it indicates the genitive case, PD, 9^a.

ཡིད, the mind, 1 मनस्, n. BG, 4^a; KP, 7. 2; NA, 2. 17 NB, 9. 3; NBT, 1^d. PD, 3^a; UV, 26^{a, c}; 2 मानस, n. KA, 1^d.

ཡིད་མཁྱེགས་, *मनोभव, mind-born, but lit. मनोजव, swift as the mind, UV, 26^b.

ཡིད་དྲུ་མཆི་ཞིང་, मनोज्ञ, beautiful, LV. B10⁴.

ཡིད་ནི་གཙོ་བོ་, मनःश्रेष्ठ, that of which the mind is pre-eminent.

ཡིད་འཕྲོག་

ཡིད་འཕྲོག་, हारिन् (lit. मनोहारिन्),
(heart-) stealing, pleasing, NA,
3^b.

ཡིད་བྱུང་, उद्विग्नमानस्, depressed in
mind, anxious, NA. 3. 8.

ཡིད་བྱུང་བ་, 1 निर्विद्, disgust or
weariness of the vanities of the
world, LV, C1²³; 2 निर्विग्न,
disgusted, NA, 5. 2.

ཡིད་འོང་, हृदयङ्गम, heart- stirring,
pleasant, PD, 3^d.

ཡིད་ལ་, मानस्, belonging to the
mind, BK, 8^d.

ཡིད་ལ་རེག་པ་, मनोरथ, m. a
desire, desired object, NA, 7^c.

ཡིན་, to be, to exist, 1√अस्, (i)
अस्ति, UV, 22^a; (ii) अस्मि, BC, 6^a;
PD, 2^a; (iii) सन्ति, BC, 20^d; 2
√ भू, (i) भवति BC, 43^d, 45^d, 46^d.

CS, 6^d; KP. 2. 1; MK, 9^d; NA,
3^c, 13. 19, 25; NBT, 9. 34, 12.
18; PD, 4^d, 10^b, 14^d, 16^b, 18^d.

ཡུན་

21^b, 22^d, 27^b; (ii) भवन्ति, NBT,
9. 43, 10. 59; (iii) भवावः PD,
16^d; 3√विद्, विद्यते, UV, 19^c.

ཡིན་ན་, 1 सति, pr. pl. of सत्, loc.
(this) being, MK, 7^d; 2 स्यात्,
opt. 3rd pers. sing. of √अस्,
to be, NBT, 5. 15.

ཡིན་པ་, (√भू, to be), भवति, KP.
2. 1, 8. 2, 9. 2; NB, 25. 2.

ཡིན་པས་ན་, इति, ind. indicating a
cause, because, lit. (it) being
(so), NB, 1. 2.

ཡུ་, (personal pron. 1st pers., see
next), वयम्, we, BK, 6^d.

ཡུ་ཅག་, (ཅག་ is a plu. termination
of pers. pron.), वयम्, we, BK, 7^d.

ཡུ་བ་, त्सह, m. the hilt of a sword,
BC, 56^a.

ཡུ་བྱ་ཅག་, वयम्, we. NA, 12. 8.

ཡུན་, सुदूर्त, m. an instant, a very
small portion of time, BC, 1^b.

ཡུན་རིང

ཡུན་རིང, चिर, a long time, BC,
16°; NA, 13, 2, 12.

ཡུས (hon. for མ), the mother;
1 अम्बा, f. NA, 3. 8; 2 मातृ, f.
RK, 4, 28, 29.

ཡུལ, a country, place, 1 देश, m.
PD, 21°; RK, 2; 2 विषय, m.
CS, 18°; NB, 9. 1, 12. 1, 17. 1.

ཡུལ་འཁོར་བཅས, सराष्ट्र, along
with the kingdom, LV. B12²³.

ཡེ་ཤེས, ज्ञान, n. knowledge, wis-
dom, KP, 1. 1.

ཡེ་ཤེས་ཅན, ज्ञानिन, wise, KP, 1, 3.

ཡོང, समर्थ, capable, LV, B10¹⁶.

ཡོངས་གཏུང, सन्ताप, m, heat,
torture, BK, 9^d. 21^d.

ཡོངས་སྤངས་དེ, परित्यज्य, gd,
having given up, PD, 8ⁿ.

ཡོངས་སྤངས་བ (སྤངས is pf. of
སྤོང་བ √लज्, to abandon), परि-

ཡོངས་སྤངས་བཀུར་ནས

त्यागिन्, one who gives up,
UV, 4°.

ཡོངས་སྤངས (སྤངས is imp. of
སྤོང་བ, √लज्, to abandon),
परित्यजेत्, one should give up
(lit. परित्यज्, give up), UV. 4^b.

ཡོངས་ཇེ་གས་བར་བྱ, सम्पादियामि,
I am fulfilling, NA, 2. 16.

ཡོངས་ཇེ་གས་མཛད, परिपूरयत्, pr.
pl. making perfect or com-
plete, BK, 26^d.

ཡོངས་བཟུང་ནས, आदाय, gd.,
having taken, BK, 14°.

ཡོངས་སྤྱ, परि-, a prefix, fully,
round, excessively, BC, 32^b;
BG. 3^d; BK, 4°; NA, 7. 7,
13. 4; PD, 28^b.

ཡོངས་སྤྱ་སྤྱས་བར་བྱེད (परि -√.
शुष्, to be thoroughly dried up),
परिशुष्यति, BG, 2^d.

ཡོངས་སྤྱ་བཀུར་ནས (ཡོངས་སྤྱ་

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ

བཀྱར, परि✓ पूज्, to pay homage), *परिगृह्य, gd. having received (in the sense of परिपूज्य, having paid homage), LV A7¹⁵.

ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ, *परिचुम्ब, very agitated. NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་བགོད་ཅིང, परिक्रामत्, pr. pl. walking about, NA, 3. 2.

ཡོངས་སུ་གཅོད, (परि✓ छिद्, to cut completely), छिन्दति (lit -परिच्छिनत्ति), cuts, LV. B18¹¹.

ཡོངས་སུ་བཏང་ནས (བཏང, is pf. of བཏོང, ✓ लज्, to abandon), परिलज्य, gd. having abandoned, NA, 3. 11, 14.

ཡོངས་སུ་དུབ་པ, परिश्रम, m. fatigue, exhaustion, NA, 7. 19.

ཡོངས་སུ་གཏུང, सन्ताप, m. heat, torture, BK. 22^b.

ཡོད་གུར

ཡོངས་སུ་སྤང་བར་བྱ, परिहर्तव्य, to be avoided, PD, 28^b.

ཡོངས་སུ་སྟོད་པ, परिभोग, m. enjoyment, NA, 7. 13.

ཡོངས་སུ་རྫོགས་གུར་ཅིག, परिपूर्यतु, let it be fulfilled, LV. B18¹⁸.

ཡོངས་སུ་ཟད་པ, परिक्षीण, exhausted, PD, 11^c.

ཡོངས་སུ་ཟིན་པ, 1 परिग्रह, m. taking, KP, 1. 3 ; 2 परिगृहीत, taken, KP, 1. 1.

ཡོད, to be, 1 ✓अस, (i) अस्ति, BC, 7^a ; BK, 11^d ; CS, 14^b ; KA, 8^d ; KP, 10. 1 ; NA, 1^c, 6^{a, b, c, d}, 7. 5, 13. 11 ; PD, 6^a ; UV, 21^b ; (ii) सत्, pr. pl. existing, MK, 6^d ; (iii) सन्ति, CS, 10^a ; MK, 4^d ; 2 ✓भू, भवेत्, LV. B13¹² ; UV, 6^b ; 3 ✓विद्, विद्यते, CS, 5^o, 12^b.

ཡོད་གུར, भवेत्, UV, 6^b.

ཡོད་པ

ཡོད་པ (√अस्, √भू, √विद्, to be, exist), 1 अस्ति, LV. A14⁹ ; NA, 6, 7 ; 2 भाव, m. existence, CŚ, 20⁰ ; 3 विद्यते, exists, UV, 19⁰ ; 4 सत्, pr. pl. existing, MK, 6^a, 7^a, 8^a ; NB, 14. 1 ; 5 सत्ता, f. existence, MK, 10^a ; 6 सत्त्व, n. existence, NB, 27. 1, 28. 1.

ཡོད་པ་མ་ཡིན, न विद्यते, does not exist, MK, 3^d.

ཡོད་པར་འགྱུར, भवति, MK, 8^d.

ཡོད་པས་ན, सति, pr. pl. loc. (it) being, MK, 10^c.

ཡོད་མ་ཡིན, 1 असत्, not existing, CŚ, 5^a ; 2 न (lit. न भवति), not, MK, 3^b ; 3 नास्ति, does not exist, MK, 2^d ; 4 *विद्यते (lit. न विद्यते), do not exist, MK, 1^d.

ཡོད་མིན, 1 अविद्यमान, not existing, MK, 3^c ; 2 न, not, MK, 14^c ; 3 न विद्यते, does not exist, MK, 10^b.

གཡོམ

ཡོད་མེད, सदसत्, existing and not existing, CŚ, 10^a ; MK, 7^b.

ཡོན་རྒྱ, अर्घ्य, water offered at the respectful reception of a guest, LV. A7⁶.

ཡོན་དན, गुण, m. merit, good, advantage, KA, 8^b ; NA, 3^d.

ཡོན་དན་ལྡན, गुणवत्, endowed with good qualities, BC, 33^b.

ཡོན་དན་ལྡན་པ, गुणधर, possessing qualities, meritorious, LV. B 10¹⁹.

ཡོན་དན་མེད, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 24^c.

ཡོན་དན་མེད་པ, नैर्गुण्य, absence of good qualities, BC, 38^a.

ཡོན་དན་འཛིན, गुणग्राहिन्, appreciating the merits (of others), NA, 3^a.

གཡོམ, 1 कम्पन्ते, shake, UV, 20^d ; 2 चञ्चल, inconstant, unsteady, BC, 21^c.

གཡོ་མེད

གཡོ་མེད, अविकलित, not gone away, steady, NA, 2^d.

གཡོགས་པ, संवीत, covered, clothed, BC, 65°.

གཡོས་པར་འགྱུར, प्रकम्पते, shakes, UV, 20^b.

ར

ར་སྐུའི་བྱ, राघव, m. the son of Raghu, i. e. Rāma, the hero of the Rāmāyaṇa, BC, 36^a.

རང, self, own, one's own, belonging to oneself. 1 आत्मन्, BC, 30^b; NB, 10. 1; PD, 18^b; UV, 3^d; 2 स्व, BC, 3°, 9°, 17^a; LV. B 9¹⁸; NB, 9. 1, 12. 3, 24. 1; PD, 21°; UV, 12^a; 3 स्वक, LV. B 3^d; 4 स्वकीय, RK, 36; 5 स्वयम्, BC, 44^b; NA, 7, 8.

རང་གི་སྤེ, स्वजन, m. a kinsman, relative, BC, 44^a.

རབ

རང་གི་རྗེད་པ, स्वलाभ, m. one's own gain, UV, 13^a.

རང་གི་དོན, स्वार्थ, m, one's own interest, self-interest, one's own object, NB, 25. 1.

རང་གི་མཚན་རྟེན, स्वलक्षण, n. one's own characteristics, NB, 13. 2.

རང་རྟེན, 1 स्वतस्, ind. of one's self, by oneself, for oneself, BC, 10^d; 2 स्वयम्, ind. oneself, in one's own person, KA, 5^d.

རང་གཞས, स्वस्थ, self-dependent, confident, BC, 2^b, 42°.

རང་བཞིན, own state, nature, 1 प्रकृति, f. BK, 4^b; PD, 30^b; 2 स्वभाव, m. MK, 3^a.

རང་བཞིན་མེད, निःस्वभाव, without nature, MK, 10^a.

རབ, 1 प्र-, ind. a prefix meaning good, well, intensity, excellence, etc. UV, 26^a; 2 प्रकर्ष, m. excellence. NB, 11. 1; 3

རབ་བྱས

མུ, ind. a prefix expressing excellence, well, BK, 4^b.

རབ་བྱས, 1 འཕྲུག, opened, fully blown. NA, 13^a. 2 འཕྲིལ, raised, increased, BC, 36^a.

རབ་བྱས, བུམ་མེད, adorned, BK, 18^b.

རབ་བཅད (བཅད pf. of གཅོད་པ, √ གྱིད, to cut off), བཅོད, pf. cut off, BC, 57^b.

རབ་ཏུ 1 འཕྲ, ind. a prefix, up, upwards, BC, 56^d; 2 ག, a prefix, good, well, very, excessive, BC, 68^a; 3 སྒྲ, a prefix, thoroughly, PD, 19^b.

རབ་ཏུ་ཁྲིམ་པར་བྱེད, [ཤེས་པར་བྱེད, is being read (well), NA, 10^d.

རབ་ཏུ་བཀྲས་པ, བཀྲེད, cast away, thrown away, BC, 58^b.

རབ་ཏུ་བྱུང་བར་འདོད, བྱུང་བར་འདོད, imp. let it be fulfilled, NA, 13^d.

རབ་ཏུ་གདུངས

རབ་ཏུ་དགའ་བ་རྣམས, བསྐྱེད, de-lighted, happy, NA, 10. 4.

རབ་ཏུ་བསྐྱེད, བསྐྱེད, makes, LV, B 9¹⁰.

རབ་ཏུ་བྱས་པ, འཕྲིལ, raised, increased, BK, 18^d.

རབ་ཏུ་བསྐྱེད, བསྐྱེད, s' own, KA, 10^b.

རབ་ཏུ་དང, བཅོད, very clear, NA, 10^b.

རབ་ཏུ་དང་བྱེད, བསྐྱེད, imp. be gracious or propitious, NA, 5. 3.

རབ་ཏུ་རྒྱུ (རྒྱུ pf. of རྒྱུ་པ, √ བྲལ, to ask), བྲལ, pf. asked, RK, 4^d.

རབ་ཏུ་གདུངས (གདུངས pf. of

གདུང་བ, √ བྲལ, to torment),

*ཁྲོལ་བ, drags away (lit. བྲལ་བ, torments), BK, 1^a.

རབ་དྲ་འདའ་བྱའི་ཕྱིར

རབ་དྲ་འདའ་བྱའི་ཕྱིར, अतिक्रमेत्,
opt. one should pass over,
UV, 16°.

རབ་དྲ་རྣམ་པར་འབྱེད་པ, प्रविचय, m.
investigation, examination, KP
3. 1.

རབ་དྲ་བསྐྱོད་པ, आस्कालित, flapped,
NA, 8°.

རབ་དྲ་བྱིན, प्रयच्छ, imp. give, BC,
61°.

རབ་དྲ་བྱུང་ན, प्रव्रजति, pr. pl. loc.
(lit. प्रव्रजिते), having renounced
the world.

རབ་དྲ་བྱུང་བ, प्रव्रजित, turned a re-
cluse, à religious mendicant,
LV C1°.

རབ་དྲ་བྱེད་པ, प्रकरण, n. a treatise
(esp. introductory), MK, p.
176 ; NB, p. 154, 22, 1 ; NBT,
3. 1, 6. 1, 8. 1, 10. 6, 10, 11. 2,
4, 5, 12. 3, 5.

རབ་དྲ་སྲིམ་བགྱིད

རབ་དྲ་འབད་པ, सुप्रणिहित, well de-
termined or decided. BK, 32°.

རབ་དྲ་འབྱད་ཅིང, पपात, pf. fell
down, BC, 68°.

རབ་དྲ་སྦྱོར་བ, प्रयोग, m. applica-
tion, practice, KP, 4. 2.

རབ་དྲ་སྦྱོར་བར་བྱའི, *भवितव्य, (lit.
प्रयोक्तव्य), to be applied, KP,
4. 1.

རབ་དྲ་ཞི་བ, प्रशान्त, calmed, tran-
quilized, NA, 10. 7.

རབ་དྲ་ཞུགས་དྲི, प्रविश्य, gd. having
entered, NA, 10. 1, 2.

རབ་དྲ་བཞེས, प्रतीच्छ, imp. 2nd
pers. sing, take, 62°.

རབ་དྲ་གཡོ་བ, प्रकम्पते, shakes, UV
20°.

རབ་དྲ་སྲིམ་བགྱིད, प्रह्लादनी, delight-
ing, LV, B 10°.

རབ་དྲུ་གསལ་བ

རབ་དྲུ་གསལ་བ, प्रकटित, manifested, NA, 12^a.

རབ་དྲུ་བསྐྱར, समुन्नमित, raised up, NA, 11. 5.

རབ་ཐོབ, 1 प्रविष्ट, entered, BC, 15^b; 2 संग्राप्त, gained, obtained, BC, 11^d.

རབ་དང་བ, प्रसन्न, pure, UV, 26^o.

རབ་འདར, उत्कम्प, m. tremor, agitation, NA, 2^b.

རབ་དྲུ་བལྟགས, ललित्हे, pf. of √ लिह्, to lick, licked, BC, 53^o.

རབ་འབར, उज्ज्वल, bright, BK, 2^o.

རབ་འབྱུང, प्रसूति, f. appearance, production, NBT, 1^a.

རབ་སྐྱུར་བ, प्रयुक्त, employed, KA, 6^a.

རབ་ཞི, प्रशम, m. cessation, extinction, B11^b.

རི་མོ

རབ་ཞི་བ, प्रशमन, n. cessation, extinction, BK, 10^a.

རབ་གཞིན་བ, सुकुमार, m. very delicate, BK, 4^b.

རབ་རིབ, तिमिर, n. darkness, NB, 6. 1.

རལ་གྱི, असि, m. a sword, BC, 56^a.

རི, a mountain, rock, 1 पर्वत, m. NA, 7. 14, 19, 22; UV, 6^b; 2 शैल, m. UV, 20^a.

རི་དྲུགས, a deer, a wild beast, 1 कुरङ्ग, m. NA, 12^o; 2 मृग, m. BC, 60^a, 62^b; PD, 3^o; 3 हरिण, m. BC, 2^a; NA, 11. 4; 4 श्वापद, m. NA, 9. 9.

རི་བོ, अचल, m. a mountain, NA, 8^d.

རི་བོང, शशक, m. a hare, PD, 6^d.

རི་མོ, a line, 1 रेखा, f. PD, 29^a; 2 लेखा, PD, 29^o.

རི་མོ་མེད་པ

རི་མོ་མེད་པ, रेखाहीन, without stripes, RK, 21^b.

རི་མོར་བྱ་བ, मान, m. honour, BC, 64^d.

རིག, (√विद्, अव-√इ to know), 1 अवैमि, NA, 5^a ; 2 वेत्ति, NA, 5^b ; 3 विद्या, f. learning, KA, 12^c.

རིག་དང་ལྷན, विद्वस्, m. learned, a learned man, UV, PD, 24^a.

རིག་དང་བྲལ, विद्याहीन, devoid of learning, PD, 22^d.

རིག་ལྷན, विद्वस्, learned, PD, 21^d.

རིག་པ, learning, perception, knowledge, 1 विद्या, f. PD, 23^{a,c} ; 2 संवेदन, n. NA, 10.1.

རིག་པ་ཅན, विद्वस्, m. learned, RK, 17.

རིག་པ་སྤྲོད་པ, विद्यादातृ, m. one who gives learning, a teacher, PD, 25^b.

རིགས

རིག་པ་དོན་གཉེར, विद्यार्थिन् m. desirous of learning, PD, 23^d.

རིག་པ་འདོད, विद्यार्थिन् (lit. विद्या-काम), m. desirous of learning, PD, 23^b.

རིག་པ་ལྷན, विद्वस्, m. a learned man, PD, 21^a.

རིག་པ་འཛིན, विद्याधर, m. a class of semi-divine beings, NA, 2. 9, 13. 22.

རིག་པ་བསྐྱབས, कृतविद्य, learned, PD, 20^a.

རིག་བྱེད, सामन् (वेद), the Veda, NA, 10. 4.

རིག་འཛིན་མ, विद्याधरी, f. of विद्या-धर, a semi-divine being, NA, 4^c.

རིགས, a family, caste, कुल, n. BC. 10^a, 33^c ; NA, 13. 23 ; PD, 22^b ; RK, 18, 21^d ; 2 जाति, f. NA, 14^c ; 3 युक्त, proper, right,

རིགས་པ

LV. B12¹² ; MK. 9° ; 4 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་, is right, MK, 7^d.

རིགས་པ་, 1 རྒྱུ་མཁུ་, m. the science of logic, NB, 22. 1, p. 154. NBT, p. 116 ; 2 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་, right, CS, 22° ; 3 ཡུལ་ཡེ་ཤེས་, is right, BC, 61^b.

རིགས་པ་ར་འགྲུར་ (✓ ཡུལ་ཡེ་ཤེས་, passive, to be right), ཡུལ་ཡེ་ཤེས་, is right, NA, 3. 13.

རིགས་པ་ར་འཇུག་པ་, རྒྱུ་མཁུ་པ་, just, NA, 7^a.

རྒྱུ་མཁུ་, 1 གཙོ་མཁུ་, deep, LV. A 14⁵² ; 2 གཙོ་མཁུ་, long, KA, 1^d.

རྒྱུ་མཁུ་པ་, གཙོ་མཁུ་པ་, removed to a distance, removed away, NA, 7. 13.

རྒྱུ་མཁུ་, གཙོ་མཁུ་, long, LV. A6²¹.

རྒྱུ་མཁུ་, གཙོ་མཁུ་, n. a gem, BK, 2°, 28^a, 31° ; RK, 28.

རིགས་, གཙོ་མཁུ་, m. a course, order, BK, 27^b, NA, 4^b.

རི་རི་ལ

རི་རི་ལ་ཡེ་ཤེས་, གཙོ་མཁུ་, f. service, attendance, NA, 3. 14.

རི་རི་ལ་ཡེ་ཤེས་, གཙོ་མཁུ་, a regular order, UV, 3^b.

རི་ལ་ཡེ་ཤེས་, གཙོ་མཁུ་, m. n. a water-pot (generally used by ascetics), NA, 10^b.

རྒྱུ་མཁུ་, 1 གཙོ་མཁུ་ (or གཙོ་མཁུ་), right, proper, UV, 26^d ; 2 གཙོ་མཁུ་, fit, capable of, NB, 5. 1.

རྒྱུ་མཁུ་, གཙོ་མཁུ་, is right, MK, 6^b.

རི་ལི་ལ་, 1 གཙོ་མཁུ་, so much, that much, KA, 10° ; NA, 3. 8, 6. 4, 12. 14, 13. 13, 14. 14 ; 2 གཙོ་མཁུ་, as much as, NA. 3. 1, 5, 16, 7. 16.

རི་རི་ལ་, གཙོ་མཁུ་, one by one, NA, 3°.

རི་རི་ལ་, 1 གཙོ་མཁུ་, each, LV. B 21³² ; 2 གཙོ་མཁུ་, ind. singly, LV. B21²³.

རེག་གུར

རེག་གུར་ཅིང, आसमर्श, pf. touched,
laid hands upon, BK, 54°.

རེག་ཅིང, पस्पर्श, pf. touched, or
laid hands upon, BC, 4^a.

རེག་པ, स्पर्श, m. touch, RK, 23^a.

རེག་བྱེད, स्पृशति, touches, lays
hands upon, BK, 7^d.

རོལ་སྒྲིག, ललित, pleasing, char-
ming, NA, 12^b.

རོལ་པ, ललित, n. (लीला, f.) sport,
LV, p. 114.

རོལ་མོ, वादित, n. a musical instru-
ment, NA, 13. 2.

རླླང, wind, 1 मारुत, m. NA, 7. 19 ;
2 वायु, m. KP, 6. 3, UV, 20^b.

རློན་པ, आर्द्र, wet, RK, 35.

བརྒྱལ་པ, क्षय, m. an abode, resi-
dence, (Tib. lit. destruction,
from རློག་པ or བརྒྱལ་, to des-

ལག་འགྲོ

troy, pf. བརྒྱལ་ས, fut. བརྒྱལ་,
imp. རློག་.) BK, 13^a.

བརྒྱན་དང་བཅས, सरस, fresh, MA.
7. 19.

བརྒྱབས, वीचि, m. f. a wave, NA,
8^b.

ལ

ལ, 1 ptcl. denoting the sense
of 'where as', PD, 30° ; 2 प्रति,
ind. meaning 'with regard to,'
'about', BC, 43^a.

ལ་ལར, क्वचित्, ind. in some cases,
BC, 68^a, ^b.

ལ་སྒོལ་ས, see སྒོལ་ས

ལག, the hand, arm, 1 कर, m.
BK, 19^a ; 2 हस्त, m. BC, 56° ;
BG, 3° ; NA, 13. 2.

ལག་འགྲོ, a serpent, 1 भुजङ्ग, m.
BK, 3° ; PD, 27° ; 2 भुजङ्गम,
BK, 14^b.

ལག་པ

ལག་པ. the arm, hand, 1 भुज, m. BC, 67^b; 2 पाणि, m. LV. A12²⁰.

ལང་ཚོ, यौवन, n. youth, NA, 5°; PD, 11^a, 22^a.

ལངས་ཀྱི་བར་དུ, यावदुत्थास्यति, till he will get up (ལང་བ, उद्/स्था, to get up; pf. ལངས་, n. उत्थान, getting up; བར་དུ, यावत्, till), LV, A10⁷⁻⁸.

ལན་མང, बहुशस्, ind. frequently, often times, BC, 14^b.

ལན་གསེལ་བ (ལན, प्रतिवचन, n. answer; གསེལ་བ= གླུ་ས, आह, said), प्रत्युवाच, pf. replied, BC, 25^d.

ལས, a way, 1 प्रतिपद् f. KP, 4. 2, 3, 4, 5. 1, 6. 1, 4, 7. 1, 3, 8. 2. 10. 2; LV. C2⁴, ²³, 3¹⁶, 7⁵, ²³; 2 पथिन्, m. BC, 19¹, 68^o; 3 मार्ग, m. KA, 9^o; LV. C7⁸;

ལྷང་བ

NA, 7. 19, 9. 9, 12. 12; UV, 11^a, ^b, 16^d; 4 वर्त्मेन्, n. NA, 7^a; PD, 4°.

ལས, 1 कर्मेन्, n. work, deed, BC, 8^a; RK, 32; 2 a post-position generally indicative of the ablative case, PD, 9°; etc.

ལས་ཀྱི་མཐའ་, कर्मान्त, m. the completion of a work, occupation, LV. C2³⁶.

ལས་གུར་བ, -मय, an affix indicating 'made of', 'consisting or composed of,' BC, 27^o.

ལི་ཁྱི་ལྷར, सिन्दूरसदृश, vermillion-like, RK, 12, 34.

ལུགས, 1 नय, m. a policy, way, RK, 27, 30, 33; 2 मत, thought, considered, BC, 47^d.

ལྷང་བ, कन्दर, m. n. a cave, NA, 8^b.

ལུས

ལུས, *sṅkhar*, m. manure, KP, 2.
1, 3.

ལུས, a limb, body, 1 འགྲན, n. BK,
3°; 2 འཇམ་མཉམས་ཀྱི་ལུས་, LV. C2°; 3
ཀྱི་ལུས་, m. KP, 7. 2; 4 གཞུང་, n.
BG, 2°; 5 ཐུབ་, f. LV. B9°; 6
དེའི་ལུས་, m. BK, 1^d, 21^a; 7 བུའི་ལུས་, n.
BC, 60^a, 63°; KA, 7°; 8 བུའི་ལུས་,
n. BC, 13^b; 9 སྐུ་, n. BC,
67^d; BK, 8^d; BG, 3^a; KA,
10^b, °; LV. A14°; NA, 7. 7;
NBT, 3. 1.

ལུས་ཅན་, with the body, 1 འགྲན,
NA, 12°; 2 བུའི་ལུས་, LV. A13°;
NA, 2°; 3 དེའི་ལུས་, BC, 43°.

ལུས་དང་ལྗང་, -གཞུང་, with the body,
LV. A13°.

ལུས་མེད་, འགྲན་, m. body-less,
cupid, NA, 12°.

ལེགས་. ལུ་, a ptcl. good, exce-
llent, much, very much, BC,
11^b; PD, 25°.

ལེན་པ

ལེགས་པ་འདོད་, རྒྱུ་ལྡན་, wishing
bliss, CS, 22^b.

ལེགས་པར་, well, good, 1 ལུ་,
ind. LV. A13°; NA, 11^a;
UV, 17°; 2 ལུ་, n. NA, 12.10;
3 ལུ་, ind. LV. A7°; 12°.

ལེགས་པར་གནས་པ་, ལུ་, being
in a good state, NA, 7. 3.

ལེགས་པར་སྤྱད་པ་, ལུ་, n. any
good or virtuous act, UV, 17°.

ལེགས་པར་སྤྱོད་, ལུ་, one
should practise, UV, 6^d.

ལེགས་པར་འོངས་, ལུ་, n. wel-
come, happy arrival, NA, 11^a.

ལེགས་སྤྱོད་, ལུ་, m. a preceptor
who performs the *upanayana*
ceremony, *Ācārya*, PD, 25°.

ལེན་པ་ (ལུ་-ལུ་, to take; with
སྤྱོད་, ལུ་, a song, ལུ་, to
sing). 1 ལུ་, PD, 3^d; 2 ལུ་,
NA, 12. 5.

ལེན་པར་འགུར

ལེན་པར་འགུར (ལེན་པ, √ग्रह्, to take), ग्रहीष्यति, NA, 7. 5.

ལེའུ, a chapter, 1 अध्याय, m. BG, p. 152 ; 2 परिच्छेद, m. NB, 22. 2 ; RK, 1 ; 3 परिवर्त, m. KP, p. 183, LV. A, p. 114, B, p. 121, C, p. 131 ; 4 सर्ग, BC, p. 113.

ལེ, पर्ण, n. a leaf, UV, 21^b.

ལེ་གྲུས་, प्रवृत्ति, f. story, account, news, LV. B20¹¹.

ལེག་, विपर्यय, m. contrariety, reverse, BC, 20^a.

ལེག་ལྟ་, मिथ्यादृष्टि, f. wrong view, CS, 3°.

ལེག་པ་, मिथ्या, ind. false, UV, 9°.

ལེག་པར་ལྷུང་བར་བྱེད, विनिपातयितुम्, inf. to cause to throw down, to destroy, (lit. विनिपातन, throwing down, destruction), KP, 1. 1.

ལྷུ

ལེག་ལྷུང་བྱེད, विनिपात, m. falling down, destruction, KP, 1. 3.

ལེག་ས, वलित, slanting, NA, 2^b.

ལེང, अवसर, m. opportunity, occasion, a proper or opportune time, BC, 14^a.

ལེང་བ, अन्ध, m. a blind man, KA, 8¹.

ལེངས་སྤྱོད, enjoyment, 1 भोग, m. BG, 5^b ; BK, 28°, 30°, 32^b ; 2 सम्भोग, RK, 19.

ལྷ

ལྷ, मांस, n. flesh, meat, RK, 35.

ལྷ་ཁྲག་, रक्त-मांस, n. flesh and blood. RK, 36.

ལྷར, 1 अभ्युद्भूत, uprisen, LV. B6⁵ ; 2 पूर्व, the east, LV. B21²⁸.

ལྷུ, शाक्य, m. the race to which the last Buddha belonged,

འཁྱུ་གཞིན་ཀྱི

BK, 11^a; BC, 60¹; LV, B 20^{20, 28}, 21².

འཁྱུ་གཞིན་ཀྱི, शाक्यकुमार, m. the prince of the Śākya, LV. B 21^{7, 22}, 22⁴.

འཁྱུ་འི་ཆོག་ས, शाक्यगण, m. the Śakyians, LV. B20⁷.

ཤི་འཕོས་, च्युत, gone, dead, LV. B17²⁴.

ཤི་བ, मृत, dead, NA, 5. 2.

ཤིང་, a tree, 1 तरु, m. NA, 10^a; 2 द्रुम, m. LV. B9³; 3 पादप, m. BC, 49^a; 4 वृक्ष, m. BC, 46^a; LV. C 10¹¹; PD, 22^c.

ཤིང་རྩ་, रथ, m. a chariot, LV. B21^{26, 31}; RK, 35.

ཤིང་སྐྱུག་ས་པོ་, घन, thick. (lit. घन-वृक्ष. thick tree), NA, 7-19.

ཤིན་ཏུ་, exceedingly, excessively, well, 1 अति-, ind. a prefix, NA,

འཁྱུ་གས

12. 4; PD, 29¹; 2 परम, LV.

B16⁴; 3 मृश, BC, 66^d; 4 साधु, rightly, LV. A7¹³, 12²².

ཤིན་ཏུ་ཆེ་, अतिमहत्, very great, RK, 30.

ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ, अतिपृथु, very broad, wide, NA, 10^a.

ཤིན་ཏུ་ཐུབ་ཆོད་ལྷན་, अत्यन्तसाहसिक, very violent, very daring, NA, 7. 2.

ཤིན་ཏུ་སྤངས་བ, अलम्, ind. enough of. no need of, NA, 2. 1.

ཤིན་ཏུ་བདེ་བ, सुख, very happy. UV, 23^d, 24^d.

ཤིན་ཏུ་གཞིན་ཀྱི, सौकुमार्य, n. tenderness, (lit. सुकुमार, very delicate), BC, 28^b.

འཁྱུ་གས, 1 वेग, m. force, LV. A 14³¹; 2 सामर्थ्य, n. power, capacity. NBT, 9. 39, 10. 15, 12. 5.

ཤལ་མ་ཅན

ཤལ་མ་ཅན, शक्ति(मन्), powerful,
RK, 36.

ཤལ, त्वच्, f. bark, NA, 10^a,

ཤེད་བྱ་མེད་པ, न-मानव, m. not a
man, KP, 4. 4.

ཤེད་ལས་སྐྱེས་མེད་པ, न-मनुज, m.
not a man, KP, 4. 4.

ཤེས, 1 -ज्ञ, one who knows, BC,
40^c; RK. 15; 2 √ज्ञा, to
know, जानत्, pr. pl., BC, 30^b;
जानीते, CS, 6^d; 3 √मन्, to con-
sider, मन्ये, PD, 11^b.

ཤེས་ཀྱིས, *ज्ञात्वा, having known,
(lit. जानीहि, imp. know), UV,
16^d.

ཤེས་བགྱིས, (ཤེས, ज्ञान, n. know-
ledge, བགྱིས is pf. of བགྱིད,
√कृ, to do), जानामि, I know,
UV, 1^b.

གཤེགས

ཤེས་ནས, ज्ञात्वा, gd. having known,
LV. A8⁵.

ཤེས་པ, 1 -ज्ञ, m. one who knows,
BK, 7^d; 2 knowledge, (i) ज्ञान,
n. KP, 3. 1; NB, 1. 1, 2. 1, 6.
3, 8. 1, 11. 2, 13. 1, 18. 1, 25.
2; NBT, 2. 2, 7. 6, 8. 5, 9. 16,
11. 2, 12. 9. (ii) प्रतीति, f. NB,
5. 1; 3 वेदिन्, one who knows,
BC, 4^b.

ཤེས་རབ, प्रज्ञा, f. wisdom, PD, p.
1, 1^a; UV. 5^b.

ཤོག, (imp. of རོང་བ, आ-√गम्,
to come), 1 आत्रज, come, BC,
50^d; 2 एहि, NA, 8. 1, 10. 1,
12. 7.

གཤེགས, (it represents both pre-
sent and past tenses, but most-
ly in the past tense, and means
√गम्, to go). 1 गत, NA, 3. 9;
BK, 15^b; 2 जगाम, BC, 63^d; 3

གཤེར་བ

- ययौ, BC, 65^d; 4 यात, NA, 3. 11; 5 याति, BC, 64^b, 66^b.
 གཤེར་བ, आर्द्र, moistened, wet, NA, 10. 5.
 གཤེག་བ, पक्ष, m. a wing, RK, 21^a.
 བཤད, 1 स्मर्यते, it is remembered, said, KA, 6^b; 2 स्मृत, remembered, said, declared, CS, 7^b; PD, 25^d. 26^l.
 བཤེས, मित्र, n. a friend, BC, 36^a.

ས

- ས, the earth, 1 क्षिति, f. BC, 66^d; NA, 5^b; UV, 21^a; 2 पृथिवी, f. BC, 20^c; KP, 6. 2; 3 भूमि, f. BC, 68^b; 4 मही, f. BC, 28^d.
 ས་བོན, बीज, n. seed, CS, 12^a.
 ས་འཛིན, वसुधा, f. the earth, BC, 23^b.
 ས་གཞི, भू, f. the earth, BK, 20^c.

སར

- ས་འོག. रसातल, n. the nether world, one of the seven regions below the earth, NA, 14^b.
 ས་གསུམ, भुवनत्रय, n. the three worlds, (i. e. heaven, earth, and the lower region), NA, 6^c.
 སངས་བྱེས, the Lord Buddha, 1 बुद्ध, BC, p. 113, BK, 9^a; PD, 8^a; 2 *सम्बुद्ध, UV, 14^a.
 སད་བ, 1 जागरण, n. awaking, LV. A13¹⁰; 2 प्रतिबुद्ध, awakened, LV. B5³.
 སད་བར་གནས, जागर, m. awaking (སད་བ, awaking; སད་བར་གནས, जाग्रत्स्थिति, f. or जागर, m. awaking state), LV. A11¹⁴.
 སས (ས + འས), वा, ind. or, UV, 26^d.
 སར, loc. भुवि, on the earth, NA, 6^a.

སྐྱ

སྐྱ, किम्, interrogative pronoun,
1 कः, who, BC, 39^d; NA, 5^b;
PD, 24^b; UV, 21^d (སྐྱས); 2
काम्, whom, NA, 1^a; 3 कस्य,
(སྐྱཡི) BC, 27^b; क, ind.
where, BC, 45^d.

སྐྱེག, interrogative pronoun,
who, 1 कः, NA, 17. 2; 2
का, NA, 13. 19, 25.

སྐྱམ (for བསྐྱམ), त्रि, three.
RK, 8.

སྐྱམ་ཅུ་ཅ་གཉིས, द्वाविंशत्, thirty-
two, LV. A13⁹, 10, 14⁸.

སྐྱམ་ཅུ་སྐྱེདྲག, षट्त्रिंशत्, thirty-six,
RK, 7.

སྐྱམ་ཀྱང, कश्चित्, a certain man,
LV. B19¹⁵, 16.

སེང་གེ, सिंह, m. the lion, PD, 6^c;
RK, 21^c.

སེང་གེའི་ཁྲི, सिंहासन, n. a throne,
NA, 6^a.

སེམས་དཔའ

སེམས, the mind, 1 चित्त, n. BC,
26^d; NB, 10. 1; UV, 25^c, ^d;
2 चेतस्, n. BC, 36^c, 67^d; NA,
7^d, 8^d; 3 हृदय, n. BC, 39^a.

སེམས་ཀྱི་སྒྲོ་བློས, चित्तमति, Mind-
understanding, a proper name,
RK, 2, 22.

སེམས་ཅན་དག་པ, शुद्धसत्त्व, one
with a pure mind, LV. B11⁷.

སེམས་ཅན་མེད་པ, न-सत्त्व, m. not a
being, KP, 4. 4.

སེམས་ལྷན་པ, (གཏུང་); (सन्तप्त-)
मनस्, one with a mind (which
is afflicted), BC, 12^d.

སེམས་བདེ་བ, निर्वृति, f. bliss,
happiness (lit. happiness of the
mind), NA, 11. 2.

སེམས་པར་བྱིད (√चिन्त, to think),
चिन्तयसि, you are thinking, NA,
1^a.

སེམས་དཔའ, सत्त्व, n (i) a brave

སེམས་ལས་བྱུང་

mind ; with བྱུང་ཐུབ་, बोधि, f. perfect spiritual enlightenment, before it, it means a Bodhisattva, an aspirant to *bodhi*, BK, p. 137 ; LV. A12^a ; (ii) the first of the well-known three *guṇas*, (*སེམས་དཔའ་ལྷན་*, सत्त्ववत्, like सत्त्व) BK, 12^b.

སེམས་ལས་བྱུང་, चैत, that which has sprung from the mind, related to mind, NB, 10. 1.

སེམས་ཤིང་, 1 दध्यौ, pondered over, BC, 68^a ; 2 निध्यायत्, pr. pl. pondering, LV. A13^{a1}.

སེར་སྒྲི, कपिल, m. a sage of the name, BC, 30^a, 51^b.

སེལ་མཛད་པ་, नाशन, removing, causing to perish, UV, 14^a.

སེལ་ཁྲིང་, अपनयत्, pr. pl. removing, NA, 7. 19.

སོང་

སོ, दन्त, m. tooth, NA, 12^d ; NBT, 5. 18.

སོ་སོ, व्यस्त, separated, MK, 11^a.

སོ་སོའི་སྤྱི་བོ་པ་, पार्थग्यजनिक, belonging to a worldly, natural or unsanctified man, LV. C1¹⁴.

སོ་སོར་རྟོག་, प्रत्यवेक्षा, knowing precisely, 7 KP, 4. 3, 4, 5. 1, 6. 1, 2, 3, 4, 7. 1, 2, 3, 8. 2, 10. 2.

སོགས་ (often with ལ་ before it), आदि, beginning or beginning with, NB, 6. 3 ; NBT. 2. 1.

སོགས་པ་, beginning, beginning with, and others, 1 आदि, m. NBT, 1^c ; 2 प्रवृत्ति, f. NA, 7. 7.

སོང་ (pf. of འགྲོ་བ་, √ गम्, to go), went, reached, came, 1 उपसंक्रामत्, LV. A6⁸ ; 2 गत, BC, 51^c ; BK, 9^c ; 3 गम्यताम्, imp. (let

སོང་མུ

one go), BC, 50^b ; 4 ययौ (pf. √या, to go), BK, 14^d.

སོང་མུ, -सङ्गम्य, gd. having gone or approached, LV. A6¹.

སོང་ནས, गत्वा, gd. having gone, BC, 50^d ; PD, 17^c.

སོང་བ, 1 गत, went, arrived, UV. 17^d ; 2 गमन, n. going, LV. B19¹².

སོང་བར་གྱུར, came out, went, 1 निष्क्रान्त, NA, 4. 1 ; 2 ययौ, BC, 67^d.

སོང་ལ, गच्छ, imp. go, LV. A2⁴.

སོང་མོ, अङ्गुली, f. a finger, NA, 12.4.

སྲས, पुत्र, m. a son, LV. A9¹² ; RK, 5, 6, 20, 24.

སྲས་པོ, पुत्र, m. a son, BC, 31^c, 33^b.

སྲིད, 1 भवेत्, it may be, NA, 12. 13 ; 2 वा, ind. or, PD, 9^d.

སྲིད་ལྔ

སྲིད་བ, भव, m. transmigratory existence, birth, saṃsāra, CŚ, 1^d ; UV, 16^c.

སྲིད་བ་ཟད, भवक्षय, m. the destruction of birth, UV, 16^b.

སྲིད་མེད་བ, विभव, m. the absence of birth, UV, 16^c.

སྲིད་ཀྱ, शुश्रूषा, f. service, NA, 4^c, 5. 4, 6. 2.

སྲིད་ཀྱ་བྱེད་བ, शुश्रूषमाण, pf. ptcl. serving, NA, 5^c.

སྲུང་བ, (√रक्ष्, √पाल्, to protect), 1 रक्षन्ति, BK, 13^b ; 2 रक्षसि, NA, 1^b.

སྲུང་ས་ལྷིག (སྲུང་ས pf. of སྲུང) རྒྱལ, imp. protect.

སྲིག་བ, दाह, m. burning, BK, 1^d.

སྲིད་ལྔན, उत्सुक, anxiously desirous, eagerly expecting, NA, 8^d.

ཐེན་པ

ཐེན་པ, ལྷལ་, f. thirst (lit. and fig.), strong desire, BC, 45^a ; LV. B18⁷, C5⁸, 6⁸; UV, 5^d, 22^c.

ཐེན་པའི་བསམས་པ, ག་སྐྱ་, f. expectation, BC, 10^c.

ཐོག་, life, 1 जीवित, n. BC, 21^c ; 2 प्राण, m. BG, 5^c.

ཐོག་ཆགས་, 1 प्राण, m. life, RK, 36 ; 2 प्राणिन्, m. a living being, BC, 47^d.

ཐོག་དང་བྲལ་, निपातित, killed (lit. deprived of life), PD, 6^d.

ཐོག་མེད་པ, न-जीव, m. not a living being, KP, 4. 4.

ཐོན་མཐོན་, ལྷལ་ཐུག་, imp. let it be endured BC, 55^c.

ཐོར་, again, 1 'पुनर्, ind. KA, 6^c; BC, 50¹ ; 2 भूयस्, BC, 17^c, 47^b 64^d, 67^a.

ཐོར་སོང་ཐེ, प्रतिक्रम्य, gd. having gone back, LV. B19^d.

གསང

ཐོབ་པར་གྱུར་དོ, प्राप्त, arrived, NA, 7. 22.

ཐོང་ (✓ཡམ་, ✓མིན་, to beg, ask), ཡམ་ཅེ, LV. B13¹⁶.

ཐོང་བ, 1 अर्थिन, a suppliant, NA, 7^c ; PD. 15^b ; 2 ཡམ་ཅི, you solicit, LV, B16⁹.

ཐོབ་, शिक्षक (आचार्य), a teacher, PD, 25^a.

ཐོབ་པ, ग्रहण, n. taking, here in the sense of शिक्षा, learning, KP, 3. 1.

ཐོབ་པར་, शिक्षितु[म], inf. to learn, KP, 4. 1.

ཐོབ་དཔོན་, आचार्य, m. a teacher, preceptor, NBT, 10. 46, 11.12.

ཐོབ་མ་, शिष्य, m. a disciple, pupil, 11. 10.

གསང་པད་, sharp-sounding, NA, 2^a.

གསལ

གསལ་དུ་གསེལ, शृणुष्व, imp. listen, LV. B17²².

གསལ་བ, new, 1 नव, RK, 35 ;
2 बाल, NA, 10. 6.

གསལ, भास्वर, bright, BC, 13^a.

གསལ་བ, bright, clear, very clear, open, 1 प्रकाश, NA. 6. 5 ;
2 व्यक्त, BK, 17^d ; 3 *सुव्यक्त, CS, 2^d ; 4 स्फुट, BK, 32^d ; LV. B 4⁶.

གསལ་བར་བྱས, दीप्यते, it shines, KA, 4^b.

གསལ་ཞིང, स्फुट, clear, NA, 12^c.

གསུང, (√वच्, √वर्ण, etc. to say, talk, speak), 1 उक्तवत्, CS, 2^c ;
2 वक्ष्यन्ति, BC, 37^b ; 3 वर्णयन्ति, CS, 3^d ; 4 वाच्, f. speech, NBT, 1^c.

གསུང་བ, (√वच्, etc. to say, pf.

གསུངས, imp. གསུང), -आख्य,

གསོ་བ

(at the end of a compound), called, BC, 38^b,

གསུངས (see གསུང་བ), 1 ऊचे, pf. said, BK, 31^d.

གསུངས་ནས, उक्त्वा, gd. having said, RK, 33.

གསུངས་བ, 1 said, (i) आबभाषे, pf. BK, 25^a ; (ii) आह, RK, 23 ; 2 वर्यते, is being said, CS, 4^{b, d}.

གསུས, 1 त्रय, three-fold, BK, 12^a, 31^a ; NBT. 10, 14 ; 2 ति, three, BK, 9^b ; NB, 25. 2.

གསོར, gold, 1 काञ्चन, n. BC, 56^b, 59^c ; 2 सुवर्ण, n. UV, 6^b ; 3 हेमन्, BK, 28^a.

གསོར་གྱི་ཡུ་བ་ཅན, स्वर्णमुष्टि, with a golden handle, RK, 9.

གསོར་གྱི་རང་བཞིན, शातकुम्भमय, made of gold, BK, 19^d.

གསོ་བ, चिकित्सा, f. medical treatment, curing, PD, 17^b.

གསོ་བ་

གསོ་བ་མེད་པ, *n*-ལོཅ, not a thriving one (in the sense of a man). KP, 4. 4.

གསོད, 1 གཏ, pt. ptcl. of √ཏ, killing, PD, 18^a; 2 ཏཏཏཏ, I kill, BC, 62^b; 3 ཏཏ, m. killing, PD, 3^c; 4 ཏཏ, killed, PD, 18^d.

གསོན་པ, *जीवित*, *n*. life, BC, 22^d.

གསོན་པའིན, *जीवत्*, pt. pl. living, NA, 5. 2.

གསོལ་གྱིས, *आनय*, imp. bring, (lit. བྱུང་ཅ, ask), LV. B17²⁰.

གསོལ་ཅིག, *निवेद्य*, imp. inform, LV. A2¹¹.

གསོལ་བར་བྱ, *विज्ञाप्य*, to be informed, BC, 14^d.

གསོལ་མཛོད, *आनय*, imp. bring, BC, 62^d.

གསོས་པ, *पोष*, m. maintaining, BC, 10^b.

བསལ་བར་བྱ

བསལ (pf. བསལགས), *चेतव्य*, to be accumulated, BC, 22^b.

བསད, *हन्यते*, is being killed, PD, 18^c.

བསམ་གྱིས་མི་བྱལ་པ, *अचिन्त्य*, un-thinkable, RK, 19, 35.

བསམ་གཏན, 1 ཏྱཎ, *n*. meditation, NA, 1^a; 2 ཏྱཎཏ, pt. pl. meditating, NA, 2^d; 3 ཏྱཎ, *योग*, concentration, m. RK, 10.

བསམ་པ, intention, thinking, a thought, 1 ཏྱཎཏཏཏ, m. LV. B18¹⁹; 2 ཏྱཎཏ, *f*, CS, 11^c. 3 ཏྱཎཏཏ, *n*. NA, 7. 9; 4 ཏྱཎ, m. BC, 8^c.

བསམ་བར་བྱ, *चिन्त्यते*, (pt. in the sense of the near^{ft}.) is being thought, NBT, 10. 37.

བསལ་བར་བྱ, *निर्धमेत्*, should remove completely, (lit. should blow out), UV, 3^d.

བསལ་བར་བྱས་ནས

བསལ་བར་བྱས་ནས, सूचयित्वा, gd.,
having indicated, NA, 8. 3.

བསིལ་པོ, शिशिर, cool, NA, 7. 19.

བསིལ་བ་ཉིད, शीतलता, f. coolness,
BK, 23^d.

བསོགས་ཏེ, सन्निपात्य, gd. having
got assembled, LV. B 20^o.

བསོད, पुण्य, n. religious or moral
merit, BK. 1^o, 9^b; CS, 1^a.

བསོད་སྦྱོམས, कामसुखल्लिका, f. over
enjoyment, LV. C 1¹⁰.

བསོད་ནམས་འདོད་པ, पुण्यकाम, de-
sirous of religious merit CS,
8^a.

བསོད་ནམས་མིན་པ, अपुण्य, the ab-
sence of religious merit, CS,
6^a.

བསྐབས (pf. of བསྐབ་པ, to make
or become less), तनु, thin, less,
LV, B18^o.

བསྐབ་བར་གྱིས

བསྐབ (ft. of བྱུང, √ पा, √ रक्ष्, to
protect, pf. བསྐབས), पातु, imp.
3rd pers. sing. NA, 1^d.

བསྐབ་བ, (see above), 1 *रक्ष्, to
pr. pl. keeping, BC, 3^o; 2 रक्षा,
f. protection, LV. B20²³; NA,
7^b.

བསྐབ་བའི་ཕྱིར, रक्षणार्थ, for guard-
ing LV. B 21⁴².

བསྐབས (see བསྐབ), पातु, NA, 2^d.

བསྐབས་པ (see བསྐབ), पाल्यते, is
being protected, NA 7. 7.

བསྐབས (pf. of བསྐབ་པ, √ दह्,
to burn), 1 दहति, BK, 1^b; 2 दह्य-
मान, UV, 24^a.

བསྐབ་པ (pf. བསྐབས), शिक्षा, f.
training, culture, BK, 1^a, 10¹,
13^b, 24^b.

བསྐབ་པར་གྱིས, शिक्षेत, one should
learn, UV, 16 f.

བསྐྱབས

བསྐྱབས, शिक्षित, trained, NA, 11^a.

བསྐྱུས་ནས (བསྐྱུ་བ, विप्र-√लभ्, to deceive, pf. वन्युस, imp. न्युस), विप्रलभ्य, gd, having deceived, BC, 48^b.

5

ཏུལ་པོ་, जर्जर, broken to pieces, shattered.

ཏུལ་པོར་བྱས་པ་, जर्जरीकृत, made broken to pieces, shattered, CS, 1^d.

ཏྲི་, 1 दिव्, f. the heaven, BC, 58^b;

2 दिव्य, divine, NA, 17. 5 ; 3

देव, m. a god, lord, LV. A3²⁴,

B 7³, 8¹. 12⁷. 14⁵, 20²² ; NA.

2. 4, 7. 2 ; (in the sense of

a king PD, 8^b ; 4 देवता, f. a god or goddess, NA, 20. 11, 17.

5 ; 5 दैव, n. destiny, fate, BC,

19¹ ; 6 युष्मद्, used figuratively

ཏྲི་མོ་

for 2nd pers to show respect, RK, 23.

ཏྲི་ཅིག་, 1 *तात, a term of respect applied to elders or other venerable personages. (It is also a term of endearment usually used to inferiors or juniors.

ཏྲི་ཅིག་ lit. means देव, a god, applied here to the father who is regarded as a 'god), Bk, 5^a ; 2 देव, m. a god, lord, LV. B15¹, 17^a.

ཏྲི་ཏྲ་བ་, देवतादर्शन, n. to see a god, NA, 12. 14.

ཏྲི་ན་གནས་པ་, दिवौकस्, a god, BC, 58^b, 60^a.

ཏྲི་དབང་ཕྱུག་, महादेव, m. the Great God, Śiva, RK, 32.

ཏྲི་མི་, नरदेव. a king, LV. B10³,

ཏྲི་མོ་, देवी, a goddess, BC, 33^d ; NA, 13. 20.

ལྷ་ཚོགས

ལྷ་ཚོགས, देवसङ्घ, m. a multitude of gods, BC, 58°.

ལྷ་ཡི, दिव्य, divine, BC, 58^d, 63°.

ལྷ་ཡུལ, *दिविज, divine, (lit. देव-विषय), belonging to the domain of gods), UV, 22^b.

ལྷག, अधिक, more, NA, 7°.

ལྷག་གཞས, अधिवासना, assent, acceptance, BK, 24^d, 25°.

ལྷག་པ, 1 अतिरेक, m. excess, LV. A13²⁸; 2 अधिक, more, PD, 13^b; 3 अभ्यधिक, higher, greater, BK, 6^a; 4 शिष्ट, m a wise man, KA, 3^b.

ལྷག་ས་འགྲུང་བ, भुक्तोज्झित, remnants of the food eaten, NA, 6°.

ལྷན་ཅིག, सह, ind. with, NB, 9. 1.

ལྷན་ཅིག་སྐྱེས, सहज, natural, innate, BC, 49^b.

ལྷ་ཡུལ

ལྷ་ག་པ, गद्य, n. prose, KA, 11^a.

ལྷུང་གུར, छ'सते, vb. drops, falls down, BG, 3°.

ལྷུང་བཟེད, पिण्डपात्र, n. an alms-bowl, RK, 10.

ལྷོ, दक्षिण, south, LV. B21⁴⁵.

ལྷ

ལྷ་པོ་ན་གྱི, अपोनाग, a king of the name, RK.

ལྷ་ཡི, अये, ind. a vocative ptcl. or a kind of gentle address, NA, 7. 22.

ལྷོ་སྐྱོ, 1 अहो, ind. a word showing surprise or wonder, NA, 6. 2, 7. 24. 10. 4, 13. 2; PD, 30^a; 2 हन्त, ind. a ptcl. implying joy, surprise, or grief, BC, 62^d.

ལྷ་ཡུལ, उत्पल, n. a lotus, blue lotus, BC, 57^a.

II. SANSKRIT-TIBETAN

अ

अंशु, m. འོ་ཟེ་ར, a ray, beam of light.

अंशुक, 1 (i) n. གོ་ས, a cloth, (ii) m.

འོ་ར, a ray ; 2 འོ་ར་ཟེ་ར་དང་ལྷན་
with a ray.

अकरोत्, vb. གུས, made.

अकारण, གྱུ་མེད་པ, without a cause.

अकारयत्, vb. གུས, got (it) made.

अकार्षीम्, vb. མཇོན, they two did.

अकाल, m. དུས་མེད, a wrong or bad time.

अकृत, མ་གུས, not done, not gained.

अकृतज्ञता, f. གུས་པ་གཞོན་པ་མ་ཡིན་པ,
ungratefulness.

अकृत्य, གྱུ་མིན, that which is not to be done.

अङ्क

अकृत्वा, gd. *མ་གུས, having not done.

अक्रम, འཇུག་པར་གྱུ་བ་མ་ཡིན་པ, not to be followed.

अक्रियावत्, གྱུ་བ་མི་ལྷན, without any action.

अक्षय (*कूर), མི་ཟད, exempt from decay,

अक्षि, n. མིག, the eye.

अगार, n. ཁྱིམ, a home.

अग्नि, m. མེ, fire.

अग्रतस्, ind. མཉུན་དྲུ, in front of, before.

अग्रयायिन्, m, ལྷ་འཇུག, a leader.

अग्लान, འགྲི་བ་མེད་པ, n. not fading.

अङ्क, m. 1 དྲགས, a mark ; 2 པང, the lap.

अङ्कुर

अङ्कुर, m. n. མུ་གུ, a sprout, shoot.

अङ्ग, n. 1 ཡན་ལག, 2 ལུས, the body, a limb,

अङ्गना, f. བུད་མེད, a woman.

अङ्गुली, f. རོང་མོ, a finger.

अचल, m. རི་བོ, a mountain.

अचिन्त्य, བསམ་གྱིས་མི་བྱལ་བ་ un-thinkable.

अच्युत, མི་གཏོ, not perishing.

अज्ञान, n. མི་ཤེས, ignorance.

अङ्गलि, m. 1 ཐལ་མོ, 2 སྒྱིམ་བ, the hollow of the hands joined together,

अण्ड, m. n. སྒོ་ང, an egg.

अतस्, ind. 1 དེ་ནས, 2 དེ་ཕྱིར,

3 དེའི་ཕྱིར, 4 འདི་ལས, there-fore.

अति-, prefix, ཤིན་དུ, exceedingly.

अदृष्ट

अतिक्रमाय (*अतिक्रमेत्), འདེའ་བུ་འི་

ཕྱིར, for stepping beyond.

अतिक्रान्त, བས, passed.

अतिथि, m. མགྲོན, a guest.

अतिमहत्, ཤིན་དུ་ཆེ, very great or big.

अतिरेक, m. 1 འཕགས་པ, lit. आर्य, noble ; 2 ལྷག་པ, excess.

अत्यन्त, adv. མཆོག་དུ, excessively.

अत्यन्तसाहसिक, ཤིན་དུ་བྱུང་ཆོད་ལྡན, very bold or adventurous.

अत्यय, m. མངས་པ, passing away.

अत्र, ind. འདིར, here.

अथ, ind. 1 ཅི་ལྟེ, 2 དེ་ནས, then, and, if, supposing,

अथवा, ind. 1 ཡང་ན, 2 འས, or.

अदस्, pron. འདི, that (lit. this).

अदृष्ट, མ་མཐོང, not seen.

अद्भुत

अद्भुत, n. རྒྱ་ལྡན་པ་, a miracle.

अद्य, ind. 1 ད་ལྟར་, 2 དེ་རིང་, 3 དེང་,
to-day.

अद्यापि, ད་དྲིང་, even to-day.

अद्राक्षीत्, vb. མཐོང་སྟེ།, saw.

अद्वितीय, གཉིས་པ་མེད་པ་, अद्वितीय,
without the second.

अधर, m. མུཌ་, the lip.

अधरीकृत, དམག་པ་ཉིད་བྱས་, surpass-
ed, beaten down.

अधिक, adv. རྒྱུག་པར་, more,

अधिकार, m. སྐབས་, right.

अधिकृत्य, gd. དབང་དུ་བྱས་, having
possessed.

अधिगति, f. འགྲོ་བ་, attaining.

अधिगच्छति, vb. ཐོབ་པར་གྱུར་, gets.

अधिप, m. བདག་, a lord.

अधिपतेय, དབང་པོ་, ruling or deter-
mining.

अनन्यनेय

अधिवासना, f. རྒྱལ་ཁམས་, assent,
acceptance.

अध्यात्म, རང་བདག་, concerning the
self.

अध्याय, m. ལེན་, a chapter,

अध्यावसति, vb. གནས་པ་, resides.

अनगारिका, f. ཁྱིམ་མེད་པ་, home-
less (life).

अनङ्ग, m. ལུས་མེད་, body-less,
i. e. cupid.

अननुज्ञात, གནང་བ་མེད་པ་, not per-
mitted.

अनन्तर, adv. 1 རྗེས་ལ་, 2 དེ་མ་ཐག་,

3 དེ་མ་ཐག་པ་, 4 འོག་དུ་, 5 འོག་

དུ་འང་ (འོག་ནས་), after.

अन्न, n. ཟས་, food.

अन्नदातृ, ཟས་སྤེར་པ་, one who gives
food.

अनन्यनेय, གཞན་གྱི་རྒྱུང་མི་འཛོམ་

अनर्थोपसंहित

བར་འགྱུར་བ, not to be led or
guided by others.

अनर्थोपसंहित, བཞོན་པ་དང་ཐུན་པ,
mischievous, harmful.

अनर्ह, མི་འོས, not worthy.

अनागत, མ་བྱུང་བ, not come, fu-
ture.

अनागम, འོང་བ་མེད་པ, without com-
ing.

अनात्मन्, 1 བདག་མེད, 2 བདག་མིན,
not self.

अनानार्थ, ཐ་དད་དོན་མིན, having not
different things.

अनाभास, ལྡང་བ་མེད་པ, without a
reflection.

अनालम्बन, 1 དམིགས་མེད་པ, 2
དམིགས་པ་མེད་པ, not depend-
ing on, or resting upon.

अनाश्रय, ཅོན་མ་ཡིན་པ, without any
support.

अनुगामिन्

अनाहित, མ་བསྐྱེད་པ, not produced.

अनित्य, མི་དག་པ, not eternal.

अनिदर्शन, བསྟན་དུ་མེད་པ, that
which cannot be pointed out.

अनिन्दित, མི་སྤྲོད, not blamed.

अतिवृष्ट, ཤིན་དུ་ཆེ་བ, very wide.

अनियम, m. མ་ངེས, absence of
certainty.

अनिरोध, འགག་པ་མེད་པ, without
suppression.

अनिर्गम, འགྲོ་མེད་པ, without go-
ing out.

अनिष्ट, མི་འདོད་པ, undesirable.

अनुकम्पया, f. 3rd. case, ལྷིང་བཙ
བ་ཉེ་བར་བརྩུང་ཞེ, with kind-
ness. See p. 362.

अनुगच्छत् pr. pl. (lit. अनुगत),
ཇིས་སུ་འོངས, following.

अनुगामिन्, ཇིས་སུ་འགྲུང་བ, a fol-
lower, following.

अनुग्रह

अनुग्रह, imp. ཡན་ཤོགས, do treat with kindness.

अनुग्रह, m. རེས་སྤྱ་བརྒྱུང་བ, a favour.

अनुग्राह्य, རེས་སྤྱ་བརྒྱུང་བྱ, fit to be favoured.

अनुच्छेद, ཚད་པ་མེད་པ, without destruction.

अनुतिष्ठामि, vb. གནས་པར་བྱ, I do.

अनुत्पन्न, རླུས་པ་མ་ཡིན, not originated.

अनुत्पाद, རླུ་མེད་པ, having no origination.

*अनुत्सृज्य, gd. མ་སྤངས, having not given up.

अनुद्विग्न, འཛིགས་པ་མེད་ཅིང, not anxious, not frightened.

*अनुपगम्य, gd. སྤངས་པ, having not approached, (lit. अनुपगम, m.).

अनुपरिगृह्य, gd. སྤངས་ཏེ, having received.

अनुवर्तिन्

अनुपूर्वेण, 3rd case, རིས་པ་བཞིན, in regular order.

अनुभवत्, pr. pl. ཉམས་སྤྱ་བྱང, feeling.

अनुभूयताम्, imp. ཉམས་སྤྱ་བྱོང་བར་བྱས་ཤིག, let (it) be felt.

अनुमान, n. རེས་སྤྱ་དབག་པ, inference.

अनुमेय, རེས་སྤྱ་དབག་པར་བྱ, inferable.

अनुमोदनी, རེས་སྤྱ་ཡི་རང, approving, causing pleasure.

अनुयोग, m. སྦྱོར་བ, applying oneself to.

अनुराग, m. ཚགས་པ, love.

अनुरूप, 1 རེས་སྤྱ་མཐུན, 2 རེས་སྤྱ་མཐུན་པ. corresponding, equal,

अनुरोध, m. རྩོ, consideration, obedience (lit. मुख, n. mouth).

अनुवर्तिन्, རེས, one who follows.

अनुव्यञ्जन

अनुव्यञ्जन, n. དག་བྱེད, the secondary marks.

अनुशंस, m. རྒྱུ་བཀུགས་པ, praise, profit.

अनुशिष्ट, རྒྱུ་བཀུགས, instructed.

अनुष्ठेय, བཀུགས་པར་བྱ, to be done.

अनुसर्तव्य, རྒྱུ་བཀུགས་པར་བྱ, to be followed.

अनुसार, m. 1 བཞིན 2 ལྟར, in accordance with.

अनुसृत्य, gd. བཞིན, having persued, according to.

अनेकार्थ, རོཙ་ཅིག་མིན, having no one thing.

अनेन, 3rd case, འདིས, by this.

अन्त, m. མཐའ, an extremity, end.

अन्तरात्मन्, རང་བདག, the inner self.

अन्तरित, བསྐྱེལས, covered.

अपयन्ति

अन्तरीक्ष, n. ལྗང་དག, the sky.

अन्तराल, n. བར, intermediate space or time.

अन्तरे, རང་དུ, inside.

अन्तिक, རྒྱུ, near.

अन्ते, 7th case, མཐའ, near.

अन्ध, ལོང་བ, blind.

अन्य, གཞན, other.

अन्योन्य, སུན་ཚུན, each other.

अन्विष्य, gd. བདག་པ་ནས, having considered or searched for.

*अन्वेति, vb. ཐོབ, follows (lit. gets).

अप्, f. ལུ, water.

अपकार, m. གཙོད་བྱེད, mischief, harm,

अपनयत् pr. pl. སེལ་ཞིང, removing.

अपयान्ति, vb. འབྱེད་པ, go away.

अपर

अपर, ग्राह्य, other.

अपश्यत्, vb. མཐོང་བར་བྱུང , saw.

अपि, ptcl. 1 ཀྱང , 2 འང , 3 ཡང ,
it denotes emphasis, also, too,
etc.

अपराध, བསོད་ནམས་མིན་པ , deme-
ritorious act.

अपूजयत्, vb. མཆོད་པ་བྱས , wor-
shipped.

अपूर्व, 1 སྒོམ་མེད , 2 ཟུར་མེད་པ ,
not preceded.

-अपेक्ष, ཞེས , expectation, hope.

अपोढ, བྲལ , removed.

अपोनग, ཨ་པོ་ན་གྱི , a proper name.

*अप्रतिवेद्य, gd. མ་བྱས , having
not informed (lit. अकृत).

अप्रतिष्ठ, གནས་མེད་པ , not firmly
fixed.

अप्रत्यय, ཀྱིན་མིན , having no condi-
tion.

अभि-

अप्रत्ययमय, ཀྱིན་དང་མི་ལྡན not con-
sisting of a condition.

अप्रत्ययवत्, ཀྱིན་མིན་རང་བཞིན , not
having a condition.

अप्रमाद, m. བག་ཡོད , carefulness,
vigilance.

अप्रिय, མི་སྐྱུལ , not dear.

अबोध, སྒོ་མེད , devoid of intellect,
foolish.

अब्रवीत्, vb. 1 སྒྲས ; 2 སྒྲས་པ ,
said,

अभक्त, གུས་པ་མེད , one without
devotion.

अभयदातृ, མི་འཇིགས་སྤྱིན , one who
gives the assurance of safety.

अभवत्, vb, བྱུང , was.

अभाव, m. 1 མེད ; 2 མེད་པ ,
absence.

अभि-, prefix, 1 མངོན་དུ 2 མངོན་
 པར , towards.

अभिज्ञ

अभिज्ञ, མངོན་པར་ཤེས, experienced.

अभिधान, n. བསྟན, a statement, saying.

अभिधीयते, vb. བཞེད, is being said.

अभिधेय, བཞེད་པར་བྱ་བ, to be mentioned, the subject matter.

अभिनन्दिनी, མངོན་པར་དགའ་བ, rejoicing at.

अभिनिष्क्रमितुम्, inf. མངོན་པར་གྱུང་བ, to go out, to renounce the world.

अभिनिष्क्रान्त, མངོན་གྱུང་བ, went out, or renounced the world.

अभिनिष्क्रमिष्यति, vb. མངོན་པར་འགྱུང, will go out, will renounce the world.

अभिप्रवर्तते, vb. རྟེན་འགྱུར, springs, proceeds.

अभिप्राय, (for འཕྲལ), m. བསམ་པ, intention.

अभिसन्धि

अभिभूत, རོན་པ, overcome.

अभिभूय, gd. བྱལ་ཕྱུང, having overpowered,

अभिमुख, 1 མཐུན་སྦྱོབས, 2 མངོན་པར་སྦྱོབས, turned towards, friendly disposed.

*अभिरुह्य, gd. ཕྱིན་ནས, having ascended (lit. गत्वा, having gone).

अभिलषित, འདོད་པ, desired.

अभिलषितवत्, མངོན་པར་འདོད་པ་བཞིན, like what is desired.

अभिलाप, m. བཞེད, an expression.

अभिलाष, m. མངོན་པར་འདོད་པ, desire.

अभिवाञ्छित, མངོན་པར་འདོད་པ, desired.

अभिसन्धि, m. མངོན་དགོངས, a purpose, object.

अभिहित

अभिहित, བཞེད, said.

अभीतवत्, adv. འཇིགས་མེད་ལྟ་བུར,
like one not frightened,

अभूत्, མ་གཏུང་བ, non-existent, what
has not been.

अभूत्, vb. 1 གཏུང, 2 གཏུང, 3
གཏུང་བར་གཏུང, 4 ལྷ་མ་དུ་སེམས
(lit. अमन्यत), was.

अभ्यतीत, འདས་པ, past.

अभ्यधिक, ལྷག་པ, higher, greater.

अभ्यागत, ཕྱོག, arrived.

अभ्युदित, མཐོན་པར་ཤར་བ, risen.

अभ्युद्भूत, ཤར, uprisen.

अभ्र, n. སྒྲིན, a cloud.

अभ्रान्त, མ་འཁྲུལ་བ, not mistaken.

अमध्यम (प्रतिपद्), མའི་(ལམ་)ས་མ་
ཡོན་པ, not middle (path).

अरण्य

अम्बा, f. ལུས, mother.

अमी, pron. འདི་དག, those (lit. इमे,
these).

अमुक्कविश्रम्भ, adv. ཁྲོ་སེབས་པར, not
having lost the confidence.

अम्बु, n. ལུ, water.

अमृत, n. བདུད་རྩི, nectar, immor-
tality.

अमृतपद, n. འཆི་མེད་གནས, the
cause of immortality.

अम्मोज, n. པད, a lotus.

अयम्, pron. 1 འདི, 2 འདིས, this.

अयस्, n. ལྷགས, iron.

अयि, ind. གྱེ, a vocative particle,
oh.

अयुक्त, མི་རིགས, not right.

अये, ind. ཨ་ཡེ, a vocative ptcl, o.

अरण्य, n. དགོན་པ, a forest.

अराति

अराति, m. དག་ལྷན་, an enemy.

अरुपिन्, དབྱུང་རྒྱུ་མེད་, that which is
not determined or ascertained.

अर्क, m. ཉི་མ་, the sun.

अर्घति, vb. ཤོད་, deserves.

अर्घ्य, n. 1 ཡོན་རྒྱུ, 2 མཆོད་ཡོན་,
water with such other things
as flowers offered in worship
of a god or in reception of
a guest.

अर्चन, n. མཆོད་པ་, worship.

अर्चित, མཆོད་, worshipped.

अर्थ, m. 1 དོན་, object, purpose,
necessity ; 2 ལོ་, wealth.

अर्थिन्, གྲོལ་པ་, one who begs, de-
sirous, a suppliant.

अर्ध, m. n. ཕྱིད་, half, half por-
tion.

अर्ह, འོས་, deserving.

अवगच्छामि

अर्हति, vb. འོས་(པ་), deserves.

अर्हसि, vb. འོས་(པ་), you deserve.

अलङ्क, m. སྒྲུབ་ཅི་, red lac used
by women to dye their feet.

अलम्, ind. 1 ཆོས་, 2 མཐོ་པ་, 3

ཤིན་རྒྱུ་མངས་པ་, sufficient, en-
ough,

अलङ्कार, m. སྒྱུ་, an ornament, a
figure of speech.

अलङ्कत, སྒྱུ་ནོས་པ་, adorned, orna-
mented.

अलि, m. བྱང་པ་, a bee.

अल्प, 1 རྒྱུ་, 2 རྒྱུ་པར་གྱུར་, 3
ཉང་པ་, 4 དལ་བྱུ་. small, little,

अल्पभाषिन्, དལ་བྱས་སྒྲུལ་, speak-
ing little.

अल्पश्रुत, ཐོས་པ་ཉང་པ་, not learned.

अवगच्छामि, vb. ཉིགས་, I under-
stand.

अवची

अवची, vb. aor. སྐྱེས་པ་, said.

अवतीर्य, gd. 1 མཇུག་པར་བབས་ནས་, 2 བྱུང་སྟེ་, having come down.

अवदान, n. 1 རྟོགས་བརྗོད་པ་, 2 རྟོགས་པ་བརྗོད་(པ)་. a great or glorious act.

अवमन्येत, (न) vb. opt. སྤང་བྱ་, one should not contempt, i. e. should accept (Tib. lit. should accept).

अवमुच्य, gd. ཀྱུན་ནས་བཏོགས་ནས་, having taken off.

अवलोकयत्, pt. pl. རྣམ་པར་བལྟ་ཞིང་, looking, seeing.

अवलोकयाव, vb. ཉེ་བར་མཆོད་པ་, let us two look at.

अवलोक्य, gd. 1 བལྟས་ནས་, 2 བལྟས་ཀྱི་ (lit. अवलोकिते), having seen.

अवश, 1 དབང་མེད་པ་, dependent.

अविज्ञप्ति

अवसर, m. 1 སྐབས་, 2 མེང་, occasion, opportunity.

अवसरत्, pt. pl. གནས་པ་རྒྱལ་ཅིང་, falling down.

अवसीदन्ति, vb. འཇིག་པར་འགྱུར་, they come to an end.

अवस्तु, རོན་མེད་པ་ a worthless thing.

*अवस्थातुम्, inf. གནས་པར་བྱ་བ་, to remain.

अवस्थान, n. གནས་, remaining.

अवस्थित, 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, 3 རྣམ་པར་གནས་, remained.

अवातरन्, vb. བབས་པར་གྱུར་, they came down.

अवाप्त, ཐོབ་གྱུར་, attained.

अवाप्ति, f. ཐོབ་, attainment.

अविचलित, གཡོ་མེད་, unmoved.

अविज्ञप्ति, རྣམ་པར་རིག་པ་མེད་པ་, without intimation.

अविद्यमान

अविद्यमान, pr. pl. ཡོད་མིན, not existing.

अविशुद्ध, རྒྱུ་མེད་མ, impure.

अवैमि vb. རིག་, I understand.

अवोचत्, vb. aor. 1 སྒྲུ་བ་, said.

अशाश्वत, ཏྲུ་མེད་པ, not eternal.

अशास्त्रज्ञ, བསྟན་བཅོས་མི་ཤེས་པ, one who does not understand a śāstra.

अशिक्षित, མ་བསྒྲུབས་པ, not learned.

अशीति, f. བརྒྱ་དྲུ, eighty.

अशून्य, ལྷོང་མིན, not void.

अशेष, མ་ལུས་པ, all.

अश्रु, n. མཚི་ས, a tear.

अश्व, m. ཏྲུ, a horse.

अश्वतरि, རིའུ་མོ, a she mule.

अश्वता, ཏྲུ་ཉིད, the nature of a horse.

अस्ति

अष्ट, བརྒྱ་དྲུ་པ, (lit. अष्टम, eighth), eight.

अष्टाङ्गिक, ཡན་ལག་བརྒྱད, eight-fold.

असत्, 1 (i) མེད, (ii) ཡོད་མ་ཡིན, not existing ; 2 དམ་པ་མིན, bad.

असत्त्व, n. མེད་པ, non-existence.

असन्निधान, n. 1 ཉེ་བར་མི་གནས, 2 མི་ཉེ་བ, absence of vicinity.

असपत्न, m. མི་སྐྱུན་པའི་ཁྱེགས, a dissimilar instance or one in which the major term is not found.

असमर्थ, མ་ལུས, unable, unfit.

असि, m. རལ་གྲི, a sword.

असित, ཉག་པོ, black, a proper name.

असुप्तमात्र, མི་ཉལ་ཅས, as soon as not slept.

अस्ति, vb. 1 འགྱུར, 2 མཚིས, 3

अस्थान

ཡིན, 4 ཡོད, 5 ཡོད་པ, is, exists.

अस्थान, གནས་མ་ཡིན་པ, an improper place or occasion.

अस्थानु, གནས་མིན, an improper place.

अस्मद् (अहम्), personal pron. 1st pers., 1 ཁོ་ཤོ, 2 ང, 3 བདག (ཅག like རྒྱལ་ས added to them denotes the plu. num.), 4 འོ་སྒྲིལ, I, we.

अस्मि, vb. 1 བདག, 2 ཡིན, am.

अस्मि कारितः, བྱེད་དུ་བཟུག་པ, I was made do.

अस्मिन्, pron. loc. འདི་ན, here.

अस्य, अस्याः, pron. gen. 1 འདི, 2 འདིའི, of this.

अस्वयंमय, བདག་གི་ང་བཞིན་མིན, non-self-possessor.

अस्वमय, བདག་དངོས་མིན, non-self-possessor.

आकाङ्क्षा

अहन, n. ཉིན, day.

अहिंसक, འཚོ་བ་མིན, not injurious, not mischievous.

अहिंसा, f. མི་འཚོ་བ, abstaining from killing or giving pain to others.

अहेतु, སྤྱི་མེད, without the cause,

अहो, ind. ཨོ་མ, a word indicating surprise.

आ

आ, ptcl. བར་དུ, a word expressing the limit inclusive or exclusive.

आकर्णना, f. ཐོས་པ, hearing, listening.

आकर्णयत्, pt. pl. ཉན་བར་བྱེད་པ, listening.

आकर्णयन्ति, vb. ཉན་བར་བྱེད་པ, are listening.

आकर्ण्य, gd. ཐོས་ནས, having listened.

आकाङ्क्षा, f. འདོད་པ, desire.

आकाश

आकाश, m. n. ཀ་ས་མཁའ་, the sky.

आकृष्य, gd. བཀྱང, having drawn or bent.

आक्रमेय्य, vb. opt. ཚུགས་པར་
འགྱུར་ཞིང, may attack.

-आख्य, ཞེས་པ, called.

आगच्छत्, vb. ཕྱོད་པ, came.

आगत, 1 མཆིས་, 2 བུང་བ་, 3 འོངས་
come, arrived.

आगमन, n. འོངས་པ, coming.

आगम्य, vb. imp. ག་གཤགས་ཤིག་,
wait (Tib. lit. go).

आगम्य, gd. འདུས་ནས་, having come.

आचार, m. སྒྲིད་, practice.

आचार्य, m. སྒྲོབ་དཔོན་, a teacher
or preceptor.

आजिह्व (व्याजिह्व), ཀྱམ་ཏུ་འབྱུང་བ་,
crooked or turned completely.

आत्मनैरात्म्योर्मध्यम्

आजीव, m. འཚོ་བ་, livelihood.

आज्ञप्त, བསྟན་, ordered.

आज्ञा, f. ཇེས་སུ་བསྟན་པ་, an order.

आज्ञापित, ཇེས་སུ་བསྟན་, ordered.

आञ्जस, ཏང, direct.

आडम्बर, m. སྒྲོ་སྒྲོགས་, a drum
used in a battle.

आतुर, གཞིར་, afflicted.

आत्थ, vb. 2nd pers. sing. ག་སྐུང་བ་,
you say.

आत्मन्, 1 བདག་, 2 བདག་ཉིད་, 3 རང་,
self.

आत्मकाय, m. ལུས་, the body (Skt.
lit. one's own body).

आत्मगत, adj. adv. བདག་ཉིད་ཀྱིས་
རྟོགས་པར་, aside.

आत्मनैरात्म्ययोर्मध्यम्, གཉིས་ཀྱི་དབུས་,
the middle of the states of at-

आदधान

man and anātman (Tib. lit,
 द्वयोर्मध्यम्, the middle of the two).

आदधान, pt. pl. མཛོད་པ་, creating.

आदर्श, m. མེ་ལོང་, a mirror.

आदाय, gd. 1 གླངས་ནས་, 2 ཡོངས་
 བཟུང་ནས་, having taken.

आदि, 1 (i) སྡོན་, (ii) ཐོག་མ་, first ;

2 (i) ལ་སོགས་པ་, (i) སོགས་པ་,
 beginning with.

आदित्य, m. ཉི་མ་, the sun.

आनन्द, m, 1 ཀྱུན་དགའ་ལྡན་, happy,
 a proper name ; 2 དགའ་བ་,
 happiness, joy.

आनय, vb. imp. 1 གསོལ་གྱིས་ (lit.
 བྱུང་, ask), 2 གསོལ་མཛོད་,
 bring.

आन्तर, 1 ཉང་, 2 ཉང་པ་, internal
 (Buddhist).

आपूर्यमाण, pt. pl. འགོངས་པར་
 བྱེད་པ་, being filled up.

आरख्यक

आप्नोति, vb. ཐོབ་ཅིང་, obtains.

आबभाषे, vb གསུངས་པ་, said.

आभा, f. འོད་, light, splendour.

आमन्त्रयामास, vb, pf. གླུས་པ་, ad-
 dressed.

आममर्श, vb. pf. དེག་གུར་ཅིང་,
 touched.

आमुख, n. སྐབས་དབྱིབ་ a prologue
 or prelude of a drama.

आयतन, n. 1 སྒྲི་མཆོད་, the six or-
 gans of sense and the objects
 thereof ; 2 གནས་, a place,
 house.

आयति, f. སྤྱི་མ་, the future time.

आयाति, vb. འགུར་, comes, gets.

आयास, m. 1 རལ་བ་, 2 གདུང་བྱེད་,
 pain, fatigue.

आयुस्, n. སྐུ་ཚེ་, life, duration of
 life.

आरख्यक, གནས་ནས་བྱུང་, produced
 in a forest.

आराधयन्ती

आराधयन्ती, f. pr. pl. 1 མཉམས་པར་

བྱེད་ཅིང, 2 བསྐྱེན, worshipping,
paying respect.

आरुह्य, gd. འཛོལ་ས་དེ, having
mounted.

आरूढ, ཆིབས, mounted.

आरोग्य, n. ཉན་མ་མཆིས་པ་ freedom
from disease.

आरोचयति स्म, རྟོས, said.

आरोप्य, gd. བཞག་ནས, having
placed.

आर्त, 1 ཉམ་ཐག, 2 བཞེར, distress-
ed, afflicted.

आर्ति, f. བཀྲུང་བ, pain.

आर्द्र, རྩེན་པ, wet.

आर्य, 1 རྩོ་བོ, འཕགས་པ, lord,
master, noble.

आर्या, f. འཕགས་མ. See आर्य.

आलक्ष्य, མཚན་མ, visible, apparent.

आशु

आलम्बन, n. དམེགས་པ, resting
upon, or that upon which one
rests.

आलवाल, n. ཀྲོ་ར, a basin or trench
for water round the root of
a tree.

आलोक, m. སྒྲང་བ, light.

आवर्जित, ཀྱན་དུ་ཆོམ་པར་གྱུར, in-
clined, bent down.

-आवह, འདེན, one that brings
about.

आविष्ट, རྟོན་པ, overcome, entered.

आवृत, གྱུས, surrounded.

आव्रज, imp. ཤོག, come back.

आशङ्का, f. དོགས་པ, fear.

आशा, f. སྙེང་པའི་བསམས་པ, hope,
expectation.

आशीविष, m. སྦྱལ, a snake.

आशु, 1 སྐྱེན་པར, 2 གྱུར་དུ, quick,

आश्चर्य

आश्चर्य, n. རོ་སཁོར, wonder.

आश्रमपद, n. 1 བསྟོན་གནས, 2 གཏུང་གནས, 3 གནས. a hermitage.

आश्रय, m. གནས་པ, a resting place.

आश्रित्य, gd. བརྟེན་གནས, having recourse to.

आसंसार, འཁོར་བ, till the world.

आसन, n. སྟོན, a seat.

आसन्न, ཉེ་བ, near.

आसन्नस्थित, ཉེ་བར་གནས་པ, standing near.

आसाद्य, gd. ཕྱིན་དེ, having reached.

आस्पद, n. གནས, a place.

आस्फालित, རབ་དྲུབ་སྟུན་པ, flapped.

आह, आहुः, vbs. 1 ཁ་རེ, 2 སྒྲས (པ). 3 གསུངས་པ, says, say, said.

आहूय, gd. བོས་དེ, having called.

इति

आहूय, m. བོད, a name, appellation.

आहो, ind. འས, an interjection expressing doubt, or.

इ

इक्षु, m. སྤ་རས་ཤིང, sugar-cane.

इच्छत, pr. pl. འདོད, desiring.

इच्छति, vb. 1 འདོད, 2 འདོད་པ, desires.

इच्छा, 1 འདོད, 2 འདོད་པ. desire.

इच्छामि, འཚལ, I desire.

इच्छेत्, འདོད, one may desire.

इतस्, ind. འདིར, here.

इति, 1 ཅེས, 2 ཅེས་བྱ་བ, 3 ཅེས་སོ,

4 ལྟམ་དྲུ, 5 ལྟམ་དྲུ་སེམས, 6 *དེ,

7 དེ་སྐད, 8 དེ་ལྟར, 9 དེ་ནས,

10 དེའི་ཕྱིར, 11 ཞེས, 12 ཞེས་

པ, 13 ཞེས་བྱ, 14 ཞེས་བྱའོ, 15

इदम्

ཞི་བྱ་བ, 16 ཞིས་བྱ་བ་ནས, 17
ཞིས་བྱ་བ་ཡིན, 18 ཡིན་པས་ན, a
ptcl. generally used to re-
port the very words spoken or
supposed to be spoken by
some one ; besides it has vari-
ous senses, such as cause,
purpose or motive ; thus, so, of
this nature, illustration.

इदम्, pron. 1 *དེ (lit. तद्, that),
2 འདི, 3 *འདི་སྐད (lit. एवम्),
thus, this.

इदानीम्, ind. 1 ད་, 2 ད་ཅུང, 3 ད་
ལོན, now, this time.

इन्द्र, m. དབང་པོ་, lord, the king
of gods.

इन्द्रिय, n. དབང་པོ་, an organ of
sense.

इमौ, pron. འདི་དག, these two.

इयम्, pron. f. འདི, this.

उक्त

इव, ind. 1 འདྲ, 2 མཚུངས, 3 ལྟར,
4 ལྟ་བུར, 5 བཞིན, 6 བཞིན་དུ,
like.

इष्ट, 1 འདོད་དག, 2 འདོད་པ, de-
sired.

इष्वज्ज, n. འཕྲོང་ཙམ, that by which
an arrow is thrown, a bow.

इष्वज्जशिक्षित, འཕྲོང་བསྐྱབས་པ, train-
ed in archery.

इह, ind. 1 འདི, 2 འདིར, 3 འདི་
ན, 4 འདི་ལ, here, in this
world.

ई

ईदृश, 1 འདི་ལྟ, 2 འདི་འདྲ, of this
kind.

ईप्सित, འདོད་པ, desired.

ईषत्, ind. ཅུང་ཟད, slightly.

ईर्ष्या, f. སྐྱུལ་དོག, envy, jealousy.

उ

उक्त, 1 བཤད, 2 བསྟན(པ), 3

उक्तवत्

བསྟན་པ་ཡིན, 4 སྟེན་(པ) 5

ཟེར, said,

उक्तवत्, वास्तु, one who said.

उक्ता, gd. 1 བཟོད or བཟོད་ནས, 2

གཞུངས་ནས, having said.

उग्र, དྲག་པོ, acute, serve.

उचित, རུང, fit.

उच्यते, vb. 1 ཅེས་བྱ, 2 བཟོད་(པ).

3 བསྟན, 4 བྱ་བར་བཟོད, 5

ཅེས་བྱ, 6 ཞེས་བྱའོ, it is said.

उच्यमान, pr. pl. pass., བཟོད་པ,

that which is being said.

उज्ज्वल, རབ་འབར, bright.

उत्क्रिप्त, རོར་བར་གྱུར, left, abandoned.

उड्डराज, m. སྐར་མའི་རྒྱལ་པོ, the moon.

उत्त, ind. 1 འས, 2 འོན་ཏེ་ན, and, also, or.

उत्पादयेत्

उत्क्रिष्ट, འདོད་པ, anxious.

उत्क्रम, m. རབ་འདར, tremor.

उत्तम, མཚོན།, best.

उत्तर, བྱང, the north.

उत्थाय, gd. འངས་ཏེ, having got up.

उत्थास्यति, यावद्, འངས་ཀྱི་བར་དུ, till he will get up.

उत्पद्यते (०न्ते), vb. 1 སྐྱེད, 2 སྐྱེ་བ, come(s) into being.

उत्पतनज्ञ, ཕུར་ཤེས, one who knows how to fly.

उत्पन्न, སྐྱེ་བ, came into being.

उत्पल, n. ཙུང་ལ, a blue lotus.

उत्पादयति, vb. སྐྱེད་པར་བྱེད, makes, produces.

उत्पादयेत्, optative, 1 བསྐྱེད, 2

འབྱུང་བ, may or should produce.

उत्फुल्ल

उत्फुल्ल, रव'चुस, opened, fully blown.

उत्सर्ग, m, गार्दे, offering.

उत्सव, m. गगल'झे, a festival.

उत्ससर्ज, vb. pf. र्दे'ल, gave up, cast off.

उत्सिक्त, 1 रव'चुस, 2 रव'ह'चुस'व, raised, increased.

उत्सुक, शेर'झे, anxiously desirous, eagerly expecting.

उद्, prep. रव'ह, up.

उदान, m. के'हु'वहे'व, an inspired speech.

*उदानयति स्म, vb. के'हु'वहे'व'स, uttered an inspired speech.

उदार, च'के, beautiful.

उदाम, हु, unrestrained.

उद्भूत, हु, came into being.

उद्यान, 'n. 1 शेर'क'ल, 2 झे, a park, garden.

उपदेश

उद्विग्नमानस, यि'हु, disgusted.

उद्वहन, n. रवे'व, holding, supporting.

उन्मील्य, gd. श्रि, having opened.

उन्मुख, खदे'श्रि'व'स, looking up.

उप-, prefix. 1 छे'वर, 2 छे, 3

हु'हु, near, etc.

उपकल्पय, imp. श्रि'व'स, arrange.

उपकार, व'व(व), help.

उपकारिन्, व'व'व, helping.

उपचय, m. च'स'व, accumulation.

उपदिश्यते, vb. छे'वर'व'स'व, being instructed.

उपदेश, m. 1 गगल'च'स, 2

छे'वर'झे, 3 छे'वर'व'स'व'व,

4 छे'वर'व'स'व, 5 ख'द'व, advice.

उपनिमन्त्रयति

उपनिमन्त्रयति स्म, vb. བདར་ནི, in-
vited.

उपनेतु, འཇགས་སློབ་, a preceptor
who performs the *Upanayana*
ceremony, *Ācārya*.

उपपद्यते, vb. 1 བློ་, 2 འཕྲད་པར་
འགྱུར་, becomes reasonable.

-उपम, 1 དཔེར་, 2 མཚུངས་པ་, like.

उपमाथेन समाः, དཔེ་དོན་མཚུངས་པ་, in
comparison equal.

उपयोगिन्, ཐན་པ་, favourable.

उपलक्ष्य, gd. ཉིར་མཚོན་དེ་, having
observed.

उपलब्धि, f. དཔྱེགས་པ་, perception,
understanding.

उपवास, m. བསྐྱེན་གནས་, fasting.

उपविष्ट, འདུག་(པ་), seated.

उपवीणयति, vb. སྐྱུར་མངས་དང་ལྡན་
པའི་སྒྲ་ལེན་པར་བྱེད་, is playing

उपार्थ

on a *Viñā* (Tib. lit. is singing
with a *Viñā*.)

उपशम, m. ཉིར་ཞི་, cessation.

उपशोभित, ཉི་བར་མཛེས་ཤིང་, deco-
rated.

उपसेविन्, ཉི་བར་བསྐྱེན་པ་, serving.

उपसङ्गम्य, gd. ཕྱིན་པ་, having ap-
proached.

उपसङ्गामत, vb. 1 སོང་, 2 *སོང་ནས་
approached, went.

उपसंग्रह, m. འཛོན་པ་, a collection.

उपस्थान, n. གནས་, attendance.

उपादान, n. ཉི་བར་ལེན་པ་, holding,
attachment.

उपानयेयम्, optative, ཉི་བར་ལེན་པ་,
I should bring near.

उपाय, m. བློ་བཟང་, means.

उपार्थ, m. n. ཕྱིར་, half, nearly
half.

उपेक्ष्य

उपेक्ष्य, བཏང་སྒྲིམས་བྱུ, to be over-
looked.

उपेक्ष्य, gd. ཉི་བར་བཟུངས་ནས, having
taken.

उपेक्ष्य, ཐབས་ལས་བྱུ, to be affec-
ted by means.

उभ, གཉིས, both.

उभय, 1 གཉིས, 2 གཉིས་ཀ, both.

उवाच, vb. pf. གྲུམ, said.

उष्ण, རྩོལ་ས, hot, warm.

ऊचे, vb. pf. གཏུངས, said.

ऊर्ध्व, སྤྲོང, above, in the upper
region.

ऋ

ऋषि, m. ཏང་སྒྲོང, a sage, seer.

ऋद्धि, f. རྩུ་འབྱུང, miracle.

ऋते, ind. 1 མ་གཏོགས, 2 འདོར,
without.

एव

ए

एक, 1 གཅིག, 2 གཅིག་ཉིད,
3 གཅིག་པོ, one.

एकघन, བྲག, one solid mass.

एकाकिन्, གཅིག་པུ, alone.

एकान्त, གཅིག་ཏུ, exclusively, in-
variably.

एकैक, 1 རེ་རེ་དག, 2 རེ་རེ་ལ,
singly, a single one.

एतद्, 1 རེ, 2 འདི, 3 འདི་སྟེན,
this.

एतर्हि, ind. ཏ་ལྟར, now.

एतावत्, 1 རེ་ཉིད, 2 འདི་སྟེན, so
much.

*एधते, vb. ཐོབ་པར་འགྱུར, (आप्नोति
or आप्नयति), will obtain (Skt.
lit. increases).

एव, ind. 1 ཁྱོད, 2 རེས་པར, 3

एवम्

ॐ, 4 ॐ, 5 * ॐ, an emphasizing or ascertaining, ptcl., exactly.

एवम्, ind. 1 ॐ 2 ॐ, 3 ॐ, 4 ॐ, 5 ॐ, 6 ॐ, 7 ॐ, 8 ॐ, 9 ॐ, ॐ, thus.

एवमादि, ॐ, ॐ, such and the like.

एषः, एषा, pron. ॐ, this.

एष्यति, vb. ॐ. will come.

एहि, vb. imp. ॐ, come.

ऐ

ऐश्वर्य, n. ॐ, supremacy, sovereignty.

ऐश्वर्याधिपत्य, n. ॐ, lordship with supremacy.

कथञ्चन

ओ

ओघ, m. ॐ, flood.

औ

औषध, n. ॐ, medicine.

क

कः, 1 क, 2 क, 3 क, 4 क, who, what.

कतक, m. क, a kind of tree, *Strychnos Potatorum*. Its seeds rubbed upon the inside of water jars precipitates the earthly particles in the water.

कतम, pron. 1 क, 2 क, which.

कथम्, ind. 1 क, 2 क, 3 क, 4 क, how, why.

कथञ्चन, ind. 1 क, 2 क, 3 क, 4 क, on any account, somehow.

कथन

कथन, 1 བཞུན་པ་, 2 ལྟུང་པ་, a statement.

कथय, imp. ལྟུང་པ་, say.

कथयिष्यति, vb. འཆར་འགྱུར་, will say.

कथयेत्, optative, ལྟུང་པ་, may say.

कथा, 1 བཞུན་, a talk, speech ; 2 རྣམ་པར་, a story.

कथ्यते, vb. pass. བཞུན་, is being said.

कदली, f. རྩ་ཤིང་, a plantain tree.

कदा, ind. གང་གི་ཆེན་, when.

कदाचित्, ind. 1 རྣམ་ཡང་, 2 རྣམ་ཞིག་, ever.

कनिष्ठ, རྩུང་པ་, youngest.

कन्थक, m. བཟུང་བའི་ལྷོ་མ་, lit. a praised one, the name of the horse of Siddhārtha.

कन्यका, f. ལོ་མོ་ལྷོ་མ་, a girl.

करिष्यामि

कन्द, m. n. རྩོང་ལུ་, a balbous root.

कन्दर, m. n. ལུང་པ་, a cave.

कन्धरा, f. བཞིན་པ་, the neck.

कपिल, m. སེར་ལྷུ་, a sage of the name.

कमण्डलु, m. n. རིལ་པ་, a water-pot generally used by ascetics.

कमल, n. བཟུ་, a lotus.

कमललोचन, བཟུ་འི་མིག་ཅན་, one with lotus-like eyes.

कर¹, m. ལག་, the hand.

-कर², སྐྱེད་པ་, that which produces.

करण, n. 1 གུས་པ་, 2 མཇེད་པ་, doing.

करणीय, གུ་པ་, that which is to be done.

करिष्यति, vb. ft. བྱེད་པར་འགྱུར་, will do.

करिष्यामि, vb. བྱེད་, I shall do.

करिष्यामः

करिष्यामः, vb. ft. 1 བགྱེདྱེ, 2 གུ,
we shall do.

करुण, ལྷིང་ཇེ, kind.

करुणा, f. ལྷིང་ཇེ, kindness.

करोति, vb. གྱེད་(བ), does, or is
doing.

करोतु, vb. imp. བཟོེདྱེ, let it do.

करोमि, vb. བགྱེདྱེ, I do.

करोषि, vb. བཟོེདྱེ, you do.

कर्ण, m. རྩ་(བ), the ear.

कर्तव्य, གྲུབ, to be done.

कर्तुम्, inf. གྲུབ་པའི་ཕྱིརྱེ, to do.

कंपूर, m. n. ག་བྱུརྱེ, camphor.

कर्मन्, n. ལས, work, deed, action.

कर्मन्त, m. ལས་ཀྱི་མཐའྱེ, the com-
pletion of a work, occupation.

कर्षति, vb. *རབ་དྲུག་དུངསྱེ, drags
away, (Tib. lit. torments).

कषण

कलत्र, n. བུ་སྐྱེདྱེ, a wife.

कलन्दक, m. ཀ་ལན་དྲ་ཀ, a squirrel.

कला, f. ཚེ, a part.

कलित, གུས, produced.

कल्प, m. 1 བསྐལ་པ, a fabulous
period of time ; 2 དབག་བསམ,
thought, wish.

कल्पद्रुम, m. དབག་བསམ་མ་ཤིངྱེ, the
divine tree that fulfils all
desire.

कल्पना, f. རྟོག་པ, creating in mind,
imagination.

कल्याण, n. དག་ལེགས, good.

कवल, m. n. བམ, a mouthful.

कवि, m. n. ལྷན་ངག་མཁནྱེ, a poet.

कश्चित्, pron. 1 འགའ་ཞིག, 2 ཅི་
ཞིག, 3 གཅིག་ཅིག, 4 སྟུ་གུངྱེ,
a certain person.

कषण, n. བདྲེ, rubbing.

कस्मात्

कस्मात्, pron. 1 ཅི་འདྲི་ཕྱིར, 2 ཅི་སྒྲུབ
3 ཅི་འདྲི་ཕྱིར, 4 ཅི་འདྲི་སྒྲུབ་དུ, why.

कस्य, pron. སུ་ཡི, whose.

का, pron. 1 སུ་ཞིག, 2 མ (lit.
no, not), who, what.

काम्, pron. f. སུ, whom.

काक, m. གུ་རེག, a crow.

काकली, f. ལྷན་ཅིང་སྐྱ་བ, a low and
sweet tone.

काङ्क्षित, འདོད་གྱུར་བ, desired.

काचित्, pron. f. འགའ, a certain
(woman).

काञ्चन, n. གསེར, gold.

काञ्चुकीय, m. རྒྱུང་ཅུམ, a chamberlain.

कान्त, མཛེས, beautiful.

कान्ति, f. མཛེས་བ, beauty.

कापुरुष, m. རོ་ཤལ, a mean con-
temptible fellow.

काम, m. 1 འདོད་(བ), 2 འདོད་

काश्यप

འཇོ་བ, (-ཐུག, yielding) 3 འཇོ་བ,
desire.

कामद, འདོད་པ་སྤྱིན, one who gives
the desired things.

कामदुघ, འདོད་འཇོ, yielding all
desires.

कामसुखल्लिका, f. བསོད་སྤྱོད་མས, over-
enjoyment.

काय, m. ལུས, the body.

कारण, n. གྱུ, a cause.

काश्य, vb. imp. མཛོད་ཅིག, let one
get it done, do.

-कारित, གྱུར་བ་ཅན, doing.

काश्लिक, ལྷིང་ཇེ་ལྷན་བ, kind.

कार्य, 1 རོན, 2 ག, 3 བསྐྱེད, object,
work, to be done,

काल, m. ཏུས, time.

काव्य, n. ལྷན་ངག, poetry.

काश्यप, m. འདོད་སྤྱུང, a proper name.

काषाय

काषाय, n. ཅར་སྒྲིག་, a red or reddish yellow cloth or garment used by monks.

काषायवस्त्र, n. ཁ་བསྒྲིག་ཅར་སྒྲིག་གོས་ཅན་, with a cloth dyed of reddish colour.

कार्षीः, vb. imp. བྱེད་, don't do.

किम्, pron. 1 གང་, 2 ཅི་, 3 ཅི་ཞིག་, 4 ཅི་ཞིག་གུ་, (lit. किं कार्यं), 5 ཅི་འདྲི་ལྟོས་ཀྱི་, (lit. किमर्थम्), what, for what ?

किं नाम, ཅི་སྟེ་. why.

किं पुनर्, སྟོན་ཅི་དགོས་, how much more (lit. say what is necessary).

किंशुकवृक्ष, m. གྱུ་སྒྲིག་ས་ཤིང་, a well known tree, otherwise called *Palāśa* (*Butca Frondosa*). Its flower is red and very beautiful, but it has no odour.

किञ्च, འོན་ཀྱང་, moreover.

कुटुम्ब

किञ्चन, anything, 1 ཅི་, 2 ཅི་ཡང་,

किञ्चित्, ind. 1 འགའ་ཞིག་, 2 ཅི་ཞིག་,

3 ཅུང་ཟད་, some, a little, slight.

किन्तु, ind. འོང་ཀྱང་, but.

किमपि, འགའ་ཞིག་, certain.

किमर्थम्, ཅི་འདྲི་ལྟོས་, for what.

किरत्, pr. ptcl. འགྲོང་ཞིང་, scattering.

किल, ind. 1 གྲགས་, 2 གངས་, assuredly, possibly.

*कीर्ण, གཏོང་ནས་, scattered.

कीर्ति, f. 1 གྲགས་པ་, 2 ལྷན་པ་, fame, glory.

कु, ind. ངན་, bad.

कुक्कुर, m. ཁྱི་, a dog.

कुञ्जर, m. སྤང་ཆེན་, an elephant.

कुटुम्ब(लक्षण), གཉེན་མཚན་, a kinsman.

कुतस्

कुतस्, 1 गः, 2 गःगीः, 3 गः, 4 ठेः, where, wherefore, whence.

कुत्र, गः, where.

कुमार, m. 1 गः, 2 गः, a prince.

कुमारिका, f. गः, a princess.

कुरु, m. गः, a deer.

कुरु, vb. imp. 1 गः, 2 गः, do.

कुर्यात्, vb. opt. 1 गः (but once actually for गः, should be), 2 गः, should do.

कुर्वति, कुर्वन्ति, vb. गः, is or are doing.

कुल, n. 1 गः, 2 गः, a family, caste, a palace or family palace.

कृतिन्

कुश, m. गः, a kind of sacred grass.

कुसुम, n. गः, a flower.

कूप, m. गः, a well.

कृत, 1 *गः, (lit. looked), 2 गः, 3 गः, (lit. करण, n, doing), 4 गः, 5 गः, 6 गः, 7 गः, 8 गः, done, made, performed, a deed.

कृतविद्य, गः, learned.

कृताञ्जलि, गः, one who has joined the hallowed palms (in reverence).

कृतार्थ, 1 गः, 2 गः, one who has attained the end.

कृतास्त्र, गः, trained in the science of arms or missiles.

कृतिन्, गः, learned, expert,

कृते

कृते, ind. ཚེད་ཏུ, for.

कृत, वउद, cut.

कृत्य, གྱི, to be done.

कृत्वा, gd. 1 གུས, (lit. कृत, done),

2 གུས་ཏེ, 3 གུས་ནས, 4 * གུས་

པས, having done.

कृत्स्न, མཐའ་དག, all.

कृष्ण, 1 བྱ་འཇུག, a proper name
(lit. Viṣṇu, a pervading one); 2
ནག་པོ, black.

केचित्, འགའ་ཞིག, some.

केन, གང་གིས, by whom or what.

*केनार्थेन, ཅེ་ལ, why.

केवल, 1 འབད་ཞིག, 2 འབད་ཞིག་ཏུ,
only.

केश, m. དབྱ་སྐ, the hair.

केसर, m. གེ་ས་ར, the filament of
a flower.

कूर

कोकिल, m. ཁུ་གུག, a cuckoo.

कोप, m. འཇུག, anger.

कौमुदी, f. ཁྱེ་བའི་འོད, moon-light.

कोमल, འཇམ་པ, soft.

कोश, m. བང་མཛོད, a treasury.

कोष, བྱགས, a case.

कौन्तेय, m. ཀུན་ཏི་འི་བྱ, the son of
Kuntī, Arjuna.

*कौशल्य, མཁས་པ, skilfulness.

कौशल्यमीमांसा, f. [མཁས་པ་ཉིད]

དཔྱོད་པ, investigation of clever-
ness.क्रन्दन, n. ཚོངས, shedding of tears,
lamenting, a cry.

क्रम, m. རིས་(པ), a course, order.

क्रियते, vb. བྱེད་པ, is made.

क्रिया, f. 1 གྱ་བ, 2 བྱེད, action.

क्रियावत्, གྱ་བ་ལྡན, with action.

कूर, གཏུག་(པ), wicked, cruel.

क्रोध

क्रोध, m. 1 क्रोध, 2 क्रोध, anger.

कमथ, m. कथ, fatigue.

क्रीब, क्रीब, an eunuch.

केश, m. केश, misery, pas-
sions.

क, 1 क, 2 क, where.

कचन, कचन, anywhere.

कचित्, 1 कचित्, 2 कचित्,
in some cases.

कणन्ति, vb. कणन्ति, are soun-
ding.

क्षण, m. क्षण, an instant, mo-
ment.

कम, कथ, bearable, proper.

कमख, vb. imp. कथ, forgive.

कथ, 1 कथ, 2 कथ,
an abode, destruction, loss.

किति, f. क, the earth.

गच्छ

✓ किति, गति, to throw.

किति, किति, quick.

कृण, कृण, exhausted.

कृण, n. कृण, a field.

कृण, n. 1 कृण, 2 कृण, happi-
ness.

ख

खर, खर, sharp.

खल, 1 खल, 2 खल, wicked.

खलु, ind. 1 खलु, 2 खलु, a
particle emphasizing an idea,
certainly.

खेद, m. खेद, distress.

ग

-ग, ग, one who goes.

गङ्गा, f. गङ्गा, the river named
Gaṅgā.

गच्छ, vb. imp. गच्छ, go.

गच्छाव

गच्छाव, འགྲོའོ, let us both go.

गज, m. 1 གླང་པོ་, 2 གླང་པོ་ཆེ་ an elephant.

गरुड, m. འགྲུམ་, the cheek.

गत, 1 གུར་, 2 བགོད་པ་, 3 འགྲོ་བ་, 4 གཤེགས་(པ་), 5 སོང་(པ་). 6 སོང་བར་གུར་, went, gone to, arrived at.

गति, f. 1 འགྲོ་(པ་), 2 རྣམ་པ་, 3 འགྲོ་, way, course.

गत्वा, gd. 1 གྱིན་ནས་, 2 སོང་ནས་, having gone or arrived.

गद्य, n. རྒྱུག་, prose.

गन्ध, m. ཇི་, smell.

गम्भीर, 1 ཟབ་པོ་, 2 རིང་, deep.

गम, འགྲོ་, going.

गमक, འགྲོས་ཅན་, a kind of musical note of which there are seven.

गायति

गमन, n. 1 འགྲོ་, 2 སོང་བ་, going

गमिष्यन्ति, འགྲོ་འགྱུར་བ་, will go.

गम्यताम्, vb, imp. སོང་, let one go.

गम्यते, vb. pass. འགྲོ་, one goes.

गरल, n. ཏུག་, poison.

गर्भ, m. 1 མངལ་, 2 རྩང་, the womb, an embryo, inside.

गर्भित, རྩིང་པོ་ཅན་, filled with.

गहन, ཁྲིད་, dense.

गह्वर, སྤུག་, a cave.

गारुडीव, n. གཤུ་, bow, that of Arjuna.

गान्न, 1 ལུས་, 2 ལུས་དང་ལྗན་པ་, the body (with the body).

गान, n. རྒྱུ་, a song.

गामिनी, f. འགྲོ་བ་, one who goes.

गायति, vb. 1 རྒྱུ་ལན་པ་, 2 རྒྱུ་ལན་པར་བྱེད་, one sings.

गीत

गीत, n. རྒྱུ, a song.

गीता, f. རྒྱུ་དབྱངས།, sung.

गीत्वा, རྒྱུ་དག་སྒྲངས་ནས།, having sung.

गीयते, vb. རྒྱུ་ལེན་བ།, is being sung.

गुण, m. ཡོན་ཏན།, merit, good, advantage.

गुणग्राहिणी, f. ཡོན་ཏན་འཛིན།, appreciating merits of others.

गुणधर, ཡོན་ཏན་ཐོན་བ།, possessing qualities, meritorious.

गुणवत्, f. ཡོན་ཏན་ཐོན།, possessing qualities.

गुरु, 1 ལྷུའི, heavy; 2 ལྷ་ས།, a spiritual guide.

गुल्मक, n. བོལ་བ།, a clump or cluster of trees.

•गुह्य, འཕྱུང་ནས།, having embraced.

गृह, n. བྱིས།, house, home.

ग्रहण

ग्रहाण, vb. imp. རྫོམས་མཛོད།, take.

ग्रहिणी, f. བྱིས་བ་ས།, the mistress of a house.

ग्रहीत, བཟུང།, taken.

ग्रहीत्वा, gd. བསྐྱམས་ནས།, having taken.

गोत्व, n. བ་ལང་ཉིད།, the state or nature of a cow.

गोप, རྒྱུང་བ།, a protector.

गो¹, f. བ།, cow, cattle.

गो², f. འག།, speech.

गौर, དཀར་བ།, white.

गौरव, n. བྱུས་བ།, respect.

गौरी, f. བོ་རྡེ།, a goddess of the name.

ग्रथित, མཐུད་བ།, strung, composed.

ग्रह, m. བཟུང་བ།, holding.

ग्रहण¹, n. རྫོམ་བ།, taking (in the sense of learning).

ग्रहण

ग्रहण², n. 1 འཛིན, 2 འཛིན་པ, taking, catching.

ग्रहीष्यति, vb. འཛིན་པར་འགྱུར, he will take.

ग्राम्य, རྫོང་པའི་ཆ, low, vulgar.

ग्राम, m. རེས་པ, a mouthful.

ग्राहयितुम्, inf བཟུང་བར, in order to make one hold.

ग्राह्य, གླིང, acceptable.

घ

घन, ལྗུག, thick

-घ्न, བཅོམ, that which kills.

घ्राण, n. རྒྱུ, the nose.

च

च, ind. 1 ཀྱང, 2 རྟེན, 3 འང, 4 ཡང, and, also,

चकाङ्क्ष, vb, pf, འདོད་པར་གྱུར, desired.

चतुर्मुख

चकार, vb. pf, གུས་པ་, did.

चक्र, n, འཁོར་ལོ་, a wheel.

चक्रवर्तिन्, m. འཁོར་ལོ་ སྐུར་པ, an emperor, sovereign of the world.

चक्रवाक, m. ཏུར་པ, the ruddy goose.

चक्रे, vb. pf. གུས, did.

चक्षुस्, n. མིག, the eye,

चञ्चल, གཤམ་པ, unsteady.

चत्वारि, བཞི, four.

चतुर्, བཞི, four.

*चतुरङ्ग, མཐའ་བཞི་ལ་དབང་པོ་, four-fold, Tib. lit. the lord of the four ends (of the earth).

चतुरिका, f, ཏྲང་མོ་, clever.

चतुर्मुख, m. གཤོང་བཞི་, one with four faces, i. e. Brahman, the creator,

चतुर्विध

चतुर्विध, རྣམ་པ་བཞི་, of four kinds.

चतुष्पद, m, ཀློང་བཞི་པ་, a quadruped.

चन्द्रमस्, m. ལྷོ་པ་, the moon.

चन्द्रसिंह, m, ལྷོ་བའི་སེང་གཤེན་, a proper name.

चन्द्रसेन, m, ལྷོ་བའི་དེད་དཔོན་, a proper name.

चरण, m. n. 1 ཀློང་པ་, 2 ཞབས་, a foot.

चरित, n. སློན་པ་, a practice, life.

चर्मन्, n. ལྲགས་, skin.

चाप, m. བ༵འུ་, a bow.

चिकित्सा, f, བ༵སྟོ་པ་, a medical treatment, curing.

चिक्रीर्षा, f. བྱེད་འདོད་པ་, a desire to do.

चिक्षेप, vb. pf. བ༵ཏོར་, threw.

चिच्छेद, vb. pf. རབ་བཅད་, cut.

चुक्रोश

चित्त, n. སེམས་, the mind.

चित्र, n. 1 ལྷོ་ཚོགས་, 2 ལྷོ་ཚོགས་
དང་ལྷོ་ཚོགས་, bright, variegated.

चित्तमति, m. སེམས་ཀྱི་ལྷོ་གྲོས་,
Mind-understanding, a proper name.

चिन्तयसि, vb. སེམས་པར་བྱེད་, you
are thinking.

चिन्तयित्वा, gd. ལྷོ་མ་ནས་, having
thought.

चिन्ता, f. བསམ་པ་, thought.

चिन्तित, n. བསམ་པ་, thought.

चिन्त्यते, vb. pass. བསམ་པར་བྱ་, is
being thought.

चिरम्, adv. 1 ལྷོ་རིང་, 2 ལྷོ་རིང་དུ་,
3 རིང་པོར་, 4 རིང་བར་, long.

चिह्न, n. མཚན་མ་, a mark.

चीवर, n. a dress for a monk.

चुक्रोश, vb. pf. ཏུ་ཞིང་, cried.

चेटी

चेटी, f. འབངས་མོ།, a maidservant.

चेतव्य, वसव, to be accumulated.

चेतस्, n. སེམས།, the mind.

चेत्, मादाङ्गे, if.

च्युत, ཤི་འཕོས།, gone, dead.

चैत्त, སེམས་ལས་བྱུང་བ།, that which
springs from the mind.

छ

छल, n. གཏུགས།, an umbrella.

छन्द (or छन्दक), m. འདྲན་པ།, (lit.
longing one), Siddhārtha's
Charioteer.

छन्दस्, n. སྐེབ་སྟེར།, a metre.

छाया, f. 1 གྲིབ་ས།, 2 སྐྱིབ་པ།, 3
མཉམ་མེ།, shade.

छिद्यमान, pr-pl. གཅོད་ཅིང།, being cut.

जनयते

छिन्दति, vb. ཡོངས་སུ་གཅོད།, cuts
(Tib. lit. བཞིམ་ཅིང་འདྲུག་ཅིང་།).

छेद, m. གཅོད་པ།, cutting.

ज

-ज, 1 སྐྱེས།, 2 བྱུང་བ།, born.

जगच्चक्षुस्, m. འགྲོ་མིཔ།, the eye
of the world, i.e. the sun.

जगत, n. 1. སྐྱེ།, 2 འགྲོ།, the world.

जगाद, vb. pf. བཀའ་སྟུང།, said.

जगाम, vb. pf. གཤེགས་པར་གྱུར།,
went.

जगृहुः, vb. pf. བརྩུང།, took.

जग्राह, vb. pf. བླངས།, took.

जन, m, སྐྱེ་བོ།, a man.

जननी, f. མ།, the mother.

जनयति, vb. སྐྱེད།, produces.

जनयते, vb. སྐྱེད།, produces.

जनिका

जनिका, f. སྐྱེད་པ་, that which produces.

जनित, m. བསྐྱེད, produced.

जनितृ, m. སྐྱེད་པར་བྱེད, the father.

जन्मन्, n. སྐྱེ་བ་, birth.

जय, vb. imp. སྐྱལ་བར་སྤྱོད་ཅིག, be victorious.

जयन्ति, vb. སྐྱལ, they get victorious.

जयिनी, f. སྐྱལ, victorious.

जर (जरा), f. ལོ་(བ), old age.

जरत्, pr. pl. རྒྱུང་བ་, old.

जर्जरीकृत, རྒྱལ་པོར་བྱས་པ་, broken into pieces.

जर्जरीक्रियमाण, དུས་བྱར་འབྱར་བ་, being made into pieces.

जल, n. ལྷ, water.

जलनिधि, m. ལྷ་གཏོར, the ocean.

जव, m. མགྱོགས་, speed, swiftness.

जानीया

जहीहि, vb. imp. སྤང་བར་གྱིས་, give up.

जागर, m. སང་བར་གནས་, the awakening state.

जागरण, n. སང, awaking.

जागति स्म, vb. མིལ་ཆོ་བྱེད, kept watchful.

जात. 1 སྐྱུར་བ་, 2 བལྟམས་པར་སྐྱུར, born.

जातक, n. སྐྱེས་རབས་, the story of the former birth of Buddha.

जाति, f. 1 སྐྱེ་བ་, 2 འགྲོ་བ་, 3 རིགས་, family, caste, birth.

जातु, ind. 1 གས་དུ, 2 གས་ཡང, ever.

जानत्, pr. pl. ཤེས, knowing.

जानामि, vb. ཤེས་བགྱིས་, I know.

जानीते, vb. ཤེས, he knows.

जानीया (:), vb. མཁྱེན་པར་མཛོད་གསོལ་, one may know.

जानीहि

जानीहि, imp. ཤེས་གྱིས, know.

जानि, vb. ཤེས, I know.

जायते, vb. 1 སྐྱེ, 2 སྐྱེ་འགྲུང, 3 གྲུང

4 འགྲུང, 5 འགྲུང་བ, 6 འབྱུང,

is born, comes into being.

जाल, n. སྒ་བ, a net.

जालिन्, སྒ་བ, with a net, i. e. web or membrane..

जिन, m. སྐུལ་བ, the conqueror, Buddha.

जिह्वा, f. སྤྲེ, the tongue.

जीमूतवाहन, m. སྤྱིན་གྱི་བཞེན་བ, a proper name (one whose conveyance is the cloud).

जीर्ण, 1 འཁོགས་བ, 2 གས, old, worn out.

जीव, m. འཚོ་བ, life.

जीवत्, pr. pl. གསོན་བཞིན, living.

टीका

जीवामः, vb. འཚོ, we live.

जीवित, n. 1 སྐྱོགས, 2 སྐོག, 3 གསོན་བ, life.

जृम्भा, f. སྒྲུལ, yawning.

जेत, སྐུལ་བྱེད, a proper name, conqueror.

-ज्ञ, ཤེས or ཤེས་བ, one who knows.

ज्ञात्वा, gd. ཤེས་ནས, having known.

ज्ञान, n. 1 ཉོགས, 2 ཤེས་བ, 3 ཡོ་ཤེས, knowledge.

ज्ञानिन्, ཡོ་ཤེས་ཅན, wise.

ज्येष्ठ, ཆེ་བ, elder.

ज्योतिस्, སྒྲུང་བ, light.

ट

टीका, སྐྱ་ཆེར་འགྲེལ་བ, a commentary.

ततस्

त

ततस्, ind. 1 དེ་ནས, 2 དེ་ཕྱིར, 3

དེ་བས་ན, 4 དེ་ཡིས, 5 དེ་ལས, 6

དེས་ན, thence, there, then, therefore.

तत्त्व, n. དེ་ཉིད, truth, true condition.

तत्त्वतस्, ind. དེ་ཉིད་དུ in fact, in truth or essential nature.

तत्याज, vb. pf. བཏང་བར་གྱུར, gave up.

तत्र, 1 དེ་ན, 2 དེ་ནས, 3 དེ་ལ, 4 དེ་ལས, 5 དེར, there.

तत्र तत्र, དེ་དང་དེར, in every place.

तात, m. 1 ཡབ, 2 ལྷ་ཅེག (lit. དེབ), the father.

तथा, ptcl. 1 དེ་ལྟ, 2 དེ་ལྟར, 3

དེ་བཞིན, 4 དེ་བཞིན་དུ, like that.

तथागत, m. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ, Buddha.

तपोवन

तथाहि, ind. འདི་ལྟར, for so, as for instance.

तट, m. ངོས, a side.

तद्, Pron. 1 ཁོང, 2 དེ, 3 དེ་ལྟ་བུ, 4

དེ་ནས, 5 དེ་ཕྱིར, 6 དེ་ཙྨ, 7

དེའི་ཕྱིར, 8 དེས, 9 དེས་ན, 10.

འདི, 11 འོན་ཏེ, the n, therefore, that, there, *like that.

तदा, ind. དེ་ཙྨ, at that time.

तद्यथा, 1 འདི་ལྟ་སྟེ, 2 འདི་ལྟ་དཔེར་ན, 3 དཔེར་ན, for example.

तनु, f. 1 ལུས, the body; 2 བསྐྱབས, thin, less.

तन्त्री, f. གྲོཏ་མངས, a string, a lute (Indian).

तपस्, n. དཀའ་སྤྱབ, religious austerity.

तपोवन, n. 1 དཀའ་སྤྱབ་ནགས, 2 དཀའ

तमसू

सुव'गु'क'ग'स'क'ल, a penance
grove.

तमसू, n. 1 सु'क'प, 2 सु'क'प'स'स'
सु'क'प, darkness.

तमाल, m. १'स'ल, a tree of the
name.

तरु, m. १'र, a tree.

तरुण, ग'ले'क, young.

तर्कयामि, १'ग'(प), I think.

तर्जयत्, pr. pl. ३'ल'गु'स'ग'ले'क'प,
threatening.

तर्ष, m. ३'स. thirst, desire.

तर्हि, ind. १'क'प'स'क'ल, then, in that
case.

तल, m, n. स'स'ल, a surface, level.

तस्थौ, vb. pf. ग'ल'ग'स'प'स'गु'र, re-
mained.

तस्मात्, pron. 1 १'सु'र, 2 १'र'सु'र,
therefore.

तस्य, pron. 1 १'स, 2 १'ल, his (her,
its).

तिष्ठति

तादृश, १'क'सु, like that.

तानव, n. सु'र'प, thinness (Tib. lit.
शोधन, cleansing).

ताप, m. ग'रु'र, or ग'रु'र'प, heat,
affliction.

तापमय, ग'रु'र'प, consisting of afflic-
tion.

तापस, १'ग'र'सु'प'प, an ascetic.

तार, क'क, loud.

तादृश्य, m. स'प'र'स'ल, Garuḍa, the
king of birds.

तावत्, ind. 1 १'स'र, 2 १'स'र'रु, 3
१'ल'ग' just, so much, that
much, so long.

तिमिर, n, स'प'र'प, darkness.

तिष्ठत्, pr. pl. १'रु'ग, standing.

तिष्ठति, vb. ग'क'स'(प), stands.

तिष्ठेत्

तिष्ठेत्, vb. opt. རྟོག་པ་སྟིན་ one
should stay.

तीर, n. འགྲམ་, a shore, bank.

तीव्र, ཏྲག་པོ་, acute, severe.

तु, ind, 1 ཀྱང་, 2 གྱི་, 3 ཡང་, but.

तुरग, m. བསྐྱོགས་འགྲོ་, a horse.

तुरङ्ग, m. བསྐྱོགས་འགྲོ་, a horse.

तुल्य, བཅུ་མ་པ་, equal.

तृष्णीमासीन, བ་སྒྲིས་, keeping silent.

तृप्ति, f. རོམས་པ་, satisfaction, con-
tentment.

तृषित, རྟོམ་, thirsty.

तृष्णा, f. རྟོན་པ་, thirst, strong
desire.

ते (तव), pers. pron. 1 བྱིད་ཀྱི་, 2
བྱིད་ལ་, your.

तेजस्, 1 མེ་, fire, heat ; 2

གཟེ་བཙུན་དང་ལྡན་པ་, brilliant.

दातु

तेन, pron. 1 དེ་ཡིས་, 2 དེས་, 3
དེས་ན་, therefore, by that.

तैक्ष्ण्य, n. རྣ་བ་, acuteness.

त्यक्त, བཏང་བ་, given up.

त्यक्तुम्, inf. 1 འདོར་, 2 འདོར་བ་
ཉིད་དུ་, 3 འདོར་བར་, in order
to give up.

त्यक्त्वा, gd. 1 བཏང་སྟེ་, 2 བཏངས་ནས་,
having given up.

त्यजेत्, opt. འདོར་, one should
give up.

त्यजेयम्, opt. འདོར་, I should give
up.

त्यज्यताम्, vb. imp. pass. བྱང་ནིལ་,
lit. let it be given up.

त्याग, m. 1 རོར་, 2 རྟོང་(བ་),
giving up.

त्यागान्न, གཏོང་མི་ཤེས་, not know-
ing how to let go.

त्रय, n. གསུམ་, three-fold.

दातु, m. རྟུན་པ་, saviour.

त्रि

त्रि, वास्तु, three.

त्रिधा, ind. त्रिसंवास्तु, in three ways.

त्रिभुवन, n. त्रैलोक्यं, the three worlds.

बुटित, चूँट, broken, cut.

त्रैलोक्य, n. त्रैलोक्यं, being of three kinds.

त्वक्, f. 1 त्वक्, 2 त्वक्, skin, bark.

त्वद्, (युष्मद्), 2nd pers. pron.

1 त्वे, 2 त्वे, you.

त्वद्विध, त्वेद, like you.

त्वरितत्वरितम्, adv. त्वरितं, quickly.

दक्ष, क्षात्र, expert.

दक्षिण, 1 दक्षिण, right side, 2 दक्षिण, south.

दण्ड, m. दण्ड, stalk.

दर्भ

दत्त, 1 दत्त, 2 दत्त, 3 दत्त, 4 दत्त, given.

दत्त्वा, gd. दत्तं, having given.

ददत्, pr. pl. दत्तं, giving.

ददौ, vb. pf. 1 ददौ, 2 ददौ, gave.

ददर्श, vb. pf. 1 ददर्श, 2 ददर्श, saw.

दधान, pr. pl. ददितं, creating, making.

दधीत, vb. opt. दधेत्, one should hold.

दध्यौ, vb. pf. दध्यौ, thought.

दन्त, m. दाँत, a tooth.

दम, m. दम, subduing the passions.

दमन, n. दमन, control.

दर, n. दूर, a little, slight.

दर्भ, m. दण्ड, a kind of grass.

दर्शन

दर्शन, n. 1 ལྟ་བུ་, 2 མཐོང་(བ་), seeing.

दर्शयत्, pr. pl. 1 ལྟོན་པ་, 2 བསྟན་པ་, showing.

दर्शयति, vb. 1 ལྟོན་, 2 བསྟན་, one is showing.

दर्शित, 1 བསྟན་, 2 བསྟན་པ་, 3 རབ་
དུ་བསྟན་ shown.

-दर्शित्वात्, མཐོང་ནས་, owing to the state of one who sees.

दलित, རྩོས་པ་, crushed.

दशन्, བུ་, ten.

दहति, vb. བསླེགས་, burns.

दह्यमान, pr. pl. pass. བསླེགས་, being burnt.

दातृ, m. གཏོང་བ་, donor.

दान, སྦྱོར་, giving, gift.

दान्त, དུལ་བ་, controlled.

दायाद, 1 ལྷེར་བྱ་, 2 བདག་པོ་, an heir.

दिश्

दायिन्, m. ལྷེར་བ་, one who gives,

दारिका, f. བྱ་མོ་, a girl.

दास, m. འབངས་, a servant.

दासी, f. འབངས་མོ་, a maidservant.

दास्ये, vb. ft. སྦྱོན་, I shall give.

दाह, m. 1 གཏུང་བ་, 2 སླེག་པ་, burn-
ing, affliction.

दिग्देश, m. ཕྱོགས་, a distant region
or country.

दिनकर, m. ཉི་མ་, the sun.

दिव्, f. ལྷི་, the heaven.

दिवस, m. n. ཉི་མ་, the day.

दिविज, *ལྷ་ཡུལ་, divine.

दिवौकस्, ལྷ་ན་གནས་, a god.

दिव्य, 1 མཚོག་, best ; 2 མཐོང་རིས་,
3 ལྷ་ཡི་, divine.

दिश, f. ཕྱོགས་, a direction, cardinal
point.

दिशत्

- दिशत्, pr. pl. སྤྱོད་ཅིང་, showing
(Tib. lit. spreading).
दीप, m. སྤྱོད་མ་, a light (in the
sense of दीप्त, bright).
दीप्यते, vb. གསལ་བར་བྱས་, it
shines.
दीयते, vb. 1 གཏོང་(བ), 2 བྱིན་བ་, is
given.
दीर्घ, 1 ཡངས་པ་, 2 རིང་, long.
दुःख, 1 སྤྱུག་, 2 སྤྱུག་བསྐྱལ་(བ), mis-
ery, sorrow.
दुःखविपाक, སྤྱུག་བསྐྱལ་ནྐམ་པར་
སྤྱིན་པ་, that the consequence
of which is misery.
दुःखित, སྤྱུག་བསྐྱལ་ཞིང་, sorry.
दुग्धवती, f. ཞེ་མོ་ཅེ་, milch.
दुर्ग, n. རན་འགོ་, difficulty, adver-
sity.
दुर्गति, f. རན་འགོ་, misfortune,
trouble.

दृढ

- दुर्जन, m. སྤྱི་བོ་ངན་པ་, a bad man.
दुर्निग्रह, གཞུང་བར་དཀའ་, difficult to
control.
दुर्भग, སྐལ་ངན་, unfortunate.
दुर्मति, སྤོང་ན་, foolish.
दुर्लभ, 1 ཅིང་དཀའ་, 2 ཅིང་བར་
དཀའ་, difficult to get.
दुर्विनीत, རྐམ་པར་མ་བྱུལ་, ill-behaved,
badly educated.
दुष्कर, 1 དཀའ་བ་, 2 དཀའ་བྱུབ་,
difficult to do.
दुष्कृत, n. ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་, misdeed.
दुष्ट, སྤྱོད་, faulty, defective.
दुष्प्रयुक्त, ཉེས་པར་སྤྱུར་, wrongly
used.
दूर, n. བར་རིང་, distant.
दूरीकृत, རིང་དྲུགས་པ་, removed to
a distance.
दृढ, བདན་(བ), strong, firm.

दृश्

दृश्, f. ལྟ་བུ, the eye.

दृश्यन्ते, vb. མཐོང་, are being seen.

दृष्ट, 1 བཞུས, 2 མཐོང, 3 མཐོང་ཞིང, seen.

दृष्टि, f. ལྟ་(བ), a view.

दृष्ट्वा, gd. 1 མཐོང་སྟེ, 2 མཐོང་ནས, 3 *མཐོང་བས, 4 གཟིགས་ནས, having seen.

देव, m. 1 ལྷ, 2 ལྷ་ཅེས, a god, lord.

देवी, f. ལྷ་མོ, a goddess.

देवता, f. ལྷ, a god or goddess.

देवसङ्घ, m. ལྷ་ཚོགས, a multitude of gods.

देश, m. ལྷུལ, a country.

देशना, f. བཞུན, teaching.

देशयामास, vb. pf. བཞུན་པ, taught.

देह, m. ལུས, the body.

द्वय

देहिन्, m. ལུས་ཅན, one with a body.

दोष, m. 1 སྒྲོན, 2 ཉེས་པ, fault, defect.

दैव, n. ལྷ, destiny.

दौवारिक, m. མེ་པ, दौवारिक, a door-keeper.

-द्युति, f. རིད་ཅན, (one) with lustre.

द्रक्ष्यसे, vb.ft. གཟིགས, you will see.

द्रव्य, (?) n. སྤྱུ་ཅེད་ཅན་གྱིན, a requisite thing.

द्रष्टव्य, བཞུ, to be seen.

द्रष्टुम्, inf. མཐོང་བར, to see.

द्रष्टुकाम, བཞུ་ཞིང, desirous of seeing.

द्रष्टु, m. ལྟ་པོ, one who sees.

द्रुत, ལྷུང, quick.

द्रुम, m. ལྷིང, a tree.

द्वय, གཉིས, two-fold.

द्वाविंशत्

द्वाविंशत्, ལྔམ་ཅུ་ཅ་གཉིས་, thirty-two.

द्वार, n. 1 གློ་, 2 ཆབ་གློ་, a door.

द्वि, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་སྟུག་, 3 གཉིས་པོ་, two.

द्विधा, ind. 1 རྣམ་གཉིས་, 2 རྣམ་པར་, གཉིས་, in two ways.

*द्वेधा, ind. གཉིས་ཀྱི་, in two ways, (Tib. lit. two, both).

द्वितीय, 1 གཉིས་, 2 གཉིས་པ་, second.

द्विप, m. གཉིས་འབྲུང་, an elephant.

द्विपद, m. ཀྱང་གཉིས་, having two feet, i. e. biped.

द्विविध, རྣམ་པ་གཉིས་, of two kinds.

द्वीप, m. n. སྤྱིང་, an island.

न

न, 1 མ་, 2 མ་ཡིན་, 3 མ་ཡིན་པ་,

नन्दते

4 མ་ལགས་, 5 མི་, 6 མི་འགྱུར་ (བ་), 7 མིན་(བ་), 8 མེད་(བ་),

9 ཡོད་མ་ཡིན་, 10 ཡོད་མིན་, not.

नगर, n. 1 སྒོང་, 2 སྒོང་ཁྱེར་, a town.

न-जीव, m. སྟོབ་མེད་པ་, not a living being.

नटी, f. གར་མཁན་མ་, a dancing girl.

नड, m. འདམ་བུ་, a species of reed.

नति, f. འདྲད་པ་, salutation.

न तु, ind. མིན་, but not.

नदी, f. ལུ་པོ་, a river.

ननु, ind. 1 མ་ཡིན་ནམ་, 2 མིན་ནམ་, is it not.

नन्दते, vb. 1 དགའ་འགྱུར་ཞིང་, 2 དགའ་བར་འགྱུར་, delights.

नन्दन

- नन्दन, m. བུ, a son.
 नन्दी, f. དགའ་བ, joy, rejoicing.
 नपुंसक, m. མ་རྒྱེད, eunuch.
 न-पुद्गल, m. གང་ཟག་མེད་པ, not a person.
 न-पुरुष, m. སྐྱེས་བུ་མེད་པ, not a man.
 न-पौष, m. གསོ་བ་མེད་པ, not a thriving one (in the sense of a man).
 नभस्, n. མཁའ, the sky.
 न-मनुज, m. འེད་ལས་སྐྱེས་མེད་པ, not a man.
 न-मानव, འེད་བུ་མེད་པ, not a man.
 नमस्, ind. ཕྱག་འཇལ, salutation.
 नमस्करोति, vb. ཕྱག་བྱེད་པ, salutes.
 नम्र, ཏུང་པ, bent.
 नम्रता, f. ཏུང་པ་(ཉིད), submissive-ness, humility.

नागकन्यका

- नय, m. བླ་གསུམ, policy, way .
 नयन, n. 1 སྐྱེན, 2 མིག, the eye.
 नर, m. མི, a man.
 नरक, m. དུཤྱལ་བ, the hell.
 नरदेव, m. རྒྱ་མི, the king.
 नरपति, m. མི་བདག, the king.
 नव, གསར་པ, new,
 न विद्यते, vb. 1 ཡོད་པ་མ་ཡིན, 2 ཡོད་མིན, does not exist.
 नश्यति, vb. ཉམས་པ, disappears, vanishes.
 न-सत्त्व, m. སེམས་ཅན་མེད་པ, not a being.
 नाग, m. རྩྭ, a serpent.
 नागकुमार, f. རྩྭ་གཞིན་ཀུ, the son of a Nāga.
 नागकन्यका, f. རྩྭ་ཁྱོ་མོ, a girl of a Nāga.

नागानन्द

नागानन्द, n. ལྷ་ཀྱན་དྲ་བ་ལ་བ་, the
serpent-joy, name of a drama.

नागी, ལྷ་མོ་, a she-serpent.

नाटक, རྒྱུ་མཁའ་, a drama.

नाटय, vb. imp. རྒྱུ་མཁའ་དག་བྱེས་
ཤོག་, represent dramatically.

नाटयति, vb. མཁའ་དག་བྱེད་, repre-
sents dramatically.

नाटयितव्य, རྒྱུ་མཁའ་བྱ་བ་, to be re-
presented dramatically.

नाट्य, n. རྒྱུ་མཁའ་, a dramatic re-
presentation.

नात्मन्, བདག་མེད་པ་, not self.

नाथ, མགོན་པོ་, lord, master, pro-
tector.

नाना, ind. ལྷ་ཚོགས་, various.

नान्यन्ते, དགའ་བར་བྱས་ནི་, after the
prologue (Tib. lit. having recit-
ed the Nāndi).

निःश्वसिति स्म

नामन्, མིང་ a name.

नाम, ind. 1 ཞེས་པ་, 2 ཞེས་བྱ་, 3
ཞེས་བྱ་བ་, by name, indeed.

नायक, m. འབྲེན་པ་, the hero of a
drama.

नायिका, f. འབྲེན་མ་, the heroine of a
drama.

नारक (नरक), m. དབྱུལ་, the hell.

नारी, f. ལུ་མོ་, a female.

नाश, m. ཉམས་, destruction.

नाशन, m. n. སེལ་མཇེད་པ་, remov-
ing, causing to perish.

नास (नासा), f. ལྷ་, the nose, trunk.

नास्ति, 1 མ་ཡིན་, 2 མེད་, 3 མེད་ཅིང་, 4

མེད་པ་, 5 ཡིད་མ་ཡིན་, is not,
does not exist.

नास्तिक, མེད་པ་པོ་, an unbeliever.

निःश्वसिति स्म, vb. བྱང་བ་, sighed.

निःसंशय

निःसंशय, ཅེས, undoubtedly.

निःसामर्थ्य, ཅེས་པ་མེད, incapable.

निःस्वभाव, རང་བཞིན་མེད, without nature.

नित्य, རྟག་(པ), eternal.

नित्यकाल, m. རྟག, eternal time, always.

निदर्शित, ཅེས་པར་བསྟན, shown.

निधन, m. n. ཉམས་པ, destruction.

निश्चायत्, pr. pl. སེམས་ཤིང, thinking.

निन्दन्ति, vb. 1 སྒྲོད་པར་བྱེད 2 སྒྲོད་བྱེད, 3 སྒྲོད་བྱེད་པ, they revile, blame.

निन्दा, f. སྒྲོད, blame.

निन्दित, *སྒྲོད་པར་བྱ་བ, blamed (Tib. lit. निन्दनीय, blamable).

निन्दितुम्, inf. *སྒྲོད, to blame.

निन्य, སྒྲོད་པར་འོས, to be blamed.

निराभरण

निपातित, སྤོག་དང་བྲལ, killed (Tib. lit. made deprived of life).

निपातिन्, འགོ་བ, falling.

निपुण, བླ་པས, skilful.

निववन्धुः vb. pf. ཅེས་པར་སྒྱུར, wrote down.

निमित्त, 1 བད, 2 མཚན་མ, any sign.

निमोलित, རྒྱུ་པ, closed.

नियत, ཅེས་པ, sure, certain.

नियम, m. *ཅེས་པའི་གནས་པ, a religious observance (Tib. lit. नियमनिष्ठा, f. rigid observance of penance.

नियम्य, gd. བསྒྲུབས་ནས, having restrained.

निर्-, prefix, ཉམས་པ, without.

निराभरण, རྒྱུ་དང་བྲལ་བ, without an ornament.

निरावरण

निरावरण, སྒྲིབ་པ་དང་བྲལ་, free from covering.

निराश, ཁྱོད་ཆད་, devoid of hope.

निरुद्ध, འགག་སྒོམ་, suppressed.

निरोध, m. 1 འགག་པ་, 2 འགོག་པ་, suppression, cessation, nirvāṇa.

निरूपय, vb. imp. རྟོག་སྒྲུབ་, examine, ascertain.

निरूपयावः, vb. རྟོག་པར་བྱ་, we two ascertain.

निरूप्य, gd. བརྟགས་ནས་, having ascertained.

निरूप्यते, vb. དཔྱད་, is being ascertained, examined.

निरौषध, སྒྲིན་མེད་, devoid of medicine.

निर्गत, ཐོན་པ་, came out.

निर्गम, m. *འཕུར་, coming out (Tib. lit. ascending).

निर्झर, m. n. རྩ་རྒྱུན་, a spring.

निर्वृति

निर्दोष, སྒྲོལ་མེད་པ་, free from harm, defect.

निर्धमेत्, vb. opt. བསལ་བར་བྱེད་, one should remove completely.

निर्वन्ध, m. ཚགས་པ་, intentness.

निर्वर्तक, སྒྲུབ་བྱེད་, that which completes.

निर्वर्तते, སྒྲུབ་པ་, becomes accomplished.

निर्वर्तिका, f. སྒྲུབ་པ་, that which completes.

निर्वाण, n. 1 ལྷ་ངན་འདའ་བ་, 2 ལྷ་ངན་འདས་པ་, 3 ལྷ་ངན་ལས་འདས་པ་, nirvāṇa.

निर्विराण, ཡིད་བྱང་བ་, disgusted.

निर्विद्, f. ཡིད་བྱང་བ་, disgust or weariness of vanities of the world.

निर्वृति, f. མཆོག་པ་བདེ་བ་, bliss,

निर्हारिणी

happiness (Tib. lit. happiness of the mind).

निर्हारिणी, f. དེས་པར་ཡིན་འཕྲོག་, one that carries out the mind, agreeable.

निवर्तक, གློག་བྱེད་, causing to cease.

निवर्तन, ཕྱིར་ལ་བ་གློག་པ་, turning back.

निवर्तस्व, vb. imp. ཕྱིར་ལོག་, turn back.

नीवारप्राय, རྩོད་སང་པ་, with abundant *nīvāra*, a kind of rice growing without cultivation.

निवास, m. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, dwelling.

निवासयोग्य, འདུག་པར་འཇོས་པ་, fit for dwelling.

निवृत्ति, f. གློག་པ་, turning back.

निवृत्य, gd. ཕྱིར་གློག་ནས་, having turned back.

निष्क्रमेयम्

निवृत्त्यर्थ, *མེད་རོན་, for the disappearance.

निवेदय, vb. imp. གསལ་ཅིག་, inform.

निवेदयामि, vb. *སྟོན་, I inform, show.

निशित, རྗེན་པ་, sharp.

निश्चय, m. དེས་(པ་), certainty.

निश्चल, གཡོ་བ་མེད་པ་, steady.

निश्चित, དེས་པ་, certain.

निषरण, གནས་པ་, seated.

निषसाद, vb. pf. འདུག་པ་, sat down.

निष्कारण, བྱེད་པ་མེད་པ་, without a cause.

निष्कास्य, gd. བྲངས་ནས་, having drawn.

निष्क्रमिष्ये, vb. ft. འགུང་འགུར་, I shall go out.

निष्क्रमेयम्, vb. opt. མེད་རོན་པར་འགུང་,

निष्क्रम्य

I should come out, i.e. renounce the world.

निष्क्रम्य, gd. བྱུང་ནས, having come out.

निष्क्रान्त, 1 མཐོང་བར་གྱུར, 2 ཇིས་པར་
འབྱུང་བ, came out.

निष्प्रयोजन, དགོས་པ་མེད་པ, without any object.

निष्फल, འབྲས་མེད, fruitless, futile.

निस्तीर्ण, ཇིས་པར་འཁོར, passed through, fulfilled.

निहन्मि, vb. གསོད, I kill.

नीच, 1 ལྷན, 2 ལྷན་པོ, a low man, vile, foolish.

नील, སྒོན་པོ, blue.

नु, ཇི་ག, a ptcl. having an interrogative force.

नृ, m. མི, a man,

नृपति, m. བྱལ་པོ, the king.

पङ्क

नेतृ, m. 1 འདེན་པ, 2 ཐོག་རྒྱུངས་པ, 3 གཤམ་ཏ་བྱེད་པ, a leader.

नेत्रवत्, མིག་ལྡན་པ, one with the eyes.

नैरात्म्य, n. བདག་མེད, the state of non-self.

नैर्गुण्य, n. ཡོན་ཏན་མེད་(པ), the absence of good qualifications.

नैव, ind. མིན, certainly not.

नैष्क्रम्य, n. མཐོང་བར་འབྱུང་བ, renunciation.

नौ, f. བླ, a ship, boat.

न्याय, m. རིགས་པ, the science of logic, justice.

प

पक्ष, m. 1 ཐོགས, the subject of a syllogism; 2 གཤམ་པ, a wing.

पक्षिन्, m. འདབ་ཆགས, a bird.

पङ्क, m. n. 1 * འབྲས, (lit. bank,

पङ्कसत्र

shore), 2 རྩམ་, 3 རྩམ་ཇེབ་, 4
ཇེབ་, mud, swamp.

पङ्कसत्र, རྩམ་ཇེབ་, sunk down
in mud.

पञ्चन, 1 རྩམ་. 2 རྩམ་པོ་, five.

पञ्चदश, བཅའ་ལྔ་པ་, fifteenth.

पञ्चम, རྩམ་པ་, fifth.

पञ्चशत, རྩམ་པ་ལྔ་, five hundred.

पटह, m. ཇེ་, a war drum.

पटु, གཤམ་, violent, sharp-sounding.

पर्ण, n. 1 རྩམ་པ་མ་, 2 ལོ་, a leaf.

पण्डित, མཁས་པ་, learned.

पतन, n. བབས་པ་, falling down.

पति, m. 1 བདག་, 2 བདག་པོ་, lord.

पत्ति, f. རྩམ་པ་ལྔ་, an infantry, a
footman.

पत्नी, f. རྩམ་པ་, a wife.

परतस्

पत्र, n. རྩམ་པ་མ་, a leaf.

पथिन्, m. ལམ་, a way.

पद, n. 1 ཀླུང་པ་, the leg; 2 གོ་འཕང་,
a position; 3 གཞུང་, a cause,
place, position; 4 ཆོག་, a sen-
tence, speech, word.

पद्म, n. 1 བད་, 2 བད་རྩམ་, a lotus.

पपात, vb. pf. 1 རྩམ་པ་ལྔ་, 2 བབས་
ལྔ་, 3 རྩམ་པ་ལྔ་(ལྔ་པ་)ཅང་
fell down.

पप्रच्छ, vb. pf. རྩམ་པ་ལྔ་, asked.

पयस्, n. རོ་མ་, milk.

पर, 1 (i) མཆོག་, (ii) བཟང་, good,

best; 2 (i) མ་རོལ་, (ii) གཞན་,

other, alien; 3 adv. (i) མཆོག་ཏུ་,

(ii) རྩམ་པ་ཏུ་, pre-eminently.

परतस्, ind. གཞན་ལས་, from other.

परम

परम, 1 དེ་མཆོད་པ་, highest, best ; 2

adv. (i) མཆོད་པ་ཏུ, (ii) ཤིན་ཏུ, extremely.

परस्पर, *ཕྱིར, one another.

पराक्रम, m. མངའ་ཐང, power.

पराग, m. རྩལ, the pollen of a flower.

परागवत्, ind. རྩལ་ལྟར, like the pollen of a flower.

पराङ्मुख, གཞན་དུ་ཕྱེགས, having the face turned away.

पर्याय, m. རྣམ་གྲངས, a course, a synonym.

पर्येषमाण, pr. pl. བཅོལ, searching for.

परार्थ, m. གཞན་གྱི་དོན, the interest of others.

परि-, prefix, ཡོངས་སུ, round, excessively, fully.

परिक्रामत्, pr. pl. ཡོངས་སུ་བགྱོད་ཅིང, walking about.

परित्यागिन्

परिचीण, ཡོངས་སུ་ཟད་པ་, exhausted.

परिचुब्ध, ཡོངས་སུ་བསྐྱོད་པ་, very agitated.

परिगृहीत, ཡོངས་སུ་ཟེན་པ་, taken.

परिग्रह, m. ཡོངས་སུ་ཟེན་པ་, taking.

परिगृह्य, gd. 1 གླངས་དེ, having received ; 2 ཡོངས་སུ་བ་བཀྱས་ནས, having paid homage (Tib. lit. परिपूज्य, having worshipped).

परिचर्या, f. རིམ་གྱོ་བྱེད་པ་, service, attendance.

परिच्छेद, m. ལེའུ, a chapter.

परित्यजेत्, vb. opt. ཡོངས་སུ་སྤྲོངས་, one should give up.

परित्यज्य, gd. 1 དོར་ནས, 2 ཡོངས་སྤྲོངས་དེ, 3 ཡོངས་སུ་བཏང་ནས, having given up.

परित्यागिन्, ཡོངས་སྤྲོངས་པ་, one who gives up,

परिपूरयत्

परिपूरयत्, pr. pl. ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་
making perfect.

परिपूर्यतु, vb. imp. ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་
གུར་ཅིག, let it be fulfilled.

परिमोग, m. ཡོངས་སྤྱོད་པ, enjoy-
ment.

परिमल, m. ཇི, smell.

परिवर्त, m. ལེན, a chapter.

परिवर्तते, vb. རེའི་བར་བྱེད, turns
round. revolves.

परिवार, m. རེའི་, train. retinue.

परिवृत, m. རེའི་, surrounded.

परिशुष्यति, vb. ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་
བྱེད, it is being thoroughly
dried up.

परिश्रम, m. ཡོངས་སྤྱོད་པ, fatigue.
exhaustion.

परिवत्, f. རེའི་, an assembly.

परिहर्तव्य, ཡོངས་སྤྱོད་མཛད་པ་བྱ, to be
avoided.

पादप

परीक्षा, f. བརྟག་པ, examination.

पर्वद्, f. རེའི་, assembly, atten-
dants.

पल्लव, m. n. ཡལ་འདབ, a sprout,
twig with leaves.

पशु, m. རྒྱལ་མ, a beast.

पश्चात्, ind. 1 གྱི་ནས, 2 གྱི་ས, after.

पश्चिम, རྒྱལ, west.

पश्य, imp. 1 རྟོམ, 2 རྟོམ་གྱིས, see.

पश्यतः, vb. བརྟག་པ, they two are
seeing.

पस्पर्श, vb. pf. རེའི་ཅིང, touched.

पाठक, m. རྒྱལ་མ, talking.

पाणि, m. 1 རྒྱལ, 2 རེའི་, the
hand.

पातु, vb. imp. བསྐྱོང (preferably
བསྐྱོངས), let one protect.

पाद, m. 1 ཀློང་པ, 2 རེའི་, the leg.

पादप, m. རེའི་, a tree.

पाथ

पाथ, n. 1 ཀྱང་པ་ཚུ, 2 ཀྱང་པ་ལ་

གཏོར་བའི་ཚུ, the water for washing the feet.

पार्थगज्जिक, སྐྱོལ་ལྗོངས་སྤྱོད་པོ, belonging to a worldlyling.

पान, n. འཇུངས་པ, drinking.

पाप, n. སྤྱིག, sin.

पाल, m. སྐྱོང་བ, a protector.

पालन, n. སྐྱོང་བ, protection.

पालय, vb. imp. 1 སྐྱོང, 2 སྤྱུངས་པའིང, protect.

पालयसि, vb. སྐྱོང, you protect.

पालित, བསྐྱུངས, protected.

पाल्यते, བསྐྱུངས་པ, being protected.

पाश, m. རྒྱགས་པ, a noose.

पिरडपात्र, n. ལྷུང་བཟེད, alms bowl.

पितरौ, m. 1 པ་མ, 2 ཡབ་ཡུམ, the parents,

पुनर्भविकी

पितृ, m. 1 པ, 2 ཡཔ, the father.

पितृ-पितामह, m. པ་ཆོ, the father and the grandfather.

पीडित, གཟེར་གྱུར་པ, pained, oppressed.

पुङ्गव, m. དམ་པ, best, most excellent. Originally *puṅgava* means a bull, but at the end of a compound it gives the above sense.

पुद्गल, m. གང་ཟླག, a person, man.

पुण्य, 1 དག་པ, 2 བསོད, holy, sacred, religious or moral merit.

पुण्यकाम, བསོད་ནམས་འདོད་པ, desirous of *punya*.

पुत्र, 1 བུ, 2 སྲས, 3 སྲས་པོ, a son.

पुनर्, ind. 1 ཡང, 2 སྐར, and, also, again, but.

पुनर्भविकी, f. འགྱུང་བ, leading to rebirth.

पुमस्

पुमस्, m. 1 མེས་, 2 མེས་ལུ, 3 རོ, a male, person.

पुर, n. རྫོང་, a town.

पुस्, ind. སྔན་ཏུ, before, in front of.

पुरुष, m. 1 མེས་ལུ, 2 མི, a person, man.

पुलकित, སྐྱེ་ལངས་, having the hairs of the body erect, thrilled with joy.

पुष्प, n. མེ་ཏེག་, a flower.

पूजा, f. མཆོད་པ་, worship.

पूज्यते, vb. 1 བཀུར་(བ), 2

བཀུར་བར་འགྱུར་, is worshipped, respected.

पूर्ण, 1 བཤང་, 2 ཅི, full.

पूर्व, 1 སྔ་མ་, 2 སྔོན་. previous, old, (adv. སྔོན་ཏུ, before); 3 ཤར་, the east.

प्रकम्पते

पूर्वपुरुष, m. མེས་ཁྱེ, the forefather.

पूर्ववत्, ind. སྔ་མ་བཞིན་ཏུ, as before.

-पूर्विका, f. སྔོན་ཏུ་འགོ་བ་, 1 སྔོན་ཏུ་འགོ་བ་ཅན་, coming before.

पृथक्, ind. ཐ་དད་, different.

पृथिवी, f. ས་, the earth.

पृष्ट, 1 བློས་, 2 ལྟས་པ་, asked.

पृष्ठ, n. གྱིབ་, the back of the body.

पोष, m. གསོས་པ་, maintaining.

पौनर्भव, f. ཡང་འབྱུང་བ་, leading to rebirth.

प्र-, prefix, རབ་ཏུ་, good, well, very, excessive.

प्रकटित, རབ་ཏུ་གསལ་བ་, manifested.

प्रकम्पते, vb. གཤམས་པར་འགྱུར་, shakes.

प्रकरण

- प्रकरण, རབ་དྲུ་བྱེད་པ།, a treatise (esp. introductory).
- प्रकरोति, vb. རབ་དྲུ་བྱེད།, makes.
- प्रकरोहि, vb. imp. མཛོད།, do.
- प्रकर्ष, m. རབ།, excellence.
- प्रकाशम्, adv. གསལ་བར།, openly.
- प्रकीर्ण, འཕྲོར་བ།, scattered.
- प्रकृति, f. རང་བཞིན།, nature.
- प्रचस्त्राल, འབྱེལ།, tumbled down.
- प्रजा, f. 1 སྤྱི་དགུ།, 2 འབངས།, the people, subjects.
- प्रज्ञा, f. ཤེས་རབ།, wisdom.
- प्रज्ञाप्य, gd. *འདིང་དྲུ་བཅུག་མྱེ། (Tib. lit. having got spread) having made known.
- प्रणाम, vb. pf. ཕྱག་འཚལ།, saluted.
- प्रणम्य, gd. བདྲུན་ནས།, having saluted.

प्रतिपादन

- प्रणयिन, *གུས།, affectionate.
- प्रणिधान, n. སྒྲོན་ལས།, supplication.
- प्रणिपत्य, gd. ཕྱག་འཚལ་དྲི།, having saluted.
- प्रणेतृ, m. མཛོད་པ།, a leader, guide.
- प्रतस्थे, vb. pf. ཚས།, went away.
- प्रति, ind. ལ།, with regard to, about.
- प्रतिक्रम्य, gd. སྒྲུང་སོང་མྱེ།, having gone back.
- प्रतिपक्ष, m. མི་མཐུན་བའི་ཕྱོགས།, an adversary, foe.
- प्रतिपत्तव्य, བོད་དྲུ་ཅུད་པར་བྱ།, to be understood.
- प्रतिपत्ति, f. བཟུན་པ།, ascertainment, knowledge.
- प्रतिपद्, f. ལས།, a way.
- प्रतिपादन, n. བཟུན་པ།, setting forth.

प्रतिबुद्ध

प्रतिबुद्ध, བློ་སྤྲོད་, awakened.

प्रतिभास, m. མཐོང་བ་, appearance.

प्रतिश्रुत्य, gd. མཉམ་དེ་, having promised.

प्रतिष्ठित, འདུག་, situated, remained.

प्रतिष्ठितमात्र, adv. འདུག་མ་གཟུགས་ཏུ་, as soon as (he was) situated.

प्रतिपन्थि, m. ཉིང་མཚམས་སྤྱོད་བ་, rebirth, transmigration.

प्रतीच्छ, vb. imp. 2nd pers. sing. རབ་དུ་བཞེས་, take.

प्रतीति, f. 1 ཉོག་ས་(པ་), 2 ཞེས་པ་, knowledge.

प्रतीत्य, gd. བརྟེན་, having depended on, depending.

प्रतीत्यसमुत्पाद, m. 1 ཉིན་ཅིང་འབྱེལ་བར་འབྱུང་, 2 ཉིན་འབྱེལ་, dependent origination.

प्रत्युष

प्रत्यक्ष, བཤོད་སྲུང་, (n.) perception, evident.

प्रत्यय, m. 1 ཀྱིན་, a cause, condition ; 2 ཉོག་ས་, apprehension, knowledge.

प्रत्ययमय, 1 ཀྱིན་གྱི་རང་བཞིན་, 2 ཀྱིན་རང་བཞིན་, consisting in a condition.

प्रत्ययवत्, ཀྱིན་དང་ལྡན་པ་, having a condition.

प्रत्ययादि, ཀྱིན་ལ་སོགས་, the condition and others.

प्रत्यर्धिन्, དྲུག་, an enemy, hostile.

प्रत्यवेक्षा, f. སོ་སོར་ཉོག་པ་, knowing precisely.

प्रत्युवाच, vb. pf. ལན་གསོལ་བ་, replied.

प्रत्युष, m. རང་པ་, day-break, morning, dawn.

प्रथम

प्रथम, དང་པོ་, first.

-प्रद, 1 ལྷོ་ཁྱེད་, 2 འབྲུང་བ་, one who gives, producing.

प्रदक्षिणीकृत्य, བསྐྱོར་བ་བྱས་ནས་, having gone round from left to right (as a mark of respect).

प्रदर्शन, n. ལྷོ་ན་པ་, showing.

प्रपञ्च, m. སྒྲིམ་པ་, details, creation, the expression of conceptually differentiated reality in the world,

[प्र]पठ्यते, vb. རབ་དུ་སྒྲོག་པར་བྱེད་, is being read well.

प्रबन्ध, m. གྲུག་, continuity.

प्रबोध, m. ཉེན་ས་པ་, understanding.

प्रभव, m. སྐྱེས་, origin.

प्रभवति, vb. 1 མཐུ་ཡོད་, 2 འབྲུང་བ་, becomes, able, comes into being.

प्रयुक्त

प्रभा, f. རོ་རྩ་, a ray, beam of light, lustre.

प्रभाव, m. 1 རྒྱས་མཐུ་, 2 མཐུ་, power.

प्रभृति, f. རོགས་པ་, beginning, but at the end of compounds it means 'beginning with', 'and others.'

प्रभोति (=प्रभवति), vb. རྒྱས་, becomes able.

प्रमाद, m. བག་མེད་, carelessness.

प्रमुदित, རབ་དུ་དགའ་བ་, delighted, happy.

प्रमोक्ष, m. ཐར་བྱེད་, freedom.

प्रयच्छ, vb. imp., 2nd pers. sing.

རབ་དུ་བྱིན་ལ་, give.

प्रयतेथाः, vb. opt. 2nd pers. sing.

འབད་པ་, you should endeavour.

प्रयुक्त, 1 སྐྱར་, 2 རབ་སྐྱར་བ་, employed.

प्रयोक्तृ

प्रयोक्तृ, m. སྟོར་པོ་, one who employs, an author.

प्रयोग, m. 1 སྟོར་བ་, 2 རབ་དུ་སྟོར་བ་, application, performance.

प्रयोजन, n. 1 དགོས་(པ་), 2 བཞེད་, purpose, object.

प्रवर्तते, vb. 1 སྐྱེ་འགྲུར་, 2 འཇུག་, 3 འཇུག་པར་གྱེད་, proceeds, springs.

प्रवर्तय, pr. pl. ཇུགས་ཏི་, causing to roll.

प्रविचय, m. རབ་དུ་ནས་པར་འབྱེད་བ་, investigation, examination.

प्रविद्ध, རབ་དུ་བཀྲས་པ་, cast away, thrown away.

प्रविश, vb. imp. རང་དུ་བཅུད་ཅིག་, enter.

प्रविशति, vb. ཁྱེགས་, enters.

प्रविशतु, vb. imp. རང་དུ་འོང་བར་གྱིས་ཤིང་, to let him enter.

प्रशम

प्रविशामि, འཇུག་པར་གྱེད་, I enter.

प्रविश्य, gd. རབ་དུ་ཁྱེགས་ཏི་, having entered.

प्रविष्ट, རབ་ཐོབ་, entered.

प्रवृत्ति, f. 1 འཇུག་པ་, taking an active part in worldly activity ;

2 ལོ་གྲུས་, a story, account, news.

प्रव्रजित, རབ་དུ་བྱུང་བ་, turned a recluse, a religious mendicant.

प्रव्रजति, vb. རབ་དུ་བྱུང་, renounces the world.

प्रशंसा, f. བསྟོན་, praise.

*प्रशंसित, བསྟོན་པར་བྱ་བ་, praised.

(Tib. lit. རྒྱུ་མཚན་གྱི་, praise-worthy).

प्रशम, m. རབ་ཞི་, cessation, extinction.

प्रशमन
प्रशमन, n. རབ་ཞི་བ, cessation, extinction.
प्रशान्त, རབ་དྲུག་ཞི་བ, calmed, tranquilized.
प्रसन्न, 1 རབ་དང་བ, 2 རྒྱལ་དང་བ, pure, clear.
प्रसाद, m. 1 དད་བ, 2 རྩོན, favour.
प्रसादक, དང་བར་བྱེད, clearing, rendering clear.
प्रसिध्यतु, vb. imp. རབ་དྲུག་བྲལ་བ་
འདོད, let it be fulfilled.
प्रसिद्ध, བྲགས་པར་བྱུང, renowned, celebrated.
प्रसीद, vb. imp. 1 བཀའ་རྩོན་མཛོད, 2
རབ་དྲུག་དང་བྱེད, be gracious or propitious.
प्रसूति, f. རབ་འབྱུང, appearance, production.

प्राप्य
प्रहर्तव्य, གཞིམ་པར་བྱ, to be struck.
प्रह्लादनी, f. རབ་དྲུ་སིམ་བགྱིད, delighting.
प्रह, འདྲུད, inclined, bowing humbly down.
प्राक्, adv. དང་པོར, before, first.
प्राज्ञ, m. མཛོངས་པ, wise.
प्राण, m. 1 སྲོག, 2 སྲོག་ཆགས, life.
प्राणिन्, m. སྲོག་ཆགས, a living being.
प्रादुर्भूत, བྱང, appeared.
प्राप्त, 1 ཐོབ, 2 ཐོན, 3 བབ, 4 སླེབ་
པར་བྱུང, attained, arrived.
प्राप्ति, f. 1 རྟེན, 2 ཐོབ་པ, attainment.
प्राप्य, gd. 1 ཐོབ, 2 བརྟེན་ནས, 3
ཐོན, having come, got.

प्रारोदीत्

प्रारोदीत्, རྩམ, wept.

प्रालम्ब, འཕྱང་བ, a garland hanging
down to the breast.

प्रामाद, m. 1 ཁང་བཟང, 2 ཁྱིམ, 3
པོ་བྱང, a palace.

प्रिय, 1 དགའ་(བ), 2 དགའ་བྱེད, 3
སྒྲིན, 4 ཟུག་བ, 5 མཇེའ་བ, 6
མཇེའ་བོ, dear, beloved, plea-
sing.

प्रियवादिन्, m. སྒྲིན་བར་སྒྲེ, speaking
kind or pleasing words.

प्रिया, f. དགའ་མ, a beloved wife.

प्रीत, 1 དགའ, 2 དགའ་ཞིང, pleased.

प्रीति, f. 1 དགའ, 2 དབྱེས་བ, plea-
sure.

प्रेक्षते, vb. བརྟུས་བ, looks.

प्रेक्षस्व, vb. imp. ཁྱོས་ཤིག, look.

वत

प्रेक्षा, f. རྟོགས་བ, apprehension,
understanding.

प्रेक्षामहे, vb. ལྟ་བར་བྱ, we look.

प्रेक्षावत्, རྟོགས་བ་དང་ལྡན, wise.

प्रेक्षावहे, vb. ལྟ, we two look.

फ

फणा, f. གཤེངས་ཀ, the hood of a
snake.

फणिन्, m. གཤེངས་ཅན, a snake.

फल, n. 1 འབྲས, 2 འབྲས་བྱ, a
fruit.

फलस्य, འབྲས་བྱ་ལ་གནས, partaking
of the reward.

फलाभाव, m. འབྲས་བྱ་མེད་བ, the
absence of the fruit.

व

वत, ind. ཀྱི་མ, an expression of
joy, satisfaction, or wonder.

बन्धु

बन्धु, m. गार्तिर्, a relative.

बबर्ह, (with उद्) vb. pf. ५८९,
drew out.

बभाषे vb. pf. १ क्षुष, २ क्ख'प'र'
क्षुष, said.

बल, n. १ क्षुष, २ ससु. strength,
३ रसुद, an army.

बलवत्, क्षुष'स'क्षुष, strong.

बलात्कार, m. violence.

बलाहक, m. क्षीर्, the cloud.

बलोपेत, क्षुष'स'र'क्षुष'प, strong.

बहु, १ स, २ स'प', ३ स'क्षुष'प,
४ प'क्षु'स'स'प'र'स'स'प, ५
स'र', many, much.

बहुशस्, ind. स'क्षु'स, frequently.

बाधते, vb. ग'र'प'र'प्रे, oppre-
sses, troubles.

बुध

बान्धव, m. गार्तिर्, a relative friend.

बाल, १ प्रि'प, a child, २ ग'स'र'प,
new.

बाला, f. ग'र्ति'र'क्षु'स, a girl.

बाष्प, m. n. स'क्षि'स, a tear.

बाहु^१, m. १ सुग, २ रसुद'प, the
arm.

बाहु^२, क्ख'स'द, much, a great.

बाह्य, १ प्रि. २ प्रि'प, outside, ex-
ternal.

बिभ्रत, pr. pl. १ क्ख'प'र'र'क्षि'र, २
क्ख'प'र'द, carrying, holding.

बिन्दु, m. प्रि'ग'स'प, a drop.

बिम्ब, n. ग'क्षु'ग'स, a reflection.

बिल, n. र'द, a hole.

बीज, n. स'प'क्षि, a seed.

बुध, m. स'प'स'प, learned.

बुद्ध

बुद्ध, m. **སངས་བྱུང་།**, awakened, the Buddha.

बुद्धि¹, f. **ཁྱོེ་**, intellect, talent.

बुद्धि², **ཁྱོེ་ཕན་**, one with intellect.

बुद्धिमत्, **1 མཁས་པ་, 2 ཁྱོེ་ལྡན་**, wise.

बोधि, m. f. **བྱང་ཆུབ་**, wisdom, supreme knowledge.

बोधिसत्त्व, m **བྱང་ཆུབ་སེམས་དབང་**,
an aspirant to *bodhi*, supreme knowledge.

ब्रवीति, vb. **སྟེན་པ་**, says.

ब्रह्मचर्य, n. **ཚངས་པར་སྦྱོང་པ་**, celibacy or the duties of a religious student.

ब्रुवत, pr. pl. **1 སྟེན་པ་, 2 སྟེན་པ་ཞིན་**,
saying.

ब्रूयात्, vb. opt. **བཞེད་**, should say.

ब्रूयाम्, vb. opt. **སྟེན་པ་**, I should say.

भद्र

ब्रूयाः, vb. opt. **སྟེན་པ་**, you should say (Tib. lit. imp. say).

ब्रूहि, vb. imp. **སྟེན་པ་**, say.

भ

भक्ति, f. **1 བྱུང་པ་, devotion ; 2 ལྡན་**,
decoration, embellishment.

भक्तिमत्, **བྱུང་པ་ལྡན་**, one with devotion.

भगवत्, **1 བཅོམ་ལྡན་, 2 བཅོམ་ལྡན་**
འདས་, a blessed one, glorious.

भगवती, f. **བཅོམ་ལྡན་མ་**, glorious.

भद्र, **1 ཚག་ཅིང་, 2 ཚགས་**, broken.

भङ्ग, m. **འབྲིབ་**, bent (or contraction).

भणामि, vb. **1 བཞེད་པ་, 2 སྟེན་པ་**, I say.

भशिष्यामि, vb. ft. **བཞེད་པར་བྱ་**, I shall say.

भद्र, **1 བཟང་, 2 བཟང་པོ་**, good, nice.

भय

- भय, n. འཇིགས་(པ), fear.
 भयङ्कर, འཇིགས་བྱེད, fearful.
 भयदर्शक, འཇིགས་ལྟ་བ. one who
 sees fear.
 भवतु, m. ཇོ་བོ, lord, master.
 भवतुं दारिका, ཇི་འི་སྲས་མོ, the daughter
 of the lord.
 भव, m. སྤོང་བ, transmigratory exis-
 tence, birth, saṃsāra.
 भवक्षय, m. སྤོང་བ་ཟད, destruction
 of bhava. or saṃsāra.
 भवत, personal pron. 1 ཁྱེད, 2 ཁྱོད,
 you, thou.
 भवति ऽन्ति, vb. 1 གུར་(པ), 2 འགྱུར,
 3 འགྱུར་བ, 4 འགྱུར་བ་ཡིན་(པ),
 5 ཡོད་པར་འགྱུར, is, are ; be-
 comes, become.
 भवतः, vb. འགྱུར, they two are.

भाणिन्

- भवतु, vb. imp. འགྱུར, let it be.
 भवते, vb. *ཡིན, is (Tib. comes),
 भवन, n. ཁང་པ, a house.
 भवामि, vb. 1 ཡིན, I am.
 भवितव्य, རབ་དུ་སྤྱོར་བར་གྱ, to be,
 (Tib. lit. to be applied).
 *भविष्यति, ऽन्ति, vb. ft. 1 འགྱུར, 2
 འགྱུར་བ, 3 འགྱུར་འགྱུར, 4
 འགྱུར་བར་འགྱུར, will be.
 भवेत्, vb. opt. 1 སླེ, 2 གུར, 3 འགྱུར་
 (པ), 4 འགྱུར་འཆེལ, 5 ཡོད,
 6 ཡོད་གུར, 7 སྤོང, may be.
 भवेथा (for भवेत्), vb. opt. འགྱུར་
 མཆོད, may be.
 भाग्य, n. སྐལ་བ, luck, fortune.
 भाज्, སྤོང, having, enjoying.
 भाणिन्, སྤྱོས speaking, talking.

भाति

भाति, vb. བཟོ་མ་པ།, shines.

भार, m. བུ་རྒྱུ་, a load, burden.

भारं निधाय, བཀའ་ལ་ནས།, having loaded.

भारत, n. རྒྱ་གར།, India.

भार्गव, m. ར་རྩོད་པུ།, the sun of Bhrgu.

भाव, m. 1 དངོས་པ།, 2 དངོས་པོ།, 3 འོད་པ།, 4 བསམ་པ།, disposition of mind, idea, thought; an object, thing; existence; disposition of the mind.

भावना, f. བསྐྱེས་པ་པ།, meditation.

भावयति, vb. བསྐྱེས་པ་པ།, meditates.

भाषा, f. མེད།, a language.

भाषते, vb. མེད།, speaks.

-भाषित, མེད།, speaking, talking.

भासम्, (wrongly बागम् in Skt. text),

भू

n. ལྷ་པ་བ།, light.

भास्कर, m. རྩི་མ།, the sun.

भास्वर, བཀའ་ལ།, bright.

भिक्षु, m. དག་མྱོང་།, a monk.

भित्ति, f. རོ་མ།, a wall.

भिनत्ति, vb. བཞོན་པར་བྱེད།, cuts into parts.

भुक्त, མྱོད་པ།, enjoyed, used, eaten.

भुक्तोज्झित, ལྷ་བཀ་མ་འབྱུང་།, remnants of the food eaten.

भुज, m. 1 ལག་པ།, 2 རྩལ།, the arm, hand.

भुजङ्ग, m. ལག་འབྱོ།, a serpent.

भुजङ्गम, m. ལག་འབྱོ།, a serpent.

भुवनत्रय, n. 1 འཛིག་རྟེན་གསུམ།, 2 ས་གསུམ།, the three worlds.

भू, f. 1 མ།, the earth (སར།, མུའི།, on the earth), 2 ས་སྟེང་།, (lit.

भूतल

भूतल), n. the surface of the earth, 3 ས་གཞི, (lit. भूस्थल), ground.

भूत, 1 གྱུར་བ, (a) being, (b) become; 2 (i) འགྱུར་པོ, (ii) འགྱུར་བ, being; 3 ཡང་དག་བ, right.

भूत्वा, gd. གྱུར་ནས, having been.

भूमि, f. ས, the earth.

भूयस्, adv. གྲོས, again.

भूयिष्ठ, གཤམ་ཆེན, most.

भूषण, n. གྱུན, an ornament.

भूषित, བཟུལ, adorned.

भृङ्ग, m. སྤང་བ, a bee.

भृत्, 1 འཆང་བ, 2 འཛིན་བ, bearing, having, carrying.

भृश, adv. འཕྲོ་ཏུ, excessively.

भेतव्य, འཛིགས་པར་བྱ, to be feared.

मतङ्ग

मेद, m. 1 བ་དད་བ, 2 དེ་བ, distinction, difference.

मेघज, n. གླེན, medicine.

भोः, ind. ཀྱ, a vocative particle, O.

भोग, m. 1 སྤྱོད, 2 རིངས་སྤྱོད, enjoyment,

भोगिन्, m. གཤེངས་ཅན, a serpent.

भोट, བོད, Tibet.

भ्रमण, n. བསྐྱོར་བ, moving.

भ्रमति, vb. བསྐྱོར་བ, moves round.

भ्रू, f. གླིན, the brow.

म

मञ्जु, འཇམ་བུ, beautiful.

मणि, m. བོར་བྱ, a gem, precious stone.

मत, ལུགས, considered, thought.

मतङ्ग, m. མ་དང་ག, a proper name.

मति

मति, f. 1 དགོངས། 2 (i) མོ (ii)

མོ་གོས།, view, thought, intel-
lect, thought.

मद्धक्ति, f. བདག་ལ་གུས།, devotion
to me.

मद्वियोग, m. བདག་དང་འབྲལ་བ།, se-
paration from me.

मधुर, 1 འཇམས།, 2 ལྡན།, sweet.

मधुरप्रलापिन, m. ལྡན་བའི་ཚིག།, speak-
ing sweetly.

मध्य, 1 ནང།, inside ; 2 བར།, middle

(བར་དུ, མཉམ་པོ) ; 3 དབུས།, middle;

4 དབུས་ཁྲུ།, within the
middle.

मध्यमक, དབུ་ས།, being in the middle.

मध्यमा, f. དབུ་ས།, the middle.

मनस, n. 1 ཡིད། 2 སེམས་ཁྲུ། (-मनस्,
with the mind), the mind.

मन्द्र

मनुष्य, m. མི།, a man.

मनःश्रेष्ठ, ཡིད་ནི་གཙོ་བོ།, those of
which the mind is pre-emi-
nent.

मनोजव, (*मनोभव, born or being
in mind), ཡིད་མགྱོགས།, swift as
the mind.

मनोज्ञ, ཡིད་དུ་མཆི་ཞིང། (lit. मनोज,
that which goes to the mind),
beautiful.

मनोरथ, m. ཡིད་ལ་རེག་བ།, desire,
desired object.

मनोहर, མཛེས་བ།, pleasing.

मन्त्र, m. སྒྲགས།, a charm, spell.

मन्त्रिन्, m. མྱོན་པོ།, a minister.

मन्दर, m. *འབྲིགས་བྱེད།, a moun-
tain of the name (Tib. means
Vindhya).

मन्द्र, གཤངས།, deep, grave.

मन्यु

मन्यु, m. བྲོས་པ, wrath.

मन्ये, vb. 1 ལྷོམ, 2 ཤེས, I consider.

मम, pers. pron. 1 བདག, 2 བདག་གི, 3 བདག་ལ, my.

ममत्व, n. བདག་གི་བ་ཉིད, the feeling or notion of मम, mine.

मय, འཕས་གྱུར་པ, an affix indicating 'made of', 'consisting, or composed of'.

मयूर, m. མ་བྱ, a peacock.

मरण, n. འཆི་བ, death.

मरु, m. མུ་ངམ.

मल, m. n. ཁྲི་མ, dirt, impurity.

मलय, m. མ་ལ་ཡ, a mountain of the name.

मलयवती, f. མ་ལ་ཡ་ཅན་མ, a proper name.

महाराज

महत, m. 1 ཆེ, 2 ཆེན, 3 ཆེན་པོ, 4 མང་བ, great.

महयाञ्चक्रः, vb. pf. བཞེད་པར་བྱས, worshipped.

महर्षि, m. *ཏང་མྱེང, a great sage (Tib. lit. འདྲུམ, m).

महल्लक, *གཟེར་བ, old, aged, (Tib. lit. ག་འུར, suffering).

महा, 1 ཆེ, 2 ཆེན་པོ, great.

महात्मन्, m. བདག་ཉིད་ཆེ, high-souled.

महादेव, m. ལྷ་དབང་ཕུག, the great God, Śiva.

महान्न, ཆེན་པོ་ཆེ་ཆེན་པ, the great naked (?).

महाभाग, m. ལླལ་བ་ཆེན་པོ, illustrious, highly virtuous.

महाराज, ཐུལ་པོ་ཆེན་པོ, a great king.

सहिष

सहिष, m. ས་རྒྱེ, a buffalo.

सहिषी f. ས་རྒྱེ, a she-buffalo.

सही, f. སྤྱི, the earth.

सा, ind. ས, not.

सांस, n. སྤྱི, meat.

मातृ, f. 1 ས་, 2 ཡུམ་, the mother.

माद्यत, pr. pl. དགའ་རྒྱུ་, being mad
(Tib. आनन्दवत्, with joy).

मान, m. 1 སྤྱུང་པ་, 2 རེ་སྤོང་སྤྱུང་པ་,
honour, respect.

मानस, n. 1 ཡིད་, the mind, 2 adj.

ཡིད་པ་, belonging to the mind,

मानिन, m. ར་རྒྱུ་པ་, having a high
opinion of oneself.

मान्य, བཀྲ་ར་མྱེ, respectable.

मार, m. བརྟན་, the personified evil
principle, the evil one, kāma.

मुकुट

मारवधू, བརྟན་མོ་, the nymph of
Māra.

मासत, m. རྒྱུར་, the air.

मार्ग, m. ལམ་, a way.

मार्गवत्, ལམ་ལྟར་, with the way.

मास, m. རྒྱུ, a month.

मित्र, n. 1 མཛེར་པ་, 2 བཤེས་, a
friend.

मिथ्या, ind. 1 རྒྱུ, 2 རྒྱུ་པ་, false,
falsehood.

मिथ्यादृष्टि, f. རྒྱུ་ལྟ་, a false view.

मिथिला, f. མི་ཐི་ལ་, the name of a
well known city and country.

-मिलित, དང་ལྷན་, mixed.

मिश्र, སྤྱེལ་པ་, mixed.

मीन, ཉ་མོ་, a fish.

मुकुट, m. n. དབུ་རྒྱུ་, a crown, tira.

मुक्त

मुक्त, 1 शोभा, 2 स्वतः, free.

मुक्ता, gd. कृष्ण-वस्त्र-भूषण-कृष्ण, having given up.

मुख, n. 1 शीर्ष, 2 वार्ध, the face.

मुनि, f. सुव-व, 2 वन्द्य, a sage.

मुमोच, vb. pf. मुमुक्षु-वस्त्र-मुमुक्षु, set free.

मुञ्च, vb. imp. मुञ्चते, give up.

मुञ्ज, m. मुञ्ज-वस्त्र, a kind of grass of which the girdle of a Brahmin religious student is made.

मुहुर्मुहुः, ind. अन्तर्-वर्त-अन्तर्, frequently.

मुहूर्त, m. मुहूर्त-वर्त-मुहूर्त, 2 अन्तर्, an instant, a very small portion of time, a while.

मूर्ख, m. 1 मूर्ख, 2 मूर्ख-वस्त्र, foolish.

मूर्धन्य, m. मूर्ध, the head. (मूर्ध्नि, मूर्ध्नि).

मृग, नै-वर्ण्य, a deer.

म्रियते

मृत. 1 मर्त्य, 2 मृत्यु-व, dead.

मृत्यु, m. मर्त्य-व, death.

मृद्वीका, f. मृद्वी, a vine or a bunch of grapes.

मृष्यताम्, vb. imp. मृष्यते, par-don.

मे, pers. pro. 1 म, 2 मया-व, my.

मेखला, f. मेख-वस्त्र, a girdle.

मेघ, m. मेघ-वस्त्र, the cloud.

मेधाविन्, 1 मया-व, 2 मया-वस्त्र, intelligent, wise.

मैत्री, f. मया-वस्त्र, love.

मोक्ष, m. स्वतः-वस्त्र, emancipation.

मोह, m. 1 मया-वस्त्र, 2 मया-वस्त्र, ignorance, delusion.

मैत्रिक, n. मया-वस्त्र, a pearl.

म्रियते, vb. मर्त्य-वस्त्र-म्रियते, is dying.

मन्त्रः

म्लेच्छ, m. म्लेच्छ, a barbarian.

अ

यद्, relative pron. १ यद्, २ यद्

དག, 3 བཟ་ཞིག, who, what,

which, ४ गायत्र, येन in the sense of यत्, where.

यज्ञ, m. यज्ञेय, a sacrifice.

यत्, ind. 1 यत्-सु, 2 यत्-सु-सु
for, because.

यत्न, m. अयत्नः, endeavour.

यत्र, 1 गद-५, 2 गद-५, 3 गद-
अत्र, where,

यत्र यत्र, $\eta\eta\eta\eta$, wherever.

यथा, incl. 1 ॥ ३५ ॥ २ ॥

22. 3 22. 4 22. 5 22. 6

५. ६ दशैकः सः यजैत. ७ यजत.

likr, in.

67-68

याचसि

यथावत्, adv. तथावत्, properly.

यथासामर्थ्य, adv. किं ह्युक्तं कस्य, accord-
ing to the ability.

यदा, ind. གང་ཆེ, when.

यदि, ind. 1 *यद्, 2 यद्, 3 उ-
 ४, ५, if.

यदुत, ind. རདི་ལྟ་སྟེ, for example.

यद्यपि, ind. མེད་ཀྱི, even though.

ययौ, vb. pf. 1 देद, 2 देद, 3 देद.
वरः, 4 वावे, went.

यशस्, n. 1 प्रशस्-य, 2 श्रुत-प्रशस्,
fame, glory.

यस्मात्, relative pron. **གང་ཕྱིར**, for,
because.

यस्य, relative pron. ལག་ཞིག་, whose.

याचसि, ०से vb. 1 **མྱོང་(བ)**, you ask.

यात

यात, 1 ग-वे-गस, 2 खे-व-ये-व,
gone.

याति, vb. 1 घे-व-अ-गु-र, gets; 2 क-स-
व-र-अ-गु-र, goes away; 3
ग-वे-गस-व, goes.

यान, n. 1 घे-ग-व, 2 उ-ग-स-व, a
vehicle.

यामि, vb. अ-गो-व-र-गु, I go.

यावत्, ind. 1 ई-खी-र, 2 रे-जि-ग, 3
व-र-गु, 4 व-र-गु-झे, up to, till,
just, etc.

यावज्जीव, ई-खी-र-अ-खे-व, as long as
the life is.

यावदेव, जे-स-गु-व-दे-व-र-गु-अ-गु-र-व,
till.

याशोधर, m. ग-ग-स-व-अ-खे-व, the son
of Yośodharā, the wife of Gau-
tama Buddha.

यास्यति, vb. ft. *अ-गु-र, will go.
(Tib. भविष्यति).

योजित

युक्त, 1 सु-र-व, used, employed; 2

(i) ई-ग-स-व, (ii) रु-र, proper,
right.

युज्यते, vb. 1 ई-ग-स-व, 2 ई-ग-स-
व-र-अ-गु-र, 3 रु-र-व, 4 ई-स-
व, is right.

युद्ध, n. अ-घ-व-व, war.

युयुत्सु, अ-घ-व-व-र-अ-खे-र, desirous of
fighting.

युष्मद्, pers. pron, त्रि-र, you.

योग, m. 1 सु-र, connection; 2
सु-र-व, attachment, applica-
tion; 3 व-स-स-ग-र-गु, medita-
tion.

योगिन्, m. क-व-अ-सु-र-व, one who
practises Yoga.

योग्य, 1 ई-स-व, 2 रु-र, fit.

योजित, सु-र, employed.

यौपित्

यौपित्, f. ཡུན་མིན, a woman.

यौवन, n. 1 དར་ལ་བབ་བ, 2 ལང་ཚྭ, youth.

र

रक्त, दसरं च, red.

रक्ता, f. དམར་བ་ཉིད, redness.

रक्तमांस, n. རྩ་ཁྲིག, blood and flesh.

रक्षणार्थम्, n. བསྟར་བའི་ཕྱིར, for guarding.

रक्षत, pr. pl. བསྟར་བ keeping.

रक्षन्ति ममि, vb. སྟར་བ they protect, you protect.

रक्षा, f. བསྟར་བ, protection.

रचना, f. བཞེད་(བ), composition.

रजत, n. དུའ, silver.

रजनी, f. དགའ, night.

रत्न, द्वापदं, delighted with, fondly attached to.

राग

रत्न, n. 1 དཀོན་ཅིག, 2 རིན་ཅིན, 3 རིན་པོ་ཆེ, a gem.

रत्नकूट, དཀོན་མཆོག་བརྩིགས་པ, a heap of gems, (Tib. lit. gems piled upon one another) ; a work of the name.

रथ, m. ཤིང་རྩ, a chariot.

रमताम्, vb. imp. གནས་པར་མཛོད, let one remain, let one take delight in.

रमणीयता, f. དགའ་བར་བྱིད་པ་ཉིད, the state of being enjoyable.

रमणीय, དགའ་བར་བྱ་བ་ཞིག, enjoyable.

रसातल, n. ས་འོག, the nether world, one of the seven regions below the earth.

रहित, བྱལ་བ, free from.

राग, m. 1 ཆགས་པ, attachment ;

रागिन्

2 འདོད་ཆགས་, passion, lust ;

3 དམར་པོ་, red colour.

रागिन्, m. 1 ཆགས་ལྡན་, 2 ཆགས་པ་ཅན་, full of love or attachment.

राघव, m. ར་རྒྱའི་བུ་, the son of Raghu, specially Rāma.

-राज, राजन्, རྒྱལ་པོ་, a king.

राजकुल, n. རོ་བུ་, the royal family, the royal palace.

राजपितृ, ཡལ་རྒྱལ་པོ་, father-king.

राजीव, n. པ་རྩ་, a lotus.

राज्य, n. 1 རྒྱལ་པོ་[ཉིད་], 2 རྒྱལ་པོ་ལྔ་, a kingdom.

राज्यं करिष्यति, vb. རྒྱལ་པོ་ལྔ་བྱེད་, will reign.

राज्यक, n. རྒྱལ་པོ་ལྔ་, a kingdom.

रात्रि, f. 1 མཚན་མོ་, 2 བཅའ་, the night.

रेखाहीन

राशि, m. སྤང་པོ་, a collection, mass, heap.

राष्ट्र, n. ཡུལ་, a kingdom.

रत्न, n. རྒྱལ་, a sound.

रुदत, रुदती, f. pr. pl. འཇིང་, weeping, crying.

रुद्यते, vb. passive, འཇིང་བར་བྱེད་, one weeps.

रुरोद, vb. pf. འཇིང་, wept.

रूप, n. བཞུགས་, colour, beauty, physical element.

रुवति, vb. འབྱིན་, cries.

रूपत्व, n. རོ་བོ་ཁོ་ན་ཡིན་པ་, form, natural state.

रूपवती, f. བཞུགས་པ་བཞུང་ལྡན་, beautiful.

रेखा, f. རི་མོ་, a line.

रेखाहीन, རི་མོ་མེད་པ་, without a stripe.

रोग

रोग, m. རྩོད, disease.

रोचेत, vb. རྩོད་ཅིང་, may be pleased with.

रोदिष्यामि, རྩོད་ཤིང་, I shall weep.

रोमन्, རྩོ, the hair of the body.

रोमाञ्चयति, རྩོ་ཡོང་བ་, makes the thrill of hairs of the body.

ल

लक्ष, n. རྩ་ལྔ་སྟེང་, lac, (one hundred thousand).

लक्षण, n. རྩ་ཚུལ་, characteristic.

लक्षित, རྩ་ཚུལ་, noticed, perceived.

लक्ष्यते, vb. རྩ་ཚུལ་, is noticed.

लम्, རྩ་ཚུལ་ལ་ཕྱེད་, sticking.

लघु, ཡང་ལ་, light, swift.

लज्जा, f. རྩོ་ཚུལ་, bashfulness, modesty.

लता, f. 1 རྩ་ཚུལ་ལྔ་, 2 རྩ་ཚུལ་ལྔ་, a creeper.

लोक

लब्ध, ཐོབ་པ་, attained.

लभते, འདྲེན་, vb. 1 ཐོབ་པ་, 2 ཐོབ་, get(s).

लम्बते, རྩ་བཟུང་, rests on.

ललाप, vb. pf. རྩོ, wept, lamented.

ललित, 1 རྩོ་སྒྲུབ་, pleasing, charming; 2 རྩོ་ལ་, sport (लीला).

लालस, རྩོ་སྒྲུབ་, ardently longing for.

लावण्य, n. རྩོ་སྒྲུབ་, beauty.

लिङ्ग, n. རྩ་གསལ་, the invariable mark which proves the existence of anything in an object (i. e. *hetu*).

लिलिहे, vb. pf. རྩ་བྱ་བ་ལྔ་གསལ་, licked.

लेखा, f. རྩོ་མོ་, a line.

लोक, m. རྩོ་མོ་ལྔ་, the world.

लोकयात्रा

लोकयात्रा, f. འཇིག་རྟེན་ལུགས་, the course of the worldly life.

लोकवर्धन, འཇིག་རྟེན་འཕེལ་བ་, increasing worldly affairs.

लोचन, n. 1 སྒྲོན་, 2 མིག་, the eye.

लोहित, དམར་བ་ red.

लौकिक, འཇིག་རྟེན་པ་, worldly.

व

वः pers. pron. acc. plu. ཁྱེད་(ལ་), you.

वक्तव्य, བཟོད་པར་བྱ་, to be said.

वक्तुम्, inf. སྒྲོ་བར་, to say.

वक्तु, m. སྒྲོ་བ་པོ་, a speaker.

वक्ष्यति, vb. གསུང་, will say.

वक्ष्यामि, vb. སྒྲོ་, I shall say.

वचस्, n. གསུང་བ་, a speech.

वट, m. ཁྱུ་, a boy.

-वत्, 1 འདྲ་, 2 བཞིན་(ཏྱ), an affix denoting resemblance, like.

वपुस्

-वत्², 1 ཕན་, 2 ལྡན་(བ་), a possessive suffix.

वद, vb. imp. སྒྲོས་ཤིག་, say.

वदत, pr. pl. སྒྲོ་(བ་), saying.

वदति, vb. མཛི་, says.

वदन, n. བཞིན་རས་, the face.

वदन्ति, vb. བཟོད་པ་, say.

वध, m. གསེན་, killing.

वधू, f. བུ་མོ་, wife

वन, n. 1 འགས་, 2 འགས་ཚལ་, a forest.

वन्दे, vb. ཕྱག་འཇལ་, I salute.

वन्द्य, ཕྱག་བྱ་བ་, adorable, to be saluted respectfully.

वन्य, 1 འགས་, 2 འགས་སུ་བྱང་བ་, produced in a forest.

वपुस्¹, n. ལུས་, the body.

-वपुस्², ལུས་ཅན་, with the body.

वयम्

वयम्, pron. 1 ཁོ་མོ་ཅག་, 2 ཁོ་མོ་
ཅག་ནས་ས, 3 བདག་, 4 བདག་
ཅག་, 5 ལྱ, 6 ལྱ་ཅག་, we.

वयस्य, m. 1 གྲོགས་པོ་, 2 རྒྱ་ཆེན་, a
companion, friend.

वर, 1 སྐྱེ་བཤུ་, best ; 2 དུས་པ་, (i)
excellent, (ii) m. a boon ; 3
n. རྒྱ་, rather or better than.

वरणीय, དེ་བྱོལ་, to be chosen.

वर्ग, m. རྒྱ་སྐྱེ་, a class, group.

वर्ण, m. སྐྱེ་པོ་, beauty.

वर्णयन्ति, vb. 1 གསུང་, 2 གསུངས་,
describe, explain.

वर्ण्यते, 1 རྒྱ་པོ་པ་, 2 གསུངས་པ་, is
being described or explained.

वर्तते, vb. 1 རྒྱ་པོ་པ་, 2 གསུངས་པ་, re-
mains, exists.

वर्त्मन्, n. ལམ་, a way.

वा

वर्धन 1 *བསྐྱེད་, 2 འཕེལ་(བ), caus-
ing to increase, increasing.

वर्धते, vb. འཕེལ་བར་འགྱུར་, increa-
sing.

वर्धमान, pr. pl. འཕེལ་, growing.

वर्षति, vb. འབབས་, rains.

वर्षिन्, ཆར་འབབས་པ་, raining,
bestowing.

वर्ष्मन्, n. ལུས་, the body.

वर्लित, 1 བསྐྱོགས་, 2 ལེགས་, slant-
ing, turned.

वश, དབང་, (i) m. influence ; (ii)
subject to, under the influ-
ence of.

वसुधा, f. ས་འདྲིན་, the earth.

वस्तु, n. 1 དངོས་པོ་, thing, matter ;
2 གཞི་, a residence, home.

वह्नि, m. མེ་, fire.

वा, ind. 1 དང་, 2 འས་ (prece-

वाक्य

ded by 'ད and ས it takes the form of དམ and སམ respectively), 3 ཡང་ན, or.

वाक्य, n. དག, a sentence.

वाक्य, དག་གི་རང་བཞིན, consisting of words.

वाक्, f. 1 དག, 2 གསུང, a speech.

वाच्य, 1 གྲུབ, 2 *སྟེན་པ་, to be said.

वाजिन्, m. 1 རྟ, 2 མགྲོགས་འགོ, a horse.

वादयति, vb. གྲོང་བར་བྱེད, plays with an instrument.

वादयन्ती, f. pr. pl. གྲོགས་བར་བྱེད་པ་, sounding.

वादित, n. 1 རེལ་མོ, 2 བསྐྱུགས་པ་, a musical instrument.

वादिन्, m. གྲུ, a speaker.

वायु, m. རླུང, the wind.

विक्रम

वारण, n. རློག་(པ), prevention.

वारयत्, pr. pl. བརློག་པ་, preventing.

वारि, n. རླུ, water.

वालुका, f. 1 བྱེ, 2 བྱེ་མ, sand.

वासस् n. 1 བོས་, 2 ར་བཟུ, cloth.

वास, m. 1 འདུག་པ་, 2 གནས་, dwelling, living.

वासर, m. n. ཉིན་མོ, the day.

वासव, m. རོར་ལྷ, the lord of gods, Indra.

वासोऽर्थम्, adv. བོས་ཀྱི་དོན་དུ, for a piece of cloth.

-वाहिन्, m. འཛིན་པ་, carrying.

वि-, ind. 1 རྣམ་, 2 རྣམ་པར་, a prefix meaning 'distinction,' etc.

विकीर्यमाण, pr. pl. རྣམ་བཟང་པ་, being scattered.

विक्रम, m. རྟུགས་, power, strength.

विक्रव

- विक्रव, 1 འབྲུག་པ་, 2 རྣམ་འབྲུག་པ་, affected by, overcome with.
- विगच्छन्ति, vb. རྣམ་པར་བྲལ་, go away.
- विशुष्टशब्द, བླ་གསུང་པ་, with the fame that is proclaimed.
- विघ्न, m. 1 གོག་པ་, 2 བགོག་པ་, an obstacle, hindrance.
- विचारणा f. རྣམ་པར་རྟོག་, reflection, consideration.
- विचार्यमाण, pr. pl. རྣམ་པར་རྟོག་པར་བྱེད་, being considered.
- विचित्र, 1 རྣམ་པར་, 2 རྣམ་པར་སྒྲུབ་པ་, variegated.
- विचिन्त्य, gd. 1 རྣམ་པར་བསམ་པས་རྟེན་, 2 རྣམ་པར་བསམ་པས་རྟེན་, having thought.
- विजेतृ, m. རྣམ་པར་རྒྱལ་པ་, a conqueror, victorious.

विद्या

- विज्ञान, n. རྣམ་པར་ཤེས་པ་, skill, proficiency, pure consciousness.
- विज्ञाप्य, 1 ཞུ་བྱ, 2 གསེལ་བར་བྱ, to be informed, requested.
- वितान, m. བྱས་པ་, spreading out.
- वितृप्यते, vb. རྟོས་པར་འགྱུར་བ་, becomes satisfied.
- वित्त, n. རྩིས་, wealth.
- विदधे, vb. pf. བསྐྱབས་, made.
- विदित्वा, gd. རྣམ་པར་རིག་ནས་, having known.
- विदूषक, བི་དྲུ་ག་ཀ་, a humorous companion and confidential friend of the hero of a play.
- विदेश, m. གཞན་ཡུལ་, another country.
- विद्यते, vb. 1 ཡིན་, 2 ཡོད་, 3 ཡོད་ས་ཡིན་, exists.
- विद्या, f. རིག་(པ་), learning.

विद्यादातृ

विद्यादातृ, m. རིག་པ་སྤྲེལ་བ་, one who gives learning, teacher.

विद्याधर, m. རིག་པ་འཛིན་པ་ ; f. བུ་ལྷ་མོ་, རིག་པ་འཛིན་མ་, a class of semi-divine beings.

विद्यार्थिन्, m. 1 རིག་པ་འདོད་, 2 རིག་པ་རོན་གཞེས་, desirous of learning, a student.

विद्याहीन, རིག་དང་བྲལ་, devoid of learning, ignorant.

विद्वत्, m. 1 རིག་དང་ལྷན་, 2 རིག་ལྷན་, 3 རིག་པ་ཅན་, 4 རིག་པ་ལྷན་, a learned man.

-विध, རྣམ་པ་, kind.

विधातुम्, inf. སྒྲུབ་པ་འདི་ཕྱིར་, to do.

विधि, m. ཚོ་ག་, a rule, the way or method of doing a thing.

विनयन, n. འདུལ་བ་, discipline, training.

विना, ind. མེད་, without.

विप्रयोग

विनिपात, m. འོག་ལྷུང་བྱེད་, falling down, destruction.

विनिपातयति, vb. འཛིན་བར་བྱེད་, causes to fall down, destroys.

विनिपातयितुम्, inf. འོག་བར་ལྷུང་བར་བྱེད་, to throw down, to destroy.

विनिवर्तन, n. ཕྱིར་ཁྲོག་པ་, turning back, return.

विनिवृत्ति, f. བསྐྱོག་པ་, removing.

विपश्ची, f. བྱུང་མངས་, the Indian lute.

विपत्ति, f. བྱུང་, misfortune, adversity.

विपर्यय, m. 1 ཁྲོག་, 2 འོག་, reverse, change.

विपुल, བྱུས་པ་, extensive, much.

विप्रयुक्त, རྣམ་སྤངས་, free from.

विप्रयोग, m. 1 རྣམ་པར་འབྲལ་བ་, 2 བྲལ་བ་, 3 འབྲལ་བ་, separation.

II. SANSKRIT-TIBETAN

54

विप्रलम्भ्य

विप्रलम्भ्य, gd. བསྐྱུས་ནས, having deceived.

विप्रवास, m. རྒྱལ་པོར་རྒྱུང་རིང, staying abroad.

विभजते, vb. དྲིཤེ, distinguishes.

विभव, m. 1 མྱེད་མེད, absence of birth : 2 འབྲོང་བ, wealth.

विभु, བྱམ་བདག, lord.

विभूषित, རབ་བརྒྱན, adorned.

विभ्रम, m. འཁྲུལ་བ, mistake.

विमान, m. n. གཞུལ་མེད་ཁང, the castle in the air; a palace (with seven stories).

विमुख, སྤྱིར་སྤྱོགས་གར་བ, having the face turned back, disinclined.

वियुक्त, བྲལ་བ, separated from, deprived of.

वियुज्यन्ते, vb. རྒྱལ་པོར་འབྲལ, are separated.

विशाल

वियोग, m. 1 འབྲལ་བ, 2 སྦྱོར་བ་མེད separation.

विरचित, བྱས་བྲ, made, written.

विराग, m. འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་(བ) absence of desire or human passions.

विराजते, vb. རྒྱལ་བ་མཛེས, shines.

विलोक्य, gd. 1 བརྟུས་ནས, 2 མཐོང་, 3 མཐོང་ནས, 4 རྒྱལ་བར་བརྟུས་ནས, having seen.

विवर्ण, མཛེག་ཉམས, discoloured.

विलपत्, pr. pl. རྒྱུས་བཞིན, lamenting.

विवाह, m. གཤམ་འབྲེན་བ, marriage.

विविबु, འཇུག་འདོད, desiring to enter.

विविध, རྒྱ་ཚོགས, various.

विशाल, མཐོཾ, great.

विशुद्धस्वभाव

- विशुद्धस्वभाव, དགོངས་པ་ནས་དག, one
with pure disposition.
- विशीर्येत, vb. opt. དེངས་པར་བྱ,
would waste away.
- विशेष, m. བྱད་པར, distinction.
- विश्रम्भ, m. ཁྱོ་གདད, confidence.
- विश्रान्त, རལ་གསོས, rested; reposed.
- विश्लेष, m. འབྲལ་བ, separation.
- विश्वस्त, gd. ཁྱོ་ཕབ, confident, fearless.
- विश्वास्य, gd. ཁྱོ་ནི་ཕབ་ནས, having
made confident.
- विष, n. དུག, poison.
- विषण्ण, མི་དགའ, cast down.
- विषम, མི་རྩང་བ, uneven, rough.
- विषीदत, pr. pl. * བྱས་པ, being cast
down.
- विषय, m. ཡུལ, a country, place,

वीणा

- विसिष्मियाते, vb. du. pf. ཡ་མཚན་
སྒྲིམ་གྱུར, wondered.
- विस्तर, m 1 སྒྱ་ཆེར, 2 སྒྲིམ་པ, de-
tailed description.
- विस्मय, m. 1 སྒྲིགས་པ, arrogance ;
2 མཚན་བ, wonder.
- विस्मर्तुम्, inf. བཟུང་བར, to forget.
- विहङ्गम, m. བྱ, a bird.
- विहरन्ति, vb. བཞུགས་པ, dwell.
- विहरामः, vb བཞགས་པ, we move on,
remain.
- विहरिष्यन्ति, vb. བཞུགས་པར་འགྱུར,
will move on.
- विहातुम्, inf. འདོར་བ, to give up.
- विहित, བསྐྱབས, made.
- विहीन, མྱོང་བ, devoid of.
- वीचि, m. f. བརྒྱབས, a wave.
- वीणा, f. སྒྱུ་དྭ་མངས, the Indian lute.

वीर

वीर, m. དཔལ་པོ་, hero.

वृक्ष, m. རྒྱུ་རྩ་, a tree.

वृक्षक, m. རྒྱུ་རྩ་པ་, a small tree.

वृत, 1 བསྐོར་, surrounded; 2 བསྐོབས་, covered.

वृद्ध, m. 1 བགྲིས་པ་, 2 བློ་རྒྱུ་, 3 བློ་པ་, old.

वृद्धि, f. རྒྱུ་ལ་, growth.

वृष्टि, f. རོ་པ་, rain.

वेग, m. རྒྱུ་གས་, force.

वेणु, m. 1 རྒྱུ་གས་, 2 རོ་པ་, a bamboo.

वेत्ति, vb. རིག་, knows.

वेद (सामन्), m. རིག་བྱེད་, the Veda (Sāman).

वेपथु, m. རྒྱུ་རྩ་, tremor, trembling.

वैकल्य, n. མ་ཚེང་, imperfection, deficiency.

व्याघ्र

व्यक्त, བསལ་བ་, clear.

व्यग्र, རྒྱུ་ལ་, eagerly or intently occupied.

व्यथा, f. རྒྱུ་པ་, pain.

व्यवच्छिन्न, རྒྱུ་བཅད་, distinguished.

व्यवसाय, m. 1 རྒྱུ་དམ་, determination ; 2 རབ་དཔ་, perseverance.

व्यवस्था, f. རྒྱུ་པར་བཞག་པ་, settlement.

व्यवस्थित, 1 མཚེས་, placed in order, remained; 2 བཞགས་, arranged, settled.

व्यसन, n. བཞུང་བ་, a calamity.

व्यसनिन्, m. བཞེན་པ་ལྷན་པ་, addicted to any vice.

व्यस्त, མི་སྒོ་, separated.

व्यहृष्टः, vb. aorist, བཞུགས་པར་གྱུར་ཞིང་, they dwelt.

व्याघ्र, m. ལྷག་པ་, a tiger.

व्याज

व्याज, m. རྟོག་པ་, pretence, pretext.

व्याध, m. རྩོན་པ་, a hunter.

व्याधि, m. 1 རྩོན་, 2 རྩོན་པ་, 3 རྩོན་, dis-
ease.

व्यायाम, m. རྩོག་པ་, exertion, per-
severance.

व्युत्पत्ति, f. 1 ཁྱོད་ཀྱི་ཆུང་པ་, 2 ཁྱེད་ཀྱི་
རྟོག་པ་, perfect proficiency.

व्युत्पादक, རྟོན་པ་པོ་, one who ex-
plains.

व्युत्पादन, n. 1 ཁྱོད་ཀྱི་ཆུང་པ་, 2 བསྟན་
པ་, explaining.

व्युत्पादयितव्य, བསྟན་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་,
to be explained.

व्युत्पाद्यते, vb. pass. བསྟན་, being ex-
plained.

व्युत्पाद्यमान, pr. pl. pass. ཁྱོད་ཀྱི་
ཆུང་པར་བྱེད་པ་, being explained.

व्रजत, pr. pl. 1 འགྲོ་, 2 འགྲོ་བཞིན་,
going,

शक्यसे

-व्रता, f. བདུལ་བྱུགས་མ་, devoted.

श

शंसति, vb. བརྗོད་བྱེད་, says.

शक्त, རྒྱས་པ་, able, capable.

शक्ति, f. 1 མངའ་, 2 མངའ་ཐང་, 3
མཐུ་, 4 རྒྱས་པ་, power, might,
ability.

शक्तिमत्, རྒྱགས་ཅན་, powerful.

शक्नोति, vb. རྒྱས་, is able.

शक्नोमि, vb. རྒྱས་བྱུང་, I am able.

शक्य, 1 *བྱུབ་, 2 རྒྱས་, capable of
being effected, under the con-
trol of.

शक्यते, vb. རྒྱས་, is capable of be-
ing done.

शक्यसे (=शक्नोषि), མྱོད་ན་མངའ་ནི་
མཛིས་, you are able (Tib. lit.
you have the ability in prac-
tice.

शक्र

शक्र, m. འི་འོ་འོ་, Indra, the king
of gods.

शत, n. འི་, hundred.

शतक, འི་འོ་, a century.

शतकुम्भमय, འི་འོ་འོ་འོ་, made
of gold.

शतपष्टि, f. འི་འོ་འོ་, one hundred
and sixty.

शतसहस्र, འི་འོ་, one hundred
thousands, a lac.

शत्रु, m. འི་འོ་, an enemy.

शनैम्, ind. འི་, slowly.

शबल, འི་འོ་, variegated.

शब्द, m. འི་, a word. (འི་ and འི་
འི་ are instr. of འི་).

शब्दसन्दर्भ, m. འི་འོ་འོ་, the com-
position of words.

शम, m. 1 འི་, 2 འི་, peace, calm-
ness, absence of passions.

शाक्यकुमार

शमन, འི་འོ་འོ་, quelling, allay-
ing.

शयन, n. འི་, sleeping, a bed.

शयनि, (= शयने), འི་འོ་, on the
bed.

शर, m. འི་, an arrow.

शरण, n. འི་, a refuge.

शरस्य, འི་འོ་འོ་ fit to protect, a
protector.

शरीर, n. འི་, the body.

शल्य, n. འི་འོ་, a spear, shaft.

शशक, m. འི་འོ་, a hare.

शशमृत, m. འི་, the moon.

शस्त्र, n. འི་འོ་, a weapon.

शाक्य, འི་, the race to which
Gautama Buddha belonged.

शाक्यकुमार, m. འི་འོ་འོ་, the
prince of the Śākya.

शाक्यगण

शाक्यगण, m. ལྒྲུ་འཛོལ་སྐུ་, the
multitude of Śākya.

शाक्याः, m. ལྒྲུ་ཆོས་སྐུ་, the Śākya.

शाखिन्, m. ཡལ་ག་ལྷན་པ་, a tree.

शान्त, རྒྱུ་(བ), calm, calmed.

शान्तये, རྒྱུ་སྤྱིར, for pacification.

शाम्यति, vb. 1 རྒྱུ་, 2 རྒྱུ་བར་འགྱུར, becomes quiet.

शान्, n. བསྟན་བཅོས་, a religious or
scientific work.

शिक्षा, f. བསྟན་པ་, training, cul-
ture.

शिक्षित, བསྟན་པས་, trained.

शिक्षितु(म्), inf. སྦྱོར་པར་, to learn.

शिक्षेत, vb. opt. བསྟན་པར་གྱིས་, one
should learn (Tib. lit. शिक्षस्व,
imp).

शिरस्, n. 1 མགྲོ་, 2 དབུ་, the head.

शिला, f. རྩོ་, stone.

शुद्धोदन

शिव, 1 དགེ་, 2 རྒྱུ་(བ), auspicious,
propitious.

शिशिर, བསྐལ་པོ་, cool.

शिष्ट, 1 ལྒྲུ་ཆོས་སྐུ་, learned, wise;

2 ལྷན་པས་, remaining.

शिष्य, m. སྦྱོར་པས་, a disciple.

शीकर, m. ཐྱིག་སྐུ་པ་, a fine drop of
water.

शीघ्र, adv. ལྷོད་ཏུ་, quickly.

शीतलता, f. བསྐལ་བ་ཉིད་, coolness.

शील, འདྲ་ལྡན་ཅན་, having the natu-
ral disposition of.

शुक, m. རྩོ་ཅོ་, a parrot.

शुक्ल, དཀར་པོ་, white.

शुद्ध, དག་པ་, pure.

शुद्धसत्त्व, སེམས་ཅན་དག་པ་, one with
a pure mind.

शुद्धोदन, ཟས་གཙུང་མ་, a proper
name. the father of Buddha.

शुभ

शुभ, བཟང, splendid, handsome.

शुभ्र, དཀར, white.

शुश्रूषमाण, pt. pl. སྤྱིན་ཞུ་བྱེད་པ, serving.

शुश्रूषा, f. སྤྱིན་ཞུ, service.

शूकर, m. ཡག་པ, a boar.

शून्य, སྟོང, empty, void.

शून्यता, f. 1 སྟོང་ཉིད, 2 སྟོང་པ་ཉིད, voidness, emptiness.

शून्यवत्, སྟོང་ལྟར, like void.

शूर, m. དཔལ་པོ, a hero.

शैल, m. རི, a rock.

शोक, m. 1 བྱ་ངན, 2 བྱ་ངན་གནས (Tib. lit. शोकस्थान, n. the cause of sorrow), sorrow.

शोचते, vb. 1 གཏུང་འགྱུར་ཞིང, 2 གཏུང་བར་འགྱུར, grieves.

श्रावस्ती

शोचितुम्, inf. *བྱ་ངན, to regret.

शोच्य, བྱ་ངན་ལོས, deplorable.

शोच्यते, vb. བྱ་ངན, affliction is felt.

शोणित, n. བྲག, blood.

शोभते, vb. བཟོས, looks beautiful.

शोभा, f. བཟོས, beauty.

शोभित, བཟོས་པ, decorated.

श्रद्-, ind. དད་པ, faith, faithfulness.

श्रद्धातुम्, inf. དད་པར, to have faith in.

श्रम, m. ངལ་(བ), fatigue.

श्रवण, n. ཉན་པ, hearing,

श्रवणयोः, n. ཉན་པ་གཉིས་ཀྱི, of the two ears.

श्रान्त, བྱང་ཆད, wearied, tired.

श्रावस्ती, f. བཙུན་ཡོད, a town of the name.

श्री

श्री, f. དཔལ, beauty, grace, prosperity.

श्री- (for श्रीमत्), དཔལ་ལྷན, with *śrī*.

श्रीहर्ष, m. དཔལ་ལྷན་དགའ་བ, lit. one with delight, having prosperity, a king of the name.

श्रुत, ཐོས, heard.

श्रुत्वा, gd. 1 ཐོས་ནས, 2 ཐོས་གྱུར་ནས, 3 ཐོས་(བ), 4 གསལ་གྱུར་ནས, having heard.

श्रूयताम्, vb, imp. ཉོན་ཅིག, let it be heard.

श्रूयते, vb. ཉོན་(བ), it is being heard.

श्रेयस्, n, དག་བ, virtue, or religious merit, bliss.

श्रेयस्काम, འཇགས་བ་འདོད་བ, wishing bliss.

श्रोतव्य, མཉན་པར་བྱ, to be heard.

षोडश

श्रोतु, m. 1 ཉན་བ, 2 ཉན་བ་པོ, hearer.

श्रोत्र, n. རྗ་བ, the ear.

श्लाघ्य, བསྐྱལ་པ་འོས, praise-worthy.

श्लिष्यति, vb. རྒྱལ་ས, sticks.

श्लेष, m. འདུས་བ, union.

श्लेष्मन्, m. བད་ཀན་དག, the phlegmatic humour (*kapha*).

श्वापद, m. རི་དྲལ་ས, a deer, a wild beast.

श्वित्, n. སྒྱེན, white leprosy.

श्वेत, 1 དཀར་པོ, 2 སལ་ཁ, white.

ष

षट्त्रिंशत्, f. སུམ་ཅུ་སྒྲི་དྲལ, thirty-six.

षष्टितम, སྒྲི་ཅུ་བ, sixtieth.

षष्ठ, སྒྲི་བ, sixth.

षड्विंश, ཉི་ཤུ་ཅུ་དྲལ་བ, twenty-sixth.

षोडश, བཅུ་དྲལ, sixteenth.

स-

स

स-, 1 सत्स (स), with; 2 समुक्त्वा,
similar, same.

संयम, m. ཡང་དག་སྒོམ་, restraint.

संयोग, m. 1 འདྲུ, 2 སྒྲུབ་, union,
connection.

संवर्तते, vb. འགྱུར་བ་, is.

संवसेत्, vb. opt. བདེན་པ་, should
live together (Tib. lit. should
resort to).

संवाहन, n. མཉེན་བ་, shampooing.

संवीत, གཤམ་གས་བ་, covered,
clothed.

संवेदन, n. རིག་བ་, knowledge, per-
ception.

संशय, m. གེ་ཚེས་, doubt.

संसर्ग, m. འདྲི, relation.

संसार, m. འཁོར་བ་, the world.

संस्कार, m. འདུ་བྱེད་, one of the five
skandhas in Buddhism.

संक्षोभ

संहृत्य, gd. བསྐྱུས་ཤིང་, having
brought together.

सः, m. 1 དེ, 2 དེས་, he.

सकल, *དེ་དག་, all (Tib. lit. 'those').

सक्त, ཚགས་, attached.

सखा, m. གྲོགས་པོ་, a friend.

सगौरव, adv. གུས་པ་དང་བཅས་པར་,
with dignity and honour.

सङ्कर, m. ལྷན་, manure.

सङ्कल्प, m. 1 ཀུན་དོག་, 2 དོག་པ་, 3
ནམ་པར་བདག་པ་, thought, ima-
gination, a definite determina-
tion.

सङ्कल्पयिष्यामि, vb. ft. ཀུན་དོག་(བྱེད་),
I shall not imagine.

-सङ्कम्य, gd. སོང་སྡེ་, having gone.

संक्षेप, m. 1 མདོར་, 2 མདོར་བསྡུས་,
brief.

संक्षोभ, m. འགྱུགས་པ་, agitation.

सङ्गम

सङ्गम; m. འགྲོགས་པ་, coming together.

सङ्गीतक, n. མཁྲི, music.

सचिव, m. རྒྱུ་པོ་, a minister.

सचेत्, ind. གཤམ་ནི་, if.

सज्जमाना, pr. pl. f. ཐོགས་པར་གྱུར་པ་, sticking.

संजानीते स्म, vb. ཚོར་, felt.

संज्ञा, f. འདུ་ཤེས་, one of the five Skandhas in Buddhism, perception.

सतत, adv. ཏིག་ཏུ་, always.

सति, pr. pl. loc. 1 གྱུར་ན་, 2 གྱུར་པ་ན་, 3 ཡིན་ན་, 4 ཡིན་པས་ན་, (it) being.

सत्, pr. pl. 1 དམ་(པ) good, wise ; 2 ཡིན་(པ) , existing.

सत्कार, m. བཀྱར་སྤྱི་, reverence, respect.

सन्ताप

सत्ता, f. ཡིན་པ་, existence.

सत्त्व, n. 1 ཡིན་པ་, 2 སེམས་དཔའ་, existence, a brave mind.

सत्य, བདེན་པ་, truth (n.), true.

सद (for सदा), ind. ཏིག་ཏུ་, always.

सदसत्, ཡིན་མེད་, existing and not existing.

सदा, ind. ཏིག་ཏུ་, always.

सदृश, ལྷོ་བུ་, like.

सद्धर्मगुरु, m. *དམ་ཚེས་སྤྱོད་པར་མཛོད་, the teacher of the holy religion.

सद्यस्, ind. འཕྲུལ་, in the very moment, just immediately.

सन्तः, pt. pl. plu. དམ་པ་རྣམས་, the wise men.

सन्तप्त, གཏུང་, afflicted.

सन्ताप, m. 1 ཀུན་ནས་གཏུང་པ་, 2 གཏུང་པ་, 3 བཞོན་པ་, 4 ཡིངས་

सन्ति

གཏུང, 5 ཡོངས་སུ་གཏུང་བ, heat, torture, distress.

सन्ति, vb. 1 གནས་, 2 ཡོད་, are.

सन्तोष, m. ཚོག་ཤེས་, satisfaction.

सन्त्याजयिष्यति, vb. ft. འདོར་བར་
འགྱུར, will make one abandon.

सन्दर्भ, m. བཀོད་པ, a literary com-
position.

सन्दिग्ध, घे'र्केस, doubtful.

सन्देह, घे'र्केस'त्र'व, doubt.

सन्ध्या, f. མཚེས་ས, joint, evening.

सपर्या, f. བསྐྱེན་བཀྱར, veneration,
worship.

सप्तम, བདུན་པ, seventh.

संनिपात्य, gd. བསོགས་ཏི, having got
assembled.

सप्रतीश, ཞི་ས་དང་བཅས་, respectful.

सफला, f. འབྲས་དང་བཅས་, fruitful.

समागच्छति

सम, 1 འདྲ་བ, 2 མཉམ་(པ), 3
མཚུངས་, equal,

समधिष्ठित, ཡང་དག་པར་གནས་,
governed, guided.

समनन्तर, མཚུངས་པ་དེ་མ་གྲག་པ, im-
mediately contiguous.

-समन्वागत, 1 དང་ལྷན་, 2 དང་ལྷན་
ཞིང་, endowed with.

समभिरुह्य, gd. ཞོན་ནས་, having as-
cended.

समर्थ, 1 ལུས་(པ), 2 ལུས་དང་ལྷན་, 3
ཡོང་བ, able.

समर्पयितुं कालः, འབོག་རན་, the time
to make over.

समवस्थित, གནས་པ, standing or re-
maining firm.

समस्त, འདུས་པ, combined.

समागच्छति, vb. འཇོམས་, comes to-
gether.

समागम

- समागम, m. 1 འདུས་གུར, 2 འདུས་
པ, union.
- समाचरत, pt. pl. མྱོད་པ, prac-
tising.
- समाचरेत, vb. opt. ཡིགས་པར་སྟོད, should practise.
- समाधि, m. 1 ཏིང་འཛིན, 2 ཏིང་ངེ་འཛིན, profound meditation.
- समान, གུས་པ་དང་ཐུན་པ, with respect.
- समासतः, མདོར་ན, in brief.
- समिध्, f. ཡམ་ཤིང, fuel, specially sacrificial sticks for the sacred fire.
- समीक्ष्य, gd. བརྟུས, having seen.
- समीप, n. ཉེར་ཡོགས, near.
- समुत्तिष्ठ्य, gd. གུས་གུན་དུ་བསྐྱོད་བྱས་ནས, having raised.
- समुदय, m. ཀྱན་འབྱུང་བ, cause.

सम्भव

- समुदित, འདུས, collected together.
- समुद्र, m. གླུ་མཚོ, the ocean.
- समुन्नमित, རབ་དུ་བསྐྱེད, raised up.
- समेत्य, gd. འདུས་ནས, having come together.
- सम्पन्न, སྤུན་ཚོགས, endowed with.
- सम्पादयामि, ཡོངས་སུ་ཚོགས་པར་བྱ, I am bringing about.
- सम्पूर्ण, གང་པ, full.
- सम्प्राप्त, རབ་ཐོབ, gained, obtained.
- सम्बन्ध, m. འབྲེལ་བ, relation, connection.
- सम्बुद्ध, 1 *སངས་གྱུས, 2 ཚོགས་པའི་སངས་གྱུས, fully awakened or enlightened.
- सम्बोधि, f. ཚོགས་པའི་བྱང་ཆུབ, perfect knowledge.
- सम्भव, m. 1 འབྱུངས, born; 2 འབྱུང་བ, possibility.

सम्भूत

सम्भूत, སྐྱེས་ཀྱིས་, born.

सम्भृत, སྒོམ་, holding.

सम्भोग, m. རེ་ལོ་སྤྱོད་, enjoyment.

सम्पन्न, ཡང་དག་(པ་), perfect.

सरस, བརྒྱན་དང་བཅས་, fresh.

सरस्, n. 1 རྫོང་བུ་, 2 མཚོ་, a lake, pond.

सरस्वती, f. དབྱངས་ཅན་མ་, speech, the presiding deity of learning.

सराष्ट्र, ཡུལ་ལམོར་བཅས་, along with the kingdom (i. e. the inhabitants of the kingdom).

सहज, ཉན་དང་བཅས་པ་, diseased (lit. one with a disease).

सरोष, ཁྲི་བ་དང་བཅས་པ་, with anger.

सर्ग, m. ལེ་བུ་, a chapter.

सर्प, m. སྦྱུལ་, a snake.

सर्व, 1 ཀུན་, 2 ཐམས་ཅད་, all.

सविशेष

सर्वज्ञ, ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་, omni-scient.

सर्वज्ञता, f. ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་, omniscience.

सर्वतस्, ind. ཀུན་ཏུ་, on all sides.

सर्वत्र, ind. ཀུན་ཏུ་, everywhere.

सर्वथा, ind. 1 ཀུན་ཏུ་, 2 ཐམས་ཅད་ནས་, in every way.

सर्वदा, ind. ཀུན་ཚེ་, always.

सर्वधर्म, m. ཚེས་ཀྱིས་སྐྱེས་, all things or elements of existence.

सर्वबुद्ध, སངས་རྒྱལ་ཀུན་, all the Buddhas.

सर्वशुक्ला, f. ཐམས་ཅད་དཀར་, all white.

सलज्ज, རོ་ཚ་དང་བཅས་, with bashfulness.

सविशेष, བྱད་པར་དང་བཅས་པ་, with speciality.

सविस्मय

सविस्मय, ཡ་མཚན་དང་བཅས་པ།, with surprise.

ससङ्ग, དག་འདུན་དང་བཅས།, with the fraternity of monks.

ससाध्वस, འཛིགས།, alarmed, frightened.

सस्पृह, ཚགས་དང་ཐུན་པ།, with eager desire.

सस्मित, འཛུམ་དང་བཅས།, with a smile.

सखर, སྒྲི་བཅས་པ།, with a sound.

सह, 1 དང, 2 ལྷན་ཅིག།, with.

सहगत, དང་ཐུན།, associated with, together with.

सहज, ལྷན་ཅིག་སྦྱེས།, natural, in-net.

सहसा, ind. འཕྲུལ།, suddenly.

सहस्रवत्, སྟོང་ཐུན།, possessing a thousand.

सहस्र, n. 1 སྟག་སྟོང, 2 སྟོང་སྟག།, a thousand.

सामर्थ्य

सहित, 1 འགྲོགས།, 2 བཅས།, 3 དང་བཅས།, accompanied by.

साक्षात्, ind. དངོས་སྤྱ།, directly.

सागर, m. གྲུ་མཚོ།, the sea.

सादृश्य, n. མཚུངས།, resemblance.

साधयित्वा, gd. སྦྱབ་པས་དྲི།, having propitiated.

साधारण, སྦྱི་མཐུན།, common.

साधिच्चेप, སྒྲོད་པ་དང་བཅས་པ།, with, reflection, censure.

साधु, 1 དམ་པ།, 2 ལེགས་པ།, 3 འཕྱོག་དྲུག།, good, well, rightly.

सानुकोश, ཇེས་སྤྱ་བཅེ་བཅས།, with kindness.

साभरण, སྦྱོན་དང་ཐུན་པ།, with ornaments.

सामर्थ्य, n. 1 ལྷན་པ་ཁོ་ན་ཡོན་པ།, 2 འགྲོགས།, capability.

सामाजिक

सामाजिक, འདུས་པ་, a member of an audience or assembly.

सामान्य, མཐོང་པོ་, common.

सार, m. མཛོད་པོ་, the essence.

साहचर्य, n. འདྲ་བ་ཉིད་, similarity.

सिंह, m. སེང་གེ་, the lion.

सिंहासन, n. སེང་གེའི་ཁྲི་, a throne.

सिक्त, བྲན་པ་, sprinkled, watered.

सिद्ध, བླུ་བ་པ་, accomplished, a semi-divine being supposed to be of great purity and holiness.

सिद्धान्वयज, བླུ་བ་རིགས་ལས་སྐྱེས་, born in a family of Siddhas.

सिद्धि, f. འབྲུག་པ་, accomplishment.

सिध्यति, vb. འབྲུག་(པ་), is accomplished.

सिन्दूर, n. ལེ་ཁྲི་, vermillion.

सुगति

सिन्दूरसदृश, ལེ་ཁྲི་ལྷན་, like vermillion.

सीदति, vb. 1 *འགུར་, 2 ལུས་གུར་, sinks down.

सु-, prefix, 1 བདེ་བར་, 2 བཟང་, 3 རབ་, 4 ལེགས་, 5 ལེགས་པར་, good, well, very, etc.

सुकृत, n. ལེགས་པར་སྐྱུད་, any good or virtuous act.

सुख, n. བདེ་(བ་), 2 བག་པལ་, ease, comfort, happiness.

सुखार्थिन्, བདེ་(བ་)འདོད་, desirous of comfort, *happiness.

सुखावह, བདེ་བ་འདོན་, conducing to happiness.

सुगत, 1 བདེ་བར་གཤེགས་པ་, 2 བདེ་གཤེགས་, a synonym for Buddha.

सुगति, f. བདེ་འགོ་, a happy condition.

सुचक्ष

सुचक्ष, མི་གཙང་, very impure (Tib. impure).

सज्जन, གཉིན་བཅས་, with men (Tib. with kinsmen, relatives).

सुतादि, བྱ་ལ་སོགས་, the son and others.

सुन्दर, མངོས་, beautiful.

सुप्त, གཉིན་ལོག་, asleep.

सुप्रणिहित, རབ་ཏུ་འབད་པ་, well-determined or decided.

सुरभि, ཁ་, fragrant (Tib. lit. a cow or the fabulous cow of plenty).

सुलभ, རྒྱེད་སྲ་བ་, easy to get.

सुवर्ण, n. གསེར་, gold.

सुव्यक्त, *གསལ་བ་, very clear (Tib. clear).

सुष्ठु, ind. ལེགས་པར་, well, good.

सुसुखम्, adv. འིན་ཏུ་བདེ་བར་, very happily.

सेव्य

सुस्थित, ལེགས་པར་གནས་པ་, being in a good state.

सूचयित्वा, gd. བསལ་བར་བྱས་ནས་, having indicated.

सूति, f. བསྐྱེད་, production.

सूत्र, n. མཛོད་, a thread, a particular kind of books.

सूत्रधार, m. མཛོད་འཛིན་པ་, 'a thread-holder,' a stage manager who takes a prominent part in the prelude to a drama.

सूरि, m. མཁས་པ་, a learned man.

सूर्य, m. ཉི་མ་, the sun.

-सुज्य (with the prefix वि-, རྒྱལ་), gd. བཞོགས་ནས་, having dismissed, sent away.

सेवेत, opt. བདེན་ཞིང་, should practise.

सेव्य, བསྐྱེད་བྱ, to be attended.

सेव्यते

सेव्यते, vb. བཞེན་པ།, is being attended.

सौदर, m. སྒོ་ན་མྱེ།, a uterine brother.

सौकुमार्य, འཕྱིན་ཏུ་བཞུགས་པ།, tenderness (Tib. lit. सुकुमार, very delicate).

सौख्य, n. བདེ་བ།, happiness.

सौम्य, ཞི་བ། gentle.

स्कन्ध, སྒྲུང་བོ།, a collection, mass, heap.

स्तम्भ, m. ཀ་བ།, a post.

स्तवक, m. མཐོག་ཁྱེད་པ།, a cluster.

स्तोक, འུང་བཅད་ཅེས།, little, (Tib. lit. स्तोकमाल, only little).

स्त्री, f. 1 བུ་མོ།, 2 བུ་མེད།, 3 མ།, a woman.

स्थ, བཞུགས་པ།, one who stands.

स्थविर, བོན་པ།, old.

स्थान, n. བཞུགས།, a place.

स्पृहक

स्थानप्राप्ति, f. བཞུགས་ཐོབ།, reaching a place.

स्थापित, 1 བཞགོད།, 2 བཞེག།, kept, arranged.

स्थित, 1 བཞུགས་པ།, 2 མཆིས།, remained.

स्थित्वा, gd. 1 འདུག་མཛེ།, 2 འདུག་པ།, having remained.

स्थिर, བཞུགས།, firm.

स्नापयत, pr. pl. འབྲུ་བ།, causing to take bath.

स्निग्ध, ལྡུམ་པ།, oily.

स्पृहक, འདོད་བྱེད་པ།, desirous.

स्नेह, m. 1 ཆགས་པ།, 2 དགའ་བ།, affection.

स्पन्दते, vb. བགཡ།, moves.

स्पर्श, m. རེག་པ།, touch.

स्पृह, བཞེད་པ།, longing, desiring.

स्पृहक, འདོད།, desirous.

स्फुट

- स्फुट, 1 གསལ་བ, 2 གསལ་ཞིང, clear, distinct.
- स्मरामि, vb. གོ་བཤ, I remember.
- स्मरेत्, opt. གོ་བཤ, may remember.
- स्मर्यते, vb. *བཤམ, is being remembered (Tib. lit. said).
- स्मित, འཕྱི་སྐྱོ, a smile.
- स्मृत, བཤམ, remembered (Tib. said),
- स्मृति, f. གོ་བཤ, remembrance.
- स्यात्, opt. 1 འགྱུར, 2 ཡིན, may be.
- खस, m. ཉམས, falling.
- खसते, vb. ལྷུང་གྱུར, falls down.
- खवत्, pr. pt. ཟག, oozing.
- ख, 1 བདག, 2 རང, one's own self, own.
- खक, རང་གི, own.
- खकीय, རང, own.

खस्तिक

- खच्छ, རབ་ཏུ་དང, very clear.
- खजन, 1 གཉེན, 2 རང་གི་སྐྱེ, a kinsman, relative.
- खतस्, ind. 1 བདག་ལས, 2 རང་ཉིད, of, by, or from one self.
- खन, m. སྒྲི, a sound.
- खपन्ति, vb. ཉལ, sleep.
- खपिति, vb. ཉལ་ཞིང་མཆིས, sleeps.
- खप्रभूत, མི་ལས, being like a dream.
- खभाव, m. 1 རང་པ, 2 རང་བཞིན, nature.
- खयम्, ind. 1 རང, 2 རང་ཉིད, one-self.
- खर्ग, m. མཐོ་རིས, the heaven.
- खर्गमुष्टि, with a golden handle.
- खलक्षण, n. རང་གི་མཚན་ཉིད, one's own characteristics.
- खलाभ, m. རང་གི་རྐྱེད་པ, one's own gain.
- खस्तिक, བཀྲ་ཤིས, prosperity.

स्वस्थ

स्वस्थ, རང་གཞས།, self-dependent,
confident.

स्वामिन्, ཇེ, a master, lord.

स्वार्थ, རང་གི་དོན།, one's own object
or interest.

ह

हंस, m. ངང་བ།, a swan.

हत, 1 བརྒྱུ་ཞིང་, 2 བསྐྱལ་བ།, 3
མེ་མོར་བཟོ།, beaten, killed.

हतक, ཉམས་སྐྱོབ་པར་བྱེད་པ།, miserable,
wretched (Tib. lit. a killer).

हन्त, ind. ཞེ་སྐྱེ།, a ptcl. implying
joy, surprise, or grief.

हन्ति, vb. 1 འཕུང་བར་འགྱུར།, 2
འཕུང་བ།, kills.

हन्यते, vb. བསམད།, is destroyed.

हय, m. རྩྭ།, a horse.

हरि, m. འཕྲོ་གཞི་བྱེད།, Indra, the lord
of gods.

हिसक

हरिण, རི་བླ་གས།, a deer.

हर्ष, m. 1 (with རོམ་པ་, before it)

རྒྱས་པར་ལྷང་བ།, rising up ; 2

དགའ་བ།, pleasure.

हर्षदेव, དགའ་བའི་ལྷ།, a king of the
name.

हविस्, n. མའར།, an oblation, clarified
butter.

हस्त, m. ལམ།, the hand.

हस्तिन्, m. སྤང་པོ་ཆེ།, an elephant,

हातुम्, inf. སྤང་བར།, to give up.

हार, m. རྩྭ་པ།, a necklace.

हारिन्, ཡིད་འཕྲོག།, pleasing, heart-
stealing.

हि, 1 ཞི།, a ptcl. used merely as
an expletive ; 2 ཉིད།, certainly,
alone, (used to emphasize an
idea).

हिसक, 1 འཆོ་བ།, mischievous, 2

འཆོ་བ་ཅན།, injurious, mischie-
vous.

हिंस्र, འཇོབ་བྱེད་པ།, injurious, no-
xious.
हितकर, ཕན་བྱེད།, doing a kind act,
favourable.
हिम, གངས།, n. ice ; m. the Himā-
laya mountain.
हिमवत्, m. གངས་ཚན།, snowy, the
Himālaya mountain.
हीन, 1 རོན།, 2 རྒྱུ་མེད་པ།, 3 མེད་པ།,
low, mean ; without.

हेमन्, གངས་པ།, taken.
हृदय, n. 1 སྒྲིང།, 2 བྱུགས།, 3 སེམས།,
the mind.
हृदयङ्गम, ཡིད་འོང།, heart-stirring.
हेतु, m. 1 སྐྱུ།, 2 སྐྱུ་ཚན། (lit. हेतुमत,
with a cause, a cause).
हेतुत्व, n. སྐྱུ་ཉིད།, the state of a
cause.
हेमन्, n. gold.

ADDENDA

गणनंशुच, (originally तपस्या, asceti-
cism) ཏུཅཀར།, difficult to do, NA,
13. 7.
अमृतरं च, संवर्तते, is, LV. C1³⁵.
गौर्गौर्ग, बृद्ध, m. old, NA, 5. 2.
शुच, पृष्ठ, n. the back of the body,
BC, 3^d.

क्षुचं पदिशुच, विधातुम्, inf. to do,
NA, 4°.
रेखां पदं अर्पित, निस्तीर्ण, passed
through, fulfilled, BC, 4°.
रदं पदं, भाव, m. a thing, CS, 7°.
15° ; MK, 1°, 3°, 10° ; NA,
3. 8.

མངས་པར་འགྱུར་བ, बहु, much,
NA, 2. 1.

མངོན་དགོངས་, अभियन्त्रि, m. inten-
tion. KA, 9^b.

ཅེས་བྱ, उच्यते, vb. is said, KP. 1.
2, 2. 2.

རྒྱལ་པ, attachment, love, 1 अनु-
राग, m. NA, 6. 2 ; 2 राग, m.
NA. 5^a.

མཆིས་, भवि (in the sense of भवेत्),
vb. may be, LV. B15^b.

རྗེས་སུ་མཐུན་པ, अनुक्रम, correspon-
ding to, NA, 13. 18.

བཟོད་པ, वदन्ति, vb. say, NA, 11^a.

ཉམས་སུ་སྤྱོད་པར་བྱོས་ཤིག, अनुभूय-
नाम्, imp. let it be felt, NA,
5. 4.

བརྟེན་པྱ, *संनवेत्, opt. should live
together (Tib. lit. should resort
to).

བརྟེ, द्रष्टव्य, to be seen, KP, 3. 1.

སྟོན, देशयति, vb. teaches, LV.
C2²⁷.

ཐབས་ལས་བྱུང, उपेय, to be affec-
ted by means, NBT, 12. 6.

ཐོབ་འགྱུར, याति, vb. goes, CS, 17^d.

ཐོབ་(བ), 1 अवाप्ति, f., 2 प्राप्ति, f.
obtaining, NA, 2^d, 3^a.

མཐུན་པའི་ཕྱོགས་, सफल, m. a simi-
lar instance or one in which
the major term is found.

དད་པར་འཛིན་པ, श्रद्धधीत, opt.
should put faith in, BC, 40^b, ^d.

དུས་མིན་པ, असमय, m. untine,
2^a, BC.

བདག་དང་འབྲལ་བ, मद्वियोग, sepa-
ration from me, BC, 43^a.

འདི་ལྟ་བུ, ईदृश, such.

ཁང་དུ་བཞུད་ཅིག, प्रविश, imp. enter,
LV, A5¹¹.

གཞས་, आस्पद, n. place, receptacle.

ནྲ་པར་བཞི།, चतुर्विध, of four kinds,

NB, 7. 1.

བརྒྱུན།, हत, beaten, NA, 12, 4.

སྤྱ་ཡོངས་སྤྱུས་པར་བྱེད།, रोमाञ्चयति,

vb. makes the thril of hairs,

NA, 7. 20.

བ།, सुरभि, fragrant, lit. a cow or the fabulous cow of plenty of the name, NA, 9. 8.

བྱས་བ་གཞོ་བ་ས་ཡིན་པ།, अकृतज्ञता, f, ungratefulness, LV. B1¹².

དབུས།, मध्य, n. the middle, KP, 9. 4.

ས་ཏང་ག།, मतङ्ग, m. a king of the name, NA, 7. 2.

ཅུལ་བ།, व्यायाम, m. exertion, perseverance, LV. C2⁴⁰.

བཅོལ།, पर्येषमाण, pr. pl. seeking after, LV, C4¹⁷.

ཆོན་པོ་ཆེ་ཆོན་པོ།, महानम्र (?), great naked (?), LV. B21¹¹.

ཆོངས་པར་སྦྱོད་པ།, ब्रह्मचर्य, celibacy

or the duties of a religious student, LV. C1²⁰.

ཚུགས་པར་འགྱུར་ཞིང།, आक्रमेय्या,

opt. may attack, LV. B15^{4, 6}.

ཆོ་འདི།, दृष्टधर्म, m. this world.

ཆོར།, संजानीते स्म, vb. perceived, felt.

འཛོལ་བ།, अहिंसक, not mischievous, UV, 23⁰.

གཟིགས།, द्रक्ष्यसे, vb. you will see, LV, B 14²¹.

བཞོད་པར་གསོལ།, क्षमस्व, imp. forgive, LV. B 12^{24, 25}.

གཞན་དུ་ཕྱྱོགས།, पराङ्मुख, having the face turned away, BC, 8⁰.

ཡང་བ།, लघु, light, swift, UV, 25^a.

ཡོངས་སྤྱ་ཚུགས་པར་བྱ།, सम्पादयामि, I fulfil, NA, 2. 16.

ཡོངས་སྤྱ་སྦྱོངས།, परित्यज्येत्, opt. should give up, UV, 4^b.

ཡོངས་སུ་གཞུང་གི་བོད་པ་, परिषीकृत,
troubled. BK. 4.

གཡས་, दक्षिण, the right side, NA.

9°.

གཡོ, स्पन्दने, vb. moves, NA, 9°.

གཡོ་བ་མེད, निश्चल, not moving.

རིང་མིང, निम्न, ind. long. I.V.A

11°.

ཅི, a ptcl. signifying accusative,
dative, and locative cases, and
an infinitive.

ཡིག་སྐད་ལ་འོངས་, स्वागत, welcome,
NA, 11°.

ཤིན་ཏུ་མང་སྐད་ལ་འགྱུར་བ་, बहु,
much, many, NA, 2, 1.

གསུང་བ་, वचस्, n. a speech, NA,
9°.

ལྗོ, दिव्, f. the heaven, BC, 63.^a

ADDITIONS AND CORRECTIONS

PRAJNADANĀ. Read 5° ཀྱོ for ཀྱོ ; 9° परिषदतः for प्राज्ञः ; 13°
दुर्जनः for दुर्जनः ; 15° मात्रा for मात्राम् ; 23° कुतः for कुत्र ; 24° किं
दुर् व्यवसायिनाम् for कः परः प्रियवादिनाम् ; 25° नेता for नेना ; 26° zlahi for
zlahi ; omit भ्रातृ ; 28° ལྗོ for ལྗོ, omit * ; 29° after ལྗོ read རི
for རི, so do for te ; d 243 for 234.

NAGĀNANDA. 2^a ལོངས་ for ལངས་; 4 བ་དྲ་ for བ་, 12 བ་ for བ་, 16 བྱེ་ for བྱེ་; 5. 2 འི་བའི་ for འི་བའི་; 6. 2 སྤོ་ for སྤོ་; 7^b བོ་ for བ་, མི་ལྟོ་ for མི་ལྟོ་. 7 རྒྱལ་ལྟོ་ for རྒྱལ་ལྟོ་; 13 insert * before རྒྱལ་ལྟོ་, 14 རྒྱལ་ལྟོ་ for རྒྱལ་ལྟོ་, 19 add རྒྱལ་ below འི་བའི་, read རྒྱལ་ལྟོ་ for རྒྱལ་ལྟོ་, 20 བ་ན་ for བ་ན་; 8^a རྒྱལ་ལྟོ་ for རྒྱལ་ལྟོ་; 9^a delete, *, 6 རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 10^b རྒྱལ་ for རྒྱལ་, 6^b རྒྱལ་ for རྒྱལ་, 5 རྒྱལ་ for རྒྱལ་, 6 རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 11. 4 རྒྱལ་ for རྒྱལ་, རྒྱལ་ for རྒྱལ་, 5 རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 12. 8 རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 13^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་, 2 རྒྱལ་ for རྒྱལ་.

UDĀNAVARGA. 1^a add ལ་ after རྒྱལ་. 11^a read རྒྱལ་ for རྒྱལ་. 16^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་, 17^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་ རྒྱལ་ལྟོ་ for རྒྱལ་ལྟོ་.

BUDDHACARITA. 1^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 2^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 4^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 5^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 8^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 10^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་ རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 20^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 33^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 34^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 42^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 43^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 44^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 45^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 66^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་, and རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 67^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 68^a རྒྱལ་ seems to be རྒྱལ་.

LALITAVISTARA. A. 1^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་; 3^a རྒྱལ་ for རྒྱལ་;

B. 1^a ཉུ་ for ཉུ་ ; p. 123, l. 4 omit འཁྱུར་མུ་, 10¹⁰ (Skt.) read མུ་ for མུ་, note 20 མུ་ for མུ་ ; 11¹⁰ for 11¹⁰, 11¹⁰ for 11¹⁰; 12¹⁰ མུ་ for མུ་; 15¹⁰ མུ་ for མུ་; 21¹¹ insert མུ་ after མུ་
29¹ མུ་ for མུ་.

BODHISATTVA VĀDANAKALPALATĀ. 1^a བཅོ་ for བས་; 5^a
 for 5, and འགྲེ་ for འགྲེ་; 14^b བཅོ་ for བས་; 16^b ལོ་འགྲེ་ for
 ལོ་འགྲེ་; ལྷ་ for ལྷ་; 17^a ལྷ་ for ལྷ་; 19^a ལྷ་ for ལྷ་;
 20^a ལྷ་ for ལྷ་ as read by S. D., 21^a ལྷ་ for ལྷ་;
 29^a ལྷ་ for ལྷ་.

NYAYABINDU 11. ⁶ सुं for सुं ; 20. delete* ; 25. ⁵ रूपाल्
for रूपाल ; 27. ¹ रूपं for रूपं.

NYAYABINDUTĪKA. 1. ¹⁶ वड्ठम'खि for वड्ठम'खि; 12. ⁶ सिं-
for सिं.

CATUḤŚATAKA. 1^d VIII for XIII; 2^a ସ୍ତବ for ସ୍ତବ; 10^b ବାଞ୍ଛିନୀ for ବାଞ୍ଛିନୀ; 13^d ରେ for ରେ; 19^a ଧର୍ମସ୍ୟ for ଧର୍ମସ୍ୟ; 21^a 3 for 13.

MŪLAMADHYAMAKAKĀRIKĀ. 14^c ନ୍ତେ¹¹ for ନ୍ତେ⁵, delete 11भवति.

KĀŚYAPAPARIVARTA. 1. 1¹³ ଐ for ଐ; 20 ହୁଂ for ହୁଂ; 3¹¹ ଐ for ଐ; 13 ହୁଂ for ହୁଂ; 2. 1¹³ ଯଦ୍ବିକା for ଯଦ୍ବିକା; 3. 1¹⁷ ଶ୍ରେଣୀ for ଶ୍ରେଣୀ; 6. 3¹ ଋ for ଋ; 8. 1⁸ ଗ୍ରନ୍ଥ for ଗ୍ରନ୍ଥ; 8. 2⁷ ତତ୍ for ତତ୍¹⁷.

KĀVYĀDARŚA. 1^a ଶ୍ରୀମ for ଶ୍ରୀମ; 2^a ବହୁନୀ for ବହୁନୀ; 6¹ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ for ସଂକ୍ଷିପ୍ତ

NOTES. P. 224, l. 4, *substantives* for *sabs*^o. P. 225, l. 2, *See* for *see*. P. 226, l. 18, *stavaka* for *stavaḥ*. P. 230, l. 7, *ground* for *gerund*. P. 232, l. 13, *omit of*. P. 248, l. 6, read *tvām* for *tvam*; l. 10, *ārāvaṇa* for *rāvaṇa*; l. 11, add *the* after *in*; l. 19, read *is* for *are*. P. 255, l. 6, *ḥavala-* for *ḥabala*. P. 258, l. 10, *nāvamanyeta* for *nāvamayeta*. P. 275, l. 6, *an* for *a*. P. 283, l. 6, ଓଁ for ଓଁ; l. 19, ଋ for ଋ. P. 301, l. 19, ବାସୁର for ବାସୁର. P. 312, l. 15, ଶ୍ରେ for ଶ୍ରେ. VOCABULARY. P. 326. col. 2, -ପଞ୍ଚବ୍ୟ, *to be understood* for -ପାଞ୍ଚ, *to be explained*. P. 328. col. 2, ଉତ୍ତରାଂଶ for ଉତ୍ତରାଂଶ. P. 332, col. 2, ଶ୍ରେଣୀ for ଶ୍ରେଣୀ. P. 336, col. 2, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ for ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ. P. 337, col. 1,

add *UV* before 26°. P. 338, col. 1, ཡུཌྱི་ཀླ་ for ཡུཌྱི་ཀླ་. P. 339, col. 1, conqueror for conquer. P. 340, col. 1, གྲོམ་ for གྲོམ་. P. 341, col. 2, add དུམ་, *bright* before BC. P. 352, col. 2, add བར་ after མཆོད་. P. 361, col. 1, under ལྷོ་ལྷོ་ add 2 ཁར་, loud. P. 365, col. 1, under རྟོགས་པ་ add 4 རྟོགས་, m. understanding. P. 366, col. 1, delete the line beginning with ལྷུ་ལས་. P. 372, col. 2, རྟལ་བོ་ for རྟལ་བ་. P. 380, col. 1, acute for accute. P. 383, col. 2, བདེ་ for བ་. P. 389, col. 2, ལྱུ་ལས་ for ལྱུ་ལས་. P. 390, col. 1, བརྟུངས་ for བརྟུངས་. P. 399, col. 2, ལོངས་ for ལངས་. P. 405, col. 2, humorous for humours. P. 434, col. 2, causing for ceasing. P. 435 col. 1, བརྟུངས་ for བརྟུངས་ རྟུངས་ for རྟུངས་, and brilliant for brilliant ; col. 2, བཟུངས་ for བཟུངས་. P. 438, col. 1, བཟུངས་ for བཟུངས་. P. 455, col. 1, གྲོམ་ for གྲོམ་. P. 459, col. 2, pr. pl. for pf. ptcl. P. 462, col. 1, pl. for ptcl. P. 474, col. 1, རྟུ་མའི་(ལས་) for མའི་(ལས་)ས་. P. 480, col. 2, རྟུ་ for རྟུ་.

APPENDIX

1. *Catalogues.*

The following catalogues, some of them of the Kanjur or of the Tanjur, others of both of them, give information with regard to names, lengths, subjects, authors, translators, etc. of the works included in them:

1. P. C o r d i e r: Catalogue du Fonds Tibétain de la Bibliothèque Nationale. Parts II and III.

Here are catalogued the books of the Tanjur only.

2. M a r c e l l e L a l o u: Répertoire du Tanjur d'après le Catalogue de P. C o r d i e r, Paris, 1933.

This is an alphabetical catalogue of the names of the books and their authors and translators mentioned in C o r d i e r's Catalogue. This volume has made C o r d i e r's Catalogue more useful.

3. H. B e c k h: Verzeichnis der tibetischen Handschriften der Preussischen Staatsbibliothek, Berlin, 1914.

4. A Complete Catalogue of the Tibetan Buddhist Canon (Bkaḥ-ḥgyur and Bstan-ḥgyur), Tōhoku Imperial University, Japan, 1934.

This is the latest catalogue of the Kanjur and the Tanjur.

2. *Analyses.*

The following two works supply the descriptive contents of the Kanjur:

1. Alexander Csoma de Köros: *The Analysis of the Kanjur* in the *Asiatic Researches*, Vol. XX.

2. Léon Feer: *Analyse du Kandjour*, Recueil des Livres sacrés au Tibet par Alexander Csoma de Köros, Hongrois-Sicilien de Transylvanie. Traduité de l'anglais et augmentée de diverses additions et remarques.—*Annales du Musée Guimet*.

3. *Grammars and Manuals.*

1. Alexander Csoma de Köros: *A Grammar of the Tibetan Language in English*, Calcutta, 1834.

2. Ph. Éd. Foucaux: *Grammaire de Langue Tibétaine*, Paris, 1858.

3. Sarat Chandra Das: *An Introduction to the Tibetan Language* with the texts of *Situ Sumtag*, etc. Darjeeling, 1915.

4. H. A. Jäschke: *Tibetan Grammar*, Addenda by A. H. Francke assisted by W. Simson, 1929, Walter de Gruyter & Co., Berlin W 10 und Leipzig.

5. Herbert Bruce Hannah: *A Grammar of the Tibetan Language, Literary and Colloquial*, Calcutta, 1912.

6. C. A. Bell: *Grammar of Colloquial Tibetan*, Calcutta, 1919.

7. — *Manual of Colloquial Tibetan*, Calcutta, 1901.

8. Graham Sandberg: *Manual of Colloquial Tibetan*, Thacker, Spink & Co., Calcutta, 1894.

9. Vincent C. Henderson: *Tibetan Manual*, Baptist Mission Press, Calcutta, 1903.

10. Lama Lobzang Mingyur Dorje: , *A Tibetan-English Primer*, Calcutta University, 1938.

4. Dictionaries.

1. Alexander Csoma de Köros: *A Tibetan-English Dictionary*, Calcutta, 1834.

2. Sarat Chandra Das: *A Tibetan-English Dictionary*, Revised and Edited by Graham Sandberg and A. William Heyde, Calcutta, 1902.

3. H. A. Jäschke: *A Tibetan-English Dictionary to which is added an English-Tibetan Vocabulary*, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London, 1934.

4. Lama Dawasamdup Kazi: *An English-Tibetan Dictionary*, Calcutta, 1919.

5. C. A. Bell: *English-Tibetan Colloquial Dictionary*, Calcutta, 1920.

6. G. de Roerich in collaboration with Lama Lobzang Mingyur Dorje: *Tibetan-English Dictionary*, Urusvati Himalayan Research Institute of Roerich Museum, Naggar, Kulu, Punjab, Br. India. Not yet published, leaflet sent on application.

081520

5. *Vocabularies.*

1. Sakaki: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan and Chinese in two parts, Japan.

2. Satish Chandra Vidyabhusana: *Mahāvvyutpatti*, Sanskrit, Tibetan, and English under the title of *Sanskrit-Tibetan-English Vocabulary* in *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. IV, 1913. Incomplete.

3. — *Sragdharā-stotra*, Asiatic Society of Bengal, 1908.

4. — *Bilingual Index of Nyāyabindu: Sanskrit and Tibetan Words*, Asiatic Society of Bengal, 1917.

5. E. Obermiller: *Indices Verborum to the Nyāyabindu*, Two Parts, Bibliotheca Buddhica, XXV.

6. — *The Doctrine of Prajñāpāramitā*, Reprint from *Acta Orientalia*, Vol. XI, 1932.

7. Friedrich Weller: *Index to the Tibetan Translation of Kāśyapaparivarta*, Harvard, 1933.

8. Vidhushiekhara Bhattacharya: *Nyāyapraveśa*, Part II (Tibetan Text), Gaekwad Oriental Series, 1927.

In books, Nos. 3-6, and 8 Word Indexes, Sanskrit-Tibetan and Tibetan-Sanskrit, are given.